Castri maris Stabiensis collegij

PRISCIANI GRAMMATICI CÆSARIENSIS LIBRI OMNES.

De octo partibus orationis XVI. deq; constructione earundem II.
De XII. primis Aeneid. librorum carminibus.
De accentibus tam nominum quàm uerborum.
De ponderibus & mensuris.
De præexercitamentis rhetor. ex Hermog.
De uersibus comicis.
Rufini item de metris comicis & oratoriis numeris.

Accessit Rerum & uerborum copiosus INDEX.

[redacted]
[redacted] 1568

Catalogo inscriptus

GRammaticam esse, uel Quintiliani testimonio, studiose lector probè nosti, quæ nisi cæterarũ artiũ fundaméta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris, facile corruet. Fideliter nimirum fundamenta iacimus, si ad perpédiculũ & èollineamenta celebris architecti structurã demittamus. nec est ut ruinã formidemus, si firmo stabiliq; fũdamento incũbens, ædificiũ legitimis interstitijs, concinnaq; parietũ mole sensim assurgat. Bona pars studiosorũ electissimã ætatis nostræ portioné, grãmaticæ ergastulo absumimus, & mussitare (quod in epigrãmatis Græcis est) οὐ παύομαι, πτώσεις, συνδέσμους, σχήματα, συζυγίας. Erigimus structurã, sed quæ uel hinc propédet ac nutat, uel inde sublabitur, ad docti præceptoris gnomonem minimè collocata. Accimus magistros, qui ex quibuslibet lacunis, putidis nonnunquam & feculentis, grammaticæ rudimenta tumultuario exantlata nobis diuendũt. Discipuli esse percupimus Gorgię illius Leontini, qui (modò Aristoteli creditur) rhetoricã sese docturum pollicitus, uarias quidem orationũ species, & diuersa paradeigmata proposuit exhibuitq; auditorib. nullis tamé interim cõficiundæ orationis, neq; traditis præceptis, neq; cõmõstratis lineamentis. Auersamur ueteres grãmaticos, perinde ac eos qui Cethegis, qui Curijs, qui Fabricijs, qui Horatijs etiã illis trigeminis loquẽdi normã, hoc est, ætatis suę hominib. pręscripserũt. At bone Deus, quid nã in neotericorũ grammaticorũ flexuosis riuulis admirabũdi perrimamur, quod apud uetustos, nõ purius, nõ defecatius, nõ péiculatius obseruatũ inuenire licebit? Quid hoc æuum nostrũ, à portétosis barbariei astib. tametsi auspicato, ingéti tñ sudore, uix tandé enatãs, uicturis literis cõmédare potest, quod priora illa secula, nulla barbarie cõspurcata, nulla cõuulsa fribiligine, nõ copiosius, nõ felicius, nõ ordinatius reliquerũt posteritati? Inter grãmaticos, quorũ ætas à nostro seculo remotior est, illustris planè & famigeratus est Priscianus Cæsariensis, quo uno, ut neminé uberius, ita quoq; eruditius grãmaticę munia tractasse facile cõperies. Grãmaticæ negociũ ab ouo (ut ferunt) orditur: & de literis, de syllabis, de partibus orationis, de ipsa orationis cõpositura, oém tibi scrupũ adimés, ad umbilicũ luculéta declaratione perducit. Si eorũ, quæ grãmatici asserũt, testimonia expectes, nemo plures, nemo uetustiores, nemo fideliores, nemo incorruptiores, nemo deniq; testes affert honoratiores: Si ration. mouearis, ecquis rões aut subtilius excogitat, aut describit exquisitius, aut appositè magis ptractat? Porrò de literarũ indole, de ptib. orationis, quo scilicet modo, significãdo dissideant, de constructionũ segmentis, quasdam dubitationũ minutias,

 nutias,

autias, nō minori acrimonia quàm ſcrupuloſa diligentia intantū perſecutus eſt, ut ſint, qui modos ſignificandi, cōſtructionū labyrinthos, & id genus alia nugarū mōſtra, ab hoc authore quanquã non prognata, nõnihil tàmen fota & enutrita arbitrentur. Verū (ut mea fert opinio) dum illi nugarū mangones, ab huius tã pręclari autoris ſulco deerrarēt, prolapſi ſunt in deuia: & dum caſtã atq; preſſam intelligentiã autoris aſſequi non poſſent, factū eſt ut pro dilucidis obſcura, pro ueris ambigua, pro ſinceris impura, pro neceſſarijs ſuperuacanea nobis obtruderēt. In cōfeſſo eſt, neminē confinia Græcanici ſermonis cū Latino, uel accuratius obſeruaſſe uel indicaſſe fidelius. Sunt, quibus uiſum eſt, ijs qui hoc ſeculo Gręca aut interpretãdo, aut profitēdo floruerūt, nō tam Gazas, Chryſoloras, Guarinos, Demetrios, Laſcaras, & uniuerſam Gręcorū claſſem profuiſſe, quàm unicū Priſcianum. Hic enim, dum Græcorū conſtructionē cum Latina compage cōmittit, non tã auribus quæ ſegnius irritantur quàm fidelibus oculis conſulit: & perinde ac in triuijs Mercurius, palàm indicat, qua conueniant, qua itē parte diſsideant orationes, hinc Græcis, inde Latinis magis peculiares. Quòd ſi amice lector tibi deeſſe nolis, ſi tum Gręca, tum Latina penitus introſpexiſſe libitum ſit, hunc autorē coeme, euolue, perlege, & ſubinde repetita lectione, familiarem tibi redde. Videbis planè nitidum, qui multis iam annis fœdo neglectu ſqualuit: animaduertes caſtigatum, quē bis mille erroribus, atque eo amplius miſerè dilaniatum doluiſti: experieris integritati, quoad fieri potuit, diligēter reſtitutū: à quo luxatis ſentētijs, uiolata orationis ſutura, partim Gręcis expūctis: partim ignoto charactere obrutis, uel craſſa inſcitia temeratis, manco, mutilo, diſcerpto, cōfoſſo, atq; planè exangui hactenus abhorruiſti. Tantas hic tibi grãmaticæ opes ſufficiet, ut ampliores etiã indagare piguerit, niſi fortaſſe uelis (quod ille ait)

μετὰ γραμματικῆς βαρυμόχθου,
βουλευτὴς νεκύων εἰς ἀΐδην ἰέναι. Vale.

Ar. Veſ.

Εἰ σὺ γραμματικῆς βούλει καθαρῶς νοῆσαι
κ' ἀψευδεῖς κανόνας, παντοδαπούς τε λόγους,
βίβλον ἀναγνῶθι ταύτην. περὶ κάτθεο θυμῷ,
ὧν κομιδῇ βίβλος καρποφοροῦσα γέμει.
ἃ δ' ἐν ποικίλαις ἄλλαι σελίδεσσι δίδαξαν,
τῶνδε νεοπλάστῳ βιβλίῳ οὐδὲν ὀρῇς

IVLIANO CONSVLI AC PATRICIO PRISCIANUS S. D.

QVum omnis eloquẽtiæ doctrinã, & omne studiorũ genus, sapiẽtiæ luce præfulgẽs, à Græcorum fontib. deriuatũ, Latinos proprio sermone inuenio celebrasse, & in omnib. illorũ uestigia liberalibus cõsecutos artib. uideo: nec in his solũ quæ emẽdatè ab illis sunt scripta, sed etiã quosdã errores eorũ, amore Græcorũ doctorũ deceptos imitari, in quib. maximè uetustissima ętas grãmatica in arte arguitur peccasse: cuius autores quãto sunt iuniores: tãto perspicaciores, & ingenijs floruisse, & diligẽtia ualuisse omniũ iudicio cõfirmatur eruditissimorũ. quid enim Herodiani artib. certius? Quid Apollonij scrupulosis quæstionib. enucleatius posit inueniri? Cũ igitur eos omnia ferè uitia quæcũq; antiquorũ Græcorũ cõmentarijs sunt relicta artis grãmaticæ, expurgasse cõperio, certisq; rationis legib. emẽdasse: nostrorũ autẽ neminẽ post illos imitatorẽ eorũ extitisse, quippe in negligentiã cadẽtib. studijs literarũ, propter inopiam scriptorũ: quãuis audacter, sed non impudẽter, ut puto, conatus sum pro uiribus, rẽ arduã quidẽ, sed officio professionis nõ indebitã, supranominatorũ præcepta uirorũ, quæ cõgrua sunt uisa, in latinũ trãsferre sermonẽ: collectis etiã omnib. ferè, quæcunq; necessaria nostrorũ quoq; inueniũtur artiũ cõmẽtarijs grãmaticorũ: quod gratũ fore credidi tẽperamentũ, si ex utriusq; linguę moderatorib. elegãtiora in unũ coeant corpus, meo labore faciente. Quia nec uituperãdũ me esse credo, si eos imitor, qui principatũ inter Graios scriptores artis grãmaticæ posidẽt, quũ ueteres nostri in errorib. etiã, ut dictum est, Gręcos ęquiparantes, maximã tamẽ laudẽ sunt consecuti. Exemplum etiã proponere placuit, ne pigeat alios etiã à me uel ignorãtia fortè prętermissa, uel uitiose dicta (nihil enim ex omni parte perfectũ in humanis inuẽtionib. esse posse credo) sua quoq; industria ad cõmunẽ literatoriæ professionis utilitatẽ cõgrua rationis proportione uel addere uel mutare tractãtes. Nanq; festinantius quàm uolui hos edere me libros cõpulerũt, qui alienis laborib. insidiantes, furtimq; & quasi per latrocinia scripta ab alijs surripiẽtes, unius nominis ad titulũ pertinẽtis infanda mutatiõe, totius operis gloriã in se trãsferre conantur. Sed quoniã in tanta operis materia, imposibile est aliquid pfectũ breuiter exponi, spacij quoq; ueniã peto, quãuis ad Herodiani scriptorũ pelagus, & ad eius patris Apollonij spaciosa uolumina meorũ cõpẽdiosa sunt existimanda scripta librorũ: huius tamẽ operis te hortatorẽ sortitus, iudicẽ quoq; facio Iuliane cõsul ac patricie, cui summos dignitatis gradus summa acquisiuit in omni studio ingenij claritudo, nõ tantũ accipiẽs ab ex

celsis gradibus honorum precij quantũ illis decoris addens tui, cuius mentẽ tam Homeri credo quàm Vergilij, anima constare: quorum uterq; arcem possedit musicæ, te tertium ex utroq; cõpositum esse ego confirmans, quippe non minus Græcorũ quàm Latinorum in omni genere doctrinæ præfulgentem.

Tibi igitur hoc opus deuoueo omnis eloquentiæ præsul, ut quantamcunq; mihi Deus annuerit suscepti laboris gloriã, te comite qua si sole quodam dilucidius crescat. Titulos etiam uniuersi operis per singulos posui libros, quo facilius quicquid ex eis quæratur, discretis possit locis inueniri.

Primus liber cõtinet de uoce & eius specieb. De litera, quid sit litera. De generib. eius & specieb. De singularũ potestate q̃ & in quas trãseũt p declinatiões & cõpositiones partiũ orationis.

Secundus de syllaba: quid sit syllaba: quot literis constare potest, & quo ordine, & quo sono. De accidentibus singulis syllabis. De dictione: quid sit dictio: quæ eius differentia ad syllabam. De oratione: quid sit oratio: quot sunt eius partes: de earũ proprietate & ordinatione. De nomine: quid sit nomen. De accidẽtibus ei: quot sunt species propriorũ nominũ: quot appellatiuorũ: quot adiectiuorũ: quot deriuatiuorũ. De patronymicis, quot eorũ formæ, quomodo deriuantur & quibus priuitiuis: De diuersis possessiuorũ terminationibus, & eorũ regulis.

Tertius de cõparatiuis & superlatiuis, & eorũ diuersis extremitatib. ex quib. positiuis, & qua ratione formantur. De diminutiuis, quot eorũ species, ex quib. declinationib. nominũ, quomodo formantur.

Quartus de denominatiuis & uerbalib. & participialib. & aduerbialib. quot eorũ species, ex quib. primitiuis, quõ nascũtur.

Quintus de generibus dignoscendis per singulas terminationes. De numeris, de figuris, & earum compage. De casu.

Sextus de nominatiuo casu per singulas extremitates omniũ nominũ, tam in uocales quàm in consonantes desinentiũ per ordinem. De genitiuorum tam ultimis quàm penultimis syllabis.

Septimus de cęteris obliquis casibus, tam singularib. quàm pluralibus.

Octauus de uerbo, & eius accidentibus.

Nonus de regulis generalibus omniũ cõiugationũ, & præterito perfecto primæ & secundæ coniugationis.

Decimus de præterito perfecto tertię cõiugationis & quartę.

Vndecimus de participio.

Duodecimus & tertiusdecimus de pronomine.

Quartusdecimus de præpositione.

Quintusdecimus de aduerbio, & interiectione.

Sextusdecimus de coniunctione.

Septimusdecimus & decimusoctauus de Constructiõe siue ordinatione partiũ orationis inter se in cõtextu orationis eiusdẽ.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS

LIBER PRIMVS.

DE VOCE.

Philosophi definiunt uocem esse aerem tenuißimũ ictum, uel suum sensibile aurium, id est, quod propriè auribus accidit. Et est prior definitio à substantia sumpta: altera uerò à notione, quam Græci ἔννοιαν dicunt, hoc est ab accidentibus. Accidit enim uoci auditus quantũ in ipsa est. Vocis autem differentiæ sunt quatuor, articulata, inarticulata, literata, illiterata. Articulata est quæ coarctata, hoc est, copulata cũ aliquo sensu mentis eius qui loquitur, profertur. Inarticulata est cõtraria, quæ à nullo proficiscitur affectu mentis. Literata est quæ scribi potest. Illiterata quæ scribi non potest. Inueniuntur igitur quædã uoces articulatæ, & quæ scribi possunt, et intelligi, ut Arma uirumq; cano. Quædam quæ non possunt scribi, intelliguntur tamen, ut sibili hominũ & gemitus: hæ enim uoces quamuis sensum aliquem significent proferentis eas, scribi tamen non possunt. Aliæ uerò sunt, quæ quamuis scribantur, tamen inarticulatæ dicuntur, cum nihil significent, ut coax, cra. Hæ enim uoces quanquam intelligimus de qua sint uolucre profectæ, tamen inarticulatæ dicuntur, quia uox (ut superius dixi) inarticulata est,

quæ à nullo affectu mentis proficiſcitur. Aliæ ſunt inarticulatæ & illiteratæ, quæ nec ſcribi poſſunt nec intelligi, ut ſtrepitus, mugitus, & his ſimilia. Scire autem debemus, quod has quatuor ſpecies uocum perficiunt quatuor ſuperiores differentiæ generaliter uoci accidentes, binæ per ſingulas inuicem coeuntes. Vox autem dicta eſt uel à uocando, ut dux à ducendo, uel ἀπό τῦ βοάω βοῶ, ut quibuſdam placet.

DE LITERA.

Litera eſt pars minima uocis compoſitæ, hoc eſt uocis quæ conſtat compoſitione literarum: minima autem, quantum pertinet ad totam comprehenſionem uocis literatæ: ad hanc enim etiam productæ uocales breuiſsimæ partes inueniuntur: uel quod omnium eſt breuiſsimum eorum quæ diuidi poſſunt, id quod diuidi nõ poteſt. Poſſumus & ſic definire: Litera eſt uox, quæ ſcribi poteſt indiuidua. Dicitur autem litera uel quaſi legitera, eo quòd legendi iter præbeat: uel à lituris (ut quibuſdam placet) quòd plerunq; in ceratis tabulis antiqui ſcribere ſolebãt, & poſtea delere. Literas aũt, etiam elementorum uocabulo nuncupauerũt, ad ſimilitudinem mundi elementorum. Sicut enim illa coëuntia omne corpus perficiunt: ſic etiam hæc coniunctæ, literalẽ uocẽ quaſi corpus aliquod componunt, uel magis uerè corpus. nã ſi aer corpus eſt, & uox quæ ex aere icto conſtat, corpus eſſe oſtenditur: quippe cũ & tangit aurẽ, & tripartito diuiditur, quod eſt ſuum corporis, hoc eſt in altitudinẽ, latitudinẽ, longitudinem, unde ex omni parte poteſt audiri. Præterea tamen ſingulæ ſyllabæ altitudinem quidem habent in te-

nore, craßitudinem uerò & latitudinem in ſpiritu, longitudinem in tempore. Litera igitur eſt nota elementi, & uelut imago quædam uocis literatæ, quæ cognoſcitur ex qualitate & quãtitate figuræ linearum. Hoc ergo *intereſt inter elementa & literas, quòd elementa propriè dicuntur ipſæ pronunciationes, notæ aũt earũ literæ.* Abu*ſiuè tamen & elementa pro literis, & literæ pro elementis uocantur. Cum enim dicimus non poſſe conſtare in eadem ſyllaba r ante p, non de literis dicimus, ſed de pronunciatione earum. nam quantum ad ſcripturam, poſſunt coniungi, non tamen etiã enunciari, niſi poſtpoſita r, ut princeps. Sunt igitur figuræ literarum quibus nos utimur 23.* Ip*ſæ uerò pronunciationes earum multo ampliores. Quippe cum ſingulæ uocales denos inueniantur habentes ſonos, uel plures, utputa a, litera breuis quatuor habet ſoni differentias. cum habet aſpirationem, acuitur uel grauatur: & rurſus cum ſine aſpiratione acuitur uel grauatur, ut habeo habemus, abeo abimus.* Lon*ga uerò eadem ſex modis ſonat, cum habet aſpirationem, & acuitur uel grauatur, uel circunflectitur, ut hámis hàmorum hâmus.* Et *rurſus cum ſine aſpiratione, acuitur, uel grauatur, uel circunflectitur, ut áræ àrarum âra.* Similiter *aliæ uocales poſſunt proferri.* Præterea *tamen i & u uocales, quando mediæ ſunt, alternos inter ſe ſonos uidentur confundere, teſte* Donato.*i, ut uir. u, ut optumus.* Et *i, quidem quando poſt u, conſonantem loco digamma* F, *functam* Aeolici *ponitur breuis, ſequente d, uel m, uel r, uel t, uel x, ſonum y, græce uidetur habere, ut uideo, uim, uirtus, uitium, uix.* V *autem quamuis*

contractum, eundem tamen sonum, hoc est y, habet, inter q, & e, uel i, uel æ diphthongum positum, ut que quis quæ. Nec non inter g, & easdem uocales, cum in una syllaba sic inuenitur, ut pingue, sanguis, linguæ. in consonantibus etiam sunt differentiæ plures, transeuntium in alias consonantes, & non transeuntium: quippe diuersæ sunt potestatis.

DE ACCIDENTIBUS LITERAE.

Accidit igitur literæ nomē, figura, potestas. Nomen ueluti a b c. Et sunt indeclinabilia, tā apud græcos elementorū nomina, quàm apud latinos: siue quòd à barbaris inuenta dicūntur: siue quòd simplicia hæc & stabilia esse debent, quasi fundamentū omnis doctrinæ immobile: siue quòd nec aliter apud Latinos poterat esse, cum à suis uocibus uocales nominentur. Semiuocales uerò in se desinant: Mutæ aūt à se incipientes uocali terminentur: quas si flectas, significatio quoq; nominū unà euanescit. Vocales igitur (ut dictū est) per se prolatæ nomen suum ostendunt. Semiuocales uerò ab e incipientes, & in se terminantes, absque x, quæ sola ab i incipit per anastrophen Græci nominis xi quia necesse fuit, cum sit semiuocalis, à uocali incipere, & in se terminare: quæ x nouissimē à Latinis assumpta, post omnes ponitur literas, quibus latinæ dictiones egent. quod autem ab i incipit, eius nomen ostendit etiam Seruius in commēto, quod scripsit in Donatum his uerbis: Sunt septē semiuocales, quæ ita proferuntur, ut inchoent ab e litera, & desinant in naturalem sonum, ut f l m n r s x. Sed x ab i inchoat. Id etiam Eutropius confirmat dicens: Vna duplex x, quæ ideo ab

i in-

i incipit, quia apud Græcos in eādem desinit. Mutæ autē à se incipientes, & in e uocalē desinentes, exceptis k, & q: quarum altera in a, altera in u, finitur, sua conficiunt nomina. H enim aspirationis magis est nota, quàm sit litera. Figuræ accidunt quas uidemus in singulis literis. Potestas uerò ipsa pronunciatio, propter quā & figuræ, et nomina sunt facta. Quidā etiam addunt ordinem, sed est pars potestatis literarū. Ex his uocales dicūtur, quæ per se uoces perficiunt, uel sine quibus uox literalis proferri non potest, unde & nomē hoc præcipuè sibi defendunt. Cæteræ enim quæ cum his proferūtur, consonātes appellantur. Sunt igitur uocales numero quinque a e i o u. utimur etiam y Græcorū causa nominū. Consonantium aliæ sunt semiuocales, aliæ mutæ. Semiuocales sunt, ut plerisque Latinorum placuit septem f l m n r s x. Sed f multis ostēditur modis muta magis, de qua pòst docebimus. Z quoque utimur in græcis dictionibus. hæ ergo, hoc est semiuocales, quantū uincuntur à uocalibus, tantum superant mutas. ideo apud græcos quidē omnes dictiones, uel in uocales uel in semiuocales, quæ secundam habent euphoniam, desinunt, quam nos sonoritatem possumus dicere: apud Latinos autem, ex maxima parte, non tamen omnes. Inueniuntur enim quædam etiam in mutas desinentes. Semiuocales autem sunt appellatæ, quæ plenam uocem non habent, ut semideos & semiuiros appellamus, non qui dimidiā partem habent deorum, uel uirorum, sed qui pleni dij uel uiri non sunt. Reliquæ sunt mutæ, ut quibusdam uidetur, numero nouem, b c d g h k p q t. Et sunt qui non bene hoc nomen putant eas ac-

cepisse.

cepisse, cum hæ quoque partes sint uocis: qui nesciunt quod ad comparationem bene sonantium ita sunt nominatæ, uelut informis dicitur mulier, non quæ caret forma, sed quæ malè est formata: & frigidum dicimus eum, non qui penitus expers est caloris, sed qui minimo hoc utitur. Sic igitur mutas, non quæ omnino uoce caret, sed quæ exiguam partem uocis habent. Vocales autem apud *Latinos omnes sunt ancipites uel liquidæ, hoc est quæ facile modò produci, modò corripi possunt: sicut etiam apud antiquissimos erant græcorũ ante inuentionem* η & *ω. quibus inuentis* ε & ο, *quæ antè ancipites erant, remanserunt perpetuæ breues, cum earum productarum loca possessa sint à supradictis uocalibus semper longis.* Sunt *etiam in consonantibus longæ, utputa duplices* x & z. *Sicut enim longæ, uocales, sic hæ quoque longam faciunt syllabam.* Sunt *similiter in consonantibus ancipites uel liquidæ, ut l & r, quæ modò longam, modò breuem post mutas positæ in eadem syllaba faciunt syllabam. his quidam addunt non irrationabiliter m & n: quia ipsæ quoque communes faciunt syllabas post mutas positæ: quod diuersorum cõfirmatur autorttate tam græcorum, quàm latinorum. Ouidius in decimo* Metamorphoseos: Piscosamq; Gnidon, grauidamq; Amathunta metallis. Euripi*des in* Phœnissis: ἰσότης ἔταξεν ἀριθμὸν διώρισεν. In eisdẽ: ἀπωλόμεσθα, δήω κακῶ σπεύδεις τέκνον. *apud græcos inuenitur tamen m ante n posita, nec producens ante se uocalem morem utarum.* Callimachus: τῶς μὲν ὁ μνησάρχειος ἐφηξονόος ὤλεσεν αὐνῶν. Apud antiquissimos Græ*corum non plus quàm sedecim erant literæ, quibus ab il-*

lis

lis acceptis latini antiquitatem seruauerunt perpetuam. Nam si uerißimè uelimus inspicere eas, (hoc est sedecim) non plus quàm duas additas in latino inueniemus sermone, F Aeolicum digamma, quod apud antiquißimos latinorum eandem uim, quam apud Aeoles habuit φ, cum autem propè sonum quem nunc habet F, significabat p cum aspiratione: sicut etiam apud ueteres Græcos pro φ, π & h. Vnde nunc quoque in græcis nominibus antiquam scripturam seruamus pro φ, p & h ponentes, ut Orpheus Phaeton. postea uerò in latinis placuit uerbis pro p & h, f scribi, ut fama filius, facio: loco autem digamma V pro consonante. quod cognatione soni uidebatur affinis esse digamma ea litera. Quare cum f loco mutæ ponatur, id est p & h siue φ, miror hanc inter semiuocales posuisse artium scriptores. nihil enim aliud habet hæc litera semiuocalis, nisi nominis prolationem, quæ à uocali incipit. Sed hæc potestatem mutare literæ non debuit. si enim esset semiuocalis, necessariò terminalis nominum inueniretur, quod minimè reperies: nec ante l uel r in eadem syllaba poni posset, qui locus mutarum est duntaxat. nec communem ante easdem posita faceret syllabam. Postremò Græci (quibus in omni doctrina autoribus utimur) φ cuius locum apud nos f obtinet, quod ostenditur in his maximè dictionibus, quas à Græcis sumpsimus, hoc est fama, fuga, fur, mutam esse confirmant. Sciendum tamen, quòd hic quoque error à quibusdam antiquis Græcorum grammaticis inuasit Latinos, qui φ θ χ semiuocales putabant: nulla alia causa, nisi quòd spiritus in eis abundet, inducti. quod si esset uerum,

rum, debuit c quoq; uel t addita aſpiratione ſemiuocalis eſſe, quod omni caret ratione: ſpiritus enim poteſtatem literæ non mutat. unde nec uocales addita aſpiratione aliæ fiunt, & aliæ ea dempta. Hoc tamen ſcire debemus *quòd non tam fixis labris eſt pronuncianda f, quomodo p & h: atq; hoc ſolum intereſt inter f & ph.* X *etiam duplicem loco c & s uel g & s, poſtea à Græcis inuentam aſſumpſimus, ut dux ducis, rex regis. k enim & q, quamuis figura & nomine uideantur aliquam habere differentiam, cum c tamen eandem tam in ſono uocum quàm in metro continent poteſtatem. & k quidem penitus ſuperuacua eſt: nulla enim ratio uidetur cur à ſequente k ſcribi debeat.* Carthago enim et caput, *ſiue per c ſiue per k ſcribantur, nullam faciunt, nec in ſono, nec in poteſtate eiuſdem conſonantis differentiam.* Q *uerò propter nihil aliud ſcribenda uidetur eſſe, niſi ut oſtendat ſequens u ante alteram uocalem in eadem ſyllabá poſitum, perdere uim literæ in metro: quod ſi alia ideo litera eſt exiſtimanda q quàm c, debet g quoq; cum ſimiliter præponitur u amittenti uim literæ alia putari: & alia, cum id non facit: dicimus enim anguis ſicuti quis, & augur ſicuti cur. unde ſi uelimus eas cum ueritate contemplari (ut diximus) non plus quàm decem & octo literas in* Latino *ſermone habemus, hoc eſt ſedecim antiquas Græcorum, & f & x poſtea additas, & eas quoque ab eiſdem ſumptas.* Nam *y & z Græcorum cauſa nominum (ut ſuprà dictum eſt) aſciuimus.* H *uerò aſpirationis eſt nota, & nihil aliud habet literæ niſi figuram, & quod in uerſu ſcribitur inter alias literas.* Quòd *ſi ſufficeret*

ret ut elementum putaretur, nihilominus quorundam etiam numerorum figuræ quia in uersu inter alias literas scribuntur, quamuis eis dißimiles sint, elementa sunt habenda. sed minimè hoc est adhibendum, nec aliquid aliud ex accidentibus ita proprietatem ostendit uniuscuiusque elementi, quomodo potestas, qua caret aspiratio. Neque enim uocalis nec consonans esse potest. uocalis non est h, quia à se uocem non facit: nec semiuocalis, cum nulla syllaba latina uel græca per integras dictiones in eam desinat: nec muta, cum in eadem syllaba, cum duabus mutis bis ponitur, ut Phthius, Erichthonius. Nulla enim syllaba plus duabus mutis potest habere iuxta se positis, nec plus tribus consonantibus continuare. Autoritas quoque tam Varronis quàm Macri, teste Censorino, nec k nec q neque h in numero adhibet literarum. Videntur tamen i & u, cum in consonantes transeunt, quantum ad potestatem, quod maximum est in elementis, aliæ literæ esse præter supradictas. Multum enim interest, utrum uocales sint an consonantes: sicut enim, quamuis in uaria figura, & uario nomine sint k & q &c. tamen quia unam uim habent tam in metro, quàm in sono, pro una litera accipi debent: sic i & u quamuis unum nomen, & unam habeant figuram, tam uocales quàm consonantes: tamen quia diuersum sonum, & diuersam uim habent in metris, & in pronunciatione syllabarum, non sunt in eisdem, meo iudicio, elementis accipiendæ, quamuis & Censorino doctißimo artis grãmaticæ idem placuit. Multa enim est differẽtia inter consonãtes, ut diximus, & uocales. Tantum enim ferè interest inter uoca

les

les & consonantes, quantum inter animas & corpora. Animæ enim per se mouentur, ut philosophis uidetur, & corpora mouent: corpora uerò nec per se sine anima mo ueri possunt: nec animas mouent, sed ab illis mouentur. Vocales similiter & per se mouentur ad perficiendam syllabam, & consonantes mouent secum: consonantes uerò sine uocalibus immobiles sunt. Et I quidem modò pro simplici, modò pro duplici accipitur consonante. Pro simplici, quando ab eo incipit syllaba in principio dictionis posita, subsequente uocali in eadem syllaba, ut Iuno, Iupiter: pro duplici autem, quando in medio dictionis ab eo incipit syllaba post uocalem ante se positã, subsequente quoq; uocali in eadẽ syllaba, ut maius, peius, eius. in quo loco antiqui solebant geminare eandem i literam, & maiius, peiius, eiius scribere, quod nõ aliter pronunciari posset, quàm si cum superiore syllaba prior I, cum sequente altera proferretur, ut peius, eius, maius, & duo ii pro duabus consonantibus accipiebant. Nam quamuis I sit consonans, in eadem syllaba geminata iungi non posset, ergo non aliter quàm tellus, mannus proferri debuit. Vnde Pompeii quoq; genitiuũ per tria i antiqui scribebant: quorum duo superiora loco consonantium accipiebant, ut si dicas Pompeii. Nam tribus i i i iunctis qualis posset syllaba pronunciari? Nam postremũ i pro uocali est accipiendum: quod Cæsari doctissimo artis grammaticæ placitum fuisse, à Victore quoque in arte grammatica de syllabis comprobatur. Pro simplici quoq; in media dictione inuenitur, sed in compositis, ut iniuria, adiungo, eiectus, reiice. Virgilius in Bucolicis: Tityre pascentes à flumine

flumine reijce capellas. proceleusmaticum posuit pro dactylo. Nunquã autem potest ante i literã, loco positam consonantis, aspiratio inueniri, sicut nec ante ũ cõsonantem. unde biulcus trisyllabum est: nulla enim consonans ante se aspirationẽ recipit. V uero loco cõsonantis posita, eandẽ prorsus in omnibus uim habuit apud latinos, quam apud Aeoles digamma F. Vnde à plerisq; ei nomẽ hoc datur, quod apud Aeoles habuit olim F digamma, id est uau, ab ipsius uoce profectũ, teste Varrone & Didymo, qui id ei nomẽ esse ostendũt. pro quo Cæsar hanc figurã F scribere uoluit: quod quãuis illi rectè uisum est, tamen cõsuetudo antiqua superauit. Adeo aũt hoc uerũ est, quod pro Aeolico F digamma ũ ponitur: quod sicut illi solebant accipere digamma F pro consonante simplici, teste Astyage, qui diuersis hoc ostendit uersibus, ut in hoc uersu οἰόμεθ᾽ ὦ Fελένην ἑλικώπιδα, sic nos quoque pro simplci habemus consonante plerunq; ũ loco F digamma positum: ut, At Venus haud animo nequicquã exterrita mater. Et tamen quando Aeoles idem F inueniuntur pro duplici consonante digamma posuisse, ut νέστορα δὲ Fοῦ παιδός. Nos quoque uidemur hoc sequi in præterito præfecto & plusquamperfecto tertiæ & quartæ coniugationis, in quibus i ante u consonantem posita producitur, eademq; subtracta corripitur, ut cupiui cupij, cupiueram cupieram, audiui audij, audiueram audieram. Inueniuntur etiam pro uocali correpta hoc digamma illi usi, ut Alcman: καὶ χεῖμα πῦρτε δαFιον. Est enim dimetrũ iambicum, & sic est proferendum, F ut faciat breuem syllabam. Nostri quoque hoc ipsum fecisse inueniantur, &

pro cõsonante ũ uocalẽ breuẽ accepiſſe, ut Horat. ſyluæ triſyllabũ protulit in Epodo hoc uerſu: Niuesq; deducũt Iouẽ, Nunc mare nũc ſyluæ. Eſt.n. dimetrũ iambicũ coniunctum penthemimeri heroicæ, quod aliter ſtare nõ poteſt, niſi ſyluæ triſyllabũ accipiatur. Similiter Catullus Veronenſis, Quod zonam ſoluit diu ligatam, inter hen decaſyllabos Phalecios poſuit. Ergo niſi ſoluit triſyllabum accipias, uerſus ſtare nõ poteſt: hoc tamen ipſum in deriuatiuis uel compoſitis frequẽter ſolet fieri, ut uoluo uolutus, ſoluo ſolutus, auis auceps, auſpiciũ, augurium, auguſtus, lauo lautus, fauco fautor. F digamma apud Aeoles eſt, quando in metris pro nihilo accipiebant, ut ἄμμεσ δ' ἀϜελώαντο δ' ἐοὶ τοὶ δ' ὤμοσαν Ϝανῦν. Eſt enim hexametrum heroicum. Apud Latinos quoq; hoc idem ũ inuenitur pro nihilo in metris, & maxime apud uetuſtiſſimos comicorũ, ut Terẽt. in Andria: Sine inuidia laudẽ inuenias, Et amicos pares. Eſt enim iambicũ trimetrum: quod niſi, ſine inui, pro tribracho accipiatur, ſtare uerſus nõ poteſt. ſciendũ tamẽ quod hoc ipſum Aeoles quidẽ, ubiq; loco aſpirationis ponebãt, effugientes ſpiritus aſperitatem. nos aũt in multis quidem, nõ tamen in omnib. illos ſequimur, ut cũ dicimus ueſpera, uis, ueſtis. hiatus quoq; cauſa ſolebãt illi interponere F digãma, quod oſtendunt etiam poëtæ Aeolidæ uſi. Alcman, καὶ χεῦμα πῦρι δαϜων. & epigrammata, quæ egomet legi in tripode uetuſtiſsimo Apollinis, qui ſtat in Xerolopho Byzantij ſic ſcripta: ΔημοφάϜων, ΛαϜοκόϜων. Et nos quoque hiatus cauſa interponimus V loco digãma F, ut Dauus, Argiuus, pauo, ouũ, ouis, bouis. hoc tamen etiã per alias

quaſdam

quaſdã cõſonantes hiatus uel euphoniæ cauſa ſolet fieri. ut prodeſt, cõburo, ſicubi, nuncubi, quod Græci quoque ſolent facere: μηκέτι, οὐκέτι. Sed tamen hoc attendendum eſt, quod præualuit in hac litera, id eſt, in u loco digãma poſito, poteſtas ſimplicis conſonantis apud omniũ poëtarum doctiſſimos. In b etiã ſolet apud Aeoles trãſire F digamm, a quoties ab ρ incipit dictio quæ ſolet aſpirari, ut ῥήτωρ βρήτωρ dicunt, quod digãma niſi uocali præponi et in principio ſyllabæ nõ poteſt. ideo autem locũ quoq; tranſmutauit, quia b uel digãma poſt ρ in eadem ſyllaba pronũciari nõ poteſt. Apud nos quoq; eſt inuenire quod pro u cõſonante b ponitur, cœlebs cœleſtiũ uitã ducens, per b ſcribitur, quod u conſonãs ante conſonãtem poni nõ poteſt. ſicut etiã bruges & Belenã antiquiſſimi dicebant teſte Quintiliano, qui hoc oſtẽdit in primo Inſtitutionũ oratoriarũ. nec mirũ cum b quoq; in ũ euphoniæ cauſa cõuerti inuenimus, ut aufero pro abfero. Aſpiratio quoq; ante uocales oẽs poni poteſt, poſt cõſonantes aũt quatuor tantũmodo more antiquo Græcorum c t p r, ut habeo, Herennius, heros, hyems, homo, humus, hylas, Chremes, Thraſo, Philippus, Pyrrhus. ideo aũt extrinſecus aſcribitur uocalibus, ut minimũ ſonet: conſonantib. aũt intrinſecus, ut plurimũ. Omnis enim litera ſiue uox plus ſonat ipſa ſeſe, cum poſtponitur, quàm cum antepo nitur, quod uocalibus accidens eſſe uidetur: nec ſi tollatur ea, perit etiam uis ſignificationis, ut ſi dicã Erennius abſq; aſpiratione, quamuis uicium uidear facere, intellectus tamen integer permanet. Conſonantibus autem ſic cohæret, ut eiuſdem penitus ſubſtãtiæ ſit, ut ſi auferatur,

significationis uim minuat prorsus: ut si dicam Cremes pro Chremes. unde hac cōsiderata ratione, Græcorū doctißimi singulas fecerūt eas quoq; literas, quippe pro th, ϑ, pro ph φ, pro ch χ scribētes, nos aūt antiquā scripturā seruamus. In Latinis tamē dictionibus nos quoq; pro ph cœpimus f scribere, ut filius, fama, fuga, nisi quod (ut supra docuimus) est aliqua in pronunciatione eius literæ differentia f cū sono ph, ut ostendit ipsius palati pulsus, linguæ, labrorū. Rh, autē ideo nō est translatū ab illis in aliam figurā, quod nec sic cohæret huic quomodo mutis, nec (si tollatur) minuit significationē: quamuis enim subtracta aspiratiōe dicamus, retor, Pyrrus, intellectus permanet, nō aliter q̄ si antecedēs uocalibus auferatur. Vnde ostenditur ex hoc quoq; aliqua esse cognatio r literæ cū uocalibus. ex quo quidā dubitauerunt, utrū præponi debeat huic aspiratio, an subiungi. unde Aeoles loco (ut diximus) aspirationis digāma ponētes in dictionibus ab ρ incipientibus, solēt loco digamma B scribere, iudicātes debere præponi digamma quasi uocali: sed rursus quasi consonanti digāma in eadem syllaba præponere recusantes, commutabant id in B, βρήτωρ βρόδος, dicentes. Sed apud Græcos hæc litera, id est ρ, multis modis fungitur loco uocalis, ut in declinatione nominū ρα & in α purā desinentiū, quæ similiter α seruāt per obliquos casus, ut ὥρα ὥρας, σοφία σοφίας. Apud Latinos autem non adeo. Quæritur cur in uah & ah post uocales ponitur aspiratio, & dicimus quod apocopa facta est extremæ uocalis cui præponebatur aspiratio. Nā perfecta uaha aha sunt: ideo autem abscisione facta extremæ uocalis, tamen aspiratio

ratio mansit ex superiore pendens uocali, quia suum est interiectionis uoce abscōdita proferri. Itaq; pars abscon ditæ extremitatis uidetur cōgruè in interiectionis naturali prolatione remansisse. nec mirũ, cum in Syrorũ Aegyptiorumq; dictionibus soleant etiã in fine aspirari uocales. Interiectionũ aũt pleraq; communes sunt naturaliter omniũ gentiũ uoces. Inter c sine aspiratione & cum aspiratione est g, inter t quoq; & th est d, & inter p & ph siue f est b. Sunt igitur hæ tres, hoc est b g d mediæ, quæ nec penitus carent aspiratione, nec eam plenã possident. hoc aũt ostendit etiã ipsius palati pulsus, & linguæ uel labrorũ consimilis quidẽ in ternis, inter p et ph, uel f & b: & rursus inter c & ch & g: similiter inter t & th & d. sed in leuibus exterior fit pulsus, in asperis interior, in medijs inter utrunq; supradictorũ locũ. quod facilè dignoscitur, si attendamus in supradictis motib. ora mirabili naturæ lege modulãtia uoces. Tanta autẽ est cognatio earũ, quod inuicẽ inueniũtur pro se positæ in quibusdã dictionibus, ut ambo pro ἄμφω, buxus pro πύξος, & publicus pro πόπλιος, triumphus pro θρίαμβος, gubernator pro κυβερνήτης, gobius pro κωβιός, cære ἀπὸ τοῦ χαίρε, puniceus φοίνικος, Deus θεὸς, purpureũ πορφύρεον. Hoc quoq; obseruandũ est, quod ad comparationẽ aliarum consonantiũ quæ solent mutari uel abijci per casus, immutabiles sunt apud nos tres l n r: per oẽs enim casus eadẽ permanẽt, ut sal salis, flumen fluminis, cæsar cæsaris. T quoq; & c quamuis in tribus solis inueniantur nominibus, quæ possint declinari, hoc idẽ seruant, ut caput capitis, & ab eo cõposita, ut sinciput sincipitis, occiput

occipitis, alec alecis, lac lactis, in quo etiam t additur. Quare qbusdã nõ irrationabiliter ntũs hoc lacte prolatus inuenitur. Reliquæ uerò cõsonãtes mutãtur, uel abijciũtur: d, ut aliqd alicuius: m, ut tẽplũ tẽpli, peliũ pelij: s, ut magnus magni: x, ut rex regis, nix niuis. In uerborum quoq; præteritis perfectis solẽt oẽs modo mutari, modo manere, exceptis quatuor l p s x, hæ enim nũquã mutantur, ut habeo habui, iubeo iussi, cõpesco cõpescui, dico dixi, ascẽdo ascẽdi, lædo læsi, lego legi, pingo pinxi, demo dempsi, premo pressi, moneo monui, sino siui, nequeo nequiui, torqueo torsi, dissero disserui, uro ussi, uerto uerti, flecto flexi. Illæ aũt quatuor, ut suprà diximus, nũquã mutãtur in præterito perfecto: l ut cælo cælaui, doleo dolui, uolo uolui, mollio molliui: p turpo turpaui, stupeo stupui, scalpo scalpsi, lippio lippiui: s, quasso quassaui, censeo censui, arcesso arcessiui: n, nexo nexi. Vocales quoq; in eisdẽ præteritis perfectis quæ in principalibus syllabis inueniũtur uerborũ, modo ex correptis producũtur, modo mutãtur in alias uocales, modo manẽt eædẽ. Producũtur plerunq; oẽs ut fãueo fãui, cãueo cãui, sedeo sẽdi, lego lẽgi, uideo uĩdi, moueo mõui, foueo fõui, fugeo fũgi. Mutãtur a & e: a quidem in e modo productã, modo correptã: productam, ut ăgo ẽgi, căpio cẽpi, făcio fẽci, frăngo frẽgi: correptã, tango tĕtigi, cãdo cĕcidi, parco pĕperci. E uero transit in i productã, ut eo ĩui uel ij. Solimus in collectaneis uel polyhistore: Tatius in arce ubi nunc ædes est Iunonis Monetæ, qui anno quinto quàm ingressus urbem fuerat, à Laurentibus interemptus est, septima & uigesima olympiade hominem exiuit. Queo

quiui

quiui uel quij. Hæc eadẽ uocalis penultima in uerbis secundæ coniugationis sæpe mutatur in u, ut doceo docui, moneo monui, doleo dolui. quod similiter est quando in tertia uel quarta coniugatione patitur i, ut rapio rapui, aperio aperui. u & o manẽt in principalib. syllabis positæ immutabiles, temporũ quoq; in quibusdã, ut ruo rui, domo domui, doceo docui. Hoc quoq; obseruandum est quod nũquã m supradicto tẽpore potest geminari, neq; in principio, neq; in fine syllaba, nisi quæ à muta incipit, ut tondeo totondi, pendeo uel pẽdo pepẽdi, disco didici, posco poposci, tundo tutudi, pedo pepedi, tango tetigi, cædo cecidi, cado cecidi, pello pepuli, fallo fefelli, prodo prodidi, uẽdo uendidi: ex quo etiã apparet s uim magis mutæ obtinere, à qua incipiẽs est geminata syllaba. S ante mutã posita inueniũtur duo uerba quæ geminant syllabã in præterito, sto steti, spõdeo spopondi. Antiquissimi etiã scindo scicidi dicebant, quod iuniores scidi dixerũt, ut in præter. perfecto uerbi ostendemus: nec sine ratione s ante mutã posita inuenitur geminatũ uerbũ, cum s amittit uim suã plerũq; sic posita ante mutã, unde nec in secũda syllaba repetitur. M quoq; geminatur, mordeo momordi, quæ loco mutæ in multis fungitur: nam ante n posita cõmunem facit syllabã, ut ramnes ramnetis, sicut Chremes Chremetis. Iambica enim sunt quæ sic declinantur, quod Callimachi quoq; autoritate cõfirmatur in Aetijs, sicut iam supradictũ est hoc uersu τὼς μὲν ὁ μνησάρχιος ἔφη ξένος ἄλλιον αὐτῶν. Et nunquã tamen eadem m ante se natura longã uocalem patitur in eadem syllaba esse, ut illam, artẽ, puppim, illum, rem, spem, diem, cũ aliæ omnes

 semiuo-

ſemiuocales hoc habēt, ut Mecœnas, pæan, ſol, pax, par. præterea ſola hæc ſemiuocalis poſt s ponitur, quod mutarū eſt, ut ſmyrna, ſmaragdus, & ante liquidā, ut ſcamnis, et quod ante s poſita in finali ſyllaba nominis, moræ mutæ interpoſita i, facit genitiuū hyems hyemis, ueluti inops inopis, cœlebs cœlibis. Apparet igitur, quod elementorū alia ſunt eiuſdē generis, ut uocales et conſonantes: alia eiuſdē ſpeciei, ut in uocalib. breues & lōgæ, & in cōſonātibus ſimplices & duplices quæ habēt aſpirationē, et quæ nō habēt, et earū mediæ. aliæ uerò ſibi ſunt affines per cōmutationē, id eſt, quod inuicem pro ſe poſitæ inueniuntur, ut breues & longæ quæ habent aſpirationē, & quæ carēt ea. Aliæ aūt per coniugationem uel cognationē cognatæ literæ, & per ſe inuicem poſitæ, ut b p f, necnon g & c cū aſpiratione ſiue ſine ea. x quoq; duplex, ſimiliter d & t cū aſpiratione uel ſine ea: & cū his z duplex. unde ſæpe d ſcribētes Latini hāc exprimūt ſono ut medidies, hodie antiquiſſimi quoq; Medētius dicebāt pro mezentius, Quin etiā s ſimplex habet aliquam cū ſupradictis cognationē, unde ſæpe pro z eā ſolemus geminatā ponere, ut patriſſo pro πατρίζω, pitiſſo pro πιτίζω, maſſa pro μάζα. et Dores τὺ pro σύ. unde nos quoq; tu pro σὺ, & te pro σὶ. Attici aūt θάλαττα pro θάλασσα, & θρῆττα pro θρῆσσα, & ἧττον pro ἧσσον, & ξύμμαχος pro σύμμαχος. Romani etiā aiax pro αἴας. In uocalib. quoq; ſunt affines ĕ correpta ſiue producta cū ei diphthongo, qua ueteres latini utebātur ubiq; loco ī longæ. nūc autē cōtra pro ea ī longā ponimus uel ē productā, ut νεῖλος nilus, καλλιοπεῖα calliopēa, χορεῖα chorēa. ē penultima

modo

modò correpta modò producta. O breuis siue longa, est affinis cũ u, ut bos pro βοῦς, ebur robur, pro ebor robor, & platanus pro πλάτανος. A quoq; affinis est cũ e et i. arceo & coerceo, facio inficio, necnon aliæ cũ alijs: & quia frequẽter hæ in omnib. penè literis mutationes non solũ per casus, uel tempora, sed etiã per figurarũ cõpositiones, uel deriuationes & trãslationes à Græco in Latinũ fieri solẽt, necessariũ est earum ponere exempla: A correpta cõuertitur in productã, faueo fãui: In e correptam, parco pẽperci, armatus inẽrmis. In e productã, facio fẽci, capio cẽpi. producta quoq; a in e productã inuenitur, halitus, anhẽlitus: in i correptã, amicus inĩmicus: in o etiã μάρμαρος marmor, in u salsus insulsus, ara arula. E correpta transit in e productã, lego lẽgi: in a, seror sãtus, reor ratus: in i correptã, moneo monitus, lego diligo. in o, tego toga. Antiqui quoq; amplocti pro amplecti dicebãt. Et animaduorti pro animaduerti. In u, tego tugurium. Et apud antiquißimos quotiescunq; n d sequuntur in his uerbis quæ à tertia coniugatione nascuntur loco e u scriptũ inuenimus, ut faciundum, legundum, dicundum, uertundum, pro faciendum, legendum, dicendum, uertendum. I transit in a, ut genus, generis, generatim: paulus pauli, paulatim. in e, fortis forte fortiter, sapiens sapientis sapienter. in o, patris patronus, & patro uerbum, olli pro illi, saxũ saxi saxosus. in u, carnis carnufex, antiqui pro carnifex, ut lubens pro libens, & pessumus pro peßimus. Sciendum tamen est, quod pleraque nomina quæ cũ uerbis siue participijs cõponũtur, uel nominatiui mutant extremã syllabam in i correptã, ut arma

armipotēs, homo homicida, cornu corniger, stella stelliger, arcus arcitenēs, fatum fatidicus, aurū aurifex, causa causidicus, luctus luctificus, cornu cornicē, tuba tubicē, fidis fidicē, fides plurale, cuius singulare fidis est, unde etiā diminutiuū fidicula. tibia tibicē pro tibijcē: tibia. n. a in i debuit mutare, ut supra dictū est, unde pro duabus ij breuib. una lōga facta est, q̧ in alia huiuscemodi cōpositiōe nō inuenies. uulnus uulnificus, magnus magnificus, amplus amplificus, fructus fructificus, opus opifex. uel genitiui, ut uir uiri, uiripotēs, par paris parricida, q̧ uel à pari cōponitur: uel ut alij dicūt à patre. ergo si est à pari, r euphoniæ causa additur: sin à patre, t in r cōuertitur: qbusdā tamē à parēte uidetur esse cōpositum, & pro parēticida p syncopē, et cōmutationē t in r factū parricida. frater fratris fratricida, soror sororis sororicida: lux quoq; lucis lucifer, flos floris florifer, sacer sacri sacrificus, ars artis artifex. Pauca sunt quæ hanc nō seruāt regulā, ut auceps, aues capiēs. menceps, mentecaptus, municeps, munera capiēs, auctus augustus & similia: & quæ ex duob. nominatiuis cōponūtur, utputa iusiurandū, respu. nō mutāt extremā syllabā, sed ea cū de figuris dicemus, latius tractabimus. O, aliquot Italiæ ciuitates (teste Plinio) nō habebāt, sed loco eius ponebāt u, & maxime Vmbri et Thusci. O trāsit in a, ut creo creaui. in e, ut tutor tutela, bonus bene, γόνυ genu, πόυς pes, antiqui cōpes pro cōpos in quo Aeoles sequimur. Illi enim ὄνυμα pro ὄνομα dicūt. O cōuertitur in i, uirgo uirginis. in u, tremo tremui, huc illuc pro hoc illoc. Ver. in 8. Hoc tūc ignipotēs cœlo descendit ab alto. & pleraq; quæ apud Græcos nomi-

nominatiuũ in ος terminãt, o in u conuertũt apud nos, ut κῦρος Cyrus, σπονδᾶος ſpondeus, κύπρος Cyprus, πέλαγος pelagus. Multa præterea uetuſtiſſimi etiã in principalibus mutabant ſyllabis, ut cungrũ pro congrum, cunchin pro conchin, huminẽ pro hominẽ proferentes, funtes, pro fontes, frundes pro frõdes. Vnde Lucret. in 1. lib. Anguſtoq; fretu rapidum mare diuidit undis: pro freto. Idem in 3. Atqui animarũ etiã quæcunq; acherunte profundo: pro acheronte. in eodẽ: Nec Tityon uolucres ineunt acherunte iacentẽ. Quæ tamen à iunioribus repudiata ſunt, quaſi ruſtico more dicta. V quoq; multis Italiæ populis in uſu nõ erat, ſed è cõtrario utebãtur o. unde Romanorũ quoq; uetuſtiſſimi, in multis dictionib. loco eius o poſuiſſe inueniuntur, poblicũ pro publicum, quod teſtatur Papyrianus de orthographia, polchrum pro pulchrũ, colpam pro culpã dicentes, et hercolẽ pro herculẽ, & maxime digãma antecedẽte hoc faciebãt, ut ſeruos pro ſeruus, uolgus pro uulgus, dauos pro dauus. Tranſit in a, ut ueredus ueredarius. in e pondus põderis, deierat peierat, pro deiurat peiurat, labrũ labellũ, ſacrũ ſacellũ. antiqui auger & augeratus pro augur & auguratus dicebãt. In i cornu cornicẽ, arcus arcitenẽs, fluctus fluctiuagus, curſus uel currus, curriculus uel curriculũ. in o nemus nemoris, ebur eboris, robur roboris. Ponitur hæc eadem litera in Græcis nominibus modo loco ου diphthongi, ut muſa pro μοῦσα, modo pro ο correpta, ut Homerus pro ὅμηρος. pro eadem producta, ut fur pro φὼρ, ſicut è contrario pro βοῦς bos. modo pro υ longa, ut pro μῦς mus; modo pro correpta, πόρφυρα purpura. In plerisq;

risq; tamen Aeoles secuti hoc facimus. Illi enim θυγάτηρ dicunt pro θογάτηρ, υ corripientes, uel magis υ sono u soliti sunt pronunciare, ideoq; ascribunt o non ut diphthongum faciant ibi, sed ut sonum υ aeolicum ostendant, ut Callimachus: καλλιχόρου χθονὸς ὀρίας θογάτηρ. Quod nos secuti, u modo correptam, modo productam habemus, quamuis uideatur υ diphthongi sonum habere. Pro ο quoq; υ solent frequenter ponere Graeci, ὖρος ὖλος, pro ὄρος ὄλος, νῦος pro νόος dicentes, quod nos frequenter habemus in finalibus maxime syllabis, ut Priamus, pylus, pelium, u tamen corripientes. Est quando amittit u uim tam uocalis quàm consonantis, ut cum inter q & aliam uocalem ponitur, sicut iam commemorauimus, ut quisquam. Hoc idem plerumq; patitur etiam inter g & aliquam uocalem, ut sanguis, lingua. S quoq; antecedente u & sequente a uel e, hoc idem saepe fit, ut suadeo suauis, suesco suetus, quod apud Aeoles quoq; υ saepe patitur, & amittit uim literae in metro, ut σαπφὼ, ἀλλὰ τυίδια ἴλθετε πωίσατε ἱρατα. similiter πάυι dissyllabum inuenitur apud eosdem cum ο non est diphthongus. Est quando transit in consonantem idem u, ut ναύτης nauta, nauita, gaudeo gauisus, sicut econtra, à consonante transit in uocalem, ut suprà diximus, caueo cautus, soluo solutus, faueo fautor, uoluo uolutus. saepe u interponitur inter c l uel c m in graecis nominibus, ut ἡρακλῆς Hercules, ἀσκληπιὸς Aesculapius, & antiqui, ἀλκμήνη alcumena, ἀλκμαίων alcumaeon. In consonantibus quoq; multae fiunt similiter commutationes. L. triplicem, ut Plinio uidetur, sonum habet, exilem, quando geminatur secundo loco posita, ut ille, metellus: plenum

plenũ, quãdo finit nomina uel syllabas, & quãdo habet ante se in eadẽ syllaba aliquã consonantẽ, ut sol, sylua, flauus clarus: mediũ in alijs, ut lectus lecta lectũ. L transit in x, ut paulũ pauxillũ, mala maxilla, uelũ uexillum. in r, ut tabula taberna. M obscurũ in extremitate dictionũ sonat, ut templũ: apertũ in principio, ut magnus: mediocre in medijs, ut umbra: Trãsit in n, & maxime d uel t uel c uel q sequẽtibus, ut tam tandẽ, tantũ tantundẽ, idẽ identidẽ, num nuncubi: & ut Plinio placet nunquis, nunquã, anceps pro amceps. am enim præpositio ſ uel c uel q sequentibus, in n mutat m, ut anfractus, ancisus, anquiro: uocali uerò sequẽte intercipit b, ut ambitus, ambesus, ambustus, ambages: necnon etiam in cõburo combustus idẽ fit. Finalis dictionis subtrahitur m in metro plerũq;, si à uocali incipit sequẽs dictio, ut: Illũ expirantẽ trãsfixo pectore flammas. Vetustissimi tamẽ non semper eam subtrahebãt. Ennius in 10 Annalium: Insignita ferè tum millia militũ octo Duxit delectos bellũ tolerare potentes. N quoq; plenior in primis sonat, & in ultimis partib⁹ syllabarũ, ut nomẽ, stamẽ: exilior in medijs, ut amnis, damnũ. Transit in g, ut ignosco, ignauus, ignotus, ignarus, ignominia, cognosco, cognatus. potest tamẽ in quibusdam eorum etiam per concisionem adempta uiderit, quia in simplicibus quoq; potest inueniri per adiectionẽ g, ut gnatus gnarus. & sequente g uel c, pro ea g scribũt Græci. & quidam tamen uetustissimi autores Romanorũ euphoniæ causa bene hoc facientes, ut Agchises, agceps, aggulus, aggens, quod ostendit Varro 1. de origine linguæ Latinæ his uerbis: Aggulus, aggens, agguilla, iggerunt.

gerunt. in eiusmodi Græci & Actius noster binā g scri/bunt, alij n & g, quod in hoc ueritatē facile uidere non est. similiter agceps et agcora. Trāsit etiā n in l, ut unus, ullus, nullus, unnū uillū, catena catella, bonus bellus, catinum catillum, similiter collega, colligo, illido, collido. Transit in m, sequentibus b uel m uel p, autore Plinio & Papyriano & Probo, ut imbibo, imbellis, imbutus, immineo, immitto, immotus, improbus, imperator, impello; similiter in Græcis nominib. neutris in on desinentibus, ut παλλάδιον palladiū, πήλιον peliū. Transit etiā in r, ut corrigo, corrumpo, irrito. Hanc autē mutationē literarum sciendū est quadā naturali fieri uocis ratione, propter celeriorē motū linguæ labrorūq; ad uicinos facilius transeuntiū pulsus. Trāsit supradicta consonans n, etiā in s, scindo scissus, findo fissus: in t, canis catulus catellus. in c, ecquid pro enquid. Expellitur n à Græcis in ων desinentibus, cū in latinā transeūt formā, ut demipho, simo, leo, draco: sicut cōtrà additur Latinis nominibus in o desinētibus apud Græcos, ut Κικέρων, Κάτων pro Cicero, Cato. Transit in u consonantē, ut sino siui, sterno straui. R sine aspiratione ponitur in Latinis, in Græcis uerò principalis uel geminata, in media dictione aspiratur, ut rhetor, rhenus, rhodus, pyrrhus, tyrrhenus orrhena, pro quo nūc osrena dicētes aspirationē post r antiquæ seruāt scripturæ. Trāsit in l, niger nigellus, umbra, umbella. in s ut arbos pro arbor, odos pro odor. Plautus in Captiuis, Quorū odos sub basilicanos omnes abigit in forū. uerror, uersus. In duas ss, uro ussi, gero gessi. in u consonantem, tero triui, sero seui. in n, æneus pro æreus. S in

metro

metro apud uetustißimos uim suam frequenter amittit. Vergil. in 11. Aeneid. Ponite spes sibi quisque. Idem in 12. Inter se coijsse uiros, & decernere ferro. Ne aût coniunctione sequente cum apostropho penitus tollitur, ut uiden', satin', uin' pro uides ne, satis ne, uis ne. necnõ etiã in Græcis nominibus as uel es terminantibus plerunq; tollitur, cũ sint primæ declinationis, ut Geta, Birrhia, Phædria, Cheres. poëta quoq;, sophista, Scytha, citharista: in quibus etiã ης producta in ã correptã conuertitur. Trãsit hæc eadem in m, ut rursum pro rursus, dimminuo pro disminuo. Terẽ. in Adel. Dimminuetur tibi cerebrũ. in n mutatur s, sanguis sanguinis. in r, flos floris, ius iuris, cursus curriculus uel curriculum. in x, aiax pro αἴας, & pistrix pro pistris, in quo sequimur Dores: illi enim ὄρνιξ pro ὄρνις. in d, custos custodis, pes pedis, præses præsidis, palus paludis. in t, nepos nepotis, uirtus uirtutis. samnis samnitis. in u consonantem, bos bouis. sæpe pro aspiratione ponitur in his dictionib. quas à Græcis sumpsimus, ut semis, sex, septem, se, si, sal. Nam ἡμίν, ἕξ, ἑπτά, ἑ, εἰ, ἅλς apud illos aspirationẽ habent in principio. adeo aũt cognatio est huic literæ, id est s cũ aspiratione, quod pro ea in quibusdam dictionibus solebant Bœoti pro s, h scribere, muha, pro musa dicentes. huic s præponitur p, et loco ψ Græce fungitur, pro qua Claudius Cæsar antisigma ͻc. hac figura scribi uoluit, sed nulli ausi sunt antiquã scripturã mutare: quãuis nõ sine ratione hæc quoq; duplex à Græcis addita uideatur. Nã multo molliorẽ & uolubiliorẽ sonitũ habet ψ q̃ ps uel bs. hæ tamen id est bs non aliàs debent poni pro ψ, hoc est in eadem syllaba coniun-

coniunctæ, nisi in fine nominatiui, cuius genitiuus in bis desinit, ut urbs urbis, cœlebs cœlibis, arabs arabis. Sicut ergo ψ melius sonat quàm ps uel bs, sic x etiā quàm gs uel cs. & x quidē assumpsimus, ψ aūt nō: sed quantum expeditior est ψ quàm ps, tantū ps quàm bs. ideoq; nō irrationabiliter plerisq; loco uidetur ψ, ps debere scribi, quod de ordine literarū docentes plenius tractabimus. X duplex, modo pro cs, modo pro gs accipitur, ut apex apicis, grex gregis: trāsit tamē etiam in u consonantem, ut nix niuis: necnon in ct, ut nox noctis, supellex supellectilis. Sed hæc contra regulā declinari uidentur. Subit etiā x litera loco aspirationis, ut ueho uexi, trabo traxi. x uertitur in f, ut efficio effero. Et sciendū quod quotiescunq; ex præpositio, præponitur cōposita dictionibus à uocalibus incipientibus, uel ab his quatuor consonantibus, hoc est c p t s, integra manet, ut exaro, exeo, exigo, exoleo, exuro, excutio, expeto, extraho, exequor, exspes, in quo uidemur cōtra Græcorū facere consuetudinem. Illi enim σ sequente nunquam ξ præponunt, sed κ pro ea, ut ἔκστασις. melius ergo nos quoq; x solam ponimus, quæ locum obtinet cs, cuius rationem non solum ipse sonus aurium iudicio poßit reddere, sed etiam hoc quod geminari aliqua consonante antecedente minime potest: geminari autem uidetur post consonātem s x antecedente, quæ loco c & s fungitur si ipsa consequatur, ut exsequiæ exsequor. Quod si liceret, licebat etiā post bs uel ps, quas loco ψ duplicis accipimus, addere s, ut diceremus obsessus, absiectus, quod minime licet. Nunquam enim nec s, nec alia consonans geminari potest, ut dixi-

diximus, alia antecedente consonante. Nunc de mutis dicemus. B trãsit in c, ut occurro succurro. In f, ut officio, sufficio, suffio. In g, ut suggero. In m, ut summitto, globus glomus. In p, ut suppono. In r, ut surripio, arripio. In s, ut iubeo iussi. Nam suscipio & sustuli à susum uel sursum aduerbio composita sunt, unde subtinnio & subcumbo non mutauerunt b in s. suspicor quoq; & suspicio à susum uel sursum componũtur, sed abijciunt unam s. Non enim dicimus susspicio, sed suspicio: quia nõ potest dupli cari consonãs alia subsequente cõsonãte, quomodo nec antecedente, nisi sit muta ante liquidã, ut supplex, suffragor, sufflo, effluo, effringo, quomodo & apud Græcos συγγρηγορῶ, συγγνώμη, συγγλύφω, σύμμνήμων, φθέγγμα. C transit in u consonantẽ, ut quiesco quieui, pasco paui, ascisco asciui. In x, ut dico dixi, duco duxi, noceo noxa noxius. In s, parco parsi uel peperci. In g antecedẽte n, quadringenta, quingenta, septingẽta. ango quoq; pro ancho. Et notandũ est, quod ante hanc solã mutã finalem inueniuntur longæ uocales, ut hõc, hãc, sic hic, aduerbium. Nam ante t, si qua inueniatur uocalis longa, per concisionem hoc euenit, ut audĩt, munĩt, fumãt, pro audiuit, muniuit, fumauit. Necnon post s posita, transit aliquando in t, uel assumit eam, ut irascor iratus, nanciscor nactus, nascor natus, paciscor pactus, pascor pastus. D transit in c, ut accidit, quicquam. In g, ut aggero. in l, ut allido. in p, ut appono. in r, ut arrideo, meridies. Antiquissimi uero pro ad frequentissimè ar ponebãt, aruenas, aruentores, aruocatos, arfines, aruolare, arfari, dicẽtes, pro aduenas, aduẽtores, aduocatos, adfines, aduolare, adfari. unde osten-

ditur rectè arcesso dici ab arcio uerbo, quod nūc accio dicimus, quod est ex ad & cio cōpositū. Arger quoq; dicebāt pro agger. Trāsit etiā in s, ut ası leo, rado rasi, suadeo suasi. In duas quoq; ss, ut cedo cessi, fodior fossus. In t, attinet, attamino, attingo: hæc eadē tamē d, frequēter interponitur in cōpositus hiatus causa prohibēdi, ut redigo, redarguo, prodest. subtrahitur etiā cum sequēs sylla ba ab s & alia cōsonāte incipit, ut aspiro, aspicio, ascendo, asto. F multis modis muta magis ostenditur, cum pro p, & aspiratiōe quæ similiter muta est accipitur, de quo sufficiēter superius diximus. quanquā antiqui Romanorum Aeoles sequentes, loco aspirationis eam ponebant, effugientes ipsi quoq; aspirationē: & maxime cum cōsonāte recusabāt eam proferre in Latino sermone. habebat aūt hæc f litera hunc sonū, quē nunc habet u, loco cōsonantis posità: unde antiqui af pro ab scribere solebant: sed quia nō potest Vau, id est digāma in fine syllabæ inueniri, ideo mutata est f in b. sifilū quoq; pro sibilum, teste Nonio Marcello de doctorū indagine, dicebāt. G transit in s, spargo sparsi, mergo mersi. in x, tego texi, pingo pinxi. in ct, agor actus, legor lectus, pingor pictus. H literā nō esse, ostēdimus, sed notā aspirationis, quā græcorū antiquissimi similiter, ut Latini in uersu scribebant, nūc autē diuiserūt, & dexterā eius partē supra literā ponentes, psilen notam habēt, quā Remnius Palæmon exilem uocat: Gryllus uerò ad Vergiliū de accentib. scribens, lenem nominat: sinistrā autē cōtrariæ illi aspirationis dasiā, quā Gryllus flatilē uocat. k superuacua est, ut supra diximus: quæ quamuis scribatur, nullā aliam uim habet

quàm

quã c. De q quoq; sufficienter suprà tractatũ est quæ nisi eandẽ uim haberet quã c, nunquã in principijs infinitorũ uel interrogatiuorũ quorundã nominũ pósita per obliquos casus in illã transiret, ut quis cuius cui. similiter à uerbis q habẽtib. in quibusdã participijs in c trãsfertur, ut sequor secutus, loquor locut9. Trãsit in s, ut Torqueo torsi, sicut & c parco parsi. singulariter abijcit n in præterito sicut et c, linquo liq, uinco uici. Trãsit etiã in x, ut coquo coxi, duco duxi. apud antiquos frequẽtißime loco cu syllabæ, quu ponebatur, et è cõtrario: ut arquus, coquus, oquulus, pro arcus, cocus, oculus, quũ p o cũ, quur pro cur. T transit in s, ut uerto uersus, cõcutio cõcussus, ὀστᾶ græcũ pro ossa. c uero antecedẽte, trãsit t in x, ut pecto pexui, flecto flexi, υ & ζ tantũmodo ponũtur in græcis dictionibus, quãuis in multis ueteres hæc quoq; mutasse inueniãtur, et pro υ u, pro ζ uero quod pro ss coniunctis accipitur, s uel d posuisse, ut fuga, murrha, pro φυγὴ, μύῤῥα, saguntũ, massa, pro ζάκυνθος, μᾶζα: odor quoq; ἀπὸ τ ὄζειν, sethus pro ζῆθος dicẽtes, et Medẽtius pro Mezẽtius. ergo corylus et lympha, ex ipsa scriptura à græcis sumpta nõ est dubiũ, cùm per υ scribãtur, ἀπὸ τ κόρυλος κ τ νύμφη. Solebant enim uetustißimi græcorũ l pro n scribere, unde quinquaginta quoq; numeri signũ, quod illi per n scribunt, nos per l more illorum antiquißimo scribimus.

DE ORDINE LITERARVM.

ORdo quoq; accidit literis: qui quamuis in syllabis dignoscitur, tamen quia coniunctius esse uidetur cũ potestate elementorũ, non absurdum puto ei nunc illũ subiungere. Sunt igitur uocales præpositiuæ alijs uocalibus

c 2 subse-

ſubſequentib. in eiſdē ſyllabis a e o: ſubiunctiue e u, ut æ au eu œ. I quoq; apud antiquos poſt e ponebatur, et ei diphthongū faciebat, quā pro omni i longa ſcribebāt more antiquo græcorū. Inuenitur hæc eadē i, poſt υ. in Græcis nominibus, ut ἅρπυια: nam υι diphthongus eſt. Sunt igitur diphthongi quibus nunc utimur quatuor. Diphthongi autem dicuntur, quod binos phthongos, hoc eſt, uoces cōprehendunt. Nam ſingulæ uocales ſuas uoces habent, & æ quando à poëtis per diæreſim profertur, ſecundum Græcos per a & i ſcribitur, ut aulaï, pictaï, pro aulæ & pictæ. Et Verg. in 3. Aulaï in medio libabant pocula Bacchi. Idem in 8. Diues equûm, diues pictaï ueſtis & auri. In Græcis uero quoties huiuſcemodi fit: apud nos diæreſis penultimæ ſyllabæ, ī pro duplici cōſonāte accipitur, ut maia pro μαῖα, aiax pro αἴας. Tranſit in ī productam, ut quæro inquīro, exquīro, quamuis exquæro Plautus dixit in Aulularia: Intro exquære ſit ne ita ut ego prædico. Lædo illidi, cædo occīdo. Ponitur pro ē lōga, ut σκηνὴ ſcena. et pro a, ut Aeſculapius pro ἀσκληπιὸς, in quo Aeoles ſequimur. Illi enim νύμφαις pro νύμφας, & φαισὶν pro φασὶν dicunt. Inuenitur tamen hæc diphthongus in media dictione correpta tunc, quando compoſitæ dictionis antecedentis in fine eſt ſequēte uocali, ut præuſtis. Verg. in 7. Stipitibus duris agitur ſudibúſue præuſtis. Hom. ἀντιπαίοιδε χαμαιεῦναι. ſicut etiam longæ uocales ſolent corripi, ut dehiſco. Vergilius in 5.

Infindunt pariter ſulcos, totumq; dehiſcit,
Conuulſum remis, roſtris ſtridentibus æquor.

Oe quoq; idem patitur apud Græcos. Aeſchylus, ἱερὸ τοιχὸ

τεσσάρων παρθένων μεγάλων. Vnde quidam nõ sine ratione unũ tẽpus & semis singulas eas habere dicunt. Ideoq; si cõsequatur consonans quæ dimidiũ tempus habet omni modo producũtur. Au quoq; uidetur quasi pati diuisionẽ cũ ipost u addita, transit eadẽ u in cõsonantiũ potestatẽ, ut gaudeo gauisus, ναύτης nauita. et ναῦς nauis. Trãsit etiã in b, ut aufero abstuli ablatus. Et sciẽdũ quod pro ab præpositione au ponitur in his uerbis, aufugio & aufero. E cõtrario quoq; frequẽter solet fieri, ut antecedente a & u loco cõsonãtis sequẽte, si abijciatur uocalis posita post eam, id est, post u consonantẽ, aut diphthongus fiat u redeunte in uocalẽ, ut lauor lautus, faueo fautor, auis auceps, auguriũ augustus. Trãsit in o productã more antiquo, ut lotus pro lautus, plostrũ pro plaustrũ, cotes pro cautes: sicut etiã contra pro o au, ut austrum pro ostrũ, ausculũ pro osculũ, frequẽtißimeq; hoc faciebant antiqui. in u quoq; longã trãsit, fraudo defraudo, claudo includo. Eu trãsit in ẽ longam, ut Achilles pro ἀχιλλεύς, Vlyxes pro ὀδυσσεύς, quod ostẽditur in genitiuo Vlyxei, Horat. in 1. Carm. Nec cursus duplices per mare Vlyxei. In u etiam mutatur, fugio pro φεύγω. Oe est quando per diæresim profertur in Græcis nominibus & Græcã ser uat scripturã: pro o enim & i ponitur, quæ tamẽ (sicut supradictum est) locum duplicis obtinet consonantis, ut Troia pro τροία, maia pro μαῖα. In hoc quoque Aeoles sequimur. sic enim illi diuidentes dipthongum ὄϊλεν pro οἴλεν dicunt. Apud Græcos tamen quoq; i sequẽte producere licet antecedente ẽ breuem, ut Hom. in hoc uersu: ὤγυγα δ' ἐκ ἰλαῦγε ἰαχῇ πωλύντασι ἱμᾶσι.

Aufertur ei, id est, œ diphthongo, altera uocalis sequēte ē lōga more attico, ut poeta pro ποιητής, poema pro ποίημα. necnō pro οι diphthongo græca, nos hāc, id est, œ ponimus, ut κωμῳδία comœdia, τραγῳδία tragœdia dicentes: nec mirū cum pro ω quoq; habemus o, & pro i e in diphthongo accipimus. hoc tamē ad imitationē Bœotorū solemus facere. Trāsit in u longam, ut phœnices, punices, phœniceon, puniceū, pœna punio. Nunquā diphthōgus in præterito pfecto mutatur, ut hæreo hæsi, audio audiui, mœnio mœniui, excepto cædo cecidi. Ei diphthongo nunc nō utimur, sed loco eius in græcis nominib. e uel i productas ponimus. Et in priore sequimur Aeoles. Illi enim τῶ ἀγμοσΐνῳ dicūt pro ἀγμοσΐνῳ, & ἦπω pro ἄπον. Et nos plerunq; cum ει apud græcos sit pura penultima, in illis maxime fœmininis, quæ per adiectionē assumunt a, apud græcos mutamus ει in e productā, ut δηϊόπη δηϊόπεια, deiopeia. καλλιόπη καλλιόπεια calliopeia. Nam in illis quæ in ia solum desinunt apud græcos, raro fit hoc, ut: Argia, Alexādria, Nicomedia, Langia, Lampia. Stat. in 4. Candensq; iugis Lampia niuosis. Idem in eodem: Hæc quoque secreta nutrit Langia sub umbra. Idem in 2.

Tunc donis Argia nitet, uilesq; sororis,
Ornatus sacro præculta superuenit auro.

Raro aūt diximus propter Medeā, Plateam, Niceam. Nā quod Verg. Qui tela Typhoēa temnis, e correptā protulit, doricū est: illi enim solent a diphthongo abijcere i. In Latinis autem dictionibus difficile inuenies i longam ante uocalē positam, nisi in genitiuis in ius desinētibus, ut illius, solius, ullius, quæ tamen licet & corripere in metro,

metro, & in uerbo fiā fias fiat, quod ipsum quoq; contra aliorū eiusdē coniugationis fit regulā uerborū. In mascu linis quoque ᾱ pura in e longā conuertitur, ut ἀχιλλάος achilleus, ἀλφάος alpheus, σπονδάος spondeus. non sine ra tione tamen hoc fit: Sed quia i pura penultima ante us uel a uel um per nominatiuos nō inuenitur producta in Latinis diction'b. nisi in dissyllabis & ipsis Græcis. Nā in Græcis sæpe inuenimus, ut chius & dia, & in uno tri syllabo qd' apud Statiū legi, ut lycius. Stat. in 10. Theb.

Ad patrias si quando domos, optataq; pæan
Templa Lycie dabis tot ditia dona sacratis
Postibus, & totidem uoti memor exige tauros.

In alijs uerò cōsonāte l sequēte pro ει diphthongo longā i ponimus, ut νεῖλος nilus. In semiuocalibus similiter sunt aliæ præpositiuæ alijs semiuocalib. in eadē syllaba, ut m sequente n, ut Mnestheus, amnis. S quoq; sequente m, ut smyrna, smaragdus. Nā uitiū faciūt qui z ante m scribūt. Nunquā enim duplex in capite syllabæ posita potest cū alia iungi consonante. Lucanus quoq; hoc ostēdit in 10. Terga sedent crebro maculas distincta smaragdo. nam si esset z ante m, subtrahi in metro minime posset, nec sta/ ret uersus. S enim in metro sæpe uim cōsonantis amittit. in fine autem syllabæ omnes liquidæ solēt ante s poni, ut puls, hyēs, mons, ars: similiter ante x excepta m, ut falx, lanx, arx. In mutis præponūtur b & g, sequēte d, ut βδέλλιον, bdelliū genus lapidis, abdir, abdomē, mygdonides. C uerò et p præponūtur sequēte t, ut actus, lectus, aptus, diphthōgus. Semiuocalis nulla præponitur mutis nisi s sequēte b, ut asbestus asbustes. c uel q, ut scutū squallor. p,

 ut

ut ſpes,ſphæra.t,ſtatus,ſthennius. Ante aliã autẽ nullam mutarũ. Mutæ uero ſemiuocalib. præponuntur liquidis abſq; m,omnes penè omnibus bl,ut blãdus. cl, ut clarus, dl,abodlas nomẽ barbarũ.fl,flauus. gl, gladius glabrio. tl,tlepolemus,atlas.pl,planus,bn,abnuo,ſed b magis ſuperioris eſt ſyllabæ.cn,cnidus.dn, cydnus, ariadne, gn, gneus.tn,ætna.pn,therapne,ſpinus.br,brennus,umbra. cr,creber.dr,drances.gr,gratus.fr,frater. pr,pratũ. tr, tractus. Ante m autẽ inueniuntur c d g t, ut pyragmon, alcmene,dragma,dmois,admetus, agmen, tmolus, iſthmos. Tres aũt cõſonãtes non aliter poſſunt iũgi in principio ſyllabæ,niſi ſit prima s,uel c,uel p,ſecũda poſt s, quidẽ c,uel t,uel p. Poſt c aũt aut p, principales ſecũda, t,tertia l,uel r,ſed l in ſolis illis quæ ab s incipiunt,ut Aſclepiodot⁹,ſcriba,ſtlopus,ſtratus,ſplẽdidus,ſpretus. In Græcis etiã φ ſecunda ponitur, quã nos per ph plerunq; ſcribimus, σφραγὶς uictrix,ſceptrũ. Nã poſt pt uel ct ſimul iunctas l nõ inuenitur,ut oſtẽdimus,ipſa ſoni natura prohibẽte. In fine uero dictionis cõtrà inuenimus primã liquidã,ſequentẽ mutã,poſtremã s,ut urbs ſtirps: ſin aũt in duas deſinat cõſonantes dictio, neceſſe eſt priorẽ liquidã eſſe,et ſequentẽ s,uel x,ut ſuprà oſtẽdimus,uel c, uel t,antecedente n,ut hinc, dicũt,amant, hunc: uel loco ψ Græce bs uel ps ſcribere pro ratione genitiui,ut arabs arabis,pelops pelopis,cœlebs cœlibis,princeps principis. Quibuſdã tamẽ,ut ſuprà docuimus,non aliter uidetur ψ Græca,niſi pro ps ſcribenda. quanquã enim ratio genitiui ſupradictã exigat ſcripturam,tamen cognatione ſoni ad hoc procliuiorẽ eſſe aiunt. Hoc tamẽ ſciendũ

eſt, quod principium ſyllabæ omnimodo pro ψ ps debet habere, ut pſitacus, pſeudolus, ipſe. nubo quoq; nupſi, ſcribo ſcripſi faciunt, quamuis analogia per b cogat ſcribere, ſed euphonia ſuperat, quæ etiam nuptam non nubtam, & ſcriptum non ſcribtum compellit per p, non b dicere & ſcribere.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER II.

DE SYLLABA.

SYllaba eſt comprehenſio literarũ conſequẽs, ſub uno accẽtu, & uno ſpiritu prolata. Abuſiuè tamẽ etiã ſingularũ uocaliũ ſonos, ſyllabas nominamus. Poſſumus tamẽ & ſic diffinire: Syllaba eſt uox literalis quæ ſub uno accentu, & uno ſpiritu indiſtantèr profertur. à ſingulis tamen incipiens, non plus quàm ad ſex literas procedere ſyllaba poteſt in Latino ſermone, ut a, ab, arx, mars, ſtans, ſtirps. Et ſciendum, quod ſyllabæ quæ ex ſingulis cõſtant literis, nõ plures ſunt quàm ipſæ uocales, ex quibus fiũt: quæ aũt ex amplioribus literis, penè innumerabiles. nulla ſyllaba tres uocales habet. unde u & i nõ aliter iungũtur diphthongis, niſi loco poſitæ cõſonantiũ. u tamen etiam tunc cõiungi poteſt diphthongo, cum amittit uim literæ, ut quæ, linguæ. Sæpe inueniuntur pro duabus uocalibus iunctis, hoc eſt, pro diphthongo ſingulæ uocales poſitæ, ut ploſtrum pro plauſtrum, & inquiro pro inquæro, et ubiq; pro ei diphthongo e producta uel i, ſicut ſuprà dictũ eſt: pro y aũt u in Græcis ponimus

dictionibus, ut σπονδεῖος spondeus, νεῖλος nilus, μοῦσα musa. quæ singularũ literarũ sunt syllabæ, ex uocalibus constant, ut dictum est, ut ae. quæ aũt ex duabus cõstant, uel à uocalibus fiunt, & inuenitur diphthongus, ut au œ: uel à uocali & cõsonante antecedente & sequente: antecedente, ut da: sequente, ut ad. non plures tamen quàm tres cõsonantes antecẽdere uocalẽ, nec rursus, nisi tres consequi possunt. sed tamẽ hoc notandũ est, quod si antecedãt tres cõsonantes, nõ possunt nisi duæ consequi uocalẽ, ut monstrãs: nec iterũ, si cõsequantur tres, possunt antecedere nisi duæ, ut stirps. si antecedens syllaba terminet in consonantẽ necesse est etiã sequentẽ à consonãte incipere, ut artus, ille, arduus, nisi sit cõpositum, ut abeo, adeo, pereo. Herodianus tamẽ de orthographia, ostẽdit rationabilius esse sonoriusq; quantũ ad ipsam uocis prolatione, in cõpositis quoq; simpliciũ regulã in ordinãdis syllabarũ literis seruare. obijcitur tamẽ huic illud, quod oportet ergo oblitus, ablatus, obruo, abrado et similia, si b transit in secundã syllabã more simpliciũ dictionum, primã cõmunem habere in metris, ut poßit etiã corripi, sed hoc nusquã inuenitur. Præterea circumeo & circũago, & similia nõ paterẽtur elisionẽm in pronunciatione, si trãsiret in sequẽtẽ syllabã m: nec in perbibeo, exhibeo, inhumatus, anhelo, inhibeo, adhuc, abhinc, et similibus secũdæ syllabæ principalis aspiraretur uocalis. si terminalis consonans præpositionis in eã trãsiret, quomodo in istic istæc istac. Si in media dictione syllaba à uocali incipit, necesse est antecedẽtẽ quoq;, nisi sit cõposita, in uocalẽ terminari, ut pietas, curialis, pareo, ruo, munio.

Est tamen quando in cõpositis etiam subtrahitur conso-nans, ut coeo cois. Principales syllabæ, hoc est in princi-pio dictionũ positæ, ab omnib. incipere literis, desinere tamẽ nõ in oẽs possunt, sed in has. Vocales quidẽ omnes, à quacũq; cõsonante incipiat sequẽs syllaba, ut mare, ge-nus, filius uotũ, ludus. In cõsonantes uerò si sequẽs sylla ba à uocali incipiat nõ possunt desinere, nisi (sicut suprà dictũ est) in dictionibus, quæ ex præpositionibus in con sonantes desinẽtibus, uel alijs partibus orationis, sint cõ positæ, ut abutor, obedio, subeo, aduro, ineo, exacuo, in/tereo, perago, trãseo, prætereo. nec tamẽ si sequẽs à con sonãte incipiat, licet antecedentẽ in quãcunq; cõsonan-tẽ desinere. Ergo per singulas cõsonantes (ut potero) id tractare conabor. In b inuenitur syllaba desinens, si se-quẽs quoq; ab eadẽ incipiat, ut saburra, sabbata, gibbus, gibberosus, gibber, obba. cõposita quoq; sunt à preposi tionibus in b desinẽtibus, & alijs dictionibus à b incipi-entibus, ut subbibo. Quæ tamẽ cõsonans c sequente solet plerunq; in eam mutari, ut occido, occũbo, succino, succi do in quibusdã tamẽ pro ab, abs præpositio, cũ dictioni bus à c incipiẽtibus cõponitur, ut abscondo, abscedo, ab-scindo. Ob quoq; est quãdo assumit s, cũ cõponitur cum dictione à c incipiente, ut obscurus, obscœnus. F etiã se-quente in eandem conuertitur b uel in u uocalem, ut offi cio, offundo, sufficio, suffero, suffio: similiter aufero, au-fugio: ne si affero affugio dicamus, pro adfero & adfu-gio accipiantur. G quoq; sequente in eam trãsit b, ut sug gero, oggannio: necnon etiam in m, ut summitto. præte-rea omitto pro ommitto dicimus. Terẽtius Adel. Omitte

mulie-

mulierē. Horatius in secundo sermonū: Aut spem depo-
nas, aut partē illusus omittas. Idem patitur p sequente, ut
oppono, suppono. R quoque sequente plerunq; in eam
conuertitur, ut arripio, surripio. In quibusdā tamen ma-
net immutabilis, ut abrogo, abrado, & puto differentiæ
causa, ne si arrogo, & arrado dicamus, dubiū sit ab, an
ad, sit præpositio, quæ mutauit suā consonantē in r: alijs
aūt quibuscunq; literis sequentibus integra manet b, ut
abdo, obdo. subdolus, abhinc, abluo, sublatus, obloquor,
abnego, obnitor, subnixus. ergo nulla, nisi præpositio
cogat, antecedens syllaba, in b potest desinere, nisi conse
quēs quoq; à b incipiat, ut in suprascriptis ostēdimus no
minibus. in c quoque nulla syllaba superior desinit, nisi
sequēs à c uel à q incipiat, ut bacca, bucca, soccus, ecquis,
quicquā. Atq; ex hoc quoq; ostēditur eandem uim habe
re c & q. In d pariter nulla potest syllaba desinere præ-
positiua, nisi sequēs quoq; ab eadē incipiat, in simplici-
bus dictionibus, & in plerisq; cōpositis, ut abaddir, uel
abaddier, addo, reddo, redduco, quod etiam reduco dici-
tur. Verg. in 9. Reddidit una boū uocē. Terent. in Phor.
Sectari in ludū, ducere atq; reducere. Horat. in Epodo:
Deus hæc fortasse benigna reducet In sedem uice. Vergil.
in 4. Aeneid. Eiectā classem, socios à morte reduxi. hæc
tamē ipsa consonās in ad præpositione mutatur sequēte
c uel g uel p uel t, ut accumbo, accido, aggrego, applico,
appello, attingo, attinet. F quoq; sequēte rationabilius,
ut affectus: l allido: r arrideo: n annuo: s assiduus. subtra-
hitur etiā in quibusdā, cum sequens dictio à gn uel sp uel
sc incipit, ut agnitus, aspectus, ascēdo. Alijs enim sequen
tibus

tibus literis, integra manet in cõpositione, ut adbibo, adhæreo, admitto, adquiro, aduoco. Frequẽter tamẽ inueni mus f uel n uel l uel r uel s sequentibus, d scriptã, ut adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adsumo, errore tamen scriptorũ hoc magis fieri puto, quàm ratione: nã quæ sit differentia euphoniæ, ut cum eadẽ consonãs sit sequens; in alijs transferatur d, in alijs nõ, scire nõ possunt: ut cum dicã, affectus, allido, aßiduus, bene sonet: cũ aũt adfatur, adludo, adsisto, male. In f nulla definit syllaba, nisi loco b uel d uel x uel s in præpositionibus posita, cũ sequens dictio ab eadẽ incipit cõsonãte, ut officio, sufficio, affectus, efficio, difficilis, diffundo. Et ex hoc quoque muta esse ostẽditur, quod cũ omnes semiuocales simplices soleãt in medijs dictionibus geminari, hæc nõ geminatur, nec terminat eas sicut illæ, nisi in suo nomine. sed & præponitur liquidis l & r mutarum more. G apud Latinos nullius syllabæ est terminalis, nisi cũ loco d uel b ponitur in ad, uel sub, uel ob præpositione, ut suprà diximus, ut aggero, agger, suggero, ogannio: Græci tamen solent loco n ante γ uel κ positæ hanc ponere, ut ἄγγελος, λογγῖνος, ἄγκιστρον, ἀγχίσης. Apud Latinos tamen seruatur n, ut angelus, Longinus, Anchises. Est quando n principalis syllabæ ante se assumit g, ut natus gnatus, notus gnotus antiquè, unde ignotus, nosco gnosco, noui gnoui. & post se tamen c sæpe positũ n in g conuertit, ut in numeris, quadringẽti pro quadrincenti à centum, quingenti, septingẽti, octingenti: adeo enim n præposita facit c in g cõuerti, quod in quibus ea numeris non est, seruatur c, ducẽti, trecenti, sexcẽti. In h, quæ est nota aspirationis,

nō poteſt terminari ſyllaba, inuenio tamen in uah & ah interiectionibus terminalem uideri ſyllabæ h. ſed magis puto, ut ſuperius dictū eſt, per apocopen hoc ſolere fieri, cū perfecta uaha & aha ſint: uel quod abſcōdita uoce ſolēt interiectiones, et huiuſmodi uoces proferri, ut etiā aba bche. k nullius ſyllabæ poteſt eſſe terminalis. L quacūq; cōſonāte ſequēte, poteſt antecedentē terminare ſyllabā, ut albus, ulcus, ſoldū, ualde, Alfenus, algeo, illud, ulmus, alnus, culpa, fulſit, altus, ſylua, mulxi. Q & r ſolis ſequētibus, nō inueni antecedentē l. nam h & k nec poſſunt poſt hāc inueniri. In m inuenitur ſyllaba deſinēs in media dictione, quādo ſequēs à b uel p uel altera m incipit, ut Cambyſas, ambo, imperiū, cōparo, ſummus, Hammon. In n terminatur antecedēs ſyllaba ſequentib. c uel d uel f uel g, uel altera n uel q uel r, ut quibuſdā placet, uel s uel t uel i uel u etiā pro cōſonantibus poſitis, uel x, ut cōcinnus, mancus, conduco, pondus, cōfiteor, infundo, cōiunctus, cōgius, angulus, annus, inquiro, cōquiro, linquo, inrūpo, inruo. In multis tamē inuenio r ſequēte n in r conuerti, ut corruo, corrūpo, et penè ubicūq; con præpoſitio ante dictionē ab r incipientē cōponitur, hoc idē patitur, ut corruo corrigo. Nec mirū cū apud græcos autores artiū, hoc idē ſoleat fieri, ut συῤῥέω, συῤῥέων, συῤῥήγνυμι, συῤῥάπτω. ergo rationabilius eſſe uidetur in quoq;, cū in quibuſdā mutet n in r, ut irrito, irriguus, in reliquis quoq;, euphonia hoc exigente ſeruare, et irruo, et irrumpo dicere, cū nec in ſimplicibus inueniatur dictionib. n ante r. S quoq; ſequēte uel t uel i uel u loco cōſonantiū, uel x integrū manet, ut cōſitus, ſpōſus, tōſus, Antonius,

Mantua,

Mantua, cōiungo, cōuefto, anxius. b aūt sequēte, uel p in m conuertitur. l uero uel m, in eas cōmutatur, ut imbuo, impius. cōbibo, compitū, collido, illudo, illido, immunis, cōmunis. P nullā terminat syllabā, nisi sequēte quoq; ab ea incipiēte, ut lippus, apparet, Hippicoon. R quacunq; cōsonāte sequēte excepta k potest terminare priorē syllabā, ut morbus, parcus, ordo, perficio, Corfinium, margo, phibeo, perlego, pluceo, interlita, interluniū, carmē, farus, corpus, arquitenens, currus, morsus, artus, perius rus, coruus, Xerxes. In cōpositis tamē quibusdā inuenio r in l conuerti, ut intelligo & pellicio, pro interlego & perlicio, pellego pro plego, pelluceo pro perluceo. Plautus in Asinaria: Agedū istū ostēde quē cōscripsisti syngraphū, inter me Et amicā & lenā leges pellege. Nā tu poeta es prorsus ad eā rem unicus. Idē in eadē: Ita pellucet quasi laterna punica. S terminante antecedentē syllabā hæ solæ inueniūtur consonantes assequentes c in compositis, ut abscondo, obscurus, quia s terminalis est præpositionis. nam in simplicibus dictionibus necesse est s et c eiusdē esse syllabæ, ut pascua, luscus. m quoq; sequente, uel p uel t, in simplicibus dictionibus, si antecedat s eiusdem ēst syllabæ, ut Cosmus, prospera, testis. similiter terminat s syllabam altera s sequente, ut caßis, cossus. i quoq; loco cōsonantis in cōpositis sequente, ut disiectus. c etiā sequente, uel p uel t præpositione in s desinēte anteposita, ut discutio, displicet, disterminat, absterreo, distuli, asporto, pro absporto. T si superiorē finit syllabā, necesse est sequentē quoq; ab ea incipere, ut mitto, Cotta, attinet, Atticus. In x nulla syllaba terminatur in media

dia dictione, nisi in cõpositis, à præpositione ex, quæ integra manere potest, sequẽte c uel p uel q uel s ut quibusdã placet, uel t, ut excurro, expello, exquiro, exsicco, exsequor (Sic enim placet his qui de orthographia scripserunt, quãuis euphonia, & ratio supradicta de literis secundũ Græcos abijcit s antecedente x) extendo. L quoq; sequẽte inuenitur in nomine hoc, exlex. F enim sequente in eam conuertitur x, ut efficio, effero, effundo. cæteris uero cõsonantibus sequẽtibus e non ex præponi solet, ut ebibo, educo, egero, eludo, emineo, enitor, eruo, eueho. z in peregrinis dictionibus semper in principio inuenitur syllabæ: & si antecedat alia syllaba, necesse est eam uel in uocalẽ desinere, uel in n uel in r, ut γάζα, μιλαῦζοφος, ἀριοβαρζάνης. Sciendũ autem quod nulla diphthongus in duas cõsonantes potest desinere, in duplicẽ autẽ inuenitur, ut fex fæcis, faux faucis. Distat syllaba à dictione sensu & accẽtu: nisi enim sciamus quomodo posita est syllaba in dictione, incertũ est quo accentu eã pronunciemus. Syllaba enim per se, nisi cũ sit dictio, sensum habere non potest. inuenitur tamẽ & plena oratio in una dictione, ut in uerbis imperatiuis, curre, lege: et similiter plena dictio in una syllaba, ut ars, do, dic. Accidit unicuiq; syllabæ tenor, spiritus, tẽpus, numerus literarũ: tenor acutus uel grauis uel circũflexus, in dictione tenor certus, absq; ea dictione incertus non potest tamen sine eo esse. similiter spiritus asper uel lenis. tempus unũ uel duo: uel etiã, ut quibusdã placet, unũ semis, & duo semis, & tria. unũ si uocalis est breuis per se, ut amo: uel si eam una consonãs simplex cõsequitur, ut caput. unum semis in cõmunibus

bus syllabis, de quibus multi docuerunt, ut lachrymæ. & sciendũ quod non solũ ante l uel r, sed etiã ante m, ut iam suprà docuimus, & n positæ mutæ, faciũt cõmunes syllabas. Eurip. in Phœnißis, ἰσότης ἔταξε κἀριθμὸν διώρισε. Idẽ in eadẽ fabula, ἀπολλώμεσθα· δύω κακῶ σποδὸς δ' ἐς τέκνον. Ouid. in 10. Piscosamq; Gnidon, grauidamq; Amathuntã metallis. Prætereà m ante m posita fecerũt quidã communes. ut Callimachus in 3 αἰτίων, τὼς μὲν ὁ μνησάρχειος ἐφη ξεῖνος ὅλλος γ' αὐτῶν. Illud quoq; non est prætermittendum, quod tribus consonantibus sequentibus potest fieri communis syllaba, quãdo in principio syllabæ sequẽtis post uocalem correptam s & muta, & post eam liquida sequatur: quippe cũ s in metro subtrahi more soleat ueteri, ut Horat. in 1. Serm. Linquimus, insani ridentes præmia scribæ. In longis natura uel positione, duo sunt tempora, ut dos, ars. Duo & semis, quãdo post uocalẽ natura longam una sequitur consonans, ut sol. Tria, quando post uocalem natura longã duæ consonantes sequuntur, uel una duplex, ut mons, rex. Tamen in metro necesse est unamquanq; syllabam, uel unius, uel duorum accipi temporũ. Numerus literarum accidit syllabæ, quia ut suprà diximus, non minus quàm unius, nec plus quàm sex literarum apud Latinos potest inueniri syllaba.

DE DICTIONE.

Dictio est pars minima orationis constructæ, id est in ordine compositæ: Pars aũt quãtũ ad totum intelligendũ, id est ad totius sensus intellectũ: hoc autẽ ideo dictũ est, ne quis conetur uires in duas partes diuidere, hoc est, in ui & res, uel quædã huiusce modi. Nõ enim ad totiũ

intelligendum hæc fit diuisio. differt autem dictio à sylla ba, non solum quod syllaba pars est dictionis, sed etiam quod dictio dicendũ (hoc est intelligendum) aliquid habet. Syllaba aũt non omnimodo aliquid significat per se, ergo monosyllabæ dictiones quodãmodo possunt esse et syllabæ, non tamen syncere: quia nunquam syllaba per se potest aliquid significare: hoc enim propriũ est dictionis. unde si dicam ā per se scio esse syllabam, nec tempora tamen eius, nec tenorẽ, nec spiritum, nec significationem agnosco, donec cognouero dictiõnẽ in qua ponitur. Nã in ara deorũ, ā penultima producitur et circũflectitur in nominatiuo, nec habet aspirationẽ: τὰ aũt significat stabulũ porcorũ, eadẽ syllaba penultima corripitur, et acuitur, & habet aspirationẽ, hæc eadẽ à quãdo est præpositio, grauatur & producitur, & est sine aspiratione. Vides ergo per se ipsam syllabam deficere prædictorum rationc, nec aliter posse examußim tractari, nisi posita sit in dictione.

DE ORATIONE.

ORatio est ordinatio dictionũ congruã sententiã perfectamq; demonstrans. Est autẽ hæc definitio orationis eius quæ est generalis, id est quæ in species, siue partes diuiditur. Nam oratio dicitur etiam liber rhetoricus, necnon unaquæq; dictio hoc sæpe nomine nuncupatur, cum plenã ostẽdit sententiã, ut uerba imperatiua, & responsiua, quæ sæpe una dictione cõplentur. ut si dicam, quid est summũ bonum in uita? & respondeat quis, bonestas, dico bona oratione respõdit. Partes igitur orationis sunt secundũ dialecticos duæ, nomẽ & uerbum: quia hæ solæ etiam per se cõiunctæ plenã faciunt orationẽ, alias

autem

aũt partes syncategoremata, hoc est cõsignificantia, appellabãt. Secundũ Stoicos uerò, quinq; sunt eius partes: nomẽ, appellatio, uerbũ, pronomẽ siue articulus, cõiunctio. Nam participiũ, cõnumerantes uerbis participiale uerbũ uocabant, uel casuale: necnon etiã aduerbia nominibus uel uerbis cõnumerabãt, & quasi adiectiua uerborum ea nominabant: articulis autẽ pronomina cõnumerãtes, finitos ea articulos appellabãt: ipsos aũt articulos quib. nos caremus, infinitos articulos dicebãt: uel ut alij dicunt, articulos connumerabãt pronominibus: & articularia eos pronomina uocabant, in quo illos adhuc sequimur Latini, quãuis integros in nostra nõ inuenimus articulos lingua. Nam cũ dicimus idem, id est ὁ αὐτὸς, non solũ articulũ præpositiuũ, sed etiã pronomen in eadẽ dictiõe significamus. Similiter qui, id est ὅτις articulus subiunctiuus intelligitur unà cũ pronomine, secundũ quosdã infinito, siue magis cũ nomine, ut Apollonius ostẽdit firmißima ratione. Præpositionẽ quoq; Stoici coniunctioni copulantes, præpositiuã coniunctionẽ uocabant. Quidam autem nouem dicebãt esse partes orationis, appellationẽ addẽtes separata à nominibus: Alij decẽ etiã, infinita uerba seorsum partem ponentes: Alij undecim, quia pronomina quæ non possunt adiungi articulis, per se numerabant. his alij addebant etiã uocabulũ & interiectionẽ apud græcos, quam nos adhuc seruamus. Apud latinos uerò articulum addebãt, quem purũ per se apud eos non inueniri suprà docuimus. Igitur non aliter possunt discerni à se partes orationis, nisi uniuscuiusq; proprietates significationem attendamus.

PRopriũ est nominis, substantiã & qualitatẽ significare: hoc habet etiã appellatio, & uocabulũ. Ergo hæc tria una pars est orationis. Propriũ est uerbi, actionem siue paßionẽ, siue utrunq;, cũ modis & formis & tẽporibus, sine casu significare. hoc habẽt etiã infinita, quare non sunt separanda à uerbo. Participium aũt iure separatur à uerbo, quod & casus habet, quibus caret uerbum: & genera, ad similitudinẽ nominũ: nec modos habet quos cõtinet uerbum. Proprium est pronominis, pro aliquo nomine proprio poni, et certas significare personas. ergo quis, & qui, & qualis, & talis, & quãtus, & tãtus, et similia quæ sunt infinita, siue interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, magis nomina sunt appellanda, quã pronomina. Neq; enim loco propriorũ nominũ ponuntur, neq; certas significant personas, sed etiã substantiam, quamuis infinitã: & qualitatẽ, quamuis generalẽ, quod est suum, nominis habent. nomina sunt igitur dicenda, quãuis declinationẽ pronominũ habeant quædam ex eis: nõ enim declinatio, sed uis et significatio uniuscuiusque partis est contẽplanda: indifferenter enim multa & nomina modo pronominũ, et pronomina modo nominũ inuenimus declinata. Quid enim stultius, quàm omnia quæ significant numeros nomina dicere? unũ autẽ unius propter declinationẽ pronomẽ appellare? quod, si declinatio facit indiciũ qualis sit dictio, debent omnia possessiua pronomina, quia nominũ declinationem sequũtur, & participia in his cõputari: quod omni caret ratione. Ergo non declinatio, sed proprietas est excutiẽda significationis. Et quoniã de proprietate nominis & uerbi, & par-

& participij,& pronominis breuiter dictum est,nõ incongruum esse arbitror summatim de cæterarum quoq; partium orationis proprietate percurrere.

PRoprium est aduerbij cum uerbo poni,nec sine eo perfectã significationẽ habere posse.ut bene facio, docte lego:hoc ergo inter aduerbiũ & præpositionẽ est, quod aduerbiũ & sine casualibus potest & præponi,& postponi uerbis, & cũ casualibus. ut ponè currit, & currit ponè:uenit tempore longo pòst, & pòst longo tempore uenit.Terent.in Adelph.Pòst faceret tamẽ.Si igitur inuenias cum nomine aduerbiũ sine uerbo, scias hoc per eclipsin fieri.ut si dicã,nõ bonus homo pro malus,subaudio est.Præpositionis autẽ proprium est, separatim quidem per appositionem casualibus præponi .ut de rege, apud amicũ: coniunctim uerò per compositionẽ tam cum habentib,casus, quàm cũ non habẽtibus.ut indoctus,interitus,intercurro,proconsul,induco, insipiens, inspiciens.

PRoprium est coniunctionis diuersa nomina,uel quascunq; dictiones casuales, uel diuersa uerba, uel aduerbia cõiungere.ut Terentius & Cicero,uel Terentius uel Cicero,& formosus & sapiẽs, uel formosus uel sapiens, & legẽs & scribens,uel legẽs uel scribẽs, & ego & tu, uel tu uel ego,& facio & dico,uel facio uel dico,et bene et celeriter,uel bene uel celeriter,quod præpositio nõ facit.Interest aũt etiam hoc inter præpositiones & cõiunctiones, quod præpositiones cõponi possunt cũ uerbis, coniunctio uerò nunquã.ut subtraho,addico, præpono, produco,dehortor. Cõiunctio aũt licet sit præpositiua, in compositione tamen non inuenitur cum uerbis,ut at,

ast, sed, & quod præpositio casualibus separata præponitur semper, coniunctio uerò cum omnib. potest dictionibus modo præposita, modo postposita, coniungi.

Nomē est pars oratiōis quæ unicuiq; subiectorū corporū, seu rerū cōmunē uel propriā qualitatē distribuit. Dicitur aūt nomē uel à græco quod est νόμα, et adiecta ὄνομα, dictū à tribuendo quod νέμειν dicūt: uel ut alij nomē quasi notamē, quod hoc nomine notamus uniuscuiusq; substantiæ qualitatē. & cōmunē quidē corporū qualitatē demonstrat, ut homo: propriā uerò, ut Vergilius: rerū aūt cōmunem, ut disciplina, ars: propriā uerò, ut arithmetica Nicomachi, grāmatica Aristarchi. Accidunt igitur nomini quinq;: Species, genus, numerus, figura & casus. Species sunt cōmunes tam propriorū quàm appellatiuorū nominum duæ, primitiua & deriuatiua. Primitiua, ut Iulus, mons. Deriuatiua, ut Iulius, montanus, sub qua sunt aliæ multæ. Nam propria habent species separatim quatuor, prænomē, nomen, cognomē & agnomē. Prænomē est, quod præponitur nomini, uel differentiæ causa, uel quod tempore quo Sabini Romani asciuere ciuitati ad confirmandā coniunctionē, nōīa illorū suis præponebāt nominibus, et inuicē Sabini Romanorū. et ex illo tēpore cōsuetudo tenuit, ut nemo Romanus sit absq; prænomine. Et notatur uel singulis literis, uel binis, uel ternis: tū singulis, quando à uocali incipit prænomē. ut A. Aulus: uel ab una cōsonāte. ut P. Publius, T. Titus; tū duabus, quādo à duab. consonātibus incipit. ut Gn. Gneus, Sp. Spurius: tū tribus, quādo à consonante incipit prima syllaba, & in consonantē desinit, si tamen

alia

alia quoq; prænomina ab eisdẽ incipiũt consonantibus, idq; fit differentiæ causa, ut Sex. Sextus, Tul. Tullius: ne si primas solũmodo consonãtes scribas, T. Titũ & S. Sestiũ significare putemus. unde in Marco m solum scribimus, quãuis à cõsonãte incipit syllaba, & in cõsonãtem desinit, quia nullus error erit. Nomẽ est proprie uniuscuiusq; suũ, ut Paulus, propriũ. Cognomẽ cognationis cõmune, ut Scipio. Agnomẽ est quod ab aliquo euẽtu imponitur, ut Africanus, Isauricus. Inuenimus tamen multa in his quatuor speciebus propriorũ nominũ, inuicẽ pro se posita: et quæ in alijs p sonis sunt prænomina, hæc in alijs loco nominũ accipiũtur: ut Tullius Seruilius, hic Tullius prænomẽ est M. uero Tullius hic nomẽ. Similiter et in alijs loco cognominũ aliorũ agnomina, uel nomina, uel cõtrà. ut Cicero, qui primus ab habitu faciei nominatus est, agnomẽ hoc habuit, familiæ uerò eius cognomen fuit. similiter Cæsar, Scipio. Hoc aũt interest inter propriũ & appellatiuũ, q appellatiuũ naturaliter cõmune est multorũ, quos eadẽ substantia, siue qualitas, uel quantitas, generalis uel specialis iungit. Generalis, ut animal, corpus, uirtus: specialis, ut homo, lapis, grãmaticus, albus, niger, magnus, breuis. Hæc.n. quoq; quæ à qualitate uel quãtitate sumũtur speciali, id est adiectiua, naturaliter cõmunia sunt multorũ. Adiectiua aũt ideo uocantur, q alijs appellatiuis quæ substãtiã significãt, uel etiã proprijs adijci solẽt ad manifestãdã eorũ qualitatẽ uel quãtitatẽ, quæ augeri uel minui, sine substãtiæ cõsumptione possunt, ut bonũ animal, magnus homo, sapiẽs grammaticus, magnus Homerus. Propriũ uero quod naturaliter

uniuscuiusq; priuatã substãtiã, & qualitatẽ significat, et in rebus est indiuiduis, quæ philosophi atoma uocant, ut Plato, Socrates. Itaq; caret cõmunione naturali. Cũ igitur euenit, ut multi eodẽ nomine proprio nuncupentur, fortuito & sola uoce, non etiã intellectu cõmunis alicuius substãtiæ uel qualitatis hoc fieri solet. & in proprio appellatiua intelligi possunt, ut si dicã Vergilius, intelligo et hominẽ et poetã: in appellatiuis aũt propria nõ intelligũtur. ut homo, uir: nisi per excellentiam, loco proprij in quibusdã personis accipiãtur, ut poeta pro Vergilio, et urbs pro Roma. Appellatiuorũ aũt multæ sunt species, quarũ quædam cõmunes inueniuntur cũ proprijs, siue sint primæ positionis, siue deriuatiua. Sũt enim quædã corporalia in appellatiuis, ut homo: sunt etiã in proprijs, ut Terentius: alia incorporalia in appellatiuis, ut uirtus. In proprijs, ut Virtus dea, et pudicitia Penelopæ, uel ipsa dea. Homonyma quoq; tam in proprijs quàm in appellatiuis inueniuntur, ut Pyrrhus filius Achillis, & Pyrrhus rex Epirotarũ. nepos filius filij, et nepos luxuriosus. inueniũtur tamẽ quædã homonyma, et eadẽ propria et appellatiua, ut Magnus Põpeius, et magnus ciuis. Synonyma quoq; tã appellatiua q̃ propria inueniũtur: sicut enim ensis, gladius, mucro, sic Publius Cornelius, Scipio Africanus, unũ atq; idem significãt. Alij ferè oẽs species in nominib. inueniũtur appellatiuis. sunt aũt hæ, adiectiuũ, ad aliquid dictũ, quasi ad aliquid dictũ gentile, patriũ, interrogatiuũ, infinitũ, relatiuũ, uel demonstratiuum, uel similitudinis, collectiuũ, diuiduũ, factitium, generale, speciale, ordinale, numerale, absolutum, temporale,

rale, locale. Hæ species cõmunes sunt, & principalium, id est primæ positionis nominũ, & deriuatiuorũ. Propriæ autem deriuatiuorum sunt hæ, Patronymicũ, possessiuũ, comparatiuũ, superlatiuum, diminutiuũ, & denominatiuũ. In quo intelligimus cũ multis alijs etiã comprehensiuum, de quibus suo in loco dicemus. Verbale, participale, aduerbiale. Adiectiuũ est quod adijcitur proprijs uel appellatiuis, & significat laudẽ uel uituperationem, uel medium uel accidens unicuiq;: laudem, ut iustus: uituperationẽ, ut iniustus: mediũ, ut magnus. Dicimus enim magnus imperator, laudãtes: & magnus latro uel fur, uituperantes. Accidens uerò, id est suum uniuscuiusq;, ut niger coruus, & altũ mare. Inueniuntur tamen etiã in proprijs quædã huiuscemodi, ut Gradiuus Mars, & Ennosigæus Neptunus, & Quirinus Romulus. sed hæc quia propriorũ loco accipiuntur, cõparari nõ possunt, quod est proprium adiectiuorũ: nec egent adiectione aliorum nominũ, quomodo communia adiectiua. Sumuntur aũt hæc à qualitate, uel quantitate animi uel corporis, uel extrinsecus accidentiũ: Animi, ut prudens, magnanim9: corporis, ut albus, niger, lõgus, breuis. Extrinsecus accidentium, ut diues, felix. Ad aliquid dictum est quod sine intellectu illius ad quod dictũ est, proferri non potest, ut filius, seruus. Nam dicẽdo filium etiã patrẽ, & dicendo seruũ dominũ quoq; intelligo: quod si intereat, interimit unà illud quod ab eo intelligitur. Quasi ad aliquid dictũ, est quod quamuis habeat aliquid cõtrarium, & quasi semper adhærens, tamẽ non ipso nomine significat etiam illud. Neq; enim ex illo nominationẽ accipit,

ut dies, nox dextra, sinistra. Nam quãuis intereat, nõ interimit etiã illud secũ, quod ei adhærere intelligitur. De homonymo superius docuimus, quod tam in proprijs q̃ appellatiuis inuenitur. Synonyma sunt quæ, sicut diximus, diuersis nominibus idem significãt, ut ensis, mucro, gladius. In proprijs quoq; hanc uim habẽt dionyma, uel trionyma, uel tetraonyma, ut P. Cornelius Scipio Africanus, sicut docuimus. Gentile est, quod gentẽ significat, ut Græcus, uel Latinus. Patriũ est, quod à patria sumitur, ut Atheniẽsis, Romanus. Interrogatiuũ est, quod cũ interrogatione profertur, ut quis, qualis, quantus, quot, quotus, cũ suos seruãt accẽtus. Infinitũ est interrogatiuo cõtrariũ, ut quis, qualis, quãtus, quot, quotus, cum in lectione graui accẽtu pronũciantur. Possunt tamẽ hæc eadẽ, et relatiua esse et similitudinis, sicut etiã talis, tãtus, tot. hæc tamẽ etiam redditiua dicũtur. Et est animaduertendũ quod huiuscemodi nomina uel substãtiæ sunt infinitæ atq; cõmunis, ut quis, qui: uel qualitatis, ut qualis, talis: uel quantitatis, ut quantus, tantus: uel numeri, ut quot, tot. Ex quo ostenditur melius ea doctissimos artiũ scriptores græcos inter nomina posuisse, quamuis uetustiores apud ipsos quoq; pronomina, uel articulos ea putauerũt, quos grãmatici Latinorũ similiter sunt secuti: sed incongruũ uidetur, cũ illi antiquorũ nec recusauerũt græcorũ etiam errorẽ imitari, nos Apollonij & Herodiani, qui omnes antiquorũ errores grammaticorũ purgauerũt, uestigia linquere, & non inter nomina hæc potius ponere. de quibus in pronomine latius tractabitur. Collectiuũ, quod in singulari numero multitudinẽ significat,

ficat, ut populus, plebs, concio. Diuiduũ est, quod à duobus uel amplioribus ad singulos habet relationẽ, uel ad plures in numeros pares distributos, ut uterq;, alteruter, quisq;, singuli, bini, terni, cęteni. Factitiũ est, quod à proprietate sonorũ per imitationẽ factũ est, ut tintinnabulũ, turtur. Generale est, quod in diuersas species potest diuidi, ut animal arbor. Speciale est, quod à genere diuiditur, ut homo, equus, uitis, laurus. Ordinale est quod ordinẽ significat, ut primus, secundus, tertius. Numerale est, quod numerũ demonstrat, ut unus, duo, tres. Absolutum est, quod per se intelligitur, & non eget alterius coniunctione nominis, ut Deus, ratio. Temporale est, quod tempus ostẽdit, ut mensis, annus. Locale est, quod locũ significat, ut propinquus, longinquus, proximus, medioximus. Plautus in Cistellaria: At ita me dij deæq;, superi, inferi, & medioxumi. Hæ, ut diximus species omnes ferè cõmunes sunt, tam principaliũ quàm deriuatiuorum. Seorsum autẽ deriuatiua, species habent quas memorauimus, de quibus singulis hic tractabimus. Patronymicum est, quod à proprijs tantũmodo deriuatur patrũ nominibus secundũ formam græcã, quod significat cum genitiuo primitiui, filios uel nepotes, ut Aeacides Aeacidi filius, uel nepos. et hac forma poetæ maxime solẽt uti, pro qua Romani cognominibus familiarũ utuntur, ut Cornelij, Marcelli. Omnes enim ab illo qui primus Cornelius, & primus Marcellus uocatus est, hoc nomen habuerunt quicũq; eiusdẽ familiæ sunt: sicut omnes maiores Thesei, thesidas græci appellãt, quos solent poetæ quoq; nostri imitari. Vnde Vergilius secundũ græcam formã Scipiadas

das dixit ἀπὸ τ̃ σκιπίων@, cum Scipionides dicere debuit. Necnon etiã possessiua loco patronymicorũ inuenimus apud latinos usurpata, ut Aemilianus Scipio pro Aemilij filius, & Octauianus Caesar. Inueniũtur quædã nomina formæ patronymicorũ significatione denominatiua, ut Euripides propriũ, non Euripi filius, sed ab Euripo sic nominatus, dicitur Euripides: quia illo die natus est, quo Athenienses cum Persis in Euripo bellum cõmisere. similiter Thucydides, ἀπὸ τ̃ δόκυ τ̃ ἀγρῶν. Sunt autẽ alia quæ cũ sint patronymica, in alijs accipiũtur propria, ut Timarchides Timarchi filius, & Timarchides propriũ nomen. In omnibus ferè speciebus nominum inuenimus eiusdẽ formæ etiam propria, quæ tamen amittunt appellatiuorũ significationem, ut Magnus adiectiuũ, & proprium, Iulianus possessiuũ & proprium, Heraclides patronymicũ, & proprium. Sic in alijs quoq; speciebus inuenies. Scire autẽ debemus abusiuè etiam à matribus, ab auis maternis, à regibus siue conditoribus, & à fratrib. etiã patronymica solere formari, ut Latoides λητῶς, id est Latonæ filius Apollo, & Iliades Iliæ filius Romulus. Ouid. in 14. Metamor. – ut corpora uicta sopore,

Inuadant, portasq; premant quas obice fultas
Clauserat Iliades. similiter Coronides à matre Aesculapius. idem Ouid. in 15. Metam.

Vnde Coronidem circunflua Tibridis alti,
Insula Romuleæ sacris deiecerat urbis. et maiades Maiæ filius Mercurius. Ab auis quoq; maternis patronymicũ Atlantiades Mercurius, id est Atlãtis natæ filius. Ouid. 1. Metam. Sedit Atlantiades, & euntem multa loquendo

Deti-

Detinuit sermone diem. Inachides Iouis filius Epaphus, quae filia fuit Inachi. Idem in eodem:

Non tulit Inachides, matriq; ait omnia demens.

A regib. siue cōditoribus Thesidae Cecropidae, id est Athenienses: Aeneadae romulidae, id est Romani. Verg. in 4. Geor. Praemiaq; ingētes pagos & cōpita circū Thesidae posuere. Idē in 6. Aene. Tū pendere poenas Cecropidae iussi. Idem in 8. Aeneadae in ferrū pro libertate ruebant. Idē in 1. Defessi Aeneadae quae proxima littora cursu. Idē in 8. Subitoq; nouū consurgere bellū Romulidis Tatioq; seni. A fratribus phaëthontides: unde foemininū phaëthontis. Verg. in Buc. Tum phaëthontiadas musco circundat amarae Corticis: phaëthontiadas tamen dixit pro phaethontidas poetica licentia. Sūt igitur patronymicorū formae apud Graecos tres. In des quae dicitur communis apud illos, quod in omni sermone possunt hac uti, qua sola Romanorum quoq; poetae utuntur. Nam alijs duabus non utuntur, id est in ων terminata quae est propria iadis linguae, ut πηλάων πηλάδας, et in ἀδιεῖ, quae est Aeolica, ut Hirradios, Hirrae filius Pittacus. De hac igitur forma dicendū est qua utūtur nostri: Si nominatiuus graecus in ας uel in ης uel in ος desinat, genitiuus uerò in ου diphthongū à penultima breuis ante des inuenitur in patronymico, ut Pelias peliades, Aeneas aeneades, Meneclas meneclades. Nam Aenides magis cōtra regulā autoritate poetica posuit Vergilius e, et a correptas, in i productam conuertens, uel quasi ab Aeneus aenides, sicut à Peleus pelides proferes in nono: Sit satis Aenide telis impune Numanū Oppetijsse tuis. In es uerò desinentibus,

quorũ gtũs græcus in ν desinit, tam in ades quàm in des inueniuntur apud autores, Hippotes hippotades, Butes butades, Cormetes cormetides, sed rationabilius in ades. Anchises ergo anchisades uel anchisides debuit facere. fecit aũt anch.siades quasi ab Anchisios ntõ quomodo Laertius laertiades. Nunquã enim patronymicũ supat primitiui sui gũm, nisi una syllaba. Alia uerò oĩa in ν apud græcos terminãtia, gtũm uel in ος, uel in ου diphthongũ, uel ως mutant eas in ides, & faciũt patronymicũ. ut πρίαμος πριάμου priamides, νέστωρ νέστορος nestorides, πλεισθένης πλεισθένους plisthenides, πηλεὺς πηλέως, πηλείδης, et per synæresim e, et i in ei diphthongũ proferũt penultimã. nos autẽ pro ea i longã ponimus, ut Verg. 5. Pelidæ tũc ego forti, Cõgressum Aeneã. Ouid. 1. Metam. Inde Promethides placidis Epimethida dictis. Inueniuntur tamen poetæ in quibusdã addẽtes quasdã literas, uel adimẽtes: addentes, ut peliades pro pelides, & chalcodõtiades pro chalcodontides, atlantiades pro atlantides. Ouid. in 1. Metam. Sedit atlantiades: adimentes, ut deucalides pro deucalionides, & Scipiades pro Scipionides, & ut suprà diximus, ænides pro æneades. Excipiũtur tamen hæc quæ cõtra regulã penultimas uocales producũt, Aeolides, demades per synæresim, pro æoliades demeades, codrides, licoorgides, lagides, belides, euerides, etiã et lycomedides, apud Græcos cõtra regulã penultimam diphthongũ habent, pro qua nos ī longã ponimus. Fœminina uerò patronymica, uel in is, uel in as desinũt, uel in ne productã. Fiunt autem à masculinis subtracta de in is uel in as desinentia, ut priamides priamis, dardanides dardanis, peliades

des pelias. Igitur æneades quoq; secūdū analogiā æneas debet facere, non æneis. Ergo quomodo autoritas est, quod dixit ænides pro æneades, sic autoritate usus est Vergil. in tituli inscriptione quo æneis inscripsit. Quē Statius quoq; secutus in fine Thebaidos ponit: Viue precor, nec tu diuinā æneida tenta. Notandū tamen quod si masculina ī longam habuerint ante des per synæresim, apud nos in eis diuisas, faciunt fœminina, ut pelides pro peleides peleis, thesides pro theseides theseis, sic ergo ænides pro æneides æneis. In ne aūt desinētia quæ sunt Iadis linguæ patronymica eiusdē generis ī longā habēt penultimam, si principale nō habuerit eandem i uocalē, ut Adrestos adrestine, Nereus nerine: si autē principale habuerit i o producta ante ne, inuenitur, ut acrisios acrisione, ex quo possessiuum posuit Vergilius: Acrisioneis Danae fundasse colonis. Ab acrisione, id est danae. Et sciendum quod inueniūtur multa noīa huius formæ gentilia, ut Aemoris, Thessalis, colchis, ardolis, cyclas, ias, troas, alia uerò nomina propria, ut Bacchis, Doris, Pythias.

P*ossessiuū est, quod cū gtō principali significat aliqd ex his quæ possidētur, ut euandrius ensis pro Euādri ensis, et regius honos pro regis honor. hoc aūt interest inter possessiua et patronymica, quod patronymica filios uel nepotes significāt: possessiua aūt non solū filios uel nepotes, sed etiā oīa quæ possunt esse in possessione: et qđ patronymica à proprijs tantūmodo nominib. deriuātur, possessiua aūt etiā ab appellatiuis: et quod patronymica à masculino descendūt plerūq; genere, rarißimè aūt à fœminino: nec propriè quādo à matrib. fiunt,*

ut suprà ostendimus, possessiua aũt ab omnibus nascuntur generibus: & quod patronymica ad homines pertinent uel ad deos, possessiua uero ad omnes res. Fiunt igitur possessiua uel à nominibus, ut Cæsar cæsareus: uel à uerbis, ut opto optatiuus: uel ab aduerbijs, ut extra extraneus: uel mobilia sunt, ut marcius marcia marciũ: uel fixa, ut sacrariũ, donariũ, armariũ. possessiua autẽ dicimus non solũ possessionẽ significantia, sed etiã quæ formam habẽt possessiuorũ. Sunt enim quædã gentilia similem possessiuis habẽtia formã, ut Romanus ciuis, gentile: possessiuum, ut Romanus ager. Quædã aũt & propria eadẽ, & gentilia, & possessiua, ut Latinus filius Fauni, et latinus ciuis, et latinus ager. Alia tãtũmodo propria, formæ possessiuæ, ut Quintilianus, Iulianus. Alia loco patronymicorum posita, quod suprà quoq; diximus, ut Aemilianus Scipio, et Octauianus Cæsar. Ex eadẽ forma agnomina quoq; multa inuenies, ut Africanus, persicus, getulicus, creticus. Alia aũt sunt eiusdẽ deriuatiõis, quæ ex materia principaliũ cõstare significãtur, ut ferreus è ferro factus: similiter, aureus, argẽteus, marmoreus. Alia ex morbis, ut cardiacus. Alia à professionibus, ut mathematicus, grãmaticus, rhetoricus. Alia à disciplinis, ut aristotelicus, socraticus. Alia quæ primitiuorũ similẽ possunt habere significationẽ, ut thracius, pro thrax. Sũt formæ igitur possessiuorũ quas à græcis accipimus hæ, In cus quã mutamus in cus, antecedẽtib. a breui, uel i uel y, ut bebriacus, cypriacus, italicus, asiaticus, libycus, quod solũ y ante cus habens inuenitur, quod à principali accepit. Et sciendũ quod ea, id est in cus desinẽtia, si à primitiuis

tiuis habeant c, pares habēt syllabas illis, ut ithacæ ithacus. Alia uerò omnia a uel i ante cus habentia, siue sint à nō seu g̃ō deriuata, una syllaba uincūt ea ex quibus deriuātur primitiua: et si primitiua illa habuerint i, penultimā hæc assumūt a: si o primitiua habuerint, tunc hæc i habēt ante cus. Et sciendū quod nō solū à primitiuis, sed etiam à deriuatiuis deriuātur huiuscemodi possessiua, ut troos troicus, grāmatos grāmaticus, rhetoros rhetoricus, persis psicus, asiatis asiaticus, creta creticus, afri africus, italus italicus. Nā italia italiacus debuit facere, cyprius cypriacus. Nā cyprus cypricus facit, ilion iliacus, cardia cardiacus, mulio mulionis mulionicus. Cic. pro Sestio, mulionicā penulā. In us quoq; purā desinūt possessiua tā græca q̃ latina antecedēte e correpta, et producta i, correpta o, producta æ uel œ diphthōgo. e breui, ut cæsareus, romuleus, ferreus, aureus, argēteus, uitreus, ligneus, marmoreus: ligneus tamē et iliceus dicitur. Ter. in Adel. Lectulos iligneis pedibus. Stat. in 6. Theb. Orniq; iliceæq; trabes metuēdaq; succo Taxus. Marmoreus, & ferè oīa ad materiā pertinētia, e breuem ante us habent, plūbeus stagneus: inueniūtur enim pauca sine e, ut quernus, colurnus, abiegnus, oleaginus, faginus. E uerò longā, spōdēus, phœbēus, i breuē, maritus, aruisius. O productā herōus, eōus. Ae, sabæus, cretæus, Ptolemæus. Hæc aūt æ diphthongū habēt penultimā quæ à fœmininis in ē longā apud græcos desinentibus, uel quæ à uerbis græcis deriuātur circūflexis, ut crete cretæus, hyle hilæus, dione dionæus, πτολεμῶ Ptolemæus, τιμῶ timæus. Oe antecedēte, ut euboea, euroea. Et quia apud græcos in mul

tis ei diphthongus ante os inuenitur, scire debemus quod solent latini eam modo in ē longam conuertere, ut πυθαγόρειος pythagoreus, σπονδεῖος spondēus, ἀλφεῖος alphēus. Nam possessiuum quoq; similiter, ut primitiuū proferri Vergil. ostendit in 10. qui protulit: Nos parēre iubent alpheæ ab origine Pisæ. Hoc autem facere solent Latini, id est ei in ē longam cōuertere in penult. syllaba, us pura sequente, uel a uel um, ut ἀχίλλειος possessiuum græcum achilleus, δηιοπεία deiopea, γυναικεῖον gynæceum. Hāc autem mutationem ei diphthongi in ē longā, faciunt more Ionico uel Attico. Illi enim ἥδην pro εἴδειν dicunt, & μῆον pro μεῖον, & πλῆον pro πλεῖον. Vel ideo quia i penultimam puram non producūt Romani, nisi in fio uerbo, & in genitiuis in ius desinentibus, & in dissyllabis Græcis, quæ apud illos quoq; penultimam habent longā, & in paucis alijs in quib. autores pro ē penultima longa, ī longam posuerunt, ut phthīus, phthīa, & dius dīa, & chīus chīa, langīa, argīa, & arīus, lycīus, sperchīus. Vergil. in 11. Italides quas ipsa decus sibi dia Camilla. Idē in Georg. 2. Sperchiusq;, & uirginibus bacchata lacænis. Horat. in 3. Serm. Cecuba uina ferens Alcon chium maris expers. Nam primitiuum chĭus corripitur. Lucanus in 18. Quas asinæ cautes, & quas chĭus asperat undas. Lycius apud Statium in 10. producta penultima inuenitur: At patrias si quādo domus optataq; pæan, Templa Lycie dabis tot ditia dona sacratis Postibus, & totidem uoti memor exige tauros. Sed etiā lyrcius, quod in quibusdā lyrceus reperitur codicibus scriptum. Stat. in 4. Aret lerna nocens, aret lyrceus & ingens Inachus. Sed

&

& Argia, & Argian, & Langia. Statius idem secundũ Græcos producta penultima profert in 2. Theba. Nec mirũ, nã tu infaustos donãte marito Ornatus Argia geris. In eodẽ: Egregiã Argian, nec formæ laude secundã Deiphilen. Idẽ in 4. Vna tamẽ tacitas, sed iussu numinis undas, Hæc quoq; secreta nutrit Langia sub umbra. Lucan. in 3. Substringẽs Arimaspe comas, hinc fortis Arius. Inueniuntur tamen autores frequẽter in nominib. urbiũ in a desinentiũ apud Græcos uarie proferentes, Alexandria Alexandrea, Nicia & Nicea, Antiochia & Antiochea. Cic. pro Deiotaro: Sperauit credo difficiles tibi Alexandriæ fore exitus: tamẽ & Alexandrea dicitur. Horat. in 4. Carminũ: Nam tibi quo die Portus ab Alexãdria supplex, Et uacuã patefecit aulã. In eodẽ: Niceam Ephesum mittebat. Est aũt quando abiectione i, e correptã ponunt ante us, ut hectoreus, agenoreus, in quo similiter Ionas sequuntur: illi enim quoq; abijciunt i in huiusmodi nominibus, si non gtũs primitiui par sit ntõ possessiui, quare ἀχίλλειος dicũt, ne si ἀχιλλέιος dicãt, putetur primitiui genitiuus, quos, sequẽtes in hoc etiam pro ei diphthongo e longam ponimus, achilleus dicentes. Vnde Vergil. in 4. Stirpis Achilleæ fastus. quãuis reperiatur etiã e correpta in huiuscemodi deriuatiuis. ut Verg. in 1. Nate patris summi qui tela typhoëa temnis. sed dicitur & typhoëus & typhon et typhos. Lucan in 5. Conditus Inarimes æterna mole typhoeus. Idẽ in 6. Antraq; letiferi rabiem typhonis anhelant. Inueniuntur tamen quædam in huiuscemodi nominibus, in quibus ei diphthongus in i longam conuertitur, sequente u loco digamma Aeolici, ut

ἀργεῖος argiuus, dicitur tamen & argeus. Horat. in 2. carminũ: Tibur Argæo positũ colono. quod in latinis quoque deriuationib. inuenitur, id est in penultima ĩ lõga ante u consonantẽ, ut nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, indicatiuus, imperatiuus, optatiuus: quorũ alia à nominibus, alia à uerbis deriuãtur. Nõ solũ aũt in nominibus latinis penultima i pura ante us, uel a uel um, non potest produci, sed etiã in uerbis præteriti perfecti tẽporis, & plusquãperfecti corripitur ĩ siue penultima, siue antepenultima sit, nisi secuta fuerit u loco cõsonantis, ut audij audijsti audijt, audijmus audijstis audierunt, audierã audieras audierat, audijsse, ubiq; corripitur i. Sin aũt assumat u loco consonantis, ubiq; producitur, ut audiui audiuisti audiuit, audiuimus audiuistis audiuerũt, audiueram audiueras audiuerat, audiuisse. Inuenitur tamẽ etiã ai diphthongus cõuersa in ĩ longã, interposita similiter u pro consonante, ut achiuus pro ἀχαιὸς, cum contrà soleant Dores ei in ai diphthongum cõuertere, ut αἰκι pro εἰκι, & αἰθι pro εἰθι. & eas quidem formas supradictas à græcis accepimus. In latino autem sermone nõ solum his utimur, sed etiam proprijs quibusdã latinorum desinentibus in us uel in a uel in um pura, antecedente ri. ut catilinarius, hæreditarius, legatarius, gladiatorius, uxorius, stlataria, ptisanarium. Et quod iam suprà diximus, sciendum quod quamuis forma sit possessiua hæc quæ in rius desinit, tamẽ diuersæ significationis nomina in hac quoq; inueniũtur, alia ab officijs, ut tabellarius, mercenarius, cerarius, sagittarius, tabernarius, hostiarius, argentarius, ærarius. Alia à dignitatib. ut præfectorius, quæstorius,

storius, pretorius, censorius, quæ tamẽ etiã possessiuam habẽt significationẽ. Alia ab alijs rebus, in quibus sunt, uel de quibus, uel quas habẽt. In quibus sunt, ut collariũ, quod in collo est: plantariũ, quod in plãta est: mensariũ, quod in mẽsa est; motoria, quæ in motu est: palmarium, quod in palma est, hoc est in laude. De quibus sunt, ut frumẽtaria est lex de frumẽto, & agraria de agris, & nummaria de nummis lex. Ex his aũt quas cõtinent, ut uinaria cella, quæ habet uinum, armariũ in quo arma posita sunt, sic uiolarium, rosarium, apiariũ, uiridarium. In nus quoq; terminãtiũ formæ, et significationes diuersæ inueniuntur, quib. latini frequẽter utuntur, in significatione possessiua, ut Põpeianus, Cæsarianus, Syllanus. Inueniᵗur autẽ in quibusdã ã longa ante nus. ut Romanus, Hispanus, Campanus, Athenianus. In alijs ẽ longa, ut terrẽnus, egẽnus, aliẽnus, abiẽnus, rubrẽnus, aniẽnus. Vnde Vergil. aniena fluenta. In alijs ĩ lõga: Camerĩnus, Perusĩnus, Rhegĩnus, uicĩnus, masculĩnus, fœminĩnus. Inuenitur tamẽ etiã breuis ĩ g antecedẽte, in his quæ ab arboribus deriuãtur, ut oleagĩnus, fagĩnus: et in his quæ ab aduerbijs nascũtur tẽporalibus, cras crastĩnus, horno hornotĩnus, diu diutĩnus. V quoq; longa ante nus, ut tribunus. R etiã et l inueniũtur ante nus, ut diurnus, nocturnus, externus, hesternus, hybernus, colurnus, quernus, ficulnus, populnus. Plaut. in Casi. Sed manedũ, nũ ista aut populna sors aut abiegnᵘ st tua? Et qa diximus diuersas in his esse significationes, cõmodum est eorũ exempla proponere. Alia sunt possessiua. ut Cæsarianᵘ miles, Põpeiana domus, Tullianũ mancipiũ. Alia & patriã significãt,

& possessionē. ut Romanus ciuis, & Romanus ager. Potest tamen & hæc et pene oēs huiuscemodi formæ nominū, propriorū quoq; habere significationes. Campanus similiter, & Hispanus, & Alexādrinus, & Placentinus & Nolanus & similia, nō solū patriā, sed etiā possessionē significant. Sunt tamē multa supradictæ speciei, quæ etiā agnomina inueniūtur, ut Camerinus, Numantinus, Coriolanus. Alia propria eiusdē formæ noīa, uel etiā agnomina, ut Adrianus, Messalinus, Siluanus, Claudianus, Coruinus, Probinus, Rufinus, Aemilianus. Alia à locis, ut Rusticanus, urbanus, oppidanus, Capitolinus, Palatinus, Aesquilinus, Gallicanus, uicinus, externus. Alia à temporib. ut matutinus, à matuta, quæ significat aurorā: uel ut quidā λανκέθιαν, hesternus, diurnus, nocturnus, meridianus, uespertinus, antelucanus, ueteranus, diuturnus, æternus. Vel à dignitatib. siue officijs, ut tribunus, antesignanus. Vel à generibus, ut masculinus, fœmininus. Alia à mutis animalibus, ut taurinus, porcinus, ceruinus, anserinus. Alia à materia ex qua cōstāt, ut humanus, terrenus. Alia à fortuna, ut libertinus, egenus. Alia à numeris semp pluralia, ut bini, terni, deni: sic ab omnib. numeris, quāuis poetica autoritate etiā singularia, inueniuntur. Luc. in 8. Syrtibus hinc libycis tuta est Aegyptus, at inde, Gurgite septeno rapidus mare submouet amnis. Verg. in 10. It grauis Auletes, centenaq; arbore fluctum Verberat assurgens, spumāt uada marmore uerso. sic ab omnib. numeris. Et sciendū quod alia eorū à nominibus fiunt, ut à Roma Romanus, à Cæsare Cæsarianus: alia à uerbis, ut egeo egenus: alia ab aduerbijs, ut infrà infernus,

nus, supra supernus, hodie hodiernus. Conemur igitur si cuti possumus exponere ratione penultimarũ in supra dictis deriuationũ formis literarũ. In a desinẽtia nomina antecedente aliqua cõsonante, seu uocali, producta eadẽ ã, & accepta nus faciũt deriuatiuũ supradictæ formæ, nisi sint mutorũ animaliũ, ut Sylla Syllanus, Perpẽna perpennanus, Roma Romanus, Silua siluanus, Nola nolanus, Suessula suessulanus, Adria adrianus, Copsa copsanus. Excipiũtur Iugurthinus, messalinus, terrenus: quæ quamuis à nominibus in a desinentibus consonãte antecedente deriuantur, non seruant tamẽ a. de mustelino & aquilino paulo pòst tractabitur. A pluralib. quoq; in æ diphthongũ desinentibus, uel in a deriuatiua similiter a habẽt ante nus, uel na, uel num, Acerræ acerranus, Thebæ thebanus, Cumæ cumanus, Formiæ formianus, signa antesignanus, membra mẽbrana, quod est fœmininum. possunt tamen hæc & à singularibus esse ἀπὸ τοῦ signum & membrum, quod paulo pòst ostẽdetur. Similiter a habent ante nus, quæ deriuantur à nominibus in ius terminantibus, uel ab aduerbijs in ẽ longã, ut Pompeius pompeianus, Sthenius sthenianus, Titius titianus, Tullius tullianus, Fabius Fabianus, Iulius iulianus, Virgilius uirgilianus, Terẽtius terẽtianus, Sallustius sallustianus, quotidie quotidianus. similiter à meridie meridianus, hodie tamẽ hodiernus facit. Similiter a habẽt ea quæ deriuantur à nominib. in cus, uel in culus desinentibus, quæ sunt ultra duas syllabas, ut rusticus rusticanus, publicus publicanus, saticulus saticulanus, tusculus tusculanus. Excipitur à masculo qđ est diminutiuũ maris masculinꝰ factũ.

Nā diſſyllaba in cus deſinētia, ſine a ſunt, ut mācus mancinus, lacus lacuna, porcus porcinus. In um quoq; neutra cōſonāte antecedēte in deriuatiuis a habēt ante nus, ut oppidū oppidanus, Pæſtū pæſtanus, Spoletū ſpoletanus, Toletū toletanus, Caſtellū caſtellanus, Beneuētū beneuētanus. Similiter a habēt penultimā pleraq; ueniētia à nominib. tertiæ declinatiōis, ut Cæſar Cæſaris cæſarianus fons fontis fontanus, mōs mōtis mōtanus, urbs urbis urbanus, ſol ſolis ſolanus, ex quo παράγωγον ſubſolanus: ex eo tamē eſt etiā Solinus propriū. Milo Milonis Milonianus, Piſo Piſonis piſonianus, quāuis quidā piſoninus, et miloninus dici putauerūt. Sed à proprijs deriuata plerunque i ante e habent, Iouis iouianus, Cæſaris cæſarianus. poſſumus tamē dicere, quod à cæſarius et milonius, et piſonius, & iouius deriuata ſint, cæſarianus, milonianus, piſonianus, iouianus. Lux lucis lucanus, ex quo cōpoſitū fit antelucanus: ex eodē tamē naſcitur etiā lucina. uetus ueteris ueteranus, limes limitis limitanus, Ancon anconis anconitanus: hoc tamē pōt etiā ab anconites eſſe, qd' paulo pōſt oſtēdetur: Gadis gaditanus. Ideo aūt diximus pleraq;, qa à neutris in e deſinētib. deriuata, i habēt productā ante nus, ut mare marinus, Præneſte præneſtinus, Calate calatinus, Calacte calactinus. Et ab alijs quæ pares habēt tā in ntō, q̄ in gtō ſyllabas, Hercules Herculis herculinus, Verres Verris uerrinus, collis collinus, follis follinus. In r quoq; deſinētia, ſi ſint ſecundæ declinationis, et in us, cōſonāte antecedēte eiuſdē declinationis, exceptis in cus ſupra duas ſyllabas, uel in culus, de quib. paulo antè docuimus: et in ium propria, ſi fa-

ciunt

ciũt deriuatiua in us terminãtia ĩ longã habebũt penultimã, ut auſter auſtrinus, adulter adulterinus, macer macrinus, libertus libertinus, diues diuinus, probus probinus, Ruffus ruffinus, Maximus; maximinus, Marcellus marcellinus, carus carinus, mãcius mãcinus, Rhegiũ rheginus, Venuſiũ uenuſinus, Signũ ſigninus, Peruſiũ peruſinus, Opitergiũ opiterginus, Canuſiũ canuſinus. Excipiũtur ab humo humanus, et mũdo mundanus, et priſcus Priſcianus, ſed hoc magis à priſcio uidetur eſſe deriuatũ. Nã quod à Tauromìnio Taurominitanus dicimus, ſequimur græcos q ταυρομινῖται dicũt. Gentilia enim apud græcos in της deſinẽtia, mutata es in a accipiũt nus, cũ in hãc formã ueniunt, μητροπολίτης metropolitanus, νεαπολίτης neapolitanus. Idẽ i ſeruãt longã omnia quæ à nominibus mutorũ animaliũ, cuiuſcunq; ſint declinationis, deriuãtur in hanc formã, aper aprinus, caper caprinus, ceruus ceruinus, porcus porcinus, taurus taurinus, ferus uel fera ferinus, canis caninus, lepus leporis leporinus, lupus lupinus, formica formicinus. Plautus in Menæchmis: Atq; eccũ incedit, mouet formicinũ gradum. hirũdo hirundinus. Idẽ in Rudente: Ad hirundinum nidum uiſa eſt ſimia, Aſcenſionẽ ut faceret, admolirier. aquila aquilinus, muſtela muſtelinus. quæ quamuis in a deſinant, tamen non habent a ante nus, leo leonis leoninus: ouinus quoq; ab oue, & ſuinus à ſue. Nam ouilla & ſuilla diminutiua ſunt. In nus enim deſinentia uel in na uel in num, ſi faciunt diminutiua, abiecta n duas aſſumunt l, ut unus ullus, una ulla, unum ullum, bonus bellus, bona bella, bonum bellum, geminus gemellus, gemina gemella, geminũ

gemellum, uinum uillum. sic ergo suina suilla, ouina ouilla. Inueniuntur quædã in tinus penultimã corripientia, sed quæ à primitiuis nõ habent t, ut diu diutinus, cras crastinus, horno hornotinus, prius uel priscus pristinus. Nã Constantinus & Clementinus à primitiuorũ genitiuis habẽt t. ut matutinus à matuta, quæ aurora intelligitur. Mediastinus aũt à medio stando uel tenendo cõponi uidetur. Fiscina corripit penultimã quomodo fuscina, cur ergo piscina producitur: quia hoc sine dubio deriuatum est à pisce: fiscina autẽ à fisco, an fiscus à fiscina, an neutrum à neutro dubiũ est. Nam nec fuscina à fusco, nec pagina à pago, nec Mutina à muto, nec Ariminũ ab arimo deriuata, cum sint primitiua, penultimã corripuerunt. Sin aũt in r desinẽtia tertiæ sint declinationis, uel in ius faciẽtia genitiuũ, accepta nus ipse nominatiuus facit deriuatiuũ, ut pater paternus, mater maternus, frater fraternus, uer uernus, acer quoq; arbor (de cuius declinatione dubitatur) cuius genitiuus aceris (quod Solinus quoq; protulit in memorabilibus) acernus facit. alter alternus: illa scilicet obseruata regula quam superius diximus in mutis animalibus: ideo quoq; anser anserinus dicimus, passer passerinus. Ab aduerbijs quoq; ueniẽtia in ra desinentibus er habẽt ante nus, infra infernus, extra externus, supra supernus. Ab alijs quoq; aduerbijs tẽporalibus inueniuntur quædã r ante nus habẽtia, ut noctu nocturnus, diu diurnus, heri alternitatis causa hesternus, semper sempiternus. Interea etiam desinentia similiter faciunt deriuatiuũ, Fabrateria fabraternus, Sabateria sabaternus. Aetas quoq; eternus, antiqui tamen æui-

tas & æuiternus dicebāt ab æuo. unde Varro in Pseudo- nea: Per æuiternā hominū domū, tellurem, propero grā dū. Vetus præterea ueternus facit nō solū ueteranus, sed diuersas habent significationes. Quercus etiā quernus, corylus colurnus, tacitus taciturnus, mensis mensurnus. Sic enim Cic. posuit pro mēstruus in primo de Inuentiōe ne rhetor. Pars quædā æternitatis cū alicuius annui, men surni, diurni, nocturni ue spacij certa significatione. Ab hyeme quoq; uel hymbre hybernus fit. In ia desinentia n antecedēte, mutāt ia in us, & huiuscemodi formæ faciūt deriuatiua, à primitiuis tamē habentia n, ut Hispania hi spanus, Lauinia lauinus, Hyrcania hyrcanus, Mauritania mauritanus, Cāpania cāpanus. Dardanus uerò propriū est, et primitiuū, ideoq; ā correptā habet: abusiue tamen poetæ pro dardanio ponūt dardanū. Si uerò ante ia aliā quàm n habuerint consonantē, ī longā habent ab eis deriuata ante nus, ut Luceria lucerinus, Nuceria nucerinus, Placentia placentinus. Anagnia quoque quia g ante n habet, anagninus. Similiter Alexandria alexādrinus, Numātia numātinus, Aricia aricinus: quæ uerò sunt apud græcos à nominibus urbiū deriuata in της desinūt, ea apud Latinos in tanus plerūq; efferūtur, sicut supra diximus, ut νεαπολίτης neapolitanus τριπολίτης tripolitanus. Similiter à Caralib. caralitanus, à Salapia salapitanus, à Gadib. gaditanus, à Taurominio taurominitanus, à Cephaledio cephaleditāus, à Drepano drepanitanus. Gnus quoq; uel gna uel gnū termināria longā habēt uocalē penultimā, ut à regno regnū, à sto stagnū, à bene benignus, à male malignus, ab abiete abiegnus, priuignus, pelli-

pelignus. Inueniũtur tamẽ autoritate ueterũ, uel euphoniæ causa, et maxime in proprijs, quædã nõ seruãtia supradictas regulas, ut Ligus liguris ligurinus, nõ ligurianus, Censor cẽsoris cẽsorinus, nõ censorianus. Quamuis igitur (sicut ostendimus) diuersas habeãt significationes supradictæ formæ nomina, tamẽ quia maxima pars eorũ apud latinos possesiuorũ habet demõstrationẽ, ideo hæc quoq; inter possesiuorũ species posuimus: et sciẽdũ quod etiã in is et in r terminãtiũ deriuatiuorũ multa inueniũtur significationis possesiuæ apud nos, ut ciuilis, hostilis, cœlestis, lunaris, castrẽsis, equester, pedester, paluster: quorũ q̃a diuersæ et uariæ sunt formæ et significationes, postea eas cũ reliq̃s specieb. denominatiuorũ per ordinem tractabimus. Nunc de comparatiuo uideamus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER TERTIVS.

DE COMPARATIVO.

Comparatiuũ est quod cum positiui intellectu, uel cũ aliquo participe sensus positiui, magis aduerbium significat, ut fortior, magis fortis, sapientior magis sapiẽs, ulterior magis ultra, quàm ille qui ultra est, interior magis intra, quàm ille qui intus est: hæ autẽ cõparationes, quæ ad personas uel res, participes positiui fiunt, nascuntur à dictionibus carẽtibus casu, id est à uerbis, ut detero detesis deterior, et ab aduerbijs siue præpositionibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior, supra superior, infra inferior: nã superus & inferus,

quam-

quāuis uideātur eorū, id est superioris & inferioris esse positiua, tamē in usu superi pro cœlestibus siue uiuis, inferi autē pro manibus, accipi solent: adeo autem non ad ipsa aduerbia, sed ad personas uel res participes aduerbiorum, huiuscemodi fiūt comparationes, quod nascuntur ex his ipsis aduerbia cōparatiua, quæ cum magis ipsum positiuum aduerbium significant, ut ulterius magis ultra, citerius magis citra, exterius magis extra, sic et similia. Deriuantur igitur comparatiua à nominibus adiectiuis, quæ sumuntur ex accidentibus substantiæ nominum. Accidentia autem sunt, quæ ex qualitate uel quantitate animi uel corporis, uel extrinsecus forte euenientium trahuntur, quæ possunt incrementa uel diminutiones accipere, per quæ cōparatio nascitur, sine quib. substantia intelligi potest: ea uero nisi prior illa substātia intelligatur, esse non possunt. Si enim dicā homo uel lapis, substantiā demonstraui, cuius significatio nec augeri potest, nec minui: sin aliquid accidēs homini uel lapidi proferam, tūc habet locum comparatio, ut homo prudēs & prudentior, lapis niger & nigrior. quamuis enim nō sit prudens, potest homo intelligi: & lapis quamuis non sit niger, intelligitur lapis. Itaq; adiectiua iure sunt appellata, quæ illis nominibus quæ substantiā demonstrant adijciuntur. quamuis antiqui etiam in quibusdam gentilibus cōparatiuis usi sunt, ut Punus punior. Plautus in Penulo: Quin nullus est me Punus punior. et superlatiuis etiā in pronominibus, ut idem Plautus in Trinūmo: Ergon' ipsus es? Ipsißimus: ab hinc ab oculis. Fiunt autem comparatiua à nominibus, à uerbis, à participijs, ab aduerbijs

bijs siue præpositionib. A nominibus, ut clarus clarior, felix felicior. A uerbis, detero deteris deterior, potior potiris, hic et hæc potior et hoc potius potioris potißimus. Possumus tamẽ hoc etiã à nomine potis accipere, quamuis significatio alia uideatur esse. ut Terẽtius in Phormione: Vbi tu dubites quid sumas potißimũ pro optimum. A participijs, indulgẽs indulgẽtior, amãs amantior, sed quãdo comparãtur participia, transeunt in nominũ significationẽ. Ab aduerbijs siue præpositiõibus, ut extra exterior, intra interior, ultra ulterior, citra citerior. Et sciẽdũ quod localia sũt hæc aduerbia siue præpositiones, ex quibus comparatiua nascuntur nomina, & pene hæc sunt: extra exterior, intra interior, ultra ulterior citra citerior: uetustißimi tamẽ etiã citer protulisse inueniũtur, Cato de agna pascẽda: citer ager alligat9 ad sacra erit. Citimus quoq; dicebãt teste Capro. Exter quoq; inuenitur, ut Stat. in 11. Thebaidos: Sed qd apud tales quæ nõ sua pignora curæ? Exter honos? Ex quo Verg. in 4. Aeneid. Et nos fas extera quærere regna. Supra superior, infra inferior, post posterior, prope propior, ante anterior, penitus penitior. Apul. in 1. Hermagoræ: Visus est ei adolescens honesta forma, quasi ad nuptias exornatus trahere se in penitiorem partẽ domus. Fit aũt comparatio uel ad unũ uel ad plures tam sui generis quàm alieni: quamuis Græci, honoris causa suæ gentis magis quàm ratione ueritatis, dicãt nõ posse ad multos sui generis fieri comparationem. Alij aũt dicunt hanc esse rationem propter quam non utũtur tali comparatione, quod cum ad plures sui generis fit cõparatio, suplatiuo possumus

uti,

bui,ut fortißimus græcorũ Achilles.sed ſuplatiuus multo alios excellere ſignificat,cõparatiuus uerò poteſt etiã paruo ſuperantẽ demonſtrare.Vnde etiã diminutionẽ apud nos iure accipit,maiuſculus, minuſculus, tardiuſculus. Quid aũ:?qđ accidit inter tres,uel quatuor, uel plures,nõ tamẽ ad totũ genus fieri cõparationẽ, & neceſſe eſt uti plurali numero ſuorũ:ut ſi dicã:fortißimi fuerunt græcorũ,Aiax,Diomedes, Agamẽnon, Vlyſſes,omnib. tamẽ bis fortior fuit Achilles.Verg.in 1.Pygmalion ſcelere ante alios immanior oẽs.ad omnes ſceleratos cõferens Pygmalionẽ,cõparatiuo eſt uſus. Stat.in 8.Et melior ſis quæſo deis, Amphiaraus dicit ad Plutonem. Sunt igitur quæ cõparari poſſunt nomina uel ſecũdæ uel tertiæ declinationis:et ſi ſint ſecũdæ,mobilia ſunt,id eſt in a faciunt fœminina,et in um neutra:uel in er, et in us deſinunt, & aſſumẽtia genitiuo or faciũt cõparatiua, correpta tamẽ penultima i,ut tener teneri tenerior,niger nigri nigrior,clarus clari clarior,doctus docti doctior. Notãdũ eſt, ꝙ ſiniſtrior quaſi à gtõ ſiniſteri uidetur eſſe factum, cum in uſu ſiniſtri ubiq; reperiatur. Inueniũtur quædam quæ quãuis ſint accidẽtia,id eſt adiectiua, et eorũ ſignificatio exigat,ut faciãt cõparatiua, tamẽ non habentur in uſu frequẽti.Sũt aũt ea plerũq;, quæ uocales ante us habent,ut pius,arduus,egregius, dubius,ſtrenuus. Plerũq; dixi,quia ſunt anomala,quæ nõ ſeruãt in cõparatiuis regulã:quãuis Plautus in Epidico ex eo cõparatiuũ protulit ſtrenuior:Nã ſtrenuiori deterior ſi prædicat,Suas pugnas,de illius ore fiunt ſordidæ.Et puto hanc eſſe rationem, quod oportet comparatiuum una ſyllaba uincere geni-

genitiuũ positiui, nisi sint anomala, ut teneri tenerior, docti doctior. si ergo hæc, quæ ante us uocalē habent, assumãt genitiuo or, necesse est inter duas uocales positam ĩ transire in uim consonãtis, quod in latinis dictionibus semper ferè patitur, cũ inter duas uocales inuenitur uim suã seruãtes. Hoc aũt ideo dixi, quod u post q uel g posita sæpe ante i hoc nõ facit: quippe amittit uim suã, ut nequior, pinguior. quod nisi fiat, cõtingit, si in consonantē trãseat i, pares esse syllabas genitiuo positiui cũ nominatiuo cõparatiui, uel hiatũ intolerabilē fieri tribus uocalibus per tres syllabas cõtinuè positis nulla cõsonante media: ut si dicamus pijor arduior: quod ne fiat, non sunt usi eorũ cõparatiuis pleriq;. Assumunt aũt magis aduerbiũ, & usum comparatiui complent, ut magis pius hic quàm ille: uetustissimi tamen cõparatiuis etiam huiuscemodi est quando sunt usi, ut arduior arduius. Cato dixit: Quod iter longius arduiusq; erat à curia. Idē ad populum: De triumpho asperrimo atq; arduissimo adita. Pacuuius in Medea: Mulier egregijssima forma. Iuuenal. 4. Egregius cœnat meliusq; miserrimus horum. pro egregijus. M. Cato in oratione, ne quis iterũ consul fiat: Imperator laudē capit, exercitum meliorē, & industriorē facit. C. Gracchus contra Aemiliũ Tuberonē: Vtrum inimicorum meorũ factio, an magis solitudo patriæ te impulit, ut in me industrijor sis quàm in te. Idē Cato de Ptolemæo minore, de Thermi quæstione: Quantoq; suam uitã superiorē atq; ampliorē, atq; antiquiorē animum inducēt esse quàm innoxijorem. Idem Cato de Macedonia liberanda: Idq; perpetuius atq; firmius repsit. Idē in Thermum:

mum: Sed à benefactis atq; ab optimis artibus fugit maxima flagella perpetuissimo curriculo Lucilius in 16. ad Fundium: Fundi delectat uirtus te, uillicus paulo strenuior si euaserit. Sunt aũt & alia in us terminatia, ex quibus comparatiua supradictã regulã non seruãt, et dicuntur inæqualia, quorum quædã habent ĩ breuem uocalem ante or, sicut alia quædã eandẽ i loco consonantis: quædam uerò consonantem, ut bonus melior, iuuenis iunior pro iuuenior, magnus maior, malus peior, paruꝰ minor. Plus quoq; uidetur comparatiuũ esse multi, sed singularis nominatiuus non inuenitur nisi neutri generis: Pluralis uerò inuenitur etiã cõmunis, ut hi et hæ plures, et hæc plura: antiqui tamen etiã pluria dicebãt, unde Terentius in Phormione cõpluria. Superlatiuus tamẽ ab hoc ipso omnium generũ inuenitur, plurimus plurima plurimũ. Quæ uerò tertiæ declinationis nomina faciunt comparatiua, uel communia sunt in is desinentia, et faciunt neutrum in e: uel in er sunt masculina faciẽtia in is fœminina, et in e neutra, uel in ers es ns rs x duum uel trium generum sunt communia, & assumunt or in datiuo correpta i penultima, & faciũt cõparatiuũ, ut hic & hæc fortis, & hoc forte, huic forti, hic et hæc fortior & hoc fortius. Hic acer & hæc acris & hoc acre, huic acri, hic & hæc acrior, & hoc acrius. Hic et hæc et hoc pauper, & huic pauperi, hic & hæc pauperior, & hoc pauperius. Hic & hæc & hoc locuples, huic locupleti, hic & hæc locupletior & hoc locupletius. Hic et hæc et hoc sapiẽs huic sapiẽti, hic & hæc sapiẽtior, & hoc sapiẽtius. Hic & hæc et hoc iners, huic inerti, hic & hæc inertior, &

iuuenum tot miserit orco. primos posuit pro optimos. Quidã aũt nõ absurdè cõfirmãt, quod in numeris quoq; potest prior esse cõparatiuus, unde ablatiuo iungitur, et primus superlatiuus, cũ ad multos cõparatur, et semper genitiuũ sequitur: & quod prior (sicut oẽs cõparatiui) uel ad sui generis, uel ad alieni aliquẽ cõparatur etiã cũ numerũ significat, ut prior Turnus *q̃* Aeneas *mouit bellũ:*Primus *aũt (sicut omnes superlatiui) ad multos sui generis coniungitur.* Verg. in 2. *Primus se* Danaûm *magna comitante caterua,* Androgeos *offert nobis.*Et, *quod omnibus est rationabilius, in or desinens cõmune, in us facit neutrũ, quod in nullis alijs, nisi in comparatiuis inuenitur: & uidetur à pridem aduerbio nasci, quod abiecta dem accipit or, et facit cõparatiuũ prior, sed i corripuit. quia in nullo cõparatiuo i ante or produci potest. In superlatiuo uerò seruauit productionem acceptamus pri mus: ex quo aliud aduerbium nascitur primo, uel primè, unde* Terentius *in* Andria, *cõpositum dixit:* Apprime *in uita esse utile.*Magnificẽtior, *& magnificentißimus, & munificentior, & munificentißimus, cum uideantur à positiuo magnificens & munificens deriuari, ut eminẽs eminentior eminentißimus. hæc in usu non sunt, sed pro his magnificus & munificus, ex quibus comparatiuum uel superlatiuum, & ex similibus secundum prædictam regulã deriuari inuenio apud uetustißimos.* M. Cato *contra Thermum:* De Ptolæmeo rege *optimo & beneficißimo.*Terentius *in* Phormione: *Quid nam arbitrare nescio, at qui mirificißimus.* Accius *in* 11. *διδασκαλικῶν, & magnificißime excellißimeq; obnoxe. Cum igitur*

cōparatiua proprie ad positiuū fieri soleant, inuenitur tamē sæpe cōparatiuus pro positiuo per se positus. ut Verg. in 5. Aeneidos: Comites senioris Acestæ, pro senis. Est quando pro positiuo cōparatiuus positus minus, eo significat, & nulli comparatur. ut Verg. in 1. Aeneidos: Tristior atq; oculos lachrymis suffusa nitentes. Tristior enim hic ex parte tristis significat. Idē in 6. Iam senior, sed cruda deo uiridisq; senectus. Est quādo ad contraria cōparatur, & minus positiuo significat, ut mare ponticum dulcius quàm cætera. Hic enim non ad dulcia, sed ad amara facta cōparatione, ostendit parum aliquid dulcedinis quàm cætera habere ponticum mare. Est quando superlatiuo comparatiuus comparatur. ut Achilles fortißimo Troianorū Hectore fortior fuit. Est quādo comparatiuus ad comparatiuum comparatur, ut fortior Achilles Hectore fortiore Patroclo. in α Odyss.

εἰ κεῖνόν γ' ἰθάκηνδ' ἰδοίατο νοστήσαντα
πάντες κ' ἀρησαίατ' ἐλαφρότεροι πόδας εἶναι
ἢ ἀφνειότεροι χρυσοῖό τε ἐσθῆτός τε.

Cicero Philippica 2. Quis interpretari potest? impudentior'ne, q in senatu? an improbior, qui in Dolabellā? an impurior, qui patre audiente? an crudelior, qui in illam miserā tam spurce, tam impiè dixeris? Et sciendum quod apud Latinos diminutionē quoq; accipiūt quædam comparatiuorum, ut suprà diximus, quod apud græcos non inuenitur, ut grandiusculus, minusculus, maiusculus, meliusculus. Omnia tamē hæc à cōparatiui neutro adiectione culus ingenio fieri, ut grandius grandiusculus, melius meliusculus, sic et cætera quæ sunt similia. Tam & q̄ aduerbia,

uerbia, tum cõparatiuo uel superlatiuo adijciũtur, cum duo uel plures cõparatiui uel superlatiui diuersæ significationis positi inter se æquãtur, uel ijdem geminantur, ut tã iustior quàm felicior Aeneas Hectore. Cicero pro Deiotaro: Istam inquã dextram non tam in bellis neque in prælijs, quàm in promißis, & fide firmiorẽ: bis enim firmiorem intelligendum est. Minus autem aduerbium, est quando cum positiuo iunctum contrariæ significationis comparatiuũ demonstrat, ut minus stultus, pro prudẽtior. Teren. in Eunuch. hoc Nemo fuit minus ineptus, pro prudentior. Est tamen quãdo pro non aduerbio ponitur, ut minus bonus, pro malus. Magis quoq; aduerbium nõ solum positiuo, sed etiã comparatiuo iungitur, quando ipse cõparatiuus, uel ad se, uel ad aliũ comparatur, ut Achilles Aenea fortior magis quàm iustior: & Aiax Vlysse fortior magis quàm Diomede. Et comparatiuus quidẽ gradus, ablatiuo casui adiungitur utriusq; numeri, interdum tamen etiam nominatiuo quando quàm aduerbium sequitur. Superlatiuus uerò genitiuo plurali uel singulari iungitur, quando ipsum nomen singulari multitudinem significat, ut fortißime gentis.

QVID SIT SVPERLATIVVM.

Svperlatiuũ est quod uel ad plures sui generis cõparatũ superponitur omnibus, uel per se prolatũ, intellectum habet cum ualde aduerbio, positiui, ut fortißimus græcorũ Achilles, id est super oẽs græcos fortis: sin autẽ dicã fortißimus Hercules fuit, nõ adijciẽs quorũ intelligo ualde fortis. Tale est apud Ciceronẽ pro M. Marcello, similimũ deo indico, pro ualde similẽ deo. Et sciendũ

quod ex eisdẽ formis, siue terminationib. supradictarũ in cõparatiuis partiũ orationis, fiũt etiam superlatiua. Sũt igitur formæ superlatiuorũ 8. Duæ quidẽ in quas pleraq; desinũt superlatiua, rimus et simus: sex uerò in quas pauca, limus, ximus, timus, remus, simus, nimus. Et oĩa superlatiua mobilia sũt p tria genera, id est mutatione us, in a faciũt fœminina, a in um neutra. In r igitur desiẽtia positiua cũ sint adiectiua, siue secũdæ seu tertiæ declinationis accepta rimus faciũt superlatiuũ, ut pulcher pulcherrimus, miser miserrimus, pauper pauperrimus, acer acerrimus: excipiũtur dextimus et sinistimus, pro dexterrimus et sinisterrim9. Sallusti9 in Iugurt. Sylla cũ equitatu apud dextimos, in sinistra parte Manlius curabat cũ funditoribus. In us uerò terminãtia secũdæ declinationis assumũt genitiuo s et simus, et faciũt superlatiuũ, ut clarus clari clarißimus, doctus docti doctißimus. perditus perditi perditißimus, exceptis anomalis, id est inæqualib. quæ sunt, Bonus optimus, malus peßimus, magnus maximus. paruus minimus, multus plurimus, hæc aũt inæqualia sũt. excipitur etiã maturrimus cuius cũ positiuus sit maturius, tamẽ quasi à nominatiuo matur, qui nũc in usu nõ est nascatur in r, desinẽtiũ regulã seruauit, id est in rimus terminatur. inuenitur etiã maturißimus secũdum analogiã in us terminantium. Cicero ad Herennium in quarto: Quibus uirtutibus omnẽ tueri uitam poßint, eas in ætate maturißima uelint cõparare. Nuperrimus etiã proferebant antiquißimi. Vnde aduerbiũ posuit Cicero in tertio ad Herenniũ: Et quoniã nuperrime dictũ est facile memoriæ mãdatur. qui superlatiuus magis ab aduerbio

bio in er desinente uidetur nasci. Nomen enim positiuum in us desinit, ut Capro uidetur nuperus, cuius accusatiuũ protulit Plautus in Captiuis: Recẽs captum hominẽ et nuperũ et nouitiũ, et bene. Vt enim superus, sic nuper nuperus, debet esse. Liuius in Odys. Inferus an superus tibi fert deus funera Vlysses. Tertiæ uerò declinationis nomina quæ habent superlatiuum, absq; in er desinẽtibus, de quibus suprà dictũ est, cætera genitiuo assumũt simus, ut locuples locupletis locupletißimus, uilis uilis uilißimus, sapiens sapientis sapiẽtißimus, iners inertis inertißimus, concors concordis concordißimus, audax audacis audacißimus. Excipiuntur hæc facillimus, difficillimus, gracillimus, humillimus, simillimus, dißimillimus, agillimus: quorũ cum in is desinãt positiui, abiecta is & addita limus faciũt superlatiuũ. Excipiuntur etiã in bris desinẽtia: ris enim in er mutãt, & accepta rimus faciunt superlatiuum, salubris saluberrimus, celebris celeberrimus. Cicero in secũdo ad Herenniũ: Locus quæritur, celebris an desertus. Ouidius tamẽ saluber dixit et celeber in 4. Fastorũ: Phœbe saluber ades. &: Circus erit pompa celeber numeroq; deorum. ergo magis secundũ analogiam in er terminantiũ faciunt superlatiuũ etiam ueterrimus. notandum quòd cum in us eius positiuũ desinat, tamen formam in er terminantium seruat in superlatiuo ueterrimus, quasi à ueter positiuo: quod Capri quoq; approbat autoritas, & usus antiquißimorum. Ennius: Cum ueter occubuit Priamus sub Marte Pelasgo. cuius etiam comparatiuũ ueterior protulit Plautus in Bacchidibus: Senem tibi dedo illum ueteriorem Lapide ut leni tum

*reddas, in ximus duo desinunt, unum anomalum à posi-
tiuo in us desinēte, secūdæ declinationis, magnus maior
maximus: Alterū ab aduerbio, ut propè proprior proxi
mus, quod tamē quando pro cognato accipitur, positiui
significationē habet, ideoq; à legislatoribus etiam cōpa
ratiue profertur, apud quos sæpe inuenitur proximio-
res, id est propiores cognati. ut Vlpianus in libro 25. ad
edictū: Si quis proximior cognatus nasceretur. Vegetius
Renatus rei militaris lib. primo: Sed latera eorum subdu
cantur ab hostibus, ne poßint uulnus accipere, & proxi
mior dextra sit quæ plagā poßit inferre. Nec mirū cum
apud græcos quoq; inueniuntur huiuscemodi. ut Aristo-
teles ἀπὸ ἔσχατος ἐσχατώτατος dicit, cum ἔσχατος, id est ex-
tremus sit superlatiuus. In timus desinit unum anoma-
lum, optimus, & ab aduerbijs siue præpositionib. deriua
ta hæc: Intra interior intimus, ultra ulterior ultimus, ci-
tra citerior citimus. Cicero de rep. in sexto: Ex quibus e-
rat ea minima quæ ultima cœlo, citima terris, luce luce-
bat aliena. Africanus tamē etiā positiuū eius citer pro-
tulit in Patella teste Aruntio, et præterea dextimus et si
nistimus. Extimus quoq; pro extremus dicebāt antiqui.
Varro περὶ αἱρέσεων: Porro inde ab uno quoq; cōpito ter
næ uiæ oriuntur, ex quibus singulæ exitum ac telos ha-
bent, propriū à primo cōpito dextimā uiam munit. Epi
curius Celius in primo Hist. dextimos in dextris scuta iu
bet habere. Salustius in Iugurt. ut suprà diximus: Sylla
cū equitatu apud dextimos, in sinistra parte Manlius cū
funditoribus. Plinius in sexto naturalis Historiæ: Dyr-
rachium, Canusium Apuliæ extimam. In remus quæ sola
forma*

forma e habuit longã penultimã, cũ omnis forma superlatiui i correptã habeat ante mus, ut pulcherrimus, doctißimus, sapiẽtißimus, maximus, ultimus. Ab *aduerbijs siue præpositionibus uenientia desinunt hæc, extra exterior extremus, supra superior supremus, post posterior postremus.* Ex quo apparet neq; à supero neq; à postero fieri cõparatiuos siue superlatiuos: sicut neq; ab infero infimus, quod solũ in fimus desinit, sed ab aduerbio infra inferior infimus. Nam si essent à nominibus supero postero infero, seruassent regulã in us terminantium secundæ declinationis, quæ in simus proferunt superlatiuum, & facerẽt superißimus, & inferißimus, & cætera. In nimus unũ anomalũ desinit, ut paruus minor minimus. In rimus unum à uerbo inuenitur detero, deterior deterrimus, & unũ anomalum plurimus. In simus etiam unum anomalum inuenitur, peßimus. Nam nouißimus uidetur secundũ analogiã à nouo factum. Ab eo autem quod est ante anterior, superlatiuũ in usu non inueni. A penè aũt aduerbio superlatiuum in simus protulit Plautus in Mustellaria: Ita ne mea consilia peruertit penißime? Item ab eo quod est penitus aduerbio superlatiuo usus est. Idẽ in Persa: Furtiuam adductam ex Arabia penitißima. Sciendum tamen quod etiã nomẽ inuenitur hic penitus huius peniti, ex quo magis superlatiuus gradus nascitur. Plautus in Asinaria: Etiã ne age quæso hercle, usque ex penitis faucibus. Illud quoq; notandum, quod omnia, & cõparatiua & superlatiua duarum excedunt numerum syllabarum, exceptis his prior & primus, & anomalis his minor & maior & peior & plus. Nec mirũ cum

positiua quoq; ex quibus nascũtur cõparatiua et super/ latiua bisyllaba sint: uel eo plus per genitiuos, uel unam uel duas assumentia syllabas faciunt supradictos gradus, ut ditis ditior ditissimus, clarus clarior clarissim9, niger nigrior nigerrimus, utilis utilior utilissimus, similis simi lior simillimus, infra inferior infimus. Superlatiuus ue- rò cõparatiuũ est quãdo superat una syllaba, ut quando in simus finitur, iustior iustissimus. Et quãdo in rimus su perlatiuus finitur, si positiui nominatiuus & genitiuus pares habeat syllabas, ut teter tetri tetrior teterrimus, acer acris acrior acerrimus. Et quãdo par est, ut in limus terminans, ut agilior agillimus, facilior facillimus. Est quãdo una uincitur syllaba, ut quãdo in simus, uel in ti/ mus, uel in remus desinit: inferior infimus, ulterior ulti- mus, exterior extimus, uel extremus. Varro in orthogra (phia:

Ergo inter solis stationem, & sidera septem
Exporrecta iacet tellus: huic extima fluctu
Oceani interior Neptuno cingitur ora. Plaut. in True.
Bona perdidi, mala repperi, factus sum extimus à uobis.

DE DIMINVTIVO.

Diminutiuũ est quod diminutionẽ sui primitiui absolu tè demonstrat, ut rex regulus, id est paruus rex. Ideo autem positũ est absolutè, quia comparatiua quoq; non solũ augent, sed etiam est quãdo minuũt uim primitiuo- rum, sed non absolutè, ut maiusculus paruo maior quàm ille qui magnus est. Ad aliquid enim omnimodo fit cõpa ratio, ut breuior dicitur ad breuẽ, & angustior ad angu stum. Vnde quãuis in his quoq; cõparatiuis inueniantur quædam diminutiua apud latinos, ut superius docuimus, non

nō possunt tamē esse absoluta, cū à cōparatiuis sint deriuatiua, et ipsa quoq; cōparationē significēt, ut maiuscu/lus minusculus. Necesse est enim ad aliquid ea cōparari, ut Terent. in Eun. Thais q̄ ego sum maiuscula est, id est paruo maior q̄ ego. Alia autem diminutiua, id est omnia quæ nō à cōparatiuis deriuātur, ex sese habēt diminutionē, & nulli cōparantur, ut regulus, tantulus. Solent aūt diminutiua uel necessariæ significationis causa præferri, ut Sallust. in Iugur. Postquā reguli in unū conuenēre. Reguli, id est parui reges: uel urbanitatis causa, ut Iuue. in 4. Sat. Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantū: uel adulationis causa, et maxime puerorū, ut catulaster, antoniaster, patritiolus, Sergiolus. Deriuātur igitur pleraque ab appellatiuis, pauca etiā à proprijs, et seruāt genera primitiuorū plerūq;. et sæpe inueniūtur diminutiuorum diminutiua, in diuersis desinētia formas, ut homo homūcio homūculus, homullus homullulus. Sūt igitur formæ diminutiuorū mascul. generis, hæ, culus, ulus, absq; c, olus, ellus, xillus, illus absq; x, ullus, cio, aster, le9, tulus. Culus, ut igniculus: ulus absq; c, tātulus: olus, sergiolus, capreolus: ellus, agellus: illus x antecedēte, paxillus: absq; x, codicillus: ullus, homullus: cio, homūcio: aster, parasitaster: leus, aculeus, eculeus: tulus, nepotulus. Plaut. in Mili te glorioso: Si te saluū hinc amittimus ueneriū nepotulum. Fœminini aūt generis hæ, cula, ula absq; c, ola, ella, xilla, illa absq; x, ulla: ut anicula, syluula, unciola, capella, maxilla, anguilla, ulla. Neutrorum quoq; sunt formæ hæ: culū, ulum sine c, olum, ellū, illum, cum x, & sine eo ullum, ut corpusculū, corculū. Plautus in Casina, Meum

cor-

Corculum, melculum, uerculum, ulum sine c, capitulum, laureolum, Lucellũ, uillũ, uexillũ, ullum. Et sciendũ quod nomina tertiæ uel quartæ uel quintæ declinationis pleraq; nõ tamen omnia, ut quidã putauerunt, diminutiuorũ masculina in culus, fœminina in cula, neutra in culũ terminant. A primæ uero uel secundæ declinationis nominibus nullum inuenitur diminutiuũ, in has desinẽs formas, nisi à primitiuo habeat c, ut græcus græculus, furca furcula. Earum igitur quoq; formarũ, ut potero, regulas conabor exponere. Monosyllaba in es desinẽtia uocali antecedẽte, cuiuscunq; sint generis, & in er omnia, quæ sunt tertiæ declinationis, et in us neutra, ntõ assumũt in masculino culus, in fœminina cula, in neutro culum, ut flos flosculus, mas masculus, mus musculus, plus plusculus, os osculũ: quod quãuis sit formæ diminutiuæ, tamen q̃a aliã habuit significationẽ, fecit ex sese aliud diminutiuũ oscillũ. Similiter faciũt in er terminãtia diminutiuũ, ut frater fraterculus, pater paterculus: quod et propriũ inuenitur, mulier muliercula, pauper pauperculus, paupercula pauperculũ, mater matercula. Plautus in Cistellaria: Tun' tu ne igitur mea matercula? Excipitur uẽter uentriculus. Lucan. in 4. Qua iam non medius descẽdit in ilia uenter. Iuuenalis in 1. Infrà uentriculũ tenui distantia rima. Sic etiã in us neutra, munus munusculũ, corpus corpusculũ, opus opusculum, crus crusculum. Plautus in Cistellaria: Cũ extortis talis, cũ crocotillis, crusculis. Similiter thus thusculum. Idem in Aulularia: Nunc thusculum emi hoc, & coronas floreas. Necnon & comparatiua eiusdem generis terminationisq;, similiter faciunt

dimi-

diminutiua, sed mobilia, id est masculini et fœminini & neutri generis, ut maius maiusculus maiuscula maiusculum, minus minusculus minuscula minusculum, grandius grãdiusculus grandiuscula grãdiusculũ, celerius celeriusculus celeriuscula celeriusculũ. Vnde Cicero aduerbiũ celeriuscule protulit ad Heren. in 3. lib. artis rhetoricæ: Strenuè quod uolumus ostẽdere factũ, celeriuscule dicemus. Sic à Sæpius quoq; cõparatiuo sæpiuscule. Plautus in Caßina: Vt nubas mihi, illud uolebã quidẽ, Cũ nostro uillico sæpiuscule peccas. Plus quoq; quãuis à masculino uel fœminino cõparatiuis nõ ueniat, facit tamẽ, ut superius ostendimus, plusculus goplutcula plusculũ, ut Terent. in Hecyra: Primum dies cõplusculos. Et in Phorm. Tum plúscula supellectile opus est. Lepus quoq; quod solum in us masculinũ, siue ἰσάριθμον dissyllabũ latinũ tertiæ est declinationis, assumit nominatiuo culus, & facit diminutiuũ lepusculus. Cicero de signis: Si minus eiusmodi quippiã uenari potuerant, illa quidẽ certe pro lepusculis capiebãtur. Ad hanc formã etiã positiua in or desinentia, mutant or in us, & accepta culus faciunt diminutiua, ut rumor rumusculus. Cicero pro Cluentio: Qui imperitorum hominũ rumusculos aucupantur. uel assumũt culus uel cula: Amator amatorculus, soror sororcula. Plautus in Penulo: Vix ægreq; amatorculos inuenimus. Idem in Cistel. Germana mea sororcula. In is uero, uel in e desinẽtia omnia, uel in ns monosyllaba, uel in rs datiuo corripientia i, assumũt supradictas syllabas, & faciũt diminutiua, ut ignis igni igniculus, testis testi testiculus, nauis naui nauicula, auis aui auicula, cutis cuti cuticula, cla-

clauis claui clauicula, rete reti reticulũ, fons fonti fonticulus, mons monti monticulus, pons ponti ponticulus, lẽs lenti lenticula, pars parti particula, dulcis dulci dulciculus, dulcicula, dulciculum, securis securi securicula. Plaut. in Rudẽte: *Post altrinsecus est securicula ancipes.* Cic. in 3. Tusc. *Dulciculæ potionis aliqd uideamus.* Similiter *fidis fidi fidicula.* Idẽ in 2. de natura deorũ: *Si platani fidiculas ferrẽt numerosa sonãtes.* Nã si esset fides in hac quoq; significatione, quomodo Seruio placet, nõ fidicula fecisset, sed fidicula. Et cũ omnia huiusmodi diminutiua tam penultimã quàm antepenultimã corripiãt, cuticula ĩ antepenultimã producit. Iuuenalis: *Cũ bibet æstatũ contracta cuticula solẽ.* Quod eũ facere metri necessitas cõpulit. Quatuor enim breues habẽs dictio in heroico poni aliter non poterat: quãuis Vergilius in huiusmodi nominibus, id est quatuor breues habentibus, soleat proceleusmaticos ponere, ut *Genua labant,* & *Labat ariete crebro.* excipitur *lapis lapillus,* quod *lapidiculus* facere debuit diminutiuũ, ut *anguis anguilla. unguis* quoq; *ungula* facit: quæ tametsi formã habere uidẽtur diminutiui, significatione tamen nõ sunt diminutiua, secundum supradictã formã. Quartæ quoq; declinationis nomina faciũt diminutiuũ. *Vs* enim uel *n*, nominatiui in *i*, cõuertunt correptã, & accipiunt *culus* in masculino, in fœminino *cula*, in neutro *culum*, ut *currus*: dicitur tamen & hoc *curriculũ uersus uersiculus, artus articulus. fluctus flucticulus, anus anicula, cornu corniculum, genu geniculum.* excipitur ab *acu aculeus, domus domuncula.* in *x* omnia uel in *ns* supra syllabam, uel in *t* desinentia,

geni-

genitiui extremã terminationẽ, id est, is in u conuertunt, & accepta lus la lum, faciunt diminutiuum, ut Rex regis regulus, codex codicis codiculus, et ex eo codicillus, hæc fornax fornacis fornacula, fax facis facula, ceruix cerui/cis ceruicula, adolescens adolescẽtis adolescentulus, caput capitis capitulũ. In es productã desinẽtia fœminina tertiæ declinationis uel quintæ, abiecta s, assumũt cula, & faciunt diminutiua, & seruant ẽ productã, ut uulpes uulpecula, nubes nubecula, dies diecula, res recula. Plautus in Cistell. Siquidẽ imperes pro copia, pro recula, uepres uepreculà. Cic. pro Sestio, Vepreculis extracta nitedula. excipitur merces, cuius is genitiui in ula conuersa, facit diminutiuum mercedula. Cic. de Orat. I. Infidi homines mercedula adducti ministros se præbent in iudicijs oratoribus. Et apes cuius diminutiuũ pro ẽ lõga ĩ habuit apicula. Plaut. in Curculione: Egóne apicularum opera congesta non ferã? In us terminans unum tertiæ declinationis cõmune trium generũ abiecta s, assumit lus in diminutiuo, ut uetus uetulus, fœmininũ uetula, neutrũ uetulum. Persius: Tun' uetulæ articulis alienus colligis escam? Iuuenal. in I. Vetulæ uesica beatæ. Sus quoq; commune abiecta s, & assumpta cula facit diminutiuum sucula. Plautus in Rudẽte: Quin tui directa cum sucula & porculis. In o desinentia, si faciunt diminutiua, conuertunt o in un, & accipiunt culus uel cula, ut tyro tyrunculus. Iuuenal. in 3. Nec frustum capræ subducere, nec latus afræ Nouit auis noster tyrunculus, & nouus omni Tẽpore. Latro latrunculus, carbo carbunculus. Cic. ad Herenniũ in 4. Aut si Prometheus cũ mortalibus ignem

diuidere uellet, ipse à uicinis testula ambulãs, carbuncu los corrogaret. Pedo pedunculus, gurgulio gurguliunculus. Plaut. in Rudẽte: Gurguliunculos minutos fabulare. uirgo uirguncula. Iuuen. in 2. Tũc cum uirguncula Iuno. ratio ratiuncula. Terẽt. in Phorm. Erat ei de ratiuncula. offensio offensiuncula. Cic. pro Plancio: Ista in ædilitate offensiuncula accepta. Itẽ lolligo lolliguncula. Plautus in Caßina: Emito sepiolas lepidas lolligũculas. homo homunculus. Plaut. in Rudente: Homũculi quanti estis, eiectis, ut natant. Dicitur tamen & homũcio, & homullus & homullulus. Idẽ in eodẽ: Homullulus & ex argilla, et ex luto fictus. Leno lenunculus uel lenulus. Plaut. in Penulo: Sic derisorẽ ære militari tetigero lenunculũ. Idem in eodem: Ita ut cœpi hoc dicere lenule de illa pugna. similiter facit diminutionẽ fur furũculus. Cic. in Pisonem: Olim furunculus, nũc uerò etiam rapax. In nus siue habeant ante n aliam consonantẽ, siue non: et in lus, si non habeant geminatam l, & in r secũdæ declinationis nomina duplicãt l ante us in diminutiuis, ut asinus asellus, geminus gemellus, bonus bellus, pugnus pugillus, agnus agnellus. Quod ideo seruauit n, ut sit differentia inter agri diminutiuũ, quod est agellus. Anulus anellus, oculus ocellus, populus popellus, catulus catellus, tener tenellus, liber libellus. Et sciendũ quod omnia e, habent penultimã absq; pugillo, nisi primitiua penultimã habeant natura productã in omni genere. Tũc enim seruant primitiui uocalẽ, ut unus una unũ, ullus ulla ullũ, uinũ uillum. Excipitur unũ in lus desinens, paulus quod non geminauit l in diminutiuo. Nec mirũ cum au diphthongus post

se

ſe geminari conſonantem prohibeat. Facit igitur paulus paululus, & ex hoc pauxillus & pauxillulus. Quas formas ſeruāt & fœmininū & neutrū eius, paula paulula, pauxilla pauxillula, paulū paululū, pauxillū pauxillulū. Similiter uelū uexillū facit diminutiuū. Et puto ideo *hæc aſſumpſiſſe x, q̄a hæc in lus uel in la uel in lū deſinentiū primitiuorū facientiū diminutiua penultimā natura longā habēt, paulū pauxillū, uelum uexillū.* Ideoq; *mala aſſumpſit x cū facit maxilla, & talus taxillus.* Pōponi⁹: *Interim dū cōtēplor orcā, taxillos perdidi. Quæ uerò gemināt l ante us uel la uel lū, in ulus ula ulū faciūt iterū diminutiuū, ut homullus homullulus, pauxillus pauxillulus, pauxilla pauxillula, pauxillū pauxillulū. Fœminina quoq; in na deſinētia, ſiue habeāt ante n aliā cōſonantē ſiue non, geminant l in diminutiuis ante a, ut catena catella, aſina aſella, gemina gemella, columna columnella:* Excipitur *rana ranūculus, et luna lunula.* Eandē *formā in la quoq; deſinētia, uel in ra ſeruāt, ut fabula fabella, tabula tabella, libra libella, capra capella, umbra umbella, ſacer ſacra ſacrum, ſacellus ſacella ſacellum, puer puera, antique, ex quo puella, tener tenera tenerū, tenellus tenella tenellum, miſer miſera miſerum, miſellus miſella miſellū.* Excipiuntur *in ra deſinentia, quæ nec à maſculinis in r deſinentibus fiunt, nec habēt ante r aliam in eadem ſyllaba conſonantē, ut ara arula, terra terrula, litera literula.* Neutra *quoq; in num deſinentia, gemināt in diminutione l ante um, & ſi g habeāt ante n in penultima ſyllaba diminutiui i, nō e accipiūt, ut tignū tigillū, ſignū ſigillū. Alia uerò e habēt in penultima, niſi ſit (quod ſupe*

rius docuimus) penultima primitiui naturaliter lõga, ut bonũ bellũ, geminũ gemellũ, scamnũ scãmnellũ. Apul. tamen in 1. Hermag. Verũ infirma scamillorũ, obice fultæ fores. Quæ uerò in um desinũt i, penultima antecedente, mutata i, ultima genitiui in o, & accepta lum, faciunt diminutiuũ, ut pallium palliolũ, negociũ negociolũ. Plaut. in Cistel. Datores bellissimi negocioli senectes soletis esse. Similiter in ullum uel in ellum, faciũt diminutiua in rum uel in lum desinẽtia, ut tantulum tantillum, lucrum lucellum, cerebrum cerebellum, flabrum flabellum, flagrum flagellum, castrum, castellum, sacrũ sacellum. Et scire debemus, quod in ellus & in illus desinentia, diminutiua si à dissyllabis deriuãtur, assumunt unam syllabã, ut agnus agnellus, liber libellus, culter cultellus, paulus pauxillus. similiter fœminina in ella uel in illa terminãtia, capra capella, libra libella, umbra umbella, paula pauxilla: sicut etiã neutra in ellũ & in illum exeuntia, tignum tigillum, signum sigillum, lucrum lucellum. Excipiuntur à desinentibus in nus, uel na, uel num, (quæ nullã habent consonantẽ antecedentẽ in eadem syllaba ante n) uenientia, ut à bono, uno, uino deriuata. Hæc enim pares habẽt syllabas primitiuis, bonus bona bonũ, bellus bella bellũ, unus una unum, ullus ulla ullum, uinũ uillum. Notandum etiã pannus quod panniculus facit. Iuuen. in 2. Quarum delicias etiam bombycinus urit Panniculus. A trisyllabis quoq; uenientia diminutiua, quæ geminant l, pares habent syllabas suis primitiuis, ut oculus ocellus, catulus catellus, geminus gemellus, fabula fabella, tabula tabella. Excipiuntur quæ in primitiuis ante n aliam habent in

eadem

tudē syllaba cōsoāntē. Hæc enim unā addūt syllabā diminutiuis, sicut etiā dissyllaba eiusdē terminationis, ut columna columnella, sicut agna agnella, tignū tigillum. In us desinentia secundæ declinationis nomina e uel i antecedentibus, mutāt us in o, & accepta lus, faciunt dimmutiua, ut urceus urceolus. Iuuen. in 1. urceoli sex. Alueus alueolus, luteus luteolus, malleus malleolus, aureus aureolus. Plaut. in Epid. Lunulam & anellum aureolum. Capreolus quoq; uidetur à nō capreus esse, cuius fœminnū in usu est caprea. Nam capra à capro fit, ex quibus capellus & capella fiunt diminutiua. I quoq; antecedente, ut filius filiolus, gladius gladiolus. A proprijs, Sergius Sergiolus, Tullius tulliolus, Patritius patritiolus. Excipitur Antonius, quod antoniaster facit diminutiuum. Cic. pro Var. Lucius ille Septimius diceret: etenim est ad Lucij Crassi eloquentiā grauis, & uehemens, & uolubilis Erucius hic noster antoniaster. Fœminina quoq; e uel i ante a habētia, in ola faciūt diminutiua, ut laurea laureola, uncia unciola, filia filiola, tullia tulliola, lutea luteola. Vergil. in Buc. Mollea luteola pingit uacinia calta. Iuuen. in 1. Vnciolā Proculeius habet, sed Gillo deuncē. Etiā neutra e uel i ante um habētia, in diminutiuis o habēt ante lum, ut luteū luteolū, palliū palliolū. Iuuen. in 1. Dorida nullo Cultā palliolo. Laureū laureolū. Idē in 3. Laureolum uelox etiā bene Lentulus egit. Alia uerò omnia in us terminātia supradictæ declinationis nomina abiecta s, accipiunt lus, & faciunt diminutiua, ut tantus tantulus, uentus uētulus, seruus seruulus, paruus paruulus, græcus græculus, paucus pauculus, primus primulus.

Fœminina quoq; in a desinentia consonante ante posita in um, neutra in ula et in ulum faciunt diminutiuum, ut sylua syluula, luna lunula. Plaut. in Epidico: Lunulã atq; anellum aureolũ. Rubicunda rubicundula, lingua lingula, & per concisionẽ n, ligula, puella, puellula serra serrula. Cic. pro Cluentio: Ex omni parte dentatam & tortuosam uenire serrulam. Aqua similiter aquula. Plautus in Curculione: Ne, quod hic agimus herus percipiat fieri mea Planesiũ, Mane suffundã aquulã. Similiter anima animula, equa equula. Plaut. in Cistel. Adhinnire equulam possum ego hanc, si detur sola soli. Arca arcula, mensa mensula. Plaut. in Mostel. Cedo mihi speculũ, & cum ornamentis arculam. Idem in eadem: age Accumbe igitur cedò aquam manibus puere, appone hic mensulam. In ulum, primum primulũ, tantum tantulum. Hæc tamen & in olus desinentia una syllaba uincunt sua primitiua. In aster & cio, & leus, satis pauca reperiuntur in usu diminutiua, & ferè hæc: Antonius antõiaster, surdus surdaster. Cic. in Tuscu. 5. Erat surdaster M. Crassus Parasitus parasitaster, Catulus catulaster, homo homũcio, senex senecio. Afranius in Proëlito: Tu senecionem hunc satis est si seruas anus. In leus, equus equuleus. Cic. in Ver. de signis: Equuleus argenteos nobiles quiq; maximi fuerãt aufert. Hæc acus hic aculeus, oculus oculeus. Vsi sũt autores etiã quibusdã græcis diminutiuis. ut Terẽtius: Aedepol Syrisce te curasti molliter. Inueniuntur multa propria siue appellatiua, quæ cum nõ sint diminutiua, formas tamen habent diminutiuorũ, ut cuniculus, aniculus, Metellus, Camillus, Tibullus, friuolus

friuo-

friuola friuolum, tabula, Camilla, uinculum, periculum. Et sciendum quod pauca inueniuntur diminutiua, quæ non seruãt genera primitiuorũ, ut hæc rana, hic ranunculus: hic canis, hæc canicula: hoc scutum, uel hæc scuta, id est forma rotunda, scutula & scutella. Lucilius in 6. Scutã ligneolam cerebro infixit. Dies diecula, hic qualus, hoc quaxillum, pistrinum pistrilla, hæc acus, hic aculeus. Et præterea anguis anguilla, unguis ungula, nubes nubilũ: quæ magis denominatiua sunt existimãda quàm diminutiua: quippe non habent diminutiuorum significationẽ, sed formam tantum. Præterea panus panula uel panicula. Lucilius in 8. Intus uero stet rectus sub tegmine panus. Probus etiam ponit hoc glandium hæc glandula, pars est intestinorum. Ensis ensiculus & ensicula, præterea hæc beta malua, hic betaccus, maluaceus.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVARTVS.

DE DENOMINATIVIS.

Denominatiuũ appellãt à uoce primitiui, sic nominatũ, nõ ab aliqua speciali significatione, sicut supradictæ species. Habet igitur generalẽ nominationẽ omnium formarum quæ à nomine deriuãtur. nam & patronymica & possessiua & cõparatiua & superlatiua et diminutiua, præter uerbalia et aduerbialia, & ea quæ ex præpositionib. fiunt, ex maxima parte denominatiua sunt, id est à nominibus deriuãtur. unde in illorũ formis quoq; sunt quædã, quæ cum non habeant significationẽ eorum, denominatiua iure appellãtur, ut Timarchides propriũ, æmilianus

quoq; nobilior, maximus, catulus. Hæc enim denominatiua sunt dicēda, cū significationē suarū nō seruāt formarū, et sint propria: de quibus tamē sufficiēter, cum de ijs tractabatur, monstrauimus. Habēt igitur denominatiua formas plurimas, & diuersas significationes: quæ quia latæ sunt & cōfusæ, generali eas nominatione artiū scriptores denominatiua nuncupauerūt: et q̃a multæ inueniuntur formæ cōmunes tam denominatiuis q̃ uerbalibus, necnō etiā participialibus & aduerbialibus, nō incongruū esse existimò, de his quoq; in loco uno tractare. Sūt igitur formales denominatiuorū terminationes, siue uerbalium hæ: ia, ut durus duritia, prudēs prudētia, sapiens sapiētia. A consonāte antecedēte, ut canus cātilena. e, cubo cubile, sedeo sedile. i, à fruge frugi, à nibilo nibili: quæ tamē magis obliqui sunt supra positorū nominatiuorū, ut de nominatiuo & genitiuo tractantes in sexto libro, docebimus. O, à cicere Cicero. V, ut tono tonitru. Al, ceruix ceruical, tribunus tribunal. Il, uigilo uigil, pugillus pugil. Vl, exulo, exul, præsulo præsul. Am, nequis nequā. Vm, oliua oliuetū, rosa rosetum, tendo tentoriū, sto stabulum, præsideo præsidiū. En, solor solamen. Ar, lacus lacunar, calx calcar, cædo Cæsar. Ex, eques equester, macies macer. Or, senatus senator, amo amator. Vr, satio uel saturo satur, murmuro murmur. As, primus primâs, optimus optimâs, ciuis ciuitas, probus probitas, arpinū apinâs. Es correptā, pes pedes, equus eques, tego teges. Es productam, ut pauper pauperies, acus acies, sepio sepes, struo strues, sterno strages. Is, ædes ædilis, rex regalis, penetro penetrabilis, amo amabilis. Athenæ atheni-

ensis,

ensis, Sicilia siciliēsis. Os, lepus lepos, custodio custos. Vs purā, occido occiduus, et ab aßideo uel ab asse, ut quibusdā placet aßiduus. Vs diuersis cōsonātib. antepositis, saxū saxosus, spuma spumosus, uito uitabūdus. Et à participijs, uersus, saltus, quādo quartæ sunt declinationis: & ab aduerbijs suprà uel sup superus, infra inferus, extra externus, hodie hodiernus. In x, fur furax, capio carpax, audeo audax, uerto uertex: in duas cōsonātes, ut picenū picēs, tyburtum tyburs. Ergo in a desinētia denominatiua, i habēt breuē ante a, uel l, uel n, uel r, ut sapiētia, acrimonia, cautela, suadela, tonstrina, armatura. Inueniuntur tamē in uerbalib. etiā alias cōsonātes ante a habentia, sed quas à uerbis accipiūt, ut scribo scriba, cōuiuo cōuiua, colligo collega. Secūdæ igitur declinationis nomina in us desinētia, c antecedēte, quotcunq; sint syllabarū, nisi sint regionū nomina, quæ deriuātur ex his. alia uerò quacūq; cōsonāte ante us posita tantū dissyllaba, et quæ in is desinētia tertiæ declinationis similē habent ntō genitiuū, quæ secūdæ quidē sunt gtō, quæ uerò tertiæ dtō assumunt tia, ut amicus amici amicitia, inimicus inimici inimicitia, pudicus pudici pudicitia, læt⁹ læti lætitia, durus duri duritia; mœstus mœsti mœstitia, stult⁹ stulti stultitia, segnis segni segnitia, tristis tristi tristitia, i tā penultima q̄ antepenultima ubiq; correpta. Alia uerò supradictis casib. assumūt a penul. i ubiq; in his quoq; correpta, ut cōtrouersus cōtrouersi cōtrouersia, ignauus ignaui ignauia, uiolētus uiolēti uiolētia, supbus supbi supbia, modest⁹ modesti molestia, miser quoq; q̄uis in r desinat, miseri miseria facit, astutus astuti astutia. Siĺr regionū nōia

pleraq;,Italus itali italia,Gallus galli gallia,ficanus fica ni ficania,Colonus coloni colonia,Hispanus hispani hispania,Dardanꝰ dardani dardania,Tuscus tusci tuscia, Græcus græci græcia,Teucrus uel teucer teucri teucria. Sic faciunt tertiæ declinationis nomina siue participia, quæ una syllaba uincunt genitiuo nominatiuũ: assumũt enim datiuo à penultima ĩ ubiq; sicut supradictũ est,correpta:negligẽs negligẽti negligẽtia,prudẽs prudẽti prudentia, misericos misericordi misericordia, iners inerti inertia,inops inopi inopia, ius iuri iniuria,nomen nominí ignominia, Cæsar cæsari cæsaria.Inueniũtur tamẽ quædã quæ in monia desinũt,à nominib. siue à uerbis deriuata,ut castus casti castimõia,parco parsi parsimõia, queror queri querimonia, acer acri acrimonia. Cic. in Ver.1. Quare si Glabrionis patris uim,& acrimoniã ceperis. Cõsonãte uero antecedẽte in a desinẽtia denominatiua seu uerbalia formas habẽt tres, la na ra la,ẽ longa antecedente,cautus cauti cautela,tutus tuti tutela,acutus acuti acutela,custos custodi custodela,mandatũ mandati mandatela,cliens clienti clientela.Et nota quod omnia extremã uocalem genitiui si secundæ sint:sin tertiæ, datiui ẽ longam conuertentia, assumunt la. Quæ uerò à uerbis fiunt secundæ coniugationis,à secunda persona abijciunt s,et assumunt la,ut candeo candes candela,suadeo suades suadela.Horat.in epistol.3.Ac bene nummatum decorat suadela uenusq;.In na uero desinẽtia denominatiua siue uerbalia,de quibus iam diximus,cũ de possessiuis nus uel na uel num desinẽtibus tractabamus,omnimodo longam habent penultimã,uel natura, uel positione,

tione, ut officium officina, medicus medicina, rex regis regina, leo leæna, doctrix doctrina, tonstrix tõstrina, coquus coquina uel culina, cãtus cãtilena, far farina, lucro lucerna, lux lucis lucina, lateo laterna. Nã *mutina, sagana uel saga, pagina nõ uidẽtur esse deriuata. sagana enim & saga idẽ significãt.* Ra *aũt terminãtia omnia participijs fœmininis, futuri tẽporis similẽ habent formã, unde penultima quoque u sine dubio producitur, ut scriptura creatura, tritura, cẽsura, tõsura, usura, litura, natura, cultura, armatura.* Et *sciẽdum quod oẽs supradictæ formæ, id est in a desinẽtes, proprie sunt fœminini generis.* Inueniũtur *tamẽ pauca uerbalia (ut suprà dictũ est) masculina uel cõmunia, cõsonãtes uerborum seruãtia, ut scribo hic scriba, lego hic collega, fugio hic et hæc profuga, assequor assecla, aduenio aduena, cõuenio cõuena, conuiuo cõuiua.* In *e desinentia deriuatiua neutra sunt, ut sedile, monile, cubile, utile: & quia pleraq; à communibus in is terminantibus nascuntur, melius cum illis tractabuntur.* In *i duo sunt denominatiua, ut plerisq; uidetur indeclinabilia, à fruge frugi, à nihilo nihili.* Quidã *enim figuratè frugi datiuum, & nihili genitiuũ, ut antè dictum est, cum omnibus alijs cõiungi casibus nõ irrationabiliter dicũt, sicut mancipi, & neumancipi, & cordi, & huiusmodi, & illiusmodi, & similia.* In *o masculina quidẽ, & communia pauca inueniũtur deriuatiua, ut à cicere* Cicero, *ab eo quod est cat9* Cato, *et à capite* Capito, *et à labe* Labeo, *à latendo latro, à leniendo leno, à comedendo comedo, à palpando palpo, ab epulando epulo.* Cic. de orat. *Tres uiros epulones: Fœminina uerò plurima deriuati-*

ua inueniũtur, modo in io, modo in go, mõ in do desinentia, et pene oĩa rerũ sunt incorporaliũ. In io igitur terminãtia plerũq; à participijs fiũt præteriti tẽporis, quorũ gtũs aßũpta o et correpta i, facit huiusmodi noĩa, oratus orati oratio, accusatus accusati accusatio, status stati statio, datus dati datio, nexus nexi nexio, abolit⁹ aboliti abolitio, auctus aucti auctio, lectus lecti lectio, pfectus pfecti pfectio, munitus muniti munitio, haustus hausti hausio. Internect⁹ aũt internecti internecio facit euphoniæ causa abiecta t. In go uerò desinẽtia, siue sint deriuatiua, siue primitiua uel cõposita, penultimas pducũt, uel natura, uel positiõe, ut margo, cõpago, Carthago, sartago, caligo, uligo, rubigo, ferrugo, erugo, uirgo, uirago, fuligo. excipitur unũ ligo, cuius penultima corripitur, nec mirũ cũ sit masculinũ, et solũ dissyllabũ uocalẽ i ante go habẽs. In do desinẽtia deriuatiua tã à nominib. q̃ à uerbis uel à participijs ueniũt: hæc quoq; mõ ẽ lõgã, uel ĩ: modo u habẽt ante do, ut acris acredo, dulcis dulcedo, intercapio intercapedo, torpeo torpedo, libet libido, cupio cupido, formido formidas formido formidinis, quod ideo fecit simile nomẽ uerbale primitiuo uerbo, quod ipsa positio uerbi habuit talẽ formã. In tudo, fortitudo, magnitudo, habitudo. Et sciẽdũ quod ẽ productã ante do habentia, si à nominib. deriuãtur, extremæ syllabæ terminationes in e cõuertũt, & accipiũt do, ut dulcis dulcedo, acris acredo: sin à uerbis secũdarũ terminatiões personarũ in ẽ productã similiter cõuertũt, & accepta do, faciũt supradictæ formæ deriuatiuũ, ut intercapio intercapis intercapedo, torpeo torpes torpedo. Singulariter ĩ ante

do

do habētia extremas syllabas secūdæ uel tertiæ personæ, in ī lōgā cōuertūt, et accipiūt do, ut cupio cupis cupido, libet libido. excipitur formido propter supradictam causam. In tudo uerò desinentia, si à nominib. ueniūt secūdæ declinatiōis, nō à participijs uel participialibus, gtō: sin tertiæ, datiuo, assumunt tudo ī antepenultima correpta, ut amplꝰ ampli amplitudo, magnus magni magnitudo, firmus firmi firmitudo, lōgus lōgi longitudo, celsus celsi celsitudo, multus multi multitudo, solus soli solitudo, similis simili similitudo, suauis suaui suauitudo, fortis forti fortitudo: sin à participijs uel participialib. in tus desinētib. deriuātur, abiecta s assumūt do, ut habitus habitudo. testa quoq; siue testu testudo, quod est corporale. necnō oĩa in do desinētia, quāuis nō sint deriuatiua penultimā u habētia, producūt eā uel natura, uel positiōe, ut hirundo, harūdo, hirudo. In u deriuatiua pauca inuenies, à specus specu, pecus pecu, testa testu, tonitrus tonitru, cornus cornu. nec interest aliqd inter primitiuorū et deriuatiuorū significationē, ideoq; dubiū an sint deriuatiua dicenda. In al desinētia denominatiua, si primitiua eorū, penultimā natura uel positione habuerint productam, ea quoq; lōgā habēt penultimā, ut ceruix ceruicis ceruical, tribunus tribunal, uectus uectigal, lupcus lupcal: sin illa breuē, ea quoq; correptā, ut torus toral, animus uel anima animal. In il uel in ul desinētia, siue à nominib. siue à uerbis deriuata sint, fiūt abiectiōe extremarū uocalium, siue syllabarū primitiui, ut pugillꝰ pugil, uigilo uigil, cōsulo cōsul, exulo exul, præsulo præsul. In am unū inuenitur triū generū cōmune, quod deriuatur à nequeo nequis

nequam.

nequã. In um desinẽtia deriuatiua, siue etiã cõposita, diuersas habẽt formas. Quædã enim uocalẽ habẽt ẽ longã ante tum, quædã i correptã ante um: ẽ, ut oliuetum, uimetum, coryletum, rosetum, dumetum, quercetũ, esculetum, myrtetum. Quãuis fœminino genere Plautus in Vidularia hoc protulit: Nescio quis seruus ẽ myrteta prosiluit: quæ sunt cõprehensiua uel continentia, id est περιληπτικά. id est, ut augurium, solarium, pomarium, solatium, suauiũ, basium, odium, remedium, cõcubium, palladium, officium, connubium, cõuiuium, exilium, consilium, indicium, meritoriũ, municipium, præsidiũ, domicilium. consonãtes quoq; ante um habentia deriuatiua diuersas habẽt formas. Alia enim in bulũ desinunt, quæ forma assimilis est diminutiuis, & ueniunt à nominibus uel à uerbis, ut cuna cunabulũ, uesta uel uestis uestibulũ, thus thuris thuribulũ, uoco uocas uocabulũ, cõcilio cõcilias conciliabulũ, sto stas stabulũ, pasco pabulũ, prosto prostibulũ, patior uel pateo patibulũ. Et animaduertendũ, quod penultima in omnibus corripitur: antepenultima uerò si i habeat corripitur, ut uestibulum, thuribulum, prostibulum, patibulũ: si uero a producitur, ut cunabulũ, uocabulũ, cõciliabulum, pabulũ. excipitur stabulũ quod corripit a, nec mirũ cũ uerbũ quoq; stabulo as eandẽ corripuit syllabã, et stabilis, et status, et quæcunq; à uerbo sto stas nomina deriuata fuerint. excipitur stamẽ et statura, quod tam nomẽ quàm participiũ est. Lucan. in 6. Laxãt rumpẽtes stamina Parcæ. Idẽ in 7. Vnaq; percussit põtum Symplegas inanem, Et statura redit. Staturus quoq; & staturum producuntur, quãuis status stata statum corripian-

plantur. Idẽ in 10.-zephyros quoq; uana uetustas. His ascripsit aquis, quorũ stata tẽpora flatus. Inueniũtur etiã quædã in culũ desinẽtia, quæ à secunda deriuãtur per sona uerborũ, ut diuertis diuerticulũ, uerris uerriculũ, perior periris, unde peritus, periculũ, oras oraculũ, propugnas propugnaculũ, obstas obstaculũ, miraris miraculũ, perpendis perpẽdiculũ. A simplici quoq; quod in usu non est, specio specis speculũ, pro speciculũ, per syncopã cũ euphoniæ causa, similiter à fero fers ferculum. Alia uerò in mentum desinunt, quæ plerũq; à uerbis ueniunt, ut uestio uestis uestimentũ, hortor hortaris hortamentum, orno ornas ornamentũ, sacro sacras sacramentũ, fundo fundas fundamentũ, moneo mones monimẽtum, alo alis alimẽtum, incresco increscis incrementum. Et sciendum quod antepenultimã productam habent uel correptam, prout sint penultimæ syllabæ præteriti tẽporis eorum uerborũ ex quibus deriuantur, ut ornaui uel ornatus ornamentũ, monui uel monitus monimentũ, alui uel alitus alimentũ, increui uel incretus incrementum, muniui uel munitus munimentũ, fulciui fulcimentũ. In moniũ etiam inueniũtur deriuatiua i correpta antecedẽte, ut patri patrimoniũ, matri matrimoniũ, testi testimoniũ. Sunt alia in um participijs similia, ut factũ, dictũ, tectũ, uisum: alia quæ à uerbis deriuantur o in um conuertentia, ut regno regnũ, stagno stagnũ, uelo uelũ, uado uadũ. In en desinẽtia deriuatiua m antecedente pene omnia uerbalia sunt & neutra: & si sint à prima coniugatione, ã longã habent penultimã, ut solor solaris solamen, foro foras foramen, curuo curuas curuamen, oblecto oblectas oblectamen,

men, purgo purgas purgamen, irrito irritas irritamē, ligo ligas ligamen: sin à secunda uel tertia i habent correptam, ut moneo mones monimē, rego regis regimen, tego tegis tegmen, & per concisionē tegmē, à specio species uel specie specimen. uel u productam si in uo desinat uerbum, acuo acumen, fluo flumē, nuo numē: est enim dei nutus. Vnde Vergil. in 1. Aeneid. Meo sine numine uenti: id est, sine meo nutu. luo lumen, quo oīa abluuntur, id est purgantur à tenebris. A uerbis quoq; quartæ cōiugationis uenientia i productā habent, ut munio munimen, lenio lenimen, molior molimē. Pauca inueniuntur in en deriuatiua generis masculini, ut à pecto pecten, à filo filamen, quod per sincopā flamen dicimus. & à cano tamē cōposita masculina sūt, quæ in cen desinētia i correptā habent penultimā, tubicen, liricen, cornicen, fidicen. Excipitur unū tibicen, quod ideo solū i productā habuit penultimā, quod synæresis facta est duarū ij breuiū in una longā. debuit enim geminari, quia solet plærunq; in cōpositiōe a in i cōuerti, ut cado incido, facio inficio, iacio, inijcio, reijcio, amicus inimicus, tuba tubicen. Sic ergo tibiis, tibijcē faciebat, ex quo factū est tibicen. Nec solum i, sed etiā aliæ uocales in multis dictiōib. sic solēt ex duab. syllabis in unā longā trāsire, ut bijugæ bigæ, quadrijugæ quadrigæ, biuni bini: et ecōtrario una lōga in duas breues solet sæpe temporibus diuidi, admittier pro admitti, fieri pro firi uel fire, qđ magis analogū est. Vnde Verg. in 4. Georgic. At suffire thymo, cerasq; recidere inanes, Quis dubitet. In ar desinentia deriuatiua, si consonantē habeāt ante ar, penult. syllaba ꝓducitur: sin uocalē, corripi

ripitur, ut cæsus Cæsar, lacus lacunar, lupa lupanar, laqueus aũt laquear. In er deriuatiua à nominib. pleraq; si habẽt ante er, ut eques equester, pedes pedester, sylua syluester, cãpus cãpester, apiũ apiaster, olea oleaster. Et sciendũ quod a habẽt ante ster, cũ in nomine primæ positionis nulla sit cõsonãs inter uocales penultimæ ultimæ syllabæ, ut apium apiaster; olea oleaster. diminutiua quoq; huiuscemodi formæ, de quib. iã diximꝰ à habẽt ante ster, ut pasitaster, surdaster, antoniaster, catulaster. Alia uerò oĩa e habẽt ante ster, excepto paluster, et hæc quidem denominatiua sũt. Sũt aũt uerbalia quæ uerborũ cõsonãtes seruãt ante r, rubeo ruber. Hor. in 1. Ser. Obscœnoq; ruber porrectus ab inguine palus. Piget piger, macero macer. In or et in ur à uerbis inuenio fieri abiectiõe o, ut coloro color, laboro labór, bonoro bonor, decoro decor, adoro ador, murmuro murmur, auguro augur, saturo satur: hoc tamẽ facit et fœmininũ satura, et neutrũ saturũ. Alia uerò in or desinẽtia assumũt uerbo r, amo amor, furo unde furẽs furor. Alia à nominib. uel participijs in us desinẽtib. fiũt, mutatione us in or, senatus senator, dictatus dictator, quæstus quæstor, tõsus tõsor. In as pleraq; denominatiua sunt, quorũ primitiua si sint 2. declinationis gtõ: sin 3. datiuo assumũt tas, i penultima ubiq; correpta, probus probi probitas, nouus noui nouitas, bonus boni bonitas, mẽdicus mẽdici mẽdicitas, asper asperi asperitas, prosper uel prosperus prosperitas, integer integri integritas, synceru; synceri synceritas, sedulus seduli sedulitas, timidus timidi timiditas. Et notandũ quid quæ in genitiuo duplicant, extremũ earum mutant in

in e euphoniæ causa, ut pius pij pietas, medius medij me- dietas; anxius anxij anxietas, socius socij societas. liber quoq; excipitur, quod nominatiuo assumpsit tas, nõ ge- nitiui, ut liber libertas. Tertiæ uerò declinationis nomi- na (sicut suprà diximus) datiuo assumũt tas, capax capa ci capacitas, tenax tenaci tenacitas, rapax rapaci rapaci tas, procax procaci procacitas, felix felici felicitas, affi- nis affini affinitas, infidelis infideli infidelitas, celer cele ri celeritas, autor autori autoritas. Excipiuntur pauca quæ b uel p fine s habẽt ante r: hæc.n.ntõ assumũt tas, ut puber pubertas, huber hubertas, pauper paupertas. Sed hoc possumus etiã in secũdæ declinationis nominib. ob- seruare, ut suprà dictum est. unde liber libertas: asper au tẽ et prosper quia s habẽt ante p, asperitas & prosperi- tas faciũt. saluber & salubris facit ntũm. ideoq; salubri- tas, & celeber uel celebris celebritas. uetus quoq;, quod unũ triũ generũ in us definẽs inuenitur, ntõ assumit tas, uetustas. Excipiuntur etiã hæc quæ in or desinentia or mutauerunt in s, & assumpserũt tas, ut maior maiestas, honor honestas. Sunt alia in as denominatiua, quæ ple- runq; similia sunt actõ plurali primitiuorũ suorum, & sunt cõmunia, ut primâs, optimâs, Rauennâs, Capenâs, Crotoniâs, Arpinâs, Pontiâs, Lariâs, quæ ideo in fine habent circumflexũ accẽtum, quia per syncopã profe- runtur. Perfecta enim eorũ inueniuntur apud antiquissi- mos in tis desinẽtia, hic & hæc primatis, optimatis, ar- pinatis. unde neutra quoq; eorũ in e desinunt, primate, optimate, arpinate. & ablatiui in i, more eorũ, quæ in is desinẽtia, cũ sint cõmunis generis, & faciãt in e neutrũ, in

in i terminãt ablatiuũ, à primati, optimati, arpinati & testis eius est Caper, qui diuersorũ de huiuscemodi nominibus ponit ũsus autorũ confirmãs tam in is, quàm in as huiuscemodi nomina solere proferri. Cato Censor. in 1. Orig. Sed lucus capenatis. Idem in 2. Si quis mortuus est arpinatis, eius heredem sacra non sequuntur. Ibid. Lucum Dianium in nemore Aricino Agerius, Lebius, Tusculanus, dedicauit dictator Latinus. hi populi communiter Tusculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurens, Coranus, Tiburtis, Pometinus, Ardeatis, Rutulus. Ardeatis dixit pro ea quod nunc dicimus Ardeâs. Titinnius in Psaltria. Feretinatis populus græca studet, pro Ferentinâs. Non est igitur dubiũ quod (cum in omnibus quæ penultimã habẽt circumflexã, si patiantur syncopã, eundẽ seruamus accentum in ultima, ut fumâuit fumâ, cupîuit cupit, audîuit audît, prodûce prodûc, illîcet illîc, istîcce istîc. Idq́; omnibus placet artium scriptoribus, qui de accentu scripserunt) debeant hæc quoq; idem seruare, cũ tî subtracta, penultima uocalis, quæ circũflectebatur in dictione perfecta, id est a inueniatur ultima in cõcisione habens eundem accẽtum. Inueniuntur tamẽ etiam propria differẽtiæ causa in fine circumflexa, ut Lenâs Lenatis, Menâs Menatis, ne accusatiui plurales menæ, quod est genus piscis: & lenæ, quod fœmininũ est, lenonis esse putentur. In es correpta pauca inueniuntur denominatiua, equus eques, pes pedes, et uerbalia tego teges, mergo merges. In es producta uerbalia reperi à præsenti, uel à præterito tẽpore: à præsenti sepio sepes, luo lues, struo strues, macero macies, luxurio luxuries, illuo illuuies: à

ptō rupi rupes. In is de nominatiua siue uerbalia, multas & diuersas habēt formas. Alia. n. in alis, alia in elis, alia in ilis, alia in ulis finiūtur, ut curialis, fidelis, uirilis, docilis, curulis. aliauerò in ris ā lōga antecedēte, ut ab Apolline apollinaris, à schola scolaris. Alia in ēsis, ut Atheniēsis, Catinēsis. Alia duas habēt cōsonātes ante is, ut agrestis, cœlestis, salubris, muliebris, samnis, insignis. Ergo in alis desinētia, uel in ale, si sint à nominib. primæ declinationis assumunt ntō primitiuorū lis, uel le, et producūt a penultimā, ut curia curialis, memoria memorialis, pluuia pluuialis, mēsa mēsale, uia uialis: Sin secūdæ, extremā in gti: sin tertiæ is muāt in ā longā, et assumūt lis, Mercurius mercurij mercurialis, fluuius fluuij fluuialis, neutrū neutri neutralis, liber libri liberalis, theatrū theatri theatralis, iudicium iudicij iudicialis, marti⁹ martij martialis, fatū fati fatalis, genit⁹ gēiti genitalis, caput capitis capitalis, uirgo uirginis uirginalis, cardo cardinis cardinalis, hospes hospiti hospitalis, nauis nauis naualis, dos dotis dotalis, flos floris floralis, corpus corporis corporalis, cælebs cælibis cælibalis, mors mortis mortalis, iuuenis iuuenis iuuēalis. inuenitur tamē et iuuenilis. princeps principis principalis, municeps municipis municipalis, crinis crinis crinalis, uox uocis uocalis. sin à quarte declinationis nominib. deriuātur abiecta s: sin à qntæ e abiecta ntō assumūt alis, manus manualis, cēsus cēsualis, species specialis. Verbalia quoq; à prima cōiugatiōe inueniūtur in alis, penetro penetralis. in elis pauca inueniūtur denominatiua, ut fid9 fidi fidelis, crud9 crudi crudelis, patruus patrui patruelis, frater fratris fratruelis:

lis. Et nota qđ oĩa extremã i genitiui in e productã mutãtia assumpserũt lis, frater uerò fratris is in u cõuersa assumpsit elis. I longã habẽt oĩa in ilis, quæ à nominib. deriuãtur, nec nõ in ile neutra, siue ex eis quæ desinũt in ilis fiãt, siue nõ habeãt ante se aliud genus, sed à quacũq; orõis parte nascãtur, ut ædes ædilis, senex senilis, anus anilis, puer puerilis, uir uirilis, scurra scurrilis, ciuis ciuilis, seruꝰ seruilis, qntus quintilis, sextꝰ sextilis. gens gẽtilis, hostis hostilis, subtel subtilis. Excipitur par paris parilis, exilis etiã à græco ἐξίτηλος factũ denominatiuorum seruauit regulã. similiter neutra ꝑducũt penultimã, ouile, monile, sedile. Nã in ilis desinẽtia uerbalia siue participalia corripiũt eãdẽ ĩ penultimã, ut fero fertilis, utor utilis: futio, ex qua effutio cõpositum. futilis, uolo uolatilis, textꝰ textilis, altus uel altꝰ altilis, fictus fictilis. A pare etiam deriuatiuũ quod à uerbo paro nascitur, undè cõparo cõparas (proprie. n. pares sunt q inter se possunt cõparari) uerbalium regulã seruauit parilis. Ouid. in 8. Metam. Arte suũ parili reuiuiscere posse parentẽ. Cætera quoq; oĩa ĩ penultimã corripiũt, et si sint à uerbis primæ cõiugationis ã longã habent antepenultimã, ut amo amas amabilis, penetro penetras penetrabilis, paro paras parabilis, tracto tractas tractabilis, laudo laudas laudabilis, æquo æquas æquabilis, prædico prædicas prædicabilis, lachrymo lacrymas lacrymabilis, quasso quassas quassabilis, miror miraris mirabilis. excipitur stabilis, quod solũ antepenultimã corripuit. Luca. in 5. Quã nõ è stabili, tremulo sed culmine cũcta, Despiceret. Quæ uerò à uerbis secũdæ uel tertiæ, uel quartæ cõiugationis na

ſcuntur, ſi habēt antepenultimā i, eam quoq; corripiūt, ut doceo docibilis, credo credis credibilis, utor utilis utibilis, ſentio ſenſi ſenſibilis, audio audis audibilis. Sciēdū tamen quòd plurima naſcuntur ex his coniugationibus quæ antepenultimā in nō habēt, ut docilis, habilis, flebilis, nubilis, uolubilis, utilis, et quædā ex præſenti, quædā ex præterito, quædā ex futuro deriuantur. Ex præſenti, doceo docibilis, habeo habilis, uoluo uolubilis, utor utilis et utibilis: ex præterito, plauſi plauſibilis, ſenſi ſenſilis uel ſenſilis. Lucret. in 2. Ex inſenſibili ne credas ſenſile naſci: ex futuro, flebo flebilis, unde ē ante b productam habuit. In aris deſinētia, deriuātur à nominibus ſiue uerbis, quorū extrema ſyllaba ab l incipit uel alia cōſonante, uel à uocali aliqua pura, & fiūt à gtō nominū, ſiue à poſitione uerborū ſic: Quæcūq; litera ſiue literæ ſequātur l uel aliā cōſonantē, ex qua poſtrema incipiat ſyllaba genitiui, tranſeunt in ā longā, & aſſumūt ris: uel ſi à uocali incipit, ipſa extrema mutatur in ā longā, & aſſumūt ris, ut populus populi popularis, ſingul⁹ ſinguli ſingularis, Apollo apollinis apollinaris, cōſul cōſuli cōſularis, miles militis militaris, ſchola ſcholæ ſcholaris, latiū latij latiaris, familia familiæ familiaris, peculū peculij peculiaris, molo molis uel mola molæ molaris. Sic etiā neutra in are finita, uelū ueli uelare. Iuuen. Et pægma et pueros, inde ad uelaria raptos. In enſis deſinētia, ſi ſint à nominib. primæ uel ſecūdæ declinationis, mutāt extremam partē ntī ſingularis uel pluralis in en, & aſſumūt ſis, ut cirtha cirthenſis, oliua oliuēſis, Sardinia ſardinēſis, Hiſpania hiſpaniēſis, Catina catinēſis, Enna ennēſis, Minturnæ

næ minturnēsis, castrū castrēsis, forū forēsis, Iliū iliēsis, locri locrēsis, Cremona cremonēsis, Vtica uticēsis, Hostia hostiēsis, Athenæ athenienſis, euphoniæ cauſa i habuit antepenultimam, ut Alice alicienſis: ſin uerò tertiæ ſint declinationis, abijciūt s genitiui, et aſſumūt enſis, ut piſtor piſtoris piſtoricēſis, Carthago carthaginis carthaginēſis. Quæ uerò duas cōſonātes habēt ante is, uel à nominatiuo fiūt primitiuorū, uel à genitiuo: et à ntō quidē deriuata, abijciūt extremā literā, et aſſumūt bris, ſalus ſalubris, mulier mulicbris. A gtō uerò mutata extrema eius parte in e, et aſſumpta ſtis uel ſtris, faciūt denominatiua, ut ager agri agreſtis, cœlū cœli cœleſtis, terra terreſtris. In tis quoq; inueniūtur denominatiua, ſed antiquè prolata, penultimā natura uel poſitione longam habentia, ut ſamnitis pro ſamnis, ſic laurētius quoq; pro laurens, tyburtis pro tyburs, teſte Capro. Sic quiritis pro quiris, et ceritis uel ceretis pro ceres, q̄ tamen nominatiui nō ſunt in uſu. Vnde Verg. in 10. Qui cerete domo, qui ſunt Minionis in aruis. Inuenitur tamē & correptā ī habēs penultimā apud eundē: Eſt ingēs gelidū lucus prope ceritis amnem. Et Hor. ſimiliter in 1. epiſt. Quid deceat, quid nō obliti cerite cera Digni, remigiū uitioſum ithacenſis Vlyſſei. niſi fortè pro Cerete, quod eſt nomē oppidi, e penultima in i cōuerſa protulerūt. Liu. ab urbe cōdita 41. li. Lanuuini, ceriteſq; anguē iubatum apparuiſſe nunciarūt. in os tā denominatiua q̄ uerbalia pauca inueniūtur, lepus lepos, cōpeto cōpes, et mutatione e in o, cōpos, cuſtodio cuſtos, do dos. In us terminātium diuerſæ ſunt formæ, tā denominatiuorū q̄ uerbaliū, ex quib. iā multa di

ximꝰ cũ de poſſeßiuis tractabamꝰ.i. de his quas à græcis accepimꝰ formis poſſeßiuorũ, et de latinis in rius, uel in nus deſinẽtib. Nũc ergo dicamꝰ de reliqs in us terminãti bus quæ diuerſas, ſicut dictũ eſt, habẽt formas. Alia.n. in ius exeũt, ut nũcius, patritiꝰ: alia in uus diuiſas, arduus, uacuꝰ: alia in bus, ut orbus, probus, ſupbus: alia in cus, ar cus, lucus, parcus: alia in quus, ut æquꝰ, obliquꝰ: alia in dus, prouidus, inuidus, liuidus, uiuidus, prædabũdus, furi bũdus, loquẽdus, ſequẽdꝰ: alia in lus, patulus, anniculus, bibulus, credulꝰ: alia in rus, ſonorus, honorꝰ: alia in ſus, curſus, uſus, ſpumoſus, ſaxoſus: alia in tus, togatꝰ, pallia tus, motus: alia in ſtus, uenuſtus, anguſtus, mœſtus, quæ ſtus. In ius deſinẽtia ſiue à noĩb. ſiue à uerbis deriuata, ſer uãt ante ius primitiuorũ ſuorũ cõſonãtes, ex quib. inci piũt ultimæ et penult. ſyllabæ deriuatiuorũ, ſed tũ penul timæ, cũ et ipſa penult. in uocalẽ deſinit, et ultima à uoca li incipit, ut ſeruus ſerui ſeruius, ſeruilis ſeruiliꝰ, agellus agelli agellius, ſylua ſyluius, uirgula Virgiliꝰ, Mars mar tis martius, nuncio nuncius, ſaucio ſaucius, ſcio ſcius, ſic Apul. in 1. Hermag. et Pacuu. in Teucro: Poſtquã deſeſſus progitãdo aduenas de natis, neq; quẽquã inuenit ſcium. unde neſcio quoq; neſcius. exceptis in cius deſinẽtib. illa. n. aſſumũt, ſi ſint noĩa ex quib. deriuantur uel participia ſcd'æ declinationis gtõ: ſin tertiæ dtũ cius ĩ tã penult. q̃ antepenul. correpta, ut aduectus aduecti aduecticius, cõ mẽdatus cõmẽdati commẽdaticius, faber fabri fabricius; pigneratus pignerati pigneraticius, tribunus tribuni tri bunicius, pater patri patriciꝰ. ædilis ædili ædilicius, gen tilis gentili gentilicius. Inueniũtur tamẽ quædã à primæ

quoq;

quoq; declinatiõis noĩb. eiuſdẽ formæ, quæ à habẽt ante eius gallina gallinacius, ſicut mẽbrana mẽbranicius, carthina carthinacius. In uus diuiſas tã à noĩb. q̃ à uerbis deriuata ſecundũ in ius terminatorũ regulã mutatiõe extremarũ literarũ uel literæ in uus ſolẽt fieri, ut pater patri patruꝰ, annꝰ anni annuꝰ, ꝑſpicio ꝑſpicuꝰ, ambigo ambiguus, pigeo piguus, ardeo arduus, uacuo uacuus, rigo riguus. Notãdũ inter hæc mẽſtruus, qđ euphoniæ cauſa aſſumpſit t et r. In quus quoq; deſinẽtia fiũt, æquo æquus, obliquo obliquus, ſed magis ab his noĩb. uerba q̃ à uerbis noĩa ſunt deriuata: longus, lõginquus, ideo aſſumpſit n ante quus. q̃a aliter euphoniæ ſatiſfacere nõ poterat. In bꝰ uel cus deſinẽtia à uerbis b uel c ante poſtremã uocalẽ, uel uocales habẽtib. deriuãtur mutatione o, & ſi ante eã ſit alia uocalis, eiꝰ quoq; mutatiõe in us, ut ꝓbo probus, turbo turbus, orbo orbus, ſuꝑbio ſuꝑbus, parco parcus, luceo lucus, arceo arcus. Inueniũtur pauca à nominib. uel à uerbis, in ulcus, ſus ſubulcus, bos bubulcus, peto petulcus. In dus tres ſunt formæ, una quæ ſeruat cõſonantẽ, ex qua ultima uel penult. primitiui incipit ſyllaba: ſed tamẽ penultima, ſi nõ intercedat cõſonãs inter ultimæ & penult. ſyllabæ uocales, & reliquã eiuſdẽ ſyllabæ uel ſyllabarũ partẽ, mutat in ĩ correptã, & aſſumit dus, ut herba herbidꝰ, turba turbidus, uua uuiduꝰ, rabies rabidus, tumeo tumidus, timeo timidus, areo aridus, ſqualeo ſqualidus, ferueo feruidus, inuideo inuidus, frigeo frigidus, ualeo ualidus. Excipitur alternitatis cauſa, quam græci ἐπαλληλότητα uocãt, unũ pãdo pãdus, ne ſi pãdidus dicamus, male ſonet alterna d in utraq; cõtinua ſyllaba, quod in multis ſolẽt tam græci quàm nos euitare. nõ di-

cunt illi χαρύβδιδος, quãuis exigat regula, sed χαρύβδιος. Et Romani quoq; illos secuti nõ dicunt huius charybdidis, sed huius charybdis. eiusdẽ uitij causa, non dicimus ab eo quod est mane manumine, sed matutine, uitis uinetũ, nõ uitetum, quod tamẽ etiã uidetur à uimea deriuatũ. Præterea pro medidies meridies, à media die. Sed tamẽ non omnibus hoc ualet. Nã candeo candidus facit, sordeo sordidus, madeo madidus: nisi quod hæc secundæ coniugationis in deo, illud unum, id est pando, tertiæ, in do desinens habuit huiuscemodi formæ nomen. Et hæc quidẽ in dus supradictæ formæ nomina demõstrantur habere ea in se, ex quibus deriuãtur, ut herbidus, qui habet herbã: turbidus, qui habet turbã: tumidus, qui habet tumorem: rabidus, qui habet rabiẽ: inuidus, qui habet inuidiam. In bundus uerò desinẽtia similitudinẽ habere significãt, ut uitabundus similis uitãti, prædabundus similis prædanti, moribundus similis morienti, errabundus similis errãti, furibũdus similis furẽti, & sunt omnia penè huiusmodi formæ nomina uerbalia: & si à uerbis primæ cõiugationis deriuãtur, ã habent longã antepenultimã, ut causor causaris causabundus, uito uitas uitabundus: sin ab alijs ĩ correptã, ut ludus ludibundus, furis furibundus, moreris moribundus. Excipitur alternitatis causa rubicundus, quod in penultima syllaba pro b, c habet, ne sit absonum si rubibundus dicamus. Tertia forma est in dus terminantium participalis, id est quæ terminationẽ habet participiorum futuri tẽporis paßiuorum, & significat dignum esse aliquẽ eo quod demõstratur, ut laudandus laude dignus, amandus dignus amari, curandus dignus curari, or-

dinandus

dimandus dignus ordinari, ornādus dignus ornari, legendus dignus legi, loquēdus dignus de quo loquātur homines. In lus desinētiū formæ similes sunt diminutiuis, pendulus, credulus. & ueniunt tā à nominibus q̄ à uerbis, ut annus anniculus, pateo patulus, credo credulus, pendo pendulus, bibo bibulus. extremas partes syllabarū finaliū, siue extremas syllabas, si sint puræ, in ulus uertunt, excepto anniculus differētiæ causa. nā annulus diminutiuum est. & nouacula quod à nouo nouas deriuatur. In rus denominatiua, siue uerbalia, pauca inueniūtur, quæ penultimā producūt, honor honorus, odor odorus, decor decorus, cano canorus, sono sonorus, quorū regula in promptu est. nā nomina us, uerba rus assumunt. In sus duplicē habent formā: uel enim participialia sunt, id est participijs præteriti tēporis similia, & res incorporales significāt, & sunt quartæ declinationis, usus, cursus, lusus, uersus, quod ab incorporali re, ad corporalem quoq; adductū est, quæ est in literis. aut mobilia sunt, & secundæ, ut lassus, fessus, cassus. uel o productā habēt ante sus, & significāt plenū esse aliquē eius quod significatur, ut saxosus plenis saxis, spumosus plenus spumis, uentosus plenus uētis, harenosus plenus harena. Fiunt autē à primitiuis suis hoc modo: mutāt extremā syllabæ partem uel syllabā, si pura est, in quā terminatur genitiuus in o productā, & assumūt sus, saxi saxosus, curiæ curiosus, herbæ herbosus, scelus sceleris scelerosus, numeri numerosus, oneris onerosus, ponderis ponderosus, perfidiæ perfidiosus. Notandū quod à metu meticulosus fit: Plaut. in Most. Nescis quàm meticulosa res sit ire ad iudi

h 5 cium.

ciū. In tus si sint participialia, aut denominatiua, uel incorporalia, et fixa sunt, et quartæ declinatiōis, ut motus, tumultus, sonitus, habitus, cultus, cōsulatus, tribunatus: aut mobilia et declinatiōis secūdæ, & nō sūt uerbalia, ut togatus, palliatus, tunicatus, loricat9. gratus, lætus, mutus. Et sciēdū quod si à primæ declinatiōis nominib. deriuātur, ā habēt penultimā productā, ut barbat9, stellatus, trabeatus, purpuratus: sin à secūdæ uel tertiæ, in qbusdā ā, in alijs ī productā, ut palliū pallij palliat9, annulus annulatus. Plaut. in Penulo: Quia incedūt cū annulatis auribus. Excipitur manuleatus, quod quāuis ā penultimā habet productā, tamē à quarta declinatione deriuatur, manus manuleatus. Plaut. in Pseud. Manuleatā tunicā habere hominē addecet. i. manicatā. grates uel gratiæ gratus, auitus, maritus, certius, ab auo, mare, cerere. Excipiūtur uetustus et libertus, in quib. nominatiui primitiuorū assumpserūt tus. A quartæ quoq; declinationis nominibus deriuata ū productā habent ante tus, ut cornūtus, uerūtus, astūtus, uersūtus. In ctus, ptus, xus, participialia siue uerbalia inueniūtur, amictus, sanctus, accept9, sumptus, aptus, captus, raptus, flexus, laxus, fluxus, luxus, nexus. hæc enim omnia cū nō significāt tēpus, nomina sunt. In stus à nominibus, uel à uerbis nascūtur, extremā partem cōuertentib. in stus e uel u antecedētibus, ut honor honestus, mœror mœstus, modus modestus, scelus scelestus, robur robustus, ango angustus, augur augustus. præterea Venus uenustus, ius iustus, onus onustus. quæ quomodo uetus uetustus, assumpta tus faciunt deriuatū, & omnia una uincunt syllaba primitiua, absq; mœstus. In ax plerunq;

runq; uerbalia inueniuntur ab omni coniugatione, uoro uoras uorax, audeo audes audax, teneo tenes tenax, emo emis emax, fallo fallis fallax, capio capis capax, pellicio pellicis pellax, ſagio ſagis ſagax. In ex correpta ſimiliter à uerbis, lateo lates latex, uerto uertis uertex, uomo uomis uomex. In ex productã ſimiliter, rego regis rex, lego legis lex. In ix fœminina inueniũtur à maſculinis uerbalibus ſiue denominatiuis in tor deſinentib. deſigurata, quæ mutãt or in rix, ut uictor uictrix, ſenator ſenatrix, cultor cultrix, nutritor quoque nutritrix debuit facere, quod euphoniæ cauſa, ſiue alternitatis, mediã ſyllabam concidit: nutrix enim dicimus. In ox uerbalia uel denominatiua, uoco uox, uelum uelox. In ux, luceo lux, duco dux. In nx & rx, coniungo coniunx, arceo arx. In duas conſonantes inueniuntur participialia, ſapiens amans, cum ſunt ſine tempore. Inueniuntur & denominatiua, principium princeps, municipium municeps.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER QVINTVS,

DE GENERIBVS.

Quoniã de ſpeciēb. ſiue formis nominũ, quãtum potuimus ſuprà tractauimus, nũc de generib. quærere conemur. Genera igitur nominum principalia ſunt duo, quæ ſola nouit ratio naturæ, maſculinũ & fœmininũ. Genera enim dicũtur à generãdo proprie, quæ generare poſſũt, quæ ſunt maſculinũ et fœmininũ. Nã cõe & neutrũ uocis magis qualitate, quàm natura dignoſcũtur quæ ſibi ſunt cõtraria. Nã cõe modo maſculini, mõ fœminini ſignificationẽ poſſidet: neutrũ

uerò

uerò quātū ad ipsius uocis qualitatē, nec masculinū nec fœmininū est. unde cōmune, articulū, siue articulare pronomētā masculini q̄ fœminini generis assumit, ut hic et hæc sacerdos. neutrū uerò separatū ab utroq; genere articulū asciscit, ut hoc regnū. Epicœna. i. promiscua, uel masculina sunt, uel fœminina tātū, quæ una uoce & uno articulo utriusq; naturæ animalia solēt significare. Dubia autem sunt genera, quæ nulla ratione cogente, autoritas ueterū diuerso genere protulit, ut hic finis, uel hæc finis, cortex, silex, margo. Similiter grus, bubo, dama, panthera, quæ in utroq; genere sunt promiscuè prolata. Ouid.

Fœdaq; fit uolucris uenturi nuncia luctus,
Ignauus bubo dirum mortalibus omen. Vergilius:
Solaq; culminibus ferali carmine bubo.

Sunt alia cōmunia non solū masculini et fœminini, sed etiā neutri, et sunt adiectiua, ut hic et hæc et hoc felix, sapiēs. Sunt quædā tā natura quàm uoce mobilia, ut natus nata, filius filia. Sūt alia natura et significatiōe mobilia, nō etiā uoce, pater, mater, frater, soror, patruus, amita, auunculus, matertera. Sunt alia uoce, nō etiā naturæ significatiōe mobilia, ut lucifer lucifera, frugifer frugifera. Siue enim de sole, siue de luna, siue de agro, siue de terra loquar, nulla est discretio generis naturalis in reb. ipsis, sed in uoce sola. Sunt alia quasi mobilia, cū à se nō à masculinis fœminina nascātur, ut Helenus helena, Danaus danaa, liber libra, fiber fibra. unūquodq; enim eorum propriā & remotā à significatione masculini habet demonstrationē & positionē. Sunt alia quæ differētiæ significationis causa mutāt genera, ut hæc pyrus hoc pyrum.

rum, hæc malus hoc malū, hæc arbutus hoc arbutū, hæc myrtus hoc myrtū, hæc prunus hoc prunū. Et hoc in plerisq; inuenies arborum nominib. in quibus ipsæ arbores fœminino, fructus uerò neutro genere proferūtur, uel ligna. ut hæc buxus arbor, hoc buxū lignū. Verg. Dant arbuta syluæ cruētaq; myrta, cerea pruna, uolubile buxū. De singulis igitur terminationib. quomodo poßint comprehendi genera, prout potero, hinc tractare incipiam. Masculini generis terminales inueniūtur literæ septem, a o l n r s x, ut scriba, Cicero, sol, flamē, Cæsar, bonus, rex. Fœmini quoq; eædē, ut Roma, uirgo, Tanaquil, Siren, mater, ciuitas, pax. In ē quoq; producta inueniūtur fœminina, sed Græca dūtaxat, ut Taygete, Euterpe. & in um figuratè, ut Glyceriū mea, & Dorciū & Philotium. Cōmunia in easdē desinūt literas, in quas & masculina, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, tibicen, fidicen, ut quibusdā placet. Nā usus eorū fœminina in a terminat, tibicina, fidicina, hic & hæc pauper, ciuis, dux. Neutrorum duodecim inueniuntur terminales literæ, a e i u l m n r s c d t, ut poema, mare, gummi, cornu, mel, regnū, numen, tuber, sidus, lac, aliud caput. Cōmunia triū generū desinunt in i m r s x, ut hic & hæc & hoc frugi, nequā, par, prudens, audax. In a igitur desinētia uel masculina sunt uel fœminina uel cōmunia uel neutra. Masculina sunt, quæ cū sint propria apud Latinos in a terminātia, apud Græcos aßumunt s, ut Catilina, Sylla, Fimbria, Aquila, κατιλίνας, σύλλας, φιμβρίας, ἀκύλας. uel cōtrà apud Græcos in as desinentia, uel in es, apud nos in a terminantur, ut μαρσύας, αἰνείας, βυῤῥίας, χαιραίας, τηρίας, βαγράδας, Marsya,

sya, Sosia, Cyrrhia, Chærea, Turia, Bagrada, ποιητὴς, κιθαριστὴς, σκύθης, σοφιστὴς, μελικέρτης, λεπτάστης, Poëta, Citharista, Scytha, Sophista, Melicerta, Leptasta. Sallust. in 2. Histor. Quē ex Mauritania rex Leptasta proditionis in simulatū cū custodib. miserat. Excipitur hæc charta, & hæc cataracta, margarita, catapulta: quæ cū sint masculina apud Græcos, apud nos etiā genus cum terminatione mutauerūt. quod aūt Turia, & similia fluminū nomina masculina sint, ostēdit etiā Sallust. in am terminans eius accusatiuū in 2. Histor. Inter læua mœniū, & dextrū flumen Turiā. Nā si esset neutrum, similis esset actūs ntō. Illa quoq; in a desinentia quæ officiorū sunt ad uiros pertinentiū, masculina esse nulla dubitatio est, scriba, lixa, collega. Quæ uerò cū apud Græcos cōmunia sint, uel mobilia, apud Latinos in a desinunt tantū, nec ex masculinis in us desinentibus transformantur, cōmunia sunt tantū, & penè omnia à uerbis sunt cōposita uel deriuata, ut hic & hæc agricola, cœlicola, aduena, parricida, graiugena, conuiua. Pompon. in Auctorato: Conueni omnes cōuiuas meas. Horat. in 2. Serm. ut conuiua satur. Alia uerò omnia propria siue appellatiua in a desinentia fœminina sunt, ut Roma, curia, musa, Italia. In promiscuis tamen inuenimus quædam autoritate ueterum secundum masculinum genus prolata. Vergil. in 1. Georg.

Aut oculis capti fodere cubilia talpæ. Idem in Bucol.
Cum canibus timidi uenient ad pocula damæ.

Horat. tamē fœminino hoc idem protulit in 1. Carm. Et superiectio pauidæ natarūt Aequore damæ. Idē in 2. Epistolarum: Si foret in terris rideret Democritus, seu

Diuersum

Diuersum confusa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora.

Et hoc magis in quadrupedib. inuenies. Nā in alijs ani malib. si sint ꝓmiscua in a fœminini articulos assumūt. In a neutra nō inueniuntur latina, sed græca, ut poēma, schema, toreuma, emblema, peripetasma. nisi tria mono syllaba latina eiusdē generis literarū nomina, indeclina bilia a k h. Omnia .n. nomina elemētorū propria neutra sunt tā apud græcos q̃ apud Latinos, & indeclinabilia. Numerorū uerò noīa quæ declinantur mobilia sunt, uel p duas, uel p tres terminationes, unus una unū, duo duæ duo, tres uel tria, ducēti ducētæ ducēta. Indeclinabilia ue rò cōmunia sunt trium generū, ut hi & hæ & hæc qua tuor, quinq;, sex, & deinceps usq; ad centū, mille quoq; triū est generū, quia est indeclinabile. In ē correptā neu tra sūt oīa, ut mare, sedile, monile. In ē productā græca, fœminina, euterpe, libye. In i neutrū, hoc gūmi: et à geni tiuis cōposita cōmunia triū generū, ut eiusmodi. Nā ni hili, frugi, mācipi, obliq; sunt casus figuratè cū omnib. ca sibus adiūcti. In o i antecedēte quādo nō sunt uerbalia si ue participialia, masculina sunt, ut hic stellio, gurgulio: Quando sunt uerbalia uel participialia fœminina sunt, ut oratio, actio, cōiugatio, interiectio, cōiunctio, g quoq; uel d antecedētibus si mutāt o in i gtō fœminina sunt, ut uirgo uirginis, Carthago ginis, fuligo ginis, dulcedo di nis, acredo acredinis, cupio cupidinis, quod tamē & ma sculinū est quando propriū est ipsius Amoris dei. Exci piuntur supradictæ declinationis masculina, hic ordo ordinis, cardo dinis. margo quoq; autoritate poetica,

non

nõ solũ fœminini, sed etiã masculini generis inuenitur. Statius in Theb. lib. 3. Soluerat hesperij deuexo margine ponti. Propria quoq; inueniuntur fœminina, quæ apud Græcos in ω uel in ων desinũt, ut Manto, Dido, Sappho, Ruscino, Bibo. & unũ latinũ Iuno, & appellatiuũ in ro unũ, caro. Alia uerò oĩa masculina sunt, ut stellio, anio, Cicero, Milo, Apollo, mãgo, prædo, ligo, carbo, sermo, quaternio, exceptis paucis cõmunibus quæ cõmunia esse tã ipsa natura quàm exẽpla Græcorũ nobis demõstrare possunt, apud quos uel communia, uel mobilia hæc inueniuntur, hic & hæc homo ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ ἄνθρωπος. hic et hæc latro ὁ λῃστὴς, καὶ ἡ λῃστής. Inueniũtur tamẽ quædã ex his in o, in a faciẽtia fœminina, ut leno lena. Iuuen. in 2. Aut apud Isiacæ potius sacraria lenæ. Caupo quoq; caupona facit, quod est tã taberna quàm mulier. et ad imitationẽ Græcorũ leo leæna uel lea, draco dracæna, strabo straba. In u neutra sunt, ut cornu, gelu, ueru. In c duo sunt neutra, hoc lac lactis, et alec alecis. In d neutra sunt quid uel quod & aliud. hæc enim ratio nomina esse ostendit. & bogud bogudis, nomen barbarũ, quod Liuius in 113. declinauit bogudis. In al latina neutra sunt omnia, ut tribunal, ceruical, uectigal. excipitur unum monosyllabum masculinũ, ut hic sal salis. Terent. in Eun. qui habet salẽ, quod in te est. Salust. in Iugurt. Neq; salem neque alia irritamenta gulæ. Inueniũtur tamen quidam uetustißimi etiã neutro genere hoc protulisse. Barbara in al desinentia, masculina sunt, Annibal, Hiempsal, Asdrubal. In el correpta neutri generis sunt, ut mel, fel, subtel, τὸ κοῖλον τοῦ ποδός. In el producta barbara inueniuntur ma-

scu-

sculina,hic Michael,hic Gabriel,hic Raphael,Nectabel. In il unũ masculinũ,pugil.unũ fœmininũ Tanaquil.unũ cõe,uigil.unũ neutrũ indeclinabile,nihil,quod p apoco pen.i.per abscisionẽ extremæ syllabæ,ab eo quod est nibilum factũ est nihil.In ol unũ masculinũ sol solis. In ul quoq; unũ reperitur masculinũ latinum cõsul:duo coïa, præsul,exul:et barbara Suthul,Muthul,et sunt propria oppidorũ noïa: quæ ideo quidã neutra esse putauerunt, quod appellatiuis neutris sunt cõiuncta.oppidũ Suthul. Sed melius est figuratè sic esse apposita dicere,ut si dicã, mõs Ossa,uel Tiberis flumẽ,q̃ neutri generis in ul termi nãtia:et maxime cũ lingua Pœnorũ, quæ Chaldææ,uel Hebrææ similis est et Syræ,nõ habebat neutrũ genus. In am unũ inuenitur cõe,triũ generũ & utriusq; nũeri,hic et hæc et hoc nequã.In im quoq; unũ propriũ neutrum, Cim nomẽ uici,ut dicit Celsus.et barbara indeclinabilia, nõ solũ in am et in im,sed etiã in alias quoq; literas termi nãt,in quas latina uel græca noïa nõ solẽt desinere, ut A brahã,Ioachĩ,Lot,Ruth,Iacob,Dauid, Balach. Sed hæc noïa nulla regula latina uel græca sunt moderanda, nisi trãsferãtur in aliquã formã declinabilẽ,qđ quidã histo. rici fecerũt,ut Abrahamus abrahami,Dauid dauidis. In um neutra sunt oïa,ut hoc tẽplũ,regnũ,tectũ.Inueniuntur tamẽ apud comicos fœminarũ quoq; propria quæ in hãc terminationẽ diminutiõis siue adulatiõis amatoriæ causa ,pferũtur,ut Glyceriũ,Philotiũ,Dorciũ, Sophro niũ,Abrotonium:quæ quãuis habeãt articulos fœmininos, declinationẽ tamẽ & formã tã apud latinos quàm apud græcos seruãt neutrorũ. In en correptã à canendo cõposita masculina sunt,ut cornicẽ,fidicẽ,tubicẽ,tibicẽ.

Quorum fœminina quæ sunt in usu, à genitiuo figurantur, mutata is in a, fidicinis fidicina, tibicinis tibicina. Alia uerò omnia in en desinentia correptā, neutra sunt, ut hoc numen, flamen, solamen, semen, cuius ntūm tamen etiā hoc seminum antiqui protulisse inueniuntur. Plaut. in mil. glor. Verrin affertur merces non hic suo seminio quenquā porculæ: nam impertiturus est. Excipitur flamen sacerdos Iouis, & pecten, quæ sunt masculina. Trogus Historicus in 22. fœmininum à flamine protulit hæc flaminea: Papicio propter mortem Flamineæ, Flaminio obijt. In en producta latina generis masculini sunt, lien, rien uel ren, & splen splenis. Græca uerò in n desinētia, eadem genera seruant apud Latinos, quæ apud Græcos habent, hic titan, hæc siren. In ar latinum unum duntaxat proprium masculinū dissyllabum inuenitur, hic Cæsar, & masculina monosyllaba, nar, lar. Vergil. in 7. Sulphurea nar albus aqua. Lar qđ significat κατοικίδιον θεὸν laris facit genitiuum: Sin autē imperatorem Veientorum Lartis, quem mactauit Cossus. Et testis est Ouidius in epigrammatis, sic dicens, Larte ferox cæso Cossus opima tulit. Liu. in 4. ab urbe condita: Larte Tolumnio rege Veientorum. Barbara uerò plura Haspar, Bostar, Bomilcar. Arar quod etiā Araris dicitur. Lucan. in 6. Rhodanū[illegible] morātem Præcipitauit Arar. Verg. in Buc. Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim. accusatiuum ims protulit, quin à nominatiuo est in is terminante hic Araris. unum etiam cōmune trium generum eiusdem extremitatis inuenitur, hic & hæc & hoc par, & quæ ex eo cōponuntur, impar, dispar, cōpar, separ. Alia uerò omnia in ar desinētia Latina, neutra sunt, ut hoc lacunar instar,

star, laquear, lupanar. Far farris differentiæ causa asciscit alterum r, in genitiuo, ne si faris dicamus, putetur à for faris uerbo uenire, columbar quod significat genus uinculi. Plaut. in Rud. Nam in colũbari collus haud multum post erit. In r si sint 2. declinationis masculina sunt, ut sacer, ager, auster, fiber, puer, oleaster. Sin uerò 3. sint declinationis in er desinẽtia, b uel u loco cõsonãtis quidem antecedẽte, neutra sunt, nisi sint adiectiua, ut tuber, suber, cadauer, uer, huber, quod significat τὸ ὖθαρ. Verg. in 7. nõ uobis rege Latino, Diuitis huber agri Troiæ ue opulẽtia deerit. Excipitur hic imber, quod uidetur à græco esse ὁ ὄμβρος, & illius genus seruasse, & ex eo composita, september, october, mulciber. Terræ quoq; fœtus si sint in er desinẽtia 3. declinationis neutri sunt generis, ut siler, papauer, laser, cicer, siser. Excipitur hæc acer quod huius aceris facit genitiuum. nullum enim fœmininum in er desinẽs, 2. potest inueniri declinationis. Ouid. Et platanus genialis acerq; coloribus impar. Solinus in Memor. de arbore thuris: palam fieret intorto eam esse uimine, ramis ad aceris qualitatem. Iter quoq; uel itiner uetustè neutri sunt generis, est spinter quod ἀκροχείριον, aut fibulam in humeris, aut armillam significat. Plaut. in Men. Iubeas spinter nouum reconcinnarier. Idem in eodem: Nisi mihi tu dederis pallam & spinter, nunquam factum reperies. Alia uerò omnia masculina sunt, ut hic frater, pater, asser, cancer. Vetustißimi tamen hoc cancer de morbo protulerunt. hic ager, anser, carcer, & hoc carcer quidam protulerunt, quos non sequimur. hic equester, paluster. exceptis duobus quæ ipsa natura defendit fœminino genere, mater & mulier. Linter quoq;

quod apud Græcos masculinum est ὁ λιντὴρ, apud nostros fœmininum est. Liu. in 6. Iam in altum expulsa lintre. Et adiectiuis: quæ si non in us faciunt fœminina, necessario communia sunt, ut celer masculinum, celeris facit fœmininum, cuius neutrum in e inuenitur. Ouid. in 8. Metam. Prædaq́; potita nefanda, Fert secum spoliũ celeris progressaq́; porta. Terent. in Phorm. Nullus es Geta nisi cõsilium aliquod celere repereris. Pauper cuius fœmininũ in a quoq; uetustißimi proferebãt. Plautus in Vidularia, Paupera hæc res est. Terentius tamen in Andria: Quàm honeste in patria pauper uiuere. Degener, huber ὁ εὐθαλὴς, ἡ εὐθαλὴς, τὸ εὐθαλὲς. Lucret. in 6. Sequitur grauis imber & huber. Cato in secundo originum: Itaq; res huber fuit antequã uastassent legiones. Acer, & alacer & alaceris, & saluber, & celeber, quãuis alacris & acris plerunq; faciant, & salubris, & celebris fœminina, in utraq; tamen terminatione communis etiam generis inueniuntur prolata. Verg. in 6. Anchises alacris palmas utrasq; tetendit: de Anchisa dicit. Idem in 5. Ergo alacris cunctosq; putãs excedere palma. Terent. in Eunuch. Parmeno dicit ad Chæream: Quid tu es tristis, quid ue es alacris? Neuius in carmine belli Punici: fames acer augescit hostibus. Ennius in 16.

Aestatẽ autumnus sequitur, post acer hyems. Idẽ in 12.
Omnes mortales uictores cordibus uiuis
Lætantes, uino curatos somnus repente
In campo paßim mollißimus perculit acris.

Hic uolucer & hæc uolucris & hoc uolucre dicitur. Horatius in 4. carminũ: Inclusit uolucris dies. Frequentior tamen usus in er profert masculina, & in is fœminina,

quorum

quorum neutra semper in e finiuntur. In ir masculina sunt, ut hic uir, leuir à uiro compositum. leuir enim dicitur ἀνδράδελφος. Treuir autẽ gens gallica, hic treuir. Abadir deus est. dicitur & hoc nomine lapis ille, quem Saturnus dicitur deuorasse pro Ioue, quẽ Græci βαίτυλον uocant. Vnum propriũ ciuitatis inuenitur Gaddir, quod quidam fœmininum esse putauerunt, sed Sallustius neutrum esse ostendit in secundo historiarum, accusatiuum similem nominatiuo ponens, ut alij tradiderũt, Tartessum Hispaniæ ciuitatem, quam nunc Tyrij mutato nomine Gaddir habent. Nam si esset fœmininum, Gaddirem dixisset. & unum neutrum indeclinabile, hoc ir, θέναρ. In or comparatiua quidem communia sunt, hic & hæc clarior, fœlicior, melior, minor. excepto uno hic senior. alia uerò omnia masculina sunt, hic orator, cursor, horror, furor, doctor, labor, exceptis fœmininis quidem tribus, quorum duo ipsa natura alterius generis esse prohibet, uxor, soror. arbor etiam quod iure inter fœminina connumeratur, quod mater quoq; dicitur proprij fœtus unaquæq; arbor, autore Verg. qui in 2. Georg. hoc ostendit dicens: Parua sub ingẽti matris se subijcit umbra. Vnde specialia quoq; uniuscuiusq; arboris nomina fœminina sunt, excepto oleastro, quod tam forma terminationis quàm declinatio prohibuit esse fœmininum. nam siler non est inter arbores ponendum, sicut nec rubus. Natura quoq; in or desinentia quatuor inueniũtur, marmor, æquor, ador, cor: præterea communia, quæ etiam apud Græcos communia sunt, memor, immemor. & à decore uel corpore uel colore cõposita, ut hic & hæc indecor, dedecor, bicorpor, tricorpor, discolor, concolor. Autor

quoque quando αὐθέντην significat commune est, quando αὔξουσαν autrix facit fœmininũ, sicut omnia uerbalia in or desinentia. In ur, si sint nomina hominum propria uel deorum, uel gentilia, uel appellatiua auium, s uel x uel t ante ur habẽtia, masculina sunt, ut anxur, astur, turtur, uultur, furfur. uerbalia uerò quæ hominibus imponi possunt, cõmunia sunt, si sint tertiæ declinationis, ut augur, fur. Horat. in 1. Serm. Iulius & fragilis Pedatia furq; Voranus. Vnum secundæ declinationis inuenitur masculinum, satur, cuius fœmininũ in a terminatur. Alia uerò oĩa eiusdẽ terminatiõis nomina neutra sunt, ut murmur, sulphur, tybur, robur, iecur iecoris uel iecinoris. guttur, quod etiã masculino genere protulit Plaut. in Aulul. Etiam ne obturat inferiorem gutturẽ, ne quid animæ forte amittat dormiẽs? In as latina, si sint patriæ, cõmunis sunt generis, ut hic & hæc arpinâs, sufenâs, capenâs: quorũ ideo extrema syllaba circũflectitur, quia per syncopam ti syllabæ, sicut sæpe diximus, prolata sunt. Antiquißimi enim hic & hæc arpinatis, sufenatis, capenatis proferre solebant. Alia uerò omnia in as desinentia fœminina sunt, ut pietas, probitas, autoritas, excepto uno proprio Mecœnas Mecœnatis. Est enim lenâs quod differentiæ causa in fine circunflectitur. Iuuen. in primo: Quod captator emat Lenâs Aurelia uendat. Inueniuntur tamen alia quoque propria in formam gentilium prolata, ut Antias historicus. & monosyllaba as aßis, mas maris, uas masculinum uadis, uas neutrum uasis. Et hoc fas, nefas, nugas, etiam omnis commune generis, quæ sunt indeclinabilia. Græca uerò tam in as quàm in alias quascunq; terminantia syllabas, eadem seruant

genera

genera apud nos, quæ habent apud Græcos, si eandem seruent terminationem etiam apud Latinos, quam habent apud illos. In multis enim uidemus commutatione terminationis genera quoque esse conuersa, ut ὁ κρατὴρ hæc cratera, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ κηρὸς hæc cera, ὁ ἀμφορεὺς hæc amphora, ὁ πανθὴρ, hæc panthera. Horatius in secundo epistolarum:

Diuersum confusa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora.

In es correptam, si sint apud Græcos communia, uel mobilia, quæ illi τριγενῆ uocant (hoc autem etiam ex ipsa rerum significatione potest cognosci in omnibus appellatiuis, utrum poßint nec ne fœmininorum quoque esse adiectiua: uel etiam neutrorum.) Quod si ipsa exigat significatio in es desinentia communia sunt, ut hebes, tam de mare quàm de fœmina dicitur: significat enim tardus, & tarda. miles quoque hic & hæc miles. Ouid. in 2. Metam. de Callistone loquens:

Miles erat Phœbes, nec Mænalon attigit ulla.
Gratior hac triuiæ, sed nulla potentia formæ Longa est.

Similiter præpes qui & quæ in altum uolat. teres quoque rotundus, & rotunda. Comes à comitando hic & hæc comes, quod tã ad mares quàm ad fœminas pertinet, & omnia similiter utriq; generi cõuenientia, hic & hæc dies, superstes, quadrupes, inquies, sospes etiã & hospes. Lucan. in 5. Hospes in externis audiuit curia tectis. Frequenter tamen hæc duo in genere fœminino a terminãt autores. ut Verg. in 3. Aeneid. Bellũ ô terra hospita portas. Lucanus in 5. tunc obtulit hospita tellus. Puppibus accessus faciles, legere rudentes & sospita Iuno.

Ouid. in 2. Fast. Principio mensis Phrygiæ contermina matri Sospita delubris dicitur aucta nouis. Inuenitur etiã antistita pro antistes. Cic. de Signis: Postridie sacerdotes Cereris atq; illi⁹ phani antistitæ maiores natu probatæ, ac nobiles mulieres rẽ ad magistrat⁹ suos deferũt. Neutris quoq; coniũcta hæc, id est in es cõmunia inueniũtur, ut Verg. in 7. Sed hæc tereti mos est aptare flagello. Iuuẽ. in 5. Nec unquam depositum tibi sospes erit. Lucanus in 5. rerũ nos summa sequetur, Imperiumq; comes. Salust. in 1. Histor. Nobis primæ dissensiones uitio humani ingenij euenere, quod inquies atq; indomitũ semper in certamine libertatis, aut gloriæ, aut dominationis agit. Alia uerò omnia, id est quæ nulla significatione naturalem cõmunionem habent cum fœmininis, masculina sunt, ut gurges, trames, stipes, limes, poples, fomes, cespes. exceptis in ges desinentibus, quæ in giõ e seruant. Sunt enim fœminina duo, seges segetis, teges tegetis. et uno arboris nomine quod ratione supradicta fœmininum est, abies abietis, et cõpes cõpedis. Terent. habẽdæ cõpedes. Aries & paries masculina e seruant in obliquis casibus. In es productam si sint quintæ declinationis, fœminina sunt. excipitur unum dies, quod tam masculini quàm fœminini generis in singulari numero inuenitur, ex quo & diminutio fit diecula. Terent. in Andria: Eho impudens, nõ sat habes quod tibi dieculã addo? In plurali uero semper masculinũ inuenitur. non enim incertum tempus uidetur significare, quod plerũq; in fœminino genere numeri singularis inuenimus. Ideo autẽ diximus plerunq;, quia inuenitur in usu, & pro certo tempore fœmininũ, & pro incerto masculinum, & econtrario. Vergil. in 2. Aeneid.

Aeneid. Venit summa dies, & ineluctabile tempus, Dardaniæ. Lucan. in 6. non usq; adeo permiscuit imis,
Longus summa dies, ut si non Metelli,
Seruantur leges malint à Cæsare tolli. Statius in primo:
Longumq; in secula digne promeriture diem.
Ex eo quoq; cōpositū semper masculinum hic meridies: certum enim significat tempus diei. Terent. in Adelpho. Ipso meridie stipulam colligendo. Alia uerò in es producta desinētia, quæ sunt propria masculina inueniūtur, ut Hercules, Vlysses, Perses, Achilles, Verres, Chremes, Laches. excepto uno fœminino Ceres Cereris. Appellatiua uerò si sint ad homines pertinentia, quæ apud græcos cōmunia sunt, uel mobilia apud nos cōmunia sunt, ut hæres, locuples, quod & neutrum est. Alia uerò omnia fœminina sunt, ut cædes, strages, strues, uulpes, apes, lues, labes, clades, nubes. excipitur hic uerres appellatiuum cum porcū significat. In is finita nomina, si sint adiectiua, uel deriuatiua appellatiua communia sunt: & si ad homines proprie solos pertinēt, nō faciunt ex se neutra, ut hic & hæc ciuis, hic & hæc hostis. Statius in secundo Thebaid.

Turbidus incertusq; oculis uigilantibus, hostem
Occupat amplexu.

Cum de uxore Helymi Gorgiæ loquitur. hic & hæc samnis. ædilis, quia dignitatis est ad uiros pertinentis, masculini generis est. Sin tam ad homines quàm ad alias res dici possunt, in e faciūt neutrū, ut hic & hæc suauis & hoc suaue, hic & hæc dulcis & hoc dulce, hic & hæc regalis & hoc regale, hic & hæc amabilis & hoc amabile. Alia uerò in is desinentia n uel duas consonantes in

eadem syllaba, uel duplicem consonantem ante is habentia, & quæ penultimam syllabam una ex liquidis terminant masculina sunt, ut panis, funis, amnis, ignis, piscis, fascis, fustis, postis, uectis, axis, mensis, ensis, anguis, unguis, collis, follis, corbis, orbis, torquis: excipitur hæc bipennis, quod ideo fœmininum est, quod quasi adiectiuum est securis, uel quod à penna quod ipsum quoque fœmininum est componitur. Sed magis adiectiuum hoc esse ostendit Vergilius ferro bipenni, ponens in 11. Ferro sonat alta bipenni, Fraxinus. excipitur etiam canis commune, quod & natura sic esse ostendit. finis quoque & clunis tam masculini quàm fœminini generis usurpauit autoritas in una eademq; significatione. Iuuenal. in 5.

Ad terram tremulo descendunt clune puellæ.

Horatius in primo Sermonum, Quod pulchræ clunes, breue quod caput, ardua ceruix: in una eademq; significatione. multa tamen & in hac, & in alijs terminationibus confudisse genera inueniuntur uetustißimi, quos non sequimur, ut hæc amnis, funis, anguis. Composita siue ex masculinis, siue ex fœmininis, si adiectiua fuerint, communia sunt, ut hic sanguis, hic & hæc exanguis, & hoc exangue. hic animus, hic & hæc exanimis, & hoc exanime. hæc cuspis, hic & hæc tricuspis. Inuenitur tamen hoc etiam neutro generi adiunctum, sed per obliquos casus. Ouidius in Metam. positoque tricuspide telo, Mulcet aquas rector pelagi. Pestis etiam & neptis, & uestis, cum duas consonantes ante is habeant fœminini sunt generis: & uallis, turris, pellis, peluis, quamuis penultimæ syllabæ liquidis

terminan-

terminantur, tamen fœminina sunt. Illa quoque masculina sunt, quæ crescunt una syllaba in genitiuo, ut lapis lapidis, puluis pulueris, sanguis sanguinis, uomis uomeris, cinis cineris. excipiuntur hæc cuspis cuspidis, caßis caßidis, quorum extremæ syllabæ amborum ab s cœperunt, quod in eiusdem formæ masculinis non inuenies. lis quoque litis. Alia uerò omnia in is desinentia, fœminina sunt, ut auis, claßis, puppis, cutis, securis, meßis, bilis, strigilis, uis. Græca uerò eandem habentia terminationem, genera quoque quæ apud Græcos habent, seruant etiam apud Latinos, sicut & alia penè omnia, quod iam superius diximus, ut Paris, Tibris, tigris, Thetis. Molaris à mola deriuatum, potest esse commune cum adiectiuum est: sed quia plerunque ad lapidem uel dentem refertur, usus frequens masculinum hoc profert. Statius in 5. Thebaid. uastæ que sudes fractí que molares. In os terminantia tria fœminina inueniuntur, dos dotis, glos glotis, cos cotis. communia quinque, custos, sacerdos, bos, compos, impos. neutra duo, os oris, os oßis. Alia uerò omnia masculina sunt, ut ros, mos, flos, nepos, lepos. In us correpta, secundæ uel quartæ declinationis, si sint arborum nomina, fœminina sunt. Propria quoque uel appellatiua Græca os in us conuertentia, quæ apud Græcos fœminini sunt generis, sic apud nos, ut hæc cupressus, myrtus, laurus, cornus, quercus, fagus, pyrus, platanus, scyrus, berytus, pilus, ilus. Appellatiua uerò, ut crystallus, costus, faselus, arctus. Nam duæ arcti sunt. Alia Græca communia sunt, φιλόσοφος, hic & hæc philosophus, φιλόλογος, hic & hæc

hæc philocalus. Alia uerò omnia eiusdem terminationis supradictarum declinationum masculina sunt: ut hic clarus, magnus, animus, uentus, somnus, lacertus, cursus, metus, sexus. quāuis Plautus hoc sexus, huius sexi neutro genere protulit in Rudente: Virile sexus nunquā ullum habui. fluctus, arcus, portus, acus, unde aculeus diminutiuum teste Probo, sed in usu frequenter inuenimus hæc acus. Lucan. in 10. Quod Nilotis acus cōpressum pectine serum. Iuuenal. in 2. Ille supercilium madida fuligine tinctum Obliqua producit acu. Idem in eodem: emerita quæ cessat acu. Inuenitur etiam hoc acus huius aceris, quod Græci ἀχύρον uocant, id est purgamentū frumenti. Varro rerum rusticarum 3. Acus substernendum gallinis parturientibus, acus in area excutitur. Idem in 1. Argillam mixtam acere. excipiuntur secundæ declinationis hæc, humus, aluus. Vergil. in 2. Aeneid. In latus inq; feri curuam compagibus aluum. Actius tamen masculinum hoc protulit Annalium primo: Maia nemus retinens grauido concepit in aluo. & domus, colus, quæ tam secundæ quàm quartæ declinationis inueniuntur. Quartæ uerò, anus, nurus, socrus, quæ ipsa natura fœminina esse ostendit. Et præterea manus, tribus, porticus. & neutra pelagus, quia & apud Græcos eiusdem est generis neutri. & uulgus, quod tam masculini quàm neutri generis inuenitur. uirus quoq; neutri est generis, sicut & pus, quod est indeclinabile. Penus inuenitur us masculinum & fœmininū & neutrū. Verg. in 1. Aeneid. Cura penum struere. Terent. in Eunucho: Cum in cellulam ad te patris penum omnē congerebam clanculum. Horatius in 1. epist. Annonæ prosit portet frumēta penusq;. In us correptā

tertiæ

tertiæ declinationis nomina neutra sunt, ut munus, opus. excipitur hic lepus, hæc Venus, hic & hæc lygus, hic & hæc & hoc uetus. & pecus, quod fœmininum hæc pecus pecudis declinatur, teste Capro, & neutrum hoc pecus pecoris. In us producta si sint monosyllaba, neutra fiunt. ut rus, crus, ius, plus, thus. excipiuntur hic mus, hic & hæc sus, hæc grus. Supra syllabam autem fœminina sunt, ut seruitus, iuuentus, senectus, uirtus, incus, salus, palus, tellus. In ax desinentia, si sint adiectiua, communia sunt trium generū, ut hic & hæc & hoc capax, audax, contumax, peruicax, rapax, fallax. Alia uerò omnia etiamsi interposita sit alia consonās fœminina sunt, ut fornax, pax, fax, lanx, arx, calx, falx, propria uerò Græca & barbara masculina sunt, ut Aiax, Pharnax, Atax. In ex monosyllaba masculina duo inueniuntur, grex, rex. Alia uerò omnia monosyllaba in x quacunque uocali siue consonante antecedente fœminina sunt, ut lex, fæx, nix, pix, nox, crux, lux, calx, merx. Excipitur unum commune hic & hæc dux. In ex supra syllabam i antecedente in penultima syllaba, fœminina sunt, ut hæc uibex, ilex, silex. Autores tamen & hic silex inueniūtur proferentes. Iuuen. in 2. Nec melior silicem pedibus quæ conterit atrum. Ouid. in 7. Metamor. Aut ubi terrena silices fornace soluti. Vergil. in octauo: Stabat acutá silex præcisis undiq; saxis. pellex quoq; ad mulieres pertinēs fœmininum est, necnon etiam carex, supellex. Verg. in 3. Georg. et carice pastus acuta. Alia nisi sint adiectiua masculina sunt, hic uertex, culex, pollex, codex, murex, cortex. hoc tamen etiam fœminini inuenitur. Verg. in 7. raptus de subere cortex. Idem in Bucol.

Tum

Tum Phaëthontiadas musco circundat amaræ
Corticis, atq; solo proceras erigit alnos.
Veruex etiã cuius finalis syllaba naturaliter producitur, masculinũ est. Iuuen. in 1. & elixi uerucis labra comedit. Adiectiua uerò omnia in x desinẽtia, siue e, siue quacunq; uocali alia antecedente, cõmunia sunt trium generum, hic & hæc & hoc simplex, artifex. In ix, si penultima breuis est, masculina sunt, ut hic calix, hic uarix. excipitur hæc salix & hæc filix, ut Verg. in 2. Georg.
Et filicem curuis inuisam pascit aratris.
Similiter radix, claxendix, quod significat cõcham quæ signum tegitur. Plaut. in Vidul. Apposita est claxendix? At ego signi dicam quid sit. Alia uerò fœminina sunt, ut hæc matrix, cornix, lodix. Et omnia uerbalia, ut nutrix, uictrix, meretrix, natrix: quod tamen cum speciem anguis significat, masculini quoque inuenitur. Lucan. in 9. Et natrix uiolator aquæ. Potest tamen hoc figuratè ad serpentem uideri redditum, quod etiam fœminino genere profertur, ut idem: Hinc maxima serpens python. sicut Præneste sub ipsa. Obstetrix quoque pro obstitrix. Excipitur hic fornix, quod quamuis penultimam positione longam habeat, tamen masculinum est. Adiectiua supradictam seruant generum regulam, hic & hæc & hoc pernix, felix. Sciendum tamen quod in uerbalibus in trix terminantibus inuenimus obliquos casus coniungi solere etiam neutris, ut uictrici signo. Vnde uictricia tollite signa. Quamuis hoc uictrix, non memini me legisse, & si analogia declinationis exigat. In ox omnia adiectiua sunt, pernox, ferox, uelox. excepto uno celox, quod species est nauis, & monosyllabis, de quibus supradictum

prædictum est. hæc nox, nox. In ux supra syllabam masculina sunt propria, Pollux, Volux, unum commune quod n habet interpositam in nominatiuo, & eam in obliquis casibus amittit, hic & hæc coniunx coniugis. Sunt tamen qui nominatiuum quoque putant sine n scribendum. In yx græca sunt, & seruant eadem apud nos genera, phryx, eryx, styx, sandyx. Breuiter quoque de generibus in x terminantium sic possumus dicere, quod in x desinentia adiectiua communia sunt trium generum, ut hic & hæc & hoc audax, artifex, felix, uelox. Appellatiua uerò ad utrunque sexum hominum pertinentia, communia utriusq;, ut hic & hæc coniunx, dux. Quæ autem ad solos mares pertinent masculina, et quæ ad fœmininas fœminina, ut hic rex, hæc pellex. Græca uerò, siue notha, eadem seruant & apud nos genera, quomodo & barbara, ut hic Phæax, Aiax, calix, ἀπὸ τοῦ κύλιξ, Pollux, Atax, uolux, hæc sphinx, nox. Reliqua supra syllabam nisi sint fœtus terræ e ante x habentia masculina sunt, ut hic cimex, uertex, apex, exlex, ueruex. excipitur supellex. Alia uerò omnia in x desinentia fœminina sunt, ut hæc pax, nux, crux, ilex, salix, carex, filix, fornax, uibex μώλωψ, celox. Excipiuntur, hic grex, uarix, fornix, hic & hæc cortex, silex. In t neutra sunt, ut caput, sinciput, occiput, git μελάνθιον, Nepet oppidi nomen. In duas desinentia consonantes si sint adiectiua communia sunt trium generum, ut hic, & hæc & hoc expers, prudens, inops, insons. In his sunt ponenda, & illa omnia quæ apud Græcos, uel communia sunt, uel faciũt ex se fœminina, princeps ὁ ἀρχηγὸς, καὶ ἡ ἀρχηγίς. Verg. in 10,

Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques, Augurium Phrygibusq; adsis pede diua secundo. Municeps ὁ συμπολίτης, καὶ ἡ συμπολίτισσα, ὁ πολίτης καὶ ἡ πολίτις. *Iuuen. in 4. municeps Iouis aduexisse lagenas. Parens* ὁ γονεύς, καὶ ἡ γονεύς: *quæ quamuis poßint figuratè neutris quoq; adiungi, in plurali tamen numero deficit eorum secundum neutra terminatio. & fortaßis quia aliud significant, principia, municipia, parentia. nec apud Græcos tamen habent neutra.* γονεύς, *nec* πολίτης, *quæ non sunt adiectiua. alia uerò si sint monosyllaba fœminina sunt, ars, fors, gens, mors, lens, frons, mens, pars, sors, scrobs. Ouid. in 7. Metam. Haud procul egestis scrobibus tellure duabus. & masculino tamen genere inuenitur. Plaut. in Amphit. Ibi scrobes effodito duplos sexagenos in dies* ἡ ἐμπορία καὶ ῥίζα, *ops, stirps, trabs, stirps, quod etiam masculinum inuenitur, & maxime in arboribus urbs, puls, exceptis mons, fons, pons, dens, Mars. Quæ uerò supra syllabam sunt, si sint propria, uel appellatiua in ps desinentia masculina sunt, Aruns, Vfens, Cynips, Mauors, manceps, adeps,* τὸ λίπος. *forceps, auceps. quæ tamen ueteres etiam fœminino genere protulerunt. Varro in 2. rerum rustic. adipes illa pro adeps. Marsus: adipis pondo 20. uetustæ. Neuius in Lignaria: Signare oportet frontem calida forcipe. Cætera uerò fœminina sunt, hyems, cohors. In aus fœminina sunt, fraus, laus. In æs diphthongum unum masculinum, præs prædis. & unum neutrum, æs æris. Sciendum tamen quòd uetustißimi in multis, ut diximus supradictarum terminationum inueniuntur confudisse genera, nulla significationis differentia coacti, sed sola autoritate, ut hic & hæc aspergo*

περιφαύτιοις. Aluus, arcus, adeps, uel adipes, charta, cardo, cinis uel ciner, ceruix, collis, crux, calx, cupressus, platanus, populus, laurus, aquila, crinis, carbasus, collus, hic & hæc caßis, clunis, hic & hæc concha, callis, fornax, frutex, grex, frons, frontis, hic et hæc humus, imbrex, limus, latex. Actius: Non callida latice lautus, lembus, linter, lepus, agnus, leo, pampinus, perdix, hunc & hanc palumbem. hic & hæc fæx, rudens πρότονος, scrus, supparus ἐφιάμιον, & hoc supparū, senex: stirps, torris ὁ δαλὸς, tiaras, Tibris, amnis, torquis, trames, uesper, hi & hæ uepres. In multis alijs etiam confudisse genera uetustißimi inueniuntur, siue in eisdem terminationibus, seu mutātes eas terminationes. Neutra quoq; quædam solebant etiam masculino genere proferre, uel econtrario, ut hic & hoc guttur, murmur, hic et hoc globus, quod etiam hoc glomus huius glomeris dicitur, hic fretus etiam & dorsus, huius fretus dorsus pro fretum freti, & dorsum dorsi dicebāt, hic gelus uel gelum pro hoc gelu, Histrum pro Hister, & Rhenum, Tanagrum, Metaurum, Iberum, Vulturnum, Oceanum. Hoc tamē quoties flumen sequebatur solebant facere. Iubar quoq; tam masculinum quàm neutrum proferebant. Ennius in Annal. Interea fugit albus iubar Hyperionis cursum. Calphus in Epithalamio, Hesperiū ante iubar quatiens, hoc iubar dixit. Si.n. esset masculinū uel fœmininū, iubarē dixisset quatiēs. hic et hoc liquor, hic et hoc papauer, hic & hæc & hoc penus, & hoc penum. Plaut. in Pseud. Nisi mihi annuus penus hic ab amatoribus congeratur, Cras populo prostituam uos ô puellæ Lucilius: Magna penus paruo spacio consumpta peribit.

Plautus in Capt. Dicã seni curet sibi aliud penus: Cæsar Strabo in oratione qua Sulpitio respondit: Deinde propinquos nostros Messalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. Afranius in Talione: Vos quibus cordi est intra tunicam manus læua, dextra in penum berile. hic & hæc & hoc pecus. Ennius in Nemea: Pecudi dare uiua una marito. Potest tamen hoc figuratè esse prolatũ, ut si dicã, Aquila maritus uel rex auium. hic et hæc retis & hoc rete, hic & hoc serus, hic & hæc & hoc specus, hic & hoc sal. Cato in secundo: Ex sale qui apud Carthaginẽses fit. Afranius in Compitalibus: ut quicquid loquitur sal merum est. Etiã hoc sale Ennius potulit in 14. Annal. Cæruleum spumat sale cõferta rate pulsum, pro mare. Supradictorum tamen nominum usus, & apud Caprum, & apud Probum de dubijs generibus inuenies.

DE NVMERO.

NVmerus est dictionis forma, quæ discretionẽ quantitatis facere potest. Est autẽ uel singularis uel pluralis. Nam dualis apud latinos non inuenitur. Singularis est, ut homo: pluralis, ut homines. Et sciendum quod in uno proprio numerus nõ dicitur, sed abusiue, quomodo nominatiuus casus non est, sed abusiue casus dicitur, eo quod facit alios casus: quamuis multi de hoc dicant, quod ideo casus sit dicendus, quod à generali nomine cadant omnium specialium nominatiui. Sed si ob hoc casus est dicendus, omnes partes orationis possunt uideri casum habere. Et uerbum enim, & aduerbium, & coniunctio, à generali uerbo, & aduerbio, & cõiunctione cadunt in speciales positiones singularũ. Alij autẽ dicunt, quod ipsa terminatio nominatiui cadẽs in alias diuersas termi-

terminationes, non incongruè casus nominatur, cum naturam habeat, ut cadere poßit, & cadendo faciat omnes casus. Quippe si casus dicitur, non solum illud in quod cadat aliquid, sed etiam ipsa res quæ cadit. Vnde aptota dicunt illa nomina doctißimi artiũ scriptores, quæ nominatiuum tantum habent casum: in quo refutatur eorum ratio, qui ideo putant eum casum nominatum, quod à generali nomine cadat. Possumus etiam à maiore, & à frequentiore parte casuũ qui sunt obliqui, hunc quoq; accipere nominatũ, quomodo & syllaba ex singulis uocalibus dicimus. Ergo singularis quoque numerus bene dicitur, quod ipse geminatus & multiplicatus facit omnes numeros: & quod oẽs numeri ex ipso cõponũtur, & in ipsum resoluũtur. Et singularis quidem numerus finitus est, pluralis uerò infinitus. Cum enim dico homo, certũ est de uno dicere: cum uerò homines, incertũ est de quot: nam à duobus usq; ad innumerabiles extẽditur significatio. Itaq; natura numerorũ quoq; certorũ inuenit nomina, quibus adiunctis nihil ultra citraq; intelligere liceat, ut homines duo, centũ uel mille: ergo dubitationẽ pluraliũ discutit adiunctio eorũ nominũ, quæ in singulis numeris sunt propria, siue cuiusdã positionis: Quippe cũ sint pluralia nõ à singularibus nata: omnia enim à se nascũtur: nam duo non est ab uno deriuatũ, nec tres à duobus, nec quatuor à tribus. Numeros autem hæ habent dictiones, quæ personas quoque habent, uel finitas uel infinitas, id est, nomina, uerba, participia, pronomina. Vnde si deficiat personis uerbum, deficit etiam numero, qualia sunt infinita, impersonalia, gerundia uel supina. Aduerbium uerò quamuis sæpe demõstret numerum ad

ſignificationem nominum numeralium, non tamē quaſi accidentem hunc habet. Accidentia enim generalia ferè ſunt ad omnes ſpecies partium perfectarum. Quod enim dicas ſingularis numeri aduerbium, uel quod pluralis, cum ſimiliter omne aduerbium tam ſingularibus quàm pluralibus uerbis adiungatur, etiam numerale, quemcunque numerum ſignificat, ut ſingillatim circumeo, & ſingillatim circuimus. Pluraliter loquor, & pluraliter loquimur ſæpiſsimè dico, & ſæpiſsimè dicimus, quod in nulla parte alia numerum poſsidente poteſt contingere, niſi figuratè, ut cum ſint numeri, ſingularis plurali adiungantur: uel cum ſint pluralis, ſingulari. Præterea nomen & pronomen, & uerbum, & participiū declinantur in numeros. Aduerbium autem quicquid ſignificet, & quemcunq; numerum, indeclinabile manet. Hoc tamen intereſt inter numerorum nomina, quæ ſunt indeclinabilia, & inter aduerbia, quod ea licet tam ſingularibus adiungere, ut prædixi, quàm pluralibus, ut millies dixi, & millies diximus. Illa uerò non niſi pluralibus ut mille homines, diximus. Nec præpoſitio igitur, nec coniunctio, nec interiectio, numerū habent: quippe nec perſonas ſignificant. Inueniuntur quædam nomina, quæ utrunque numerum eadem uoce demonſtrant. ut in prima declinatione ſingularis genitiuus, & datiuus, & pluralis nominatiuus, & uocatiuus, huius & huic poëtæ, hi & ô poëtæ. Et in mobilibus trium generum omnibus ſingularia fœminina, & pluralia neutra eandem uocem habent, hæc prima, ἡ πρώτη, τὰ πρῶτα. ſacra, ἡ ἱερὰ, καὶ τὰ ἱερά. maxima, ἡ μεγίστη, καὶ τὰ μέγιστα. In ſecunda quoque declinatione genitiuus ſingularis, & nominatiuus, &

uoca-

uocatiuus pluralis idem est, huius docti hi docti & ô docti. In tertia omnia in r productam terminantia, cum pares habeat nominatiuo syllabas genitiuus, nominatiuus quoq; pluralis, & accusatiuus, & uocatiuus idem est, ut hic Verres, hi & hos & ô Verres. hæc cædes, hæ & has & ô cædes. In quarta etiam genitiuus singularis, & nominatiuus, & accusatiuus, & uocatiuus pluralis idem est. Quippe in omnibus his casibus producitur us huius fluctus, hi & hos & ô fluctus. In quinta quoq; declinatione omnis nominatiuus & uocatiuus singularis & nominatiuus & accusatiuus, & uocatiuus pluralis, idē est, ut hæc et ô res. spes, facies, hæ & has et ô res, spes, facies. Nec solum in nominibus, sed etiā in pronominibus inuenies quædā cōmunia utriusq; numeri, ut in his quæ genitiuū uel datiuū singularē in i termināt, & similiter nominatiuū pluralem, ut mei, tui, sui, nostri, uestri, illi, isti, ipsi, ei. Qui quoq; tā singularis est ntūs, quàm pluralis. In participijs quoq; mobilibus idē fit quod in nominib. Nam in uerbis nulla uox eadem apud Latinos singularis est et pluralis, quia id apud Grecos interdū inuenitur, ut ἦλθον ἐγὼ, ἦλθον ἐκεῖνοι. Sunt quædā nomina semper singularia, uel natura, uel usu: Natura, ut propria, quæ naturaliter indiuidua sunt, Iupiter, Venus, Ceres, Achilles, Hector, Sol, Luna, Italia, Sicilia, Cilicia: Vsu, quæ singulariter proferri tradidit usus, ut sanguis, puluis. In his tamen ipsis est quādo euentus uel partitio regionum uel diuersæ opiniones uel autoritas ueterū cogit, uel quando pro appellatiuis quoq; proferuntur, ut etiam plurali numero proferantur. Euentus quod euenit sæpe eodē proprio noīe duos uel plures nūcupari: ut Aeneas Anchisæ

filius, et Siluius Aeneas. Pyrrhus filius Achillis, Pyrrhus rex Epirotarũ. Aiax Telamonius, & Aiax Oilei filius. Hæc enim non naturaliter cõmunia sunt, quippe nullam qualitatem cõmunem significãt, sed casu diuersis contingere personis. Non enim ideo eodem nomine nuncupati sunt, quia qualitatẽ similem habeãt, id est quod duo albi essent uel duo nigri uel duo formosi. Idem facit partitio regionũ, ut Gallia citerior, & Gallia ulterior. Diuersæ opiniones quod quidam multos Soles, & multas Lunas esse putauerunt. Terra quoq;, uirtus, pietas, iustitia, probitas, & similia, quando deas significant, propria sunt: quando uerò partes, uel in hominibus sitas res, appellatiua sunt. Itaq; si sint propria, non habent pluralem numerũ: sin appellatiua, habẽt. Autoritas, ut mella, frumenta, ordea, farra, plurali numero protulit Vergilius, cum in usu frequẽtiore singularis numeri sint, sicut alia quoque plurima, ut sanguis, puluis, pax, quæ tam singulariter quàm pluraliter prolata idem possunt significare. sed pluraliter non utimur eis, quia autoritas deficit. cui si collibuisset, quomodo dicimus cruores, dicere sanguines, uel quomodo cineres, sic pulueres, nihil impediret. Sciendum tamen quod metallorum uel seminum, uel humidorum ad mensuram uel ad pensum pertinentium, pleraq; semper singularia inueniuntur, ut aurum, argentũ, æs, plumbum, stannum, uitrum, orichalcũ, electrum, triticum, eruum, ἐρύσιμον, faba, lens, pisa, conchis, acetũ, liquamen, lac, mulsum, oleum. Adeo autẽ hæc usus non regula prohibet, etiam pluralia habere, quod quidam propria confisi autoritate plurali quoq;, ut dictum est, hæc protulere numero, ut ordea, frumẽta, fabæ, uina, mella. Similiter

liter sunt quædã semper pluralia, uel natura, uel usu: natura, ut gemini, propriũ in signo cœlesti, & pisces: usu, ut manes, arma, mœnia, Floralia, Saturnalia, nundinæ, kalendæ, nonæ, idus, compitalia, Neptunalia, & omnia penè festorum dierum nomina. Sunt quædam singularia uoce, intellectu pluralia, quæ etiam cõprehensiua dicuntur, id est περιληπτικά, ut populus, exercitus, legio. Alia contrà intellectu singularia, uoce pluralia, ut Athenæ, Thebæ, Mycenæ, Mænala, Gargara, Tartara, Dindyma, Bactra. Inueniuntur tamen etiam in his, quædam singulariter prolata, idem significantia. Verg. in 5. Argolico'ue mari deprensus & urbe Mycena. Stat. in 8. Theb. Viue superstes ait, diræq; ad mœnia Thebes Solus abi. Mænalus quoq; dicitur, & Tartarus, & Gargarus. Vergilius in Bucol. Mænalus argutumq; nemus, pinosq; loquentes Semper habet. Idem in sexto: tum tartarus ipse Bis patet in præceps tantum tendit sub umbras.

DE FIGVRIS.

Figura quoq; dictionis in quãtitate cõprehenditur: uel enim simplex est, ut magnus: uel cõposita, ut magnanimus: uel decomposita, quã Græci παρασύνθετον uocãt, id est à cõpositis deriuata, ut magnanimitas, quæ rationabiliter separatim accepta est figura à Græcis. Neque enim simplex poterit esse, quæ à cõposita deriuatur dictione, neq; cõposita: quoniã, quod suum est cõpositorũ, nõ habet, id est, ut per se ipsa ex diuersis componatur dictionibus separatim intelligendis, sub uno accentu, & unam rem suppositã, id est significandã accipiat, ut iusiurandũ, respublica, & Italia. Vna enim est res supposita, duæ uerò uoces diuersæ, sub uno accẽtu prolatæ, quas

inuenies separãs compositũ,etiamsi sit à corruptis com positum,ut est parricida. hoc enim ipsum per se compositum,quærentes ex quibus dictionibus est,inuenimus diuisione facta,eas per se intelligendas. Dicimus enim à parẽte,& à uerbo cædo: quæ utraq; p se integra sunt, et intellectũ habẽt plenũ,quod in decompositis fieri nõ põt. Si enim dico magnanimitas, compositũ est à magno & animitate,nihil dico animitas enim per se nõ dicitur,necesse est ergo dicere quod magnanimus quidẽ cõpositum est à magno & animo,quæ sunt intelligẽda per se. A magnanimo aũt deriuatũ est magnanimitas: quãuis inueniuntur multa dubia utrum decõposita sint an composita, ut impietas, infelicitas, imperfectio: quæ si ab impio & infelice et imperfecto dicamus deriuata,decõposita sunt. Cum autem in duo separatim intelligẽda possunt diuidi, uidẽtur esse composita, quomodo etiam participia quæ à compositis uerbis deriuãtur,ut perficiẽs,negligens,circundans,anteueniẽs. Sunt tamen quædam,quorum simplicia in usu frequenti nõ sunt,ut defensor,repleo,compleo,supplero,deleo, releo, deffendo, offendo,respicio, aspicio, suspicio,despicio. quod autẽ rationabiliter simplicia quoq; horum possunt dici, ostendunt nomina ex eis nata. Plenus quasi à pleo uerbo. letũ,quasi à leo uerbo & letor. specto etiam uerbum quasi à spicio uerbo natum est frequentatiuum. Componuntur autem nomina modis quatuor,ex duobus integris,ut respublica,iusiurandũ. Ex duobus corruptis, ut beneuolus, pinnirapus. Ex integro & corrupto,ut inimicus,extorris. Ex corrupto & integro,ut efferus, impius. Et sciendum quod omnes partes orationis habent composita absq; interiectione

ctione, & plerisq; participijs. Interiectiones enim semper simplices sunt, participia uero uel simplicia sunt uel decõposita plerunq;, id est à compositis uerbis deriuata sunt. Per se enim raro cõponitur participiũ. nam si quis dicat à faciens, participium compositum fieri efficiens, sciat hoc minime posse fieri, nisi ipsius uerbũ compositũ fuerit, ut efficio, atq; ex hoc uerbo nasci participium efficiens. Quæ enim participia per se componũtur pleraq; amittentia uim participij, transeunt in nomina, ut potẽs impotens, doctus indoctus. Ideo autem diximus pleraq;, quod illa participia uidẽtur esse ex simplicibus suis composita, quæ non uerborũ sui temporis, sed participiorũ simplicium regulam seruant, ut contigi contactus, à simplici tactus: coẽgi coactus, à simplici actus: contuli collatus, à simplici latus. Nomina uerò componũtur uel cum alijs nominibus, ut omniparens, paterfamilias: uel cum uerbis, ut armiger, lucifer: uel cum participijs, ut senatus decretum, plebiscitũ: uel cum pronominib. ut huiusmodi, illiusmodi: uel ab aduerbijs, ut satisfactio, beneficus, maleficus, causidicus: uel cum præpositionibus, ut imprudens, perfidus: uel cum coniunctionibus, uterq;, quisq;, nequis, siquis. quæ composita esse ostenduntur à fœmininis in a desinentibus, ut siqua, nequa, quomodo aliqua. Nam nisi essent composita fœminina in æ diphthongum fecissent, siquæ, nequæ, uti quis fœmininũ facit quæ. Et componuntur uel à duabus dictionibus, ut septentrio, semiuir: uel à tribus, ut imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis: uel amplioribus, ut cuiuscunq; modi: quæ tamen solent etiam à compositis secundã compositionẽ accipere. Primò enim cõpositum est perterritus,

expugnabilis, extricabilis, & post imperterritus, inexpugnabilis, inextricabilis. similiter imperfectus, ineluctabilis, & similia. Est ergo illud quoque attendendum, quod separata cõposita nõ solum in simplices resoluuntur dictiones, sed etiã in ante cõpositas, sicut sunt ea quæ à tribus uel amplioribus cõponuntur. Ipsa tamen quoq; ante cõposita, necesse est in duas intelligibiles dictiones resolui. Componuntur tamen quædam etiam ex decompositis, ut potẽs, à uerbo potes, quod est cõpositum à potis es. ex hoc cõponitur impotens, omnipotens, ignipotens, uiripotens, ex simplici & decõposito. Et sciendum est, quod si duo sint nominatiui, ex utraq; parte declinatur compositum, ut respublica reipublicæ, iusiurandum iurisiurandi, quod Græci nunquam faciunt in compositis. Dicunt enim oportere cõpaginem qua cohærent in compositione dictiones, immobilem manere. hoc igitur non seruantes latini, diuersorũ quidem utimur declinatione, accentu tamẽ compositorum. In omni enim casu sub uno accentu ea proferentes composita esse ostendimus, & possumus dicere per singulos casus ea componi: quod dicentes non uidemur contra supradictã Græcorũ de compagine rationẽ facere. Nec mirũ per singulos casus apud nos nomina cõponi, cum apud illos quoq; etiam uerba quædam inueniuntur, quæ per diuersa tempora componuntur, ut καταγράφω κατέγραφον, ἀναγινώσκω ἀνεγίνωσκον. Nam si à præsenti καταγράφω dicamus nasci κατέγραφον, incipit labefactari compago compositionis, quod recusat ratio. Vnum apud Latinos inuenitur nomen, quod quãuis ex duobus nominatiuis sit compositũ, non tamen ex utraq; parte declinatur, id est alteruter alterutrius.

quod

quod tamen ipsum nõ absq; ratione declinatur. Nam cũ duæ pugnãt contra se regulæ, ut unam seruet necessario pdidit alterã. Oĩa enim nomina uel pronomina, quæ genitiuũ in ius terminãt, debẽt hũc habere cõmunem triũ generũ, unus unius, una unius, unũ unius. solus solius, sola solius, solũ solius. ille illiꝰ, illa illius, illud illius. Cũ igitur fœmininũ & neutrum supradicti nominis ex corrupto et integro sint cõposita, hiatus causa et euphoniæ alterutra pro altera utra, & alterutrũ pro alterũ utrum, necessario extrinsecus habuerunt declinationẽ, id est alterutrius. Vnde Cic. pro M. Marcello, quod si in alterutro peccandũ sit, malim timidus q̃ parũ prudens uideri. Itaq; masculinũ quoq; eorũ est declinationẽ, secutũ, propter rationẽ supradictã in ius terminãtis gnti, qui cõmunis triũ uult esse generũ. Nec solũ tamẽ in declinationibus nominũ hoc cõtingit, sed etiã in accẽtibus, ut uterq; utraq; utrunq;, plerusq; pleraq; plerunq;. Fœmininum enim quãuis penult. breuis sit, accentũ tamẽ in ea habuit acutũ sicut masculinũ & neutrũ. Quæ enim nisi separata sit si Græcos sequimur, cõiunctio enclitica non debet esse, nisi aliud dicamus, quod q; quãdo cũ integris cõponitur dictionib. quãuis significationẽ suã amittat, id est cõiũctionis, tamẽ enclitici uim seruat, ut pleraq;, ubiq;, utraq;, exceptis differẽtiæ causa, itaq;, utiq;. in his.n. nõ solũ cõiunctio, sed etiã præposita ei aduerbia uim propriæ significationis cõuertũt cõposita: uetustissimi tamẽ et altera utra et alterũ utrũ, et alterius utriꝰ solebãt proferre, et plerus plera plerũ, absq; additiõe q;. Cic. in Protag. Quæ igitur põt esse indignitas uoluntatis ad molestiã, nisi in magnitudine, aut in lõgitudine alteriꝰ utrius

positæ?

posita? Cato de ambitu: Sed sunt partim qui duarum rerum alterius utrius causa magistratũ petunt. Idem in primo Originũ: Agrum quem Volsci habuerunt campestris plerus Aboriginum fuit. Pacuuius in Duloreste: Pater Achæos in Caphareis saxis pleros perdidit. Idem in Teucro: Periere Danai, plera pars pessundata est. Aselius in tertio Histor. aduerbialiter sine q; extulit, ut fieri solet plerum, ut in uictoria mitior, mansuetiorq; fiat. ergo nihil aliud est in his nominibus q;, nisi syllabica epectasis, quomodo ce in quibusdam pronominibus & aduerbijs, ut hisce, hosce, illicce. nam & plerus plera plerum, & plerusq; & pleraq; & plerunq; idem significant. Vter uerò et uterq; diuersas habent significationes. uter enim πότερος diuiduam uim habet, uterq; ἑκάτερος collectiuam, ubi πȣ̃ ἐκεῖ, ubiq; πανταχȣ̃. In his ergo & similibus q;, si coniunctionem accipiamus, composita sunt: sin syllabam, deriuatiua. Similiter undiq;, deniq;, itaq;. Quæ uerò ex utroq; casu obliquo sunt composita nomina, manent indeclinabilia, ut huiusmodi, illiusmodi, istiusmodi, eiusmodi, cuiusmodi. Sin ex nominatiuo & obliquo, uel obliquo & nominatiuo, nominatiuus tantũ declinatur, ut præfectusurbis, senatusconsultũ. Et inuenimus per omnes ferè casus cõposita, ut iurisperitus, legislator, præfectusurbis, & præfectusurbi, tribunusplebis & tribunusplebi. Agricola agrũ colens: cœlicola, id est cœlũ colẽs: macte, id est magis aucte (antiqui tamen & mactus dicebant) menceps, mẽte captus. Et singularia cũ pluralibus componũtur, ut orbis terræ & orbis terrarũ, paterfamilias & paterfamiliarũ, armipotens & armorũ potens, magister militũ, à secretis, à calculis, à respõsis, ab actis.

Possunt

Possunt tamē hæc eadē etiā separata esse, si diuersos accē tus bis dederis, uel interponas cōiunctiones, ut resq; publica, populusq; Romanus, tribunusq; plebis. Siquis ad imitationē τινὲς græci enclitice prolatū quidā putant, ut nunquis, nequis, ostenduntur tamen ea sine dubio cōposita tā à fœminino singulari quàm neutro plurali in a desinentibus. Compositio enim nō enclisis corrumpere dictiones solet: dicimus enim siqua, nequa, ut aliqua.

DE CASV.

CAsus est declinatio nominis, uel aliarum casualium dictionum, quæ fit maxime in fine. Nominatiuus tamē siue rectus, uel ut quibusdam placet, quod à generali nomine in specialia cadat, casus appellatur, ut stylū quoq; manu cadentem, rectum cecidisse possumus dicere. Vel abusiue dicitur casus, quod ex ipso nascūtur omnes alij: uel quod cadens à sua terminatione in alias facit obliquos casus. Quæritur autē quid sit inter indeclinabilia, & aptota & monoptota: & sciendum quod aptota & monoptota indeclinabilia sunt. similiter enim non uariant terminationem, sed immobilem eam seruant. Aptota tamen sunt proprie dicenda quæ nominatiuū solum habent, qui plerunq; & uocatiuus inuenitur, & non accipitur etiā pro obliquis, ut Iupiter, Diespiter. non enim licet eodē pro genitiuo uel alio casu obliquo uti. Ideo autē dixi proprie dicenda, quia inueniuntur antiqui aptota pro monoptotis, & monoptota pro aptotis posuisse: neutrū uerò si sit aptotū, necessario etiā pro actō et uctō accipitur eius ntūs, quod generale est omnium neutrorum, ut fas, nefas, ir, pus. Monoptota uerò sunt quæ pro omni casu una eademq; terminatione funguntur, qualia

sunt

sunt nomina literarũ, & numerorũ à quatuor usq; ad cẽtum. Mille quoq; indeclinabile est, & siqua inueniantur similia, ut hoc ā, huius ā, hoc alpha huius alpha, hi quatuor, horũ quatuor, hoc gũmi huius gũmi, hic et hæc & hoc nequã huius nequã, hi quot, tot, horũ quot tot, & barbara plurima, sed magis omnia: nisi ea ad græcã uel ad nostrã regulã flectamus, uel ab autoribus flexa inueniamus. In his ergo, id est carẽtibus declinatione finaliũ syllabarũ, quæ monoptota nominamus, uidẽtur casus fieri non uocis, sed significationis duntaxat. Itaq; articulis diuersis utimur pro uarietate significationis, nec non etiam structuræ rationẽ seruamus, sicut in declinabilibus per sex casus. Velut autem una uoce diuersas possunt habere significationes, tam declinabilia per quosdã casus, quàm indeclinabilia per omnes casus: sic è contrario diuersis uocibus sæpe inuenimus unã eandemq; fieri significationem, ut labor & labos, honor honos, huius cornus & corni, pinus & pini, huius quæstus uel quæsti, ornatus uel ornati, tumultus uel tumulti, Achillis uel Achilli, Aulai & aulæ, à fœlice uel fœlici, deis & dijs, sapientium uel sapientum. nec solum in nominibus, sed etiam in alijs partibus, ut amauerunt uel amauere, amaueram uel amaram, ei uel ij, eis uel ijs, nimium uel nimis, satis uel sat. Est autem rectus qui & nominatiuus dicitur: per ipsum enim nominatio fit, ut nominetur iste Homerus, ille Virgilius. Rectus autem dicitur quod ipse primus natura nascitur uel positione, & ab eo facta flexione, nascuntur obliqui casus. Genitiuus autem qui & possessiuus & paternus appellatur; genitiuus uel quod genus per ipsum significamus, ut genus est Priami: uel quod generalis

neralis

neralis uidetur esse hic casus genetiuus, ex quo ferè omnes deriuationes, & maxime apud græcos solent fieri. possessiuus uerò quod possessionem quoque per eum casum significamus, ut Priami regnum: unde possessiua quoq; per eum casum interpretamur. quid est enim Priameium regnũ nisi Priami regnũ? paternus etiam dicitur, quod per eũ casum pater demonstratur, ut Priami filius. unde patronymica pariter in eum resoluuntur. Quid est enim Priamides nisi Priami filius? Post hunc est datiuus, quem etiam cõmendatiuum quidã nuncupauerũt, do homini illã rem, & cõmendo homini illã rem. Quarto loco est actũs, siue causatiuus, accuso hominem, & in causa hoĩem facio. Vctũs salutatorius etiã uocatur, ut ô Aenea, et salue Aenea. Ablũs etiã cõparatiuus, ut aufero ab Hectore, et fortior Hectore. Multas tamẽ alias quoq; et diuersas unusquisq; casus habet significatiões, sed à notioribus & frequentiorib. acceperũt nominationẽ, sicut in alijs quoq; multis hoc inuenimus: ut patronymica uocamus, nõ quod omnia, sed quod pleraque à patribus deriuantur: neutra dicimus uerba, non quod solum ea in hac specie inueniantur quæ neutram habẽt significationem, id est, nec actiuam nec passiuam absolute dicta, sed quod ex maxima parte sunt neutra. Syllabas nominamus, non quod omnes cõprehensione literarum cõstent, sed quod pleræq; sic ergo etiam casus ab aliqua notabiliore significatione sunt nominati. Ordo quoq; naturalis eius datus est: quippe nominatiuus quẽ primũ natura protulit, ipse primũ sibi locũ defendit: unde uerbis quoq; intransitiue, iste quasi egregius adhæret. Gtũs secundũ locum sibi defendit. hic quoq; naturale uinculum generis possidet

fidet, & nascitur quidē à nominatiuo, generat autē omnes casus obliquos sequentes. Datiuus, qui magis amicis conuenit, tertium locum tenet, & quod uel eandē habet uocem genitiuo, uel alius abiectione uel mutatione literæ ab eo fit. Qui uerò ad inimicos magis attinet, id est actūs, quartum. Extremū apud Græcos obtinuit uctūs, quippe cū imperfectior cæteris esse uideatur. nisi enim secundæ personæ coniungi non potest, cum superiores quatuor omnes personas poßint complecti, figuratè adiuncti pronominibus, ut ego Priscianus scribo, ut Priscianus uel Prisciane scribis, ille Priscianus scribit. Mei Prisciani eges, tui Prisciani egèo, illius Prisciani eget. Mihi Prisciano das, tibi Prisciano do, illi Prisciano placet. me Priscianū uides, te Priscianū uideo, illum Priscianum uidet. Similiter abltūs tribus adiungitur personis, à me Prisciano accipis, à te Prisciano accipio, ab illo Prisciano accipit. Non egent aūt nomina pronominibus, quamuis omnes circumeant personas, si cum uocatiuis aut substantiuis uerbis cōiungantur, ut Vergilius nominor, uel sum, Vergilius nominaris uel es, Vergilius nominatur uel est. Igitur ablatiuus proprius est Romanorum, & quamuis ipse quoq; tribus sociari poßit, ut diximus, personis, tamen quia nouus uidetur à latinis inuentus, uetustati reliquorū casuum conceßit. quamuis hunc quoq; à uetustißimis Græcorū grāmaticis accepisse uidentur Latini, qui sextū casum dicebant οὐρανόθεν, ἐμέθεν, qui profectò ablatiui uim poßidet. nam etiam præpositionem assumit, ut ἐξ ἐμέθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Homerus, ἐξ ἐμέθεν γάρ φασι κακὰ ἔμμεναι. Sunt igitur formæ casuales sex: Monoptota, quæ una terminatione pro omni casu funguntur, ut suprà dictum

ctum est, ut nequã, gummi, alpha, beta, cornu, quatuor, quinq;, sex. his quidam addunt illa quæ tam uoce q̃ significatione unum casum habent, ut huiusmodi, istiusmodi. Diptota, quæ duos diuersos casus habent tantum, ut uerua uerubus: nam ueruum in usu nõ inuenimus. & fors, forte. Terent. in Phorm. ô fortuna. ô fors fortuna. Verg. in 1. Forte sua Libycis tempestas appulit oris. Et tabis tabo. Alia triptota, qualia sunt omnia neutra secundæ declinationis in singulari numero, ut templũ tẽpli tẽplo, et in plurali tã in secũda q̃ in tertia et quarta, id est omnia neutra pluralia, ut templa templorũ tẽplis, sidera siderũ sideribus, cornua cornuũ cornib. Alia tetraptota, qualia sunt omnia in r desinentia secũdæ declinationis, puer pueri puero puerum. Alia pẽtaptota, qualia sunt omnia masculina uel fœminina secũdæ declinationis in us terminãtia, doctus docti docto doctũ docte, Virgilius uirgilij uirgilio uirgilium uirgili. Hexaptota, sunt quæ sex diuersos casus habent, qualia masculina in us desinẽtia, quæ secundum declinationem quorundam pronominum in ius efferũt genitiuũ, unus unius uni unũ une ab uno: cuius de uocatiuo quia quidam dubitãt, Caper doctißimus antiquitatis perscrutator, ostendit hoc usum Catullũ et Plautũ. Catullus, Tu præter oẽs une de capillatis celtiberose celtiberie fili. Plau. in Fribolaria, O amice ex multis mihi une Cephalio, Sole quoq;. Attici [illegible] i Hymenæo: Felix lectule talibus sole amorib. Sunt alia quorum quidẽ nominatiuus in usu nõ est, obliqui aũt sunt, ut Iouis ioui iouẽ à ioue. Quãuis uetustißimi nominatiuũ quoq; hic Iouis proferebãt, sicut de ntõ tractãtes, ostẽdemus. Sunt alia in quibus tres obliqui inueniuntur, precis

 preci-

preci prece, frugi frugem fruge. uetustißimi tamen & frux & fruges nominatiuum protulerunt. Alia in quibus duo, uioē uice, tabi tabo. Alia in quibus unus, ut spōte laterem. quamuis & ablatiuus eius singularis, & nominatiuus & accusatiuus plurales inueniuntur. Plaut. in Truc. quid maceria illa ait, in horto Quæ est? quæ in noctes singulas, latere fit minor? qua is ad uos, Damni permensus uiam est? non mirum (uetus est maceria) lateres. Si ueteres ruũt, ain' tu ueteres lateres ruere? Fas nefas, cepe. Illud quoq; nō est prætermitendum, quod quibusdam septimus casus esse uidetur ablatiuus, quando sine præpositione profertur, quod satis irrationabile uidetur: minimè enim præpositio addita uel subtracta mutare ualet uim casus. Neque enim cũ accusatiuo casui multæ præpositiones solent adiungi, alius casus est quãdo habet eas præpositiones, & alius quando absq; his profertur. quis autem dubitat, quod omnes præpositiones uel accusatiuo, uel ablatiuo apud Latinos iũgi solẽt? Ergo si adiunctæ uel non ablatiuo mutant eius uim, actō quoq; adiunctæ uel non, debent similiter mutare casum: denique in comparationibus absq; præpositione solet proferri ablatiuus, nec tamen dicit quisquã septimũ tũc esse casum, sed ablatiuum, cũ dico fortior Achilles Hectore. In quo omnes artium sciptores consentiunt: & sex esse casus confitentur, non septem. Vno enim non duobus latini casibus superant Græcos. Septimũ igitur qui addunt, superuacuum faciunt, qui nulla differentia uocis in ullo nomine distet à sexto. Sciendum tamen quod hic casus, id est ablatiuus, est quando pro genitiuo, est quando pro datiuo accipitur græco. Pro genitiuo, quãdo præpositio,

sitionibus uel aduerbijs ablatiui casus subiungitur, ut ex illo, de illo, ab illo, pro illo, coram illo, cum illo: & quando comparatur, fortior illo. & quādo nominis & participij ablatiuus, uerbo & nominatiuo alterius nominis cum transitione personarū adiungitur, ut sole ascendente dies fit, & Troiano bellante uicti sunt Parthi. Hac autem utimur constructione, quando consequentiā aliquā rerum, quæ uerbo demonstrantur, ad eas res quæ participio significātur, ostēdere uolumus. Quid enim est Traiano bellāte, uicti sunt Parthi, nisi quod secuta est uictoria Traianū bellantē? &, Sole ascendente factus est dies, nisi quod ascensionē solis secutus est dies? Inueniūtur tamen etiam nomina loco participiorū in huiuscemodi elocutione posita, ut Verg. in 7. nō uobis rege Latino Diuitis uber agri Troiæ ue opulentia deerit. Rege Latino, pro regnāte Latino. quamuis in huiuscemodi quoq; constructionibus subauditur participiū substātiuum. Græci autem in huiusmodi constructione solent pro gtō participij etiā infinitum uerbum ponere, ut ἐν τῷ βασιλεύειν τραϊανὸν, ἀντὶ τοῦ βασιλεύοντος τραϊανοῦ. Etiam tunc pro gtō ponitur Græco, quando p participiū habens & actūm interpretamur eum, ut pulchra forma mulier, id est pulchrā formam habēs. Magna altitudine domus, id est magnam altitudinē habens. Pro datiuo quoq; quando cum in, uel sub præpositionibus iungitur, ut in illo, sub illo: & quando ipsum ablatiuum interpretamur per accusatiuum, & per præpositionem per, ut uinco te manu, id est per manum: uideo te lumine, id est per lumen.

Hic finis libri quinti de generibus, de numeris, de figuris, de casibus: quod uerò sequitur caput subditītium est.

Hoc penum huius peni, hoc penus penoris, hic penus penus, hęc penus penus, hoc penu penu, ut hoc specus specoris, hic specus specus, hoc specu specu. Algor algoris, hic algus huius algus. Plautus in Vidularia: Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, algum, famem. Idem in Rudente: Tu uel suda uel peri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Optimates sunt qui defendunt senatores. Populares qui defendunt populum. Ex asse hæredem facit, id est ex duodecim uncijs. A mobilibus fixa deriuata fiunt, clarus claritas, magnis magnitudo, latus latitudo, altus altitudo, pius pietas. Item à fixis mobilia, deriuata, Iuno iunonius iunonia iunoniū, ęquor ęquoreus ęquorea ęquoreū, marmor marmoreus marmorea marmoreū, sanguis sanguineus sanguinea sanguineum, œ & æ diphthongi longæ sunt. Inde Virgilius: Insulæ Ionio in magno dixit. œ autem diphthongus apud Græcos etiam in principio dictionis pro breui accipitur,

τοιαύτας οἶστρος παρδάλεσι λοχάδιτη.

Aliter enim iambus stare non potest, r & s literas Græci uim penè literarum uocalium habere affirmant. Vnde r quoque aspiratur, sicut aliæ uocales apud Græcos, rhetor, Rhodanus, Pyrrhia, Pyrrhus, & s similiter uim uocalis habere dicūt. Et hoc ex Latina lingua maximè intelligere possumus, cum s litera in metro & liquescit & synalœpham facit, ut

Ponite spes sibi quisq;

Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellas.

& aspirationis loco fungitur: pro ἕξ enim, uel ἑπτὰ ἥμισυς ἕκτον, sex, septem, semis, sextum dicimus. οἶδα μὲν ὡς ἀπὸ τοῦ, γέρον, βρύεις, μύνανδρος, τὸ μεθύειν τῇ ἀσπίδι. Vnde Roman. ebrius dicunt: καὶ οἱ ἕλληνες ἔχουσιν ἀπρόσωπα, ῥήματα, χρῆ με, δεῖ με, πρέπει με, moderor tibi. Sallustius in Catilina: Tempus, fortuna, cuius libido gentibus moderatur, moderor te. Lucan. Sideribus quæcunq; fugam moderantur Olympi.

Quæro te, quæro â te. διὰ τοῦτο οὐ λέγουσιν οἱ ῥωμαῖοι, τὸ πρὸ δοτικῆς καλοῦμεν, ἢ πρὸ δοτικῆς αἰτῶ, ὡς μὴ ἔχοντες τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν.

Hoc caput totum uacare puto: sumptum tamen esse ex aliquo uetere erudito grammatico, & hic appositum.

PRI-

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VI.

PROOEMIVM.

Breuiter regulas tibi me iufsisti Iuliane consul ac patricie, nominum colligere, quibus Latina uitur eloquentia: quod suscepi non tam rei facilitate, uel ingenij confidentia, quàm ne quid tibi (cui omnia debeo) prorsus negarem. Et quoniam ornamentũ te esse Latinorum, non minus quàm Græcorum studijs gaudebam, igitur excusatio mihi sit audacis incepti, difficillima recusatio tuæ iufsionis. Nunc de nominatiuo, genitiuo singulari, quibus inuentis alij casus tam singularis quàm pluralis numeri facile dignoscuntur. Pleraque quidem à doctifsimis uiris: paucula tamen, & à me pro ingenij mediocritate inuenta exponã. Et hæc modo cõpendij causa, postea uero (Deo uitam præbente) de accusatiuo & ablatiuo singulari, & genitiuo plurali tertiæ declinationis, cum de obliquis tractauero casibus, multo labore inuenta, & diuerso autoritatis usu approbato subiungã. De uerbi quoq; præterito perfecto, cum de eius temporibus differam explanabo, in quibus uos dubitare dicitis: nec mirum, cum etiam ipsi probatifsimi artium scriptores non omnino certis hæc regulis differuisse noscuntur. Quoniam in superioribus libris de literis & syllabis, & accidentibus nomini, & de omni deriuatiuorum specie nominum, quantum potui, exposui, nunc de regulis in hoc quidem libro nominatiui & genitiui, insequenti uerò cæterorum casuum tractare incipiam. Nec me pigeat dum uiuo, & hæc, & quæcunq; scripsero, uel mea diligentia, uel amicorum monitu, uel inuidorum uituperatione, si iusta fuerit, emẽdare. Solatio enim mihi ipse esse possum, qui ueterum scriptorum artis grammaticæ uitia corrigere, quamuis audacifsimè, sed maximis autoribus Herodiano & Apollonio, confisus ingredior, si quid in meis quoque humani erroris scriptis acciderit, quod sit emendandum.

DE NOMINATIVO ET GENITIVO.

Quatuordecim sunt literæ terminales nominũ, quibus Latin⁹ utitur sermo. Vocales omnes, semiuocales similiter omnes, absq; z & s, quã magis mutã esse cũ de litera tractabamus in primo libro ostendimus. Præterea mutæ tres c d t, ut sophistæ, mare, gũmi, Cicero, cor-

nu, sol, templũ, numen, Cæsar, uirtus, pax, lac, aliud, Bogud, caput. In Græcis autem inuenitur etiam y, ut Dory nomen oppidi pontici, et Aepy. Stat. in 4. Theb. & summis ingestum montibus Aepy. In a desinentia nomina siue Latina seu Græca, masculina uel fœminina uel communia, addita e faciunt genitiuum in æ diphthongon, ut hic scriba huius scribæ, hæc musa huius musæ, hic et hæc auriga, huius aurigæ. Inueniuntur tamen quedã ex communibus etiam neutro generi adiuncta, sed figuratè per ἀλλοιότητα, ut aduena, mancipiũ. Valerius aũt Maximus in 2. Memor. ponit alienigena studia, quòd prima declinatio non habet. Nullum enim neutrum nec primæ, nec quintæ declinationis potest inueniri. Nec idem esse singularis nominatiuus neutri generis in a desinens, & nominatiuus pluralis. Sed antiquißimi hic alienigenus, & hæc alienigena, et hoc alienigenũ dicebãt, ex quo potest hoc esse plurale. Necnon cætera similiter à genere cõposita proferebãt, caprigenus, terrigenus, taurigenus. Idq; usus confirmat. Pacu. in Paulo: Quæ uia caprigeno generi gradibilis greßio est. Cic. in Prognost. Caprigeni pecoris custos de gurgite uasto. Verg. in 3. Aeneid. Caprigenumq; pecus, nullo custode per herbã. Hoc tamen potest & per syncopã accipi pro caprigenarũ, sicut idem in 8. Optimè graiugenũ, cui me fortuna precari, pro graiugenarũ. Actius in Ioc: Ex taurigeno semine ortam fuisse an humano eam. Illud etiã obseruandũ, quòd octo sunt nomina in a desinentia fœminina, quorũ masculina in ius plerunq; terminãt gtũm, & in i datiuum, more quorundam pronominũ. Itaq; fœminina quoq;, necnõ et neutra eosdẽ habẽt gtõs & datiuos. Vnde quidã decepti inter pro-

nomina

nomina posuerunt ea. sunt aũt hæc: Vnus una unũ unius uni, ullus ulla ullum ullius ulli, nullus nulla nullũ nullius nulli, solus sola solũ solius soli, totus tota totũ totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrũ utrius utri, alter altera alterũ alteri9 alteri. Similiter ab eis cõposita, uterq; utraq; utrũq; utriusq; utriq;, alteruter alterutra uel altera utra alterutrũ uel alterũ utrũ, alterutri9, uel alterius utrius, alterutri uel alteri utri: utraq;.n. declinatio in usu ueterũ est. neuter neutra neutrũ, neutrius neutri. Sed in noĩe neuter ex cõtrario alijs quæ simili forma declinantur, frequẽtior est usus gtĩ in i, et datiui in o terminãtis in masculino & neutro. In fœminino uerò in æ diphtõgũ, hic neuter, et hoc neutrũ, huius neutri, huic neutro: hæc neutra, huius & huic neutræ. Et sciendum quod quoties superiora masculina in i desinũt in genitiuo, & in o datiuo (hoc enim quoq; rarior habet usus, et uetustior) necessario fœmmina supradictos in æ diphtõgum terminant casus. Itaq; non solum una unius uni, sed etiam huius & huic unæ, & similiter ullæ, nullæ, solæ, totæ, aliæ, alteræ in usu antiquiore inuenimus. Cic. pro M. Tullio: Hoc iudicium sic expectatur, ut non unæ rei statui, sed omnibus cõstitui putetur. Idẽ ad Heren. Non res totæ rei necesse est similis sit. Ter. in Heaut. Hæc ipsa in itinere alteræ dum narrat forte audiui. Idẽ in Eun. Nunquã ædepol quicq̃ iamdiu quod magis uellẽ euenire mihi, euenit. Quã qd' mõ senex intro ad nos uenit errãs, mihi solæ ridiculo fuit, quæ quid timeret sciebã. Cæcili9: Nullæ nationi tot, tantas tam continuas uictorias, tam breui spacio datas arbitror q̃ uobis. Eiusdẽ, id est primæ declinationis fœmininorũ, genitiuũ etiã in as more Græ

corum solebāt antiquißimi terminare:unde adhuc pater familias et mater familias pro familiæ solemus dicere, et frequens hoc habet usus. Liu. in Odis. Atq; escas habemus mentionem. escas pro escæ ibidem. Nam diua monetas filiam docuit. monetas pro monetæ. in eodē: Mercurius cūq; eo filius Latonas: pro Latonæ. Neuius in carmine belli Punici primo: Inerant signa expressa quomodo Titani bicorpores, gigantes, magniq; Atlantes, Rhūcus, atq; Purpureus filij Terras, pro Terræ. In eodem: Ei uenit in mentē hominum fortunas: pro fortunā. Ennius in 7. Annal. Dux ipse uias: pro uitæ. Cic. in 4. Verrinarum. Liberos matresfamilias bona fortunasq; omnes. Dicitur tamen & paterfamiliæ, & patresfamiliæ, & familiarum, & familijs. M Brutus de officijs: Itaq; patresfamiliæ domini sumus. Sallust. in Cat. sed filij familiarum, quorum è nobilitate maxima pars erat, qui parentes interficerent. Cicero in frumētaria: Itaq; ex his scribis qui digni sunt illo ordine patrib. familijs uiris bonis atq; honestis percontamini. Neutra eiusdē terminationis Græca sunt, & addita tis faciunt genitiuum, ut hoc peripetasma, huius peripetasmatis, hoc poëma, huius poëmatis. Hæc tamē antiquißimi secundū primā declinationem sæpe protulerunt, & generis fœminini, ut Plaut. in Amphitruone, cum seruili schema, pro schemate: Nunc ne ornatū hunc Vos meū admiremini, quod ego huc processi sic cū seruili schema? Valerius in Phorm. Quid hic cum tragicis uersibus, et syrma facis? pro syrmate. Plautus in Persa: Theatrū lepida cū decorat schema. Cæcili in Hippo. Filius in me incedit satis hilari schema. Pomponius in satyra: Cuiusuis lepôris liber diademā dedit, pro diade-

diadema. Liberius in Cancro: Nec Pythagoreã dogmam doctus. Plaut. in Milite glorioso: Glaucomam ob oculos obijciemus, eũq; ita faciemus, ut quod uiderit ne uideat. Quidã aũt in um etiã teste Celso huiuscemodi nominum protulerũt nominatiuos, hoc emblematũ huius emblemati, hoc toreumatũ huius toreumati declinantes. Vnde freq̃ues usus eorũ datiuos & ablatiuos plurales in is terminat, his et ab his schematis, emblematis, pipetasmatis, toreumatis, quibus frequenter casibus in Verrinis utitur Cicero. Nam a & b & k nomina literarũ indeclinabilia sunt, sicut aliarũ quoq; omnium literarũ, necnon numerorũ à quatuor usq; ad centum: sed & mille. Nam à centum cõpositi numeri declinantur, ut ducenti ducentorũ ducentis, & similes. Et literarum quidem nomina neutri generis sunt, numeri uerò qui sunt indeclinabiles omnis sunt generis, hoc est & masculini et fœminini et neutri. Mulucha & flumen & Turia, & siqua similia inueniuntur, magis figuratè masculina cum neutris iunguntur, ut si dicam Tiberis flumen, uel Hister flumen: quod autẽ non sint neutra Turia & Mulucha & similia, ostendit etiã natura ipsius sermonis Punici, in quo omnia nomina uel masculina sunt uel fœminina. Ergo Capsa quoq; & Thala oppidũ, & Thirimida similiter fœminina figurate neutris sunt coniuncta. Vnde Sallust. in 2. Histor. Inter læuam mœnium & dextrum flumẽ Tyriam, quod Valentiã paruo interuallo præterfluit. Turiã dixit, qui accusatiuus masculini est generis, nõ neutri. Plurima tamen non solũ in Africa, sed etiã in alijs regionibus nomina fluuiorum in a inueniuntur desinẽtia. Lucan. in 2. Nullasq; uado qui Macra moratus Alnos. In eodem: Se-

naq; & Adriacas qui uerberat Aufidus undas, qui sunt Italiæ, similiter Himella, & Allia. Vergil. in 7 propè flumen Himellæ. Idem in eodem: Et quos infaustum interluit Allia nomen. Sallustius in 2. Histor. Nisi quia flumen Lurda Tauro monte defluens. Necnon etiam Græca nomina tam fluuiorum quàm aliorum in as apud illos desinentia, quæ in ' faciunt genitiuũ Græcum, nostri absq; s solent plerunque proferre, ut Marsya, Geta, Chærea, Sosia. Lucan. in 3. Qua celer & rectis descendens Marsya ripis, Errantem Mæandron adit. Hoc etiam sciendum, quòd omnis nominatiuus in a desinens, corripitur, quãuis sit apud Græcos productus, ut Lydia, Syria, Phrygia, Italia, Hispania. Vnde accentus quoq; cum tempore mutatur. In paucis tamen inueniũtur nostri poetæ Græcis, seruasse morẽ Græcum. Stat. in 4. Theb. Non Tegea non ipsa Deo uacat alite fœlix Cyllene. Idem in 6. te plangeret Argos, Te Nemea, tibi Lerna comas, Larissaq; supplex Poneret. In ẽ correptam Latina sunt neutra, quæ e in is conuersa faciunt genitiuum, ut hoc mare, huius maris, hoc monile huius monilis, hoc mantile huius mantilis. Ouidius in 4. Fast. Dixerat ad dextrã uillis mantile solutis Cumq; meri patera thuris acerra fuit. Hoc Soracte huius soractis. Horat. in 1. Carm. Vides ut alta stet niue candidum Soracte. Vergil. in 11. Sancti custos Soractis Apollo. Excipitur unũ indeclinabile in singulari numero, hoc cepe hui⁹ cepe. Apuleius in Medicinalibus. Cepe soccum melle mixtũ. quod in plurali numero fœmininum est primæ declinationis, hæ cepæ ceparum, quamuis antiquißimi in a quoq; singulare fœminino genere hoc recte protulisse inueniuntur. Neuius in Apella: ut illum

ut illum dij terant, qui primum olitor cepam protulit. Lucilius in 6. Satyr. lippus edenda acri aßiduè κρομμυο-πώλης homo ceparius cepa, frequentior tamen usus hoc cepe protulit. Neuius in Apella: Cui cepe edendo oculus alter profluit. Idem in Eculeo: Oleas, cepe, ficus. Varro de actionibus scenicis tertio: Multifariam in patellis coquere cepe. Caper tamē & cepitius & cepitium ueteres dixisse ostendit. In e productam Graeca, sunt fœminina, & uel Graecè declinantur, ut Libye Libyes: uel mutata e in a, & accepta d faciunt in æ diphthongum genitiuum, ut Helena Helenæ. In i Latina siue Graeca inueniuntur & neutra, sunt uel omnis generis, & aptota, ut hic & hæc & hoc frugi, nihili, mancipi, huiusmodi: nauci quoque quòd putamen nucis significat, & pro nihilo accipitur. Plautus in Mostellaria: Qui homo timidus erit, in rebus dubijs nauci non erit. Idem in Truculento: Tympanotribam amas hominem non nauci. Quibusdam autem non irrationabiliter genitiui uel datiui casus isti sunt existimati, qui figuratè cum omnibus alijs casibus & generibus poßint adiungi. Nam frugi datiuus est à nominatiuo frux uel fruges, & mancipi à manceps, & nihili genitiuus à nominatiuo nihilum. hoc gummi, hoc sinapi, magis peregrina sunt: quāuis quidam hæc sinapis dixerunt, ut Plautus in Pseudolo: teritur sinapis scelerata cum illis qui terunt, Priusquā triuerint, oculi ut extillēt, facit. Inueniuntur & barbara in i, ut Illiturgi oppidū. Liuius in uigesimotertio ab urbe condita: Illiturgi oppidum oppugnabatur. Traianus in primo Dacicorum: Inde Berzobim, deinde Aixi proceßimus. Herodianus gummi quoque

&

& piperi barbara dicit esse, sed nostri piper piperis declinauerunt, ut Persius: Et piper & pernæ. Idem: Rugosum piper. Et Iuuen. Soluite funē, Frumenti dominus clamat piperis'ue coemptor. De huiusmodi, istiusmodi, illiusmodi, & alijs talibus multi dubitauerūt, utrum composita sint an non: sed ea cōposita esse ipse accentus docet, qui in fine præcedentis dictionis poni nō posset, nisi essent composita. Ideo autē indeclinabilia sunt, quia utraque pars genitiuum casum habet. Quomodo igitur si uterq; sit nominatiuus in compositis, uterq; declinatur, sic in his nominibus quia uterq; genitiuus est, mansit indeclinabilis. In o correptā, quam tamen ueteres frequenter producūt, Latina sunt: & si fœminina fuerint, g uel d antecedentibus, mutāt o in i, & accepta nis faciūt genitiuū, ut hæc Carthago huius Carthaginis, hæc uirgo huius uirginis, hæc dulcedo huius dulcedinis, alcedo alcedinis. Plaut. in Penulo: Quā mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos. Alia uerò oīa producunt o in gtō, ut hic Cicero, huius Ciceronis, caupo cauponis, hæc Iuno huius Iunonis, Castulo Castulonis, Ruscino Ruscinonis, nomina sunt urbiū Hispaniæ. Hic & hæc bubo huius bubonis. Excipiūtur hæc quæ in gtō nō seruāt o, ut hic cardo huius cardinis. Quidā tamē ueterū etiā fœminino genere hoc protulerūt. Gracchus in Atalāta: O grata cardo, regium egressum indicans. Ordo etiā ordinis, homo hominis, quod est cōmune. Cic. pro Cluent. cū de eius matre loqueretur ait: Cuius ea stultitia est, ut eam nemo hominē appellare poßit. Et Lucan. in 5. de Phemonoe: Atq; hoīem toto sibi cedere pectore iußit. Verg. in 1. Aen. Nec uox hoīem sonat: de fœmina loquens. uetustißimi tamē

etiam

etiam homo homonis declinauerũt. Ennius: *Vulturis in syluis miserum mandebat homonem. Heu quàm crudeli cõdebat membra sepulchro.* Nam & *uultur & uulturis, et uulturius dicitur.* Nemo quoq; *siue ex hoc cõpositum, ut quibusdã uidetur, seu nõ, cõmunis est generis, & simĩliter o in i cõuertit in genitiuo, ut nemo neminis.* Lucil. *in* 50. *Neminis ingenio quenquã cõfidere oportet.* Plaut. *in Captiuis:* Neminis *misereri certũ est, quia mei miseret nemo.* Titinn. *Quod rogas neminẽ decet bonã.* Terent. *in* Andria: *Hoc ego scio unum neminẽ peperisse hic.* Nec *solum de hominibus dicitur.* Verg. *in* 9. *Turne quod optanti diuûm promittere nemo.* Turbo *turbinis, quãdo de ui uentorum loquimur.* Nam *si sit proprium, seruat o in genitiuo, hic* Turbo *nomẽ proprium gladiatoris* Turbonis. *sic* Horat. *in* 2. *Sermonum: Corpore maiorem rides Turbonis in armis Spiritum.* Anio *etiam* Anienis, *quod antiquissimi secundũ analogiã* Anien *nominatiuũ proferebãt.* Cato *cõtra* Veturiũ: *Aquã* Anienẽ *in sacrariũ inferre oportebat, nõ minus quàm* 15. *millibus* Aniẽ *abest.* Ouid. *Quaq;* Numici *Aut* Anienis *aquæ, cursuq; breuissimus* Almo. Cic. *pro* Cornelio *in* 1. *trans* Anienẽ. Horat. *in* 1. *Carm.* Et *præceps* Anio *ac* Tiburti *locus.* Apollo Apollinis. *Præterea* Cupido Cupidinis, *quod masculino quidẽ genere deũ significat plerunq;, & est propriũ: fœminino uerò ipsam rẽ. Itaq; fœminini præualuit declinatio.* Margo *quoque marginis.* Notandum *quod tam masculini quàm fœminini generis inuenitur.* Stat. *in* 3. *Theb. Soluerat Hesperij deuexo margine ponti.* Iuuen. *in* 1. *Aut summi plena iam margine libri.* Excipitur *etiã caro fœmininũ, carnis.* Vetustissimi *tamẽ etiã ntũm hæc*

carnis

carnis proferebant, qui magis rationabilis est ad genitiuum. Liuius Andronicus in Odyssea: Carnis ait uinum quoque quod libabant anclabatur: ἐθηφύσατο. Et T. Liuius in 26. ab urbe cond. Latinæq; instauratæ, quod Laurentibus, carnis quæ dari debet data non fuerat. Itaque eiusdem caro diminutiuū caruncula est, ut uirgo uirguncula, ratio ratiuncula. Varro in Andabata: Sed quid uis potius ô homo quàm caruncula nostra. Ab eo aūt quod est carnis carnicula debet esse, ut canis canicula. Et sciendum quod quinque inueniuntur in o terminantia, quæ faciunt in a fœminina, ut leo leæna, uel lea, draco dracæna, leno lena, caupo caupona: quod significat tam ipsam tabernam quàm mulierem. Lucil. in 3. Caupona hic tamē una Syria. Strabo etiam straba facit. Varro de numismatis: Non hæc res de uenere pæta strabam facit ἀπρόσδαλμον. In o productam desinētia Græca sunt fœminina, & uel Græcè declinantur, ut Manto Mantus. Vergil. in 10. Fatidicæ Mantus & Tusci filius amnis. Vel addita nis faciunt genitiuum, ut Dido Didonis, Calypso Calypsonis, Io Ionis. idq; usus antiquorum comprobat. Actius in Ione: Custodem assiduum Ioni apposuit uirgini. Pacuuius: filios sibi procreasse dicitur, eundem per Calypsonem autumant. Plaut. in Aulularia: Quod si Argus seruet, qui oculeus totus fuit, quem quondam Ioni Iuno custodem addidit: quod autem Ionis, & Didonis, Calypsonis dicitur, ostendit hoc etiam Cesellius Vindex in Stromateo, his uerbis: Calypsonem ita declinatum esse apud antiquos. Liuius: Apud nympham Atlantis filiam Calypsonē. Ennius in 8. Pœnos Didone oriundos. Actius in Ione; Custodem assiduum Ioni instituit uirgini. In u

Latina

Latina sunt generis neutri, & aptota in singulari numero, non etiam in plurali, ut hoc cornu cornu, tonitru, genu, gelu, quæ tamen antiquissimi inueniuntur in um quoq; proferētes, in eodem genere, & in us genere proferentes masculino, & quartæ declinationis, ut Lucan. in 7. cornus tibi cura sinistri. Idem in eodem: Seu tonitrus ac tela Iouis præsaga notauit. Cicero tamen in Arato, hoc genus pro genu protulit: Tertia sub cauda ad genus ipsum lumina pandit. Idem in eodem: Ac propter læuum genus omni ex parte locatas, Paruas Vergilias tenui cum luce uidebis. In eodem: Hæc genus ad Leuum nixi delapsa resedit, Atq; inter flexum genus & caput alitis hæsit. Actius in Promotheo: Profusus flamine hyberno gelus. Illud etiam notandum, quod cum plerunq; composita simplicium declinationem seruent, Capricornus secundæ inuenitur declinationis. Cicero in Arato: Corpore semifero magno Capricornus in orbe. Idem in eodem: Tum magni curuus Capricorni corpora propter Delphinus iacet, haud nimio lustratus nitore. Ouidius in secundo Metamorph. Dextra cornum tenet. Idem in quinto: flexile cornum. Lucret. similiter in sexto: Propterea fit uti, quæ semina cunque habet ignis Demittat, quum sæpe gelum, quod continet in se, Mittit. Accius uerò in Troadibus: Sed utrum terræmotus sonitus' ne inferûm peruasit aureis inter tonitrua et turbines. In e duo sunt generis neutri, lac lactis: quod antiquissimi etiam hoc lacte protulisse inueniūtur teste Capro, apud quem exempla inuenies. Plautus in Menæchmis: Neque aqua aquæ, neq; lacte est lacti, crede mihi, usquam similius. Et alec alecis. Sic Martialis:

Cap-

Capparim, & putri cepas alece natantes.

Et pulpā dubio de petasone voras. Horat. in 2. Serm. *Peruellunt stomachum siser, alec, faecula coa.*

Est autem alec genus piscis. Inueniuntur tamen quidā ueterum etiam haec alec fœminino genere protulisse. quod autem Caper ostendit de dubijs generibus Verrium Flaccum posuisse, alecē hanc dicens, non habet plurale, nec hoc neq; lac. Nam hae lactes partes sunt intestinorum à Graeco γαλακτίδες *dictae, & seruauerūt apud nos quoq; idem genus, cuius singulare haec lactis est.* Titinnius in Ferentinati: *Craticula, cerebellum, lactis agnina.* Pompon. in lare familiari: *Oro te Base per lactes tuas.* In d *quoq; duo sunt neutra, quae à masculinis nascuntur in s desinentibus, aliud & quid: & ex eo composita, ut aliquid, siquid, nequid, quorum genitiuus in ius profertur, ut alius & cuius, & datiuus in i, alij, & cui, secundum quorundam pronominum declinationē. unde quidam indocti pronomina ea esse putauerūt. sed ipsa significationis ratio, & omnes Graecorum doctißimi haec nomina esse cōprobant. Probus etiā alius alia aliud inter nomina posuit. Latius autē de his in pronomine differemus.* Inueni tamen apud Liu. in 112. *ab urbe condita in d desinēs Barbarum regis Maurorū nomē Bogud, cuius genitiuū secundū tertiā declinationē Bogudis protulit. ut: Castra quoq; diuersis partibus Caßius & Bogud adorti, haud multū abfuere quin opera perrumperēt. in eodem: Quo tempore firmandi regni Bogudis causa exercitum in Africā uelociter traijcere conatus sit. Idem in eodem: Caßius geßisset cum Trebonio bellū, si Bogudem trahere in societatē furoris potuisset. Idē in 113. Oppidi nomen in d de-*

desinẽs per actũm casum neutro genere protulit, Et ipsê circa pulpud orum tuebatur. In t hoc caput capitis inuenitur, & ex eo cõposita syncipput syncipitis, occiput occipitis. Git. μιλάνθιον, & nepet nomen oppidi Italici, indeclinabilia sunt. In al latina & barbara inueniũtur, & sunt masculini generis uel neutri, quæ addita is, faciunt gtũm, ut hic sal huius salis, hic Annibal huius annibalis, hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis: sed neutra ā producunt in obliquis casibus. in l desinentia correptam, latina sunt & neutra, & addita lis faciunt gtũm, ut mel mellis, fel fellis. In el productam quæ sunt barbara, uel in il uel in ol uel in ul desinẽtia, cuiuscunq; sunt generis, latina siue barbara, addita is, faciunt gtũm, ut hic Daniel huius danielis, hæc Tanaquil huius tanaquilis, hic sol huius solis, hic consul huius cõsulis, hic & hæc exul huius exulis. Nihil indeclinabile est, quia per apocopen ab eo quod est nihilum prolatũ est. Sicut etiã apud Græcos κρῖ & δῶ & κυκεῶ, pro κριθὴν & δῶμα, & κυκεῶνα. Quidam tamen aduerbium esse putãt, quod nomẽ esse adiectiuũ quantitatis ipsa ostendit constructio. Quomodo enim dicimus multũ bonũ & boni & bonorũ, & minimũ lucrũ & lucri & lucrorũ, sic nihil malũ uel mali uel malorũ. Terent. in And. Nihil horũ egregiẽ præter cætera. Et Cicero de signis: Nihil minus ferendũ, pro nihili intolerabilius. Potest tamẽ etiã loco aduerbij accipi, quõ multũ & primũ. Nihil aũt uel nihilũ, à nõ et hilũ est compositũ, quod sine dubio est nomẽ. hilũ enim pro ullũ uetustißimi ꝓferebãt. Lucil. in 14. Naumachiã, licet hæc inquã alueolũq; putare, Et calces delectes te hilo nõ rectꝰ uiuas. In am unũ desinit generis omnis indeclina-

m

clinabile,hic & hæc & hoc nequã.In im quoq; unũ indeclinabile.Cum nomẽ uici,ut dicit Celsus. In um latina seu græca,apud græcos in on desinentia,neutra sunt, & mutata um in i, faciunt genitiuũ, ut hoc templum huius tẽpli,hoc peliũ huius pelij,hoc hostoriũ huius hostorij, lignũ quo modius æquatur.Inueniuntur tamen apud comicos multa huiuscemodi neutrorũ formã habẽtia, mulierũ nomina,quibus articulos fœminini generis necessario significationis gratia præponere solent, ἡ δόρκιον hæc dorciũ ἡ γλυκέριον hæc Glyceriũ, ἡ χρύσιον hæc Chrysium,ἡ ἀβροτόνιον hæc Abrotoniũ,ἡ λεόντιον hæc Leontiũ, hoc autẽ solet fieri adulationis causa, siue diminutionis ætatis.In an aut in on, aut in in desinẽtia græca sunt masculina uel fœminina, & producũtur omnia, & uel græce declinãtur,ut pan panos. Verg.in 8. Parrhasio dictũ Panos de more Lycæi. uel ex gtõ græco fit latinus, mutata os ultima in is,ut τιτὰν τιτᾶνος Titã titanis, δελφὶν δελφῖνος uel delphin delphinis. Dicitur tamen & delphinus delphini. In multis enim inuenimus à gtõ greco factũ latinum ntũm,ut ἐλέφας ἐλέφαντος hic elephas huius elephantis, & hic elephantus huius elephanti,à gtõ græco elephantos.Singulariter hic abacus huius abaci,à gtõ græco abacos. Arabs arabos, arabs arabis, & arabus arabi,titan titanos,hic titanus huiũs titani.Plaut. in Menec.Barbatũ tremulũ titanũ qui lucet Cygno patre.Necnon & ab actõ græco fia ntũs latinus, panthera cratera,quod græci quoq; in multis fecere,quos in hoc quoq; sequimur, qui sæpe & gtõ et alijs casib.pro ntõ sunt usi, ut ὁ μάρτυρ, τοῦ μάρτυρος, καὶ ὁ μάρτυρος, μαρτύρου, ἰκτὶν ἰκτῖνος, καὶ ὁ ἰκτῖνος, ἰκτίνου, Virgil. in 7. Hircanis ue arabis ue parãt

seu

seu tendere ad Indos. qui est à nrō hic arabus. Idem in 8. Omnis Arabs, omnes uertebant terga Sabæi. Lucil. in 4. Aethiopus dixit pro Aethiops, Rhinocerus uelut æthiopus. Titanus quoque pro titan dicebant. Vnde Neuius in carmine belli punici 1. Inerant signa expressa quomodo titani bicorpores gigantes, magniq; Atlantes. Lucan. in 9. Nec tutus spacio est elephas. Iuuen. in 4. Rursus ad Aethiopum populos aliosq; elephantos. Vergil. in 8. pantheræ terga retorquens. Cic. in Arato: Tum magni curuus capricorni corpora propter Delphinis iacet, haud nimio lustratus nitore. Horat. in 2. Carm. Nec curat Orion leones, Aut timidos agitare lyncas. Et notandum est etiam de genere quod masculino genere protulit Horatius cum Vergilius fœminino in 4. Georgic. Quid lynces Bacchi uariæ? Persius: Crateram argēti sudabit pertrepidum cor. Iuuen. in 1. Lectus erat Cōdro Procula minor, urceoli sex Ornamentum abaci. Idem in 4. Quanto delphinis balæna Britannica maior. Horat. in 1. Carm. Nulla decempedis metata priuatis opacam porticus excipiebat Arcton. Hæc decempeda ab actō græci ἀπὸ τ̃ δεκάποδα. Idem in 2. Epist. Diuersum confusa genus panthera camelo. Caßida quoq; actūs est græcus ab eo quod est caßis, quo usus est pro nominatiuo Verg. in 11. aurea uati Caßida. Stat. uerò caßis protulit in 1. Theb. Bellipotens cui torua genis horrore decore Caßis et asperso cru descit sanguine Gorgon. Quod autem græcum est hoc nomē, ostendit etiā Prob. in libro qui est de catholicis nominū. Et sciendum quod omnia in in desinētiā, etiā in is productā finiūtur. Arim proprium nomen & Aris, delphin et delphis, eleusin & eleusis, trachin et trachis. Et

notandũ quod autores Græcorũ in is magis terminatione sunt usi. Nostri uero frequentius in in, quãuis Cicero pro Scauro, cum dare nollet, inquit Aris, clàm ex Sardinia est fugere conatus. In eadẽ: Arinis uxorem pellicatus dolo concitatam. In yn quoq; terminãtia, addita is faciunt genitiuũ. Adramyn, nomen herois adramynis, Phorcyn phorcynis. Vnde Lucan. in libro 9. Squallebant late phorcynidos arua Medusæ. Nã Phorcys per s phorcyis declinatur, non phorcynis. Euan euantis, notandũ quod t assumpsit in genitiuo. Ouid. in 4. Metam. Nicteliusq; Eleleusq; parens & Iacchus & Euan: Statius in 5. & à summis auditus montibus Euan. Verg. in 6. Illa chorum simulans Euantis orgia circum. Quidam tamen participium accusatiui casus pluralis hoc magis esse uolunt, ne sit cõmunis extrema syllaba, Euantis Phrygias pro Bacchantis: In on quoq; genitiui Græci supradictam seruãt regulam, penultima secundum Græcos manente producta uel correpta, μέμνων μέμνονος, hic memnon huius memnonis, σίνων σίνωνος, hic Simon huius sinonis, λαοκόων λαοκόωντος. hic laocoon huius laocoontis. Hæc tamen antiqui solebant ablata n proferre, & secundũ Latinorũ regulam in o terminantium, quod ubiq; Terẽtius facit, declinare, ut hic Antipho huius antiphonis, hic draco huius draconis, hic leo huius leonis. Si enim leon dicas, necessario seruas ut gtũs quoq; secundum græcos t habeat leontis. Vnde Cic. in lib. Verr. qui est de supplicijs, proprium nomen, Leon leontis declinauit, quid in Leonte Macharensi non idem fecisti? Idem in frumentaria: tum iste ueneris magna uoce imperat, ut Xeno audiret, pro ξένων Greco. idem de supplicijs: Dexo Tindaridanus homo no-

mo nobilis, pro Dexon. Idem pro Muræna Zeno pro Zenon profert. Idem pro Fundanio: Esset ne id quod Meno nunciasset, Meno pro Menon. Stat. in 1. Achill. Conclamant Danai, stimulatq; Agamemno uolentes. Horat. in 3. Car. Diffidit urbiū portas uir Macedo, et subruit æmulos. pro Macedon. In en desinentia correpta latina sunt masculini uel neutri generis, quæ mutant e in i, & addita is, faciunt gtūm, ut hic flamen huius flaminis, hoc numen huius numinis. In en productam latina & græca generis sunt masculini uel fœminini, & accepta is faciunt gtūm, ut hic lien huius lienis, rien rienis, uel ren renis. Horatius in secundo sermon. Quod latus aut renes morbo tentantur acuto. Splen splenis. Damen nomen proprium historici græci, Damenis. Similiter Seben nomen herois socij Vlyssis, qui habitauit Temese, Sebenis, Hymen hymenis, hæc Siren huius sirenis, hæc Troëzen huius troëzenis. In ar latina & græca inueniuntur, & barbara, generis masculini uel neutri uel omnis, quæ accepta is, faciunt gtūm, ut hic Cæsar cæsaris, hoc nectar nectaris, hic & hæc & hoc par huius paris, hic Aspar huius asparis, hic Bostar huius bostaris. Sed neutra si deriuata sint producunt a in obliquuis casibus, à lupa hoc lupanar huius lupanaris, à lacu hoc lacunar huius lacunaris, à laqueo hoc laquear huius laquearis, à calce hoc calcar huius calcaris. Horat. in 2. Epist. si munus Apolline dignū. Vis cōplere libris, et uatibus addere calcar. Verg. in 6. Seu spumantis equi foderet calcaribus armos. Nar quoq; naris monosyllabū, singulariter ꝓducit a in gtō, & est propriū fluuij. Nam si nasum uelimus significare, hæc naris huius naris, similē gtō nominatiuum proferemus,

mus, ſicut frequenter ponit Ouid. in 3. metam. & panda loquenti naris erat. Idem. in 7. Defluxere comæ, cũ quis & naris & auris. Lucan. in 2. gtũm protulit, hic aures, alius ſpiramina naris aduncæ Amputat. Far etiam farris poſitione hăbuit penultimă longă, qđ ſolum r literă geminauit. et puto differentiæ cauſa, ne uerbũ eſſe putetur ſecundæ perſonæ, for faris fatur. Et ſciendum quod par et nar producuntur in nominatiuo, ut Lucan. in 4, Par animi laus eſt, & quos ſperaueris annos. Et Virg. in 7. Sulphurea Nar albus aqua. Sed Nar ſeruauit a productam etiam in obliquis caſibus. Ennius in 6. Annal. Sulphureas poſuit ſpiramina Naris ad undas. Par corripuit obliquos. Virg. in Buc. numero de⁹ impare gaudet. Lucan. in 9. Ergo pari uoto geſſiſti bella iuuentus. Verg. et paribus ſe ſuſtulit alis. Similiter Lar laris. Verg. in 5. Pergameumq; larẽ, & canæ penetralia Veſtæ. Plaut. Ego ſum lar familiaris. In er correptam deſinẽtia, s & t antecedẽtibus, niſi ſint poſſeſſiua, quorum in is deſinãt fœminina, er in ri mutant, & faciunt genitiuum, ut hic auſter huius auſtri, hic oleaſter huius oleaſtri, hic apiaſter huius apiaſtri. Excipitur ſequeſter ſequeſtris, quod duplici ratione compellitur ſecundæ eſſe declinationis, quoniã et t et s ante r habet, nec eſt poſſeſſiuũ, & quod in a facit fœminiuum, id eſt ſequeſtra. Verg. in 11. Et pace ſequeſtra. Tertiæ tamẽ inuenitur declinatiõis apud pleroſq;. Cic. in 2. Verg. Aut ſequeſtres, aut interpretes corrũpendi iudicij. Sed Plautus hoc quoq; ſecundum analogiam declinauit, ut in Vidularia: animum aduortite ambo, ſi uultis, uitulum hic apponite: Ego ſeruabo quaſi ſequeſtro detis, neutri reddibo, donicum res iudicata erit hæc. In

eadem:

eadē: Aut fugio sequestrum. In er desinentia græca quoq; masculina, supradictā seruant regulam, quæ in ros apud græcos finita, antecedente alia in eadē syllaba consonan te, mutant ros in r apud latinos, μένανδρος Menander menandri. ἀλέξανδρος Alexander alexander. μελέαγρος meleager meleagri. Excipitur cōgrus, quamuis gonger dixit Plautus in Persa, memini, ut murena & gonger ne calefierent. Codrus, Petrus, Hydrus, Scombrus, Ebrus, Amphimacrus, Locrus, quæ non ros in er, sed o in u mutāt. Quāuis antiqui etiam in alijs nominibus eiusdē terminationis est quando sic protulerint ntōs, ut Teucrus & Euandrus protulit in 3. Aeneid. Teucrus rheteas pri/mum est aduectus ad oras. Idem in 8. Rex Euandrus ait non hæc solennia nobis. In eodem: Tum pater Euandrus dextrā complexus euntis. Idem in 10. Pallas, Euander in ipsis Omnia sunt oculis. Illa quoque latina nomina, quæ fœminina in a faciunt, er in ri mutant in genitiuo, at par sit syllabis suo ntō, ut ater atri, facit enim atra, niger nigri nigra, exceptis illis quæ s uel sp uel n ante r habent, & a gerēdo uel ferēdo compositis, quæ accepta i faciunt genitiuū, una syllaba uincentē suū nominatiuū, ut miser miseri, prosper prosperi. Domitianus in senatu pro se, ut prosper dicendi successus ostenderet auditorum beneuolentia crescere dicentiū facultatem. Cicero tamen prosperus protulit in sexto de republica: Deinde est homi/num generi prosperus & salutaris asper asperi. Nā aspri per syncopam dicitur, Lucifer luciferi, corniger corni/geri, tener teneri. Liber quoq; quando ingenuum significat libri differentiæ causa declinamus: ne si libri dicamus, aliud significa reputetur. dexter similiter dextri &

dexteri, et adulter adulteri. Et notandum, quod tot sylla barum est masculini genitiuus, quod sit ntūs fœminini. Excipiuntur, aliter & uter, & ex his cōposita, quæ pro nominū declinationē sequūtur: alterius enim & utrius faciūt genitiuū: ex quo quidā errantes ea pronomina, sicut suprà diximus, uoluerūt esse. Ex eis cōpositū alteruter quamuis in masculino ex duobus sit nominatiuis, tamē quia in fœminino alterutra, et in neutro alterutrū ex correpto et integro est, ex altera parte plerūq; declinatur, id est exteriore, alteruter alterutrius, ut sit gtūs et dtūs triū generū similis, quod propriū est omniū in ius terminantiū gtōs. Cic. pro M. Marcello: quod si in alterutro peccandū sit. Lucan. in 6. placet alea fati, Alterutrū mersura caput. inueniūtur tamen & altera utra, & altera utrū protulisse ueteres, et ex utraq; parte ea declinasse. Cic. in Protag. Quæ igitur potest esse indignitas uoluntatis ad molestiam, nisi in magnitudine aut longitudine alterius utrius posita? Cato de ambitu: Sed sunt partim q duarum rerū alterius utrius causa magistratū petant. Neuter tamen pleriq; neutri declinauerut. Sed Plaut. in Vidul. neutri redibo dixit, datiuum, cuius gtūs neutrius sine dubio est. quamuis uetustißimi solebant omnium genitiuum in ius terminantium, & in i datiuū, et etiā in i gtūm, et in o dtūm in genere masculino et neutro, in fœminino uerò secūdū primā declinationē in æ dipthōgon proferre. M. Cato in Censura de uestitu, & de uehiculis: Nam periniurium fiet cum mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, ubi datus est, tamen uti eos mutē atque alij modi sim, pro alius modi. Cæcil. in ς. Nullius alius rei, nisi amicitiæ eorum causa. C. Licinius

in

in 2. Peruerſum eſſe alij modi poſtulare. Cæſar in Antica tone priore: Vno enim excepto, quem aliuſmodi, atq; oĩs natura finxit ſuos quiſq; habere charos, uni ꝓ unius. Titinnius in Barbato: Quod quidem pol, mulier dicit, non que uni collegij ſumus. Ipſi quoq; pro ipſius Afranius in homine, ipſi me uelle ueſtimenta dicito. Toti pro totius idem in ſuſpecta: adeo ut te ſatias caperet toti familia. Soli pro ſolius Cato in 1. Orig. Nam de omni Tuſculana ciuitate ſoli Lucilij Manulei beneficiũ gratũ fuit. Idẽ nulli pro nullius: Quod tantiſper nulli rei eſt, dũ nihil agas. poteſt tamen hic dtũs accipi, nulli rei pro nulli utilitati. Terent. in And. Quandoquidẽ tam iners tam nulli conſilij. Vlli pro ullius. Plaut. in Truc. Quaſi uerò corporis reliqueris poteſtatem, coloris ulli capiendi mala. Illi pro illius. Cato in M. Cæcilium: & quis illi modi eſſe uulis? Idem de moribus Claudij Neronis iſti pro iſtius: Pecunia mea Reipub. profuit quàm iſti modi uti tu es. Et ſciendũ quod in ius terminantiũ genitiuus producit penultimã, niſi poëtica autoritas eam corripiat, excepto alter alterius, quod ideo magis correptã habuit penult. quod duabus ſyllabis uincit gtũs ntũm. Quod igitur creuit ſyllabis, hoc minuit tẽpore. Terentianus tamen inuenitur huius etiã i penul. produxiſſe in trochaico metro. quod eſt ex ſeptẽ pedibus et ſyllaba, ſexcuplo uel una uincet alterius ſingulum. Sextus enim pes uult à longa incipere. Propria eiuſdẽ, id eſt in er terminationis, nomina ſi ſint appellatiuis ſimilia, eorũ ſequũtur regulã, ut Aſper propriũ et aſper appellatiuũ aſperi et aſpri per ſincopã Liber ꝓpriũ & appellatiuũ liberi. Caper ſimiliter proprium et appellatiuum capri. Reliqua uerò omnia in er cor

reptam, siue productam, tertiæ sunt declinationis, Græca siue latina cuiuscunque sint generis, & t antecedente r in ris mutantia. faciunt genitiuum, ut pater patris, mater matris, equester equestris. excipitur hic later huius lateris. Præterea Iupiter, cuius genitiuus ad aliud nomē transit: dicimus enim huius Iouis. & hoc iter: dicimus enim huius itineris: quamuis antiqui hoc iter iteris, & hoc itiner itineris dixerunt. Plaut. in Mercatore. Quin tu ergo itiner exequi meum me sinis? Neuius in Lycurgo: Ignoti itineris sumus tute scis. quæ sunt nunc ἀτρίπητα. Inueniuntur tamen apud uetustißimos hæc ancipitis genitiui: hic accipiter huius accipitris & accipiteris: opiter opiteris & opitris: maspiter maspiteris & maspitris: diespiter diespiteris & diespitris, sic etiam Iupiter iupiteris & iupitris, ut Cesellio Vindici placet, debuit declinari. nam Iouis nominatiuo quoq; casu inuenitur. Cæcilius in epistola: Nam nouus quidem deus repertus est Iouis. Actius in Ἀντιγονομάχη: Lucifera lāpade exurat Iouis arietem. Ex quo etiam pluralem numerū Plautus protulit in Caßina, repente, ut emoriantur humani Ioues. C quoq; antecedente supradictam seruant regulam, id est er in ris conuertunt in genitiuo, si sint communia, uel in is facientia fœminina, ut alacer alacris, acer acris. Et sciendum quod in utraq; terminatione utriusq; generis inueniuntur hæc nomina. Vergil. in 6. de Anchisa dicens: alacris palmas utrasque tetendit. potest tamen alacris esse pluralis actūs. Neuius in carmine belli Punici: Fames acer augescit hostibus. Ennius in 12.

Omnes mortales uictores cordibus uiuis
Lætantes, uino curatos somnus repente

In campo paßim mollißimus perculit acris. Alia uerò omnia cuiuscunq; sint generis, accepta is, faciunt genitiuum, una syllaba abundante, ut aër aëris, carcer carceris, mulier mulieris, suber suberis, mulciber mulciberis & mulcibris, ut Cesellius in Stromateo docet: quod si est à mulcendo & imbri compositum, ut plerisque uidetur, melius simplicis declinationē seruat, celer celeris, agger aggeris, liger ligeris, uomer uomeris, degener degeneris, pauper pauperis, cadauer cadaueris, cicer ciceris. excipitur imber imbris, & ab eo composita, september septembris, october octobris. quod similis est numerus syllabarum tam in nominatiuo, quàm in genitiuo. uetustißimi tamen genitiuo quoq; similem nominatiuum eorum proferebant. Cato de sacrificio cōmisso, mer. se octobri fecimus, nouembris reliquus erat. Et omnia quæ faciunt fœminina in is, sic solebant etiam in masculino proferre, ut hic equester & equestris, alacer & alacris, celeber & celebris, hic campester huius campestris. Cato in primo originum: Agrū quē Volsci habuerūt, campestris plerus aboriginum fuit. Vergil. in 6. de Anchisa: Isq; ubi tendentem aduersum per gramina uidit Aeneam, alacris palmas utrasq; tetendit. Hæc etiā contra rationē supra dictarum regularū declinantur, puer pueri, cuius fœmininū puera dicebant antiqui, unde & puerpera dicitur, quæ puerū uel puerā parit, id est puellam, quod est diminutiuum puer æ, ut capra capella, tenera tenella, umbra umbella, sic puera puella. Ouid. etiā hoc approbat, q in 5 Metam. de puella Proserpina narrās, dicit: Tātaq; simplicitas puerilibus affuit annis: quod deriuatiuū non pertineret ad fœminas, nisi etiam puera esset dictum. Quod

tamen comprobat etiam Suetonius diuersos ponēs usus in libro qui est de institutione officiorū. Liu. in Odyssea. Mea puera mea puera quid uerbi ex tuo ore profugit? Idem alibi: puerarum manibus confectum pulcherrime. non est tamen ignorandum, quod etiam hic puerus, hic & hæc puer uetustißimi protulisse inueniuntur, & puellus & puella. Lucil. in 11. Inde uenit Romam tener ipse etiam atq; puellus. Cæcilius in umbris, age age puere duce me ad patrios fines, decoratum opipare. Afran. in incendio: ô puere puere sine me prospicere mihi. Plaut. in Leonibus geminis: dolet hic puellus sese uenum ducier. Lucil. in 4. Cumq; hic tam formosus homo ac te dignus puellus. Liu. in Odyssea: Sancta puer Saturni filia regina. Neu. in 2. belli Punici: Prima incedit Cereris proserpina puer. Varro in satyra, quæ inscribitur ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς, Grauidaq; mater peperit Ioui puellum. Liber quoq; excipitur libri, fiber fibri. quæ etiam rationabiliter uidentur esse secundæ declinationis. habent enim fœminina in a desinentia quantum ad uocem, libra & fibra, quamuis non sint eiusdem significationis, sicut apud græcos quoq; multa inueniuntur fœminina, à masculinis deriuata non eiusdem significationis, ut λάκων λάκαινα, non similem habent significationem, sicut δράκων δράκαινα, λέων λέαινα, regulam tamen eandem seruant. Item excipiūtur culter cultri, cancer cancri, quod neutrū etiā inuenitur, sed quando morbum significat. Claud. in 4. Histor. Vt uideret ne respueret, uerminaret literis addiualis, quod uerminatiōe ad cancer peruenerit, eius gtūs canceris esse debet, ut circer ciceris. præterea notandū socer soceri, cuius fœmininū cum secundū analogiam hæc socera

cera esse deberet, hæc socrus in usu est. Iuuen. in 2. Desperanda tibi salua concordia socru. Vetustissimi tamē communiter hic et hæc socrus proferebant. Actius in Atreo: Simul & pisæa præmia arrepta à socru possedit suo. gener generi differentiæ causa: ne si generis dicamus, aliud significare putetur. aper apri, cuius fœmininum ueteres protulerunt apra, ut Plin. Secund. in 1. artiū: Coluber etiā colubra facit, hæc acer arbor acri, dicit Seru. in commento Vergilij, cum nullum in er fœmininum secundæ inueniatur declinationis, Ouidius ntūm protulit: Et platanus genialis, acerq; coloribus impar. Solinus uerò rectius protulit aceris in admirabilibus de arbore thuris: palàm fieret intorto eam esse uimine ramis ad aceris qualitatem. Quæritur Iber iberi, an iberus iberi melius dicatur. Lucan⁹ enim utrūq; protulit in 5. Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset. Idem in 4. Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. ergo uel differentiæ causa fluuij & gentis apocopa usus est. quomodo Arar pro Araris dixit, uel more suo abutens diuersis terminationibus quomodo Achillem & Achillea. Nam proprie Iberes sunt gens ab Iberis profecta, qui ultra Armeniam habitant, quorum singularis nominatiuus, hic Iber huius iberis facit, & apud Græcos ἴβηρ ἴβηρος. Nam alterū ἴβηρος ἴβηρα dicunt. In r desinentia masculina, accepta i faciunt genitiuū, ut hic uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri unum inuenitur, ut quibusdam uidetur, fœmininum tertiæ declinationis, Gaddir gaddiris nomē est ciuitatis. Sed Sallustius neutrum esse ostendit in 2. Histor. accusatiuū nominatiuo similem ponens, ut alij tradiderūt. Tartessum Hispaniæ ciuitatē, quā nunc Tyrij mutato nomine Gaddir

habent

habent. Nam si esset fœmininum, Gaddirem dixisset accusatiuum, non Gaddir. & unum neutrum Ir, quod est indeclinabile. quãuis quidam (ut Carisius) Ir iris declinauerint. abdir quoque & abaddir ὁ βαίτυλος declinatum non legi. In or desinentia si sint masculini generis aut fœminini uel communis, accipiunt is, & producta o, faciunt genitiuum, ut orator oratoris, salinator salinatoris, hæc uxor uxoris, soror sororis, hic & hæc autor autoris, pallor palloris, pudor pudoris, stridor stridoris, calor caloris, humor humoris, macor macoris, pro macies, marcor marcoris ipsa res, feruor feruoris, rubor ruboris, mador madoris. Sallust. in 4. Histor. Monumenta madore infirmantur algor algoris, quod etiam hic algus huius algus dicitur. Plaut. in Vidularia: Inopiam, luctum, mœrorem, paupertatem, algum, famem. Idem in rudente: Tu uel suda uel peri algu, uel etiam ægrota, uel uale. Excipiuntur corripientia o etiam in genitiuo, ut hic & hæc & hoc memor memoris, immemor immemoris, quod à uerbo memoro natum, penultimam eius seruauit syllabam. uetustißimi tamen similem genitiuo protulerunt eius nominis nominatiuum. Cæcilius in Epiclero:

Ita' ne Antipho inuentus profluuia fide?

Itan' est immemoris, itan' est madida memoria?

Et hoc solum in or desinens, habuit comparatiuũ memorior. Indecor indecoris. Vergil. in 11. Non tamen indecorem tua te regina reliquit. Idem in 12. Nec genus indecores sine me hæc haud mollia fatu. Inuenitur tamen etiam simplex, decor decoris, penultima correpta apud uetustißimos, quando pro decorus decora decorũ, accipitur. Neuius in carmine belli Punici: Magnamq; domum decoremq;

torem'q; ditē uexerant. aliter enim iambus stare non potest. Sallust. in 3. equis & armis decoribus cultus. Idem in eodē: Dedecores multiq; per terga ab hostibus cædebantur. Quæ ab eo deriuata sunt uel cōposita, quod est decus decoris, illius declinationem seruant, sicut à corpore quoq; cōposita eiusdē declinationē seruant, bicorpor bicorporis, tricorpor tricorporis, ut Actius in Eriphyla: Pallas bicorpor anguium spiras trahit. Vergil. in sexto, Gorgones harpyiæq; & forma tricorporis umbræ.

Hæc arbor quoque huius arboris, quod à robore deriuatum illius declinationem seruans corripuit penultimam genitiui, & à puero composita, publipor, publipōris, marcipor marcipōris. sic Prob. Ita enim antiqui pro Publij puer, & Marci puer dicebant, quæ o non producunt in obliquis casibus. Sallust. in tertio Histor. hoc protulit, unus constitit in agro Lucano gnarus loci nomine Publipor. Neutra quoque & græca omnia correpta o & addita is, faciunt genitiuum, ut hoc marmor marmoris, æquor æquoris, hic Hector hectoris, hic Actor actoris, quando est nomen proprium græcum. Vergil. in 12. Actoris Aurunci spolium, quassatq; tremētem. ab eo autem quod est hoc ador genitiuus in usu frequenti non est, cuius deriuatiuum o productum habet contra rationem aliorum quæ ex neutris eiusdem terminationis deriuantur. Vergil. in septimo: & adorea liba per herbam Subijciūt epulis. Et puto ideo produci, quia à uerbo deriuatur producente o penultimam, id est odoro. Ergo ador quoq; cum ab eodem sit uerbo deriuatum, necessario si declinaretur, produceret in genitiuo o, quod rursus regula neutrorum prohibet, in or terminantium.

Dua-

Duabus igitur sibi aduersis regulis repugnātibus mansit indeclinabile. quāuis inueniatur huius quoq; apud quosdam ueterū gtūs, modo producens, modo corripiens pēnultimā secundum supradictas diuersas rationes, ut Gannius in 1. Hic adoris dat primitias sibi sāguine libat. Idē in 2. Illam sponte satos adoris strauisse maniplos. Idem in 3. Emicat in nubes nidoribus ardor ardoris. Excipitur etiā hoc cor cordis, quod assumit d in gtō. Vt breuiter igitur supradictā colligamus regulā, in or desinentia neutra latina & græca, & quæcunq; deriuātur uel componūtur à primitiuis penult. corripientibus, ea genitiui penultimā corripiūt, cætera producūt, exceptis cor & ador. In ur desinētia cuiuscūq; sint generis, accepta is faciūt gtūm, ut hic uultur huius uulturis, turtur turturis, hoc sulphur hu9 sulphuris, hic et hæc fur, hu9 furis. Excipitur hic satur huius saturi. unde Lucanus: saturum tamen obsidet hostem: quod ideo est secūdæ declinationis, quia facit fœmininum in a desinens, id est hæc satura. Terent. in Hecyra: Sed cum tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit facito: quod à Probo prætermissum, doctissimè preceptor noster attendit Theotistus, omnis eloquentiæ decus: cui quicquid in me sit doctrinæ post deū imputo. Excipiuntur etiam in neutris hæc, quæ pro u o correptum habent per obliquos casus, ut hoc robur huius roboris, ebur eboris, femur femoris. Horat. Femur ô Cherinte tuum. Vergilius in 10. ocyus ensem, Aeneas uiso Tyrrheni sanguine lætus, Eripit à femore. dicitur tamen & hoc femen feminis, cuius nominatiuus in usu raro est. iecur iecoris uel iecinoris, qui genitiuus uidetur à nominatiuo iocin9 uenire, q in usu nō est. Persius: et quæ

semel

semel intus innata est rupto iecore, exierit caprificus. In as desinentia latina masculini generis sunt, uel fœminini, uel communis, ablata s & addita tis faciunt genitiuum, ut hic Mecœnas huius Mecœnatis, hæc ciuitas ciuitatis, hic & hæc Arpinâs huius Arpinatis. Excipiuntur monosyllaba, hic as aßis, hoc uas uasis, quod in singulari numero tertiæ, in plurali secundæ declinationis est, ut hic uas uadis, hic mas maris, & hoc fas, nefas, & hic & hæc & hoc nugas, indeclinabilia. Græca uerò eiusdem terminationis nomina in ου uel in α desinentia in genitiuo græco, primæ sunt declinationis, ut ὁ λύσιας τοῦ λυσίου, hic Lysias Lysiæ, ὁ ἀύτας τοῦ ἀύτα, hic Antas huius Antæ: huiuscemodi nominatiuum nominum frequenter sine s terminali solent Romani proferre, ut hic Geta, Byrrhia, Marsya. In os autem terminantia genitiuum græcum, o in i mutata faciunt latinum genitiuum, ut κάλχας κάλχαντος, hic Calchas Calchantis. quamuis hic Calchas huius Calchæ antiquißimi declinabant. Plautus in Menæchmis: Nouistin illum, noui cum Calcha simul. ὁ πάλλας τοῦ πάλλαντος, hic Pallas Pallantis. ἡ παλλὰς τῆς παλλάδος, hæc Pallas huius Palladis. Et sciendum quod in as desinentia masculina si nt habeant in genitiuo, uocatiuum in an uolunt terminare more Græco, & similem hunc nominatiuo seruare, ut ô Calchan, uel ô Calchas, & ô Pallan, uel ô Pallas. Vergilius tamen autoritate poetica ô Palla protulit in xi. salue æternum mihi maxime Palla. In eodem:

Quam ego non alio digner te funere Palla.

in hoc quoq; Græcorum poetas secutus. Hom. in μ. ἰλιάδος. πουλυδάμα, σὺ μὲν οὐκ ἔτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύεις.

πολυδάμα, dixit, ἀντὶ τ' πολυδάμαν. Menander quoque in Dardanio Δρίκα καὶ Δρία dixit pro Δρίαν. In es correptam latina, masculini uel communis generis cum sint, mutāt e in i, & ablatā s, & addita tis faciunt gtūm, ut hic miles huius militis, trames tramitis, termes termitis, merges mergitis, hic & hæc sospes sospitis, pedes peditis, eques equitis, hic & hæc superstes huius superstitis, gurges gurgitis, hic & hæc diues diuitis. Excipiuntur hæc quæ habent penultimam æ diphthongon, uel quæ à uerbis deriuantur in penultima syllaba ē habentibus breuē, quæ e seruant in genitiuo, ut hic & hæc & hoc præpes huius præpetis: tero teris, hic & hæc & hoc teres teretis: hebeo hebes, hic & hæc & hoc hebes hebetis: indigeo indiges, indiges indigetis: impeto impetis, impes impetis. Ouid. in 3. Metam. impete nunc uasto: pro impetu. Similiter Stat. in 7. Theb. Transiliunt cāpos, aurigamq́; impete uasto Amphiaraē tuū. interpretor interpres interpretis. Sic declinantur etiam i ante e habentia, ut hic paries parietis, hic aries huius arietis, hic & hæc & hoc inquies inquietis: quod quamuis in nominatiuo ē correptam habeat, ut Probo uidetur, in genitiuo tamen eandē producit secundum genitiuum quies quietis principalis. Sic etiā seruant fœminina ē correptā, ut hæc seges segetis, teges tegetis. Illud quoq; notandū quod à pede uel à sedendo composita per dis non per tis efferūt gtūm. & à pede quidem composita seruant e: A sedendo uerò mutāt e in i, ut hic & hæc & hoc quadrupes quadrupedis, bipes bipedis, compes compedis. Iuuen. in 4. Squallidus in magna fastidit cōpede fossor. Hic & hæc obses obsidis, deses desidis. Excipitur hæc apes huius apis, quia hoc so-

lum

lum à pede compositũ, ut quibusdam uidetur, e longam seruauit, neq; ulla creuit syllaba in genitiuo: quãuis & alia cõposita ab eo quod est pes autores producant. Vergil. in 4. Aeneid. Stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandit. Idem in 10. Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras Verberat. Horat. in 1. serm. Omnia magna loquens modo sit mihi mensa tripes, & Concha salis puri. Prob. tamen inter correpta hoc ponit. Ouidius tamen nominatiuũ hæc apis protulit in 7. Metam. Nõ apis inde tulit collectos sedula flores. Quod etiã diminutiuum ostendit apicula, quomodo docet fidicula primitiui sui ntũm fidis non fi les esse, quod Seruio placet de cithara. In s productã latina i antecedente ablata s, & addita i faciũt gtũm, ut hic meridies hui⁹ meridiei, hic uel hæc dies huius diei, hæc acies aciei: excipitur hæc quies quietis. uetustißimi tamẽ hoc quoq; secundum supradictã proferebant declinationem. Afranius in Emancipato: Sollicito corde corpus non potitur nũc quie. Neui. in Protes. Laodamia cõplexa somno corpora operiũtur, ac suaui quie dicãtur. Iure igitur cõpositũ quoq; ex eo requies, quod in eodem genere mansit, tam quintæ quàm tertiæ declinationis inuenitur. Verg. in 4. Aeneid. Tempus inane peto, requiẽ spaciumq; furori. Cicero in dialogo de senectute, ut meæ senectutis requietem oblectamentumq; noscatis. Nam inquies, cuius extremã corripi dicit Probus, inquietis declinatur, quod triũ factum est generũ, ut suprà ostendemus: cuius etiã simplex in usu inuenitur trium generum. Neuius in carmine belli punici 2. lib. Iamq; eius mentem fortuna fecerat quietem. Licinius Macer in 1. Annal. Non minimo opere milites quietes uolebãt esse.

Sallust. in 2. Histor. Quia corpore & lingua percitum & inquietem nomine histrionis uix sani Barbuleium appellabant. alia uero eiusdem terminationis nomina e in i mutantia faciũt genitiuũ, ut hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis. excipiũtur hic pes pedis, hæc Ceres huiꝰ Cereris, merces mercedis. hic et hæc hæres hæredis, locuples locupletis, et tria quintæ declinatiõis e corripientia tam in genitiuo, quàm in datiuo, fides fidei, res rei, spes spei. Inuenitur & plebes plebei. Sallust. in 1. Histor. Plebei tribunitiam potestatem. Nam plebs plebis facit genitiuum. Et fames famei dicebant ueteres, unde adhuc fame producitur in ablatiuo. Verg. in 6.

Melle soporatam & medicatis frugibus offam
Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandẽs. Iuuen. in 5.
inde autem cum se matura leuauit,
Progenies stimulante fame festinat ad illam,
Quã primũ predã rupto gustauerat ouo. Idẽ in eodem:
Membra aliena fame lacerabant, esse parati. Et sua:

Quasi quintæ declinationis produxerunt ablatiuum. In es predictam græca eiusdem declinationis, in ους uel in ιος uel in τος gtũm græcum terminantia, ου uel ο uel ιο in i mutantia, faciunt gtũm latinum, ut παλαμήδης παλαμήδου, Palamedes Palamedis. ἐτεοκλῆς ἐτεοκλέος, Eteocles Eteoclis, χρέμης χρέμητος, Chremes Chremetis & Chremis. Terent. in Andria: Etiam puerum inde abiens conueni Chremes. Idem in eadem: Egomet continuo ad Chremen. μένδης μένδητος nomen est urbis Aegyptiacæ, cuius mentionẽ Pindarus facit, Mendes mẽdetis & mendis. Sic quoq; ῥάμνης ῥάμνητος, Rhamnes Rhamnetis & Rhamnis, quod græcum esse ostendit aspiratio post r posita,

quod

in latinis nominibus non fit. λάχης λάχητος. Laches Lachetis & Lachis. Sic & similia in τος terminantia genitiuum græcum. nec est mirum duplicem declinationem hæc habuisse apud latinos, cum apud græcos quoque multa inueniãtur huiuscemodi ancipitem habentia declinationem teste Herodiano. γύγης nomen gigantis γύγου & γύγητος, κώμης proprium κώμου & κώμητος, μύνης μύνου & μύνητος, ὁ μλύνης μλύνου & μήνητος. & ὁ πίλης πίλου καὶ πίλητος. μίγης μίγου καὶ μίγητος. πύλης πύλου πύλητος. Singulariter Thales, Menes, Ageles, Calles, Dares uarie declinantur. Vnde Verg. duplicem actũm græcum protulit in 5. Aene. Dareta & Daren, illos secutus, qui πίλητα & πίλην, μύνητα & μύνην protulerunt, ut Præcipitemq; Daren ardẽs agit æquore toto. In eodem: Sed finem imposuit pugnæ, fessumq; Dareta. Sin in ς terminant gtũm græcum primæ sunt declinationis, ut ἀχάτης ἀχάτου, Achates Achatæ, ἀγχίσης ἀγχίσου, Anchises Anchisæ. Sæpißimè tamen huiuscemodi nomina antiqui & secundũ tertiam protulerunt declinationẽ, ut Orontes Orontæ & Orontis, Timarchides Timarchidæ & Timarchidis, Herodes Herodæ et Herodis. Horat. in 2. Epi. Præferat Herodis palmetis pinguibus, alter. Cicer. in 1. Tusculan. Non sine causa cum Orestis fabulam doceret Euripides. Sallustius in secundo historiarũ: Eam deditionem senatus per nuncios Orestis cognitam, approbat. Idem in 4. Histor. Nanq; primum Iasonem nouo itinere maris Aeetæ hospitis domum uiolasse. A. Gellius noctiũ Atticarum nono: historia ex libris Heraclidæ Pontici iucunda memoratu & miranda. Sciendum tamen quod frequentißimè & tertiã utuntur declinatione in proprijs,

quæ formam habent patronymicorum, & in barbaris, ut Thucydides Thucydidæ & Thucydidis, Mithridates Mithridatæ Mithridatis, Tigranes Tigranæ Tigranis. huiuſcemodi enim nomina Parthica etiam Græci ancipiti terminant genitiuo, modo ι, modo ους, τιγράνης τιγράνου τιγράνους. Vergil. in 12. nec Drancis dicta refellam. Et ſciendum quod in huiuſmodi nominibus, quando tertiæ ſunt, frequentiſſimè ueteres datiuum proferebãt pro genitiuo, Ariſtoteli, Demoſtheni, Thucydidi, Euripidi, pro Ariſtotelis, Demoſthenis, Thucydidis, Euripidis ponentes. Vergil. in 1. Aeneid.

Præcipue pius Aeneas nunc acris Oronti,

Nunc Amyci caſum gemit. Idem in eodem:

Troas relliquias Danaûm atq; immitis Achilli. in 2. q̃s talia fando Myrmidonûm Dolopûmue aut duri miles Vlyſſi. Terẽt. in Heaut. Archonidi filiã pro Archonidis. Cic. in 4. Verr. In Timarchidi poteſtate ſociorũ populi Romani antiquiſſimorũ atq; amiciſſimorũ liberos, matreſfamilias, bona, fortunasq; omnes fuiſſe. Idẽ in eodẽ datiuum ſimiliter protulit: neq; in præſentia Timarchidi q̃d reſpondeat habuit. & magis ſecundũ tertiam ea proferunt nominatiſſimi autores. Idem in Arato: Sub pedibus profert finita booti: pro bootis. Terent. in Hecyra: Calli demidem hoſpitem Myconium. Cic. in Protagora: Quid tu, unde tandẽ appares ô Socrate, an quidẽ dubium non eſt, quin ab Alcibiade. Trogus Pompeius in libro 6. inde Scepſim petit, quo ſe media interfecta ſocru cõtulerat, is ab Herculide petito colloquio M. Velleius paterculus, primus, nec minus clarus ea tempeſtate fuit Miltiadis filius Cimon. Plin. in 2. naturalis Hiſtor. ab Euclide. Idem

in 8.

in 3. Thucydide. Idem in 4. Philistide, Anticlide, Philonide. In 5. Sotade. In 6. Simonide minore. In 7. Agatharchide, Apollonide, Duride, Heraclide Pontico, Asclepiade. In 11. Menecrate. In 12. Meneside. In 15. Commiade. In 37. Neuripede. Possunt tamen ea si producte proferantur datiui esse graeci pro ablatiuis, quomodo Vergil. in primo Aeneid. uno comitatus Achate. Iuuenalis: Penelope melius leuius torquetis Arachne. In is desinentia longam cuiuscunque sint generis latina ablata es, & addita tis faciunt genitiuum, ut haec lis litis, hic & haec dis ditis, unde hi & hae dites, & haec ditia: cuius nominatiuum singularem in usu non inueni, debet tamen secundum analogiam hoc dite esse. Nam in is finiri neutrum non potest. Lucanus in 8. Non illic Libycae posuerunt ditia gentes Templa. hic et haec samnis huius samnitis. Sic Caesar de analogia. Lucanus in secundo: Romanaq; samnis, Vltra caudinas sperauit uulnera furcas. huius neutrum Neuius Samnite protulit in carmine belli Punici, ad cuius similitudinem debet etiam hoc dite dici. Excipitur hic glis gliris, quod pro t r habuit, & haec uis huius uis, cuius plurale similiter uis tam Lucretius quàm Salustius protulerunt. Lucretius in 2. Sed quam multarum rerum uis possidet in se, Atq; potestates. Salust. in 3. Historiarum: Male iam assuetum ad omnes uis controuersiarum. Illa quoque tam in is q̃ in er finita noĩa regulam seruant in er terminatorum, id est accepta is faciunt genitiuum, ut hic puluis & puluer pulueris, hic cucumis & cucumer cucumeris, hic cinis & ciner cineris, hic uomis & uomer uomeris. Praeterea Caesar declinat pubis puberis: quidam, ut Probus, pubes puberis: quidam

puber puberis. Ex eo tamen compositum inuenitur simi lem habens ntūm gtō, hic impubis huius impubis. Verg. in 5. impubis Iuli. ab eo neutrum impube Horatius protulit in Epodo. ut: Hæc trem̄eti quæstus ore Constitit puer impube corpus. Cic. tamē in 4. Inuect. Filiūq; eius impuberē legatū à patre missum. Idem in 2. de Orat. Quod nisi puberem te iam inquit haberem. Alia uerò omnia ei usdem terminationis, correptæ, similem habent genitiuum ntō: hic collis huius collis, hæc puppis huius puppis, hic et hæc suauis huius suauis, hic et hæc ciuis huius ciuis. Excipiūtur hic lapis huius lapis, uetustißimi tamē etiam huius lapis protulerunt. Ennius in 15. Annal. Occumbūt multi letū ferroq; lapiq; hic sanguis, huius sanguinis, quod ueteres hoc sanguē dixerūt. Cic. in Horten. ut ait Ennius: Refugiat timidos sanguen atq; exalbescat metu. Idem in 2. Annalium: O genitor, ô sanguen dijs oriundum. hæc pollis pollinis. sic Carisius. Probus autem et Cæsar, hoc pollen pollinis declinauerunt. hæc cuspis, cuspidis, semis semißis. Apul. in Epitoma: Sed tum sestertius dipondium semissem, quinarius, quinqueßis, denarius decußis, ualebat. hæc caßis caßidis, quod etiam hæc caßida caßidæ declinatur. Verg. in 11. aurea uati Caßida. à sanguine compositum non seruat declinationem simplicis, hic & hæc exanguis huius exanguis: à cuspide seruat, tricuspis tricuspidis. Ouid. in primo Metamorph. positoq; tricuspide telo, Mulcet aquas. Inuenitur etiam hæc capis capidis, cuius diminutiuū est capidula. Varro cius: capis uasis genus est pontificale, diminutiuum capidula. Lucil. in 9. Hinc ancilia ab hoc apices capidasq; repertas. Et uide quod magis græcum esse ostenditur, cum

in ac

in as protulit accusatiuum pluralem. Hic & hæc potis & hoc pote, nomina esse ostendit cōparatio potior & potißimus. Sine uerbis autem raro inuenies ea, uel cum obliquo casu prolata. Persius: Qui pote uis dicam, nugaris cum tibi calue. Pinguis aqualiculus protento sesquipede extet. Verg. in 3. Nec potis Ionios fluctus æquare sequendo. Idē in 11. At non Euandrum potis est uis ulla tenere. In is desinētia, si græca in genitiuo græco cōsonantem habuerint ante os, o in i mutant, & faciunt gtūm latinum, ut σιμόεις σιμόεντος, Simois simoentis, ἄδωνις ἀδώνιδος, hic Adonis huius adonidis, εὔπολις εὐπόλιδος, Eupolis eupolidis, δωρὶς δωρίδος, Doris doridis, θέτις θέτιδος, hæc Thetis huius Thetidis. quamuis ablatiuum eius ab hac Theti Plaut. protulit in Epidico: Tum ille prognatus Theti sine perdat, alia apportabant ei Nerei filiæ. εὔχαρις εὐχάριδος, Eucharis eucharidis, ἐπίχαρις ἐπιχάριδος, Epicharis epicharidis. Sin in os puram græcus desinat gtūs, similis erit nominatiuo apud latinos, ut ἄδωνις ἀδώνιος, hic Adonis huius adonis, νεάπολις νεαπόλιος, hæc Neapolis huius neapolis. Sin apud græcos in ας diphthongū termiment nt habent in gtō latino, σιμόεις σιμόεντος, hic Simois simoentis. In os productam masculina ablata s, & addita ris faciunt gtūm, ut hic lepos leporis, ros roris, mos moris, flos floris. excipitur nepos nepotis, quod quidā cōe putauerūt, quāuis fœmininū sit neptis. Alia uerò oīa in is desinunt, ut hic & hæc sacerdos huius sacerdotis, hic & hæc cōpos cōpotis. Liuius in 25. Profectò satis compotē menti inesse: o tamen in hoc solo corripitur. Seneca in Phædra: Hippolyte me nūc cōpotē uoti facias. In eadē: Cōpote uoto. & est Adoniū metrū.

Eius contrarium impos impotis. Actius in primo Didascalion: Falsidica audax gnati mater pessimi odibilis, natura impos, excors, & fera. Similiter hæc cos cotis, dos dotis. Excipitur hic et hæc bos bouis, quod ideo assumit genitiuo u loco digamma, quia Aeoles quoq; solent inter duas uocales eiusdē dictionis digamma ponere, quos in multis nos sequimur ὄϜις ouis, δάϜος Dauus, ᾠϜόν ouum. Vnde in nominatiuo quoq; huius nominis illos sequimur. Nam & Aeoles & Dores βῶς dicunt pro βοῦς, u diphthongon in o longam uertētes. Et quod hoc uerum est, ostendunt epigrammata uetustissima, quæ literis antiquissimis scripta in multis tripodibus legi, & maxime in tripode Apollinis, qui est Constantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον uocant. Sunt autem scripta sic δημοσίϜων pro δημοσίων, λαμπιϜων, pro λαμπίων. Hæc glos gloris, hoc os correptum oßis. Ouid. in 5. Metam. Qui postquam cecidit, ferrumq; ex osse reuulsum est. Quidam tamen ueterum & hoc ossum, & hoc ossu proferebant. unde Pacuuius in Chryse: ossum inhumatū æstuosam auram. Actius uerò in Annal. Fraximus fixa ferox infensa infunditur oßis. Cato tamen os protulit in 4. Originū: Si quis membrū rupit, aut os fregit, talione proximus cognatus ulciscitur. os productum oris, hic & hæc custos custodis, ideo in dis desinit, quia uenit à uerbo custodio. Græca eiusdē terminationis græcū gtūm sequūtur os finali in is cōuersa, ut χρυσέρως χρυσέρωτος, Chryseros chryserotis, ἥρως ἥρωος, heros herois, μίνως μίνωος, Minos minois. Salust. tamē protulit Minonis gtūm in 5. Histor. Dædalum ex Sicilia profectū quo Minonis irā atq; opes fugerat. Hæc tamen hoc sine exēplo apud græcos quoq; inuēta.

Syracusij enim Heron pro Heros dicunt, sic Sophron, ἥρων ἥρωας dixit. Similiter ergo et μίνων pro μίνως. Romani autē plerunq; solent in on terminantia etiam abiectione n proferre per o, ut leo, draco. Sic ergo Mino, Gobio quoq; dicūt pro γώβιος, abiecta s. & quod mirabilius est Athos athonis protulit Cic. in 3. de Repub. Quid ergo illa sibi uult absurda exceptio, nisi quis Athonē pro monumēto uult funditus efficere? Quis enim est Athos, aut Olympus tātus? Sed hoc in us correptā dehinc attice prolatum est, quomodo αἰνδρόγεως pro αἰνδρόγεος. In us correptā desinentia masculina latina s uel t uel x antecedentibus, si sint rerum incorporalium uocabula, quartæ sunt declinationis, ut hic uisus, huius uisus: hic casus, huius casus: hic situs, huius situs: hic positus, huius positus: hic partus, huius partus. quamuis hæc partio huius partionis antiqui protulisse inueniātur. Plaut. in Trucul. Horresco misera mentionē quoties fit partionis. hic sexus huius sexus, hic luxus huius luxus. Similiter quartæ sunt quæ rerū uocabulis homonyma inueniuntur, ut hic magistratus ὁ ἀρχὼν ἡ ἡ ἄρχων huius magistratus, hic saltus ὁ πήδησις ἡ ὁ νάπη huius saltus, hic uersus ὁ στροφὴ ἡ ὁ στίχος huius uersus, hic exercitus ὁ γυμνασία ἡ ὁ στρατὸς huius exercitus. Fastus quando à fastidio est uerbo, quartæ est: quādo uerò pro Annali accipitur à fastis & nefastis diebus sic dictum, frequentius secundæ est. Inuenitur tamen & quartæ. Lucan. in 10. Nec meus Eudoxi uincetur fastibus annus. quod tamen errore Lucani prolatū dicit Seruius in Cōment. 3. lib. Verg. cū antiquiores quoq; similiter idē protulisse inueniātur. Ouid. Fastorū inscripsit libros. nam apud Hor. duplicē inuenio scripturā & fastos

&

& fastus in 3. Carm. Per memores, genus omne fastos, & fastus in alijs codicibus. Varro in Ephemeride: Postea honoris uirtutum causa Iulij Cæsaris qui fastus porrexit, mensis Iulius appellatus est. Senatus quoq; ideo quartæ est, quod à uocabulo natus cõponitur. Etsi ante tus alia sit in eadem syllaba consonans, etiam corporalia quartæ sunt declinationis, nisi sint propria uel mobilia, ut hic fluctus huius fluctus, hic quæstus huius quæstus, hic rictus huius rictus, hic uictus huius uictus. Excipitur hic lectus ἡ κλίνη huius lecti, quod tamen etiam huius lectus antiquißimi protulerunt. Cornificius in primo de cœnis deorum: Ipsis uerò ad Cereris memoriæ renouandæ gratiam lectus sternuntur. Plaut. in Amphitrione: quàm lectus ubi cubuisti concaluit locus. Mustus quoque musti excipit Probus, quod tamen mobile uidetur, cum ueteres & fœminino et neutro genere inueniũtur hoc protulisse, pro nouus noua nouum. Mart. in 1. Quod te Tucca iuuat uetula miscere falerno. In uaticanis condita musta cadis? Ouid. in 14. Metam. Tercentum messes, tercentum musta uidere. Cato Censorius de agna musta pascenda, musta agna pro noua dixit. Inueniuntur tamen antiquißimi multa ex supradictis in gtõ etiã i terminasse. Terent. in Andria: Nihil ornati, nihil tumulti, pro ornatus & tumultus. Idem in Adelphis, fructi pro fructus: Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero, quæsti pro quæstus. Idem in Hecyra: Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partes: aduenti pro aduentus. Idem in Phorm. Patrem ut extimescam ubi eius aduenti uenit in mentem. senati pro senatus. Sallust. in Catil. Senati decretum fit, sicut ille censuerat. uersi quoque pro

uersus

uersus. Lauerius: In lacu Auerno uersorũ non numerum numerò studuimus. Valerius in Phorm. Quid hic cũ tragicis uersis & syrma facis? Leuius in Polymetris: Omnes sunt denis syllabis uersi, hic uictus huius uicti. Plaut. in Capt. Proin tu tui quotidiani uicti uentrẽ ad me afferas. Idem in Aulul. huius gemiti dixit: tantum gemiti & malæ mœstitiæ hic dies mihi obtulit, famem & pauperiem. Alia uerò omnia eiusdem generis latina in us desinentia secundæ sunt declinationis, ut hic Virgilius huius Virgilij, somnus somni, lacertus lacerti, numerus numeri, sanctus sancti, uentus uenti, cibus cibi. quamuis & huius cibus antiqui protulisse inueniuntur. Plaut. in Capt. Tantus uentri cõmeatus meo adest in portu cibus. Excipitur arcus, quod differentiæ causa quidam tam secũdæ quàm quartæ protulerunt, de cœlesti enim, id est de Iride, Cicero dicens in 3. de deorũ natura in i finiuit gtũm: Cur aũt arci species non in deorũ numero reponatur. inuenitur tamen apud ueteres etiam fœminini generis, secundum quod bene quartæ est declinationis. Ennius in 15. Annal. Arcus ubi aspiciunt mortalibus quæ perhibentur. Acus etiã quartæ est quod tam masculinum quàm fœmininum inuenitur. Lucan. in 10. Quod Nilotis acus compressum pectine serũ. Iuuen. in 1. Ille supercilium madida fuligine tinctum, Obliqua producit acu. Idem in 2. Emerita quæ cessat acu. diminutio tamen fit à masculino aculeus teste Probo, quomodo ab equo equulcus. Et lacus quartæ, & hic specus quod tam masculinum quàm neutrum inuenitur. Horat. Carm. lib. 3. Quo me Bacche rapis tui plenũ, quæ nemora, aut quos Agor in specus? Sed hoc specus melius dici in singulari numero, in plurali hi specus,

Seruio

Seruio placet. Fœmininum tamen hoc quoq; nomen inuenitur. A. Gellius noctium Atticarum 6. Sole medio inquit & arido & flagranti, specum quandam nactus remotam, latebrosamq; penetro & recōdo. Ennius in 16. Annal. Tum caua sub monte late specus intus patebat. Pacuuius in nuptijs: Aduenio in scrupulosam specū. Dicebant tamen & hoc specum & hæc speca. Cato: Speca apposita quo aqua deuia abiret. Sed Liuius etiam in singulari numero hoc ponit masculinum in primo ab urbe condita: Lucus erat quem medium ex opaco specu fons perenni rigabat aqua. Similiter Ouid. in 3. Metā. Est specus in medio uirgis ac uimine densus. Idem in 7. Specus, est tenebroso cæcus hiatu. Idem in 11. Est specus in medio, natura factus an arte Ambiguum. Penus quoq; & masculini & fœminini et neutri inuenitur, teste Donato & Capro. Plautus in Pseudulo: Nisi mihi annuus penus ab amatoribus congeritur. Lucil. Magna penus paruo spacio consumpta peribit. Horat. in primo epist. Annonæ prosit portet frumenta penusq;. cuius neutri genitiuus est penoris, ut pecus pecoris. Cæsar Strabo contra Sulpitium Tribunum plebis: Propinquos nostros Messalas domo deflagrata penore uolebamus priuare. hoc penū etiam Afranius protulit: In penum herile. Etiam hic ficus uitiū corporis quartæ est. Martialis in primo Epigrammatôn: Cum dixi ficus rides quasi barbara uerba, Et dici ficos Cæciliane iubes; Dicemus ficus quas scimus in arbore nasci, Dicemus ficos Cæciliane tuos. Ex quo ostendit & uitium & fructum posse quartæ esse declinationis, genere aūt differre. Vultus præterea quartæ est, quod quasi rei est uocabulum à uolo uerbo deriuatum,

quo-

quomodo à colo cultus, ab occulo occultus, ab ulciscor ultus. Nec mirum, cum Aristoteles species incorporales circa corpora uelit esse, uultum quoque quomodo colores & figuras cum sint incorporales (uoluntatis enim significat affectum) in facie intelligi, quomodo metus, gaudium, lætitia, tristitia, quæ omnia rerum incorporalium sunt uocabula. iure igitur quartæ est. Similiter artus, hoc enim quoque cum neutro etiam genere hoc artu ueteres proferebant, bene secundum quartam declinatur. Omnia enim masculina desinentia in us, quæ neutra quoque in u desinentia inueniuntur, eiusdem sunt declinationis, ut hic tonitrus hoc tonitru, hic cornus hoc cornu, ergo similiter hic artus hoc artu. Plaut. in Menæchmis: Ita mihi imperas, ut ego huius membra atque ossa atque artua comminuam. Illud etiam possumus dicere, quod artus ideo quartæ est declinationis, quod à uerbo arto artas rei uocabulum fit artatus, & per syncopam artus, quomodo à poto potas potatus potus. Ideoq; nomen etiam quod significat ἄρθρον, id est artus, quia uocabulo rei est simile, etiam eandem seruauit declinationem, quomodo exercitus, saltus, magistratus. Et forsitan ideo etiã acus ab acutu, portus à portatu, lacu à laqueatu, sinus à sinatu, currus à cursu, gradus à gressu nata, primitiuorum seruant declinationem, quomodo uniuoca fixa, à portu compositum tam masculini quàm neutri generis inuenitur & secundæ declinationis, hic angiportus & hoc angiportum, his angiportis. Sic Plinius Secundus in primo artis grammaticæ. Terentius quoq; in Adelphis: Id quidem angiportũ non est peruiũ. Idem in Phormione: Sed hinc concedam in angiportum hunc

hunc proximum.gradus quoq; est quartæ,ut ostẽdimus, & sinus, dicitur tamen & hoc sinum i producta in neutro genere, et significat uas.Varro de uita populi Romani lib.1.ubi erat uinũ in mẽsa positũ,aut galeola,aut sinum. Verg.in Bucol. Sinum lactis & hæc te liba Priape quotannis. Sed hoc etiã masculino quidam protulerunt. Plaut.in Curcul.Hic cum uino sinus fertur. Forte igitur etiam differentiæ causa hoc secundæ, illud quartæ declinauerũt.Currus similiter excipitur,quod quartæ est declinationis,ut ante docuimus, & possumus similẽ de his omnibus rationẽ, ut superius demonstrauimus reddẽtes dicere,quod ea quæ à participijs deriuãtur in us desinentia,si sint fixa quartæ sunt,portatus portus,artatus artus,arcuatus arcus,laqueatus lacus, acutus acus, sinuatus sinus.à cursu quoq; uel curro currus,à gressu uel gradior gradus.Adeò autem cognatio est currus ad cursum, quod diminutiuum currus curriculus pro cursu accipitur.Cic.pro Marcello:Nefas esse dicendum uersari me in uetere nostro curriculo. Quomodo igitur si essent participia similia, fixa, quartæ proferentur declinationis, sicut omnia quæ similia sunt participijs non mobilia,sic etiã per syncopam prolata uel mutatione cõsonantium ante us positarum,eandẽ tamen declinationem seruauerunt.Nec mirũ in nominibus hoc fieri,cum etiã ipsa participia inueniantur. est quando per syncopam prolata, ut potus pro potatus,cretus pro creatus, dictus pro dictatus,saucius pro sauciatus,truncus pro truncatus, lassus pro lassatus:tonitrus quoq; & cornus, quando sunt masculina notantur quod quartæ sunt.Nã plerunq; neutra inueniũtur,hoc tonitru,hoc cornu, de quibus suprà

quoq;

quoq; docuimus. Quomodo autem quaedam quartae declinationis nomina etiam secundae regula protulisse superius uetustissimos ostendimus: sic econtrariò quae debuerunt secundae esse uetustissimi quartae est qando declinauere, ut hic sibilus huius sibilus, uadus, uulgus, fretus. Sisen. in 12. Hist. Procul sibilus significare consuli coepit. Excipitur etiam lepus, leporis, quod solum in us correptam desinens masculinum tertiae declinationis inuenitur. Nam uetus ueteris commune est trium generum, et lygus quoq; lyguris commune est. Sallust. in 2. Histor. Sed ipsi ferunt taurum ex grege, quem prope littora regebat nomine Corsa lygus mulier. inuenitur tamē etiam in ur desinens, lygur, ut Lucan. in 1.

Et nunc tonse lygur quondam per colla decora,
Crinibus effusis toti prelate comatae.

Quamuis etiā ueter analogia exigit, ut bene sit dictum. Actius in Hecuba: Veter fatorū termin⁹ sic iusserat, pro uetus. Quod Capro quoque prudentissimè uidetur, cum cōparatiuus ueterior, & superlatiuus ueterrimus, ueter desiderent positiuum. Cato in 1. Originum: Antemna ueterior est quàm Roma. Plaut. in Bacchid. Senē tibi dedo illum ueteriorem Lepide ut lenitū reddas. Monosyllaba quoque in us omnia cuiuscunque sint generis tertiae sunt declinationis, quae & producuntur. Est autē masculinū unum à graecis sumptū μῦς, hic mus muris, quod & per obliquos casus producit u, muris muri. Ideoq; assumpsit r, quia non poterat u uocalis penultima produci, uocali altera consequente. Itaq; in omnibus monosyllabis u longa est per oēs casus, & similis declinatio supradicti nominis, ut mus muris, plus pluris, ius iuris, thus thuris,

crus cruris, exceptis grus & sus, quæ sola in monosyllabis cõmunia inueniuntur, et in nominatiuo producũtur, in obliquis uerò corripiũtur, quod apud Græcos quoq; ῦς productũ in nominatiuo reliquos casus corripit. & u penultima ante uocalem posita longa non inuenitur apud latinos, ut arduus, suo, fluctuo, ruo. Sunt autem nomina in us desinentia communia quatuor, duo in us productam, monosyllaba, & duo dissyllaba in us correptã, de quibus suprà diximus, hic & hæc sus suis, grus gruis. Verg. in 1. Georg. Strymoniæ dant signa grues. Horat. in 2. Serm. discerpta ferentes Membra gruis, sparsi sale multo non sine farre. uetus etiam ueteris, & lygus quod in ur terminat nominatiuum lygur, ut supradictum est, lyguris. Præterea unus, ullus, nullus, solus, totus, alius, quamuis uerissima ratione nomina esse ostendãtur, ut in pronomine docebimus, tamen pronominum sequuntur declinationem illorum, quæ in ius terminãt gtũm, quanquam inueniantur apud ueteres, et nominum modo declinata, id est genitiuum in i, et datiuũ in o desinẽtia. Nec solum hæc, sed omnia quæ simili declinatione proferũtur, sicut iam in superioribus ostendimus. Titinnius in Barbato: Quod quidẽ pol mulier dicet, nanq; uni collegij sumus: uni pro unius. Afranius in Suspecta: Adeo ut te sati caperet totæ familiæ, pro totius. Cato in primo originũ: Nam de omni Tusculana ciuitate soli Lucij Manilij beneficium gratum fuit: soli pro solius. Idem in 2. Qui tantisper nullæ rei sies dum nil agas: nullæ pro nullius. Plaut. in Trucul. Quasi uerò corpori reliqueris potestatem, coloris ulli capiendi mala: ulli pro ullius. Alius quoque tam huius alius penultima circumflexa, quàm alij geni-

genitiuus inuenitur apud ueteres. Cæcil. in 5. nullius aliæ rei, nisi amicitiæ eorum causa: aliæ pro alius dixit. Cæsar in Anticatone priore: Vno enim excepto quē alius modi, atq; omnis natura finxit, suos quisq; habet charos. M. Cato in censura de uestitu & uehiculis. Nam periniuriū siet, cū mihi ob eos mores quos prius habui honos detur, ubi datus est, tum uti eos mutē, atq; alij modi sim. C. Licin. in 2. Peruersum esse alij modi postulare. Fœminina ei usdem terminationis correptæ, si sint arborum nomina, secūdæ erunt declinationis, ut hæc ornus hui9 orni, hæc fagus huius fagi, hæc pyrus pyri, hæc cupressus cupreßi. excipiuntur quercus, laurus, pinus, cornus, ficus, quæ tā secundæ quàm quartæ inueniuntur. Cicer. in orthographia: ibi quercorum rami ad terram iacent, ut suis quasi capreæ ex ramis glande pascantur. Verg. in 8. Arma sub aduersa posuit radiantia quercu. Stat. in 7. Theb. cornus depressus achiua. Verg. in 11. ferro sonat alta bipēni Fraxinus, euertunt actas ad sidera pinus. Cic. in 2. de Orat. Cum familiaris quidā quereretur, quod diceret uxorem suam suspendisse se de ficu, amabo te inquit, da mihi de ista arbore quos seram surculos. Mart. in epigram. Dicemus ficus, quas scimus in arbore nasci. Sin uerò in us producta terminentur, ablata s, & addita tis faciunt genitiuum, ut hæc seruitus huius seruitutis, uirtus uirtutis, salus salutis, senectus senectutis, iuuentus iuuentutis. Excipiūtur tellus telluris, palus paludis, quæ duo non habuerunt t in genitiuo. palus tamen etiam correpta us inuenitur apud Horat. de arte poetica:

Debemur morti nos nostraq;, siue receptus
Terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,

Regis opus, sterilisq; diu palus aptaq; remis.

Alia omnia eiusdem generis, id est fœminini in us correptam desinētia, quartæ sunt declinationis, ut hæc nurus huius nurus, hæc tribus huius tribus, hæc manus huius manus: ex quo compositum eius declinationem sequitur, hic centimanus huius centimanus. Horat. in 2. Carm. Testis mearum centimanus Gyges, Sententiarum. hæc anus huius anus. Nam Terentius contra hanc regulam in Heauton. dixit, anuis, more antiquo, ipsam offendimus Mediocriter uestitam, ueste lugubri, Eius anuis causa opinor quæ erat mortua. Excipitur hæc aluus huius alui, quod ueteres frequenter masculino genere protulerunt. Actius in annal. ut quàm fragilissimus aluus. Cato ad filium. Ex dolore, ex febri, ex siti, ex medimentis bibendis, ex cataplasmatis, ex aluo lauando. Cinna in Smyrna: Ac scelus incesto Cinyræ crescebat in aluo. Itaq; secundum hoc genus bene declinatur aluus alui. Vergilius tamen hoc protulit fœmininum in 2. Aeneid. In latus inq; feri curuam compagibus aluum. Humus humi, hoc etiam neutrum in um desinens inuenitur apud ueteres, secundum quod opportune hanc declinationem seruauit Liuius in Adone, humum humidum pedibus fodit. Gracchus in Thyeste: Mersit sequentis humidum plantis humum. Domus huius domus, & domus huius domi. Terentius. in Eun. Domi fociq; fac uicissim ut memineris. Virgil. in 6. Hic labor ille domus, & inextricabilis error. Ouidius in 4. Metamor. domui communis utriq;. & colus coli & colus. Vergilius in 8. Cui tolerare colo uitam tenuiq; Minerua. Statius in 6. Theb. Sed huius Extrema iam fila colu, datur ordo senectæ. Venus ueneris quoque

excipi/

excipitur, quod solum proprium fœmininum inuenitur latinum in us desinens correptam. & forte ideo sic declinatur, ne si Venus ueni declinaretur, dubitationem haberet genitiuus cum ueni uerbo imperatiuo. Incus etiam incudis, quod ponit Nonius Marcellus de doctorum indagine: Ferri massa malleis cuditur. unde etiam incus est appellata. Cuius quia & genitiui penultima cu, & in uerbo cudo eadem syllaba producitur, debet quoque in nominatiuo produci. pecus quoque fœmininum pecudis facit, quod etiam neutrum est hoc pecus pecoris. Cæsar in auguralibus: Si syncera pecus erat. Vergil. in 4. Geor. Ignauum fucos pecus à præsepibus arcent. Vetustißimi enim hoc pecu, hæc pecua plurale dicebant. Hostilius in 1. Annal. Sæpe greges pecuum ex hibernis pastibus pulsi. Plaut. in Mer. Nec pecua ruri pascere, nec pueros nutricare. Idem in Trucul. Pecua ad hanc collo neruinæ ego obligata defero. Idem in Ruden. Non uides referre me uiduum rete sine squamoso pecu. Et Solinus in memoralibus de Britannia dicit: Ita pabulosa ut pecua, nisi interdum à pastibus arceantur, ad periculum agat satietas. Præterea inuenitur apud uetustißimos intercus intercutis: & proprie intercus aqua dicitur, quam græci ὕδερον nominant. Plaut. in Trib. Is mihi erat bilis, aqua intercus, tußis, febris. Cato autem quasi adiectiuo eo est usus, dicēs intercutibus stupris obstinatus: pro intestinis, ut sit secundū eum, hic et hæc et hoc intercus, id est qui uel quæ uel quod intra cutē est. Nec est mirū declinationem simplicis sui id qroq; seruare, quamuis nominatiui terminatione mutata, quod in omnib. penè fieri cōpositis inuenimus. Hoc cor huius cordis, hic et hæc

& hoc cōcors cuius cōcordis. hoc caput quoq; huius capitis, hic & hæc & hoc triceps tricipitis. Similiter hoc corpus huius corporis, tricorpor tricorporis, et omnia talia. Excipitur hic & hæc exanguis. quod quia commune est in is breuē desinens, & in e breuem facit neutrum. parē habuit nominatiuo gtūm huius exanguis, quomodo omnia similia. Græca, quæ apud græcos in os desinentia, mutāt o in u, secundæ sunt declinationis, ut κῦρος Cyrus cyri, πύλος pylus pili, πέλαγος pelagus pelagi, Sic χάος chaus chai. Ouid. in 14 metam. Et noctem noctisq; deos, hereboq; chaosq; Conuocat: id est ab herebo & à chao, sicut à pelago. atq; illis quæ in ros desinentia antecedente alia, sub eadem syllaba consonante ρος in er, conuertunt plerunq;, ut ἀγρος ager, μένανδρος Menāder. de quibus suprà docuimus: Sin eiusdem sint & apud græcos terminationis, in is faciunt genitiuū. à genitiuo enim græco mutāt o in i, & faciūt genitiuū latinū, ut ὁ οἰδίπους τοῦ οἰδίποδος, Oedipus œdipodis, quāuis Plautus ablatiuo casu ab œdipo dixit, pro œdipode in Penulo: Nā isti quidē hercle oratiōi Oedipo opus est cōiectore, q Sphingis interpres fuit. μελάμπους μελάμποδος Melāpus melampodis. Panthus enim et Eunus & Antinus, quæ per synæresim οος in ους diphthongū apud græcos proferuntur, cum apud illos secundum integrorū regulam declinentur, id est in ος desinentium (in ου enim diphthongū terminant genitiuū) apud nos quoq; debent secundæ esse declinationis: & sicuti si integra eorum inueniantur, necesse est ea declinare, πάνθοος πανθόου καὶ πάνθους πάνθου. Et nos ergo Panthous panthoi, Panthus panthi. Horatius Alcinous alcinoi declinauit in primo epistolarum: Nos numerus

merus sumus, & fruges consumere nati, Sponsi Penelo pes, nebulones Alcinoiq;. apud Verg. tamen nominatiuus & uocatiuus secundum græcorum regulam inuenitur prolatus in secundo. Aeneid. Panthus othriades ar cis Phœbiq; sacerdos. In eodem: Quo res summa loco Panthu? quam prendimus arcem? Neutra eiusdem terminationis, si sint monosyllaba, producuntur, et ablata & addita ris faciunt genitiuum, ut hoc ius iuris, thus thu ris, rus ruris, crus cruris. alia uerò d uel l uel n ante us posita, mutant us in e correptā, & accepta ris, faciunt genitiuū, ut hoc pondus huius ponderis, uellus uelleris, holus holeris, munus muneris, onus oneris, scelus sceleris, genus generis: quod latinum esse ostendit & declinatio & uerbū genero generas. Excipitur fœnus fœnoris. Iuuenalis in 4 ære paterno. Ac rebus mersis in uentrem fœnoris, atq; Argenti grauis, & pecorum agrorumq; capacem. quod tamen antiqui fœneris dixerunt. unde & fœneor uerbū & fœnerator. Et pignus pignoris & pigneris, unde pignero pigneras. Lucan. in 2. Pignora nulla domus, nulli coiere propinqui. Iuuen. in 3. uiginti millia fœnus Pigneribus positis. Alia omnia mutant us in o productā quidem, si sint comparatiua, & accepta ris faciunt genitiuum, ut hoc melius huius melioris, hoc felicius huius felicioris: correptam uerò si non sint comparatiua, ut hoc decus huius decoris, hoc stercus stercoris, pecus pecoris, frigus frigoris, tergus tergoris, nemus nemoris, corpus corporis, tempus tēporis. Excipiūtur ea quib. uerba adiacēt e habētia in penult. syllaba, ulcus ulceris ulcero, opus opis opor, latus lateris latero, uiscus uisceris uiscero, ex quo cōpositū euiscero. Oui. in 6. Met.

E quibus una trahens hærentia uiscere tela. Et alia penè omnia e habētia ante ris in genitiuo, habent similiter huiuscemodi uerba, ut pōdus pōderis, pondero ponderas, sidus sideris, sidero sideras. unde cōpositū considero considera, & desidero desideras, munus muneris, munero muneras, genus generis, genero generas. quæ per o habēt e in penultima syllaba. Breuiter igitur possumus colligere regulā & sic dicere: Omnia neutra supra syllabā in us desinentia, si habuerint uerba in ero exeuntia, per eris faciūt genitiuū, ut pondus ponderis, pondero ponderas, ulcus ulceris, ulcero ulceras, latus lateris, latero lateras, holus holeris, holero holeras. Cn. Martius, meos hortulos plus stercoro quàm holero. Alia uerò omnia o habēt penultimā correptā, nisi sint cōparatiua, ut tēpus tēporis, littus littoris. excipitur uirus, quod quidā indeclinabile, quidā secundæ declinationis esse uoluerūt, secundum Lucretium, qui sic protulit: Liquit enim supra tetri uestigia uiri. Idem: Cōtractosq; suo cōtractas perdere uiro. Vulgus quoq; excipitur, quod tā neutri quàm masculini est generis, & secundū regulam masculini declinatur. Similiter pus non habet in usu genitiuum, ne si puris diceretur, esset quantum ad eandem scripturā dubitatio utrum datiuus esset pluralis, à puro puris, an genitiuus singularis ab eo quod est pus indeclinabile. In ys græca sunt tantūmodo & tertiæ declinationis: mutant enim os gāi græci in is, phorcys phorcyos phorcyis, erinnys erinnyos erinnyis, amphibrachys amphibrachyos amphibrachyis, chlamys chlamydos chlamydis. Sed hæc græce quoq; prolata inueniuntur. In æs diphthongū duo inueniūtur, hic præs huius prædis, hoc æs huius æris.

eris. In aus diphthongū desinentia fœminina sunt, & ablata s, & addita dis, faciunt genitiuum, ut hæc laus huius laudis, fraus fraudis. In eus græca sunt, & mutantia us in i, faciunt genitiuū, ut hic Tydeus huius tydei. In huiuscemodi tamē terminatione quædā inueniuntur mutatione eus diphthongi in es lōgam prolata, ut ἀχιλλεὺς Achilles, περσεὺς Perses, ὀδυσσεὺς Vlysses. In quo Dores sequimur, qui pro φιλεὺς φίλης, & pro ἱερεὺς ἱέρης & ἱέρην dicūt, pro τυδεὺς τυδῆς. Sic Antimachus in 1. Theb. τυδῆς τε αἰνείδης. Et uocatiuum in e productā τὴν καὶ ζωγρήσας προσέφης αἰνάδε τυδῆ, teste Herodiano, qui hoc ponit in 1. catholicorū. Similiter Ibycus ὄνομα κλυτὸν ὀρφὴν dixit. Et quia græci ab huiuscemodi nominatiuis, id est quæ eus in es conuertunt uocatiuum in ē longam terminant, ut ὦ τυδῆ, ὦ ὀρφῆ, in eo quoque casu aliquando illos sequuntur latini, ut Achille, Perse. Ouid. in 13. Metam. Tuq; tuis armis, nos te potiremur Achille. Ab Vlysseus nominatiuo quoque proferrunt latini in ei genitiuum. Horat. in 1. Carm. Nec cursus duplices per mare Vlyssei. Idem in 1. Epist. cerite cera Digni, remigiū uitiosum Ithacensis Vlyssei. Ouid. in 14. Metamor. Nericius Machareus comes experientis Vlyssei. Et ab Achilleus accusatiuū græcum protulit Lucanus in 10. famulumq; tyranni Terribilem uisu traiecit Achillea ferro. Ex quo apparet latinos quoque tam in eus quàm in es hæc nomina solitos esse proferre: & cōtrà tamen in quibusdā es productà terminantibus fecerunt græci poetæ eus pro es proferentes, ἀντιφατεὺς pro ἀντιφάτης, γηρυονεὺς pro γηρυόνης, δαφνεὺς pro δάφνης, ut Sappho, ὁ δαφνεὺς φίλω εἴκει, ἄφειτεν, ἀγνῆ βίᾳ. In x desinentia, si à uerbis sint in go desinētibus, ablata x, &

addita gis, faciunt genitiuum, ut grego grex gregis. Stat. in 1. Achille. Qualiter Idaliæ uolucres ubi mollia frangunt Nubila, iam longũ cœloq; domoq; gregatæ. Remigo remex remigis, lego lex legis, rego rex regis, coniungo coniunx coniugis. quod etiam in genitiuo differentiæ causa n amittit, ne si coningis dicamus, uerbum putetur. Nec mirum, græcos enim in omnibus ferè imitati, in hac quoq; regula sequimur. apud illos enim si in x desinẽtia nomina habeant uerba cum g, nominũ quoq; genitiuus per g declinatur, λέγω, λέλεξ, λέλεγος, unde frux etiam frugis facit genitiuum, quia ἀπὸ τοῦ φρύγω uerbo græco nascitur. Enni. in 17. Annal. Si luci, si nox, si mox, si iam data sit frux. Idem in 9. pro frugi homo, frux ponit, quod est adiectiuũ. Sed quid ego hæc memoro dictum factumq; facit frux, id est frugi homo. Alia uerò omnia latina ablata x & addita cis proferũt gtũm, ut fallax fallacis, lux lucis, uox uocis, nex necis. Cic. pro Milone: Insidiatori uerò & latroni quæ potest afferri iniusta nex? Nota tamẽ quod si habeant ẽ correptã ante x positã, si non sint monosyllaba, uel ab illis cõposita, mutant e in ĩ correptam per obliquos casus, ut apex apicis, uertex uerticis, remex remigis. Similiter in ix desinentia masculina tantũ latina corripiũt i penultimã in obliqs, ut hic fornix fornicis, hic calix calicis, hic uarix uaricis. Barbara quoq; in x corripiũt penultimã, uolux uolucis, Pharnax pharnacis. Lucan. in 2. Tigranẽq; meum nec Pharnacis arma relinquas. Alia uerò oĩa in x desinentia per obliquos casus longã habent penultimam, uel natura, uel positione exceptis grex gregis, dux ducis, crux crucis, fax facis, nux nucis, pix picis, trux trucis, coniunx coniugis, salix salicis.

filicis. Excipiuntur ea quoq; quæ nec g nec c habēt ante is in genitiuo, nix niuis. antiqui tamen etiam ninguis dicebant. unde Apul. in 1. Hermag. Aspera hyems erat, omnia ningue canebant. Supellex supellectilis. uetustissimi tamen hec supellectilis nominatiuum proferebant. Cato aduersum Tiberium Sempronium Longū: Si posset auctio fieri de artibus tuis, quasi supellectilis solet. Senex senis, quāuis Plautus genitiuum eius senicis protulit in Cistellaria: Datores bellissimi uos negocioli senecis soletis esse. Nox quoq; noctis secundum græcos, qui νὺξ νυκτὸς declinant, græca enim eiusdem terminationis eam seruant in genitiuo ante is consonantē, quam in græca declinatione ante ος habuerunt, φαίαξ φαίακος, phæax phæacis, σφίγξ σφιγγὸς, sphinx sphingis, ὄνυξ ὄνυχος, onyx onychis genus est lapidis. Composita simplicium declinationem sequuntur, ut pernox pernoctis, exlex exlegis. Cicero pro Cluentio: Non quod illi aut exlegem esse Syllam arbitrentur. In bs uel ms uel ps desinentia, interposita i, faciunt genitiuum, ut urbs urbis, hyems hyemis, inops inopis. Notandum hic quoque si e ante bs uel ps sit, & non sint monosyllaba mutatur e in i, ut princeps principis, municeps municipis, cœlebs cœlibis. A capite solum cōposita, ablata s, & mutata e in i, & addita tis, faciūt genitiuum, anceps ancipitis, præceps præcipitis, biceps bicipitis. antiqui tamen ancipes & præcipes, & bicipes proferebant in ntō, & sic secundum analogiam, sequebatur gtūs ancipes ancipitis, ut sospes sospitis. Plautus in cōmorientibus: Saliam in puteum præcipes. Idem in Rudēte: Post altrinsecus est securicula ancipes, itē aurea. Idē tamē uetustissimi etiam præcipis genitiuū, qui à nomi-

nominatiuo præceps est secundũ analogiam nominatiui protulerũt. Liuius in Ione: Seq; in alta maria præcipem inops, ægra sanitatis Herois. Ennius in 17. Annal. Occumbunt multi letum, ferroq; lapiq;, Aut intra muros, aut extra præcipe casu. In ns uel rs, uel ls desinentia, ablata s & addita tis, faciũt gtũm, ut mons montis, sapiens sapientis, cohors cohortis, ars artis, pars partis, hæc puls pultis. excipiũtur duo differentiæ causa, frons frondis, quãdo de arborũ folijs loquimur. Nã frons frõtis ad capitis partẽ pertinet, lens lendis animal. Nam lens lentis legumẽ est, & glans glandis. Sic Ouid. in 14. Metam. ut lata plumbea funda, Missa solet medio glans intabescere cœlo. Similiter Lucret. protulit, & Liu. in 27. Et est non simplicis habenæ, ut balearica aliarumq; gentiũ funda, sed triplex scutale crebris suturis duratũ, ne fluxa habena uolutetur in iactu glans, sed librata tum sederit uelut neruo missa excutiatur. nam quod apud Vergil. in 3. Georg. inuenitur, glandis, in dubiũ uenit utrũ ntũs sit, an figurate gtũs: Nec de cõcussa tantũ pluit ilice glandis. Potest. n. tantũ glãdis intelligi τοσοῦτον βαλάνου, ut hoc regni & tantũ lucri. à pendo quoq; cõpositũ libripens libripẽdis. Caius in 1. Instit. adhibitis nõ minus q̃ quinq; testibus ciuibus Romanis puberibus, præterea alio eiusdẽ conditionis, q librã æneã teneat, qui appellatur libripẽs. à corde quoq; cõposita ablata s & addita dis, faciũt gtũm, uecors uecordis, discors discordis, cõcors cõcordis: antiquissimi tamẽ solebãt gtõ similẽ proferre in his ntũm. Cæcili. Cratino: Modo fit obsequẽs, hilaris, comis, cõmunis, cõcordis, dum id quod petit potitur. Põponius in satyra: Blanda, fallax, impotens, superba, discordis.

Pri-

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VII.

DE CAETERIS CASIBVS.

TErminales sunt nominum literæ apud latinos, ut suprà quoq; docuimus, quatuordecim: Vocales quidem quinq; a e i o u: Consonantes uerò nouem: Semiuocales sex l m n r s x: Mutæ tres c d t. Vocales ut poëma, mare, gummi, uirgo, cornu: Semiuocales ut sol, templum, flamen, Cæsar, ciuitas, Pollux: Mutæ ut lac, caput, aliud. hoc enim nomen esse, & Probus in institutis artiū ostendit, & ratio ipsa, de qua in pronomine latius tractabimus. Ostendit aūt Probus his uerbis, hoc unum nomen tantū, id est alius, quammaximè propter structuras gtō & dtō casu numeri singularis, sic anomale cōfirmatū sit declinari: hic alius, huius alius, huic alij. Inueniuntur etiam in y desinentia græca, hoc Dory, hoc Aepy, nomina ciuitatum sunt. Stat. in 4. Theb. Quos Thrion & summis ingestū montibus Aepy. Igitur masculinorū nominum finales sunt literæ septem, a o l n r s x, ut scriba, Cicero, consul, pæan, pater, Priamus, rex. Fœmininorū quoq; eædē, necnon e producta in græcis, & in figurate in comicis nominib. ut hæc aurora, Iuno, Tanaquil, Siren, mater, uirtus, lux, Taygete, Glycerium. Neutrorum uerò duodecim, id est omnes absq; o et x, per se enim neutrum in has literas nullum desinit, ut hoc poëma, sedile, gummi, cornu, tribunal, saxum, numen, marmor, tēpus, lac, caput, aliquid. Cōmunium uerò masculini et fœminini sex, a o l r s x, ut hic & hæc aduena, homo, uigil, memor,

mor, custos, coniunx. Cõmunium triũ generũ sunt quinque, i m r s x, hic & hæc & hoc frugi, nequã, par, uetus, felix. Et hæ quidẽ generales sunt nominatiui terminationes, de quib. in ntõ latius tractatũ est. Nũc uerò de gtõ et alijs casib. obliquis, p singulas declinationes doceamus.

De obliquis casibus primæ declinationis.

PRima declinatio habet terminationes, in nominatiuo tres, a as es. In a tam latinorum quàm græcorum, tam masculinorum quàm fœmininorũ & cõmunium. In as uerò & in es græcorũ tantũ & masculinorũ, ut hic scriba, poeta, hæc Roma, musa, hic & hæc aduena, hic Aeneas, hic Anchises. Eius genitiuus & datiuus in æ diphthongon desinit, & pares habet syllabas ntõ, ut hic poeta huius poetæ huic poetæ, hic Aeneas huius æneæ huic æneæ, hic Anchises huius anchisæ, huic anchisæ, nisi diuisio fiat in gtõ poetica licentia, qua frequẽter ueteres Romanorũ poetæ utuntur, ut Aeneai, Anchisai, & pictai, & aulai, pro Aeneæ Anchisæ, pictæ, aulæ dicentes. unde Verg. in 4. Aeneid. Aulai in medio libabant pocula Bacchi. Idem in 9. Diues equûm diues pictai uestis & auri. Cic. in Arato: Atq; oculos urget pedibus pectusq; Nepai: pro nepæ, id est scorpij. In eodẽ: Serius hæc obitus terrai uiss. t equinus. Lucre. in 1. Effice ut interea fera munera militiai. Idem in eodem: Aulide quo pacto triuiai uirginis aram, Iphianassai turparunt sanguine fœdi.

De accusatiuo singulari primæ declinationis.

ACcusatiuus æ diphthongon genitiui siue datiui mutat in ãm, ut poetæ poetã, musæ musam. Frequẽtius tamẽ inuenimus in græcis nominibus as & es terminantibus actũm græcum proferre autores, hũc Aenean & Anchisen.

Anchisen. Verg. in 5. Aeneid. Aenean credã quid enim fallacibus austris? Et in 6. Isq; ubi tendentem aduersum per gramina uidit Aenean, alacris palmas utrasq; tetendit. Idẽ in 3 Anchisen facio certũ, remq; ordine pando. Romanae tamen ratio declinationis exigit hũc Aeneam, & hunc Anchisam dicere. Horat. in 2. Serm. & scribere fortem Scipiadã, ut sapiens Lucilius: Scipiadã dixit, nõ Scipiaden. Cuius ntũs in es definit secundũ formã patronymicorũ, quae est graeca hic Scipiades. Quãuis antiqui huiuscemodi quoq; nominũ, id est in as uel in es desinentiũ primae declinationis, ntõs etiã in a finiebãt, ut est Geta, Sosia, Byrrhia, Chaerea, Marsya, similiter poeta, sophista, Scytha. Terent. in And. Poeta cum primum animum ad scribendum appulit. Lucan. & iuncto Sarmata uelox Pannonio. Terent. in Adel. Geta autem hic non adest. In eodem, hic Geta praeterea ut captus ẽ seruorũ, non malus, neq; iners. Idẽ in Andr. Aut tu aut hic Byrrhia. Idem in Eunu. hic Chaerea? qui Chaerea. Iuuen. in 4. Occurris fronte obducta ceu Marsya uictus. Oportet tamen scire quod in foemininis in a terminantibus graecis etiam si producta sit apud illos ã finalis, plerunque corripiunt eam latini: omnis enim nominatiuus latinus a terminalem corripit. Est tamen quãdo seruant eam productam, sed rarò. ergo quãdo corripiunt eam secundum Romanã cõsuetudinẽ, accẽtu quoq; latino pronũciãtur, ut in his, Italia, Phrygia, Lydia, Syria, Troia. haec enim antepenultimã habent acutã, quia a finalem corripiunt, quãuis apud graecos sit producta. Hor. in 1. Carm. Lydia dic per oẽs Te deos oro. Vocatiuum qui est similis in hac terminatione ntõ corripit, Est enim choriambus & bacchius.

Ex quo ostẽditur correpta esse in nominatiuo quoq; Lydia finalis a. Verg. in 5. Troia Criniso conceptũ flumine mater Quem genuit. Apud Statiũ uerò Nemea, quia seruauit ā productã, accentũ quoq; græcũ seruauit, id est, penultimam acutam in 5. Theb. Nec facilis Nemea latas euoluere uires. Actiuum quoq; græcum in fœmininis in an inuenimus à poetis proferri, sed raro. Idem Stat. in 7. Namq; ferunt raptam patrijs Aeginan ab undis.

De uocatiuo casu primæ declinationis.

Vocatiuus casus primæ declinationis in ă correptã effertur, ut ô poeta ô musa, nisi sit græcus, & apud græcos producens a seruet eandem etiam apud nos productam, ut Aenea. Verg. in 10. uigilas ne deum gens Aenea uigila. Est tamen quando in es productam terminantium græcorum uocatiuus in ę longam exit, secundum græcos uel communiter uel poetice, ut Achate, Anchise, Polite, Laertiade. Verg. in 1. quis iam locus inquit. Achate. Idem in 3. Aeneid. Coniugio Anchise Veneris dignate superbo. Idem in 5. tua clara Polite Progenies. Horat. in 2. sermon. O Laertiade quicquid dicam, aut erit aut non. Vergilius in 8. Sit satis ænide telis impune Numanum, Oppetijsse tuis. Nec solum in his quæ sunt primæ, sed etiam in illis quæ tertiæ, id est, in omnibus græcis es producta finitis, similiter inuenies uctũm in ē productã proferri, Chreme, Lache, Anchise. Terent. in And. Imò ita uolo itaq; postulo, ut fiat Chreme. Idem in eadem: O Chreme pietatẽ nati, non ne te miseret mei? Idẽ in Hecyra: A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia, Mutatio fit, ea nos perturbat Lache. Ouid. in 13. Metamor. Tuq; tuis armis nos te potiremur Achille. Idẽ in 12. Armiger

miger ille tui fuerat genitoris Achille. Nec mirum cum græcorum quoque poetæ similiter inueniantur protulisse uocatiuos in supradicta terminatione: Anacreon, κάλλη λαμπύτη posuit pro κάλλα λαμπύτα. Hipponax, ἀπύτη pro ἀπύτα. & Apollonius Agron. 3. αἰήτη, κάνῄω μὲν ἄφαρ, δίιχθαν ἄιλλαι pro αἰήτα. In eodem, αἰήτη, σφίσι μοι τῷ δὲ τέλῳ, ὅτι γὰρ αὐτῆς. In fœmininis etiã Alcæus νίππη pro νίππης posuit. Et Theopompus χάρη pro χάρης. latina uerò proportio in ĕ correptam uult uocatiuum primæ declinationis, sicut suprà dictum est, terminari etiam in græcis. unde Horatius in 2. sermon. Nequis humasse uelit Aiacem Atrida uetas cur. Fœminina quoque græca, est quando apud poetas græcum uctũm seruant in a uel in e productas desinentem, secundum proprium nominatiuum, ut Taygete, Nemea. Vergil. in 7. Vos ô Calliope precor aspirate canenti. Stat. Nemea, ut ostendimus, ā producta protulit more græco.

De ablatiuo casu singulari primæ declinationis.

Ablatiuus huius declinationis in ā productã desinit, ut ab hoc poeta ab hac musa, ab hoc & ab hac aduena. Est autẽ quando hunc quoq; poetæ ē producta terminant in græcis nominibus, quæ dtũm græcũ in η finiunt. Verg. in 1. Aen. uno graditur comitatus Achate: pro Achata Ouid. in 6. Metam. cumq; Pheretiade et Hyantæo Iolao. Iuue. in 1. Penelope melius, leuius torquetis Arachne. Et hoc uel metaplasmus est dicendus, qui fit more poetico mutata ā longa in ē productã, uel poti⁹ datiuus græcus pro ablatiuo positus, qui quamuis apud græcos ι habeat post η, tamen apud latinos secundũ eorũ consuetudinem scripturã seruauit, apud quos scribi i post uocalem,

& pronunciari non solet. hoc & ex alijs possumus cōficere, quæ quamuis græce proferantur, scripturæ tamen latinæ rationem seruant. Vergilius in Bucolicis:

Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo:

Nam cum sit datiuus græcus pro ei diphthongo, ī longā habuit more scripturæ nostræ. Illud miror, quod Iuuenalis calpe ablatiuum corripuit, cum sit simile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope, quorū ablatiuus nunquam in e correptā terminatur. Lucan. in 1. Thebis maioribus undis Hesperiam Calpem summumq; impleuit Atlanta. Iuuen. in 5. nec carpathium Getulaq; tantū Aequora transiliret, sed longe calpe relicta,

Audiet herculeo stridentem gurgite solem.

De nominatiuo & uocatiuo plurali primæ declinationis.

NOminatiuus & uocatiuus pluralis eiusdem declinationis similis est genitiuo & datiuo singulari. Nam per æ diphthongon proferuntur, ut hi & ô poetæ: sed in his non potest diuisio fieri sicut in illis.

De genitiuo plurali primæ declinationis.

GEnitiuus pluralis eiusdem declinationis fit addita ablatiuo singulari rum syllaba, ut ab hoc poeta, horum poetarū, ab hac musa, harum musarum. Producitur enim a tam in ablatiuo singulari quàm in genitiuo plurali. Et notandū, quod omnes casus tam singularis quàm pluralis numeri pares habent in utroq; numero syllabas in hac declinatione, excepto genitiuo plurali. hic enim una syllaba abundat. Est autem quando hunc quoq; per concisionē proferunt, & maxime in compositis & patronymicis, ut graiugenûm pro graiugenarū. Verg. in 3. Aeneid.

Aeneid. Graiugenumq; domus, suspectaq; linquimus arua. In eodē: Caprigenumq; pecus, nullo custode per herbam: pro caprigenarum. Idem in 8. Optime Graiugenū cui me fortuna precari. in eodem: Omnigenumq; deum monstra, & latrator Anubis: pro omnigenarum. Sic cælicolum pro cælicolarum, & trinundinum pro trinundinarū. Cic. pro Cornelio: Primo ex promulgatione trinundinum dies ad ferendum potestasq; uenisset. Amphorūm pro amphorarū, & Aeneadum pro Aeneadarum. Lucretius in 1. uersu, Aeneadum genitrix hominum diuumq; uoluptas. Similiter Dardanidum pro Dardanidarum. Verg. in 2. O patria ô diuum domus Ilion, & inclyta bello Mœnia Dardanidum. Idem in 11. uariusq; per ora cucurrit Ausonidum turbata fremor.

De datiuo et ablatiuo plurali primæ declinationis.

Datiuus pluralis & ablatiuus supradictæ declinationis mutant a extremā ablatiui singularis in is productam, ut à poeta his & ab his poetis, & ab hac musa his & ab his musis. Inueniūtur tamen pauca fœmininī generis, quæ ex masculinis transfigurantur, non habentibus neutra, quæ & animaliū sunt demōstratiua, naturaliter diuersum gen⁹ habētia, quæ differētiæ causa ablatiuo singulari bus assumūt, & faciūt datiuū & ablatiuū pluralē, quod nulla alia habet declinatio, in bus terminās supradictos casus, ut ā lōgā in eis penultimā habeat, ut his natabus, filiabus, deabus, equabus, mulabus, libertabus, asinabus. M. Cato in originibus Dotes filiabus suis nōn dant. & filijs tamen in eodem genere dictū est. Ennius in Andromeda: filijs ꝓpter te obiecta sum innocēs Nerei, id est filiabus. natis tamē pro natabus, Plaut⁹ in Sticho.

Ego ibo intrò, & gratulabor uestrum aduentum filijs: pro filiabus. Idem: qui talis est de natis suis: pro natabus. Ouid. deabus posuit in 13. Metam. Eubœa deabus. Et totidem natis Andros fraterna potita est. Cicero pro Cornelio in 1. Vt ab Ioue optimo maximo, cæterisq; dijs deabusq; omnibus opem & auxiliũ petamus. Eabus etiam pro eis differentiæ causa in fœminino genere Heminæ protulit in 4. Annalium: Scriba pontificius qui cum eabus stuprum fecerat. dicit enim de Vestalibus. Multa tamen alia quoq; contra regulam uitiose, & in his & in alijs casibus uetustißimi protulisse inueniuntur, in quibus non sunt imitãdi. Ambæ etiam & duæ, quamuis nulla simili differentiæ causa cogente similem habent datiuum & ablatiuum ambabus & duabus, quanquam genitiuum ambarum & duarum faciunt.

De accusatiuo plurali primæ declinationis.

ACcusatiuus quoq; pluralis fit, addita s ablatiuo singulari. Producitur enim, ut hos poetas, has musas.

De secunda declinatione.

SEcunda declinatio terminationes habet nominatiui sex, in er in ir in ur in us in eus in um. In er masculinorũ tã latinorũ q̃ græcorũ, ut caper capri, Alexander Alexandri. Iber etiã Iberi. quod per apocopam extremæ syllabæ prolatũ solum in hac declinatione producit er, & ab eo compositum Celtiber Celtiberi. Dicitur tamen & Iber Iberi pro Hispanus, & Iber Iberis, quando de illa gẽte loquimur quæ est iuxta Armenios, & Iberus Iberi fluuius. Vnde Lucan in 4. Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. In ir & in ur latinorũ tantum masculinorum, ut hic uir huius uiri, hic satur huius saturi. In us

latino-

latinorum & græcorum, masculinorum, fœmininorum, & neutrorum quoq;, ut hic clarus huius clari, hic Homerus huius Homeri, hæc cupressus huius cupressi, hæc platanus huius platani, hoc pelagus huius pelagi, hoc uulgus huius uulgi. dicitur tamen & hic uulgus. In eus græcorum tantum masculinorum, hic Tydeus huius Tydei, hic Orpheus huius Orphei. In um neutrorũ tam græcorum quàm latinorum, & figuratè fœmininorum apud comicos, hoc regnum huius regni, hoc pelium huius pelij, hæc Glycerium huius Glycerij, hæc Sophronium huius Sophronij. Panthus per sineresim pro Panthous, quomodo Alcinus pro Alcinous prolatum est. Vnde Horatius in 1. epist. Nos numerus sumus, & fruges consumere nati Sponsi Penelopes nebulones Alcinoiq;. Vergilius in 2. Georg. Pomaq; & Alcinoi syluæ. Idem Horat. Alcinoiq; plures.

De genitiuo singulari secundæ declinationis.

Genitiuus singularis secundæ declinatiõis in omni nomine i longa terminatur, sed in quibusdam pares habet syllabas nominatiuo, ut niger nigri, magnus magni, templum templi. In quibusdam una syllaba abũdat, ut tener teneri, uir uiri, satur saturi, Tydeus Tydei. Cuius rationẽ quamuis in libro quem de nominatiuo & genitiuo exposuimus, latius tractauimus, nũc quoq; quantũ possumus percurramus. In ir & in ur & in eus desinentia, semper una syllaba uincunt in genitiuo, quæ & penultimam breuem habent, ut treuir treuiri, satur saturi, Oileus Oilei. nisi productio poetica fiat in græcis, ut Tydei. In us uerò & in um desinentia pares habent syllabas, ut Priamus Priami, Vergilius Vergilij, templũ templi. Tan

rominium Taurominij. Frequēter tamē inuenimus ueteres in huiuscemodi genitiuis, id est geminātibus i subtrahere ex eis alteram. Verg. in 3. Aeneid. Hic tamen ille urbem Pataui sedesq; locauit: pro Patauij. Idem in Bucol. Nec spes libertatis erat, nec cura peculi: pro peculij. In eodem: Pauperis et tuguri congestum cespite culmē: pro tugurij. Idem in 4. Georg. Parthenope studijs florentem ignobilis oci: pro ocij. Iuuenal. in 4. Antoni gladios potuit contemnere, si sic Omnia dixisset: pro Antonij. hoc autem faciunt metri causa. Nunquam enim minores uult habere syllabas genitiuus nominatiuo. In er igitur tantum desinentia ancipitem habent regulam genitiui. In alijs enim abundat, in alijs non. Abundat quidem in huiuscemodi, lucifer luciferi, armiger armigeri, tener teneri, miser miseri, prosper prosperi: Pares autem habet in huiuscemodi, Menander menandri, sacer sacri, ater atri. de quibus sicut iam supradictum est, cum de ntō & genitiuo tractabatur, sufficienter exposuimus. Androgeo Vergilius in sexto genitiuum posuit atticū; In foribus letum Androgeo tum pendere pœnas.

De datiuo & ablatiuo singulari secundæ declinationis.

DAtiuus et ablatiuus singularis huius declinationis fit à genitiuo mutatione extremæ i in o productā, ut huius luciferi huic & ab hoc lucifero, huius sacri huic & ab hoc sacro, huius uiri huic & ab hoc uiro, huius saturi huic et ab hoc saturo, huius Priami huic et ab hoc Priamo, huius Taurominij huic & ab hoc Taurominio, huius Typhoei huic & ab hoc Typhoeo, Verg. in 9. Inarime Iouis imperijs imposta Typhoeo. In 10.

Nec

Nec Clytio genitore minor nec fratre Mnestheo. Est tamen quādo græco datiuo, in huiuscemodi nominibus, id est in eus finientibus nominatiuum uti solent antiqui. Idem poeta in Bucol. Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Et oportet scire in hac declinatione, quod omnes casus obliqui tam singulares quàm plurales, necnon etiā nominatiuus & uocatiuus plurales eundem numerum syllabarum seruāt, quem genitiuus singularis habuerit, absq; genitiuo plurali qui una syllaba uult superare, nisi per concisionē proferatur. unde dij & dijs cum pro monosyllabis ponuntur, per synæresim sunt accipienda, siue magis per synæresin e & i in unam syllabam. Veteres enim finalē i, quæ longa est per ei diphthongon scribebant, longas autem uocales uetustißimi etiam geminare solebant. Quæ uerò secundum analogiam proferuntur, id est dei & deis dissyllaba sunt. Lucanus in 6. O utinā cœliq; deis herebiq; liceret. Idem accidit etiam in pronomine ei & ij, eis & ijs. E quib. illud apparet quod uetustißimi, ut suprà docuimus, pro una longa uocali solebant duas scribere. Ecce enim uestigium antiquitatis in his adhuc seruatur, cum duæ i pro una longa ponuntur, tam in supradicti nominis quàm pronominis ternis casibus, hi dij, his dijs, ab his dijs, ij ijs ab ijs. nam si dicas dei deis & à deis, ei eis & ab eis dissyllaba sunt, sicut ostendimus. Iuuenalis in 5. Implet & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis. Puto autem quod in his differentiæ causa seruata est in genitiuo geminatio, id est, ne si di & dis, i et is dicamus, dubitatio fiat significationis. nam di etiam præpositio est, & dis præpositio est & nomen, & i & is uerba. In pluribus aūt inuenies differētiæ

causa huiuscemodi, quasdã fieri syllabarũ uel literarum additiones, uel ademptiones, uel accentuum mutationes, itaq; in cõpositione idẽ & isdẽ per unã i scripsisse, quia nulla confusio fit significationis, inueniũtur, pro ijdẽ & ijsdẽ: Et quia diximus oẽs obliquos casus gtũm sequi, sciendum quod uocatiuus nominatiuũ suũ sequitur, de quo modo docebimus, sed prius de accusatiuo tractemus.

De accusatiuo singulari secundæ declinationis.

ACcusatiuus quoq; à gtõ fit mutatiõe i in um. ut huius Priami hũc Priamũ, luciferi luciferũ, Tydei Tydeũ. In huiuscemodi tamẽ nominibus, id est in eus desinentibus, græco magis accusatiuo utũtur autores. Vergil. in 1. Aeneid. Ilionea petit dextra, læuaq; Sereſtũ. Idẽ in 8. & amicum Creiea Musis, Cretea Musarũ comitẽ. Stat. in 1. necnon & uiribus infrà Tydea fert animus. Inuenitur tamen in usu etiã in um accusatiuus huiuscemodi nominũ. Cic. de nat. deorũ in 3. Theseum, Hippolytũ. Liuius ab urbe cond. 40. Odio cui Perseus indulgeret. In eodem: Perseo sese adiungunt. In eodem: totus in Perseum uersus. In eodẽ: ad Perseum misit. In eodẽ: transgressus Perseum filium. In eodem: Perseum Amphipolim misit. Idem in 39. Areum & Alcibiadem. In eodem: Quod Areum & Alcibiadẽ, nec Lacedæmonij possunt reprehendere. Stat. in 2. Theb. Pentheumq; trahens, nondum te Phædimus æquo, Bacche genus. Plaut. in Vidul. Eiusdem Bacchæ fecerunt nostram nauim Pentheum.

De uocatiuo singulari secundæ declinationis.

VOcatiuus huius declinatiõis quãdo in r uel m finitur ntũs, similis est ei, ut hic lucifer ô lucifer, hic sacer ô sacer, hic uir ô uir, hic satur ô satur, hoc templum ô templum,

plum, hæc Glyceriũ ô Glycerium. Vergilius cum paulo ante Tymber ntũm protulisset, mox uocatiuum Tymbre posuit in 10. Daucia Laride Tymberq́; simillima proles. & : Nã tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis. Sed nõ est hic uocatiuus à ntõ in er desinẽte, sed in us accipiendus, ut hic Tymbrus ô Tymbre. Solet enim poeta huiuscemodi sæpe nomina tã in er quàm in us proferre, ut Teucer & Teucrus, Euãder & Euandrus. Idẽ in 10. Pallas Euander in ipsis Omnia sunt oculis. Idẽ in 9. Tũc rex Euãdrus Romanæ cõditor arcis. Sed de his latius de nominatiuo tractãtes differuimus. Notãdũ tamẽ quod Plautus à puer nominatiuo uctũm puere dixit in Mercat. Egomet memor, tu puere abi hinc intrò ocyus. Idẽ in Curcul. Cedò puere sinum, quid facturus essiam scies. Quod quibusdã rectius à nominatiuo puerus esse uidetur. Si uerò in eus desinat ntũs, magis græcũ seruamus uctũm. Horat. in 1. Serm. Pentheu rector Thebarũ. Stat. in 8. Theb. uade ô primis puer inclyte bellis Arcas, & argolicæ Capaneu iã maxime turmæ. Probo tamẽ & quibusdã alijs artiũ scriptoribus & ô Penthee, & ô Tydee, & ô ilionee posse dici secundũ analogiã latinam placet, quod in usu non inueni. In us uerò terminantia si sint propria i ante us habẽtia, abiecta us faciunt uctũm, ut hic Vergilius ô Vergili, hic Sallustius ô Sallusti, hic Pompeius ô Pompei. Hæc tamẽ eadem etiã in e proferebãt antiquissimi, ô Vergilie, ô Mercurie dicentes. Liuius Andronicus in Odyss. Neq́; enim te oblitus sum Laertie noster. Liu. in Sereno: Cura nunc Laertie uelle para ire Ithacam. Laertius enim pro Laertes dicebãt, quõ & græci λαέρτιος pro λαέρτης. φρονέων ἐν ἀγκῶνι μαστιγοφόρῳ, ἀεὶ μὲν ὦ παῖ λαρτίου

κλητικῶν. Iuniores aũt gaudẽtes breuitate per extremæ syllabæ abscißionem protulerunt pro Vergilie Vergili, et pro Mercurie Mercuri. Horat. in 1. Carm. Mercuri facunde nepos Atlantis. In eodem: Multis ille bonis flebilis occidit, Nulli flebilior quàm tibi Vergili. Vnde accentus perfecti uocatiui in his seruatur. Si enim nõ esset abscißio, debuerunt huiusmodi uocatiui, id est qui in i desinentes penultimã correptã habent, antepenultimã acuere, ut Vérgili, Mércuri, quod minimè licet. nam penultimã acuimus. In abscißionibus enim, si ea uocalis in qua est accentus integra manet, seruat etiam accentum integrum, ut audiuit audît, nostratis nostrâs, illice illîc. De Pompei & Vultei, & Cai, & similibus uocatiuis, quæ i loco consonantis ante us habent in nominatiuo, dubitatur utrũ i extrema pro uocali, an pro consonante sit accipiẽda, quomodo in alijs casibus. quod magis more antiquo rationabilius esse uidetur. Nam solebant illi nõ solum in principio, sed etiam in fine syllabæ ponere i loco cõsonãtis, idq; in uetustißimis inuenies scripturis, quoties inter duas uocales ponitur, ut eijus, Pompeijus, Vulteijus, Caijus. Quod etiam omnes qui de litera curiosius scripserũt, affirmãt. Necnõ etiã metra ostendunt quod dicimus, & regulæ ipsius ratio in supradicto uctõ. Omnis enim uctũs in i desinẽs, una syllaba minor esse debet ntõ suo, ut Sallustius ô Sallusti, Vergilius ô Vergili, Terentius ô Terẽti. Ergo si Põpeius et Vulteius trisyllaba sunt in ntõ, necessario in uctõ dissyllaba esse debent: quod nõ potest fieri nisi i loco cõsonantis accipiatur. Vnde illud quoque possumus scire, quod bene cui pro monosyllabo accipiunt metrici, & huic. Omnis enim genitiuus in

ius

ius desinens, una uult superare syllaba suum datiuum, ut ille illius illi, ipse ipsius ipsi, unus uni⁹ uni, alter alterius alteri. Alius quoq; per duas ij debuit esse genitiuus causa datiui, quod est alij, sed uel hiatus causa est, uel quia inter duas uocales i uocalis esse non poterat. Datiuus autē loco consonantis eam accipi prohibebat, quam ipse duplicabat uocalē. & credo differentiæ causa, ne ali uerbū infinitū esse putaretur. Ideo pleriq; recusauerūt eum frequenti usu proferre. Vetustißimi tamen similem genitiuum nominatiuo posuisse inueniuntur, sed accentu differt. Quippe circumflectitur in genitiuo penultima. Cæsar in Anticatone priore: Vno enim excepto quem alius modi, atque oīs natura finxit, quisq; suos habet charos. Cæcilius in quinto: Nullius alius rei nisi amicitiæ eorum causa. Ei quoq; cum rationabiliter monosyllabū esse deberet, cum gtūs eius sit dissyllabus per diæresim à poetis proferri inuenitur differētiæ causa, ne si monosyllabum sit, interiectio esse putetur. Verg. in 2. Aeneid. Hei mihi qualis erat? quantū mutatus ab illo Hectore? Nihil tamē mirum i loco consonantis positū transire in uocalē, cū u quoq; idem patiatur in quibusdā dictionibus apud poetas, ut Horat. in Epodo: Niuesq; deducunt Iouem, nunc mare nunc syluæ. Hic enim diuisione facta uæ extremæ syllabæ u à consonante transit in uocalē. Est enim dimetrum iambicum coniunctū semiquinariæ heroicæ. Similiter ergo ei & eis & eidem & eisdē, per diæresim proferūtur. Iuuen. in 15. Iuuenes hortātur ut illam Ire uiam pergāt, & eidem incumbere sectæ. In eodem: Ceras nunc hac dictante pusillas Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis. In cōpositione aūt nec aliter possunt proferri,

ferri, cum sequens cõsonans cogit i secũ loco uocalis pro ferri. Cui quoq; inueniuntur quidã dissyllabé protulisse per diæresim: Vt Albinus rerũ Romanarũ 1. Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis Sponte deum patuere, cui freta nulla repostos Abscondere sinus, nõ tutæ mœnibus urbes. Quod autẽ Pompei, & Vultei, & Cai, & similia i finalem, & ante eam uocalem pro una syllaba habent, usus quoq; cõfirmat. Horat. in 1. Epist. Durus ait Vultei nimis attentusq; uideris. Vultei dissyllabũ accipit secundum analogiã. Alia uerò omnia masculina seu fœminina desinentia in us conuersa us in e faciunt uctũm, ut Priamus ô Priame, pius ô pie, myrtus ô myrte, scyphus ô scyphe. excipitur unũ quod tam in e quàm in i facit uocatiuum, quãuis sit appellatiuũ, ô filie uel fili. Liuius Andronicus in Odyssea: Pater noster Saturni filie. Catullus autem: Tu præter omnes une de capillatis cuniculosæ Celtiberiæ fili. Terentianus de syllabis: Hic prius tu Basine fili, & tu gener Nouate mi. Est tamen quando nominatiuo quoq; terminato in us pro uctõ siue metri, siue euphoniæ causa utũtur. Verg. in 8. Corniger hesperidũ fluuius regnator aquarum. Lucan. in 2. Degener ô populus uix secula longa decorum, Sic meruisse uiris.

De ntõ & uctõ plurali secundæ declinationis.

Pluralis ntũs et uctũs secũdæ declinatiõis, tã masculini q̃ fœminini generis in i finitur, & est similis gtõ singulari, ut hu9 docti hi et ô docti, huius platani, hæ et ô platani. In neutris uerò extremam i genitiui singularis mutantes in a breuẽ, facimus ntũm & actũm & uctũm pluralẽ, ut huius templi, hæc & ô templa, huius munij, hæc & ô munia. Alia uerò casus plurales in tribus generibus cõmunẽ poßident regulam.

De

De genitiuo plurali secundæ declinationis.

ET genitiuus quidē pluralis fit in omni genere ab ablatiuo singulari, assumēte rum, ut ab hoc uiro, horū uirorū, ab hac platano, harum platanorū, ab hoc templo, horum templorum. Inueniuntur tamen per concisionem mediæ syllabæ masculinorū plerunq; nominū, quæ neutra non habent, hunc casum proferentes maximè poetæ. Est autem etiā apud ueteres prosam scribentes idem inuenire, sed rarò. Verg. in 1. Aeneid. It cœlo clamorq; uirûm stridorq; rudentū: pro uirorū. Idem in 3. Cura deûm bis pergameis erepte ruinis: pro deorum. Idem in 5. genus alto à sanguine diuûm, pro diuorum. Nummū uerò pro nummorū, & liberum pro liberorū, & sestertium pro sestertiorum, & iugerum pro iugerorū, modiū pro modiorū, medimnum, senum, septenum, denum, frequenter etiā oratores per syncopā solent proferre. Cic. in 3. Verrin. Iste unus inuentus est, qui ex complexu parentū abreptos filios ad necē duceret, & parentes preciū pro sepultura liberum posceret: liberum pro liberorū. In eodem: Cum asserat sestertium uicies quingenta millia rem esse constaret. In eodem: Quis est enim qui tueri possit liberum nostrorū pueritiam contra improbitatem magistratuū? Idem in 4. Verrin. Et pueri annorum senum, septenumq; denum, senatorum nomen nundinati sunt: Senum pro senorū, septenum pro septenorum, denum pro denorum dixit. Idem in Frumentaria: Sed tritici septies medimnū ex Nymphonis arationibus tollit: medimnum pro medimnorum. In eadem: Minus te iugerum professum esse dico: pro iugerorū. Nam quod singulare huius hoc iugerū est, ipsi ostendit in eadē: In iugerum Leontini

agri

agri medimnũ ferè frumẽti seritur. Dicitur tamẽ & hoc iugus iugeris. unde Iuuenal. Iugeribus paucis lumbos donare clientis. Cic. in 4. Verr. Quid si doceo iudices eos, q quadringẽta millia modiũ lucri faciũt? pro modiorũ. Idẽ pro Muræna: Præfectũ fabrũ, pro fabrorũ. Idẽ pro Vareno: Deûm fidẽ, pro deorũ. Idem pro Cluẽtio: Millibus quadragenis nummũ, pro nummorũ. Idẽ ad Heren. lib. 3. Pedũ tricenûm, pro tricenorũ. Frequentius tamen hac utitur & Cicero, & cæteri syncopa, in eis nominibus, quæ numeros uel mensuras significant. Recusant autem hoc in masculinis habentibus neutra uel in neutris, ne similis sit nominatiuo singulari neutrorũ: quamuis in his quoque nominibus quæ ex se faciunt neutra, licet non frequens, inuenitur tamen usus huiuscemodi cõcisionis. Verg. in 9. altaq; certant Prendere tecta manu, sociumq; attingere dextras: sociorum. Idem in 10. At Rutulum accessu iuuenis tum iussa superba: pro Rutulorum. Quãuis & socius socia sociũ, & rutulus rutula rutulũ dicatur. Terent. in Heaut. Quare omnes uos oratos uolo, ne plus iniquũ posſit q̃ æquum oratio: pro iniquorũ et æquorũ. Stat. in 1. Theb. illa nouos ibat populata penates, Portarũ in biuio lateri duo corpora paruũ Dependẽt: pro paruorum. Verg in 3. magnanimũ quondã generator equorũ. Idẽ in 6. Magnanimũ heroum pueri innuptæq; puellæ. Quod in pronominib. quoq; ferunt antiqui, meũ pro meorũ, tuum pro tuorũ, nostrũ pro nostrorũ dicẽtes. Plaut. in Trinũmo. Vt rem patriã & gloriã maiorũ fœdarim meûm: Idẽ in Penulo: Ecquid meministi tuum parentum nomina? Idem in Menæch. Auertit prædam ab hostibus nostrum salute socium.

De

De datiuo & ablatiuo plurali secūdæ declinationis.

Datiuus & ablatiuus plurales secundæ declinationis, fiunt similiter ab abltō singulari, mutatione o finalis in is longā, ut à uiro, his et ab his uiris, à platano, his & ab his platanis, à tēplo, his & ab his tēplis. Inueniuntur pauca inæqualē habētia declinationē, ut uas in singulari numero, tertiæ est declinationis, hoc uas huius uasis: in plurali uerò secundæ, hæc uasa horū uasorum, his & ab his uasis. Festorum etiā nomina dierū in ia desinentia semp pluralia, gtūm quidē tam secundū formā secundæ q̃ tertiæ proferūt, datiuum uerò & abltūm secundū tertiā, ut hæc uulcanalia horū uulcanaliorū & uulcanaliū, his & ab his uulcanalibus. Similiter Saturnalia, Floralia, Cōpitalia, Terminalia, Quinquatria. Necnon à domo harum domorum & domuū, his & ab his domibus, nō etiā domis. Iuuenal. in 1. Viscera magnarum domuum dominiq́; futuri. Vergil. in 2. Aeneid. Dardanidæ contrà turres ac tecta domorum Culmina conuellunt. Idem in 2. Georg. domibus cedrosq́; cupressosq́;. Sallust. in Catil. Domus suas gloria decorabāt. Terent. in Eun. Domi focíq; fac uicissim ut memineris. Verg. in 6. Aen. Hic labor ille domus & inextricabilis error. Per omnes igitur casus tam secūdæ quàm quartæ inuenitur absq; dtō & ablatiuo pluralibus, qui semper in bus exeunt. Sunt tamen quædā nomina quorum aliqui casus in usu deficiūt: quos quāuis secundū analogiā possumus proferre, tamē quia apud autores non inuenimus, recusandos puto, ut huius tabi huic & ab hoc tabo. Lucan. in 6. Stillantis tabi saniem. Vergil. in 3. Aeneid. Et terram tabo maculant, mihi frigidus horror. Cæteri uerò casus in usu non facile

in-

inueniuntur. Maria, æra, uina, mella, hordea, gt̃os quidē & dt̃os plurales in usu rarò habent, nisi apud uetustissimos: apud quos multa præterea deficiētia inuenies. Oportet igitur scire quidē analogiæ rationē, usum tamen autorū magis æmulari. Duo præterea & ambo gt̃os quidem & accusatiuos secundū hanc declinationem proferunt, duorū amborū, duos & ambos, quamuis in neutro differentiæ causa duum soleat dici, necnon actūs masculinorum est quādo similis ntō profertur quō in neutris. Verg. in 11. Si duo præterea tales Idæa tulisset Terra uiros. Lucan. in 1. Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem, Non cepit fortuna duos. Iuuen. similiter in 2. Tune duos una sæuissima uipera cœna, tu ne duos? datiuos & ablatiuos in bus terminant in omni genere, duobus duabus duobus, ambobus ambabus ambobus.

De accusatiuo plurali secundæ declinationis.

Accusatiu⁹ pluralis eiusdē declinatiōis in masculino et in fœminino genere, fit ab abltō singulari, addita s, ut ab hoc docto, hos doctos, à platano has platanos: Neutra. n. semp actūm similē habēt & ntō & uocatiuo.

Tertiæ declinationis terminationes septuaginta & octo.

Tertia declinatio terminationes habet nominatiui septuaginta octo uel paulo plus. Definit. n. in ā correptā, et in ē correptā, in ō correptā, & in ō productā, in al correptā, in el correptā, & in el productā, in il correptā, in ol productā, in ul correptā, in an productā, in en correptā, in en productā, in in productā, in on ꝓductā, in ar correptā, in ar productā, in er correptā, in er productā, in ir correptā, in or correptā, in ur correptam, in

ur

ūr productā, in as correptā, in as productā, in es correptam, in es productā, in is correptā, in is productam, in os correptā, in os productā, in us correptam, in us productā. in ys, in æs, in aus, in ans, in ens, in ons productam & correptā, in uns, in yns, in ars, in ers, in ors, in urs, in uls, in ems, in abs, in ebs, correptā, in ebs productam, in obs, in ybs, in urbs, in aps, in eps, in ops, in yps, in irps, in ax correptā, in ax productā, in ex correptā, in ex productā, in ix correptā, in ix productā, in ox correptā, in ox productā, in ux correptā, in ux ꝓductā, in yx, in æx, in aux, in alx, in anx, in unx, in arx, in ab, in ec in ut, in ud. In ă correptā neutra & græca, ut hoc poema huius poematis. In ĕ correptā neutra latina, ut hoc monile huius monilis. In ŏ correptā quā frequenter & producunt poetæ, masculina desinūt uel fœminina, uel cōmunia latina, uel nota, ut hic Cicero huius Ciceronis, hic leo huius leonis, hæc uirgo huius uirginis, hic & hæc homo huius hominis. Antiquißimi tamē & græca in ō productā desinētia per hāc declinationem proferebāt, ut Sappho sapphonis, Dido didonis. In ăl correptā masculina neutra latina, & barbara, ut hic sal huius salis, hic Annibal huius annibalis, hoc tribunal huius tribunalis. In ĕl correptā neutra latina, ut hoc mel huius mellis, fel fellis. In ēl productā barbara, ut hic Daniel huius danielis, Michael michaelis, Nechamel nechamelis. In il correptā masculini uel fœminini uel cōmunis generis sunt, latina, ut hic pugil pugilis, hæc Tanaquil huius tanaquilis, hic & hæc uigil huius uigilis. In ōl productā masculinū latinū, ut hic Sol huius solis. In ŭl correptā masculini uel cōmunis latina, hic cōsul huius consulis, hic & hæc exul huius

exulis. In an productã, masculina græca, ut hic pæan huius pæanis. In en correptã latina, masculina uel neutra, ut hic flamen huius flaminis, hoc numen huius numinis. In en productam latina uel græca, masculini uel fœminini generis, hic lien huius lienis, hæc Siren huius sirenis. In in productã græca, masculina uel fœminina, hic Delphin huius delphinis, hæc trachin huius trachinis. In on productã græca, masculina uel fœminina, hic Mēnon huius memnonis, hæc Sidon huius sidonis. In ar correptam latina & græca & barbara, masculini uel neutri generis, hic Cæsar huius cæsaris, hic Bostar hui⁹ bostaris, hoc nectar huius nectaris, hoc calcar huius calcaris. In ar productã latina, masculini uel cõmunis uel neutri generis, & sunt monosyllaba uel ex monosyllabis cõposita, ut hic Nar huius naris, hic & hæc & hoc par huius paris, dispar disparis, hoc far huius faris. In er correptam, masculina & fœminina & neutra & communia, ut hic pater huius patris, hæc mater hui⁹ matris, hoc tuber huius tuberis, hic & hæc paup huius pauperis. In er productã, masculina græca & unũ latinũ uel magis nothum, neutri generis, hic aër huius aëris, hoc uer huius ueris. In ir correptã, unũ fœmininũ, hæc Gaddir huius gaddiris. quidã addunt hic abaddir ὁ βαίτυλος, huius abaddiris, lapis quẽ pro Ioue deuorauit Saturnus, sed in usu hoc non inueni. In or correptã, masculina & fœminina & neutra et cõmunia, tã græca q̃ latina, hic Hector hui⁹ hectoris, hic orator hui⁹ oratoris, hæc uxor huius uxoris, hoc æquor huius æquoris, hic & hæc & hoc autor huius autoris, hic & hæc & hoc memor huius memoris. Vergil. in 4. Aeneid. Tum si quod non æquo fœdere amantes

Curæ numen habet, iustũq; memorq; precatur. Inueniũtur tamẽ et hæc & oĩa penè cõia masculini et fœminini, quæ etiam si non faciant ex se neutra, sæpe tamè neutris adiũguntur figurate, ut Verg. in 10. *Italiã petijt fatis autorib. esto.* Et in Buc. *Pauperis & tuguri cõgestũ cespite culmẽ.* Et in 6. *curibus paruis et paupe regno.* Quamuis pluralis ntũs eorũ, hoc est neutrorũ, ex supradictis nominib. in usu frequẽti non fit ex eis, quomodo neq; ex alijs cõibus duum generũ. Nam si sint cõia triũ generũ, si ne dubio masculini quidẽ & fœminini in es, neutri uerò proferent in a ntũm pluralem, ut hi et hæ sapiẽtes et hæc sapientia, ergo hic et hæc et hoc sapiens, hi et hæ pares et hæc paria, hic et hæc et hoc par, hi et hæ ancipites & hæc ancipitia, hic et hæc et hoc anceps, hi & hæ felices et hæc felicia, hic et hæc & hoc felix, hi et hæ ueteres, et hæc uetera, hic & hæc et hoc uetus. Quæ igitur in plurali numero a terminationem nõ accipiũt, quæ propria est neutrorũ, manifestũ est trium generũ non esse cõmunia, sed masculini & fœminini, figurate tamen per obliquos plerũq; casus, raró aũt per ntũm cõiungi etiã neutris, ut Virg. in 9. *Nulla dies unquã memori uos eximet æuo.* & Iuuen. in 6. Satyr: *tituliq; cupido Hæsuri saxis cinerũ custodib.* quãuis hoc custos raró, nisi figurate inuenias, & hæc custodia pluraliter nemo dicat. Sic ergo neq; memora, uel autora uel puerpera, neutraliter puto facile in usu posse inueniri. sed (sicut suprà dictũ est) figurate sunt prolata, & hæc & alia plurima huiusmodi apud autores. Inueniuntur tamen quædam, quæ obliquos casus cões posŝident, quãuis ntũs non sit cõis, ut plus, cũ sit neutri nominatiuus duntaxat, gtũs eius cõis est trium

q 2 generum,

generũ necnon datiuus et ablatiuus. Vnde pluralia quoque tam in es quàm in a inuenimus, hi & hæ plures & hæc pluria uel plura, unde cõpositum cõpluria. Terent. in Phorm. Multa aduenienti noua, ut fit, cõpluria. Ablatiuus quoq; tam in e quàm in in terminãs inuenitur, utpote cõmunis trium generũ. Et accusatiuus pluralis tam in es quàm in is. Vergil. in 1. Georg. Seu pluris calor ille uias, & cæca relaxat Spiramẽta. Horat. in Epist. Tactus uter pluris lepores, uter educet apros. In ur correptã latina, masculina & cõmunia & neutra, hic turtur huius turturis, hic & hæc augur huius auguris. Horatius in 3. Carm. nisi fallit augur, Annosa cornix. hoc tibur huius tiburis. In ur productũ unum inuenitur commune duum generum, ut hic & hæc fur huius furis. In as correptam græca masculini uel fœminini uel neutri uel communis generis, hic Arcas proprium huius arcadis, hæc Pallas huius palladis, hoc Ceras propriũ loci huius ceradis, hic & hæc arcas gentile huius arcadis. In us productã græca & latina masculini uel fœminini uel neutri uel cõmunis generis, ut hic Atlas huius atlantis, hic Mecœnas huius mecœnatis, hæc ciuitas huius ciuitatis, hoc uas huius uasis, hic & hæc Capenas huius capenatis. In es correptã latina masculina uel fœminina uel cõmunia duum uel trium generum, ut hic Cocles huius coclitis, hæc seges huius segetis, hic & hæc miles huius militis. Ouid. in 2. Metam. Miles erat Phœbes: De Calistone dicit hic & hæc & hoc teres huius teretis. Vergil. in 7. teretes sunt aclides illis Tela, sed hæc lento mos est aptare flagello. Hebes hebetis, sospes sospitis. Iuuen. in 4. Nec unquã depositũ tibi sospes erit. hic et hæc & hoc hospes huius hospitis.

spitis. Lucan. in 5. Hospes in externis audiuit curia te-ctis.hospes curia. Inuenitur tamē & hæc hospita. Verg. in 3.Aeneid.Et pater Anchises bellū ô terra hospita portas.Similiter & sospes & sospita prolatū est ab autoribus.Ouid.in 2.Fastor.Sospita delubris diciturauꝰta nouis.Neutra quoq; supradictorū pluralia tradit usus. Statius in 4.Thebaid. Accipias fessisq; libēs iterum hospita pandas Flumina. In es productā tam græca quàm latina masculini generis uel fœminini uel cōmunis,ut hic Chremes huius chremetis,uel chremis,hic Verres huius uerris,hæc cædes huius cædis, hic & hæc hæres huius hæredis. In is correptā tam græca quàm latina masculini generis uel fœminini uel cōmunis, hic Paris huius paridis uel paris,hic collis huius collis, hæc Thetis huius thetidis,hæc cuspis huius cuspidis,hic & hæc utilis huius utilis.In īs productā græca & latina,masculina & fœminina uel communia,ut hic Delphis uel delphī,huius delphinis,hic Aris propriū huiꝰ Arinis.Cic.pro Scau. Arinis uxorē.hæc Soteris huius soterinis.Plaut.in Vid. Immò id quod hæc nostra est patria, & q̃ hic meus est pater,illic aūt Soterinus est pater,hic Dis proprium,id est Pluto,huius Ditis. hic et hæc dis appellatiuū huius ditis. hæc uis huius uis, hic & hæc Sānis huius samnitis. in ŏs correptā unum latinū neutrum,hoc os huius oßis, quod etiā hoc oßum antiqui protulerūt.Gel.li.30. Caluariæq; eius ipsum oßum expugnauerunt inauraueruntq;. In ōs productā græca et latina masculini uel fœminini uel neutri uel cōis generis sunt,hic heros huiꝰ herois,hic nepos huius nepotis,hæc dos huius dotis,hoc os huius oris,hic & hæc cōpos huius cōpotis.In us correptā latina,ma-

sculini uel fœminini uel neutri uel cõmunis, duũ uel triũ generum, hic lepus huius leporis, hæc Venus huius ueneris, hoc tempus huius temporis, hic & hæc Lygus huius lyguris, hic & hæc & hoc uetus huius ueteris, in us producta græca uel latina, masculina uel fœminina uel communia uel neutra, ut hic Melampus huius Melampodis, hic mus huius muris, hæc uirtus huius uirtutis, hic & hæc sus huius suis, hoc thus huius thuris. In ys græca, masculina uel fœminina, hic amphibrachys huius amphibrachyis, hic Capys huius capyis, hæc erinnys huius erinnyis. In æs latinum unum masculinũ, ut hic præs huius prædis, & unũ neutrum, ut hoc æs huius æris, cuius plurales obliqui in raro sunt usu, æra ærum æribus. Cato in oratione, qua in senatu suasit, ut plura æra equestria fierent: nunc ergo arbitror oportere restitui, quo minus duobus millibus ducentis sit æreum equestrium. In eodẽ: De æribus equestribus de duobus millibus actum. In aus latina duo fœminina, ut hæc laus huius laudis, hæc fraus huius fraudis. In ans latina, masculina uel cõia, duum uel trium generum, ut hic quadrans huius quadrantis, dodrans dodrantis. hic & hæc infans τὸ νήπιον huius infantis, hic & hæc & hoc infans ὁ ἄλαλος huius infantis. Et amans quod nomẽ est, cum pro amatore accipitur, amantis. Inuenitur etiam unum fœmininum, hæc glans huius glandis. Sic enim Lucretius, ut supradictũ est, profert. Et Ouid. in 14. Metam. ut lata plumbea funda Missa solet medio glãs intabescere cœlo. In ens latina, masculina, fœminina, uel cõia, duum uel triũ generũ, hic Vfens huius ufentis, hæc mens huius mentis, hic & hæc parẽs huius parẽtis, hic et hæc et hoc prudens huius prudẽtis. In ons latina,

latina, masculina uel fœminina uel oĩs generis, ut hic mõs huius mõtis, hæc frons huius frontis, hic & hæc & hoc insons huius insontis, quod solũ, teste Probo, o ante ns habet correptã, et eius simplex sons sontis. In uns similiter latina masculina, hic Aruns huius aruntis. In yns unũ inuenitur fœmininũ græcum, ut hæc Tiryns huius tirynthis. In ars latina masculina uel fœminina, ut hic Mars huius martis, hæc ars huius artis. In ers latina omnis generis cõia, hic & hæc & hoc iners huius inertis. In ors latina masculina uel fœminina uel omnis generis, ut hic Mauors huius mauortis, hæc cohors huius cohortis, hæc sors huius sortis, cuius nominatiuũ protulit Plaut⁹ in Caßina: Hæc sortis, Vide ne qua illic insit alia sortis sub aqua. Hic & hæc & hoc concors huius concordis. In urs latina cõmunia triũ generũ, hic & hæc & hoc Tyburs tyburtis, gentile. In uls unum latinum fœmininum, hæc puls huius pultis. In ems quoq; unũ fœmininum, hæc hyems huius hyemis. In abs græca et latina, masculina et fœminina, hic Arabs hui⁹ arabis, hæc trabs huius trabis. uetustißimi tamẽ & trabes pro trabs proferebant. Enn. in Medea: Vtinã ne in nemore Pelio securib. Cæsa accidisset ad terra abiegna trabes. In ebs correptã latina, omnis generis cõia, hic & hæc & hoc celebs cælibis. In ebs productã unum fœmininũ latinũ, hæc plebs huius plebis, dicitur tamen & hæc plebes plebei. Lucan. in 3. nescit plebes ieiuna timere. In obs fœminina latina, ut hæc scobs huius scobis, et hæc scrobs huius scrobis. sic alij, sed Prob. ntũm similem protulit gtõ, quod Plaut. in masculino genere profert in Amphit. Ibi scrobes effodito duplos sexagenos indies. In ybs unũ masculinũ, hic

chalybs huius chalybis. In urbs unum fœmininum, hæc urbs huius urbis. In aps unum fœmininũ, hæc daps huius dapis. sed nominatiuus frequẽti non est in usu, quem Liuius Andronicus in 2. Odyssee ponit: Quæ hæc daps est, quis festus dies? Horatius actũm protulit in 2. Carm. Ergo obligatã redde Ioui dapẽ. Idẽ gtũm in 4. Nunc in reluctãtes dracones. Egit amor dapis atq; pugnæ. Idẽ in Epodo: Mutatæ dapis inemori spectaculo. In eps masculina & omnis, ut hic manceps huius mancipis, hic et hæc & hoc particeps hui⁹ participis. adeps uel adipes, in utroque genere inuenitur. Varro in 2. rerum rustic. Adipes illa. In ops latinum fœmininũ unum, ut hæc ops huius opis, nomen matris deorũ & copia. eius quoq; nominatiuus in usu frequẽti non est, sed illius quod ex eo cõponitur, cõmune omnis generis, hic & hæc & hoc inops huius inopis. Vetustißimi tamen hic & hæc & hoc ops & cops pro opulentus & copiosus dicebant. Actius de Hercule dicens, quorũ genitor fertur esse ops gentibus: pro opem ferens & auxilium gentibus. Sic Caper. potest tamen etiã fœminino genere hic intelligi figuratè coniunctum masculino, ut si dixisset, quorũ genitor auxiliũ fuit gentibus. tamen ntõ eius usus est Plautus in Cistel. Itaque me Saturnus eius patruus & Castor pater, Itaq; me ops opulenta illius auia, imò mater quidẽ. Et græca, hic pelops huius pelopis, hydrops hydropis, merops meropis. In yps græca cinyps cinypis. In irps latinum unum, hic & hæc stirps huius stirpis. In ax correptam latina & græca, hæc fax huius facis, hic abax huius abacis. quod tamen & hic abacus huius abaci frequenter inuenitur. In ax producta græca & latina masculina & fœminina

&

& omnis, ut hic phæax huius phæacis, hæc pax huius pacis, hic & hæc & hoc audax huius audacis. In ex correptā græca & latina, masculina & fœminina & communia trium generum, ut hic lelex lelegis, hic grex huius gregis, hæc ilex huius ilicis, hic & hæc & hoc artifex huius artificis. In ex productam latina, masculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic rex huius regis, hæc lex huius legis, hic & hæc & hoc exlex huius exlegis. In ix correptā latina, masculina uel fœminina, hic calix huius calicis, hæc pix huius picis, hæc nix huius niuis. In ix productā græca & latina, masculina uel fœminina uel communia trium generum, ut hic phœnix phœnicis, hæc cornix cornicis, hic & hæc & hoc fœlix. Oportet tamen scire quod græci υ ante x breuē esse uolunt, etiamsi in obliquis producatur, ut φοῖνιξ φοίνικος, βόμβυξ βόμβυκος. A uerò secundū genitiuum etiam in nominatiuo produci uel corripi dicunt, ut κόλαξ κόλακος corripitur in nominatiuo, quoniā & in gtō. φαίαξ uerò φαίακος in utroq; producitur. Latini autem omnes uocales bitemporeas, id est διχρόνους, habentes, ad gtūm respicientes, dicunt produci uel corripi uocales ante x positas in ntō. Inueniuntur igitur in ix productā latina, ut ostendi, fœminina uel omnis, ut hæc nutrix huius nutricis, hic et hæc & hoc pernix huius pernicis. In ox correptā fœminini, nox noctis, & ex hoc compositū cōmune, hic & hæc & hoc pernox pernoctis. Iuuen. in 3. Si luditur alea pnox. In ox productā fœminini uel omnis, ut hæc uox hui⁹ uocis, hic & hæc et hoc uelox huius uelocis, atrox atrocis. In ux correptā masculina uel fœminina uel communia, hic uolux hui⁹ uolucis, hæc nux, huius nucis, hic

& hæc dux huius ducis. In ux productam masculinum hic Pollux huius pollucis, fœmininum hæc lux huius lucis. In yx græca tam masculina quàm fœminina, hic Sandyx huius sandycis, hæc styx huius stygis. In ex fœmininum, ut fæx fæcis. In aux unum fœmininum hæc faux huius faucis. In alx unum fœmininum, ut falx falcis. In anx unum fœmininum lanx lancis. In unx unum commune hic & hæc coniunx huius coniugis. In arx unum fœmininum, hæc arx huius arcis. In ac unum neutrum, hoc lac huius lactis. In ec unum neutrum, hoc alec huius alecis. In ut unum neutrum, hoc caput huius capitis. In ud Bogud bogudis.

Quod hic in fine legitur in ud, Bogud Bogudis, in uetustis codicibus non est.

De genitiuo tertiæ declinationis.

ET hæ quidem terminationes nñi tertiæ declinationis, gtũs aũt eius in is desinit correptã, excepto uno monosyllabo, hæc uis huius uis, quamuis oẽs aliæ declinationes producant terminationẽ eiusdẽ casus. Oportet aũt scire, quod in quibusdã pares habet gtũs tertiæ suo ntõ syllabas, in quibusdã una, in alijs duabus syllabis uincit. & pares quidẽ habet in nominibus in e desinẽtibus correptã, ut hoc mare huius maris, hoc monile huius monilis. Et in quibusdã in er uel in es productã, uel in is tam correptã quàm productã exeũtibus, ut hic pater hui⁹ patris, hic Verres huius uerris, hæc cædes huius cædis, hic collis huius collis, hæc auis huius auis, hæc uis huius uis. In alijs autẽ omnibus eiusdẽ declinationis nominib. una syllaba superat ntũm gtũs, ut schema schematis, Cicero Ciceronis, cõsul consulis, pecten pectinis, baccar baccaris, lis litis, apex apicis. Excipitur hæc caro huius car-

nis,

nis, in quo pares habent syllabas nominatiuus & genitiuus. Inueniuntur tamen ueteres, qui genitiuo similem ntūm protulerunt, ut hæc carnis huius carnis: & senex senis, et supellex supellectilis, in quo duabus syllabis uincit ntūm gtūs, huius quoque ntūm quidam similem gt̄o protulerunt. Et omnia quæ à capite composita in ps desinunt, similiter habent duabus syllabis superantem genitiuum anceps ancipitis, biceps bicipitis, centiceps centicipitis. quæ ueteres in es proferentes secundum regulam declinabant, ancipes ancipitis, bicipes bicipitis, sicut hospes hospitis, sospes sospitis. Iuniores uerò gaudētes breuiloquio, per circuncisionem ea protulerunt. quod et in alijs dictiōibus fecisse inueniūtur, ut dic, duc, fac, fer, pro dice, duce, face, fere. Nec nō etiā uocatiuos in ius terminantiū propriorū, Virgili et Terenti, pro Vergilie et Terentie dicētes. de quibus iam docuimus. Penultima uerò eius declinationis in quibusdā producitur, in quibusdā corripitur: producitur quidē in his, quorū nōminatiuus in longam desinit syllabā. seu natura, seu positione, ut sol solis, titan titanis, delphin delphinis, fur furis, Mecœnas mecœnatis, merces mercedis, Samnis samnitis. Crenis proprium nomen nymphæ Crenidis. os oris, mus muris, præs prædis, uas uasis, laus laudis, infans infantis, Aruns aruntis, iners inertis, uecors uecordis, puls pultis, alec alecis. excipiuntur in on desinentia græca. & in o tam latina quàm notha: quod tam producere quàm corripere licet ea in ntō. Nec enim uocalis, id est o, quamuis in nominatiuo producatur, in genitiuo non semper producitur penultima, sed in quibusdam, in alijs autem corripitur. Quādo autem corripiatur, uel quādo

pro-

producatur, cum de ntō & gtō exposuimus, dictum est. Præterea corripiunt prædictam penultimam in ms uel ps uel bs uel x desinentia, si uocalē breuem ante eas consonātes habuerint, ut hæc hyems, hyemis, manceps mancipis, cælebs cælibis, fax facis, artifex artificis. Necnon producētia terminationē nominatiui, corripiunt penultimam genitiui, ut hic et hæc et hoc par, huius paris, lar laris, uas uadis, pes pedis, Ceres Cereris, compos compotis, bos bouis, sus suis, grus gruis. Corripientia quoque ntūm in quibusdā corripiunt penultimā gtī, in quibusdā producunt. Producunt in al, & in el neutra, & in ar, similiter neutra deriuata, ut hoc tribunal huius tribunalis, ceruical ceruicalis, mel mellis, fel fellis, calcar calcaris, lacunar lacunaris, lucar lucaris? In or quoq; desinentia alia producunt, alia corripiunt penultimā genitiui. producunt, ut hic cursor huius cursoris, hic & hæc autor huius autoris. corripiūt, hic Hector huius Hectoris, hæc arbor huius arboris, hic & hæc memor huius memoris. Quando uerò producant, & quādo corripiant, cum de ntō tractabamus, ostendimus. Alia uerò omnia quæ nominatiui terminationem corripiunt, similiter penultimā genitiui corripiunt, ut toreuma toreumatis, Annibal Annibalis, uigil uigilis, cornicen cornicinis, agger aggeris, uetus ueteris, caput capitis. excipitur inquies inquietis, quod simplicis declinationē seruauit in cōposito, quāuis corripiat extremitatē ntī. Similiter os oßis et lac lactis: quod quibusdā placet in nominatiuo per apocopam te proferri: hoc lacte enim dicebant antiqui.

De datiuo singulari tertiæ declinationis.

D*Atiuus tertiæ declinationis nascitur à gtō abiecta s,*

&

& producta i, ut huius schematis huic schemati, huius maris huic mari, huius Ciceronis huic Ciceroni. Inueniuntur *tamen poetæ rarißime in græcis, quæ apud græcos in i correptam terminant supradictum casum, ipsi quoq; eum corripientes. Stat. in 1. Achille. Palladi littoreæ celebrabat Scyrus honorem.*

DE ACCVSATIVO.

A*Ccusatiuus fit supradictæ declinationis is gtī modo in em, modo in im cōuersa, ut huius solis hunc solē, huius flaminis hūc flaminē, huius gregis hunc gregē, huius regis hunc regem, huius* Tiberis *hūc* Tiberim, *huius* Araris *hunc* Ararim, *huius uis hāc uim, huius turris hāc turrim.* In *una tamen terminatione, id est is desinētium, qui similē habent gtūm ntō, inueniūtur quædā noīa accusatiuū in im finientia. Sunt aūt hæc plerūq; græca uel propria, quæ accusatiui græci n in m cōuertentia faciunt accusatiuum latinum, ut* Tiberis Tiberim, Fabaris Fabarim, Tibris Tibrim, Araris Ararim. *nam nō poterit ab alio ntō, ut diximus, nisi in is desinente in im actūs proferri.* Ergo Arar *per apocopam is protulit.* Lucan. *in 6.* Rhodanumq; *morantē Præcipitauit Arar. Hæc* Neapolis Neapolim, *Charybdis charybdim.* Vergil. *in 6.* Leucaspim *&* Lyciæ *ductorē claßis* Orontem. Idem *in octauo:* A *quo pòst* Itali *fluuium cognomine* Tibrim *Diximus.* Idem *in 9.* Principio Fabarim, *& succiso poplite gigen.* Idem *in 7.* Qui Tiberim Fabarimq; *bibunt.* Mephitis *quoq; propriū est, & à græco* μεφίτης, *ut quibusdā uidetur, mutatione* ς *in* ν *trāslatū, rationabiliter in im fecit actūm.* Vergil. *in 7. sæuamq; exhalat opaca* Mephitim. Idem *in 9.* Immanē *ueluti pecora inter inertia* Tigrim.

Idem in 11. Velocem interea superis in sedibus Opim. Alpis cum semper plurale sit quomodo Syrtis, tamen & singulariter hoc, quomodo illud inuenitur à poëtis prolatum, & in em terminans accusatiuum Alpem, cum illud Syrtim faciat. Lucan. in 1. Tunc inter Rhenum populos alpemq́; iacentes. Idem in 3. Agmine nubiferam rapto supereuolat Alpem. Iuuen. in 4. Transilit, opposuit natura Alpemq́; niuemq́;. Lucan. in 8. Trans Pharon in medio tanget ratis æquore Syrtim. Idem in 1. dubiam super æquora Syrtim. Præterea inueniuntur latina in im terminantia actũm, hæc turrim, burim, securim, puppim, suem, restim, uim, magudérim, Tiberim, peluim, tußim. Verg. in 2. Aeneid. Turrim in præcipiti stãtem summisq́; sub astra. Idẽ in 1. Georg. Continuo in syluis magna ui flexa domatur In burim, & curui formam accipit ulmus aratri. Idem in 2 Aen. Taurus & incertã, excußit ceruice securim. Idem in 1. ingens à uertice pontus in puppim ferit. Idem in Bucol. Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo. Terent. in Eunuch. Ad restim mihi quidem res redit planißime. Verg. in 6. Nec uim tela ferunt, licet ingens ianitor orci. Plaut. in Rudente: Seu tibi confidis fore multam magudérim: quod significat frugis genus, id est caulis, qui nascitur ex ea parte, cuius radix stirpis auellitur, uel ut alij uolũnt, si liginem. Quorũdam tamen ex eis etiam in em inuenitur accusatiuus, ut Lucan. in 3. in puppem rediere rates. Verg. in 11. Telaq́; & æratam quatiens Tarpeia securem. Iuuenal. in 4. descendunt statuæ restemq́; sequuntur. Cætera uero omnia supradictæ declinationis nomina in em solã proferunt accusatiuum, hũc patrem, & hunc leporem, &

& hanc uallem, & hunc & hanc utilem. In græcis autē frequenter inuenimus autores, tam in hac q̄ in alijs declinationibus græcos plerunq; seruātes accusatiuos, ut titina, sirena, thoraca, lampada, pro titanē, sirenem, thoracem, lampadem, quamuis Plautus hanc lampadam dixit in Caßina: Tene lampadam, imò ego hanc tenebo.

De uocatiuo singulari tertiæ declinationis.

Vocatiuus in tertia declinatione similis est suo nominatiuo, ut hic Cicero ô Cicero, hic consul ô consul, hic rhetor ô rhetor. Inueniuntur tamen græca, quæ uocatiuum græcum seruant, ut Tibris ô Tibri, Thebais ô Thebai, Pallas ô Palla. Verg. in 10. Da nunc Tibri pater ferrum quod mißile libro. Idē in eodem: Teq; iuuat Palla, sed bellis acer Alesus. Idem in 11. Quin ego non alio digner te funere Palla. Ouid. in 2. Fastorum: Chare nepos Palla funesta quid induis arma? In quo Homerum secutus est. Ille enim πολυδάμα, οὐ μὴν ἀκίτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύεις. Stat. in 12. Theb. O mihi bissenos longum uigilata per annos, Thebai.

De ablatiuo singulari tertiæ declinationis.

Ablatiuꝰ tertiæ declinationis in alijs p e correptā, in alijs per i productā, in alijs per e & per i profertur. Per i in neutris, quæ in e correptā desinūt per ntūm, & sunt appellatiua, ut hoc mare, hoc monile, ab hoc mari, ab hoc monili. Et est similis huiuscemodi ablatiuꝰ suo datiuo, ut huic mari, ab hoc mari. Vetustißimi tamen solebant huiuscemodi nominū ablatiuū etiam in e proferre. Varro antiquitatū humanarū 12. Ab Erythræo mare orti. Idē in Fundanio: In mare aquā frigidā oriri. Atacinus quoq; dicit: Cingitur oceano Libyco mare flumine Nilo. Plaut.

Plaut. in Rudente: In macellū pisces prolati si essent ne, mo emat, Suam quisq; partem piscium poscant sibi, Dicant in mare cōmuni captos. Lucan. in 7. gentes Mars il le futuras Obruet & populos, æui uenientis in orbem Erepto natale feret: pro natali. Ouid. in 5. Fast. Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leones: rete pro reti. Plaut. in Rudente: Mea opera & rete & horrea. quod etiā ma sculino genere protulit. Idem in eadem: Non uides pro- ferre me uuidum retem sine squamosa pecu. Idem in ea- dem: Vt dimisi retem atq; hamū, quicquid hæsit extra- bo. quod etiam fœminino genere protulit secūdum pri- mam declinationem. Idem in Rudente: Pol magis sapuis- set si dormiuisset domi, Nam nunc & operam ludos fa- cit & retiam, Vt tempestas est. Horat. in 2. Serm. His ubi sublatis, puer alte cinctus acernam Gausape purpureo mensam prætersit. Vnde Persius quasi in e tantum desi- nente supradicti nominis ablatiuo gausapa dixit plura- le, non gausapia: Iam chlamides regum, iam lutea gausa- pa captis. Idem: balanatum gausape pectis. antiquißimi- tamen & hic gausapes & hæc gausapa & hoc gausa- pe, & plurale neutri hæc gausapa, quasi à nominatiuo hoc gausapum protulisse inueniuntur. Vnde Caßius ad Mecœnatem: Gausapo purpureo salutatus. Varro uerò de lingua latina ait: Talia ex græco sumpta ex masculi- no in fœmininū transire, & a litera finiri, ὁ κοχλίας hæc, cochlea, ὁ χάρτης hæc charta, ὁ γαυσάπης hæc gausapa. Se neca Ouidiū sequens: Gausapa si sumpsit gausapa sum- pta probat. Propria eiusdem terminationis similē habēt ntūm abltō, hoc Præneste ab hoc Præneste. Vergilius in octauo: Qualis eram cū primā aciem Præneste sub ipsa.

Figu-

figurate enim ad urbem reddidit, sub ipsa, cum propriũ oppidi neutrum est, quomodo Reate. Idem *poeta in* 7. *Quiq; altum Præneste uiri, quiq; arua Celene. Illorũm quoq; ablatiui i terminantur neutrorum, quæ in al desinunt, hoc tribunal ab hoc tribunali, hoc ceruical ab hoc ceruicali. Similiter faciunt ablatiuum quæ in ar desinunt neutra, & in obliquis casibus producunt ā penultimam, ut hoc calcar huius calcaris à calcari, lacunar lacunaris à lacunari, lucar lucaris à lucari. Quando autẽ producant eum, in libro qui est de nominatiuo & genitiuo docuimus. Masculina quoq; uel communia in er uel in is desinentia, si faciunt in e neutrum, ablatiuum in i efferunt, hic pedester hæc pedestris hoc pedestre, ab hoc & ab hac & ab hoc pedestri, saluber & salubris & salubre, ab hoc & ab hac et ab hoc salubri. Verg. in* 1. *Georg. Balantumq; gregem fluuio mersare salubri. Hic & hæc celer uel celeris & hoc celere, ab hoc & ab hac & ab hoc celeri. Lucan. in* 1. *Motuq; celer Cyllenius hæret. M. Cato de re militari: Satis celeris sis in tempore. Cæcilius in Episatomo: Si properas, extẽde huc in meam nauem, ita celeris est: ex quo celerißimus pro celerrimus superlatiuum protulerunt. Cn. Manlius in Iliade: Celerißimus aduolat Hector. Ennead. in Annal. Exim per terras postquam celerißimus rumor. Liu. in Odyss. At celer hasta uolans perrumpit pectora ferro. Vnde superlatiuum Vergil. in* 10. *& qua fata celerrima crudum: Terent. in Phorm. Nullus es Geta, nisi iam aliquod consilium celere repereris. Vergil. in* 3. *Celeriq; fuga sub sidera lapsæ. Idẽ in* 5. *Agmine remorũ celeri uentisq; uocatis. Lucan. in* 3. *& celeri uenas mouet improba pulsu. Hic & hæc*

utilis & hoc utile, ab hoc & ab hac & ab hoc utili, hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali. Sciendum tamen quod si inueniantur propria appellatiuis similia in i finientibus ablatiuum, illa per e proferunt eum, ut Iuuenalis proprium à Iuuenale, Martialis similiter à Martiale, Annalis ab Annale. Cicero pro Fundanio: Nõ modo hoc à Iulio Annale, sed uix mehercule à Quinto Mutone factũ probari potest. Idem pro Plancio: Confiteor summa in Laterense ornamenta esse. Similiter in i terminant ablatiuũ omnia quæ in im habent accusatiuum, ut Tiberim à Tiberi, Parim à Pari, Charybdim à Charybdi, Tigrim à Tigri, uim à ui. Vergilius in 10.

Maßicus ærata princeps secat æquora tigri.

Idem in 1. Aeneidos: Multum ille & terris iactatus, & alto Vi superum. Iuuenalis in 5. sæua dignum ueraq; Charybdi. Quæ uerò & in im & in em, hæc tam in e quàm in i, ut hanc puppim & puppem, ab hac puppi & puppe. Idem in 10. Dextra tenet puppim. Lucan. in 4. Primũ cana salix madefacto robore paruã Texitur in puppem. Idem in 2. Rapta puppe minor subducta est montibus Argo: Turrim & turrim & turrem, ab hac turri & turre. Actius in Medea: Apud uetustã turrẽ. Verg. in 2. Turrim in præcipiti stantem summisq; sub astra Eductam tectis. Idem in Bucol. Tale tuum carmen nobis diuine poeta, Quale sopor fessis per gramina, quale per æstum Dulcis aquæ saliente sitim restinguere riuo. Idem in 3 Georg. asperq; siti atque exterritus æstu. Idem in sexto Aeneidos: sæuumq; securi

Aspice Torquatum, & referentem signa Camillum.

Cato

Cato in epiſtola ad filium: Ex dolore, *ex febri*, *ex ſiti*, *ex medicamentis bibendis*, *non tamen conuertitur regula*. Non *enim in e & in i deſinentia in ablatiuo etiam accuſatiuum omni modo in em & in im terminant*. *In âs quoque terminantia quando ſunt gentilia ablatiuum in i proferunt, ut arpinâs ab arpinati, capenâs à capenati. & rationabiliter. ueteres enim huiuſcemodi nomina in is proferebant, hic & hæc arpinatis dicentes, unde neutrum hoc arpinate*. Docuimus *autem quod omnia ex quibus neutra transfigurantur in e exeuntia in i faciunt ablatiuum, ut hic & hæc regalis & hoc regale, ab hoc & ab hac & ab hoc regali*. *Sic ergo hic & hæc capenatis & hoc capenate, ab hoc & ab hac & ab hoc capenati*. Nec *mirum declinationem perfecti ſeruari in his, cum etiam accentum ſoleamus ſeruare, quamuis a in finali ſit ſyllaba, quæ in perfectis erat penultima, capenâs, arpinâs, ardeâs*. Quod *autem per ſyncopam hæc proferuntur, uetuſtiſsimorum uſus comprobat*. Cato in primo Origine. *Sed lucus capenatis*. Idem *in eodem*: *Si quis mortuus eſt Arpinatis eius hæredes ſacra non ſequuntur*. Idem *in eodem*: *populus communiter, Tuſculanus, Aricinus, Lanuuinus, Laurẽs, Coranus, Tiburtis, Pometinus, Ardeatis*. Idem *in oratione qua ſuaſit in ſenatu, Sãnitis dixit pro Samnis*: Acceßit *ager quem priuatim habent Gallicus, Samnitis, Apulus, Brutus*. Laurentis *etiam pro Laurens dicebant*. Enn. *in Annal*. Quos *homines quondam Laurentis terra recepit*. Neuius *neutraliter hoc ſamnite protulit in carmine belli punici*. Ad *cuius ſimilitudinẽ debet etiam hoc dite dici; unde plurale ditia*. Lucanus *in nono*: Non

illic libycæ posuerunt ditia gentes Templa. Lucilius tamen ὁμοιοτρόπως oleum caßmâs pro caßmate. Titinnius in Psaltria: Ferētinatis populus res græcas studet. Plaut. in Sticho: Ergo oratores populi summates uiri Summi accumbent, ego infimatis infimus. Inueniuntur tamen quidam in huiusmodi nominibus etiam in e ablatiuum proferentes, quod mox usus approbat. Similiter mensium nomina in is uel in er desinētia, ablatiuum per i finiunt: Quintilis à quintili, Aprilis ab aprili, September à septembri, October ab octobri. Iuuenalis in quinto, Hesternum solitus medio seruare minutal Septembri. Idem in 3. Pallere, & uinum toto nescire decembri. Possunt tamen hæc etiam communia esse, unde kalendas septembres dicimus. Præterea simplex eorum similiter inuenitur faciens ablatiuum in i, imber imbri. Stat. in 6. Theb. Nubib. hybernis & nostro pascitur imbri. Cic. de signis: Cum esset uinctus, nudus, in aere, ut imbri, in frigore. Idem in Frumentar. Ferebat hanc quoq; iniquitatem Septitius, & imbri frumentū in area corrumpi patiebatur. Bipennis cōmune est, & habet etiam neutrum in e, & ideo ablatiuum in i à bipenni facit. Verg. in 11. ferro sonat alta bipenni Fraxinus. In e autē & in i indifferenter desinūt ablatiuo omnia quæ sunt cōmunia trium generum, ut hic & hæc & hoc par, ab hoc & ab hac & ab hoc pare uel pari. Vergilius in Bucolicis: umero deus impare gaudet. Lucanus in nono: Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus. hic & hæc & hoc uetus à uetere uel à ueteri. Iuuenalis in 3. Satyr.

Intrauit calidum ueteri centone lupanar.

Cic. pro Murena: Cum ex familia ueteri & illustri.

Statius

Statius in 1.Theb. Funditus & ueteri spumauit lerna ueneno. Idem in 11. ueteri stat sordida tabo Vtraque canicies. Idem in 12. Siquid in hoc ueteri bellorum sanguine mecum Quæsitura uenis, siquid non fanda Creontis Iussa times. hic & hæc & hoc audax, triplex, artifex, ab hoc & ab hac & ab hoc audáce uel audaci, à triplice uel triplici, ab artifice uel artifici. Verg. in 8. At Cæsar triplici inuectus romana triumpho Mœnia. Stat. in 1. Ach. Qualiter artifici uicturæ pollice ceræ Accipiunt formas. Similiter ab hoc duplice uel duplici, ab hoc supplice uel supplici dicimus. Hor. in 2. Serm. tūc pensilis uua secundas. Et nux ornabat mensas, cum duplice ficu. Terentius in Phormione: Cōmodius esse opinor duplici spe utier. Lucanus in sexto: Nec superos orat, nec cantu supplice numen Auxiliare uocat. Salustius in Catil. Demisso uultu, uoce supplici. memor à memore uel memori. Iuuenal. in quarto, Fingendum & memori tractandum pectore, siue. Horatius sermonum libro secundo ad Mecœnatem: memori si mente recurras. Ouid. in 6. Metam. Absentes pro se memori rogat ore salutet. & puto ideo magis i terminatione uti in hoc nomine ueteres quod antiquissimi hic & hæc memoris & hoc memore proferebant, ex quibus ablatiuus in i solam uult terminari. Vnde Cicero quoque pro Plancio: memori menti persoluunt. Ideo autem communis generis est duplicis in ablatiuo terminationis causa, quod simplicia unius generis inueniuntur, quorum ablatiuus in e solum exit, & tamen composita ab eis, si communia trium generum sint, tam in e quàm in i finiunt eundem casum. hæc ops ab hoc ope in e desinit solum; hoc cor ab hoc corde, hoc caput

ab hoc capite, hic & hæc & hoc inops ab inope uel ino pi. Cicer. in Frument. Hanc pecuniam tantam datam ex ærario inopi atq; exhausto. Anceps ab ancipite uel ancipiti. Vergilius in 3. Tum uerò ancipiti mentem formidine pressus. Similiter hic & hæc & hoc concors à con corde uel concordi. Vnde Persius: Diuidit in geminos concordia fata duorum. In ia autem desinens nominatiuꝰ pluralis sine dubio ab ablatiuo est in i terminãte. Sciendum tamen quod etiam hic & hæc concordis & hoc concorde dicebãt antiqui, & hic et hæc amentis & hoc amente. Nec mirum cuius simplex quoque mentis Ennius protulit in Epicharmo: Terra corpus est, at mentis ignis est: pro mens. Lentis quoque pro lens, & paris pro par. Ata in socru: Ad hanc fortunam accessit ei fortuna paris. Vigil quod quidam duum, quidam trium generum commune putant esse debere, à uigile uel uigili facit ablatiuum. Iuuen. in 5. Præterea lateris uigili cum febere dolorem. Stat. in. 1. Achil. Aspicit intentum uigiliq; hæc aure trahentem. Teres à terete uel tereti. Verg. in 7. Tela sed hæc tereti mos est aptare flagello. Idem in eodem: Et tereti pugnant mucrone ueruq; sabello. Idem in 11. Et fundam tereti circum caput egit habena. hebes ab hebete uel hebeti. Iuuen. in 4. hebeti lautißima ferro Cæditur, & tota sonat ulmea cœna Saburra. Quæritur an, cum hic & hæc & hoc hospes & sospes dicatur, unde Lucan. in 5. Hospes in externis audiuit curia tectis. & Stat. in 4. Theb. Accipias, fessisq; libens iterum hospita pandas Flumina. Et Iuuen. in 5. Nunquam depositum tibi sospes erit. poßit ab hoc sospiti uel sospite dici, qđ apud nullũ adhuc legi, sed ab hospite & sospite.

Verg. in 8. quo sospite nunquam Res equidem Troiæ uictas, aut regna fatebor. Et fortaßis quia hæc sola in es terminantium etiam in a faciunt fœminina, euitauerũt communem aliorum regulam ablatiui: uel quod in heroico stare metro non poßit nisi in e terminans eorum ablatiuus. Quod autem etiam in a desinãt supradicta nomina, usus confirmat. Vergil. in 3. Et pater Anchises bellum ô terra hospita portas. Idem in 4. protulit compositum ab eo: Et numidæ infreni cingunt, & inhospita Syrtis. Ouid. in 2. Fast. Principio mensis Phrygiæ contermina matri Sospita delubris dicitur aucta nouis. Cic. pro Muren. A sacris patrijs Iunonis sospitæ. Tridens à tridente uel tridenti. Potest enim esse trium generũ. nam lectum est Tridenti hasta & telo. quamuis cum Neptuni fusci, nam per se positum significat, masculino genere inuenitur. Vergil. in 2. Neptunus muros magnoq; emota tridenti Fundamenta quatit. locuples quoq; quia trium est generum, à locuplete uel locupleti facit ablatiuum. Cic. in Frumen. In prouincia locupleti ac referta. In er communia quæ non exeunt etiam in is, per e solam inuenio proferentia ablatiuum. hic & hæc & hoc pauper, à paupere, hic & hæc & hoc degener à degenere, hic & hæc et hoc huber ab hubere, ὁ οὖθαλὴς, ἡ οὖθαλὴς, τὸ οὖθαλὲς. Similiter in e & in i faciũt ablatiuũ in uis uel ctis uel mnis uel gnis uel guis terminantia nomina nominatiuum. & alia fere oĩa quorũ extrema syllaba in is desinit, à duabus incipiens consonantibus, ut auis ab aue uel aui. Horat. in 1. Carm. Nereus fata mala ducis aui domũ, Quam multo repetet Græcia milite. Nauis à naue uel naui. Cicero de supplicijs: Quo enim tibi naui opus fuit? Te-

rent. in Andr. Naui fracta apud Andrum insulam. Idem in Heautont. Aduenientem è naui egredientem illico adduxi ad cœnam. In eadem: Dies triginta aut plus ego in naui fui. Verg. uerò per e protulit in 5. At media Mnestheus incedens naue per ipsos Hortatur socios. ciuis à ciue uel ciui. Iuuenal. in 4. quid illo ciue tulisset Natura in terris. Cice. in Verrinar. 4. Quod Siculus à ciui Romano, ciuis Romanus datur. paulo infra: primum suæ legis, quod ciuis cum ciui ageret. Sic enim ueteres codices habent, quos imperitia quorundam corrumpit mutantium scripturas. Idem pro Plancio: Quid dicam de C. Virgilio tali ciui, & uiro? Et mox: in naui tuta. Idem pro Sextio; Quod ausus esset pro ciui, pro benemerito ciui. Idem in 6. Philipp. Sed in principe ciui non est satis. Vectis à uecte uel uecti. Terent. in Eunucho: In medium huc agmen cum uecti Dorax. Ignis ab igne uel igni. Verg. in 4. Aeneidos.

Vulnus alit uenis, et cæco carpitur igni.

Idem in 1. Georgicor. Et quamuis igni exiguo properata maderet. Iuuenal. in 5. Minor igne rogi. Lucanus in 2. Igne uago lustrare iuuat tibi numine ab omni. Hic amnis ab hoc amne uel amni. Ver. in 9. Murorū in parte sinistra Opposuere aciem: nam dextra cingitur amni. Idē in 1. Georgic. Prono rapit alueus amni. Lucan. in 6. ferit amne citato Maliacas Sperchius aquas. Anguis ab angue uel angui. Stat. in 4. Angue ter excusso. Horatius in 1. Epist. Alter Mileti textā cane peius & angui Vitabat chlamydē. Similr ab ungue uel ab ungui. Idē in eodē: ad hæc ego naribus uti Formido et luctantis acuto ne secer ungui. Inuenitur etiā, à minore uel minori, à leuiore uel

uel leuiori, à maiore uel maiori. Iuuen. in 5. Numinibus miserumq́; urgebat Atlanta minori Pondere. Stat. in 6. Theb. Nunquam hunc animum natura minori Corpore, nec tantas ausa est includere uires. Iuuen. in 3. non defuit illi Vnde emeret multa pascendū carne leonem Iam domitum, constat leuiori belua sumptu Nimirum, & capiunt plus intestina poetæ. Lucan. in 7. Vixq́; reuulsa solo maiori pondere pressum, Signiferi mersere caput. Nec mirum tam in e quàm in i cōparatiuorum ablatiuos terminari, quando uetustißimi etiam neutrū in or finiebāt, & erat eadem terminatio cōmunis triū generū, quæ capax est, ut docuimus, utriusq; ablatiuj, tam in e quàm in i terminātis. Valerius Antias in 6. Annalium: Hoc senatusconsultum prior factum est. Caßius Hemina Annalem suum quartum hoc titulo inscripsit, Bellum punicum posterior. Claud. in 8. Annalium: Qui prior bellum quod cum his gestū erat meminissent. Idem in eodem: Vbi decreuerūt cōmemorāt Graccho fœdus prior Pompeianū non esse seruatum. Propria si sint appellatiuis similia in i terminantibus abltūm, ipsa per e eundē proferunt casum, sicut suprà dictum est. Iuuenalis, Martialis, Felix, propria, à Iuuenale, Martiale, Felice. Rudis quando cōmune est significans recentē, & neutrū in e facit, hoc rude, & ablatiuū in i, à rudi. Quādo uerò uirgam qua gladiatores donati cessabant à gladiatura, fœmininū solum est, & abltūm in e finit. Iuuen. in 2. Hic Sergius idem accepta rude cepisset Veiento uideri. Strigilis uel deriuatiuum à stringo, uel à græco στλεγγίς. Itaq; rationabiliter in i terminauit abltūm. Horat. in 2. Serm. An hic peccauit sub noctē q puer uuā Furtiua mutat strigili? In ix

etiam fœminina uerbalia quæ possunt esse cõmunia cum neutris, ut uictrix, ultrix, unde & uictricia & ultricia, tam in e quàm in i finiunt ablatiuum. Lucan. in 1. In sua uictrici conuersum uiscera dextra. Idem in eodem: Tollite iampridem uictricia tollite signa. Statius in 5. Theb. ultricia Graijs Virginibus dare tela pater. Postis etiam à poste uel posti inuenio, quia ut suprà diximus, à duabus consonantibus incipiens finalis syllaba in is desinit. Lucanus in 5. Tum poste recluso dux ait. Ouid. in 5. Metam. Raptaq; de dextro robusta repagula posti Oßibus illisit. In ás quoque circunflexa, quæ apud ueteres etiam in tis proferri docuimus tam in e quàm in i finiunt ablatiuum. Cicero pro Vareno: C. Ancharius Rufus fuit è municipio Fulginate. In eadẽ: In præfectura Fulginate. Idẽ pro Cluentio: Ex municipio Aletrinati. Alia uerò tertiæ declinationis nomina in e desinunt per ablatiuos correptam, cum omnes aliæ terminationes ablatiui in omni declinatione producantur. ergo si qua ex his quæ debẽt in e per ablatiuum proferri inueniamus per i prolata, autoritati adscribimus, quæ sæpe etiam datiuis pro ablatiuis, necnon etiã pro genitiuis est usa. Verg. in 8. Aduectum Aenean claßi uictosq; penates: pro aduectum classe, nisi dicamus ἀλλοιωμένον usum esse poetam. Datiuo enim casui, illi hoc adiungũt uerbũ. In græcis est quando inuenimus e producta finiri ablatiuũ, tam primæ quàm tertiæ declinationis nominũ. qui magis datiuus est græcus positus pro latino ablatiuo. Verg. in primo Aeneid. ipse uno graditur comitatus Achate. Lucan. in octauo: Signaq; ab Euphrate cum Craßis capta sequẽtem? Similiter à Demosthene, Aristotele, Hermogene. Vetustißimi

tamen

tamen etiã in quibusdã latinis, quæ nominatiuum in es productã terminant, pares cum genitiuo habẽt syllabas in hac declinatione, solebant producere ablatiuũ more quintæ declinationis, uel supradictorũ græcorum, ut à mole, fame, tabe, quod adhuc sic profertur. Vergil. in sexto: offam Obijcit, ille fame rabida tria guttura pandẽs. Lucan. in 10. Non mandante fame multas uolucresq; ferasq; Aegypti posuere deos. Iuuen. in 5. Membra aliena fame lacerabãt esse parati Et sua. Lucretius: Imbribus ut tabe nimborum arbusta uacillent.

De nominatiuo plurali tertiæ declinationis.

NOminatiuus pluralis fit à gtõ singulari mutata is in es productã in masculinis & fœmininis & cõmunibus, ut huius cardinis hi cardines, huius consulis hi consules, huius matris hæ matres, huius uatis hi & hæ uates. Neutra uerò ex ablatiuo singulari faciunt nominatiuum pluralem hoc modo: Si in i uel tam in e quàm in i exeat ablatiuus, correpta i, & addita a facit nominatiuus pluralis, ut ab hoc mari hæc maria, ab hoc ceruicali hæc ceruicalia, à lacunari lacunaria, à pare uel pari paria, felice uel felici felicia. Excipitur à uetere uel ueteri, quod uetera nõ ueteria facit. Necnõ ab hoc ludicri, quod nõ ludicria, sed ludicra dicimus. Verg. in 12. Aeneid. nec enim leuia aut ludicra petuntur Præmia, sed Turni de uita & sanguine certãt. Similiter comparatiua quæ abltũm tã in e quàm in i terminãt. Maiora enim et minora & plura dicimus: quamuis etiã antiqui pluria dixerũt. Vnde cõpositum est cõpluria. Terent. in Phorm. Multa aduenienti, ut fit, noua hic cõpluria. Cice. de signis: Imò uerò compluria. In quibusdã tamen codicibus inuenitur

com-

compluria. Idem in eodem: *Dies continuos cõpluris.* Idẽ pro Cecinna: *Compluris armatos.* Gausape quoq;, sicut suprà diximus, & ablatiuum in e terminat, ab hoc gausape, & ntũm pluralem in a finit. gausapa enim non gausapia dicimus. Horat. Serm. 2. *Gausape purpureo mẽsam perterfit acernam.* Persius: *Iam chlamydes regum, iam lutea gausapa captis.* Aplustre itidem quãuis faciat ablatiuum ab hoc aplustri, ntũm tamen pluralem non solum in a, sed etiã in ia terminat, & aplustra enim & aplustria antiqui protulisse inueniuntur. Cic. in Arato: *Nauibus assumptis fluitantia quaerere aplustra.* Caesar in Arato: *Fulgent Argoae stellis aplustria puppis.* Alia uerò omnia neutra, quae in e terminant abltũm, mutata e in a faciunt ntũm plurãlẽ. Ab hoc numine haec numina, à tempore tempora, à tubere tubera, à capite capita.

De genitiuo plurali tertiae declinationis.

GEnitiu⁹ pluralis tertiae declinationis nascitur ab ablatiuo singulari, hoc modo, cũ in i uel in e uel in i tantũ desinit, correpta i assumit um, ut à sedili horum sediliũ, à ceruicali ceruicaliũ, ab equestri equestriũ, ab utili utilium, à sapiente uel sapiẽti sapientiũ, à felice uel felici feliciũ. Multa tamen per syncopã solent proferri, sapientum pro sapientiũ, merentũ pro merentiũ. Stat. in 2. Thebaid. *dabitur mihi crede merentum Consilijs tranquilla dies.* Idem in 3. *aeternaq; fontum Supplicia.* coelestũ pro coelestiũ: Verg. in 9. *Coelestum uis magna iubet.* Et sciendum tamẽ quod rarißimẽ haec quae in solã i finiunt ablatiuum, syncopã patiuntur i per gtũm pluralẽ. Inueni marũ pro mariũ, q tamen in raro est usu genitiuus, apud Neuium in carmine belli punici: *Senex fretus pietatẽ deũm*

allo-

allocutus summi deûm regis fratrẽ. Neptunũ regnatorẽ marum: pro marium. Eius ablũm Cæs. in 5. belli Gallici ponit: Paulo latiores quàm quib. in reliquis utimur marib. Cõparatiua quoq; quæ inueniuntur tam in e, quàm in i exeuntia per ablatiuũ, carent i penultima in gtõ plurali, ut à maiore uel à maiori horum maiorũ, à minore uel minori horũ minorũ. In e uerò solã finiẽtia abltũm, si ntũs in duas terminetur consonãtes, mutant e in i breuem, et assumũt um, ut hic Mars à Marte horũ Martiũ, hic fons à fonte horum fontiũ, hæc frons à fronte harum frontium, hæc urbs ab urbe harũ urbiũ, hæc arx ab arce harũ arciũ. Rarißime tamẽ & hæc supradicta, sicut illa quæ in i solam terminãt ablũm, per syncopã i proferũt gtũm pluralem. exceptis in ms, & ps desinẽtibus, si non sint à capite cõposita. hæc enim e ablatiui in um conuertentia, faciunt gtũm pluralem, hæc hyems ab hac hyeme harum hyemum, princeps, à principe principum, municeps à municipe municipũ, forceps à forcipe forcipum, manceps à mancipe mancipum. A capite enim composita, & duabus syllabis abundant in genitiuo, & trium sunt generum communia. Itaque & ablatiuum tam in e quàm in i & genitiuum pluralem rationabiliter in ium terminant, hic & hæc & hoc triceps à tricipite uel tricipiti tricipitium, nisi syncopa fiat. Illa quoque quæ pares habẽt syllabas, tam in genitiuo quàm in nominatiuo, mutant e in i & assumunt um, ut hic collis ab hoc colle horũ collium, hæc ædes huius ædis ab æde harũ ædium, hæc cædes huius cædis à cæde harũ cædiũ. nisi etiam hæ per syncopã i proferãtur. Frequẽtius tamen in es terminãtia absq; i inueniuntur, ut uatum pro uatium. Vergil. in

in 4. Multaq; prætere a uatum prædicta priorũ. Cicero pro Sestio: Vestarum sedum templorumq; causa. mensum pro mensiũ. Ouid. in 8. Metam. Et quos sustinui bis mensum quinque labores. Excipiuntur iuuenis à iuuene iuuenum, canis à cane canum, panis à pane panum: carent enim i penultima semper. In as quoq; latina mutant e ablatiui in i, & assumunt um, à ciuitate ciuitatium, à probitate probitatium. In his tamen frequenter solet fieri concisio i in genitiuo plurali, à ciuitate ciuitatium & ciuitatum, à probitate probitatium & probitatum. Repe riuntur præterea absque i facientia genitiuũ pluralem, quamuis ablatiuum & in e & in i proferant, in us & in il & in or trium generum, & in ex desinentia, quando sunt communis generis, u. hic & hæc & hoc uetus à uetere uel à ueteri ueterum. Vergil. in 5. Veterum non immemor ille parentum. Vigil ab hoc & ab hac uigile uel uigili, horum & harum uigilum. Iuuen. in 5. Præterea lateris uigili cum febre dolorem. Vergil. in 9. Interea uigilum excubijs obsidere portas. Sunt tamen qu' putauerũt uigilis nominatiuum quoq; similem genitiuo esse, usus tamen in il esse ostendit, ut Lucan. in 4. Tutelaq; ualli Peruigil alterno paret custodia signo. Similiter memor à memore uel memori horum & harum memorum. Horat. in 2. Serm. Nam quamuis memori referas mihi pectore cuncta. Raro tamen inuenitur in e terminans eius nominis ablatiuus, nec aliam causam esse existimo, ut suprà dictũ est, nisi eam quod apud antiquos, hic & hæc memoris et hoc memore proferebatur. In quo testis est Caper antiquitatis doctißimus inquisitor. Ostendit enim Cæciliũ in Epiclero sic protulisse: Ita'ne Antipho iuuentus profluuia

fluuia fide, Ita'ne est immemoris, ita'ne est madida memoria? Nec miru cum & hic ce er & hic celeris, & hic concors & hic concordis protulisse inueniantur uetustissimi, multaq; alia in eundem modum. Verg. in 10. nec domini memorum proculcat equorum. Supplex ab hoc & ab hac supplice uel supplici, horum & harum supplicium. artifex ab hoc & ab hac artifice uel artifici, horu & harum artificum: Lucan. in 8. Se simul et Roma Pompeio supplice mensus. Sallustius in Catil. Prono demisso uultu uoce supplici. Cic. pro Ligario: Et nos iacetes ante pedes supplicu uoce prohibetis. Verg. in 1. Artificumq; manus inter se, operumq; labore. Puto tamen hæc etiam ab oratoribus differentiæ causa sic proferri per syncopam, quia supplicium & artificium neutra inueniuntur singularia. hic & hæc parens quando nomen est, duum est generum, & genitiuum pluralem absq; i facit, plerunque horum parentum. Verg. in 2. Aeneid. Decora alta parentu. Quod autem etiam parentium non irrationabiliter dicitur, ostendit accusatiuus pluralis in is etiam terminatus, qui proprius est in ium terminatis genitiui. Terent. in Heauton. Quod uolo aut peto parentis meos ut comonstres mihi. Cicero de supplicijs: Nauiu præfectos sine ulla causa de complexu parentium suoru, hospitum tuorum ad morte cruciatumq; rapuisti. Notandu etiam quod nomina semper pluralia, quæ in es desinut, quæ ex se non habent singularia, genitiuu in ium faciunt, ut hæ uires haru uirium, hi penates horu penatium. Inuenitur tamen apud ueteres eius singulare, hic penatis huius penatis, hi quinquatres horum quinquatriu, hi & hæ tres horu & harum trium. Similiter hi & hæ plures & hæc

plura

plura uel pluria, horũ & harum pluriũ. Cic. ad Herenn. in 3. Cõplurium negotiorũ. In is quoq; longam desinentiã, ut lis à lite litiũ, samnis à samnite samnitiũ, dis à dite ditiũ, nox à nocte noctium. Vnde A. Gellius Noctium atticarũ inscripsit. Cætera uerò omnia ablatiuũ in e solã terminãtia, mutãt eam in um, & faciunt gtũm pluralem, à poemate poematũ, à Cicerone Ciceronũ, à cõsule consulũ, à titane titanũ, à duce ducum, à patre patrum, à uirtute uirtutũ, à capite capitũ, ab alite alitum. Nã alituũ per interpositionẽ addita u protulit Verg. in 9. Alituũ pecudumq; genus sopor altus habebat. à boue quoq; boum debet fieri: sed hoc notandum est, in quo u consonantẽ assumunt obliqui casus singulares, hiatus causa, abijciunt autem eam, est quando plurales. Verg. in 3. Huc ubi delati portus intrauimus, ecce Læta boum passim campis armenta uidemus. Idem in 8. Reddidit una boum uocem uastoq; sub antro. Datiuus autẽ & ablatiuus eius nominis per syncopã semper mediæ proferuntur syllabæ, bobus pro bouib. Horat. in Epodo: Beatus ille q procul negocijs Paterna rura bobus exercet suis. Nominatiuus uerò pluralis & actũs, et uctũs, qui similes sunt, raro abijciunt u consonantis loco positam. Vergil. in Bucolicis: Ille meas errare boues, ut cernis, & ipsum Ludere quæ uellem. Idem in 8. discessu mugire boues. Idem in eodem: Abstractæq; boues, abiuratæq; rapinæ.

De datiuo & ablatiuo plurali tertiæ declinationis.

D*Atiuus et ablatiuus pluralis tertiæ declinationis, nascitur à singulari gtõ, interiecta bu, ut huius hoĩs, his et ab his hominibus, huius exulis, his & ab his exulibus, huius*

huius numinis, his & ab his numinibus, huius disparis, his & ab his disparibus, huius felicis, his & ab his felicibus, toreuma toreumatis. his & ab his toreumatibus. In huiuscemodi tamen nominibus, id est neutris a finitis, quæ sunt græca, frequẽter inuenimus antiquos datiuum & abltũm plurales in is productam, proferentes contra regulam tertiæ declinationis, quam seruant in cæteris casibus supradictorum nominum. Vt Cicero frequenter in Verr. toreumatis dicit & peripetasmatis, & emblematis. in libro de signis: Nũc de peripetasmatis quemadmodum te expedias non habes. Idem in eodem: Scaphia cum emblematis. Idem ad Heren. in 4. de orationib. aut poëmatis. quamuis neutro genere hoc ubique ille profert. Si enim sicut Plautus & alij uetustißimi, fœmininũ hoc protulißet, pares syllabas omni casui seruasset, absq; genitiuo plurali secundum analogiam primæ declinationis. Est igitur magis apud Cic. & eos qui similiter huiuscemodi proferunt heteroclitum: uel (ut uidetur Celso) à nominatiuo hoc peripetasmatum, hoc emblematum. Excipitur etiam bobus (ut dixi) euphoniæ causa pro bouib. Est enim genitiuus singularis bouis. Horat. in carm. seculari: Quiq; uos bobus ueneratur albis. Idẽ in 3. carm. sol ubi montium Mutaret umbras, et iuga demeret Bobus fatigatis, amicũ Tempus agens abeũte nocte.

De accusatiuo plurali tertiæ declinationis.

Accusatiuus pluralis tertiæ declinatiõis, similis est ꝑprio nõinatiuo, sicut et uocatiuus. In illis uerò quæ, gẽũm eiusdem numeri in um finiunt, plerunq; per es lon gà proferturr, hi latrões hos latrones, hi cõsules hos consules ô consules, hi tubicines hos tubicines ô tubicines.

hæ matres has matres ô matres, hi & hæ sacerdotes hos & has sacerdotes ô sacerdotes. Inueniuntur tamen quædam in is solam productam terminantia hũc casum græca, quæ etiã non similiter in is desinũt, hæ sardis has sardis. Item alpis, syrtis, trallis, quæ apud græcos in supradictis casibus ει diphthongum habent finalẽ. Horat. in 1. epist. Smyrna quid & Colophon? q̃d Crœsi regia Sardis? Verg. in 10. In syrtis, in saxa uolens uos Turnus adoro. Quorum autem in ium terminãtium gtũm frequentius in is, & quorum rarius exeat actũs in es, ut potero breuiter colligam. Omnium quæ tam nominatiuũ quàm gtũm similem habent, eorum accusatiuus raró in es, frequenter in is solet terminari, ut hic & hæc omnis, huius omnis, hos & has omnis. Salust. in Cato. Omnis homines qui sese student. Terent. in And. Omnis nos gaudere. Verg. in 3. Georg. Et pinguis unguine ceras. Idẽ in 4. Georg. aquas dulcis & frondea semper Tecta petunt. Idem in 1. Aeneid. hic fessas nõ uincula nauis Vlla tenent. Idem in 5. Quoq; magis fessas optẽ dimittere nauis. Idẽ in eo lẽ: Muneraq; in nauis ternos aptare iuuencos. Similiter faciunt actũm eiusdem formæ semper pluralia, ut hi manes horum manium, hos manes uel manis. Verg. in 4. Aeneid. Id cinerem, aut manis credis curare sepultos? Tres trium, hos & has tres uel tris. Idè in 3. Aeneid. Tris adeo incertos cæca caligine soles Erramus pelago. Inter quoq; desinentia quæ in i terminant abltũm, similiter faciunt actũm pluralem plerunq; per is, raro per es, ut acer ab acri, hos et has ab acris. Ver. in 11. metuẽsq; moneret, Acris esse uiros. Similiter saluber salubris à salubri, salubres uel salubris. Verg. in 12. sparsitq; salubris

Ambro-

Ambrosiæ succos, & odoriferam panaceã. Imber ab imbri, hos imbres uel imbris. Idẽ in 9. *Cum fremit ad caulas uentos perpessus & imbris.* December (quod proprium est) à decembri, hos decembres uel decembris. Horat. in Epist. 1. *Me quater undenos sciat impleuisse decembris.* Similiter celer uel celeris à celeri. Verg. in 3. Aenei'. *Celeriq; fuga sub sidera lapsæ, Semesam prædã & uestigia fœda relinquũt.* Idem in 5. *Agmine remorũ celeri uentisq; uocatis.* Hos & has celeres uel celeris, quod est frequẽtius. Idem in 4. *Et celeris defer mea dicta per auras.* Similiter faciunt accusatiuum in ns uel rs terminantia, ut hic fons, hos fontes uel fontis, hic et hæc & hoc iners, hos & has inertes uel inertis, hæc pars, has partes uel partis. Verg. in 2. Georg. *Aggredior sanctos ausus recludere fontis.* Terent. in Heaut. *Parentis, patriã incolumẽ, amicos, genus, cognatos, diuitias.* Vergil. in 6. *Hic locus est partis ubi seuia findit in ambas.* Idem in 2. *penitusq; cauernas Ingentis, uterumq; armato milite complent.* Idem in 4. *Mactant lectas de more bidentis.* Alia autem (quamuis gtũm pluralem in ium desinentia) raro inuenies, & in paucis is finientia accusatiuum, ut in as exeuntia nominatiuo, ciuitas ciuitatiũ, has ciuitates ferè ubiq; legimus. In x terminantia trium generum communia, quãuis in paucissimis gtũm pluralem absq; i penultima proferant (difficile enim inuenies audacũ pro audaciũ, uel fœlicum pro fœlicitũ. Supplicũ autem magis differentiæ causa, ut supradictum est, profertur: ne si supplicium dicas, aliud significare uidearis, quõ artificũ pro artificium, & iudicũ pro iudiciũ. Cic. de signis: *Didici etiam dum ministrũ inquiro artificũ nomina.* Vergil. in 1 Aen.

Artificumq; manus inter se operumq; laborem,) tamen accusatiuum plerunq; per es efferunt. Lucan. in 1.
Et qui tauriferis ubi se Meuania campis
Explicat audaces ruere in certamina turmas. Raro per is. Verg. in 4. Georg. deinde tenacis Suspendūt ceras. Plurium (quod solum in us terminās talem habuit genitiuū pluralem) tam in es quàm in is finit actūm. Vergil. in 1. Georg. Seu plures calor ille uias & caeca relaxat
Spiramenta nouas ueniat qua succus in herbas. Terent. in Phorm. Ego te compluris aduersum ingenium meum menses tuli. Horat. in Epist: Cum tibi sol tepidus pluris admouerit auras. Cic. pro Corn. 1. Quae intermissa com pluris annos. Harum litium has lites uel litis. Cicero in Frumen. Sedasti etiam litis illorum.

De nominatiuo quartae declinationis.

Quarta declinatio terminationes in nominatiuo habet duas, in ŭs correptam & in u. In us masculinorum & foemininorum tantummodo latinorum, ut hic senatus huius senatus, haec manus huius manus. In u neutrorum, quae indeclinabilia sunt in singulari numero, ut hoc genu huius genu, hoc cornu huius cornu. In quibus quamuis quibusdam artium scriptoribus uideatur temporum esse differentia, (dicunt enim nominatiuum quidem & accusatiuum & uocatiuum corripi, reliquos uerò produci.) ego tamen in usu pariter in omnibus produci inuenio casibus haec nomina, nec irrationabiliter. Omnis enim in quacunque parte terminatio in u desinens, producitur, ut fluctū, panthū, tū, diū. Ouidius in 8. Metam. dextroq; à poplite laeuum Pressa genu digitis inter se pectine iunctis. Ecce enim hic accusatiuus est sine du-

ne dubio, & producitur. Apud Verg. quoq; in 1. Aeneid. Nuda genu nodoq; sinus collecta fluentis. Quomodo enim sinus collecta actiũm iunxit ntõ, sic etiã nuda genu.

De genitiuo singulari quartae declinationis.

GENITIVUS igitur in us desinentium, fit producta ũs, ut huius senatus, huius manus. Vetustißimi tamen inueniũtur eorum nominum etiã in uis diuisas proferentes genitiuum. Terent. in Heaut. Texentem telam studiose ipsam offendimus, Mediocriter uestitam ueste lugubri, Eius anuis causa opinor, quae erat mortua.

De datiuo.

DATIVUS singularis eiusdẽ declinationis fit à gtõ, abiecta s & addita i, sed corripitur penultima, ut huic senatui, huic manui. Est tamen quando poetae metri causa pro eo, ablatiuo utuntur. Verg. in 1. Aeneid. Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi: pro metui. Idẽ in 4. Georg. Nanq; aliae uictu uigilant: pro uictui. In eodem: Concubitu indulgent: pro concubitui.

De accusatiuo singulari quartae declinationis.

ACCUSATIVUS quartae declinationis, à nominatiuo fit mutata s in m, hunc senatum, hanc manum.

De uocatiuo singulari quartae declinationis.

VOCATIVUS similis est nominatiuo, ut hic senatus, haec manus, ô senatus, ô manus.

De ablatiuo singulari quartae declinationis.

ABLATIVUS fit à genitiuo, abiecta s, proditur enim u, ab hoc senatu, ab hac manu.

De nominatiuo, & accusatiuo, & uocatiuo plurali quartae declinationis.

NOMINATIVUS & accusatiuus & uocatiuus plur-

ralis in hac declinatiõe, similis est gtõ singulari, ut hi & hos & ô senatus, hæ & has & ô manus. hæ i lu- harum iduum, semper plurale est, ut omnium festorum nomina.

De genitiuo plurali quartæ declinationis.

GENITIVVS pluralis à nominatiuo fit singulari, ab iecta s & assumpta um. Corripitur enim u in utraq; syllaba, quomodo & ntũs, horum senatuũ, harum manuũ. Et oportet scire, quod in hac declinatione omnes casus pares habent syllabas nominatiuo singulari, exceptis dtõ singulari, & gtõ & dtõ uel abltõ pluralibus, qui una superãt syllaba. quod habebat etiã gtũs singularis, cum apud uetustissimos in uis diuisas desinebat. Inuenitur tamẽ, sed raro, apud poetas gtũs pluralis in hac quoq; declinatiõe p syncopã prolat⁹. Verg. in 6. quæ gratia currũ Armorũq; fuit uiuis. Quamuis etiam geminata u posset neutrũ per synalœpham stare, cum sequẽs uersus à uocali incipiat, necnõ etiã iũctis duabus uocalib. prior potest in metro excludi, ut ferreiq; Eumenidum thalami.

De datiuo.

DATIVVS & ablatiu⁹ pluralis quartæ declinatiõis, fit à ntõ singulari, mutata in i, & interposita bu, ut hic senatus, his et ab his senatib. hæc manus, his et ab his manibus. Est aũt quãdo differẽtiæ causa seruat u, ut artus artubus, arcus arcubus, partus partubus. Artibus enim & partibus & arcibus, ab arte, parte, arce nascuntur quæ sunt tertiæ declinatiõis, cuius dtũs & abltũs pluralis penultimã aliam, nisi i correptã habere nõ potest. unde excipitur his & ab his bub. In hac uerò, id est quarta, in qbusdã inueniuntur ueteres p supradictos casus plurales, quãuis nulla cogẽte causa differentiæ u penultimã pro i ponen-

ponẽtes, ut portubus, specubus, tribubus, lacubus. Ouid. in 3. Fastorum: Præmia de lacubus proxima musta tuis. Neutrorum uerò singularia, quæ indeclinabilia esse suprà diximus, corripientia u, assumentiaq; a, faciunt nominatiuum & accusatiuum & uocatiuum plurales, cornu cornua, genu genua. Genitiuus uerò & datiuus uel ablatiuus ad similitudinẽ fit tam masculini quàm fœminini, cornuũ gtũs, his & ab his cornib. dtũs & abltũs.

De nominatiuo singulari quintæ declinationis.

Quinta declinatio terminationem habet nominatiui unã in ẽs productã, & sunt omnia fœminini generis & latina. excipitur unum, dies, quod in singulari numero tam masculini quàm fœminini generis inuenitur, ut Lucan. in 2. proh fata quis ille, Quis fuit ille dies. Ver. in 4. Aene. Ille dies primus leti, primusq; malorum Causa fuit. Idem in 2. Venit summa dies & ineluctabile tempus Dardaniæ. In plurali uerò masculini semper inuenitur, hi dies: sicut etiam ab eo compositũ semper masculini generis est, hic meridies. Terentius in Adelphis: Præterea meridie ipso faciam ut stipulam colligat.

De gtõ & dtõ singulari quintæ declinationis.

GENITIVVS & datiuus eius declinationis sunt similes: fiunt enim extrema s nominatiui abiecta, & assumpta, ut hic dies huius diei huic diei, hæc facies huius faciei huic faciei: & seruãt quidẽ productionẽ ntĩ si i habeant penultimã, ut acies aciei, rabies rabiei. Sin aũt consonantẽ habeãt ante s, corripitur e tam in gtõ q̃ in dtõ, ut hæc fides huius & huic fidei, res rei, spes spei, plebes plebei. Veteres tamen frequentissime inueniũtur similem abltõ protulisse in hac declinatione, tam genitiuũ q̃ datiuum

ut Salluſt. in hiſtor. primo: Dubitauit acie pars: pro aciei: Ver. in 1. Geor. Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas: die pro diei. Ouid. quoq; in 3. Met. fide pro fidei poſuit: Prima fide uocisq; rate tentamina ſumpſit. Idē in 6. Vtq; fide pignus dextras utriuſq; popoſcit.

De accuſatiuo ſingulari quintæ declinationis.

ACCVSATIVVS à ntō fit, mutata s in m, et neceſſario correpta ē: nunquam enim ante m terminalē, longa inuenitur uocalis, ut hanc meridiem, hanc rem.

De uocatiuo ſingulari quintæ declinationis.

VOCATIVVS ſilis eſt ntō, ut hic meridies ô meridies.

De ablatiuo ſingulari quintæ declinationis.

ABLATIVVS quoq; fit à ntō, abiecta s, ut hic meridies ab hoc meridie, hæc acies ab hac acie. Inueniuntur tamē huiuſcemodi abltō ueteres etiā pro gtō uſi, ut Vergil. in 1. Geor. Libra die ſomniq; pares ubi fecerit horas: die poſuit pro diei. Salluſt. quoq; in hiſtor. li. 1. Dubitauit acie pars: pro aciei. Idē in 1. At inde nulla munitiōis aut requie mora proceſſit ad oppidum: requie pro requiei. Quidam tamen antiquiſſimorum etiam ſimilem nominatiuo genitiuum protulerunt, eius declinationis.

De nominatiuo, & accuſatiuo, & uocatiuo pluralibus quintæ declinationis.

NOMINATIVVS pluralis & actūs & uctūs ſimilis eſt ntō ſingulari, ut hæc res, hæ & has res, ô res.

De genitiuo plurali quintæ declinationis.

GENITIVVS pluralis fit, addita abltō ſingulari rū ut ab hac re, harū rerum, à die dierū: qui tamen in alijs ferè omnibus uſu apud pleroſq; deficit. Itaq; Cice. hoc approbat in Topicis dicens: In diuiſione uerò ſunt formæ,

quae

quas græci ἰδέας uocant, nostri si qui hæc forte tractant, species appellant, non pessimè id quidem, sed inutiliter ad mutandos casus in dicendo. nolim enim (ne si latine quidem dici possit) specierum & speciebus dicere, & sæpe his casibus utendum est: At formarum & formis uelim. Inueniũtur tamen uetustissimi secundum analogiam hoc usi casu. Cato Censorius in oratione quam scripsit, uti præda in publicum referatur: Miror audere atq; religionem non tenere, statuas deorum, exempla earum facierum, signa domi pro supellectile statuere.

De datiuo & ablatiuo pluralibus quintæ declinationis.

DATIVVS quoq; et ablatiuus plurales ab abltõ fiunt singulari, adiecta bus, ab hac re, die: his & ab his rebus, diebus. Sicut aũt genitiui, sic et datiui plurales in alijs nominibus eiusdem declinationis deficiunt apud plerosq;.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER VIII.

DE VERBO.

VErbum est pars orationis cũ temporibus et modis sine casu, agẽdi uel patiẽdi significatiuũ. Hac enim diffinitione omnia tã finita quàm infinita uerba comprehenduntur. Et neutra enim quæ dicuntur absoluta & deponentia, omnimodo naturaliter uel in actu sunt uel in passione. Verbũ aũt quãuis à uerberatu aeris dicatur, quod cõmune accidẽs est omnibus partibus orationis, tamẽ præcipuè in hac dictione quasi propriũ eiꝰ accipitur. qua frequẽtius utimur in omni oratiõe. Licet tamẽ pro omnib:

dictionib. dicere uerba, frequẽtiq; usu hoc approbatur. Necnon etiã nomina, sed raro, ut Vergil. in 3. Aeneid. folijsq; notas & nomina mãdat. Terent. in Adelph. Verbũ de uerbo expreßũ extulit. Idem in And. Bona uerba quæso.

Verbo accidũt octo, significatio siue genus, tẽpus, modus, species, figura, coniugatio, & persona cũ numero, quãdo affectus animi definit. Sciendũ autem quædã uerba inueniri defectiua, quorundam supradictorum accidentium, & hoc uel naturæ neceßitate fieri, uel fortunæ casu. Ergo naturæ neceßitas bipartita est: in significationem & in commoditatẽ, id est in consonantiam elementorũ. Sunt enim quædam nec solum in uerbis, sed etiam in alijs partibus orationis, quæ significationis causa dici non debent: ut si uelimus masculinũ dicere ab eo quod est nupta nuptus, uel à puerpera puerperus, oppugnat ipsa rerum natura propter significationẽ, quæ solis accidit fœmininis, nisi figura uel autoritas intercedat. Figura, ut si dicam, Bonus animus uxoris mihi nuptus est: pro bonum animum habens uxor mihi nupta est. Autoritas, ut Plautus in Caßina: Libet etiamnum quid agat scire nouum nuptum: pro maritum. Necnon etiã in pronominibus quæ sunt tertiæ personæ, primitiuis, si uelimus uocatiuũ proferre casum, qui non potest nisi secũdæ accidere p̃sonæ, hæc eadẽ naturalis neceßitas uetat. Præterea sui sibi se à se, ntũm hoc pronomen habere non potest. Ideo quia quoties hoc pronomen ponitur, ostendit tertiã personã, uel ipsam & agere simul, & pati à se, ut pœnitet illum sui, inuidet sibi, accusat se: uel ipsã in agere & alium extrinsecus in eam, ut, rogat ut sui causa faciat, petit ut sibi concedas, precatur ut se custodias. Quod cũ

sit

fit, id est quãdo eadẽ persona agit & patitur, uel à se uel ab alia, non indiget nominatiuo casu, sed eo tantũ cui solet adiungi uerbũ quod actum significat, id est gtõ uel datiuo uel accusatiuo uel ablatiuo, quos & habet hoc pronomen. Ipsum enim uerbum agentis personæ ntũm in se habet. Si enim dicam, rogat te, ut ad se uenias, sine dubio intelligis, in eo, quod dixi, rogat, simul & ille qui est nominatiuus. hæc eadem ratio naturalis, & in interrogatiuis. et in infinitiuis nominib. quæ tertiæ sine dubio sunt personæ, & maxime solent iungi personæ absenti, uel quasi absenti, ut quis, qualis, quantus, & similib. uctũm esse prohibet, quia uctũs ad aliquã finitã fit & præsentem personã, ad quam oratio dirigitur, id est ad secundã. Incõmoditate uerò uel inconsonantia, quam græci ἀσυμφωνίαν uocant, deficiunt quædã, ut si uelimus ab eo quod est cursor & risor, fœminina facere, secundum analogiã mutatione or in rix absonum fit & incongruũ naturæ literarum. unde Cicero uolens ab eo quod est expulsor proferre fœmininũ, mutauit s in t, et expultrix dixit Tuscul. 5. O uitæ philosophia dux, ô uirtutis indagatrix, expultrixq; uitiorũ. In eodẽ: Regiæ uirgines, ut tonstriculæ, tondebant barbam, & capillum patris. ab eo quod est tonsor tonstrix fecit fœmininũ, addita t, & ex eo diminutiuũ tonstricula. quomodo à nutrix nutricula. & ea per naturã. Per fortunam quoque duobus modis prohibemur quædam proferre, uel quod inusitata sunt, uel quod inconcinna & turpia, uel aspera prolatu uidentur esse. Inusitata sunt, quibus non inueniuntur usi autores, quamuis proportione potestatẽ faciente dicẽdi, ut faux, prex, caus, ditio, for, dor. Positiuum faris debet esse for,

paßiuum do debet esse dor. Ea enim quamuis ratione regulæ bene dicantur, tamen quia in usu autorum non inueniuntur, recusamus dicere. Incōcinna uerò uel turpia uel aspera prolatu uidētur esse, ut metuturus, uel metuiturus, nutrix: quod quamuis secundū analogiam debuisset dici (in tor enim terminantia masculina, quæ ex uerbis nascuntur, mutant tor in trix, & faciunt fœminina, ut doctor doctrix, uictor uictrix. cum igitur masculinum sit nutrior, ex eo secundum analogiā nascebatur nutritrix) euphoniæ tamen causa concisio facta est mediæ syllabæ, sicut bobus pro bouibus. Necnon etiam in cōtextu diuersarum dictionum hoc solet fieri, ut, cum nobis, turpe est, itaq; nobiscum præpostere profertur. Vnus ergo ex his plerunq; quatuor modis inuenitur, qui facit tam uerba quàm alias partes orationis esse defectiuas. Differentiæ quoq; causa multa solent uel taceri, uel cōtra regulam proferri, ut fas genitiuum non habet. nam siue fatis, siue faris, siue faßis dicamus, aliud significare potest. cōiunx coniugis secundū analogiā debuit proferri: sed ne uerbū putetur coniungo coniungis, absq; n profertur coniugis. Similiter accentus, ponè, ergò, differētiæ causa in fine ponitur. Venus ueneris, cum omnia in ŭs correpta propria, secūdæ sint declinationis, solum tertiæ inuenitur, ne si ueni dicamus uerbū esse putetur. Far faris solū in r desinens, geminauit r, ne si faris dicamus, aliud mōstret. Similiter repugnātibus regulis, solent quædā taceri, ut ꝓ ador, gtūs in usu frequenti non inuenitur, quia duæ cōtrariæ in eo pugnāt regulæ. cum enim sit neutrū, debet penultima o gtī corripi, ut æquor æquoris, marmor marmoris. sed cum habeat uerbū adoro penultimā

pro-

producens, debet produci ador adoris. unde & deriuatiuum eius adorea, ō producit: cum marmorea, æquorea, ō corripiant, ergo repugnantibus regulis, mansit ador in frequenti usu indeclinabile. In uerbis quoq; cū omnia in neo desinentia secundæ cōiugationis, in ui faciunt præteritum perfectum, ut teneo tenui, moneo monui, differentiæ causa maneo mansi facit, ne manui, datiuus manus, esse putetur. & neo neui: ne si nui diceremus, à nuo esse uideatur. Ausus sum, quia hausi ab haurio fit, quamuis huic aspiretur. fac, dic, duc, fer magis placuit per apocopam proferri, differentiæ causa, ne si face, dice, duce, ferè diceremus, aliud significare putaretur. quamuis hoc nō in omnibus consimilibus uel uniuocis soleat fieri. Singula igitur accidentia uerbis differentes, quæ in quibusque deficiant, prout animo occurret, ostendemus.

De significationibus uel generibus uerborum.

Significatio uel genus, quod græci διάθεσιν uocant, uerbi, in actu est proprie, ut dictum est, uel in passione. & omnia uerba perfectam habentia declinationem & æqualem, uel in o desinunt, uel in or. Et in o quidem terminantia duas species habent, actiuam & neutralem. Et actiua quidem species semper actum significat, & facit ex se passiuum absque duobus uerbis, metuo & metuor, timeo & timeor. Hæc enim contrarias uocibus uidentur habere significationes: quamuis & ad sensus pertinentia uerba, si quis altius consideret, in actiuis uocibus passionem, & in passiuis actionem fieri inueniat, ut audio te, uideo te, tango te. ostendo enim aliquid me peti in ipso actu. Cum enim dico, audio te, ostendo quod uocis tuæ actum patiuntur aures meæ. & è cōtrario au-

dior

dior à te, dico quod uox mea agit aliquid in aures tuas. Sed tamen quia nobis agentibus, id est, sentientibus & aliquid facientibus, & oculi uident & aures audiunt, & tactus corpori euenit, non irrationabiliter actiuorũ & uocẽ & constructionẽ habuerunt. Neutra uerò appellauerunt quæ in o desinentia sicut actiui non faciunt ex se paßiua, quãuis habeant uarias significationes, de quibus pòst docebimus. In or uerò terminantia tres species habent: Paßiuam, quæ ex actiuis nascitur, & semper paßionem significat, exceptis supradictis: Cõmunem, quæ una terminatione tam actionem quàm paßionem significat: Deponentem, quæ cum similem habeat cõmunibus positionẽ in or desinendi, tamen deponẽs uocatur quasi simplex & absoluta, quæ per se ponitur: uel quæ deponit alterã significationẽ, et unam per se tenet. quõ positiuus gradus dicitur, qui absolutus p se ponitur nõ egens alterius cõiunctione. hæc tamẽ quoq; species, id est deponẽs, quõ naturalis diuersas habet significationes, de quib. latius in sequẽtibus tractabimus. Actiua igitur & paßiua & cõmunia certã & præfinitã habent significationem. Neutra uerò et deponẽtia uariã. Hec aũt uerba proprie actiua uel recta uocãtur, quæ in o desinẽtia, & assumpta r facientia ex se paßiua, cõfestim cum dicuntur, poßunt transire in quẽ fit actus, & cõiunguntur uel gtõ uel datiuo uel actõ casui, ut abstineo irarũ. Horat. Carm. lib. 4. Mox ubi lusit satis abstineto irarũ dixit. impero tibi, maledico tibi, inuideo tibi, oro te, amo te, accuso te. hæc. n. faciũt ex se paßiua, quæ abltõ casui cum præpositione ab uel à solẽt iungi, ut abstineor à te, imperor à te, maledicor à te, inuideor à te, oror à te, amor à te, accusor à te.

Poßunt

Poſſunt tamen paßiua dtō etiā adiungi, ut ſeruor tibi. & eſt quærendum cur actiua ablatiuo per ſe non adiunguntur. & puto quod ille caſus proprius eſt paßiuorū. Ideo autē dixi per ſe, quia cum alio caſu ſociata iunguntur, ut uideo ſolem oculis, probibeo filium turpitudine. Accuſatiuo quoq; inueniuntur paßiua coniungi, ſed figurate, ut abſcinditur manum, frangitur pedem, ſanatur oculum, rumpitur aurē. Verg. in 5. Aen. intentaq; brachia remis Intenti, expectāt ſignum. Idem in 2. Miſeros morſu depa/ ſcitur artus. Idem in 3. Georg. Paſcuntur uerò ſyluas & ſumma Lycæi. Quæ uerò in o deſinētia, nihil ex his quæ propria eſſe actiuorū docuimus habent, neutra propriè uocantur uel abſoluta, ut eſt uiuo, diteſco, ferueo, ſedeo. hæc enim non egent ſupradictis caſibus ad cōplendam ſententiam, unde iuſte paßiuis quoq; carent. Inueniūtur tamen etiam quædam uerba, quæ quamuis actiuam ha/ beant ſignificationem, paßiuam tamen non habēt, quia nec in homines eorum actus tranſit, nec ſemper egent ſu pradictis caſibus neceſſario, ut prandeo, cœno, curro, ambulo. Eorum enim prolatione tranſgreßionem fieri non eſt neceſſe ad aliquod rationabile animal, quæ eſt ſo la cauſa ob quam naſcuntur uerba paßiua in prima & ſecūda perſona. Hæ enim de ſe uel ad ſe loquuntur, quod eſt ſuum animantium, quibus natura ſermonem dedit. In tertia uerò perſona ſæpe paßiuum ſolet inueniri etiam ex huiuſcemodi uerbis, ſed ad muta & carentia anima pertinē. dicimus enim conditur holus, aratur terra, inſeritur arbor, curritur ſpaciū. Vnde Terent. in Adelph. Decurſo iam ſpacio. Bibitur uinum. Iuuen. in 4. ſed nulla aconita bibuntur Fictilibus. Potatur flumen. In eodem:

epotaq; flumina Medo, *Prandēte. Mendicatur panis. Idē in eodē: Et mendicatus uicta Carthagine panis. cū eorū primas personas natura prohibeat proprie dicere. Quis enim dicit aror, inferor, curror, nisi poëtica cōfirmatio, id est* προσωποποιΐα *inducatur? Ergo proprie illa possunt habere primā & secundā paßiuorū personā, in quibus etiā fateri possunt eædē personæ quod in se fit, ut est amo te, cōsequitur ut ille ad quē dixi confitendo id quod à me audiuit dicat, amor à te. Latius igitur tractemus de his quæ uidentur contra uocis formam significare, quod nō solum in uerbis, sed in alijs etiam partibus orationis inuenitur, ut si dicamus Athenæ, Thebæ, uoce pluralia sunt, significatione singularia: & contrà, plebs, populus, concio, uoce singularia, significatione pluralia, uel Philotium, Sophronium, Glycerium, Dorcium, uoce neutralia, significatione fœminina. multa quoque alia huiuscemodi inueniuntur. In uerbis etiam sunt quædam uoce actiua, quæ ex se paßiua non faciunt, quæ generali nomine neutralia uocantur, quamuis diuersas habent significationes. Ex his enim quædam uim habent actiuam, ut est facio te, calefacio te. quamuis facitur quoq; à facio pro fit protulerunt autores. Varro in Cynico: Si mehercule purgant, et deorū cura non satisfacitur Reipub. Titinnius in quinto: consiliū bonum gratia paruifaciatur. Faceßitur quoque Cicero pro Cluentio: Sed hoc polliceor omnib. si cui forte hac lege negociū faceßitur. Bene igitur in plerisq; cōpositis actiuum est, perficio & perficior, cōficio & cōficior, efficio et efficior. Sic penè omnia quæ cū præpositionibus cōponuntur. Nam calefacio, tepefacio, & similia, calefio & tepefio loco paßiuorum*

torum habent. Fitur etiam pro fit dicebāt. M. Cato Censorius in Q. Thermū: Postquam diutius fitur. Idem de L. Veturio: Græco ritu fiebantur Saturnalia. Similiter actiuam significationem habent, officio tibi, noceo tibi. Quædam uerò ex eisdem neutralibus paßiuā, ut uapulo à te, fio à te, exulo à & uenco à te, nubo tibi: quāuis antiquißimi etiā actiua significatione, nubo te dicebant. Vnde Plaut. in Caß. Lubet Chalinū quid agat scire nouum nuptū. Quædā neutra sunt quæ nec nos in aliū extrinsecus, nec aliū in nos aliquid agere significāt, ut est, spiro, uiuo, ambulo, pergo, quæ nec egēt aliqua cōiunctione casus, cū absolutam et plenā per se prolata sentētiā monstrent, et proprie neutra uocantur, sicut supradictū est. Sunt alia in hac forma, id est in uerbis quæ in o desinentia, non faciunt ex se paßiuā, quæ quamuis actiuā habeāt significationē, tamen uel ad muta animalia, uel ad carentia anima coniunguntur, sicut supradictum est, ut est per curro forum, prandeo piscem, cœno ouum. Quæ est quando inueniuntur tertiam paßiuorum habētia personam, nec irrationabiliter, ut antè ostendimus. Curritur enim spacium benedicimus. Vnde Terent. in Adel. Decurso iam spacio, dixit. Sunt in hac formà quædam quæ paßiuam uidentur habere significationem, sed quæ nō extrinsecus fit, quā græci αὐτοπάθειαν uel ἰδιοπάθειαν uocant, id est quæ ex se in seipsa fit intrinsecus paßio, ut rubeo, ferueo, caleo, tepeo, marceo, ægroto, titubo, uacillo. Itaq; huiuscemodi uerba, nō egēt casu, quāuis hæc quoq; autore inueniātur more actiuo uel paßiuo diuersis casibus adiungētes, sed figurate. Verg in Buc. ardebat Alexim: pro amabat. Sunt alia uerba quæ quāuis nō ab

actiuis proficiscentia, tamen paßiuã semper habent for/mam, & ex his quædam eadem uoce utrunq; significãt. id est, & actionẽ & paßionẽ, ut osculor te, & osculor à te, criminor te, & criminor à te: hæc communia nomi/namus. Alia uerò quæ similiter eandem in or terminatio nem habentia, nec ab actiuis nata, unam duntaxat habẽt significationem, sed non omnia eandem: hæc deponentia nominamus, cum quædam actiuam uim poßident, ut con spicor te, sequor te, præstolor te & tibi. Terent. in Eun. Quẽ præstolare Parmeno? Cic. in 1. inuectiuarum: Qui tibi ad forum Aurelium præstolarentur: insidior tibi. Ex his multa antiqui tam paßiua quàm actiua significatio/ne protulisse inueniuntur, & maximè ea quæ apud Græcos actiuã uim habẽt et paßiuã, ut est auxilior te, et auxi lior à te. Similiter adminiculor, adulor, auguror, adhortor, adipiscor, abominor, cõsequor, amplector, adorior, abutor, miror, antestor, execror, machinor, polliceor, cõsector, cõtestor, dignor, detestor, aggredior, aspernor, architector, assector, argumẽtor, reor, uereor, solor, arbitror, blãdior, consolor, cõspicor, cõminiscor, complector, calũnior, carnificor, despicor, demolior, dominor, depeculor, dilargior, emẽtior, exordior, experior, frustror, hortor, for faris fatur, meditor, obliuiscor, metor, morigeror, assequor, quæror. Hæc plerique deponentia esse cõfirmãt, ideo quia frequẽs usus eorum significatio nis est actiuæ. Communia uerò esse defendit, tum natura ipsius sensus, tũ ueterũ non improbanda autoritas: à qua quæ potuimus à diuersis colligere libris exempla protu ramus. Lucil. à me auxiliatus si est, paßiuè βοηθηθείς. Cassius similiter: Adulatiq; erant ab inimicis & adhortati:

adulati

adulati κολακευθέντος, adhortati, προτραπέντος. Varro: Tribunitio auxilio adminiculati: βοηθηθέντες. Lucius Cæsar, certæ quæ res augurãtur: οἰωνοσκοπεῖται. Cuius actiuũ Verg. in 7. si qd ueri mẽs augurat opto. Cic. tamẽ Verrin. 4. Ex nomine istius qd iste in ꝓuincia facturus esset, pridicule hoĩes augurabãtur. C. Fannius, hæc adipiscuntur: ἐπιτυγχάνονται. Fab. Max. Amitti magis quàm adipisci: paßiuè omnia sunt prolata. Verrius: Sæuitiaq; eorũ abominaretur ab omnib. paßiuè dixit. Orbili9: Quæ uix ab hominib. cõsequi poßũt: ἀνύεσθαι. Petron. Animã nostro amplexã in pectore: περιπλεχθᾶσαν. Lucil. Quin amplexetur q uelit, ego nõ sinã me amplectier: amplexetur περιπλακέσθω. Cic. pro Rosc. Quo uno maleficio scelera oĩa cõplexa esse uideãtur. Aurelius: Ab his Gallos adortos, ex insidijs plurimos necatos: adortos ἐφοδευθέντας. Q. Hortẽsius: Abusis iã ab omnib. locis: abusis καταχρησθέντων. Var. Vtile utamur poti9 q̃ ab rege abutamur. Canut. Turpe est propter uenustatẽ uestimẽtorum admirari, & propter turpißimè uitã actã cõtemni: admirari θαυμάζεσθαι. Cic. pro Mur. Publicis literis testata sunt omnia: testata paßiuè μαρτυρηθέντα. Liu. Impubes, libripẽs esse nõ põt, neq; antestari: προδιαμαρτυρηθῆναι. Cato in 4. Origin. Exules duo lege publica execrati: paßiuè καταραθέντες. Sallust. in 2. Hist. At Lucullũ regis cura machinata fames breui fatigabat: machinata paßiuè dixit. Metellus Numidicus in oratiõe, qua apud populũ C. Manlio trib. pleb. respondit: Nam ut alijs plerunq; obuenienti magistratu ob metũ statuæ polliceantur: paßiuè ἐπαγγέλλονται. Reor quoque queror & solor in significatione paßiua inueniuntur. Cicero ad nepotẽ: Hoc restiterat etiam,

ut à te fictis aggrederer donis: aggrederer paßiue dixit. ἐνεδρευθῶ. In eodem: Qui habet ultro appetitur, qui est pauper aspernatur: paßiue ἐξουθενεῖται. Nepos, ædis Martis est in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio: architectata paßiue posuit ἀρχιτεκτονηθεῖσα. Ennius, Assectari se omnes cupiunt: assectari paßiue, ἀκολουθεῖσθαι. Alpheus Physiologus Themistocles, cum à formoso assectaretur: paßiue ἀκολουθεῖτο. Aufusius: Omnia argumenta nomina: paßiuum argumentata, πιστωθέντα. Cæcilius ex scriptis eorum qui ueri arbitrantur: paßiue ὑπολαμβάνονται. Verrius: Blanditusq; labor molli curabitur arte: blāditus paßiue κολακευθείς. Asinius Pollio: Sed cum ob ea quæ speraueram dolebam, consolabar ob ea quæ timui: consolabar paßiue protulit. Varro: Paupertas enim hæc tum non ita nutricata, ut nunc conspicatur: θεωρεῖται paßiue dixit. Ap. Cæcus: Amicum cum uides, obliuiscere miserias, inimicus si es commentus nec libens æquæ cōmentus cæco πεπλασμένος. Varro: uestales incesti compertas ansa petuntur incognita, consecuta negliguntur: consecuta pro impetrata paßiue ait. Laverius: Vxorē tuam & meā nouercā à populo lapidibus consectari uideo: cōsectari paßiue posuit διώκεσθαι. P. Aufidius: Si quis alio uocitatur nomine, tū cū his cōtestatur atq; olim uocitabatur: cōtestatur paßiue posuit συμμαρτυρεῖται. Cic. Cupio cū tā inuidiosa fortuna cōplecti, i. paßiue. Staueri9 de proportione, nō esse positiones regulæ, à quib. interdū analogia calumniatur: συκοφαντεῖται. Sisenna: Vitā cū dolore & insigni cruciatu carnificatus amisit: carnificatus βασανισθείς. Cicero in œconomico: homo ex eo numero hominū, q apud nos hoc noīe dignantur: paßi-

passiue, ἀξιοῦται. Horat. in 1. Carm. *Bellaq; matribus detestata.* Q Pompeius: *Me miserũ quem mille fœminæ despicari ausæ sunt. despicor cõmune accipiebant.* Curio pater: *Nusquam demolitur, nusquam exoneratur pecunia: demolitur passiue dixit.* Terent. in Phorm.

Meditata mihi sunt omnia mea incommoda.

μεμελετημένα *meditata passiue dixit.* Nigidius: *Omne pecus indomitũ habet quiddam in se ferum, sed tamẽ ea natura est, ut curari & dominari possit:* δεσπόζεσθαι *dominari passiue.* Lucius Celius: *Vbi senatus intellexit populum depeculari:* ἀποσυλᾶσθαι C. Gracchus: *Aerariũ de largitur Pop.Ro. delargitur passiue protulit.* C. Memmius: *Quàm stulte cõficta, quàm aperte ementita sunt :* ψευσάμενα. Cicero in Antonium lib. 2. *Quem ipse ementitis auspicijs uitiosum fecerat: ementitis* ψευσθεῖσιν. Visellius: *Bonæ res per illos à raro initio exorsæ, in te ad summũ peruenerunt: exorsæ id est initæ.* P. Nigidius: *Experiẽda ratio.* Asinius: *Cuius experta uirtus bello Germaniæ traducto ad custodiam Illyrici est: experta passiue.* Actius: *Multa inuenta expertaq; ex hoc sunt bona.* Fenestella: *Frustratus igitur à spe, deuictus in castra se recepit: frustratus* ματαιωθείς. Lauerius: *Frustramur, irridemur.* Varro: *Ab amicis hortaretur.* Suet. in 8. pretorũ: *Fasti dies sunt in quibus ius fatur, id est dicitur, ut nefasti in quibus non dicitur.* Verg. in Buc. *Nunc oblita mihi tot carmina, uox quoq; Mœrim Iam fugit ipsa: oblita passiue posuit:* Horat. in 2. Carm. *nulla decẽpedis Metata priuatis opacam Porticus excipiebat arcton,* Similiter protulerũt tam in actiua quàm in passiua significatione, tutor, uador, uenor, uelificor. Iuuenal. in 4. *Velificatus athos:* uociferor,

ueneror. Verg. in 3. Aeneid. Cursusq; dabit uenerata sacerdos. Confiteor, tueor, aggredior, stipulor. In quo illud quoq; est obseruandum, quod tam actiua significatione quàm paßiua ablatiuo coniungitur, stipulor à te, pro interrogo te, & interrogor à te. Quomodo dicim9 quæro à te, pro interrogo te, quamuis sit actiuum. Iuuenalis in 4. Quantum uis stipulare & protinus accipe quod do, Vt toties illum pater audiat: & subauditur, à me stipulare. Ecce hic est actiuè. Sueton. autem paßiuè protulit in 4. Præt. Lætoria quæ uetat minorem annis 25. stipulari, ἐπερωτᾶσθαι. Liu. in 33. ab urbe cond. Nec alieni momentis animi circumagi stipulariq; irato cōsuli, Tribuno inde plebei. Plaut. in Cist. Me respondere postulas iniurium est, Stipulari semper me ultrò oportet, à uiris eum quæstum, facio, nihil iures, promittere, actiuè dixit. Idem in Pseud. Minæ uiginti saluæ ac sanæ sunt tibi Hodie, quas abs te est instipulatus Pseudolus. Idem in Rudente paßiuè dixit: Ni dolo malo instipulatus sis, ni'ue etiam dum siem Quinq; & uiginti annos natus. Sunt uerò alia ex supradicta forma, id est deponētium, quæ paßiuam solum habent significationem, nascor à te, orior à te, patior à te, mereor à te. Idq; ostendit coniunctio casuum: nam quæ uim actiuam habent, gtūm uel dtūm, plerūq; actūm casum assumunt, ut misereor tui, medeor & medicor tibi. dicitur tamen & medico & medicor & medeor te. Vergil. in 1. Georg. Semina uidi equidē multos medicare serētes. Idem in 2. Georg. & senib. medicantur anhelis: dtō casui cōiunxit. Idem in 8. Sed non Dardaniæ medicari cuspidis ictū Eualuit. Terēt. in Phor. Quas cū res aduersæ sint minus mederi poßis. Loquor uerbū pre-

cor

eor deum. Quæ uerò paßiuam, abltūm cum à uel ab præpositionibus uel dtūm, ut nascor à te et tibi. Sunt etiā ex his quædam quæ absolutè dicta, non egent supradictis casibus ut est labor, morior, lætor, glorior, tumultuor, uagor, uaticinor. Alia uerò quæ cum uideantur actiuam habere constructionē, id est σύνταξιν, (nam genitiuo uel datiuo uel accusatiuo casui iungūtur (tamen paßiuā uim intrinsecus, id est non alio agente uidentur habere: ut obliuiscor tui & te, & misereor tui et tibi. Sunt alia quæ si abltō iungantur, paßiua sunt uel cōmunia: sin p se proferantur, absoluta, ut si dicā, uideor à te, paßiuū est: sin uideor esse bonus, ut significet τὸ δοκῶ, est absolutū. Similiter moror cōmune est, & absolutū: modo enim actiuā, modo paßiuā habet significationē, modo absolutā. actiuam, quando actō iungitur, ut moror te. Iuuen. in 4. morantur Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorē. Terent. in And. ne quod uestrum remorer cōmodū. Paßiuā uerò quando abltō, ut moror à te. Absolutā quādo p se profertur, ut Verg. in 4. Aeneid. Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater Destruat? Et secundum ꝙ in actiuis etiam & in paßiuis uerbis multa absolute sine coniunctione casus alicuius solēt proferri: ut si dicā, deo ualēte sanus sum et animo et corpore. Nā & sapio bene, et uideo & audio acute. Quamuis enim nullū casum his adiunxi, plenā tamen sententiā demonstraui. hoc etiā est in paßiuis: ut si dicā perturbor et angor, et findor, et rūpor, et nō addā à quo. Sunt quædā in o terminantia, quæ cū sint actiua, pro paßiuis quoq; solēt poni, et lauo, tondeo, duro, calceo, pro lauor et tondeor & duror et calceor, sed hæc magis per eclipsim cōsuetudo proferre tradidit,

didit, quod poëtæ quoq; solent facere. Verg. in 3. Georg. incanaq; menta Cyniphei tondent hirci: pro tondentur. Idem in 2. Aeneid. Accingunt omnes operi pedibusq; rotarum: pro accinguntur, uel accingũt se. Idem in eodem: & iam nox humida cœlo Præcipitat: pro præcipitatur uel præcipitat se. Sunt quædam quæ cum sint paßiua, sine dubio tamen inueniuntur ab autoribus pro actiuis prolata, ut Vergil. in 12. Pictis bellantur Amazones armis: pro bellant. Idem in 2. Georg. Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam: pro nutrito. Vetustißimi tamen multa protulerunt confusa terminatione, teste Capro, adiutor pro adiuto, anclor pro anclo, ꝑficior pro perficio, despoliantur pro despoliant, desperantur pro desperant, dispensor pro dispenso, dilapidor pro dilapido. Sunt etiam quædam actiua uoce, passiuam significationem habẽtia, & è contrario paßiua uoce, actiuã, sicut suprà diximus, timeor te & timeor à te, metuo te & metuor à te. Lucan. in 5. Dũ metuar semper, terraq; expecter ab omni. Idem in 4. sed regna timentur Ob ferrũ. Cic. in 4. Tusc. Venientia metuuntur. Nec mirum hoc in ueniri apud nos in his uerbis, cum apud græcos quoq; tã actiuum quàm paßiuum eius significatiõis uerbũ actõ casui iungitur contra consuetudinẽ aliorũ. Dicunt enim φοβῶ σὲ καὶ φοβοῦμαι σὲ. Sunt tamẽ hæc eadẽ uerba absoluta cum nõ iunguntur casui actõ, sed dtõ, ut Terent. in And. Eius uitæ timeo. Idẽ in eadẽ: Heu metui à Chryside. Inueniuntur etiã quædã paßiua, ut suprà dictũ est, quæ figuratè actõ coniunguntur, cũ uideantur agere ipsi ad quos paßiuum refertur uerbum, ut Verg. in 2. Aeneid. Implicat, et miseros morsu depascitur artus.

Hic

Hic enim dracones agunt in filios Laocoontis & doceor rhetoricam, in stituor grammaticam, moneor iustitiam. Idem in 8. Consurgit senior, tunicaq́; inducitur artus. uel cum totum pro parte, pati significatur, ut abscinditur caput, truncatur nares, caecatur oculos, intenditur brachia. Vergil. in 11. indutus terga leonis. Idē in 12. formam aßimulata Camertae. Praeterea plurima inueniuntur apud uetustißimos, quae contra consuetudinē uel actiuam pro paßiua, uel paßiuam pro actiua habent terminationem, ut testo pro testor, & opino pro opinor, & cuncto pro cunctor, & conuiuo pro cōuiuor, & contemplo pro contemplor, & cōsolo pro consolor, et commoro pro cōmoror, & auxilio pro auxilior, & auguro pro auguror, & auspicio pro auspicor, et cōmento pro cōmentor, & crimino pro criminor, & molio pro molior, et digno pro dignor, & execro pro execror, et epulo prp epulor, et eiulo pro eiulor, et lucto pro luctor, et luctito pro luctitor, et luxurio ꝓ luxurior, & laeto pro laetor, et ludifico pro ludificor, et misereo pro misereor, ūde miseret et miseretur impersonalia. Cic. pro Ligario: Cauete fratrū pro fratris salute precantiū misereatur. ūde Teren. in Phorm. Misertū est. Horto quoq; pro hortor, et largio pro largior, dicebāt, quae sunt cōmunia. unde Sallu. in 1. Hist. Igitur uenditis ꝓ scriptorū bonis, aut dilargitis, Simlr proferebāt aucupo pro aucupor, alterco pro altercor, unde Terē. in And. Scio cū patre altercasti dudum. Medico quoq; ut suprà dictū est, pro medicor. Ver. in 1. Geor. Semina uidi equidē multos medicare serētes. Amplexo pro amplexor. Q. Claud. in 1 Ann. Cōprehensare, suos quisq́;, seruare, amplexare. Cic. pro

t 5 Cluen-

Cluentio: Autoritatem cenſorum amplexato. Amplecto quoq; pro amplector, & cōplecto pro complector: ſed & eorū & ſuperiorū omniū uſus tam apud Caprū q̄ apud Plinium & Probū inuenies. Paßiua quoq; pro actiuis uel neutralibus uocibus, ex contrario idē antiquißimi proferebant, careor pro careo dicentes, & obſonor pro obſono, & copulor pro copulo, caleor pro caleo, quorū autores apud Caprum legant, qui eos ſcire deſiderāt. Similiter cōperior pro comperio. Salluſt. in Iugurt. Sed ego comperior Bochū magis punica fide. nutrior quoq; pro nutrio, & bellor pro bello proferebant, ut dictum eſt. unde Vergil. in 2. Geor. Hoc pinguē & placitā paci nutritor oliuā: nutritor dixit pro nutrito. Idē in 11. pictis bellantur Amazones armis: bellātur pro bellant. Sunt alia quæ cum ſint actiua, in paßiua quoque & abſoluta ſignificatione inueniuntur, ut ruo. ut Verg. in 11. Aeneid. totumq; à ſedibus imis Vnà eurusq; notusq; ruunt. Idem eius compoſitum paßiuum in 11. dixit: Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum Pergama. Terentius. in Eunu. proruunt ſe. tamē abſolutè quoq; prolata, reciprocam paßionem, id eſt ἰδιοπάθειαν ſignificāt, cum ipſam perſonam non extrinſecus, ſed per ſe pati demonſtrant, ut ruo pro cado. Verg. in 2. Aeneid. Vrbs antiqua ruit, multos dominata per annos: ruit poſuit pro cadit. Similiter inundo, modo abſolutam, modo actiuam habere ſignificationem inuenitur, ut Vergil. in 11. dum diſtinet hoſtem Agger mœrorum, nec inundant ſanguine foſſas. Inuenitur tamen in quibuſdam codicibus, dum diſtinet hoſtem Agger mœrorū, nec in undant ſanguine foſſæ. Similiter uergo abſolutū & actiuū. Abſolutum, ut

Vergil.

Verg.in 12. Quem damnet labor, aut quo uergat pondere letum. Actiuum in sexto: frontiq; inuergit uina sacerdos. eius paßiuum Lucan.in 1. Nec polus auersi calidus qua uergitur austri. Assuesco absolutum est, inuenitur tamen pro assuefacio. Lucan. in 5. Adde quod assuescis fatis: pro assuefacis. Coeo quoq; quamuis magis neutrum esse uideatur quàm actiuum (pro conuenio enim accipitur, ut Verg. in 11. Coeant in fœdera dextræ Qua datur) Cicero tamen actiuo est eo usus in 2. Philipp. Vtinam Cnee Pompei cum C. Cæsare societatẽ, aut nunquã coisses, aut nunquam diremisses. Paßiuo eius usus est Lucan.in 2. multũq; coitur Humani generis, maiori in prælia damno. Sed sciendum quod & coitur pro colligitur, & conuenitur pro exigitur paßiuam uocem assumẽtia, accipiuntur. Propinquo præterea tam pro actiuo, quàm pro absoluto inuenitur. Verg. in 10. Tu mihi nũc pugnæ princeps, tu rite propinques Augurium, actiuè posuit. Idẽ in 2. absolutè, fuge nate propinquant. Idẽ in 5. Iamq; propinquabant scopulo, metamq; tenebant. Similiter simulo absolutum & actiuum, & ab eo cõposita. Absolutũ Verg. in 4. Aeneid. Nam quid dißimulo? aut quæ me ad maiora reseruo? Idem in 10. actiuè, iubasq; Diuini assimulat capitis. Idem in 11. formam aßimulata Camertæ. Sunt quæ tam actiua quàm paßiua uoce unum atq; idem significant, ut mereo & mereor. Lucan.in 6. Scena uiro nomen, castrorum in plebe merebat. Vergil.in 5. Aeneid. merui quoq; sæpe furores Compreßi. Idem in 4. Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam Dulce meum. Lucan. in 9. sæuas meritum Phycunta rapinas. Multa similiter ancipiti terminatione in una eademq; significa-

ficatione protulerunt antiqui, ut partio & partior, munero & muneror, mino & minor, minito & minitor, meridio & meridior, modulo & modulor, meto & metor, modero & moderor, mutuo & mutuor, mentio & mentior, obuerso & obuersor, præuerto & præuertor, pignero & pigneror, pacifico & pacificor, scruto & scrutor, progredio & progredior, perconto & percontor, prælio & prælior, iurgo & iurgor, potio & potior, prædo & prædor, præuarico & præuaricor, preco & precor, queritto & queritor, quadruplo & quadruplor, quieto et quietor, nequito et nequitor, rimo et rimor, recordo et recordor, reminisco et reminiscor, reuereo & reuereor, stabulo et stabulor, secto & sector, sequo et sequor, sortio & sortior, scisco & sciscor, tuto et tutor, tumultuo et tumultuor, uillico et uillicor, uelito et uelitor, uago et uagor, uocifero et uociferor, ulcisco et ulciscor, uto et utor, murmuro et murmuror, manduco & mãducor, mãdo et mãdor, oscito et oscitor, palpo et palpor, protesto et protestor, rumino et ruminor, tolero et toleror, soleror et soleror, præsagio et præsagior, opino et opinor. Sunt alia quæ cũ sint actiua primæ coniugationis, transeunt in neutra absoluta siue reciproca, id est idunati secundæ coniugationis, ut sordido sordidas actiuum primæ cõiugationis (facit enim sordidor ex quo sordidatus) hinc nascitur sordeo. Similiter albo et albor et albeo. Verg. in 12. campiq; ingẽtes ossibus albent. Dicitur tamẽ etiã albico pro albesco. Horat. in 1. Carm. Nec prata canis albicant pruinis. Duro quoq; & duror & dureo, & eius inchoatiuũ duresco. Vnde Lucan. in 4. totosq; indurauit artus. Idem in 5. nam cætera dãna Durata iam

ium mente malis, firmaq; tulerũt. Verg. in 3. Georg. *Atq; hinc atq; illinc humeros ad uulnera durat.* Idē in 1. Aen. *Durate, & uosmet rebus seruate secundis.* Lento & lentor & lenteo. Verg. in 2. Georg. *ad digitos lentescit habendo.* nam à lenteo lentesco deriuatur, à quomodo à duro duresco, à uireo uiresco. Lucil. tamen in 8. *lentet opus,* protulit. Humecto quoq; & humector & humeo, unde humesco. Noto quoq; & notor & noteo, unde notesco. Lucan. in 5. *notescent littora clari Nominis exilio.* Liquo liquas, unde eliquo eliquas. Persius: *Phyllidas, hypsiphylas uatum & plorabile siquid Eliquat, ac tenero supplantat uerba palato.* Lucan. in 7. *ereptaq; tela liquauit.* ex eo liqueo & liquesco. Verg. in Buc. *Limus ut hic durescit, & hæc ut cera liquescit.* Dicitur tamen & liquor liqueris, prima syllaba producta, quæ in superioribus corripitur. Idem in 1. Georg. *Vere nouo gelidus canis cum montibus humor Liquitur:* pedetentim dissoluitur. A nigro quoq; & nigror, & nigreo & nigresco, à lacto quoq; & lactor & lacteo & lactesco. Inueniuntur tamen ex aliarũ quoq; coniugationum uerbis quæ + dam similes deriuationes, sed in paucis, ut pendo pendis, pendor & pendeo: iacio iacis iacior et iaceo: acuo acuis, acuor & aceo, ex quo acesco. Sunt alia quæ in compositione mutant significationē, ut eo neutrum similiter sacio. quamuis uetustißimi etiā paßiue hoc protulisse inueniantur. Titinn. in 5. *Bona gratia parui ut faciatur.* Item uenio, sedeo, faciunt actiua in compositione. & adeo & adeor, subeo & subeor, ineo et ineor. Oui. in 4. Fast. *Sol additus quā quæris ait ne uana labores, Nupta Iouis fratri tertia regna tenet.* Iuuenal. in 5. *quod si subeātur pro*

spera castra. Verg. in 10. *Morte obita qualis fama est uo litare figuras.* Facio uerò quando cum præpositionibus componitur, actiuum fit plerunq;, ut efficio & efficior, afficio & afficior, reficio & reficior. Deficio quando pro relinquo accipitur, habet passiuum: quādo uerò pro deficiscor, neutrum est. Iuuen. in 3. *Sic Matho deficit.* A uenio uerò cōuenio & conuenior, inuenio & inuenior, in passiuam transeunt significationem, à sedeo quoq; & obsideo & obsidior. Sentio neutrum, ex eo assentio & assentior, & dissentio & dissentior, in una eademq; inueniuntur significatione. Cicero de Repub: *In quibus assentior solicitam ei periculosam iustitiam non esse sapientis.* Lucil. in 12. *Assensus sum homini.* Cæcilius in 1. *Qui intelligunt, qui faciunt dissentiuntur.* Ex alijs quoque significationibus plurima simplicia in alias cū componantur transire inuenies, ut plecto actiuum. Vnde Terent. *Ego plectar pendens.* Sed ab eo composita, tam deponentia quàm communia inueniuntur, complector & amplector. Orior deponens, similiter partior: sed ex eis composita tam deponentia quàm neutra reperiuntur, adorior & adorio, impertior & impertio. Neuius in 3. *Hectore proficiscente tunc ipsos adoriant, nequis hinc Spartam referat nuncium.* Vergil. in 1. Aeneid. *Hinc portum petit & socios partitur in omnes.* Terent. in Eunu: *Plurima salute Parmenonem suum impertit Gnato.* Specio ex quo aspicio actiuum, & ex eo cōspicor conspicaris deponens, in quo etiam coniugatio mutata est, conspicor conspicaris. Terent. in Heaut. *Nunquam tam mane egredior, neq; tam uesperi reuertor, Quin conspicer te fodere aut arare.* A perio quoq; actiuo uidetur quibusdam

dam esse, experior commune, & opperior deponens. Verg. in 11. experto credite quantus In clypeum assurgat: quanquam simplex eius peritus sit, cuius uerbum in usu non est, quod debuit secundũ analogiam perior esse. Terentius in supradicta fabula: Hic ego interea uirum opperibor. Nam reperio, comperio, cooperio, sicut aperio actiua sunt: faciunt enim ex se passiua, & possunt magis à pario uideri composita, quod apud uetustißimos quartæ coniugationis declinationem habebat. Ennius: Oua parire solet genus pennis condecoratum. Facio cum sit neutrum, ut suprà diximus, si cum præpositione componatur, plerunq; transit in actiuum, ut conficio & conficior, perficio & perficior, afficio & afficior, reficio & reficior, officio & officior. Iuuen. in 1. & quoties te Roma tuo refici properantem reddet Aquino. Lucret. in 2. Quapropter simul inter se retrahuntur & extra Officiuntur, uti cogantur tardius ire. A proficio Statius impersonale protulit in 3. proficitur bello. Deficio autẽ loco paßiui defio facit. Terent. in Eunu. Nihil cum est, nihil defit tamen. cum paßiuã uim habeat defio facit. Sunt tamen alia ex eo ipso & ex alijs composita, quæ non solum significationem, sed etiam cõiugationem, ut dictum est permutant, ut fio facis, gratificor gratificaris. Terent. in Heaut. Cur ego gratificor, ipsa re experibere. Similiter ludificor. Idẽ in Eunu. quin insuper scelus Postquam ludificatus est uirginem. Excarnifico uerò actiuũ est, & amplifico & uelifico. Terent. in Heaut. Vbi me excarnifices. Iuuenalis in 4. Velificatus athos, & quicquid Græcia mẽdax Audat in Historia: paßiuè protulit. Sciendũ tamen quod & fio & facior, ut ostendimus,

uetu-

uetustißimi proferebant. Si uero facio uel fio integris manentibus, aliud uerbũ infinitũ ante ea cõponatur, nõ solum significationes & cõiugationes integras in eis seruamus, sed etiam accentus, ut calefacio calefacis calefacit, tepefacio tepefacis tepefacit. In secunda enim & tertia p̃sona penultimas acuimus, quãuis sint breues. Similiter calefio calefis calefit, tepefio tepefis tepefit, finales seruãt accentus in secũda & tertia persona, quos habẽt in simplicibus. Auerto quoq; actiuo, reuerto & reuertor, praeuerto & praeuertor, in una eademq́; ponuntur significatione. Vergil. in primo Aeneidos. Harpalice uolucrem que fuga praeuertitur Hebrũ. Idem in 7. Cursuq; pedum praeuertere uentos. Verso similiter actiuum, ex quo conuersor deponens. Cic. in Protagora: Nunc à uobis ô Protagora & Socrate postulo, ut de isto concedatis alter alteri, & inter uos de huiuscemodi rebus controuersemini, non concertetis. Sunt alia quae & coniugationem mutant cum genere in eadem manentia significatione, ut labo labas neutrũ ὀλισθαίνω, ὀλισθαίνεις, & labor laberis deponens. Verg. in 2. Aeneid. labat ariete crebro ianua. Idẽ in 4. Labitur infelix Dido. Similiter lauo lauas, et lauo lauis, sed lauis magis pro humectas dicitur. Verg. in 10. Visceribus super incumbens lauit improba teter Ora cruor. Sunt tamen alia quae cum coniugatione mutãt significationẽ, ut mando ἐντέλλομαι mandas, mando μασάομαι mandis, fundo θεμελιόω fundas, fundo ἐκχέω fundis, obsecro περιβάλλω τὸν μοχλόν obseras, obsero περισπείρω obseris, appello προσαγορεύω appellas, appello προσάγω appellis, uolo πέτομαι uolas, uolo βούλομαι uis, consternor καταπλήττομαι consternaris, cõsternor καταστρών-

τεμάνουμαι cõsterneris. Nam lego legas & lego legis, dico dicas, dico dicis, etiã in prima persona habent differentias temporũ. nam lego legas, & dico dicis producũt penultimas, lego legis et dico dicas corripiũt. Sũt alia quæ una uoce et una cõiugatione diuersas tamẽ habẽt significationes, ut torreo tam uro ꝙ uerto uel uoluo significat. Verg. in 4. Georg. Iam rapidus torrẽs sitiẽtis syrius Indos. Lucan. in 7. ingentes fato torrẽte ruinas. Colo quoque pro diligo & habito et aro accipitur. cõmitto etiam pro credo, et pecco. necnõ admitto pro assumo et pecco. Iuuen. in 3. Iã fas est admitte uiros, dormitat adulter. Illa iubet sumpto iuuenẽ propare cucullo. Idẽ in eodẽ: Quid Psecas admisit? quæ nam est hic culpa puellæ? Sapia pro prudẽtia et sapore. Idẽ in 4. Qui meminit calidæ, sapiat ꝙ fuulus popinæ. Deficio pro desisto et uincor. Sallust. in Iug. Ab rege defecerãt, id est destiterãt. Iuuen. in 4. & fragor aurẽ Percutit euentum uiridis qua colligo panni. Nam si deficeret, id est, si uinceretur. Condo pro ædifico et celo. Gratulor, gaudeo pariter cũ alio et gratias ago. Afranius in Cinerario: Sexte frater mi salue, cum saluus uenis, meliusq; tibi est, gratulor dijs, id est gratias ago. Multa præterea similiter tã in uerbis ꝙ in alijs partibus orationis duplices habentia significationes inuenies.

De temporibus uerborum.

QVoniã quæ occurrere memoriæ de uaria uerborũ significatiõe tractata sunt, nunc de tẽpore dicamus. Tẽpus accidit uerbo ad diuersi actus significationẽ accõmodatũ. quod plerũq; ostenditur uel in principalibus uel in penultimis declinationis litteris. ex qua etiã psonæ et numeri dignoscũtur, sed personæ quidẽ & numeri in

finalibus literis: tempora uerò, ut dictum est in principalibus uel penultimis. Itaq; cum nominis declinatio in fine solo moueatur, uerbi & in fine, & in medio & in principio plerunq; inuenitur moueri. In nomine enim casuum differentia & numeri, hic uerò & temporis & personarũ ex declinatione ostenditur differentia & numeri. Sunt igitur tempora tria præsens, præteritum, & futurũ. Sed præteritum rursus diuiditur in tria, in præteritum imperfectum, præteritũ perfectum et præteritum plusquamperfectũ. Nec mirum tam latè patere præteritum tempus, cum in notitiam nostrã nihil sic naturaliter à lõgo seculorũ spacio poßit uenire, quomodo actus præteriti temporis. In præsenti enim & futuro pleraq; incerta nobis sunt, angustißimaq; est eorum nobis cognitio, & dubia plerunq;. itaq; singulis uocib. per hæc duo tempora iure sumus contenti. Quamuis Græci futurum quoq; diuiserunt in quibusdã uerbis, in futurũ infinitum, ut τύψομαι: & paulo pòst futurũ, quod & atticum dicũt, ut τετύψομαι. melius tamẽ Romani considerata futuri natura, quæ omnino incerta est, simplici in eo uoce utũtur, nec finiunt spacium futuri. Est autem supradictorũ temporum quædam cognatio inter se: sed antequam de ea dicamus latius, supradicta repetamus. Tempus accidit uerbo, præsens, præteritũ & futurũ. Quamuis enim naturaliter instabili motu uoluitur, & pars eius iam præterijt, pars eius sequitur, tamen ad ordinationem nostrorum diuersa gestorũ tempora quoq; diuidimus. Vnde iure præteritũ in tres differẽtias partimur. nihil enim certius (ut dictũ est) ad notitiã nostrã potest uenire, quàm gesta per diuersum tẽporis spaciũ præteriti. Facile enim digno-

dignoſcitur utrū multo antè, an nuper ſint facta, an cœperint quidem necdum tamen ſint perfecta. Itaque quod accidit ipſis rebus quas agimus, nomen tempori ipſi imponimus, præteritum imperfectum tempus nominātes, in quo res aliqua cœpit geri, necdum tamen perfecta eſt. Præteritū uerò perfectum in quo res perfecta monſtratur. Præteritū pluſquamperfectum in quo iampridē res perfecta oſtenditur. Inſtans aūt indiuiduum eſt, eo quòd uix ſtare poteſt. Vnde meritò à quibuſdā inſtans, imperfectum nominatur. Niſi enim ſit imperfectum, in eo adhuc eſſe actus intelligi nō poteſt. Futurū quoq; cū incertum ſit (ut oſtendimus) & infinitum, utrum paulo pòſt an multo erit, nō potuit diſcretis quibuſdam finibus declinationis uti: itaq; una uoce contentum fuit. Et indicatiuus quidē modus omnia habet tempora. quippe eo modo omnia quæ egimus, uel agimus, uel acturi ſumus, abſque ullo impedimento indicamus. Imperatiuus uero, præſens et futurū, naturali quadā neceßitate uidetur poſſe accipere. ea etenim imperamꝰ, quæ uel in præſenti ſtatim uolumus fieri, ſine aliqua dilatione, uel in futuro. Nō ſolū enim illi qui nondū cœpit imperātes utimur præſenti tēpore, ſed etiā illi q cœpit, & in ipſo actu eſt, ut permaneat in eodē: ut ſi quis ei qui cœpit uerſum legere dicat, lege uſq; ad finē. Apud Græcos etiā præteriti temporis ſunt imperatiua: quamuis ipſa quoq; ad futuri temporis ſenſum pertineant ἀνεῳχθήτω πύλη aperta ſit porta, uidetur enim imperare, ut in futuro tempore ſit præteritū: ut ſi dicā, aperi nūc portā, ut craſtino ſit aperta. Ergo nos quoq; poſſumus in paßiuis uel in alijs paßiuā declinationē habentibus uti præterito tēpore imperatiui,

coniungentes participium præteriti cum uerbo imperatiuo præsentis, uel futuri temporis, ut amatus sit uel esto πεφιλήσθω, doctus sit uel esto δεδιδάχθω, clausus sit uel esto κεκλήσθω. Quod aũt uim præteriti habet huiusce modi constructio, ostẽdunt subiuncta præteriti perfecti, quæ similiter proferũtur in paßiua declinatiõe, ut amatus sim sis sit. Ergo si amatus sit, in subiunctiuo, præteriti est temporis, bene etiam in imperatiuo præteriti tẽporis potest accipi. Quippe cum etiam in præsenti tempore imperatiui, tertia persona similis est in omni coniugatione, tertiæ personæ præsentis subiunctiui, ut amet, doceat, legat, ametur, doceatur, legatur. Et in paßiuis quidem uel similib. hoc possumus dicere. In actiuis uerò uel neutris, nullo modo, nisi participia præteriti habeant. Optatiuus autem quamuis ipse quoq; uideatur ad futurum pertinere (ea enim optamus, quæ uolumus nobis, uel in præsens, uel in futurum dari) tamen habet etiam præteritum tempus, quia euenit sæpe de absentibus, et de ignotis rebus precari, ut facta ante nobis poßint in notitiam ueuire: ut si filio meo Romæ in præsenti tempore degenti, optans dicam, Vtinã Romæ filius meus legisset autores propter quos nũc ibi moratur. Vtinã profectus esset Romã ante 20. dies. Possumus tamen hoc uti modo, etiam ostendentes quæ optamus non euenisse. Vt Verg. in 1. Aen. Atq; utinam rex ipse noto compulsus eodem Afforet Aeneas. Et utinã Cn. Pompeij cum Caio Cæsare societatem, aut nunquam coniunxisses, aut nunquam diremisses. in hoc autem modo duntaxat et infinitiuo tẽpora coniuncta habẽt Latini, præsens cum ptõ imperfecto, et præteritũ perfectũ cũ plusquamperfecto ad imitationem

nem Græcorum, quanuis hæc quoq; conati sunt quidam disiungere. sed melius est esse coniuncta. Nam præteritũ imperfectũ rationabiliter idẽ est et præsens. Dico enim, utinam legerem nunc, et utinam legerem heri. nimia est enim cognatio eorum temporum, et maximè in hoc modo. quippe cum utrunq; imperfectum intelligitur. Potest autem iste optatiuus & inceptus et nõ inceptus ante intelligi. Nam si dicam, utinam legerem heri quoq;, quo modo nudiustertius: ostendo cœpisse quidem, non fuisse tamen. Sin autem dicam, utinã legerem heri saltem, ostẽdo nec cœpisse. Similiter si dicam, utinã adhuc legerem, ostendo cœpisse quidem in ptõ, in præsenti autẽ cessare. Sin autem dicam, utinam legerem saltem nunc, ostendo nec cœpisse adhuc. Sic & per cætera tẽpora eiusdẽ modi. Præteritũ quoq; perfectum & plusquamperfectum optatiui cõiuncta sunt: licet enim uel multo ante uel paulo esse perfecta hæc eadem intelligere nos optare. ut si dicam, utinam legissem ante 50. annos, & utinam legissẽ ante horam. nec mirum sic infinite in hoc modo intelligi præteritum, quod quantum ad ueram intellectionem, nullum certum nec incœptũ nec finem habuit. Subiunctiuus cum apud Græcos coniuncta habeat tempora, apud nos diuisa habet omnia quomodo indicatiuus. De cuius contextu cum de constructione orationis tractabimus, latius differemus. Infinitiuus modus quoq; coniuncta habet tẽpora quõ optatiuus, præsens et præteritum imperfect. præteritum perfect. et plusquamperfect. quomodo apud græcos. Cum dicimus enim legere, imperfectam rem significamus, quæ uel ad præsens, uel ad præteritum imperfectũ attinet. Cum uerbo legisse, perfectam,

quæ sua est tam præteriti perfecti quàm plusquamperfecti. Nota autem quod uim nominis rei ipsius habet uerbum finitum. Vnde quidam nomen uerbi hoc esse dicebant. dico enim bonum est legere, ut si dicam bona est lectio: itaque omnis modus finitus potest per hunc interpretari, ut si dicam lego, quid indicaui? legere me: lege, quid imperaui? legere te: utinam legerem, quid optaui? legere me. Cum legam uenio, quid iunxi? prius legere, pòst uenire. Gerundia quoq; uel participialia, cum participiorum uel nominum uideantur habere obliquos casus, nec tempora significent, quod alienum est à uerbo, legendi, legendo, legendum, lectum, lectu; infinitiui tamen uice funguntur, quod solet apud Græcôs articulis cõiungi. Itaque pro infinitiuo qui coniungitur genitiuo casui articuli apud græcos, nos utimur in di terminatiõe, quæ similis est genitiuo nominis. legendi τοῦ ἀναγνωστέιν, καὶ τοῦ ἀναγινώσκειν, καὶ τοῦ ἀναγινώσκεσθαι. Pro eo autem qui datiuo articuli adiungitur infinito apud Græcos antecedente ἐν præpositione, nos in do utimur terminatione, quæ similis est datiuo uel ablatiuo nominis: nisi quod uerbũ hoc existimantes, quidã etiam corripiunt o finalem eius. Iuuenalis in 2. Plurimus hic æger moritur uigilando, sed illum Languorem peperit cibus imperfectus. Alphæus Auitus in 2. Excellentium: Spaciando paulatim trahit. Est enim dimetrum iambicum: ut legendo τῷ ἀναγνωστέιν, καὶ ἐν τῷ ἀναγινώσκειν, καὶ ἐν τῷ ἀναγινώσκεσθαι. Proco quoq; qui accusatiuo adiungitur in dum terminatione utimur, quæ similis est accusatiuo nominis, ut legendum, ἀναγνωστέον. Huic tamen frequentius solet etiã proponi præpositio ad, ut ad legendũ. Ex quo ostenditur magis nomen

esse

esse quàm uerbum. Verbo enim separata præpositio per appositionẽ præponi non potest. In do quoq; terminantia inueniuntur ante se habentia separatam præpositionem. Cic. pro Milone: Huius ergo interfector, si esset in confitendo. Quomodo ergo frequentissimè in dus desinentia nomina, uerbalia & eorũ obliquos casus proferre solent Romani pro infinitis in Græca elocutione prolatis, ut legendi Vergilij causa uigilo, τοῦ ἀναγνῶναι βιργιλίου χάριν, ἀγρυπνῶ, τοῦ ἀναγινώσκεσθαι βιργιλίου χάριν, ἀγρυπνῶ. *Cicero in 1. inuectiuarum: Nihil hic munitissimus habendi senatus locus,* ἐκτίας δὲ συγκλήτου. ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἔχειν τὴν σύγκλητον. *Sic etiam gerundia uel supina proferuntur. Hoc tamẽ uidetur inter gerũdia supradicta & nomina, quorum & nominatiuus in dus profertur interesse, quod quando sunt absq; dubitatione nomina, simili casui adiunguntur, & discernunt genera, ut intelligendi Homeri gratia, & amãdæ uirtutis causa, & emendi mancipij studio ueni. Quando uerò gerundia sunt, id est loco infiniti cũ articulo iuncti apud Græcos accipiuntur, nec genera discernunt nec numeros, quod suũ est infinitiuorum uerborum, & illum sequuntur casum, quem & uerba ex quibus nascuntur, ut si dicã, intelligendi Homerũ causa uenio, & amandi uirtutẽ causa laboro, & emendi mancipium causa uenio. quamuis rarus sit huiuscemodi constructionis usus. Similiter dicimus intelligendo Homerũ profeci, amando uirtutẽ legi, & inuidendum nobis non est, & minimè nocendũ uirtuti. quia superiorũ accusatiuo, inferiorũ uerò uerba datiuo adiunguntur. Præterea gerundia tam ab actiuis quàm à communibus nascentia, tam actiuã quàm passiuã habent significationẽ. nomina*

uerò mobilia suprãdictæ formæ, id est in dus et in da & in dum desinẽtia, unã et magis paßiuã. Solemus enim per uerbũ paßiuũ ea interpretari. Quid est enim amãda uirtus? nisi digna quæ ametur, et munitißimus habẽdi senatus locus? nisi in quo habeatur senatus? Vnde raró inueniuntur á neutris absolutam significationem habentibus, ut sto, sedeo, surgo. Nemo enim dicit, standus, sedendus, surgendus. quorum supina significationem sui seruant uerbi simplicem. A cæteris uero neutris et à depo nentibus gerundia quidem eandem significationem habent, quam & uerba. ut faciendi τοῦ ποιεῖν, sequendi τοῦ ἀκολουθεῖν, loquendi τοῦ λαλεῖν, Nomina uerò supradictæ formæ similiter, quomodo suprà diximus, magis paßiuã. faciendus ποιητέος, id est qui debet fieri, sequẽdus ἀκολουθητέος, id est, quem debent sequi, loquendus λαλητέος, id est, quẽ debemus loqui. Præterea ex forma participiorũ præteriti tẽporis duæ terminationes inueniũtur, quarũ prior in um, altera in u finitur, ut uenatũ uenatu. Et in um quidem eandẽ significationem ferè habet, quam in dum desinẽs cũ præpositione ad. Quid enim est uenatũ aliud, nisi ad uenandũ? quæsitum, nisi ad quærendum? Vergil. in 4. Aeneid. Venatum Aeneas unáq; miserrima Dido, In nemus ire parant: id est, ad uenandũ. Idẽ in 9. si fortuna permittitis uti Quæsitũ Aeneam ad mœnia Pallantea: id est ad quærẽdum. Videtur tamen hoc quoq; quasi ipsius rei esse actũs, & sine præpositione proferri. Quod quasi ad locũ habet significationẽ, quemadmodũ propria nomina ciuitatũ: quæ cum locũ significant, carent præpositione. Sequẽs quoq; forma, quæ in u terminatur, ablatiuus mihi uidetur ipsius nominis, quo res ipsa significatur,

tur, carēs similiter præpositione. Quid.n.est miserabile uisu nisi uisione? Visio enim tam ex actione q̃ ex paßiōe potest fieri. Diximus aūt & superius quod infinitiuorū uis in nomē rei resoluitur. quō aūt et participia præteriti tēporis, & noīa rerū in us correptā desinentia solent ante u uel s uel t uel x habere: sic habeāt et ista, ut læsum læsu, morsum morsu, amatū amatu, doctū doctu, captum captu, fluxū fluxu, flexū flexu. Sicut aūt suprà docuim⁹, cōmunē habēt significationem ab actiuis uel cōmunibus nata, ut oratū, πρὸς τὸ παρακαλεῖν, καὶ πρὸς τὸ παρακαλεῖσθαι, oratu ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ παρακαλεῖσθαι. Idem enim significamus. Supina uerò nominātur quæ à paßiuis participijs, quæ quidā supina nominauerūt, nascūtur. pro omni aūt tēpore infinitiui uerbi solēt accipi. Dicimus.n. legēdi causa in honore fui, & sum & ero, ἀντὶ τοῦ, τοῦ ἀναγνῶναι, καὶ τοῦ ἀναγνώσεως χάριν. καὶ τοῦ ἀναγνῶναι. ὁμοίως δὲ, καὶ τοῦ ἀναγνῶσθαι, καὶ τοῦ ἀναγινώσκεσθαι, καὶ τοῦ ἀναγνωσθήσεσθαι. Quòd autē ab actiuis et cōmunib. uenientia cōmunem habēt significationē, usus quoq; approbat. Vergil. in Buc. Cantando tu illū? aut unquā tibi fistula cera iuncta fuit? actiuè protulit. Idē in eodē: Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis: paßiuè dixit. Idē in 2. Aen. quis talia fando Myrmidonū: actiuè posuit. Idē in eodē paßiuè: Fando aliquid si forte tuas peruenit ad aures. Solebant enim antiqui fatur cōmuniter proferre. Idem in 3. Georg. uritq; uidendo Fœmina, nec nemorum patitur meminisse nec herbæ: paßiuè protulit. Et uidēdo perit, actiuè, id est dū uidet. Quòd autē hæc quoq; nomina sunt, ostēdit præpositio, quæ frequenter inuenitur, ut suprà diximus, tam ante actūm, quàm abltūm eorum casum, ut ad uenandū, & in

uenando. In neutris uerò & in deponentibus quomodo suprà dictum est, simplices habēt significationes. Impersonale aūt hanc habet differentiā ad infinitum, quod infinitus altero uerbo finito omnimodo eget, impersonale uerò actū quidē perfectū significat per oēs modos, persona uerò sola deficit: quæ si addatur, perfecti uice fungitur uerbi per oēs, quō diximus, modos. Per indicatiuū, ut curritur à me pro curro. Imperatiuum curratur à te, pro curre. Optatiuū, utinā curreretur à te, pro utinam curreres. Subiunctiuū cum curratur à te, pro curras. Infinitiuū curri à te oportet, pro currere te oportet. Hoc autem interest inter infinitiuum paßiuum, & infinitiuum qui fit ab impersonalibus quæ nascuntur à uerbis actiuis, quòd infinitiuus paßiuus uerbo eget solo ad perfectam significationē, ut amari uolo, φιλεῖσθαι βούλομαι. Infinitiuus uerò impersonalis, non solum uerbo, sed etiā ablatiuo casu per se indiget absq; accusatiuo, ut amari uolo à me pro amare uolo. ideo autem addidimus absq; accusatiuo, quòd si ad eum reddatur accusatiuus, necesse est eum infinitum paßiuum intelligi, ut amari à me uolo filium. Sæpe etiam non positus subauditur accusatiuus, ut si dicam, doceri à te uolo, & subaudiam me.

De cognatione temporum.

QVoniā igitur de singulorū tempore modorū, quæ memoriæ occurrerūt differuimus, de cognatione tēporū deinde tractemus. Est enim quædā cognatio præsentis quidē tēporis cū præterito imperfecto et futuro, præteriti uerò perfecti cū plusquāperfecto. Præsens tempus propriè dicitur, cuius pars iā præterijt, pars futura est. Cum enim tempus fluuij more instabili uoluatur cursu,

uix punctum habere potest in præsenti, hoc est in instanti. Maxima igitur pars eius, sicut dictũ est, uel præterijt, uel futura est, excepto Sum uerbo, quod ὑπαρκτικὸν Græci uocant, quod nos possumus substantiuum nominare: id enim omnium semper est perfectißimum, cui nihil deest. itaq; præteriti quoq; perfecti uim habet. quod ostenditur quando participijs præteriti iunctum, officio fungitur præteriti perfecti, per paßiuorum declinationem, uel similium paßiuis. Similem huic uim habent etiam uocatiua, ut Priscian. uocor, nominor, dicor, nuncupor, appellor. Alia autem uerba præsentis, sicuti diximus, inter præteritum & futurum sunt exempli causa, si incipiam uersum aliquem scribere, & dicam scribo uersum, dum adhuc ad finem eius non peruenerim, & cum pars eius iam sit scripta, pars autem scribenda. Ergo præsens tempus hoc solemus dicere, quòd contineat & coniungat, quasi puncto aliquo iuncturã præteriti temporis & futuri, nulla intercisione interueniẽte: unde stoici iure hoc tempus præsens, etiã imperfectũ uocabãt, ut dictũ est, eo ꝙ prior eius pars quæ præterijt transacta est, deest autẽ sequẽs, id est futura: ut si in medio uersu dicã, scribo uersum, priore eius parte scripta, cui adhuc deest extrema pars, præsenti utor uerbo, dicẽdo, scribo uersum: sed imperfectũ est, quod deest adhuc uersui, quod scribatur. Ex hoc igitur, id est præsenti, nascitur præteritũ imperfectũ, cũ nõ ad finẽ perferimus in præsenti id quod cœpimus, ut in eodẽ exẽplo maneamus, si incipiã tẽpore præterito uersum scribere, & imperfectum cum relinquã, tunc utor præterito imperfecto, dicens, scribebam uersum. Ex eodem, id est præsenti, nascitur etiam perfectum.

Si

Si enim ad finem perueniat præsens inceptum, statim utimur præterito perfecto. continuo enim scripto ad finem uersu, dico scripsi uersum. Et sciendũ quòd plerunq; ad literas quasdam, uel syllabarum tempora præsentis, mutat præteritum perfectum, & uel pares habet cum eo uel minores uel ampliores syllabas, ut lego legi, doceo docui, facio feci, sedeo sedi, do dedi, domo domui. Ex eo iterum, id est præterito perfecto, nascitur plusquamperfectum, si inueterauerit res à nobis perfecta. mox enim scripto uersu recẽti adhuc perfectione, dico scripsi propria significatione: sin dudum sit perfectum, incipit transire in plusquamperfectum. Itaq; scripseram propriè de hoc dicimus. Sciendum tamen quòd Romani præterito perfecto non solum in re modò completa utũtur, in quo uim habet eius qui apud Græcos παρακείμενος uocatur, quem Stoici τέλειον ἐνεστῶτα nominauerunt, sed etiam pro ἀορίστῳ accipitur, quod tẽpus apud Græcos tã modò perfectam rem quàm multo ante sidnificare potest. Sed sicut apud illos infinitum tempus adiectione τ͂ ἄρτι aduerbij, τὸν παρακείμενον, id est adiacens tempus, & adiectione, τ͂ πάλαι τὸν ὑπερσυντελικόν, id est plusquãperfectũ significat: sic apud nos hoc, id est præteritũ perfectũ potest & modò, & multo ante intelligi perfectũ. & apud autores hoc exemplis comprobatur. Euander enim apud Verg. in 8. de matre sua dicit: cecinit quæ prima futuros Aeneadas magnos et nobile Pallanteũ: cecinit dixit pro cecinerat. Multo enim ante illã cecinisse intelligit. Et ipse poeta ex sua persona: Troiæ qui primus ab oris, Italiam fato profugus Lauinaq; uenit Littora: uenit posuit pro uenerat. hic enim quoq; multo antè intelligit ũenisse Aeneam

ad

ad Italiam. Ergo propriè si quis contēpletur uim præte riti perfecti, nō aliā uim iudicet hoc habere, quàm apud græcos, illud quod ἀόριστον uocāt. Hoc aūt differt à plusquamperfecto, quòd illud per se prolatū non eget aduerbio pridē, quod habet hoc in se naturaliter. nisi uelimus explanandæ quantitatis causa tēporis addere, ante quot dies uel annos. nec licet illi, modo uel nuper aduerbia adiungere. Præteritum uerò perfectū ad manifestandā significationem eget uel modò, uel pridē aduerbijs. Futurū ex præsenti nascitur. quippe cum præsens medium sit præteriti imperfecti & futuri. itaq; consonātes præsentis seruat tam præteritum imperfectū q̃ futurū, ut dico dicebam dicam. Præteriti uerò perfecti consonantes seruat plusquamperfectum, ut dixi dixeram. Sed tamen in subiunctiuo modo, futurum quoq; præteriti perfecti seruat consonantes, ut dixi dixero. quod non sine ratione euenire uidetur nam futuro quoq; tempori cognatio est cum præterito perfecto, quantum ad infinitatem temporis, hoc est ad ἀόριστον pertinet. Sicut enim præteritum perfectum uel modò uel multo ante possumus intelligere: sic etiam futurum uel mox, uel multo post intelligere possumus futurū, ut si dicā scribam uel scripsero, incertū temporis futuri spaciū monstro. Nec mirū cum in nominibus quoq; cōparatiuis si dicā fortior, incertū est utrū multo an paruo superet illū ad quem comparatur. habet igitur affinitatē, sicut ostendimus, cùm præsenti futurū, quod præsens mediū est inter præteritū imperfectū et futurū: cū præterito uerò pfecto plusquāperfectū, quia incertū significat temporis spaciū. Cum igitur in alijs modis præsentis (sicut dictū est) cōsonantes seruet futurū,

in subiunctiuo præteriti perfecti regulã sequitur, osten- dens cum eo quoq; se habere iura affinitatis. Idq; ex par ticipijs maximè est conijcere, quæ in præterito tempore non finiunt spacium temporis præteriti, utrum breue sit an longum. si enim dicam amatus uel locutus, incertũ est utrum modò uel multo antè: similiter in futuro ama- turus, locuturus, mox an multo post incertũ est. Ideoq; in plerisq; uerbis ex præterito fit futurum, ut amatus a maturus, habitus habiturus, locutus locuturus, auditus auditurus. diximus autem in plerisq;, quia neutra præte riti temporis pleraq; carent participio. sed quia ad præ sens quoq; est ei cognatio, fit etiam à præsenti futurum, ut amans amandus, docens docendus, loquens loquẽdus, audiens audiendus. sed tamen sciendum quod omnia hu- iuscemodi formæ participia id est in dus terminantia, e- tiam nomina esse possunt. Confirmat autem supradi- ctam rationem cognationis temporum etiam anomalo- rum, id est inæqualium declinatio, in qua ex præsenti fit præteritum imperfectum, & futurum in omni modo, absq; subiunctiuo, ut fero ferebam ferrem: ex præterito uerò perfecto plusquamperfectum, tuli tuleram tulerim tulissem, & futurum subiunctiui tulero. In participijs quoq; ex præterito paßiui nascitur futurũ actiui, ut lat9 laturus: ex præsenti actiuo, futurũ paßiui, ut ferẽs feren- dus. sed quanuis penitus mutent in quibusdam anomalis uerbis supradicta tẽpora omnes syllabas, significatio ta- men integra manet eorum & cognatio tẽporum, ut sum eram ero. Nec mirum, cum in alijs quoq; partibus orati- onis hoc inueniatur, ut cognata significatio in diuersis inueniatur uocibus, utputa in nominibus, pater masculi

nnm

num est, eius fœmininum mater. similiter frater soror, patruus amita, auunculus matertera, bonus eius compa ratiuus melior, superlatiuus optimus. Iupiter, eius geni tiuus Iouis, quãtum ad usum iuniorum. Ego, eius geniti uus mei. Et ex contrario sæpe diuersa significatio in si milibus inuenitur uocibus, ut liber libra, fiber fibra, He lenus Helena, Tullius Tullia. Propria enim nomina non sunt naturaliter per se mobilia, sed ex sese nascuntur. si cut etiam supradicta appellatiuorum fœminina nõ sunt à masculinis orta, sed à se nata, quamuis similem mobi libus habeant formam. Illud quoq; comprobat cognatio nem temporum, quod infinita uerba à præterito tempo re habẽt etiam futuri rationẽ, dixisse, dictum ire: læsisse, læsum ire: mersisse, mersum ire: fluxisse, fluxum ire. Sicut enim participia præteriti temporis rationem regulæ su munt à uerbo præteriti perfecti: sic eorũ formam sequi tur infinitum futuri. Infinita autẽ nominata sunt, ut di ctum est ab eo, quod carent significatione diffinita tam personarũ quàm numerorum. sic ut neutra quoq; nomi na appellamus ab eo quod carẽt utroq; genere. Defecti ua temporis præteriti perfecti & plusquãperfecti, nec non etiã futuri subiunctiui, quia ex supradictis nascitur temporibus, sunt in sco desinentia inchoatiua, nec medi tatiuorum tamen supradicta tempora memini me inue nisse, ut feruesco, calesco, horresco, tepesco, esurio, lectu rio, micturio, parturio. Sunt alia uerba quibus desunt di uersa tempora, usu deficiente, non ratione significatio nis. Et quibusdã deest præteritũ perfectũ, & omnia quæ ex eo nascuntur, ut ferio, sisto, tollo, fero, aio, furo, quod Varro ponit. Ergo aliorũ uerborũ præteritis perfectis,

quæ

quæ uidentur eandem significationem habere pro his utimur, in quib. inuenimus, ut percutio percußi, ferio percußi. statuo statui, sisto statui, uel (ut quidam) steti, quod est à sto, sed Iuuen. in 3. Gaudētes fœdo peregrina ad pulpita cantu, Prostitui, pro prosisti sustulo antiquè sustuli, tollo sustuli: suffero sustuli. tulo antique tuli, fero tuli, insanio insaniui, furio insaniui. meto etiā quidā meßui, quidam messem feci, sed usus uetustißimorū messui comprobat (quod cum de præterito tractabimus ostendetur) cerno creui, & cresco creui, apud uetustißimos inuenitur. A mœreo (unde mœror) mœrui debuit facere, sed in usu non est mœrui. mando mandis eius præteritum perfectum quidam mandi, alij mandui, alij mandidi esse uoluerūt. Liuius in Odyssea: Cum socios nostros mandisset impius Cyclops. A strido quoq; alij stridui, alij stridi protulerunt. Ennius in 11. Annaliū: Missaq; per pectus dum transit, striderat hasta. In paßiuis & communibus & deponentibus, id est in omnibus uerbis in or terminantibus, desunt tempora præterita perfecta, & omnia quæ ex his nascuntur. participia tamen cōiuncta uerbo substantiuo, id est sum, & omni eius tempori, eorū uice funguntur. Quod græci quoq; solēt facere in multis uerbis tēporis præteriti pfecti & plusquāperfecti, & maximè in modo optatiuo & subiunctiuo. τετυμμένοι εἰσί, τετυμμένοι ἦσαν, ὁριστικά. εὐκτικά, τετυμμένος εἴην εἴης εἴη, τετυμμένω εἴητον εἰήτην, τετυμμένοι εἴημεν εἴητε εἴησαν. ὑποτακτικά, τετυμμένος ἐὰν ὦ ᾖς ᾖ, τετυμμένω ἐὰν ἦτον, τετυμμένοι ἐὰν ὦμεν ἦτε ὦσι. Sed cum apud græcos penè innumerabilia sint uerba, quæ uel literarum inconsonantia uel regularum quibusdam rationibus impediantur uel usu, ut non habeant declinationē plenam per omnia tēpora, apud nos

pauca

pauca hoc patiuntur. Inueniuntur tamen etiam in o desinentia, sed non multa, in quibus præteritū perfectum per participium solet demonstrari, quæ neutro passiua artium scriptores nominant. Sunt autem hæc sola: gaudeo gauisus sum, audeo ausus sum, soleo solitus sum, fido fisus sum, fio factus sum. quorum tamen antiquissimi solēbant etiam præteritum perfectum proferre hoc modo, gaudeo gauisi, audeo ausi, soleo solui, fido fisi, fio fij, sed nunc his non utimur. Sunt uerba quibus desunt & tempora & personæ, ut fores foret forent fore, cedo, infit. cuius Varro in mensuralibus primam ponit personam, infio. Aio quoque præterito perfecto deficit: Inquio etiam uerbum in multis deficit. Item impersonalia uerba, quæ ex se nascūtur, deficiūt per tempus futurū in modo infinito, ut pœnitere pœnituisse, pudere puduisse: quamuis antiqui puditum ire dicebant, & puditus participium, ut Plaut. in Bacch. Neq; me neq; te tui intus pudituū est factis quæ facis. necnon metuere metuisse deficit futuro, et timere timuisse, latere latuisse, apparere apparuisse, obedire obedisse. Et pleraq; neutra secundæ coniugationis horrere horruisse, tepere tepuisse, rubere rubuisse, pauere pauisse. Inchoatiuorum quoque & meditatiuorum in infinitis non solum præteritum, sed etiā futurum deficit tēpus, horrescere, tepescere, feruescere, parturire, esurire, lecturire. Necnon perfecta si sint etiam formæ inchoatiuorū, plerunq; deficiunt futuro, ut discere didicisse, poscere poposcisse, compescere cōpescuisse.

De modis.

QVoniam de deficiētibus per tempora sufficiēter dictum est, nūc de modis tractemus. modi sunt diuersa

inclinationes animi, uarios eius affectus demonstrantes. Sunt autem quinque: Indicatiuus siue definitiuus, imperatiuus, optatiuus, coniunctiuus siue subiunctiuus, infinitiuus. Indicatiuus quo indicamus uel definimus quid agitur à nobis, uel ab alijs: qui ideo primus ponitur, qa perfectus est in omnibus tam personis quàm temporibus, & quia ex ipso omnes modi accipiunt regulam, & deriuatiua nomina siue uerba uel participia ex hoc nascuntur, ut duco, ducens, duxi, ductus, dux: rego regens, rexi rectus rex: ferueo feruens feruesco feruor: horreo horrens horresco horror: intelligo intelligens, intellexi intellectus, lædo lædens, læsi læsus læsio. et quia ipsa prima positio uerbi, quæ uidetur ab ipsa natura esse prolata, in hoc est modo. quemadmodum in nominibus est casus nominatiuus. & quia substantiam siue essentiã rei significat, quod in alijs modis non est. neq; enim qui imperat, neq; qui optat, neq; qui dubitat in subiunctiuo substantiam actus uel passionis significat, tantummodo uarias animi uoluntates de re carente substantia. deinde hunc primum autoritas doctißimorum tradidit modum in declinatione uerborum. Sciendũ tamen quod quidam ausi sunt infinita ponere prima, sed male. nõ enim oportet statim à re imperfecta aut dubia incipere. quidam enim dubitauerũt an verba sint hæc et inter aduerbia magis ponẽda censuerũt, quod nec numeros, nec personas, nec affectus animi certos habẽt, et egent semper alijs uerbis, sicut aduerbia. dicimus enim legere, studeo studes, studet: sicut dicimus, bene studeo studes studet, sed hæc postea refutentur. nũc hæc sufficiat ostẽdere, nõ bene ab infinitis quosdã cœpisse. Sed neq; ab imperatiuis neq; ab optatiuis

optatiuis erat incipiendũ, cum hoc imperemus, illo optemus, ut sit indicatiuus, qui nisi prius sit notus, non possumus scire quid imperemus uel optemus. Subiunctiuus uerò quem quidam dubitatiuũ appellauerũt, manifestã habet indicatiui cognitionem. Ipsa enim dubitatio ante se esse indicatiuũ confitetur. nam si tollas dubitationem, nõ opus est subiunctiuo in re certa, sed indicatiuo. ergo non alius iure præponetur omnibus quàm indicatiuus. Sicut enim in nomine, si quis proferat genitiuũ uel alium post hunc casum multo ante nominatiuũ cognouit, ex quo nascuntur obliqui, sic qui aliquem modũ profert, scit primum indicatiuum qui est penè uerbi rectus, sicut & præsens tempus, ideo alijs præponitur temporibus, & primum obtinet locũ, quod in ipso sumus dum loquimur de præterito & futuro: & quia ad præsens præterita & futura intelliguntur, quod si non sit alia intelligi minimè possunt: & quia positio indicatiui uerbi ab ipso incipit, & quod ex ipso cætera tẽpora trahunt regulas: et quod præteritũ non potest esse nisi prius fuerit præsens: Futuri autem uox sine significatione esset nisi cogitantibus nobis, & notionem sumentibus ex præsenti uel ex præterito. De futuro quoq; sumimus notionem. uel ex his quæ nobis in ore ueniunt, uel ex ipsa natura rerum, uel ex cogitatione. In ore quidẽ, ut si uideam scribentẽ in præsenti, ex hoc concipio & futuri temporis scripturam. Natura, ut cum uideam solem occidentem in præsenti, possum scire naturali motu reuersurũ, quod est futuri. Cogitatione uerò, ut si cogitẽ diluuiũ quale sit in præsenti, ex hoc notionem concipio futuri. Similiter prima persona præponitur alijs, quia ipsa loquitur et per eam ostẽditur &

secunda ad quam loquitur, & tertia de qua loquitur. nisi enim sit prima quæ proferat sermonem, aliæ esse nõ possunt: & quòd ista sine illis potest inueniri cum secum aliquis loquitur, illæ autem sine ista non inueniuntur. & quòd causa naturaliter ante causatiuã (quam αἰτίαν Græci uocant) esse solet. causa autem fit secundæ & tertiæ personæ prima pſona. iure igitur illis præponitur, quæ sunt causatiuæ. A singulari quoque numero incipimus, quòd hic naturaliter primus est numerorum, qui duplicatus uel multiplicatus facit numerũ pluralem. Et actiua ideo prima proferuntur, quòd naturaliter præcedit actus ante passionem, quæ esse non potest, nisi sit actus: & quòd qui agit incipit, sequitur autem qui patitur: & quòd uerbum actiuũ additione eget literæ uel literarum ut faciat passiuũ ex se. Breuiter igitur de omnibus modis repetamus. Modi sunt, ut prædictum est, diuersæ inclinationes animi, quas uaria cõsequitur declinatio uerbi. Indicatiuus primus ponitur, propter quas enumerauimus causas. Indicatiuus autem dicitur, quòd per eum indicamus quid agitur. Imperatiuus est quo imperamus alijs, ut faciant aliquid uel patiantur. quæ ideo secundum tenuit locum, quòd per se absolutus, quemadmodum indicatiuus non indiget auxilio alterius partis ad plenam significationem, licet per tempora & personas deficiat naturaliter. Solemus tamen non solum imperantes, sed etiam orantes sæpissimè eo uti, ut Vergil. in 1. Aeneid.

Musa mihi causas memora quo numine læso. Idem in 9.

Vos ô Calliope precor aspirate canenti.

Tertius est optatiuus, qui quãuis & temporibus & personis perfectior esse uideatur imperatiuo, tamẽ eget ad-

uerbio

uerbio optãdi, ut plenum significet sensum: & quòd qui optat inferior uideatur esse imperante, itaque iure post imperatiuum ponitur. Quartus est subiunctiuus, quippe in re, qui eget non solum aduerbio uel coniunctione: uerumetiam altero uerbo, ut perfectum significet sensum, ut Vergil. in Bucol. *Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito.* Et *sciendũ quòd omnibus modis alijs sociari potest subiunctiuus, qui cum aduersas habeat significationes, non ab una earum, sed à constructione nomen accepit. ueluti denominatiua quæ diuersas habentia significationes, generale tamen nomen multarum specierum sibi defendunt.* E*st enim quando dubitationem significat, ut si uideam intelligo. est quando confirmationem.* Verg. *in 1.Aen. Certè hinc* Romanos *olim uoluẽtibus annis,* Hine *fore ductores reuocato à sanguine* Teucri. Q*ui mare qui terras omni ditione tenerent,* Pollicitus. *Tenerent enim confirmatiuè dixit.* E*st quando suadentes hoc utimur: ut si dicã, prodest ut legas.* E*st quando imperantes, ut ne dicas, ne facias, in quo nec eget alio uerbo.* E*st quãdo ostendentes potuisse fieri, nisi quid impedimento fuisset, ut facerem si placuisset, dicerem si licuisset.* P*ossunt fortaßis præter eas, perspicacius inquirentibus & aliæ prædicti modi significationes inueniri.* I*nfinitiuus est, qui et personis & numeris deficit, unde & nomen accepit infinitiui, quòd nec personas nec numeros definit, & eget uno ex quatuor supradictis modis, ut significet aliquid perfectum. ut legere propero, legere propera, utinam legere properarem, cum legere properẽ.* I*mpersonale uerbum suæ cuiusdam est significationis: & solet uel à neutris, actiuam & absolutam uim habentibus, non tamen paßi-*

uam plerunq; naſci, ut ſtatur, curritur, uiuitur, ambulatur. uel ab actiuis, ut amatur, legitur, à paßiuis uero communibus uel deponentibus, nunquã niſi ab uno miſereor miſeret et miſeretur. ſed magis id quoq; à miſereo eſt. Vetuſtißimi enim pro miſereor miſereo dicebant, ſicut diuerſis ſuprà oſtendimus uſibus. Supina uel participialia cum nec perſonas diſcernant, et temporibus careant ſine quibus uerbum eſſe non poteſt, & caſus aſſumant, & præpoſitionibus ſeparatis adiungantur, ſine dubio mihi nomina eſſe uidentur, quæ tamẽ loco infinitorũ ponuntur tam actiuorum quàm paßiuorum. nec per ſe ea ſolum poſita pro infinitis accipiuntur, ſed etiam eiuſdem formæ indubitabilia nomina alijs adiũcta nominibus ſecundum eundem caſum, ut Cic. in 1. Inuect. Nihil enim hic munitißimus habendi ſenatus locus, id eſt tutus habere ſenatum, ἀσφαλὴς ἔχειν τὴν σύγκλητον. Inter mobilia tamen nomina eiuſdem formæ, & hæc, id eſt ſupina, hoc intereſt, quod hæc ſiue ab actiuis ſiue à communibus naſcantur, communem habent ſignificationem: ut amandi τοῦ φιλητέου τοῦ φιλεῖν καὶ τοῦ φιλεῖσθαι. Illa uerò paßiuam ſolam, ut amandus, ὁ φιλητέος, id eſt qui debet amari: amanda ἡ φιλητέα quæ debet amari amandum τὸ φιλητέον quod debet amari. Et quod ſupina cum ſint generis neutri, & ſemper ſingularia, coniunguntur diuerſis generibus & numeris, ut amando uirum, & amando mulierem, & amando pueros. Et quod illis caſibus adiunguntur quibus & uerbum, ſicut ſuprà quoque docuimus, ut noceo tibi, nocendi cauſa tibi, nocendo tibi, nocendum tibi. Quod autem præpoſitionibus ſeparatis coniungantur, quod uerbi non eſt, oſtendit uſus. Cic. pro Mil. Hu-

ius

ius ergo interfector si esset in confitendo. Idē in 4. Verr. *A quo pecuniam ob absoluendū accideris.* Verg. in Bucol. *Et potum pastas age Tityre, & inter agendum Occursare capro, cornu ferit ille, caueto.* Idē in 3. Geor. *na iq; ante domandum Ingentes tollent animos.* Et ostendunt ipsæ præpositiones siue aduerbia præpositiua in o quidem terminationem ablatiui esse casus. In um uerò accusatiui, quibus & adiunguntur. In i uerò genitiui, cui nunquam præponūtur præpositiones separatæ. Illud tamen est sciendum, quod in o supina tam corripiūt quàm producūt autores more uerborum siue aduerbiorum in o terminantium. Alpheus Auitus in 2. excellēt. *Tum literator creditus, Ludo Faliscum liberos Causatus in campi patens, Extraq; muri ducere, Spaciādo paulatim trahit Hostilis ad ualli latus.* Sunt enim dimetri iambici. Iuuen. in 1. *Plurimus hic æger moritur uigilando: sed illum Languorem peperit cibus imperfectus.*

De speciebus uerborum.

Species sunt uerborum duæ, primitiua & deriuatiua, quæ inueniuntur ferè in omnibus partibus orationis. Est igitur primitiua, quæ primā positionē ab ipsa natura accepit, ut lego, ferueo, domo, facio, garrio, albo. Deriuatiua quæ à positiuis deriuātur, ut lecturio, feruesco, domito, facesso, garrulo, albico. Sūt igitur deriuatiuorū diuersæ species, ut inchoatiua, quæ initiū act⁹ uel paßionis significāt, ut caleo calesco, horreo horresco, tabeo tabesco. quæ plerūq; à neutris absolutā uel intrinsecus natam significantibus paßionē, quā Græci αὐθοπάθειαν dicūt, deriuātur. quorū pleraq; secundæ sunt cōiugationis,

ut rubeo rubesco, palleo pallesco, marceo marcesco, areo aresco, luceo lucesco, pateo patesco. ideo autem diximus plerunq;, quia inueniuntur etiam ex alijs uerbis, sed rarò, ut cupio cupisco. Cic. in Orat. *Diuino aliquo animi motu maiora concupiscat.* Verg. in 4. Georg. *animosaq; regum* Corda *licet longè praesciscere. dormio dormisco, sentio sentisco.* Terent. in Adel. *Hoc uilli edormiscam.* Idem in Heaut. *Ne tu id praesentisceres. labo labasco.* Idē in Eunuch. *Labascit uictus uno uerbo. integro integrasco.* Idem in Andr. *Vah perij, hoc malum integrascit.* Et *notandum quòd in paßiua significatione positum est inchoatiuum, cum primitiuum eius actiuum sit.* Similiter *hio hisco, amo amasco, misereor miseresco. sed magis à misereo est, quo uetustißimi sunt usi, ut suprà dictum est.* Ennius in 5. Annal. *Cogebant hostes lachrymantes, ut misererēt: ex quo impersonale est miseret & miseretur.* L. Crassus *in legis Seruiliae suasione:* Neq; *me minus uestri quàm mei miserebitur.* Nam *à misereor quod est deponens, nec inchoatiuum in o desinens, nec impersonale potest nasci. uiuo uiuisco, unde reuiuisco.* Terent. in Hecyra: *Ille reuiuiscet nūquā. Vesperasco quoq; uidetur quasi à uespero uesperas uerbo deriuari.* Omnia *tamen ea, id est inchoatiua secundae personae primitiui addita* co *fiunt, ut labas labasco, ferues feruesco, cupis cupisco, scis scisco.* Excipitur *hias quod hisco, non hiasco facit. ex quo* Vergil. *compositum protulit in* 1. Aeneid. *Accipiunt inimicū imbrem, rimisq; fatbiscunt.* Idè *in eodem:* Hi *summo in fluctu pendēt, his unda dehiscens. uetustißimi tamen fatbiscor et fessus dicebant, ex quo defetiscor defessus. quod quidam à fateor esse deriuatū uolunt.* est

alterá

altera species deriuatiuorũ in urio desinens, quæ à participio præteriti temporis solet fieri, siue à supino in u terminante, assumptione rio, ut lectus participium, lectu supinum, ex his lecturio, esus esu esurio, mictu micturio, partu parturio, amatu amaturio, nuptu nupturio, dictatu dictaturio. meditationem tamen significat hæc forma, unde & meditatiua nominatur, & est quartæ coniugationis, quomodo & inchoatiua tertia. Sciendum tamen quòd inueniuntur quædã positiua inchoatiuorũ formam habentia, non tamen etiam meditatiuorum, ut quiesco, pasco, cõpesco, posco, disco. Est alia species deriuatiuorũ in to uel in so uel in xo desinẽs, quæ frequentiã actus significãt, faciuntq; plerunq; ex se paßiua. Nam inchoatiua & meditatiua magis neutra sunt. ea quoq;, id est frequẽtatiua plerunq; à supinis deriuãtur mutatione extremæ u in o, ut scriptu scripto, dictu dicto, cursu curso, domitu domito, nexu nexo. flexu flexo. sin autẽ primæ sint coniugationis, & habeant penultimam a, mutant eam quoq; in i correptã, ut imperatu imperito, rogatu rogito, uolatu uolito. Ideo aũt diximus plerunq; ea à supinis deriuari, quia in gi terminãtia præteritũ, à præsentis secũda persona abiecta s & addita to faciũt frequẽtatiuũ, ut lego legi legis legito, fugio fugi fugis fugito, ago egi agis agito, cogo coëgi cogis cogito. unde mergo q a mersi facit, superiorũ seruat regulam, id est à supino facit frequentatiuum, mersu merso mersas, quæro quærito differentiæ causa facit, quia à quæso quæsito fit. Scitor scitaris notandum, quomodo & sciscitor sciscitaris, quod à primitiuo actiuo deponentia sunt nata. Verg. in 2. Aen. Tũ uerò ardemus scitari, & quærere causas. Terent. in

Eunucho: Nisi quicquid est procul hinc, libet prius quid sit sciscitari. Nosco quoque noscito facit. Liuius in 3. Ab urbe cond. Circumspectare omnib. fori partibus senatorem, raroq; usquam noscitare. Dicitur tamē etiam noto notas. in quo similiter notandū, quòd cum à noto sit deriuatū, corripuit tamen penult. Nec mirū cum cōposita à notus, est quādo mutant o in i correptā, ut agnitus, cognitus, cum ignotus seruauerit o productā. Iuuen. in 2. Nota mathematicis genesis tua. Verg. in Buc. namq; notaui Ipse locum aeriae quo congessere palumbes. Sunt tamen quędā deficientia in supinis, quae raro faciunt frequentatiua, ut aegreo aegresco & aegroto. Vergil. in 12. aegrescitq; medendo. Et sunt omnia frequentatiua primae coniugationis, & seruant significationē primitiuorum. quāuis uideātur quędā ex his in alium sensum trāsire, ut traho tracto, cogo cogito, dico dicto. Sed si quis attētius inspiciat, non penitus absistunt neq; haec à primitiuorū significatione. Notandū tamē etiam sector sectaris quod differētiae causa puto per syncopā u penultimae prolatū, ne nomen putetur si secutor diceremus, cum supinū primitiui eius secutū sit. Raro tamen declinationes huiusce modi specierū fiunt à uerbis in or desinētibus. Sunt praeterea aliae species deriuatiuorum uariae tam terminationis quàm significationis, ut à uideo uiso uisis, id est cupio uidere. Verg. in 8. Nam memini Hesionae uisentem regna sororis Laomedontiadem Priamum. uisentem dixit pro cupientem uidere, quod Graeci dicunt ἰδάσσω. Simile est facio facesso, capio capesso, lacio lacesso, arcio arcesso, quae non esse frequentatiua coniugatio ostendit. possumus eu tamē non incōgrue desideratiua nominare. Sunt

alia

alia in lo desinentia quæ diminutiua esse planè significationis ipse sensus ostendit. quod apud Græcos in uerbis inueniri non potest: ut à sorbeo sorbillo, garrio garrulo, caluo cauillo pro caluillo. Cuius primitiuum Sallustius in 3 Hist. ponit caluitatus. Sunt & aliæ deriuationes diuersas terminationes habentes tam à nominibus quàm à uerbis nascentium uerborũ, ut à patre patrisso, à græco græcisso & græcor, à grege grego, à philosopho philosophor philosopharis, à poëta poëtior poëtaris. In eo, ut albo albas albico. Horat. in 1. Carm. Nec prata canis albicant pruinis. similiter uello uellico, fodio fodico. item nutrio nutrico & nutricor. Cic. in 2. De nat. deorũ: Omnia quæ sicut membra & partes suas nutricatur & continet. nec mirum Ciceronem nutricatur, pro nutricat dixisse, cum Vergil. quoque Georg. 2. Hoc pinguẽ & placitã paci nutritor oliuam, dixerit. Impersonalia quoq; omnia uel ab actiuis uel à neutris deriuantur (ut suprà diximus) ut amo amatur, lego legitur, flo flatur. misero antiquè miseret. similiter placeo placet. sic antiquißimorum consuetudine à pœniteo pœnitet, à tædeo tædet, pigeo piget, pudeo pudet, liceo, licet, oporteo oportet. Cæcil. in 5. Morbosum factũ ut ea quæ oportuerint facta nõ sint. Et sciendũ quod omnia impersonalia tertiæ paßiuorũ personæ uoces habent, exceptis supradictis, et alijs paucis, ut euenit, uacat, cõtingit, accidit, liquet. Sunt alia uerba quæ ex uerbalibus nascuntur nominib. uel ex participijs, ut à rego rex, à rege regno, à ducor ductus. à quo ducto ductas, à legor lectus, à quo lecturio & lectito, de quib. suprà docuimus. Et sciendũ quod frequẽter apud græcos ex noĩb. dignitatũ solẽt deriuari

uerba

uerba quæ actum uel administrationem ipsius dignitatis significant, ut οἰκονόμος οἰκονομῶ, πρύτανις πρυτανεύω. *apud Latinos autem dignitatum nomina pleraq; ex uerbis uel nominibus nascuntur, quæ faciunt uerba, ut consul à consulendo, dictator à dictando, quæstor à quæstu, & ædilis ab ædibus, prætor à præeundo, ductor à ducendo, imperator ab imperando. ergo rex solum quod à regendo nascitur, peperit ex se aliud uerbum regno. A uillico uel uillicor dicebant antiqui. Cato in oratione quæ inscribitur Vti basilica ædificetur, antequam is uillicare cœpit. Atta in Tyrone proficiscente: Pater uillicatur tuus, iam mater uillicata est. A metallorũ quoq; nominibus solent nasci uerba, ut ab auro, auro auras, ab ære, æro æras, unde auratus & æratus. Persius: & ueri speciẽ dignoscere calles, Ne qua subærato mẽdosum tinniat auro. Et à multis alijs nominibus inuenimus uerba deriuari, ut à cornice cornicor, et à frutice fruticor. Persius: Nescio quid tecum graue cornicaris inepte. Iuuen. in 3. Sed fruticante pilo neglecta & squallida crura. A philosopho quoq; philosophor, & ab architecto, architector architectaris: à patre, patro patras & patrisso: à græco græcisso: à spuma spumo: ab unda undo: ab undo inundo: ab aqua aquor aquaris. Vergil. in 4. Georg. Sed circumtutæ pro mœnibus urbis aquantur. A frumento frumentor frumentaris, à pabulo pabulor pabularis: ab antiquo, antiquo antiquas, id est infirmo: hæres exhæredo, græcus græcor græcaris, à uespera uesperasco, à luce luceo, à nocte pernocto, à mare uel à marito, marito maritas, ab hyeme hyemo hyemas, à fortuna fortuno fortunas. Persius: Mercuriumq; Arcessis fibra da fortunare penates.*

penates. A baccho bacchor baccharis, à lympha lymphor lympharis. Artium uerò nomina tam apud Græcos pleraq; quàm apud nos, omnia post uerba naturaliter sunt accipienda. Doceo post doctor, profiteor post professor, suo post sutor, scribo post scriptor, oro post orator. & sunt ferè omnia professionũ nomina apud Latinos uerbalia, & in or desinunt. nam grammaticus, & philosophus, & architectus, & sophista, & poëta, Græca sunt. itaque ex nominibus ipsis habentur uerba apud Græcos, unde nos quoq; philosophor, architector, poëtor in usu habemus. Enn. Nunquã poëtor nisi podager. omnia quoque quæ ex ipso actu agentibus imponuntur, ex uerbis nomina, nõ ex nominibus uerba nascuntur, ut amo amator, moneo monitor, curro cursor, lego lector. impero similiter imperator, consulo consultor, duco ductor. Ex his quædã dignitatum quoq; inueniuntur, ut imperator, ductor. Ab aduerbijs etiã & præpositionibus inueniũtur deriuatiua uerba, ut perendie pendino, cras ex quo crastinus, & procrastino procrastinas. intro uel intra, hinc intro intras. super uel supra, supero superas.

De figuris uerborum.

Figura quoq; accidit uerbo quõ nomini. Alia enim uerborũ sunt simplicia, ut cupio, taceo. Alia composita, ut concupio, conticeo. Alia decomposita, id est à compositis deriuata, ut concupisco, cõticesco. Cic. in Orat. Diuino aliquo animi motu maiora cõcupiscat. Inueniuntur tamẽ quædã uerba, etiam ex tribus partibus cõposita, ut perterrefacio. Sunt item alia quæ in cõpositione mutant coniugationes, ut do das, reddo reddis, prodo prodis, facio facis, amplifico amplificas, pello pellis, cõpello compellis,

pellis & compellas, appello appellis & appellas. Sed in his, id est à pello cõpositis significatio cum coniugatione uariatur. & fortaßis quomodo mando mandis & mando mandas, dico dicis & dicas, sic etiã pello pellis et pellas dictum est: sed nunc in usu simplex non est, quomodo nec fendo, nec spicio, nec perio, nec fragor, ex quibus cõposita sunt multa, ut offendo, defendo, aspicio, respicio, suspicio, despicio, aperio, reperio, cõperio, cooperio, suffragor, refragor. Inueniuntur quædã, quæ sæpe non solum coniugationẽ, sed etiam genus uel significationẽ uerbi permutant in cõpositione, ut sperno spernis actiuum, aspernor aspernaris deponens. sentio neutrũ, assentior deponens, in quo cõiugatio mansit. dicitur tamen & assentio. sedeo sedes neutrũ, insidior insidiaris deponens. Obsideo uero & aßideo actiua sunt: faciunt enim obsideor & aßideor. unde Sallust. in 4. Histor. Amissumq; aßideri siue prælijs audiebat. Eo & facio neutra, adeo, transeo, ineo, prætereo subeo, circueo, perficio, reficio actiua sunt, faciunt enim adeor, transeor, prætereor, ineor, subeor. Iuuen. in 5. Quod si subeantur prospera castra. Cic. pro Cornelio: Circuitis rostris cijcerentur lapidibus homines. Cõficior, perficior, afficior. Necnõ ex neutris quedã in cõpositione fiũt deponẽtia facio neutrũ, uersificor uersificaris, gratificor gratificaris deponẽtia. Cic. pro Cornel. 1. Nũ alicui gratificabatur, aut homini aut ordini? In quibus etiã coniugatio est mutata, sicuti in amplifico amplificas, ædifico ædificas, lætifico lætificas. Lucan. in 3. Non illum gloria pulsi Lætificat Magni. Sentio aßentio, & assentior & assentor assentaris. aspicio aspicis, cõspicor conspicaris, suspicor suspicaris. sper-

sterno sternis actiuũ, consternor consternaris deponẽs. Sallust. in 1. Hist. Equi sine rectoribus exterriti aut saucij consternantur. Medeor mederis, remedior remediaris, teste Capro. A fero quoq; actiuo & anomalo, uocifero uociferaris, quod est primæ coniugationis deponẽs. plecto actiuũ, amplector deponens. Fio passiuam significationem habet, quãuis sit neutrum. suffio ex eo compositum actiuũ. unde Verg. At suffire thymo ceras[q]; recidere inanes. Quis dubitet? In uerbis cõpositis est, quando Græci extrinsecus faciunt declinationẽ ad similitudinẽ simplicium, ut est ἐννέπω, ἤννεπον. κάμνω, ἐκάμνον. κάθημαι, ἐκαθήμην. ἐνοχλῶ, ἠνώχλον. Est tamen quando & intrinsecus declinant, ut καταγράφω κατέγραφον, περιγράφω περιέγραφον, ἀναγινώσκω ἀνεγίνωσκον. Apud Romanos uerò semper intrinsecus fit declinatio, id est in ipsa iunctura sequentis uerbi, uel post eam, cõficio confeci, abigo abegi, incipio incepi, subeo subij, confringo confregi, maledico maledixi, exigo exegi. Et illud quoq; sciendũ, quòd principalem literã quamcunq; habuerit positio uerbi, in suo loco seruamus per omnẽ declinationẽ, ut amo amaui, erro erraui, ineo iniui, oro oraui, uro ussi, hæreo hæsi, haurio hausi, bibo bibi, cedo cessi, domo domui, flo flaui, gigno genui, lædo læsi, mico micui, narro narraui, paro parui, rapui rapui, seco secui, terreo terrui, ueto uetui. Excipiũtur ago egi, et eo ij uel iui, quæ principalẽ suæ positionis literã mutauerunt. Quæritur in cõpositis uerbis, cur cũ sæpe in præsenti corrupta sit aliqua pars cõpositionis, in præterito integra inuenitur. ut perficio perfeci, efficio effeci, inijcio ieci, pergo perrexi, exigo exegi, confringo confregi, cũ in nominibus tota declinatio per oẽs casus nominatiui, figuras solet apud nos seruare ex qui-

buſcunq; modis ſint compoſitæ, ut indoctus per omnes caſus ex duobus integris eſt, efficax per omnes caſus ex duobus corruptis. Similiter in omnibus cõpoſitis nominibus hoc inuenitur. Excipitur alteruter alterutrius, quod cum in nominatiuo ſit ex duobus integris, in genitiuo nõ eſt: nam alterius utrius eſſet, qui tamẽ genitiuus uetuſtiſſimis fuit in uſu, ſicut de nominatiuo tractantes oſtẽdimus. Tantundẽ tantidẽ præterea, quod cũ in nominatiuo ſit ex duobus corruptis, in gtõ ex integro eſt & corrupto, ſicut et quicquã cuiuſquã, & idem eiuſdẽ. Euphoniæ tamẽ cauſa hoc fieri manifeſtũ eſt, quõ & quendã & quandã, in quibus m quæ terminalis eſt accuſatiui caſus utriuſq; generis in n eſt cõuerſa. Apparet ergo ex hoc quòd cõpoſitio huiuſcemodi uerborũ, quæ non eoſdem modos cõpoſitionũ per omnia ſeruãt tempora, per ſingula ſeparatim ſit. Nam cum ſoleat plerunq; compoſitio ă correptã uel in ĕ uel in ĭ correptã cõuertere, per quæcunq; tempora eam, id eſt ă breuẽ in uerbis uertit, uel in ĭ uel in ĕ, ut habeo inhibeo, habebam inhibebam, habui inhibui, habuerã inhibuerã, habebo inhibebo. ago exigo, agebã exigebã, agam exigam. facio inficio, faciebam inficiebam, faciam inficiã. iacio inijcio, iaciebã inijciebã, iaciam inijciam. frango infringo, frangebã infringebam, frangam infringã. tango contingo, tangebã contingebã, tangam contingã. arceo coërceo, ſpargo reſpergo, parco deperco. Ideo autem dixi plerunque, quia eſt ubi ſeruatur a integra, ut paro reparo cõparo. maneo remaneo. caneo incaneo incanui. unde Vergilius in 2. Georg. malos geſſere ualentes Caſtaneæ fagos, ornuſq; incanuit albo Flore pyri. Mano pmano, narro enarro,

aro exaro. Frequentius tamen ea seruant a quæ primæ uel secundæ coniugationis sunt, ut cano recino, eius frequentatiuum cum sit primæ, seruat a, canto decanto. Lucan. in 5. Decantatq; tribus & uana uersat in urna. Labor perlabor, uado inuado, candeo excãdeo, palleo expalleo, ardeo exardeo, areo exareo. Inueniuntur pauca in supradictis cõiugationibus mutãtia a, ut damno damnas, condemno condemnas, arceo arces, coerceo coerces, amico amicas, inimico inimicas, habeo inhibeo, sacro consecro. In tertiæ uerò & quartæ coniugationis uerbis multa inuenimus mutantia a, ut tango contingo, frango confringo, ago exigo, iacio inijcio, facio inficio, gradior ingredior, scando conscendo, fateor confiteor, paciscor depeciscor, fatiscor defetiscor, salio insilio, patior perpetior, pario reperio. ueteres. n. et pario quartæ coniugationis declinabant, partior impertio et impertior, cado incido, fallo refello. Inueniuntur tamen in his quoq; coniugationib. quædam, quæ seruant a in compositione, ut nascor renascor, pasco depasco, labor elabor, arguo coarguo, largior dilargior. In præterito uerò profecto & plusquamperfecto. cum simplex uerbum ẽ longam habeat, non potest compositio eam commutare, ut egi exegi, egerã exegerã, feci infeci, fecerã infecerã, ieci inieci, iecerã inieceram. quæ sine dubio à simplicibus suis componuntur, nã nõ possumus dicere quod ĩ breuis quæ est in præsenti tẽpore, cõuertatur in e longam in præterito. hoc enim in nullo inuenimus fieri uerbo. Id autẽ, id est quod per singula tempora fit compositio, participiorum quoq; diuersæ figurationes sæpe tã præsentis quàm præteriti temporis ostendũt, ut effringens effractus, co-

gens coactus, subigens subactus, exigens exactus. Haec enim omnia cũ in praesenti extremã partẽ, id est dictionẽ corruptã habeãt, in praeterito integrã habent. Cur? nisi q; separatas habent cõpositiones per singula tẽpora. Nõ est enim dubiũ, quod interrogati, unde componuntur effractus? ab ex praepositione et fractus participio respondebimus, & subactus à sub & actus: et exactus ab ex & actus, & de omnibus similib. Anomala quoq; uerborum id possunt ostendere. quae sine dubio per singula tẽpora, siue etiã per personas cõponuntur, ut prorsum prodes prodest, prosumus prodestis prosunt, proderam profui. Per totam enim declinationẽ ubicunq; à uocali incipit hoc uerbũ, interponitur iuncturae cõpositionis d. Similiter aufero abstuli, in praesenti pro ab au, in praeterito abs habuit. idq; ita esse confirmat Apollonius summus autor artis grãmaticae, docens in primo libro de uerbo, immobilẽ figurationis iuncturam manere, & separatim cõfirmans cõponi, τὸ καταγράφω καὶ κατέγραφον, ἐπιγράφω καὶ ἐπέγραφον. & his similia quaecunq; intus habent declinationẽ, hoc est post praepositionẽ, quod apud nos semper fit in omnibus cõpositis uerbis. Sciendum tamẽ quod in nominibus quoq; apud nos iunctura cõpositionis solet moueri, tũc quãdo ex duob. nominatiuis cõponũtur, uel ex nominatiuo & obliquo, uel indeclinabili aliqua dictione. possumus tamẽ quod illi de uerbis intrinsecus habẽtibus declinationẽ dicunt, nos quoq; etiã de nominib. huiuscemodi dicere, quod per singulos casus fit compositio eorum, ut. respub. reipub. respublica quidẽ ex duobus nominatiuis, reip. uerò ex duobus genitiuis uel datiuis. Similiter iusiurandũ iurisiurãdi, uirillustris uiriillustris,

stris, magisterequitũ magistriequitũ, tribunusplebis tribuniplebis, quisq; cuiusq;: quæ cõposita esse ostendit accẽtus. q̃d aũt nõ est nominatiuorũ propriũ, sed etiã obliquorũ casuum per se cõponi ostendũt nomina uel pronomina, quæ per obliquos inueniũtur solos componi. ut istiusmodi, huiusmodi, cuiusmodi. Illud aũt sciendũ, quod & nominib. & pronominibus cõpositis apud Latinos extrema pars potest immobilis manere, quod apud Græcos nõ reperitur. ut tribunusplebis, præfectusurbis, cuiusmodi. idẽ uerbũ aũt uel participiũ, nec apud Græcos ullos cõpositũ, nec apud nos extremã partẽ seruat immobilẽ. ideoq; semp in cõpositione extremã partẽ sibi defendit ipsum uerbũ & participiũ. quippe quod ex eo nascitur. Cõponuntur aũt uerba uel cũ nominibus, ut amplum amplifico, ex quo participiũ amplificans. signũ significo significãs. uel cũ altero uerbo, calefacio calefaciens. uel cum aduerbio, maledico maledicẽs, satisfacio satisfaciens. uel cũ præpositione, induco inducẽs, perduco perducens, abstraho abstrahens, subrideo subridẽs. Ideo aũt præpositiones cõpositæ quidem cum uerbo inueniũtur, nunquã autẽ separatæ per appositionẽ, quia uerba per omnes personas in omni tempore nominatiui casus uim habẽt, cui soli possunt cõiungi, ut facio ego facis tu, facit ille. Similiter per omnia tempora. Ergo cũ casus nominatiuus nũquã per appositionẽ assumat præpositiones, sed in sola cõpositione, ut impius perfidus, uerba quoq; in cõpositione duntaxat has possunt adsciscere. Nec imperatiua tamẽ uerba secundæ p̃sonæ, quæ uocatiuũ adsciscũt, ut scribe Vergili, lege Terenti, possunt in appositione habere præpositionem, quia nec uclũs casus hoc

habet. Participia uerò quas quidem præpositiones habent per nominatiuũ, uel à uerbis habent ex quibus deriuantur per compositionẽ, ut exigo exigens: uel ad imitationẽ uerbi per se cõposita sunt, ut exegi exactus. Possunt tamẽ etiã per appositionẽ assumere præpositiones ad imitationẽ nominũ: quia casus quoq; obliquos habẽt sicut nomina, sed non possunt participia componi, nisi per nominatiuũ casum, quippe cũ sint cognata uerbis, quæ uim nominatiui poßidẽt, ut supradictũ est. ergo doctificus, id est doctum faciens, in uim nominũ transtulit participia, sicut iusiurandũ iurisiurãdi, iurisconsultus, iurisperitus, senatusdecretũ, senatusconsultũ, plebiscitũ, præfectusurbis, præfectusfabrũ. Et sciendũ q; participia sine uerbis esse non possunt. Siqua igitur uideantur sine uerbis formam habere participiorũ, nomina sunt dicenda, & carent tẽporali significatione. ut penulatus, togatus, scutatus, galeatus, hastatus, palliatus, caligatus, & his similia. Sunt tamen quædã huiuscemodi quæ & nomina & participia esse possunt. Nomina quidẽ cũ ipsum habitũ significant non paßionẽ nec tempus, ut armatus ab armis babendis ὁπλίτης nomẽ est. Cũ uerò à uerbo armor paßiuo nascitur, & præteritũ tẽpus significat armatus ὁπλισθεὶς, sine dubio participium est. Ex omni autẽ ferè habitu huiuscemodi nomina inueniuntur apud Latinos, ut à capillo intonso, capillatus, à coma comatus, à cirro cirratus, ab auribus auritus, à naso nasutus, tunica tunicatus, à lacerna lacernatus, à purpura purpuratus, à brachis brachatus, à pallio palliatus, à prætexta prætextatus, à trabea trabeatus, à taberna tabernatus, à manicis manicatus, à paludamẽto paludatus, stola stolatus, à lorica

à lorica loricat⁹, à pictura picturatus, à scuto scutatus, à tabula tabulatus, à pilo pilatus, à gladio gladiatus, ex quo gladiator, à stella stellatus, à pelle pellit⁹, à dentibus dentatus, à barba barbatus, à pluma plumatus, à balano balanatus, à gemma gemmatus, à rostro rostratus, à ferro ferratus. Ex alijs quoq; nominibus inueniũtur, sed nõ adeo multa, ut à cerere ceritus, à lympha lymphatus, & lymphaticus. Nec incongruũ uel absonum mihi uidetur, posse uerba quoq; ex his ipsis ad similitudinẽ eorũ, quibus usa est autoritas proferre: quid enim impedit, nos quoq; aliqd copiæ ad opulentiã Latinæ cõferre eloquentiæ, et ad imitationẽ, armo et armor armatus, dicere: tunico et tunicor tunicat⁹, et ut roboro roboror roboratus, & ut æro & æror æratus, ferro ferror ferratus, plũbo plũbor plũbatus, & ut uestio uestior uestitus, togo et togor togatus? Si.n. autorib. timiditas obstitisset, ut nullis nouis uterẽtur dictionib. ipsa natura et significatione rerũ exigẽte, ꝑpetuis latinitas angustijs dãnata mansisset.

De coniugationibus.

Coniugatio est cõsequẽs uerborũ declinatio, cuius regula apud græcos quidẽ tã cõsonantibus ꝗ uocalibus cõprehenditur. Consonãtibus quidem in his uerbis, quæ βαρύτονα appellant, hoc est ante finẽ habentia accentum. Vocalib. uerò in circunflexis, apud nos uerò in solis uocalibus secundæ personæ ad imitationẽ circũflexorum. Sunt igitur coniugationes quatuor apud Latinos, cũ apud græcos decẽ sint. Cõiugatio aũt nominatur, uel propter coniugatas consonãtes, hoc est cognatas, ex quibus pleræq; apud Græcos cõiugationes regulã sumũt: uel ꝙ una eademq; ratione declinationis plurima cõiungãtur

uerba, quod ad Latinorum nominationē aptius est. per ordinem igitur uocalium locum singulæ obtinent apud nos. Cū enim uerba omnia, quæ æquali regula declinantur in o uel in or desinant. in o quidē terminantia, si primæ sint coniugationis, in as efferunt secundā personam, ut oro oras, sto stas: sin secundæ, in es, ut moneo mones, hæreo hæres: sin tertiæ, in is correptam, ut cupio cupis, curro curris: sin quartæ, in is productam, ut munio munis, esurio esuris. In or uerò uerba primæ coniugationis in aris faciunt producta penultima secundā personam, ut amor amaris, criminor criminaris, luctor luctaris. secundæ in eris producta penultima, ut doceor doceris, reor reris. tertiæ in eris penultima correpta, ut legor legeris, sequor sequeris. quartæ in iris penultima producta, ut munior muniris, molior moliris, audior audiris. Inueniuntur tamen quædā uerba, quæ ex eadem positione uerbi primæ personæ ad diuersas proficiscuntur cōiugationes, uariæ causa significationis, ut fundo quod ad fusionem attinet fundis, quod ad fundamentū fundas. mando ad mandatū mandas, ad dentes mādis. dico ad dedicationem dicas, penultima tamē correpta, dico uerò ad dictionem penultima producta dicis. uolo ad uolatū uolas, ad uoluntatē uis. lego quoq; penult. producta legas, correpta legis. cōpello & appello ad pulsionē cōpellis & appellis, ad cōpellationem uerò & appellationē compellas & appellas. sero seras serani, sero seris seui & serui. Sūt alia quæ quāuis eandē significationē seruent, diuersæ tamen sunt coniugationis in usu, ut dēso densas, & denseo denses. strideo strides, & strido stridis. feruco ferues, & feruco feruis: cieo cies, & cio cis, dureo dures, unde duresco,

resco, duro duras. Lucan. in 6. Auribus incertum feralis strideat umbra. Verg in 8. striduntq; cauernis Strictura chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Idem in eodem: Feruere Leucatē, auroq; effulgere fluctus: Idem in 1. Aeneid. Feruet opus, redolentq; thymo fragrantia mella. Idem in 19. Postremi addensent acies. Idem in 1. Georg. & Iuppiter humidus austris Denset, erant quæ rara modos, & quæ densa relaxat. Lucan. in 9. Densatur globus quātum pede prima relato, Astrinxit gyros acies. tueor tueris, & tuor tueris. Statius in 1. Achil. Namq; modo infensos utero mihi contuor enses. Lucret. in 6. dilutaq; contra. Cum tuimur misceri absinthia tangit amaror: oleo oles, & olo olis. Afranius in fratribus: Non potest qui in illa est acta, longeq; & cunctis olat. Plaut. in Mostell. Non omnes possunt olere unguenta exotica. nam nisi corripias penultimam, iambus stare non potest. Terent. in Adel. Olet unguenta de meo. Excello excellis, & excelleo excelles. Lucret. in 1. Omnibus ornatum uoluisti excellere rebus. Cicero in 1. Epist. ad filium: Quare effice & elabora, ut excelleas. fulgeo fulges, & fulgo fulgis. Lucan. in 10. Fulget gemma thoris, & iaspide fulua supellex. Vergil. in 8. auroq; effulgere fluctus. Sono sonas, & sono sonis Ennius in 11. Annalium: Tum clypei resonāt, & ferri stridet acumen. Lucretius: calligare oculos, sonere auris. Vno unas, unio unis. de singularum igitur coniugationū regulis latius mox tractabimus. Sciendum tamen quod uidemur in præterito perfecto plerūq; barytona quoque Græcorum imitari in commutatione consonantium teste Didymo, qui ostendens omnia quæ habent in arte Græci, habere etiā Latinos, exemplis hoc

approbat. nam cum primam coniugationem dicunt βαρυτόνων, quæ tres cognatas habet consonantes, id est β π φ, pro qua nos ph scribimus in plerisq;, & in omnibus huius coniugationis uerbis per ψ declinant ἀόριστον: hoc est præteritum infinitum spacio temporis, utrum paulo ante an multo sit perfectum, ut κρύβω, unde κρύπτω ἔκρυψα, λείπω ἔλειψα, ἀλείφω ἤλειψα. nos quoque in præterito perfecto, quod pro παρακειμένου, id est paulo ante perfecto, & pro ἀορίστου teste Probo habemus (nam amaui πεφίληκα, & ἐφίλησα significat, similiter feci πεποίηκα, & ἐποίησα, uidi ἑώρακα, καὶ ἄλλον, & sic omnia cætera) nos quoque cum in præsenti in bo uel po desinat uerbum, plerunq; in psi facimus præteritum perfectum in tertia coniugatione. ut scribo scripsi, nubo nupsi, scalpo scalpsi, repo repsi. nam pro ψ Græca duplici in principio syllabarum posita Romani ps solent scribere. In secunda autem coniugatione βαρυτόνων Græci, quæ γ κ χ habet per ξ efferunt præteritum infinitum, ut λέγω λέξω ἔλεξα, πλέκω πλέξω ἔπλεξα, ἄρχω ἄρξω ἦρξα. Nos quoque in go uel in co desinentibus, idem frequenter facimus in præteritis perfectis, id est per x declinamus hoc tempus, ut rego rexi, pingo pinxi, duco duxi, dico dixi. nã in pho cho tho nullum terminat Latinum uerbum. Itaque triumpho Græcum est ἀπὸ τοῦ θριαμβεύω. sed translatio fuit aspirationis à prima ad postremam syllabam, quomodo κύθρα pro χύτρα, ἐνθαῦτα pro ἐνταῦθα, quod est ionicum. ad cuius imitationem Latini pro θρίαμβος triumphus, per transmutationem aspirationis protulerunt. Ideo tamẽ b in p conuersa est, quia b aspirari non potest. Tertiã quoq; illorũ imitamur coniugationem, quam per δ θ τ efferunt, ut

ᾄδω

ᾄδω ᾖσα, πείθω ἔπεισα, ἀνύτω ἤνυσα, nos ardeo arſi, lædo læſi, ludo luſi, concutio concußi. Ad quartæ quoq; imitationē quæ per ξ uel duplicatā ſſ profertur, & præteritū per s facit, ut ἐρίζω ἤρισα, λσύασω ἔλσυσα. nos quoq; pitiſſo pitiſſaui, patriſſo patriſſaui, muſſo muſſaui. Quinta per liquidas apud illos profertur, eaſq; ſeruat in omni præterito, ut τίλλω ἔτιλα, νέμω ἔνειμα, τείνω ἔτεινα, σπείρω ἔσπειρα. Nos quoq; in pleriſq; ſeruamus liquidas, non tamen in omnib9, ut cælo cælaui, doleo dolui, domo domui, timeo timui, emo emi, tono tonui, teneo tenui, cano cecini, aro araui, terreo terrui. Ideo aūt diximus in pleriſq;, quia inueniūtur et m et n et r in præſenti quæ in præterito perfecto uel abijciūtur uel mutātur, ut rumpo rupi, premo preßi, ſterno ſtraui, temno tēpſi, tero triui, uro ußi. Sextam coniugationē dicunt quæ per ω puram effertur, ut ἱππεύω πλέω βασιλεύω. qualia ſunt apud nos oīa ſecundæ & quartæ cōiugationis uerba, quippe in eo uel in io deſinentia. inueniuntur tamen etiam primæ & tertiæ coniugationis, nō ſolū e uel i antecedentibus, ſed & alijs uocalibus, ut inchoo inchoas, mutuo mutuas, meo meas, hio hias. tertia tamē a uel e ante aſpirationē inuenitur habere penultimas, ut traho traxi, ueho uexi. i uerò uel u puras ſine aſpiratione, ut facio facis, ruo ruis. ſed de omnib. formis præteriti perfecti quatuor coniugationū, et generalibus regulis ad oēm uerbi declinationē pertinētibus, latius in ſequēti libro diſſeremus. nūc de perſonis tractemus. Quas ideo cum numero in extrema parte accidentium poſuimus, quod nō omni uerbo, quū ſupradicta accidentia adhærēt, ſibi aūt ſemper ſociantur in uerbo, & in omnib. quæ declinari poſſunt partibus. nam in aduerbio

bio possunt, & numeri sine personis, & personæ sine numeris inueniri. Numeri, ut quinquies, decies: personæ, ut meatim, tuatim. Quamuis enim à singulari pronomine deriuentur, indifferenter tamen tam singulari quàm plurali numero uerborum coniunguntur, ut meatim dicis, meatim dicitis. sed in aduerbio species quædam inuenitur, hæc habens diuisa. in uerbo uerò & nomine & pronomine, & participio omnes uoces uel singulares habent numeros, uel plurales, & personas simul cum numero uel finitas uel infinitas. Nomen tamen & participium in omni casu tertiæ sunt personæ, absque uocatiuo, qui solus ad secundam profertur personam.

Personæ.

SVnt igitur psonæ uerborum tres. Prima est quæ de se loquitur, uel sola, uel cũ alijs, ut dico dicimus. Secunda ad quã loquitur, de se ipsa, uel sola, uel cũ alijs, ut dicis dicitis. Tertia de qua extra se & illã ad quam dirigit sermonẽ posita loquitur prima, ut dicit, dicũt. & prima quidẽ & secũda uerborũ personæ finitæ sunt. præsentes enim demonstrãtur. tertia uerò infinita est, itaq; eget plerunq; pronomine ut definiatur. & prima quidẽ et secunda personæ uerborũ pronominibus iungi possunt solis, tertia uerò etiã nominibus, quæ p se sunt tertiæ personæ absq; uocatiuo casu, quod ante diximus, ut lego ego, legis tu, legit ille, uel legit Cicero. Nã si dicã lego Cicero, solœcismus est, nisi addidero pronomen, dicens, lego ego Cicero, uel legis tu Cicero. exceptis illis uerbis, quæ sunt substantiæ uel uocandi, ut Priscianus sum, Priscianus uocor, Priscianus nominor, Priscianus nũcupor. Et prima quidẽ potest sibi & secundã & tertiã cõiungere, ut ego

& tu facimus, ego & ille facimus. secunda uerò non potest coniungere sibi nisi tertiam, ut tu & ille facitis. tertia uerò nec primam nec secundā, sed alteram tertiam, ut iste & ille faciunt. & prima quidem potest etiam secūda & tertia absentibus per se loqui, ut sæpissime apud comicos uidemus induci personas, quæ ipsæ ad se loquuntur. Vt Simo in Andria: Non dubiū est quin uxorē nolit filius. Secunda uerò uel tertia sine prima non potest esse. potest tamē prima & secunda sine tertia, & prima & tertia sine secūda inueniri. est enim ubi ipsa prima persona ad se, quasi ad secundā loquitur personā, sed figuratè, ut Dido in 4. Aeneid. Infelix Dido nunc te fata impia tangunt, Tunc decuit cum sceptra dabas. Et quoniā sunt quædā uerba, in quibus naturaliter uel oēs, uel quædam deficiunt personæ, de his breuiter dicamus. In imperatiuis prima persona singularis nō potest esse, quod naturaliter imperās ab eo cui imperat diuiditur. cū ergo prima persona sit, quæ loquitur, ipsa sibi imperare non potest. unde hic modus etiā uocatiuū casum adsciscit, qui in secūda tantum persona inuenitur, ut doceo grammatice. Nam tertiæ quoq; personæ imperātes internuncia utimur secunda persona, ut grammatice legat discipulus tuus. Ergo si absit secunda persona, non possumus imperare tertiæ, nisi figuratè ad nosmetipsos loquentes, quasi ad secundam personam. Itaque quæ Latini in plurali numero imperatiua primæ personæ accipiunt, hæc Græci ὑποθετικὰ uocant, id est, suppositiua siue hortatiua. dicunt enim quod superior debet ostendi, qui imperat, eo cui imperat. hic aūt suā quoq; coniungens personā, simi lē se sociūq; in hac ipsa re, de qua imperat, ostēdit futurū

illis quibus imperat, ut pugnemus, legamus. quasi ad socios uidetur hoc modo uti. itaq; melius illis uisum est hãc personam numeri pluralis separare ab imperatiuis. Sciendũ tamen quod frequentißimè iste modus pro optatiuo ponitur uel deprecatiuo. ut, Musa mihi causas memora, quo numine læso. Et apud Terentium: Fac amabo. Ergo si ad deos qui omnibus superiores sunt imperatiuo utimur modo, cur non etiam ad socios uel ad eiusdem naturæ quoscunque homines, quamuis maiores nobis uel similes per connumerationem nostri quoque, quæ fit in prima persona plurali hoc modo, id est imperatiuo utamur? Infinita quoque & impersonalia, & gerundia uel supina carent personis naturaliter. Præterea in nominationibus, id est ὀνοματοποιΐαις, siue nominum, siue uerborum nouis conformationibus, non omnes declinationis motus sunt quærendi, ut tinniat. Persius: Ne qua subærato mendosum tinniat auro. Taratantara. Ennius: At tuba terribili sonitu taratantara dixit. ut etiam apud Græcos σίζε ὀφθαλμός. ἔκλαγξαν δ' ἄρ' ὀϊστοί. λίγξε βιός. φλοῖσβος. Pluit & tonat, & fulminat, & multa similia quæ ad homines non pertinent, propriè quidem ad tertiam dicuntur personam. Possunt tamen etiam in prima inueniri persona & secunda per poëtarum προσωποποιΐας, id est conformationes, uel per responsa dei, & per àpostrophas, quasi ad ipsum Iouem præsentem. & sunt quasi propria uerborum, quæ ad solum Iouem pertinent. Reperiuntur tamen & alia uerba quæ in usu deficiunt personis, ut cedò, sodes, salue, furis, aue, infit, foret. Quamuis & infio & furo, apud Varronem inueniuntur. & forem apud Terentium in Hecyra: Nam si utrum

si utrum uis horum, mulier nunquam tibi uisus forem. Fore quoque dicitur, ex quo confore Terent. in Andria compositum protulit: Et id spero confore.

De numero.

NVmerus accidit uerbis uterq;, quomodo & omnibus casualibus. Singularis, ut lego: Pluralis, ut legimus. Necesse est autem in omnib. declinabilibus utrunq; simul inueniri, sicut supradictum est, numerũ & personam. Sciendum tamen quod quamuis & in nominibus, & pronominibus, & participijs inueniãtur uoces com munes singularis & pluralis numeri, ut poëtæ, uiri, fluctus, genitiui singulares, et nominatiui plurales sunt, similiter cædes, uerres, dies, res, nominatiui tam singulares sunt quàm plurales, isti uerò & ipsi & illi datiui singulares & nominatiui plurales, in uerbo nunquam hoc inuenitur apud Latinos. Quamuis apud Græcos in multis, ut ἄπον tam singulare est primæ personæ quàm plurale tertiæ præteriti imperfecti, sicut in hoc ἔχαιρον, ἔλεγον, ἔπλεκτον, ἐλάλουν, ἐποίουν, ἔχαιρον ἐγὼ λίαν ὅτι φίλοι συνέχαιρόν μοι.

In antiquissimo codice, cuius collatione hic emendatus est, ita scriptum erat:

ARTIS Prisciani uiri disertissimi Grammatici Cæsariensis Doctoris Vrbis Romæ Constantinopolitanæ, Præceptoris mei liber octauus de uerbo explicitus feliciter.

PRI-

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER IX.

DE GENERALI VERBI DECLInatione.

Dictionũ aliæ ſunt uniformes, id eſt indeclinabiles, ut aduerbia, cõiunctiones, præpoſitiones, interiectiones. Aliæ declinabiles, ut nomina, uerba, participia, pronomina. Ergo aliæ earũ in principio mouẽtur, ut pronomina, trãſeundo in perſonas, mei tui ſui, mihi tibi ſibi, me te ſe, meus tuus ſuus, mei tui ſui, meo tuo ſuo. In genera uerò et in numeros & in caſus tranſeuntia finem mouent, ſicut nomina. Pronomina quoq; quæ diſcernunt genera, ut ille illa illud, ipſe ipſa ipſum. necnõ etiã participia, quibus omnia ferè accidũt tã nominibus quàm uerbis accidẽtia. Vnde non ſolũ in fine per genera & caſus & numeros, ſed etiã in principio eſt quando mouentur per tempora, ut lauãs lauaturus, fouens fòturus, mouens moturus. uerba aũt & in principio & in fine & in medio mouẽtur, nõ tamẽ per ſingula tempora oẽs motus neceſſe eſt pati ſicut oſtendetur. Oportet igitur de his ratione congruæ exponere, cur tamen à præſenti, ſicut à nominatiuo declinationis exordium ſumimus, ſuperius tractatũ eſt, quod ſciẽtes de cæteris dicem9. Præteritũ imperfectũ apud Latinos principium nunquã mouet, ſed finem, ut amo amas amabã, doceo doces docebã, lego legebã, facio faciebam, munio muniebam. & in prima quidẽ coniugatione a habet ante bam. Secunda enim perſona in as deſinens, abiecta s aſſumit bam, amo amas amabã, meo meas meabam. In alijs uerò omnibus e productam, docebam, legebam, audie-

audiebam. In quarta tamen coniugatione est quando antiqui transmutantes locum uocalium, pro i & e diphthongon proferre solebant. quam postea in i longā uerterunt, uti polibam pro poliebam, munibam pro muniebam. In eo uerò desinentibus uerbis eiusdem quartæ coniugationis, nec possumus aliter proferre præteritum imperfectum, nisi i ante bam seruētes, ut eo ibam, adeo adibam, ueneo uenibā, queo quibam. Nec mirū cum hæc uerba ex secunda persona faciunt tam præteritum imperfectum quàm futurum ad similitudinem primæ & secūdæ coniugationis. Nam tertia & quarta cōiugatio solet ex prima persona gignere tam præteritū imperfectū quàm futurum. Præteritū imperfectum mutatione o in e productam, et additione bam, ut lego legebā, facio faciebam, audio audiebam. Futurum mutatione o in am, ut lego legam, facio faciā, audio audiam. Exceptis in eo desinentibus, quæ, sicut suprà diximus, à secunda persona faciunt prædicta tempora. Præteritum perfectum tres habet motus in principio, & in medio plerunq;, non tamen semper, in fine uerò semper. In principio & in medio & in fine, cædo cecidi, cado cecidi. In medio & in fine, decerno decreui, porrigo porrexi. In fine tantum, pando pandi, defendo defendi. Est etiam inuenire quædam uerba, in quibus mouetur principium & finis, medio integro manente, ut mordeo momordi, tondeo totondi. Plusquamperfectum eosdem motus habet, quos & præteritū perfectum à quo & nascitur. Futurum principium quidem seruat in omnibus uerbis, finem aūt mouet, ut amo amas amabo, doceo doces docebo, eo is ibo, lego legis legam, audio audis audiā. Positio actiuorū uel neutrorum uerborum

borum in o desinit, & in prima quidem coniugatione pares habet syllabas prima & secunda persona. Pima enim mutato o in as, & facit secundam, ut amo amas, meo meas, hio hias. In secunda uerò cõiugatione prima pso-na in eo desinit, quam in es productã mutãs facit secundã. Itaq; necessario una syllaba minor est secunda, doceo doces, moneo mones. In tertia uerò si i ante o habuerit prima persona abiecta o assumit s & facit secundã. itaq; minuitur una syllaba, ut cupio cupis, facio facis sapio sapis. Alia uerò quacunq; litera ante o posita o in is conuertens facit secundam, ut ueho uehis, ruo ruis, lego legis, gero geris. Excipiuntur fero, uolo, edo, quæ inæqualem habent declinationem, ut Iupiter Iouis, iter itineris, femur feminis. Sic etiam in uerbis, ut fero fers, uolo uis uult, edo es est. de quibus non incongruũ uidetur esse in præsenti, quæ possumus rationabiliter tractare. Fero per concisionẽ, id est per syncopã i literæ secundã et tertiã facit personã, fero fers fert, pro feris ferit. quod puto differẽtiæ causa fieri, ne si feris ferit diceremus, putaretur ab eo esse quod est ferio feris, cũ nulla scripturæ esset differẽtia, quãuis temporũ syllabicorũ esset. hoc autẽ in multis solet fieri dictionibus, ut præter regulã habeant declinationes, uel accentus differentiæ causa, ut coniunx cõiugis, pro coniungis, ne uerbũ putetur esse. Et nostrâs ultima circumflexa quãdo est nominatiuus singularis ad differẽtiã pluralis accusatiui à nostra nominatiuo singulari. Pluralia supradicti uerbi in prima & tertia persona secundũ rationẽ tertiæ cõiugationis proferũtur, ferimus ferũt. in secunda uerò per cõcisionẽ fertis pro feritis. In præterito quoq; impfecto, et in futuro regulã ser-

uat

uat tertiæ coniugationis, ferebam, feram feres feret. In omnibus quoq; alijs modis seruat ratione͂ eiusdem co͂iugationis, exceptis illis quæ solent à secunda persona nasci. in his enim seruat eiusdem personæ concisionem, ut fers fer, ferte ferto fertote, ferrem ferre. Na͂ quæ à prima persona accipiunt regulam, rectam declinatione͂ sequuntur, ut fero ferebam feram. A uolo quoq; secunda͂ personam per concisionem l consona͂tis, & mutatione͂ o in e, & adiectione is per diphthongum proferebа͂t antiquissimi, uolo ueis, pro uolis. sed ei diphthongu͂ in ī longam postea co͂uertunt more Bœotio. Et possumus in hoc quoque dicere, quod in fero fers uerbo dicimus, differentiæ causa hoc esse factu͂, ne si uolis diceretur, datiuus uel ablatiuus pluralis existimari posset nominis, quod est uola. uel quod in Græcis dictionibus plerunq; Latini gaudentes breuitate, faciu͂t concisiones, ut in uocatiuis in ie desinentibus tam Græcoru͂ quàm Latinorum nominum. Palladi pro Palladie, & Terenti pro Terentiæ. similiter πολυδεύκης Pollux, διδῶ do. ἐμὶ me. & in nominib. literaru͂, pro alpha beta a b dice͂tes: & in his anomalis uerbis, quæ sine dubio à Græcis sumpsimus, fero uolo edo. Sum quoq; per abscisione͂ i finalis et additione͂ s in principio loco aspirationis, sicut ἕξ sex ἑπτὰ septe͂ ἥμισυ semis & mutatione ει in u, εἰμὶ sum, ut διδῶ do, βούλομαι quoq; fortè breuitatis causa uolo fecеru͂t diphtho͂go mutata, ut βοῦς bos, & ποῦς pes. Tertia quoq; persona per co͂cisione͂ i profertur, uult pro uolit. In hac quoq; o in u co͂uertentes, uult dicimus, quamuis rationabilius sit uolt dicere, quo magis uetustissimi utu͂tur. In pluralib. prima quide͂ persona pro i u habet penult. ut uolumus pro uolimus.

Secunda uerò persona per concisionem i profertur, tertiæ personæ singulari addita is, sicut in alijs quoq; solet uerbis, ut amat amatis, docet docetis, legit legitis, fert fertis, est estis, uolt uel uult uoltis uel uultis. Tertia secundum formulam supradictæ tertiæ coniugationis à prima persona indicatiui o in unt conuersa profertur, uolo uolunt. Per cætera quoq; tempora indicatiui hoc uerbum seruat regulam tertiæ coniugationis, uolebā uolui uolueram, uolā uoles uolet, in imperatiuo deficit. nec mirum, quippe corrupta secunda persona indicatiui, ex qua solet imperatiui secunda persona nasci, tertia quoque deficit: quanuis in hac cōiugatione ex prima persona indicatiui fieri solet mutata o in at, ut lego legat, dico dicat, fero ferat. & poteramus ab eo quod est uolo dicere uolat, tamen ne dubitatio fieret significationis, non est ab autoribus usitatum. Vtimur ergo subiunctiuo pro hoc uelis uelit. Aliam quoque quidam rationem de hoc conati sunt reddere, dicentes, quod imperatiuus modus necessitatem significat, uoluntas autem libera debet esse. itaq; hoc uerbum quod carere debet necessitate, caret imperatiuo. Ex hoc tamen compositum habet imperatiuum in secunda persona in i desinente, noli. Licet tamen & subiunctiuo ut suprà diximus uti pro imperatiuo, id est uelis, fac uelis. In prima enim & tertia persona plurali omnium uerborum, imperatiuus præsens similis est subiunctiuo. Optatiuus quoque eiusdem uerbi, tā in præsenti, siue in præterito imperfecto quàm in futuro similiter corrumpit regulā ut uellē et uelim. Et præsentis quidē quod et præteritū est imperfectū, causa est corruptionis, secunda ꝑsona indicatiui ex qua oritur.

futuri

futuri uerò synonymia, id est, anceps significatio, quæ fieret si uolā uolas uolat, uolamus uolatis uolant dicere mus. itaq; pro uolam uelim autoritas nō irrationabiliter tradidit dicere. et nolim tamē pro uelim proferebāt anti qui. Cic. in 2. de natura deorū: Quo facilius id qđ doce- re uolimus intelligi poßit. Alia uerò omnia quæ à prima persona supradictæ coniugationis solēt nasci integrā ser uant declinationē, exceptis supradictis synonymiæ cau- sa. Edo quoq; per syncopā, id est per concisionē d literæ facit secundam personam, et per synæresim e & i in ei di phthongon coacta, et ei diphthongo in e productā con- uersa differētiæ causa, ne si eis diceretur, aliud significa re putaretur, edo es. quod nō dubito differētiæ causa esse factū, ne si edis diceretur, dubitationē faceret scriptura, quomodo deberemus pronunciare e productā an corre- ptam. huic opponitur, cur igitur in prima persona cum similis esset dubitatio, hoc non est factum? ad quod dicen dum quod etsi concisio d literæ facta esset, multo maior fieret erratio. si enim eo diceretur pro edo, nulla esset, nō dico scripturæ, sed nec temporis differētia inter eo is, et eo quod pro edo poneretur. itaq; iure mansit in egra pri ma persona. tertia uerò nascitur à secunda persona ad- dita t, es est. quod in hoc solo et alio uno inuenitur, sum es est. Et certū est id quoq; fieri differentiæ causa, ne si se cundum proportionē aliorū uerborū secunda persona s in t cōuertente tertia, pferretur es et, ut doces docet, con iunctio non uerbum esse putaretur. Non solum autem in omnibus æqualibus uerbis secunda persona s t conuertit et facit tertiam, sed etiam fero fers fert, facit quod est inæ quale. Edo tamē in plurali numero seruat regulā tertiæ

coniugationis, ut edimus editis edunt. similiter in praeterito imperfecto, & futuro edebam, edam. & in omnibus quae solent in hac coniugatione à prima persona nasci, hoc est, in tertia persona imperatiui edat, & in futuro optatiui, quod est etiam subiunctiui praesens, edam edas edat. In omnibus uerò quae solent à secunda nasci persona, corruptā inuenies regulam coniugationis, es tamen producta, quam à secunda acceperunt persona, seruata ubiq; es, este estote essent esse. Nec mireris si non ubique differentiā uel defectionē faciat anceps significatio. non solū enim in uerbis, sed etiam in nominib. & alijs partibus orationis, est quādo faciunt differentiā uel accentuū uel literarū mutatione autores, est quando non faciunt. Ergo quia de praeterito imperfecto loquentes anomalorum ratio coēgit plurib. uti per medium uerbis, breuiter de illo repetamus, ut ad caetera facili uia peruenire possimus. Praeteritū imperfectum diximus à praesenti fieri, sic in prima quidē & in secunda coniugatione & quarta in en desinente à secunda persona ablata s finali, & addita bam, ut amas amabā, doces docebā, is ibam. In tertiae uerò omnibus uerbis, & quartae in io desinentibus, prima persona mutat o in e productā, & assumpta bam facit praeteritum imperfectum, lego legebā, facio faciebā, uenio ueniebā. Et in prima quidē cōiugatione, & tertia, et quarta in io desinēte, una syllaba uincitur prima praesentis persona à praeterito imperfecto, meo meabā, dico dicebā, munio muniebā. in secunda uerò, & in quarta in eo desinente pares habet syllabas, doceo docebam, eo ibam. Nec mirum cum haec minuunt secundam personam una syllaba, sicut suprà dictum est, doceo doces, eo is. Prima

ma autem pares habet in utraq; persona syllabas, curo curas. Tertia uerò in omnibus alijs absq; in io desinentibus, ut lego legis, ruo ruis, traho trahis. Sed quamuis in io desinentia soleant minui secunda persona tam tertiæ quàm quartæ coniugationis, ut facio facis, aperio aperis, tamen non à secunda, sed à prima faciunt præteritum imperfectum, sicut docuimus.

DE PRAETERITO PERFECTO.

PRæteriti perfecti multiplices & uariæ sunt regulæ. Itaque commodum putauimus primo quæ in eo generalia esse contemplati sumus, differere, postea uerò per singulas syllabas tractare de eo. Omne igitur præteritum perfectum primam personam in i terminat, amaui, docui, dixi, comperi, & assumpta sti facit secundam amauisti, docuisti, dixisti, comperisti. T uero adscita, & correpta i tertiam, amauit, docuit, dixit, comperit. Mus primā pluralē addita, amauimus, docuimus, diximus, comperimus, i tamē penultima correpta. Secunda pluralis à sua singulari fit, addita s, amauistis, docuistis, dixistis, comperistis. Tertia autem ex prima singulari nasciur i finali cōuersa in e productā, & addita rū uel re, ut amauerūt uel amauere, docuerunt uel docuere, dixerunt uel dixere, cōpererunt uel cōperere. Et nascitur hoc quoq; tēpus à præsenti, sicut mox docebimus, & uel pares habet cū eo syllabas, ut iuuo iuui, moneo monui, lego legi, munio muniui. uel minuitur una syllaba, ut facio feci, fugio fugi, uenio ueni. uel uincit una syllaba, ut oro oraui, curro cucurri. Si sint primæ cōiugationis abūdat præteritū una syllaba, accuso accusaui, domo domui, sto steti. exceptis duobus, iuuo iuui, lauo laui. Antiqui tamē hæc

quoq; secundũ analogiã sæpe proferebãt. Vnde Terent. in Eun. Dum hæc mecũ reputo, arceßitur lauatũ interea uirgo. lauatum dixit quod est à lauaui, pro lautũ uel lotum. In secundæ uerò cõiugationis & tertiæ uerbis in io desinẽtibus & in omnib. quartæ nunquã crescit præteritũ perfectũ, sed uel pares habet præsenti syllabas, uel minuitur. Pares, ut pareo parui, habeo habui, cupio cupiui, munio muniui, apio aperui. Minuitur una syllaba, ut augeo auxi, ardeo arsi, uideo uidi, facio feci, cõperio cõperi. In alijs uerò omnibus uerbis tertiæ cõiugatiõis, modo pares habet, modo una syllaba uincit, nunquã aũt minuitur. Pares, ut ago egi, frango fregi, uinco uici. Vincit, ut credo credidi, arcesso arceßiui, occulo occului, curro cucurri. Et notandũ est in omnib. uerbis dissyllabis, quibus interposita est cõsonans, ꝙ si pares sint præterito & in præsenti syllaba, penult. uel natura uel positiõe producitur, siue sit in præsenti lõga siue nõ, ut iuuo iuui, rego rexi, frãgo fregi, lego legi, scando scãdi, ludo lusi. exceptis scindo scidi, findo fidi, bibo bibi. Si. n. pura sit penult. in plerisq; corripitur, et nõ in ptõ, ut luo lui, nuo nui, spuo spui, suo sui, ruo rui, eo ij inuenitur & iui. In paucis producitur, ut struo struxi, fluo fluxi, neo neui. Idẽ fit etiam cũ à trisyllabis præsentibus dissyllaba fiũt præterita, ut sedeo sedi, uideo uidi, facio feci, capio cepi, iacio ieci, augeo auxi, ardeo arsi, foueo foui, faueo faui. In crescentib. uerò, in quib. repetitio fit principij per præteritũ, penultimæ uel antepenultimæ principalis syllabæ præsentis tẽpora seruãtur in præteriti penultima, ut cædo cecidi, curro cucurri, parco peperci, pẽdo pepẽdi, mordeo momordi, tõdeo totondi, spõdeo spopondi, fallo fefelli, pedo

pepedi,

pepedi,cado cecidi,cano cecini,pario pepĕri,posco popōsci,tendo tetēdi. Excipiūtur pēllo pepŭli,tāngo tetĭgi,pāngo,pepĭgi,pūngo pupŭgi,dĭsco dĭdĭci, pcēllo percŭli,& tūndo tutŭdi. Vnde Horat.epist. lib.2.Speratum meritis dirā q cōtudit hydrā. Et in prima quidē coniugatione principiū immobile manet, in supradicto tēpore, exceptis quatuor uerbis,sto steti,do dedi,lauo laui, iuuo iuui.Illa enim duplicāt cōsonantē, hæc uocalē in præsenti correptā penultimā, in præterito perfecto producūt. quod in nullo alio supradictæ cōiugationis accidit uerbo.In secūda uerò et tertia omni loco est, ubi inuenimus moueri literas uel syllabas præsentis.Per singulas igitur tā uocales quàm consonātes, per ordinē ostēdemus solitas fieri mutationes. A breuis modo manet eadē,ut careo carui,rapio rapui, ualeo ualui. modo producitur, faueo faui.modo mutatur in e correptā,ut cado cecidi,tāgo tetigi.modo in e productā,ut ago ēgi,facio fēci,iācio iēci, frāgo frēgi. pducta uerò nō mutabitur,rādo rāsi,pāreo pārui.Et sciendū qđ cū ā breuis in ē pductā cōuertitur, uel dissyllabū est tā præsens quàm præteritū,ut āgo ēgi, frāngo frēgi. uel à præsenti trisyllabo præteritū dissyllabū fit,ut facio fēci,iācio iēci. in e uerò correptā ex contrario.quādo à præsenti dissyllabo præteritū fit trisyllabū,ut cado cecidi, tango tetigi. E correpta modo eadem manet, ut egeo egui.modo producitur, ut lego legi, sero seui,sedeo sedi,cerno creui, uenio ueni.modo mutatur in ā productam,ut sterno straui. modo in ī correptam, ut eo ij.modo in ī productam,ut tero triui.modo in ŭ correptam, ut doceo docui,moneo monui. Producta si fuerit,in præterito quoque producitur, uel natura uel po-

 sitione,

sitione, ut cedo cessi, credo credidi. I correpta modo manet eadẽ, ut niteo nitui. modo producitur, ut uideo uidi, cupio cupiui. modo in e conuertitur uel natura uel positione longã, ut incipio incepi, aspicio aspexi. modo in ŭ correptam, ut rapio rapui. producta manet eadem, ut figo fixi, rideo risi, nitor nisus, fido fisus. O correpta modo manet eadẽ, ut doceo docui, condo cõdidi. modo producitur, ut moueo moui, foueo foui, fodio foui. O producta in quibusdã manet, ut oro oraui, dono donaui: in alijs corripitur, ut pono posui, cogo coegi. Vt correpta modo manet eadem, ut ruo rui. modo producitur natura uel positione, ut fugio fugi, struo struxi, fluo fluxi. Producta quoq; modo manet, modo mutatur: manet ut excũdo excũdi, lũdo lũsi. mutatur in ŭ correptã, ut pũngo pupũgi, tũndo, tutũdi. Ae diphthõgus in quibusdã manet, quaero quaesiui, laedo laesi. in alijs mutatur in i productam, caedo cecidi. Au manet eadem, ut augeo auxi, haurio hausi. mutatur in uno anomalo in aps, aufero abstuli, b manet, bibo bibi, habeo habui, mutatur in ps uel duo ss scribo scripsi, nubo nupsi, iubeo iussi. Quaeritur tamen de scripsi & nupsi cur non per b sed per p scribantur: & est euphoniae causa, quod in principio syllabae b ante s uel ant inueniri non potest, ut ipse aptus. Nam absonus & abstinens & obtinens & similia non in eadem syllaba habent coniunctas b & s & b & t cum praepositio separatim est syllaba accipienda. Igitur participia quoque supradictorum uerborum rationabiliter per p & t scribuntur, scriptus, nuptus, & nomina ex his deriuata, scriptor, nuptiae. C modo manet, ut doceo docui, facio feci. modo duplicatur, ut cano cecini, cado cecidi, caedo cecidi.

di.modo transit in s,ut mulceo mulsi,farcio farsi. modo in x,ut duco duxi,sancio sanxi. D manet eadem,candeo candui,defendo defendi.duplicatur perdo perdidi,credo credidi.transit,in s,lædo læsi,uel in duas ss, cedo cessi. F manet ferueo ferui uel ferbui,frango fregi.duplicatur fallo fefelli.G seruatur eadem,egeo egui,lego legi. mutatur in s,ut algeo alsi,turgeo tursi, mergo mersi : uel in x, ut frigeo frixi,augeo auxi,pingo pinxi,mingo minxi,tingo tinxi subtrahitur,gigno genui.H est ubi manet integra,habeo habui. est ubi mutatur in x traho traxi, ueho uexi.L manet per se,ut oleo olui,alo alui,occulo occului : uel mutatur in s,ut uello uulsi : uel subtrahitur, ut percello percellui,pello pepuli. M manet, timeo timui, emo emi,assumit ps demo dempsi,como compsi, promo prompsi.geminatur mordeo momordi. subtrahitur rumpo rupi.N seruatur eadem,moneo monui.assumit s,maneo mansi.mutatur in s,pono posui.uel in ps,temno tempsi.uel in u loco consonantis,sterno straui,decerno decreui. subtrahitur liquo liqui,uinco rici. P manet sapio sapui uel sapiui, rapio rapui, pareo pario, peto petiui. repetitur pello pepuli,parco peperci, pendeo pependi. assumit s, repo repsi, scalpo scalpsi. conduplicatur reperio repperi. Q manet eadem, quæro quæsiui, queo quiui.transit in s,ut torqueo torsi. R manet, curro cucurri,terreo terrui.transit in s,quæro quæsiui, uro ussi, haurio hausi,uel in u consonantis loco,tero triui.S manet,censeo censui,arcesso arcessiui. T manet, uerto uerti.transit in s, mitto misi, concutio concussi. X manet, texo texui, nexo nexui. Sunt igitur formæ generales præteriti perfecti 8.In ui syllabam,in ij,in uī diuisas, in

z 6 si,

si, in xi. & in i antecedente consonante, quæ in præsenti tempore ante o uel eo uel io inuenitur, & quæ in principio geminat consonantē, & quæ in fine. Et in ui quidem quatuor coniugationum sunt uerba quæ terminant præteritū, ut amo amas amaui, fleo fles fleui, cupio cupis cupiui, munio munis muniui. In ij uerò tertiæ & quartæ, quæ in ui desinentia intercepta u consonante corripiunt i penultimā, ut cupiui cupij, arcessiui arcessij, siui sij, muniui munij, audiui audij. In ui diuersas omnium coniugationum uerba inueniuntur terminantia: primæ, ut tono tonas tonui, seco secas secui: secundæ, teneo tenes tenui, habeo habes habui: tertiæ, annuo annuis annui, pono ponis posui, alo alis alui: quartæ, prosilio prosilis prosilui, aperio aperis aperui. In si, secundæ & tertiæ et quartæ: secūdæ, ardeo arsi, rideo risi, suadeo suasi: tertiæ, ludo lusi, cedo cessi, uro ussi, scalpo scalpsi: quartæ, raucio rausi, haurio hausi, farcio farsi. In xi similiter secūdæ & tertiæ & quartæ: secundæ, augeo auxi, frigeo frixi, mulgeo mulxi: tertiæ, duco duxi, pingo pinxi, coquo coxi, uiuo uixi: quartæ, uincio uinxi, sancio sanxi. I habent post consonantē positā ante o uel eo uel io præsentis tēporis: & in prima, ut iuuo iuui, lauo laui: & in secunda, ut prandeo prandi, sedeo sedi, uideo uidi, foueo foui: & in tertia, bibo bibi, lego legi, defendo defendi, fugio fugi, fodio fodi: & in quarta reperio repperi, compeperio comperi. Geminant consonantē in prima quidē coniugatione duo monosyllaba, do dedi, sto steti. In secunda principales tantūmodo syllabas mordeo momordi, tondeo totōdi. In tertia aliâs principales, aliâs finales: Principales quidem, ut disco didici, cano cecini, pello pepuli.

finales

finales uerò, ut credo credidi, uendo uendidi. Formis igitur generalibus præteriti cognitis, nunc necessariũ esse existimo de penultimus quoq; uniuscuiusq; formulæ syllabis generaliter tractare. non minus enim hæ quoq; ad omnem rationem declinationis, tam præteriti perfecti quàm plusquãperfecti, necnon & participiorũ eiusdem tẽporis necessariæ sunt. In ui terminantiũ omnis penultima longa est, uel natura uel positione. & uel in præsenti quoq; habent u loco consonãtis, ut iuuo iuui, lauo laui, moueo moui, caueo caui, paueo paui, faueo faui, foueo foui, uoueo uoui, uoluo uolui, soluo solui. uel à secunda persona præsentis nascũtur, abiecta s & assumpta ui, ut amas amaui, oras oraui, fles fleui, cõples compleui, cupis cupiui, audis audiui. Vel pro n uel r uel sc quæ in præsenti tẽpore inueniuntur ante o, u habent loco consonantis principalẽ extremæ syllabæ in præterito perfecto, ut sino siui, decerno decreui, tero triui, quiesco quieui, pasco paui. Et primæ quidẽ coniugationis, & tertiæ uerba in ui syllabã facientia, præteritum perfectum, quæ à prima persona nascuntur, pares habent tam in præsenti quàm in præterito pfecto syllabas, ut iuuo iuui, lauo laui, sterno straui, sino siui, tero triui, adscisco asciui. excepto quæro quæsiui, pono posiui antiquè, quod nunc dicimus posui. Quæ uero à secunda persona nascuntur, superant in præterito eandem secũdam personam una syllaba, ut accusas accusaui, deles deleui, cupis cupiui, munis muniui. Secũda uerò, quæ u loco consonantis ante eo habent, producũt antepenultimam, quæ in præsenti corripitur, & eo in i cõuertẽtia una syllaba minuũtur in præterito perfecto, ut caueo caui, moueo moui, paueo paui, uoueo uoui,

uoui, faueo faui, foueo foui. In ui diuisas præteritum perfe ctum exire in omni cõiugatione inuenitur. & si uocalis sit penultima ante o in præsenti, pares habet syllabas ei⁹ præteritum. Inueniuntur autem eiusmodi uerba in secunda uel tertia uel quarta coniugatione, ut doceo docui, moneo monui, rapio rapui, abnuo abnui, aperio aperui, cooperio cooperui: sin uero consonans sit ante o in præsenti, præteritum una syllaba abundat, quod in prima quidem coniugatione in omnibus in ui diuisas terminantibus præteritum inuenies, in domo domui, ueto uetui, sono sonui, seco secui. In tertia uerò hoc idem obseruatur in his omnibus, quæ non non habent uocalem ante o, ut occulo occului, tremo tremui, pono posui, succino succinui. quod in secũda uel quarta coniugatione non potest inueniri, cum hæc i, illa e semper habeãt ante o finalem. Et attendendũ quod penultimæ uel antepenultimæ præsentis tempora seruant in huiuscemodi præterito, siue pares habeant syllabas, siue abundent, ut domo domui, ueto uetui, tremo tremui, uolo uolui, pareo parui, candeo candui, habeo habui, aperio aperui. excepto uno, pono posui. quod cum in præsenti prouocat penultimã po in præterito, eandem antepenultimã factã corripuit. Nec mirũ, cum solũ hoc in no desinẽs & in s mutauit in præterito, & in ui diuisas terminauit, & sicut suprà diximus ueteres in ui quoq; syllabã hoc protulerũt. Omnis aũt penultima supradictæ formæ, hoc est in ui diuisas desinẽtiũ corripitur. Raro enim in Latinis dictionib. uocalẽ penultimã ante alterã uocalẽ productã inuenies. ideo aũt diximus raro, quia in fio uerbo artores produxũt penultimã, ut Verg. in Bucol. Oĩa uel mediũ fiant mare, ui

uite

uite *syluæ*. In ius enim terminantis genitiui penultima anceps est. In Græcis autem dictionibus sæpe hoc inueni tur, ut Menelaus, spondeus, dia. Verg. in 11. Italides quas ipsa decus sibi dia Camilla. In si terminātium perfectum penultimæ, uel natura uel positione producuntur. Natura, ut rideo risi, ludo lusi, haurio hausi, raucio rausi. Positione, uel geminata s, ut gero gessi, cedo cessi, premo pressi, uro ussi, percutio percussi. Vel n l r p ante si positis, ut algeo alsi, maneo mansi, ardeo arsi, tergo tersi, repo repsi, scalpo scalpsi. Et secundæ quidē uel quartæ minuunt unam syllabam in præterito, ut rideo risi, suadeo suasi, urgeo ursi, ardeo arsi, farcio farsi, raucio rausi, sarcio sarsi. Tertiæ uerò pares habēt syllabas, tam in præsenti, quàm in præterito, nisi uocalem habeant ante o, ut ludo lusi, mitto misi, rado rasi, rodo rosi. Si enim uocalē habeāt, minuūt ea quoq; una syllaba, ut concutio concussi, excutio excussi. Secūda enim quoq;, & quarta ideo minuūt, quia uocales habēt ante o. In xi terminātia præteritū perfectū secundæ & tertiæ & quartæ cōiugationis inueniūtur. Et nūc tantū natura quoq; producunt penultimā, quādo sit e penultima, ut rego rexi, tego texi, illicio illexi. In alijs enim positione sunt longæ tantum, ut traho traxi, uincio uinxi, duco duxi, quod ostēditur esse correptū ex nomine quod ab eo deriuatur, et corripitur dux ducis, sicut rexi produci approbatur ex noīe quod ab eo nascitur, rex regis. Quæritur igitur an luceo luxi debeat natura producta accipi, cum lux producatur, in quo etiam illud quæritur, nomē ne à uerbo, an magis ex noīe uerbū natum sit? quod esse mihi uerius uidetur. quō ab igne igneo & ignesco, & à flāma flammo flāmasco.

Quæ

Quæ præsentis temporis consonantes seruantia ante o uel eo uel io positas, easdem ante i habent finalē in præterito penultimas, uel natura uel positione habent productas, siue sint in præsenti correptæ, siue productæ, ut iuui, lauo laui, uideo uidi, sedeo sedi, faueo faui, lego legi, defendo defendi, fodio fodi, fugio fugi, uenio ueni. Excipiuntur *quæ in præsenti penultimam i habent correptam, eamq; seruant in præterito quoq; penultimam.* Ea *enim non producitur in præterito per hanc formam, & si in præsenti positione sit longa, ut bibo bibi, findo fidi, scindo scidi.* Et *sciendum quòd in his quoque in eo uel in io desinentia uerba una syllaba minuũtur in præterito, ut sedeo sedi, foueo foui, moueo moui, paueo paui, prandeo prandi, uenio ueni, reperio repperi. quod notãdum est, quòd antepenultimam produxit positione.* Alia *uerò pares habent syllabas cum præsenti, ut iuuo iuui, lego legi, frango fregi, defendo defendi, ago egi.* Repetunt *consonantes primæ quidem coniugationis duo monosyllaba, do dedi, sto steti, & ex his composita, reddo reddidi, resto restiti. habent autem penultimas breues.* Se*cundæ uerò in principio repetunt quædam, & habent penultimas positione longas, sicut in præsenti antepenultimas, ut tondeo totondi, mordeo momordi, spondeo spopondi, pendeo pependi.* Terti*æ autē quædam in principio repetunt, quædam in fine.* In *principio repetentia, si in præsenti penultimam breuem habuerint, in præterito quoq; corripiunt eam, cado cecidi, cano cecini, pario peperi.* Sin *longa sit in præsenti, penultima naturaliter in præterito quoq; producitur, ut cædo cecidi, pedo pepedi.* Sin *positione sit in præsenti penultima longa, est*

ga, est quando seruatur in præterito, est quando abiecta cõsonãte corripitur. seruatur in his posco poposci, parco peperci, fallo fefelli, tendo tetendi, pendo pepẽdi, curro cucurri. abiecta consonante corripitur in his disco didici, pello pepuli, tango tetigi, pango pepigi, pungo pupugi, tundo tutudi. & attendendum quòd omnia ea quæ geminãt principalem syllabam, seruãt non solum consonantem, uerumetiã uocalẽ primæ syllabæ præsentis temporis, tam in prima, quàm in secunda syllaba, nisi a sit. ea enim in e conuertitur, ut posco poposci, tendo tetẽdi, pendo pependi, curro cucurri, disco didici, pungo pupugi. excipitur pello pepuli. A uero in e mutatur, ut fallo fefelli, parco peperci, tango tetigi, pango pepigi, cano cecini, cado cecidi, pario peperi. & uide quod si penultima præteriti longa sit, ea quoq; seruat e, ut parco peperci, fallo fefelli: sin breuis, in i cõuertitur, ut tetigi, pepigi, cecini, cecidi. In hac enim cõiugatione, id est tertia, etiã in fine fit repetitio eiusdẽ syllabæ, ubiq; penultima correpta, uendo uendidi, credo credidi, reddo reddidi. Et sciendũ quod una syllaba abundat præteritũ, in quo fit repetitio principalis uel finalis, tam in prima q̃ in tertia cõiugatione, nisi i sit ante o, ut do dedi, sto steti, resto restiti, curro cucurri, parco peperci, cano cecini, cado cecidi. pario uerò quia i habet ante o, pares habuit syllabas. tam in præsenti, quàm in præterito perfecto, pario peperi. Quoniam igitur de generibus præteriti perfecti temporis uerborum formis collectim docuimus, nunc separatim per singulas coniugationes de uarijs eiusdem temporis speciebus, cuius difficillima est tractatio, omnium uerbi, quæstionum differe conemur.

De

DE PRIMA CONIVGATIONE.

PRimæ coniugationis uerba à secunda persona indicatiui modi, quæ in as desinit, tam in actiua quàm in neutrali significatione, abiecta s, & addita ui, faciunt præteritum perfectum, ut amo amas amaui, oro oras oraui, accuso accusas accusaui, meo meas meaui, hio hias hiaui, flo flas flaui, no nas naui. Excipiuntur hæc quæ in ui diuisas faciunt præteritū, subtracta a & s, domo domas domui, crepo crepas crepui, frico fricas fricui, mico micas micui, seco secas secui, sono sonas sonui, tono tonas tonui, ueto uetas uetui, plico plicas plicui uel plicaui, quod maximè in cōpositis dignoscitur. Nam cum præpositione, magis der ui diuisas, cum nomine uerò compositum, per aui terminat perfectum, ut implico implicui, applico applicui, explico explicui, replico replicui, cōplico cōplicui, duplico uero duplicaui, triplico triplicaui, multiplico multiplicaui. Inuenitur tamen etiam cum præpositione in aui faciens præteritū, sed in raro usu. Pacuuius: Quæ te applicauisti tamē ærumnis obruta. Cic. Rhetor. 2. Quod in itinere tam familiariter se applicauerit. Varro de poëtis lib. 1. Deinde ad Siculos se applicauit. Cubo quoq; cubui facit, à quo cōposita tā primæ quàm tertiæ cōiugationis inueniuntur, eundem tamen habent perfectū, incubo incubas incubui, et adiecta m incumbo incumbis incubui. Neq; quoq; nexas uel nexis, ut Probo placet, nexui. Verg. tamen in 5. Nexantem nodis, seq; in sua membra plicantem, secundum primam protulit coniugationem. Liuius uerò in Odyss. Nexebant multa inter sese flexu nodorum dubio. Actius in Deiphobo: Nos continuo ferrum eripimus, omnibus manicas neximus.

Necto

Necto tamē eius est primitiuū. Nam quomodo à participio amplexus, quod ex uerbo nascitur amplector, fit uerbum frequentatiuū amplexor amplexaris, sic à participio nexus, quod nascitur à uerbo necto, fit frequentatiuum nexo nexas. Vnde manifestum est, quòd rationabilius hoc secundum primam coniugationem protulit Vergilius. à necto tamen similiter nexui protulerūt pleriq;. Quidā tamen etiam nexi, necto nexi dicentes & nexus, ut flecto flexi & flexus. Verg. tamen in 5. Aen. Et parib. palmas amborū innexuit armis. Lucil. in 5. Hic solus uigilauit opinor, & cum id mihi uisus facere est, tum retia nexit. Supradictis adsunt quidam neco necaui uel necui, sicut & Probus & Carisius & Diomedes, ideoq; participium præteriti passiuum necatus à necaui, & nectus à necui facit. Horat. in 1. epist. Spem mentita seges bos est enectus arando. Liu. ab urbe cond. 21. Fame frigore, illuuie squallore enecti. Cic. Tusc. 2. Enectus siti Tantalus: sed propriè necatus ferro, nectus uerò alia ui peremptus dicitur. Enn. Hos pestis necuit, pars occidit illa duellis. Excipiūtur præterea hæc quatuor, do dedi, sto steti, nuo nui, lauo laui. quod antiqui tertiæ quoq; cōiugationis declinatione proferūt, lauo lauis lauit. Plaut. in Pseud. Gestas tabellas eas lachrymis lauit. Verg in 10. lauit improba teter Ora cruor. Idē in 3. fluidū lauit inde cruorē. A do quoq; cōposita, & à monosyllabis præpositionibus tertiæ sunt cōiugationis, ut addo addis reddo reddis, trado tradis, prodo prodis. Nā circū do circundas facit, quia circum & dissyllabū, & magis aduerbiū est, et hoc solū uerbū primæ cōiugationis a penultimā in præsenti, & præterito imperfect. & futuro, & infinito, & par

ticipio præteriti tẽporis et futuri corripit, damus datis, daris, datur, dabã, dabo, dare, daturus, datus. Et quæ ex *hoc solẽt fieri, ut dabamini.* Da enim ubiq; ante finẽ cor *ripitur in hoc uerbo simplici, ut daturus datum datu da tor, ut* Verg. in 1. Aen. *Vix ẽ cõspectu Siculæ telluris in al tum* Vela *dabãt.* In eodẽ: *Adsit lætitiæ Bacchus dator, et bona Iuno.* In eodem: *O paßi grauiora, dabit Deus his quoq; finẽ.* In eodem: *Si datur Italiã socijs & rege recepto.* Idem in 3. *Et pater Anchises dare fatis uela iubebat.* Idem in 6. *Cui datus hærebam custos, cursusq; regebam.* Persius: *Quin damus id superis de magna quod dare lance Nõ poßit magni Messalæ lippa propago?* A sto quoq; *cõposita seruãt duplicationem præteriti, ut resto restiti, consto cõstiti, prosto prostiti.* Ouid. *tamẽ abstit pro abstitit protulit in* 11. Metam. *Alcyones lachrymas, & quæ pars admonet, abstit.* Et *absisto enim & absto abstiti facit.* Supinum *uel participiale in um desinẽs, omnia primæ coniugationis uerba, quæ in aui præteritũ terminãt ui in tum conuertẽtia faciũt, ut amaui amatũ, oraui oratum, flaui flatũ.* Quæ *uerò in ui diuisas desinunt, si c ante o habuerint, mutant ui in tum, ut frico fricui frictum.* unde Iuuen. in 2. *si prurit frictus ocelli Angulus.* Simili*ter seco secui sectũ.* Sic *ergo necui nectũ fecit.* Ouid. in 4. *Metam. nec tu iam poteras enectum pondere terræ* Tol*lere nympha caput.* Mico *quoq; micui mictum debet facere. Sed dubitationis causa, quia mingo quoq; mictum facit, in usu non inuenitur. quamuis ab eo uerbo compositum, dimico dimicaui faciat & dimicatũ.* Liu. in 33. *Iusta quoq; acie, & collatis signis dimicatũ.* Quidã *autores usi sunt dimicaui in cõpositione rationabiliter, quã*

quam

quā emico emicui faciat. Lucan. in 1. Qualiter expressum uentis per nubila Fulmen emicuit. Plico etiā & plicatū & plicitū facit, & plicaui & plicui. ex eo igitur cōposita penultimā a uel i habēt in supino, duplicaui duplicatū, explicaui explicatū, implicui uel implicaui, qđ in raro usu est implicitū et implicatū. Vnde Lucan. in 3. Implicitas magno Cæsar torpore cohortes. Cic. uero in Pison. Quid auaritiæ quæ criminib. infinitis implicita est summā nunc explicē? Idē in eodē. Familiaritate implicatus. Sall. in 4. Hist. Implicatæ rates ministeria prohibebāt. Alia uero in ui diuisas præteritū desinētia ui in itū conuertunt in supino penultima correpta, domui domitum, cubui cubitū, tonui tonitum, sonui sonitū. Hor. tamen in Epodo Intonata protulit secundū analogiā pro intonita: Nō me lucrina iuuerint cōchilia, Magis'ue rombus, aut scari, Si quos eois intonata fluctib. Hyems ad hoc uertat mare. Vetui uetitū, crepui crepitū, accubui accubitū. Stat. in 1. Achil. quē quisq; sacrasset Accubitu genioq; locū. Hæc tamē ipsa & secundū tertiā uetustißimi protulisse inueniuntur coniugationē, ut Enn. in 11. Annal. Tūc clipei resonunt, & ferri stridit acumē. Idem in 13. Littora lata sonunt. Accius in Clytemnestra: Sed ualde resonūt regiæ. Lucret. in 3. caligare oculos, sonere aures, succidere artus. Steti uero statū supinum penultima producta debet facere. Vnde Lucan. in 2. Cōstatura fides superū. Cum datum & datus, sicut superius ostēdimus corripiant ā penultimā. Est tamē in hoc quoq; notādū, quod nomina ab eo deriuata, ā penultimā corripiunt & antepenultimam, ut status stata statum stabilis. Lucan. in 10. quorū stata tempora flatus. Idem in 5. Et quā nō stabili,

tremulo sed culmine cũcta Despiceret. Composita ab ea uariæ uetustißimi protulerũt, asto astitũ et astatũ, præsto præstitum et præstatum. Aemilius Porcina oratorin oratione uti lex Aemilia abrogetur: Tempore astiturũ atq; petiturũ me abesse. Brutus in epist. Occiso C. Cæsare postquam mare transiret præstatum est. V quoq; longam ante tum unum habet, iutũ, et ab eo cõpositũ adiutum. Au quoq; unum lautũ, quanuis uetustißimi etiã lauatum solebant dicere. Vnde Terent. in Eun. Abeunt lauatum, perstrepunt: pro lautum. & Ouid in 3. Fastor. Syluia Vestalis (quid enim ue, at inde moueri)

Sacra lauaturas mane petebat aquas.

Potum quoq; pro potatum. Verg. in Buc. Et potum pastas age Tityre, & inter agendũ. Teren. aũt in Phorm. perfecte protulit. Nam potaturus apud me est. Verg. in Buc. Huc ipsi potum uenient per prata iuuenci. Idem in 4. Geor. Quoq; modo potis gauderent intyba riuis. Lucan. in 5. Strymona sic gelidum bruma pellente relinquunt Poturæ te Nile grues. Sciendum autem quod in um desinens supinum, accepto uerbo infinito quod est ire, facit infiniti futurum, ut oratum ire, domitum ire, lautum ire uel lauatum ire, statum ire. Frequenter tamen antiquißimi neutro participio futuri addebat esse, & infiniti futurum significabant oraturum esse pro oratum ire dicentes, et facturum esse pro factum ire. Cato in 5. Orig. Illi polliciti sese facturũ omnia: per eclipsim esse, pro factum ire. quod Græci dicũt ποιήσειν, quod est infinitum futuri. Lucil. in 7. ad Penelopam conuersus ait, Nupturum te nupta negas, quod uiuere Vlyssem speras. In hoc quoq; subaudiendũ est esse, id est nupturum esse,

esse, pro nuptum ire, γαμηθήσεσθαι. Sylla in 21 rerum suarum: Ad summam perniciem rempub. peruenturam esse, pro peruentum ire, ἐλεύσεσθαι.

DE SECVNDA CONIVGATIONE.

Secunda coniugatio in eo desinit. Et ea terminatio propria est secundæ cõiugationis, exceptis paucis primæ coniugationis, meo meas, beo beas, laqueo laqueas, nauseo nauseas, enucleo enucleas, creo creas, screo screas, calceo calceas, quod alij calcio calcias. et quartæ duobus, eo is, queo quis, & quæ ex his componuntur, ut adeo, redeo, pereo, ueneo id est uenum eo, ineo, nequeo. I antecedente unũ inuenitur, cieo cies, hoc est uoco. Vnde Verg. in 1. bella cient, primaq; uetant consistere terra. Idem in 6. Aere ciere uiros, martemq; accendere cantu. Inueniatur tamen hoc idem etiam in io desinens quartæ coniugationis. Vnde Stat. in 4. Theb. suis excit in arma Antiquam Tyrintha deus. Lucan. in 2. Nunc urbes excite feras, date gentib. arma. Luc. auraq; cimus adortus. Liu. in 18. Aduersus interfectores C. Cæsaris ultoribus manum cõparans concibat. Præteritum tamen eius tã in ui q̃ in ij desinit ciui uel cij. Lucan. in 7. quantas in prælia nunquàm Conciuere manus. Verg. in 5. Famaq; finitimos & clari nomen Acestæ Excierat. Obseruãdũ aũt in omnibus est uerbis, quod si minua præsentis syllabas præteritũ, necessario penultimã producit, siue correpta, siue producta sit in præsenti, nisi syncopã patiatur, ut cieo ciui, et p syncopã cij: rideo risi, faueo faui, augeo auxi, moueo moui, sedeo sedi, facio feci, fugio fugi, fodio fodi, uenio ueni. Ergo liqueo licui, et lãgueo lagui, pares habẽt in ptõ, et in præsenti syllabas. Corripiunt. n. penultimas

præteriti, idq; usus comprobat. Ouid in 6. Metam. Imposito fratri moribunda relăquit ore. Idem in 4. nectare corpus Delicuit. Idem in 7. Delicuit, stagnumq; suo de nomine fecit. V loco consonantis ante eo habentia, eo in i conuersa, faciunt præteritum, & producunt penultimam necessario secundum præmonstrată regulam, ut moueo moui, foueo foui, caueo caui, paueo paui, uoueo uoui. Inueniuntur autem autores, qui quō in præterito primæ coniugationis in ui syllabă terminante, faciunt in secunda tam singulari quàm plurali, & in tertia plurali in runt desinente persona, penultimæ sycopam syllabæ, sic etiam in secunda coniugatione quando præteritum in ui desinit. ut Verg. in 4. Aen. hyrcaneq; admorunt hubera tigres: pro admouerŭt. Hor. Serm. 1. Hunc hominĕ si uelles tradere dispereă ni Summosses omnes: pro summouisses. Conniueo, quod etiam cōniuo secundum tertiam protulerunt ueteres, præteritum tam in ui q̃ in xi habuit. Nimius Cassius in 23. Iliad. Nam non conniui oculos ego deinde sopore. Turpilius uerò in Paraterusa: Dŭ ego connixi somno, hic sibi prospexit uigilans uirginĕ. Caluus cōniuere infinitum secŭdum tertiă cōiugationĕ correpta penult. protulit, Cum grauis ingĕti cō niuere, pupula somno. Persius uerò secŭdæ protulit, Væ nisi cōniues oleum artocreasq; popello Largior. Ferueo quoq; etiă feruo inuenitur. Ab utroq; tamĕ præteritum ferui dicitur. Teren. in Adel. Sperabă iam deferuisse adolescentiă, à ferueo. Verg. in 1. Aen. Feruet opus redolĕtq; thymo fragrătia mella, à ferueo. Idem in 8. à feruo, Feruere Leucatĕ auroq; effulgere fluctus. Lucil. Feruit aqua et feruet, feruit nunc feruet ad annŭ. Ter. in Adel. Cum maxime

xime feruit, tam placidum quasi ouem reddo. unde ferue-ſco. dicitur tamē etiā per b ferbeo, ex quo ferbui. Horat. in 1. Serm. Velatumq; ſtola, mea cum conferbuit ira. Vnde & ferbeſco. Nec ſolum ea diuerſarū coniugationum inueniūtur uerba, ſed multa prætere a, ut ſtrideo ſtrides, & ſtrido ſtridis, fulgeo fulges, & fulgo fulgis, denſeo denſes, & denſo denſas, oleo oles, & olo olis. A ſtrideo, Lucan. in 6. Auribus incertum feralis ſtrideat umbra. A ſtrido, Verg. in 8. ſtriduntq; cauernis Stricturæ chalybū, & fornacibus ignis anhelat. A fulgeo, Verg. in 5. ipſiq; in puppibus auro Ductores longe effulgent. A fulgo, Idē in 8. auroq; effulgere fluctus. A denſo, Enn. in 8. Annal. Denſantur campis horrētia tela uirorū. A denſeo, Verg. in 10. Extremi addenſent acies. Ab oleo, Terēt. in Adel. Olet unguenta de meo. Ab olo, Plaut. infiniti uerbi ſecundā ſyllabā corripuit in Moſtell. Non omnes poſſunt olere unguēta exotica. Supinum à præterito fit, mutata ui in tum, ut ciui citum, moui motum, foui fotum. Nec ſolum in ſecundæ cōiugationis uerbis in ui præteritū facientibus, ſed etiam in alijs eſt obſeruandum, ut amaui amatū, accuſaui accuſatum, adiuui adiutū, cupiui cupitum, arceſsiui arceſsitum. Quæritur, cur, quum ſpiro ſpiras, & halo halas, ſpiraui & halaui faciant, rerum uocabula i habeāt ſpiritus & halitus, quæ puto eſſe anteriora uerbis. ideoq; non ſequi deriuatiuorū regulam, quomodo iudicatus, id eſt iudicatio, & dominatus, id eſt dominatio. Excipiuntur laui lautū, caui cautū, faui fautū, quæ differētiæ cauſa pro ā lōga, au diphthongū habuerunt, propter latū, catū, fatū, quæ alias ſignificationes habent. Et ſciēdū, ꝙ in omnib. huiuſcemodi ſupinis penultima pro-

 ducitur.

ducitur.exceptis satum à sero seui, quod etiam serui habuit in usu antiquitas unde sertũ, & sino siui situm. & à pono posui, uel posiui secundum antiquos, positũ: litum quoq; & itum & quitum notãda sunt. Verg. Georg. 4. & paribus lita corpora guttis. In deo excuntia longa uocali naturaliter antecedẽte, uel ar syllaba, deo in si cõuersa, faciunt præteritum perfectum, ut suadeo suasi, rideo risi, ardeo arsi. E uerò uel i breuibus ante deo positis, producunt easdem uocales, & o in i mutata, faciunt præteritũ, ut sedeo sedi, et ex eo cõposita, insideo insedi, subsideo subsedi, resideo resedi, uideo uidi, inuideo inuidi. præuideo præuidi. Et notandum quod à sedeo composita, quamuis in præsenti e in i conuertant, in præterito tamen eandem e productam seruant, ut poßideo possedi. strideo quoq; stridi facit, quod etiam strido stridis tertiæ coniugationis inuenitur. I autem tam in præsenti quàm in præterito productã habet. Verg. in 8. striduntq; cauernis Stricturæ chalybum, et fornacibus ignis anhelat. Lucan. in 6. Auribus incertum ferialis strideat umbra. Statius in 4. Huius inaspectæ luco stridere sagittæ. Accius in Alcestide: Cum strideret retracta rursus inferis. Sin autẽ prima syllaba in deo terminatorum post mutam aliquã, uel in semiuocalẽ e uel o correptas habuerit in aliquam liquidam desinentes duplicatur, sic tamen, ut priori geminatarũ extrema consonans subtrahatur. Et sic eo in i conuersis fit præteritum perfectum, ut pendeo pependi. tondeo totondi, mordeo momordi, spondeo spopondi. à quo etiam s in secunda demitur syllaba euphoniæ causa. In compositione tamẽ hæc eadem non geminant supradictã syllabam, ut respõdeo respondi, dependeo dependi, demor-

demordeo demordi, præmordeo præmordi, detondeo detondi. uetustißimi tamen etiam detotondi protulerunt. Ennius in Annal. Et detotondit agros lætos atq; oppida cepit. At Varro in magno talento: Detotonderat forcipibus uiti carpiferis. Au ante deo habentia per participium, in præterito declinãtur nunc, ut audeo ausus sum, gaudeo gauisus sum. Vetustißimi tamen & ausi, pro ausus sum, et gauisi pro gauisus sum protulerunt. Cato Censorius in oratione pro L. Antonio. Beneficij postridie iussisti adesse in diem ex die non ausi recusare. Liu. in Odyssea: Quoniam audiui paucis gauisi. L. Caßius Hemina in 2. Annalium: Idq́; admiratum esse gauisi. In hoc uerbo etiam illud animaduertẽdum, quod ausim ausis ausit, pro subiunctiuo, audeam audeas audeat inuenimus. Verg. in 2. Georg. Ausim uel tenui uitem committere sulco. Ouid. in 6. Metam. Et nihil est quod non incpino captus amore Ausit, nec capiunt inclusas pectora flammas. Omnia autem supradicta uerba deo in sum conuertentia faciunt supina, ut rideo risum, ardeo arsum, uideo uisum, mordeo morsum, pendeo pensum, tõdeo tonsum, respondeo responsum, audeo ausum. Gaudeo uerò etiam i post u assumpsit euphoniæ causa gauisum. A sedeo præterea geminauit s sessum. & fortasse differentiæ causa: ne si sesum diceretur, duæ partes esse putarentur. Alia uerò omnia in deo desinentia, per ui diuisas proferunt præteritum, ut candeo candui, studeo studui, frondeo frondiui, splendeo splendui. quorum supina mutatione eo in i, & assumptione tum debent fieri, ut canditũ, studitum, fronditum, splenditũ. Rarißime tamẽ ab omnibus neutris secundæ coniugationis, quæ in ui diuisas faciunt

*præteritum,inuenio,uel huiuſcemodi ſupinum,uel par-cipium futuri, ut caleo calui, terreo terrui, tepeo tepui, horreo horrui,flacceo flaccui, rubeo rubui, langueo lan gui,palleo pallui.Si qua tamen inueniantur i breuem an-te tum habent.*Vnde Iuuen.*à careo carui in* 2. *tollere dul cem Cogitat hæredem cariturus turture magno*. Et Cice ro *ualiturus à ualeo.* Excipitur *prandeo prandi.*Plautus *in* Menæch.*Prandi et potaui,ſcortum accubui.* Id quoq; *tamen in ſum facit ſupinũ quomodo ſuperiora,ut pran-ſum. quod tamen quamuis neutrum ſit habet* participiũ *præteriti pranſus,ut cœno cœnatus, iuro iuratus, careo caſſus,pateo paſſus,titubo titubatus*. Et *multa præterea à uetuſtißimis ſimiliter ſunt prolata* participia *præteri-ti à neutralibus uerbis,ut à ſeneo ſenectus,* ὁ γηράσας. di-ſcedo *diſceſſus*, ὁ ἀναχωρήσας. intereo interit⁹, ὁ ἀναιρεθείς. obeo obitus, ὁ τεθνεώς. occido occaſus, ὁ δύνας. potus, ὁ πεπωκὼς, καὶ ὁ ποθείς. ut iuratus, ὁ ὀμόσας καὶ ὁ ὀμοθείς. Catullus: *Sed hæc fuere non recõdita ſenecta quiete. Seneſco enim inchoatiuũ eſt.* Sãlluſt.*in* 4.*Hiſtor.* Omnes *quibus ſene-cto corpore animus militaris erat.Cæcil.in* 4. *Cuſtodi-bus diſceßis multi interficiuntur.* Claudius:*Pugna acri-ter cõmiſſa multis urinq; interitis.*Liuius in Proteſilao: Cupidius *miſerulo obito.* Lucil. *in* 2. *quæ horis ſublata duabus,* Oĩa *ſunt ſole occaſo ductoq;*. A *decreſco quoq; decretũ Liuius protulit in* 3. Erotopagnion: *nocte dieq; decretum & auctum.*Terent.*in* Hecyra:*Quid ais? cum uirgine unà adoleſcens cubuerit plus potus*. Hoc tamen *idem* Iuuen.*paßiuè protulit in* 4.*epotaq; flumina* Medo Prandente: *Sicut & iuratus tam actiuè quàm paßiuè profertur.*Cic.*in* 2.Verr.*Malo ei iurato ſuo quàm iniu-*

rato

rato aliorum tabellas cōmittere. Lucan. in 8. prisca ma-nent mihi per Latium iurata tonantē. A titubo quoq; titubatus. Verg. in 5. uestigia presso Haud tenuit titubata solo. Idem in 2. nunc cassum lumine lugent. Quamuis à careo futuri participiū nō cassurus, sed cariturus faciat, sicut suprà ostendimus Iuuenalē in 2. protulisse. A pateo quoq; passus nascitur teste Vergilio, qui ponit in 3. Aeneid. Et pater Anchises paßis de littore palmis. Idem in 2. paßis Priameia uirgo Crinibus. In geo desinentia l uel r antecedentibus, geo in si conuersa faciunt præteritum perfectum, ut indulgeo indulsi, fulgeo fulsi, algeo alsi, urgeo ursi, turgeo tursi, tergeo tersi, quod Probus & Carisius, & Celsus, & Diomedes comprobant, & ipse omnibus ualidior usus. Iuuenal. in 1. sed mox & pocula torques Saucius & rubra deterges uulnera mappa. Idem in 5. uasa aspera tergeat alter. Horat. in 2. Serm. posito pauone uelis quin Hoc potius, quàm gallina tergere palatum. Terent. in Eun. Ego 'ne? imperatoris uirtutem noueram & uim militum, Sine sanguine hoc non posse fieri, qui abstergerē uulnera. Est enim quaternarius iambus qui stare non potest, nisi penultima abstergerē producatur. Mulgeo quoq; mulsi facit, quamuis differentiæ causa quidā mulxi protulerūt, quia mulceo quoq; mulsi facit. sed Vergil. in 3. Georg. Quod surgente die mulsere horisq; diurnis, Nocte premunt. Enn. in 7. Annal. Mulserat huc nauē cōpulsam fluctibus pontus. Idē in 9. Cyclopis uēter uelut olim turserat alti Carnibus humanis distentus. Lucil. in 20. Purpureo tersit tunc latas gausape mēsas. Idē in 4. Obtursi ebrius. Syllaba uerò naturaliter lōga ante geo mutāt geo in xi, & faciunt ptūm perfectū,

lugeo luxi, augeo auxi, frigeo frixi. Alia uerò oĩa in geo desinentia eo in ui diuisas mutant in præterito, ut egeo egui, indigeo indigui, rigeo rigui, uigeo uigui. Supina quædam in si præteritum terminantia i in um cõuertētia faciunt, siue secundæ, seu tertiæ sint coniugationis (nam quartæ in tum faciunt supinũ) ut indulsi indulsum uel indultum. Vnde Marcellinus rerũ gestarũ 14. Tãquã licentia crudelitate indulta. Fulsi fulsum, alsi alsum, arsi arsum, tersi tersum, læsi læsum, lusi lusum, mulsi mulsum uel mulctum. Sallust. in 3. Histor. Dein lenita iam ira postero die liberalibus uerbis permulcti sunt. Vnde Cicero in cõcione Metelli, permulsa atq; recreata est. Varro in satyra: capite permulso. torsi quoq; torsum et tortũ facit. Cato in 2. Orig. Marsus hostẽ occidit priusquã Pelignus, propterea Marrucini uocantur de Marso detorsum nomen. itaq; & tortores et torsores dicuntur. Terent. in Phorm. Bonorum contortor, legũ distortor. Cic. in 4. Verrin. Quod fanum denique, quod non auersum atq; extersum relinqueris. à tergeo tersi tersum dixit, secundum supradictã proportionẽ. Excipiuntur gessi gestũ, ussi ustũ facientia supinũ. In xi uerò profcrẽtia præteritũ cuiuscunq; sint coniugationis xi in ctum cõuertētia faciunt supinũ, ut luxi luctũ, auxi auctum, frixi frictũ, aspexi aspectũ, illexi illectũ, duxi ductum, dixi dictũ, neglexi neglectũ, traxi tractũ, struxi structum, finxi fictum, & pinxi pictũ, & strinxi strictum, & minxi mictum, quæ euphoniæ causa n in supino abijciũt, quãuis iunxi iunctũ, et tinxi tinctũ, et uinxi uinctũ, & cinxi cinctũ, & pupugi, & punxi punctũ, et sanxi sanctũ seruet, in supino quoq; n. Excipiuntur flexi et fluxi, quæ in supinis quoq; seruaue

runt

runt x, flexum fluxũ. quamuis uetustissimi & fluctus pro fluxus, & flucturus pro fluxurus soliti sint dicere. Vnde & fluctus ipse motus aquarum. In gui uero facientia præteritum, quia neutralia sunt, non habent in usu supina, debent autē secundũ analogiā in itum ea facere, sicut supradictum est. In queo desinens unum inuenitur secundæ coniugationis in si terminans præteritũ, torqueo torsi. & ex eo composita, distorqueo distorsi, cōtorqueo contorsi, extorqueo extorsi. Supina secundũ paulo antè expositā regulam in sum proferunt, torsum, distorsum, controrsum, extorsum. Inueniuntur tamen etiam in tum & frequẽtius. In leo desinẽtia, si ante l aliā consonantē habuerint coniunctam ei in eadē syllaba, & ab oleo uel leo cōposita, per ui syllabā faciunt præteritũ perfectũ, impleo impleui, cōpleo compleui, suppleo suppleui. cuius simplex uerbũ nō legi. fleo fleui, defleo defleui, cleo cleui, oleo oleui, aboleo aboleui, adoleo adoleui, obsoleo obsoleui, exoleo exoleui, deleo deleui, releo releui, quanuis oleo & oleui & olui faciat. Et similiter redoleo & redoleui & redolui, quia non mutant significationē. Horat. in 1. epist. Vina ferè dulces oluerunt mane camœnæ. Lucil. in 30. Quis totũ scis corpus iam perolesse bisulcis: pro peroleuisse. Verg. in 12. mox cum matura adoleuerit ætas. Varro tamē etiam adoluit protulit in 3. Rhetor. Postquā adoluerit hæc iuuentus. Caßius ad Tiberiũ 2. At cōtra Aegyptios sacrificiũ ubi integrũ anserē adoluerũt. Paßiui quoq; participium adultus, pro adoletus prolatũ est. Antias in 74. Eo oēs hostiæ uituli 26. coniecti, & ita omnia adulta sunt. Obsoleo quoq; obsoleui facit. Nō est enim à soleo quod solitus sum uel solui secūdũ

Sallu-

Salluſtium facit perfectum, qui in 2.Hiſtor. ponit: Neque *ſubſidijs uti ſoluerat cõpoſitis, ſed ab obs & oleo, ſicut obſcœnus ab obs & canẽdo uel cœno, uel ἀπὸ τ̃ κοινõ, ut de & inquino.* Cic. *de imperio* Cn.Pompeij: *Obſoleuit iam iſta ratio, re multo magis quàm uerbis refutata.* Idẽ *in 1.*Rhetor. Hoc *uerò à pleriſq; eorũ deſertũ obſoleuiſſe.*Idem *pro Cælio:* Chartæ *quoq; quæ illã priſtinã ſeueritatẽ obtinebãt obſoleuerũt.* Exoleo *quoq; exoleui, unde exoletus exoleta exoletũ.*Plaut.*in* Medico:Domi *reli qui exoletã uirginẽ. id eſt grandẽ, quæ exoleuerat.* Abo*leo uero uelut redoleo et abolui et aboleui facit ptũm: unde & abolctũ et abolitũ et abolitio dicitur.* Liu.*in* 8.Etſi *omnis diuini humaniʹque memoria aboleuerit.* Perſius: Hoc *iuuat, hic inquis ueto quiſquã faxit oletum.* Cic. *in* Verr.*de prætur. urbana:* Vereor *ne hæc cuipiã nimis antiqua, etiã obſoleta uideantur.* A *deleo cuius ſimplex, id eſt leo, in uſu non eſt, deletum, à delino delitũ naſcitur, quod* Probus & Caper *cõprobant, uſu quoq; adiuuãte.* Verg.*in* 4.Georg.& *paribus lita corpora guttis.*Cic.*in* 1.Epiſt.*ad* Caluum: Tuli *moleſte quod literæ delitæ ſunt mihi à redditæ.* Idẽ *in* 4. Verrin. Tabulæ *ſunt in medio quæ ſe corruptasq; atq; interlitas eſſe clamant.* Actius *in* Atreo:Epularum *fictor ſcelerum fratris delitor.* Supina *ſecundum iam prædictam regulam in ui ſyllabã præteritum terminãtium faciunt, ut cõpleui completum, defleui defletũ, obſoleui obſoletum, aboleui aboletũ, abolui abolitum, deletum à deleo. unde & letum ipſa res quæ delet uitã, quaſi à leor ſimplici, quod in uſu non eſt, profertur. alia uerò omnia uerba in leo deſinentia, eo in ui diuiſas transferentia, faciunt præteritum, ut doleo dolui, caleo*

calui,

calui, palleo pallui, excelleo excellui, quod et excello in/uenitur. Alia quoq; omnia secundæ coniugationis uerba quæcunq; consonante ante eo posita, eo in ui diuisas conuertētia faciunt præteritum perfectum, ut habeo habui, rubeo rubui, doceo docui, arceo arcui, timeo timui, iaceo iacui, teneo tenui, caneo canui, cādeo candui, stupeo stupui, tepeo tepui, pareo parui, careo carui, horreo horrui, floreo florui, censeo cēsui, pateo patui, liqueo licui, ex quo liquesco inchoatiuum. Ouid. in 4. Metam. Protinus imbutum cœlesti nectare corpus Delicuit, terramq; suo madefecit odore. A liceo quoq; licui facit. Excipiuntur hæc, iubeo iussi, sorbeo uel etiam sorbo, ut Probo placet, sorpsi uel sorbui. Lucan. in 4. Absorpsit penitus rupes, & tecta ferrarum. Cic. in 2. Philipp. In sanguinem ciuilem exhausit, uel potius exorbuit. Idem pro Murena: Difficultatē exorbuit. Mulceo mulsi, maneo mansi, neo neui, hæreo hæsi, luceo luxi, polluceo polluxi. Plautus in Sticho: Vt decumam partem ex uoto Herculē polluceam. Neuius in Colace: Qui decumas partes quantum alieni fuit polluxit, tibi à publicando epulo Herculis decumas. Supino in ui quidem diuisas facientia præteritum neutra deficiunt, sicut suprà diximus, ut canui, stupui, tepui, horrui, parui, egui. Deficit etiam metui, timui. Nam à carui uel caritum uel cassum uidetur posse dici, quia futuri participiū cariturus, præteriti casus inuenitur. Iuuen. in 2. quō ante dictū est: tollere dulcē Cogitat hæredē cariturus turture magno. Verg. in 2. Aeneid. Demisere neci, nunc cassum lumine lugent. Actiua uerò plerunq; ui uocales in i correptam conuertentia assumunt tum, ut habeo habui habitum, inhibeo inhibui inhibitū, præ-

præbeo præbui præbitum, moneo monui monitum. Pau ca autem ui in tum uertunt, nisi consonantiũ natura pro hibeat, ut teneo tenui tentum, doceo docui doctum, censeo uero censui censum, quia in simplici dictione n antecedente s & t, sine r sequi non possunt. Iußi uerò & mulsi & mansi & hæsi secundum prænunciatam regulam in si proferentia præteritum, i in um cõuertentia faciũt supinũ, iußi iussum, mulsi mulsum, mansi mansum, hæsi hæsum. à sorbui sorbitum, à sorpsi uerò sorptum debet fieri supinum, ut ab habeo habitum, & præbui præbitum. & à scripsi scriptum, à nupsi nuptũ. quorũ neutrũ adhuc in usu non inueni, id est, nec sorbitũ, nec sorptum. à luxi quoq; luctum, et à polluxi polluctum, exigit ratio in xi terminantis præteriti, sed autoritas deficit. Neui uerò in ui terminantium seruat regulam, in supino conuertens ui in tum, neui netum.

In codice, de quo suprà, ita scriptum erat: Artis Prisciani uiri eloquentißimi grammatici Cæsariensis doctoris urbis Romæ Constantinopolitanæ Liber Decimus.

IN io a antecedẽte unũ inuenitur, aio, quod in prima quidem persona i loco consonantis habet duplicis, quæ & geminabatur à uetustißimis aijo. In secũda uero & tertia transit in uocalẽ necessario, quia cõsonans sequitur, ais ait. Itaq; pares habet in tribus psonis syllabas, cũ omnia in io desinẽtia, tertiæ uel quartæ cõiugationis, una sylla ba minores habeãt prima persona, secundã & tertiam, ut facio facis facit, audio audis audit. sed in hoc primæ personæ penultima positione producitur, secundæ uerò & tertiæ corripitur. et sicut quibusdã uidetur tertiæ est

con-

coniugationis, nec per totam in usu inuenitur declinationem. cuius præteritum, cum ait, in tertia inueniatur persona, debuit ai primam facere, quæ in usu non est. potest tamen ait quoq; præsens intelligi pro ptõ. Sed cum imperatiuus in i terminans reperiatur, quartæ magis ostenditur esse coniugationis. Neuius: An nata est sponsa prægnans? uel ai, uel nega. E quoque antecedente in io unum inuenio meio, tertiæ coniugationis, in quo similiter i loco consonantis est. Iuuen. eius infinitum profert in i. Cuius ad effigiem non tantum meiere fas est. Pers. Pingue duos angues, pueri sacer est locus extra Meijte. Quidam tamen etiam meio meias dici putauerunt. Sed mingo quoque dicitur, ex quo præteritum in usu minxi. Vnde Horat. hunc perminxere calones. Ex quo secundum regulam nascitur in ctum supinum mictum. Horat. in 1. Sermon. Mẽtior. at si quid merdis caput inquiner albis Coruorum, atq; in me ueniant mictum atque cacatum. Vnde etiam meditatiuum micturio, ut lectum lecturio, partum parturio, esum esurio. à supinis enim meditatiua solent fieri. In io quoque u antecedente unum inuenio, inquio. quod plerique artium scriptores putant in usu non esse. Sed Cicero ponit hoc in 2. de orator. Attendere & aucupari uerba oportebat inquio, ut ea quæ sunt frigidiora uitemus. In eod. Tu uerò inquisti molestus non eris. Idem in Verrẽ de signis: Qui me ubi uiderũt, ubi sunt Pamphile inquiunt Scyphi. Idem in 4. ad Heren. Quid enim tibi uis? aliquis inquiat. Et ex quo apparet secundũ analogiam, inquiam quoq; debere dici. Idem ad eundẽ in 4. At non Africani nepotes inquit, istiusmodi fuerunt. In eodem: Videte nunc, inquit, iudices, quemadmodum me Pla

gioxippus iste tractarit. Pers. Hoc iuuat, hic inquis ueto quisquã fixit oletum. Terentius quoq; imperatiuũ eius inque in Phorm. posuit: Tum Antiphonem uideo ab sese amittere Inuitum eam inque. Ergo secũdum analogiam tertiæ coniugationis inuenitur eius tota ferè declinatio uerbi. Supinum uerò ab eo non inueni, nec quæ solẽt ab eo nasci. In cio a antecedente mutãt eam in e productam, & abiecta o, productaq; i faciunt præteritũ perfectum, ut facio feci, iacio ieci. Ex his composita cum præpositione quamuis in præsenti mutent a in i, tamẽ præteriti regulam seruant, quæ est in simplicibus, ut efficio effeci, perficio perfeci. Ideo autem dixi cum præpositione composita mutare a in i, quia si cum alia parte cõponantur, seruant, ut calefacio calefeci, tepefacio tepefeci, tremefacio tremefeci, stupefacio stupefeci. abijcio quoque abieci facit, conijcio conieci, inijcio inieci, proijcio proieci. Inuenitur tamẽ etiã simplex, icio icis. Vnde Verg. in 12. ictũ iam fœdus, et omnes Cõpositæ leges. Alia uero i ante cio habentia eandẽ i in e conuertunt, & cio in xi, ut aspicio aspexi, conspicio conspexi, illicio illexi, pellicio pellexi. Excipitur elicio elicui. Liu. ab Vrbe cond. lib. 5. Ad colloquium uatem elicuit. Et puto ideo, ne si elexi diceremus, necessario participiũ electus fieret, & esset dubitatio significationis. pellicui quoq; pro pellexi ueteres protulerunt. Liu. in Laodamia: Aut nunc quæpiam alia te illo Asiatico ornatu affluens, aut Sardiano ac Lydio fulgens decore & gloria pellicuit. Sed Terent. in Phor. Is senem per epistolas pellexit, modo nõ mõtes auri pollicens. inuenitur etiã allicuit & pellicuit. Piso Histor. 1. Cuius unius premio multorũ allicuit animos. P. Varro belli Sequanici

quanici lib. 2. Deinde ubi pellicuit dulcis leuis unda sapo ris. Supina ex illis quidem, quæ a habent ante cio fiunt à præsenti, io conuersa in tum, ut facio factũ, iacio iactum. In omni enim uerbo siue penultima, siue antepenultima sit, a seruatur etiã in supino, quamuis mutetur in præterito perfecto, ut facio feci factũ, iacio ieci iactũ, capio cepi captũ, ago egi actum, frango fregi fractũ, cado cecidi casum. Ex his cõposita quæ in præsenti mutant a in i, ut facio inficio, capio incipio, & in supino a in e conuertunt, ut factũ infectum, captũ inceptũ. Illa uerò quæ componuntur à uerbis in go desinentibus, quamuis mutent a in i, tamen in supino immutabilẽ seruant eam, ut ago exigo exactũ, frango infringo infractũ, tango cõtingo contactũ, pango impingo impactum. Quæ uerò in xi terminant præteritũ secundum præmonstratã regulam, xi in ctum cõuertentia, faciunt supinum, aspexi aspectũ, illexi illectum, elicui uero elicitum facit. Vnde Lucan. in 9. Virus & elicitum iussumq; exire repugnat. Et Stat. in 4. Theb. dure quàm mortis limite manes Elicitos. In dio desinẽs inuenio unum, fodio fodi, & ex eo cõposita perfodio perfodi, effodio effodi: quod penultimam præteriti produxit necessario secundũ prædictam regulam quam ostendimus. Quod si minuãtur præsentis syllabæ, in præterito producitur penultima, nisi per syncopã uel apocopã proferatur. Supinũ in sum facit geminata s, ut fodi fossum. omnia enim uerba, quæ in di finiũt præteritũ perfectũ in sum faciunt supinũ, ut prandi pransum, momordi morsum, tetendi tensum, pandi pansum, defendi defensum, ascendi ascensum, sedi sessum, excepto dedi, quia primæ est cõiugationis, quæ nunquam in sum facit supinũ,

& ex eo compositis, quæ in tertiam transeunt coniugationem, & a penult. simplicis supini in i conuertunt, ut do dedi datũ, reddo reddidi redditũ, perdo perdidi perditum, uendo uendidi uenditum, credo credidi creditũ, condo condidi conditũ. In dior quoq; deponentia in sum faciunt supinũ, ordior orsum, ingredior ingressum. In gio similiter producta antepenultima, & ablata o extrema faciunt præteritum perfectum, ut fugio fugi, cõfugio cõfugi, perfugio perfugi, refugio refugi. Supinum o in tum conuertit fugio fugitum, confugio confugitum, perfugio perfugitum, refugio refugitũ. In pio, ca antecedente, mutant a in e productam, & abiecta o productaq; i faciunt præteritũ perfectum, ut capio cepi. Ab eo composita, in præsenti quidem mutant a correptam simplicis in i breuem, præteritũ uerò integrum manet, ut incipio incepi, recipio recepi, suscipio suscepi. Supinũ tam eius q̃ omniũ in pi uel in psi, uel in mi terminantiũ, præteritũ per præteritum profertur, ut cepi captũ, incepi inceptum, concepi conceptũ, rupi ruptum, scalpsi scalptum, compsi comptũ, prompsi promptũ, dempsi demptũ, scripsi scriptũ, nupsi nuptũ, emi emptum, ademi ademptũ, rapui quoq; raptum facit. Similiter & ex eo composita, corripui correptũ, arripui arreptũ. Cum uerò ante pio habentia, o in i conuertunt, & producũt penultimam in ptõ, ut cupio cupiui uel cupij. Et ex eo cõposita, ut concupio cõcupiui uel concupij. Vetustissimi autẽ etiam secundum quartam coniugationẽ solebãt proferre hoc uerbũ. Lucret. lib. 1. confringere ut arcta Naturæ primus portarum claustra cupiret. In ui diuisis faciẽs præteritũ unũ inuenio supradictæ terminationis, rapio rapui. Et ex hoc composita

eripio

eripio eripui, surripio surripui. Nam surpui per syncopam protulerũt quidam poetarũ, ut Horat. in 4. Carm. Quae me surpuerat mihi Felix post Cinarã. Sapio tam sapiui uel sapij q̃ sapui protulisse autores inueniũtur. Probo tamẽ sapui placet dici, Carisio sapui uel sapiui, Aspro sapiui & sapij secundum Varronem, quod Diomedes etiã approbat. Nonius tamẽ Marcellus de mutatis coniugationibus sic ponit sapiui pro sapui. Naeuius in uirgine praegnãte: Quãdo ego plus sapiui qui fullonẽ compreßi quinquatribus. Terẽtius similiter: Cũ intelligo resipijsse pro resipiuissẽ. Caper utrunq; in usu esse ostẽdit. Afran. in Brundusinis: Equidẽ nunc resipui postquã pectus est laetitia onustũ. Plaut. in Rud. Pol magis sapuisset, si dormiuisset domi. Coepio qđ in usu nõ est coepi facit ptũm. Terent. in Adel. praeteritũ imperfectum subiunctiui eius uerbi quod nascitur ex praesenti profert, sinerẽ ego illũ? aut non sex totis mensib. Prius olfecissem, q̃ ille quidquã coeperet? Supinũ à cupiui & sapiui secũdum supradictã analogiã, mutata ui in tum profertur cupitũ & sapitũ. In rio unũ inueni pario peperi. Vetustißimi tamẽ & secundũ quartã coniugationẽ hoc protulisse inueniuntur. Enn. Oua parire solet genus pennis condecoratũ. Sed Terent. in Phorm. Neq; parere iamdiu haec per aetatem potest. Idem in And. Hanc simulant parere, quo Chremetẽ absterreãt. Supinũ partũ debet esse, unde & partus, & parturio meditatiuũ. plerũq; enim regulã supini sequuntur, tam meditatiua q̃ frequẽtatiua exceptis quibusdã, de quib. in significatiõe uerbi diximus, ut lectũ lecturio & lectito, mictũ micturio et mictito, dictũ dicturio et dictito. Sic ergo partũ parturio & partito. Stat. tamẽ in 12.

Theb. participio futuri addidit i, atq; hosti ueniat paritura marito. Deponentia in rior desinentia, orior & morior, tam secundum tertiam, quàm secundum quartã coniugationem declinauerunt autores, orior oreris & oriris, morior moreris & moriris. Lucan. in 4. Non gratus moritur iugulo, qui prouocat hostem. Ennius in 14. Annal. Nunc est ille dies cum gloria maxima sese Nobis ostendat, si uiuimus siue morimur. Terent. in Eun. Risu emoriri omnes denique. Verg. in 2. Aeneid. telis Nostrorũ obruimur, oriturq; miserrima cædes. Lucil. in 3. Conturbare animam potis est quicunq; adoritur. Eorum supina ortum & moritum, quamuis oriturus, non orturus inueniatur participium futuri, sed præteriti ortus non oritus dicitur. Horat. epist. lib. Nil oriturum aliàs, nihil ortum tale fatentes. A morior quoque notandum, quod cum moriturus secundum analogiam faciat participium futuri, mortuus fecit præteritũ geminata u, quod in nullo alio participio inuenies, pro mortus uel moritus, quod proportio magis exigebat. In tio desinens per si facit præteritum geminata s, quatio quassi. quod (teste Carisio) in usu non est. percutio percussi, incutio incussi. Supinum secundum regulam in si terminantium præteritum exit quassum, unde frequẽtatiuum quasso quassas. Similiter percussum, incussum. nam ussi ustum, gessi gestum, torsi torsum uel tortũ excipiuntur, & quæ quartæ cõiugationis in si terminãt præteritũ perfectum, farcio farsi fartum, sarcio sarsi sartum, fulcio fulsi fultum, haurio hausi haustũ. P, uero ante si, posita (sicut supradictũ est) per ptum faciũt supinũ, demo dempsi demptũ, promo prompsi promptũ, nubo nupsi nuptũ, scribo scripsi

scri-

scriptum. In tior deponens, tam tertiæ quàm quartæ coniugationis unum inuenitur, potior. Verg. in 3. Aeneid. Fas omne abrumpit, Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur. I secundum tertiam coniugationem corripuit penultimam. Lucil. uerò in 5. Deficit alma Ceres, nec plebes pane potitur. secundum quartam coniugationem producta penultima protulit similiter Neuius in Iliad. 2. Foecundo penetrat penitus thalamoq; potitur. Infinitum tamē secundum quartam semper inuenitur. Cic. in 3. Inuect. Rerum potiri uolunt. Supinum in i tum desinit penultima producta potitū. In uo diuisas quacunq; antecedente consonante desinentia, mutant o in i, ut acuo acui, imbo imbui, induo indui, diluo dilui, annuo annui, spuo spui, suo sui, metuo metui, arguo argui. Verg. in 9. Euryalus me nulla dies tam fortibus ausis Dißimilem arguerit, tantum fortuna secunda. Idem in 11. Verba redarguerit. Excipiūtur struo struxi, fluo fluxi, pluo pluui. Liuius in 2. ab urbe cond. & in 21. & in 22. Lapidibus pluuisse. Et in 23. Sanguine pluuit. Nam unguo quidem Nisus & Papyrianus & Probus, tam ungui quàm unxi dicunt facere præteritum. Carisius uerò unxi tantum. Coquo, uel ut alij coco coxi, linquo liqui, tinguo uel tingo tinxi. Hæc tamē non uidentur in uo diuisas terminare, in quibus o uim literæ amittit. unde in guo quidem syllabam terminantia huiuscemodi, seruant regulam in go terminatorum, sicut & quæ in quo finiuntur rationē sequntur in co desinentiū. Dicimus enim ūgo ūxi, ut lingo linxi, et pingo pinxi, et linquo liqui, ut uinco uici. Ninguo quoq; ninxi, unde & nix, sicut à duxi dux, à rexi rex. Verg. in 3. Geor. Interea toto nō secius

æquore ninguit. Actius in Andromeda: cum ninxerit cœlœstium molem mihi. Extingo etiam extinxi, cuius simplex stinguo in raro est usu. Verg. in 4. Aen. *Cum genere extinxem memet super ipsa dedissem,* pro extinxissem protulit. Cicero tamē in Arato, stinguens participio usus est, quod à uerbo stinguo nascitur: *Quem neq; tempestas perimet, neq; longa uetustas Interimet stinguens præclara insignia cœli.* Idem passiuum eius uerbi in prognosticis protulit: *Vt cum luna means hyperionis officit orbi, Stinguuntur radij cæca caligine tecti.* Illud quoq; sciendum, quòd in ui diuisas terminantia præteritum perfectum, cum soleant corripere penultimam, tamē uetustissimi inueniuntur etiam produxisse eandem penultimam. In his maxime, quæ à præsenti in uo diuisas desinente proficiscuntur, ut eruo erui, arguo argui, annuo annui. Ennius in 2. *Annuit sese mecum decernere ferro.* Supina eorum i præteriti in tum conuertunt, & producunt u penultimā, acui acutum, imbui imbutū, indui indutum, annui annutum, innui innutum, argui argutū, unde & participiū argutus, id est cōuictus. Plaut. in Pseud. *Argutus malorū facinorū.* & futurū argutur*us*, & deriuatiuū ex hoc, uerbū argutor argutaris. Inuenitur tamē in usu etiā arguiturus pro argutur*us*. Sallust. in 2. Histor. *Quos aduersum multi ex Bithynia uolentes occurrere, falsum filiū arguituri.* Plaut. iterū in Pseud. de sycophanta: *Ecquid argutus es?* pro cōuictus. Excipitur rutum uel ruitum, quod u corripit, uel quod i seruauit. Nā secundū futuri participium, id est ruiturus debet ruitum esse. Lucan. in 4. *ruituraq; semper. Stat mirum moles.* Secundum præteritum uerò debet rutum dici penult. correpta.

Verg.in 11. Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum Pergama. Et uidetur hoc per syncopam i uocalis, in præterito prolatum erutus pro eruitus. ideoq; tempus præteriti perfecti simplex, quod habuit u ante i seruasse. à spuo & metuo, & pluo secundũ analogiã, sputum & metutũ uel metuitum, & plutum à pluui, uelut adiutum ab adiuui debent facere, sed in usu ea non inueni. Alia uerò supradictæ terminationis uerba extremã syllabã præteriti in ctum cõuertunt, ut struxi structũ, unxi unctum, liqui lictum. Excipitur fluxum, ut iam supradictum est. Deponentia in quor, mutant eam in cu, & assumentia tum, faciunt supinum, loquor locutum, sequor secutum, fruor uerò fructum facit, sicut struo structũ. Cic. in Horten. Et amœnitate summa perfructus est. Vlpianus tamẽ ad Sauinum, futurum, fruiturũ dixit non fructurũ, quomodo ortum oriturũ, erutum eruiturum, mortuum moriturũ. Quæ cũ in præterito nõ habeãt i, in futuro habẽt. In uo, u loco consonantis posita in l quidẽ desinente penultima, o extremã in i conuertunt, & faciunt præteritũ, ut soluo solui, uoluo uolui, caluo calui. Vnde Sallust. in 3. Hist. infinitũ paßiui protulit: Contra ille caluiratus: calui pro decipi. uocali uerò natura longa antecedente uo, in xi conuertitur in præterito, ut uiuo uixi, Supinũ i in tum conuertentia, faciunt u necessario in uocalẽ redeunte, solui solutũ, uolui uolutũ. sic debet etiã calui calutũ facere, quod tamẽ in usu non inueni. & puto calumniam ex hoc esse deriuatũ. Vixi autẽ in i terminantiũ regulã seruat in supino uictũ. In bo desinẽtia uerba uocali longa antecedẽte, bo in psi cõuertentia, faciunt præteritum perfectũ, ut scribo scripsi, nubo nupsi. nunquã enim

b ante ſ in principio ſyllabæ poteſt inueniri, ut Pſeudolus ipſe. Alia uerò o in i mutant in præterito, ut bibo bibi. Cicero in Verrem 2. An iſte unquam de ſe bonã ſpem habuiſſet, niſi de uobis malam opinionem animo imbibiſſet? Ouid. in 6. Metamor. Huberaq; ebiberant auidi lactantia nati. Lambo quoque lambi. Lucil. in 23. Iucundaſq; puer qui lamberatore placentas. Similiter ſcabo ſcabi. Idem Lucil. in 9. Scaberat ut porcus contritis arbore coſtis. Vnum excipitur, incumbo incumbis, quod etiã incubo incubas, ſecundũ primam coniugationẽ profertur, quod incubui facit præteritum. & omnia à cubo compoſita, ſiue primæ, ſiue tertiæ ſint coniugationis, ut accumbo, uel accubo accubui, incumbo uel incubo incubui. Et nunc quidem ſimplex eorum, id eſt cubo cubas primæ eſt coniugationis. Vetuſtißimi tamen & hæc & omnia quæ in ui diuiſas, faciũt præteritũ perfectũ in prima coniugatione, etiã ſecundum tertiã ſolebant declinare. Supina uerò in pſi quidẽ terminantium præteritũ pſi in ptũ cõuertũt, ut ſcripſi ſcriptũ, nupſi nuptũ. In bi uerò aſſumunt tum, bibitum, lambitum, accubitum, unde et accubitus dicitur. Et notandũ quod cum omnia in ſi terminantia ptũm, ſicut ſupra docuimus, in ſum terminent ſupinum, exceptis quartæ coniugationis uerbis, hæc quoque quæ p uel m ante ſi habuerint, ſi in tũ conuertũt, ut nũpſi nuptũ, ſcalpſi ſcalptũ, ſcripſi ſcriptũ, dempſi demptum, ſumpſi ſumptũ. In quibus etiã p euphoniæ cauſa interponitur, quod etiã in præterito qbuſdã placuit adſcribere. In bor deponẽtia, mutãt bor in pſum, et faciunt ſupinũ, ut labor lapſum. Nulla autẽ cauſa alia eſt mutandæ b in p ante ſ uel t in principio ſyllabæ poſitæ, niſi eupho-

phoniæ, cuius ratio apud Græcos quoq; obſeruantiſſimos eius ſeruata eſt in ſupradictarũ cõſonantiũ ſcriptura, ut κρύβω ἔκρυψα κέκρυπται, λείβω ἔλειψα λέλειπται. pro ψ *enim Græca, nos in principio ſyllabæ pſ ſcribimus, ut nubo nupſi nuptũ, ſcribo ſcripſi ſcriptũ, ſcalpo ſcalpſi ſcalptũ.* In co, *n antecedẽte, abiecta n, et o in i conuerſa, faciunt præteritũ, penultima quoque producta, ut uinco uici, cõuinco cõuinci, linquo quoq; quod conſimilem uidetur habere terminationẽ, liqui facit præteritũ, abiecta n, ſicut ſuprà quoq; docuimus. S uerò præcedente mutãt ſco in ui, niſi ſint inchoatiua (illa enim carẽt prũ pſecto) quieſco quieui, paſco paui, creſco creui, adſciſco aſciui, cõſueſco cõſueui, uel cõſuetus ſum. Cariſius tamẽ etiã conſueuo ponit.* Omnia tamẽ ea *quæ præteritũ perfectũ in ui terminãt adiectã, frequẽter inuenimus per ſecũdas & tertias perſonas ſyncopã penultimæ pati ſyllabæ, cũ ab u loco conſonantis incipit, ut amaui amauiſti uel amaſti amauit, amauimus amauiſtis uel amaſtis, amauerunt uel amarunt.* Neo *neui neuiſti uel neſti neuit, neuimus neuiſtis uel neſtis, neuerũt uel nerũt.* Ideo aũt *addidimus adiectã, quoniã ſi in poſitione ſit u conſonans ſyncopã pati nõ poteſt, ut lauo laui lauiſti, nõ poſſumus dicere laſti pro lauiſti, nec pro lauiſtis laſtis, nec pro lauerũt larũt. Similiter faueo fauiſti, nemo dicit faſti, nec pro fouiſti foſti, nec pro ſoluiſti ſolſti. Sed inuenio Horatiũ autoritate feciſſe in quibuſdã conciſionẽ, quãuis poſitio uerbi habeat u conſonantẽ, moueo moui mouiſti, ex quo ſummoſſes poſuit* Horat. *pro ſummouiſſes in* 1. Serm. *Hunc hominem uelles ſi tradere, diſperream ni Summoſſes oẽs, nõ iſto uiuimus illic Quo tu rere modo. Itẽ cõmorit prò*

com-

cōmouerit idem Horat.ponit.in 2. Serm. at ille, Qui me cōmorit melius non tangere clamo Flebit. Vnū inuenitur in ſco deſinens uerbū apud uetuſtiſsimos, cuius præteritum perfectum in xi protulerūt, teſte Capro, conquiniſco cōquexi. Eſt aūt conquiniſco, caput inclino. Pomponius in Vacca uel Marſupio ait: Simul intro ueni, acceſsi ad patrē, prendi manū in terra, ut cubabat nuda, ad eum ut cōquexi, interim mulieres conſpiciunt. Excipitur præterea eiuſdē terminationis, cōpeſco cōpeſcui, diſpeſco diſpeſcui, quod ponit Apuleius in dialogo, qui eſt de deo Socratis: Cum & habitacula ſumma ab infimis tanta intercapedine faſtigij diſpeſcāt: pro diſtent. Excipiuntur præterea diſco didici, poſco popoſci, & ex eis compoſita, quæ ſimiliter faciunt præteritum, dediſco dedidici, depoſco depopoſci. Vocali uerò natura longa antecedente in co deſinentia, in xi ſyllaba finiūt præteritum, ut duco duxi, dico dixi. R antecedente unum inueni, parco quod & peperci, & parſi facit præteritum. Lucan. in 2. paruū ſed feſſa ſenectus Sanguinis effudit iugulo, flammisq; pepercit. Terent. in Hecyra: Heu me infelicem, hanccine ego uitā parſi perdere. Ico præterea penultima breui profertur in præſenti, teſte Capro, ſed producit eam in præterito perfecto, & mutat o finalem in i, ico ici, unde ictus. Cato Cenſorius de Veturio: Hoſtem nummum icit. Cæcil. in 1. Qui cum ijs ita fœdus icitis. Lucretius tamē etiam in præſenti producit penultimā, ex hinc corpus propellit & icit. Supina in ci quidem terminantium præteritū, i in tum conuertunt, ut uici uictū, conuici conuictū. Eandē ſeruāt regulam liqui lictum, & ex eo compoſita, reliqui relictū, deliqui delictum. Nec mirum

eſt

est cū post q u posita uim literæ amittat in ei desinentiū regulam sequi. Quæ uerò in ui syllabā proferunt, præteritum perfectum, mutant eam in tum, & faciunt supinū, requieui requietū, unde participium fit futuri requieturus. Cic. *contra Metellū: Nisi eorum exitio non requieturā. Cresco creui cretum, adscisco adsciui adscitū, descisco desciui descitum.* Liu. *in 25. ab urbe* Cond. *Descitū ab* Romanis. *Et notandū quod ab inchoatiuo scisco composita, primitiui, id est scio habuerunt præteritum, secundum rectam uero proportionē debent eorū quoq; perfecta à scio & descio esse.* Nosco *noui notum. Similiter ex eo composita, ignosco ignoui ignotum.* Terent. *in* Adel. *Ignotum est, tacitum est, creditū est, unde & participiū futuri ignoturus.* Cic. *in* Catone *maiore: Ignoturus alteri quòd patrem, alteri quod tutorē secutus esset.* Cato *in* 5. Orig. *Quod eorum nemo quisquā quicquā mihi ignoturus est. Quidā tamē cōtra regulā à præsenti tēpore hoc deriuatū protulerunt, ignosco ignosciturum.* Piso Frugi *in* 2. Annal. *Quodcunq; deliquisset ignosciturū affirmabat.* Notandū *tamen quod cognosco cognoui cognitum, & agnosco agnoui agnitum, in frequentiori usu faciunt pro o penultima producta, quam uetustißimi seruabant analogiā sequētes, i correptā adhibētia.* Vnde Iuuenal. *in* 1. *Agnitus accipies, iubet à præcōe uocari Ipsos Troiugenas.* Luc. *in* 2. *calida medius mihi cognitus axis Aegypto, atq; umbras nusquā flectente Syene.* Sallust. *tamen secundum analogiā in* 2. Hist. *Neq; inermes ex prælio uiros quenquā agnoturū.* Pacuuius *secundū utrunq; protulit: In turba Oresti cognita, agnota est soror.* Pasco *paui seruauit in supino s solum pastum. compesco compescui,*

& dispesco dispescui, & posco poposci, & disco didici, a præsenti tēpore faciunt supinū mutatione o in i corre ptam, & additione tum, cōpesco cōpescitū, dispesco di spescitū, posco poscitū, disco discitū. Vnde Apuleius par ticipium futuri protulit in Phædone, De anima sic audi turum, sic disciturū, qui melius scit hæc omnia et singula sic agere aut pati, ut patiuntur atq; agūt. In xi finientia præteritū perfectum, supinū secundum supradictam re gulam faciunt, dixi dictum, duxi ductū. peperci uerò uel parsi, parsum facit supinum, secundū in si terminantium regulam, unde parsurus participiū futuri. Varro in Late rensi: Parsurus pecunijs bene partis. Liuius in 25. ab ur be cond. Nedum eos Capuæ parsurus credā. Senesco in choatiuum est: nam positiuū eius seneo inuenitur in usu. Actius in Telepho: Iamiam stupido Thessala somno Pe ctora languentq; senentq;. Pacuuius in Periboea: Quan quam ætas senet satis habeā rem uiriū, ut te ab ara ar ceam. A seneo igitur non à senesco fit præteritum senui. Sallust. in 1. Histor. Nisi cum ira belli desenuisset. Idē etiā participiū præteriti tēporis ex eo protulit, quamuis sit neutrale in 4. Omnis quibus ætas senecto corpore ani mus militaris erat. Nec mirū cum in alijs quoq; plurimis eiusdē significationis uerbis inueniantur ueteres præte riti tēporis participia proferentes, ut prandeo pransus, cœno cœnatus, placeo placitus, mereo meritus, pateo passus, careo cassus, poto potus pro potatus, titubo titu batus. iuro quoq; iuratus, tam in actiua q̄ in passiua inue nitur significatione. & hæc quidē etiā iunioribus in usu mā serūt. Illa uerò obsoleuerunt, discedo discessus, hoc est q discessit. Similiter intereo interitus, occido occasus. sed

eorum

eorũ uſus in lib. qui inſcriptus eſt à nobis de participio inuenies. Deponẽtia uerò in ſcor deſinẽtia, in antepenultima quidẽ ſyllaba a uel i uel e correptas habẽtia, in ctum faciũt ſupinũ, ut paciſcor pactũ, proficiſcor profectum. expergiſcor, quia à pergo eſt, experrectũ facit. Quãuis uetuſtiſsimi etiã expergitus dicebãt. Lucil. in 3. Et ſomno pueros cũ mane expergitus clamas. Celius uerò ſecundũ analogiã protulit in imbribus, mihi ſordido dormitum ſuadet ut eam quiſquam? & ſi ego obdormiero tute idem ibi eris experrectus. Nanciſcor etiã nactum facit abſq; n, ut Probo & Capro & Pollioni & Plinio placet. Sicut & pangor pactũ, & fingor fictũ, & tangor tactũ. Sciendũ tamẽ quod ſunt uerba quæ ſeruant n in participijs præteriti, ſiue in ſupinis, ut iungor iunctus pungor punctus, fungor functus, emũgor emunctus, extingor extinctus, tingor tinctus, plãgor plãctus, angor anctus. Quæ aũt ſeruãt n, uel quæ nõ, de participio tractatũ reperies. Quod aũt corripitur antepenul. paciſcor, et nanciſcor, & proficiſcor, & expergiſcor, ex cõpoſitis ſiue primitiuis eorũ poteſt dignoſci. Paciſcor & depeciſcor, proficiſcor à facio, expgiſcor à pergo pergis. nanciſcor uerò à nancio eſt, quod in uſu fuit uetuſtiſsimis. Gracchus pro ſe: Si nanciã populi deſideriũ, cõprobabo reip. cõmoda. Alia uerò abſq; c, in tũ faciũt ſupina, ut iraſcor iratũ, ulciſcor ultũ, naſcor natũ, obliuiſcor oblitũ. Excipitur defeciſcor defeſsũ faciẽs ſupinũ, & participiũ præteriti defeſſus, ut Terent. in Adel. Defeſſus ſum ambulãdo. Idẽ in Phor. Neq; defetiſcar uſq; adeo experirier. Nã ab eo q𝑑 eſt deficior defectus fit participiũ præteriti. Excipiũtur etiã duo cõpoſita quæ quamuis antepenultimã i habeãt

corre-

correptã, in tum tamen non in ctum faciunt supinũ, com miniscor cõmentum, adipiscor adeptum. nam à reminiscor supinum uel participium præteriti uel futuri, in usu non inueni, quãuis ratio hoc quoq; rementũ, quomodo cõmentum exigat dici. In do desinentia, *si penultimã naturaliter longam habuerint do in si conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut ludo lusi, rado rasi, lædo læsi, rodo rosi, uado uasi, euado euasi, illido illisi, claudo uel cludo clausi uel clusi.* Inuenitur *tamẽ etiam claudeo, sed & claudo pro claudico. Sallust. in 3. Hist.* Coniuratione claudit. *Cæcil. in* Epiclero: *An ubi uos sitis, ibi consiliũ claudeat? Cedo cessi geminauit s in præterito.* Ex quo Vergilius *accestis pro accessistis posuit in 1. Aeneid. penitusq; sonantes* Accestis *scopulos. Excipitur cædo cecidi. Lucan. in 4. donec uetuerunt castra cecidit. pedo pepedi.* Horat. *in Serm. uin tu curtis Iudæis oppedere? nulla mihi inquã, Relligio est. Idem in eodem:* Nam *displosa sonat quantum uesica pepedi. Ab eo quod est Sido præteritum non inueni. Lucan. in 4. Sidentia pessum corpora cæsa tenent. Verg. ex eo compositum in 5. Subsidunt undæ, tumidumq; sub axe tonanti Sternitur æquor aquis. eius passiuum Statius protulit in 5.* Theb. *summisq; insiditur astris. Cudo secundum* Diomedem *&* Carisium, *et* Phocam *cusi, secundum alios cudi. Et uidetur etiam* Vergil. *sic protulisse in 1.* Aeneid. *Ac primum silicis scintillã excudit Achates, Suscepitq; ignẽ folijs. Excudit enim tã præsens quàm præteritum potest intelligi, sed quia suscepit subiunxit, melius præteritum intelligitur. Idq; etiam Seruius in cõmentario* Aeneid. *cõprobat his uerbis:* Excudit *aũt feriendo eiecit, quia cudere est ferire.* Vnde *&*

incus

incus dicitur quod illic aliquid cudamus, id est feriamus. Sciendū autem quod eius frequentatiuū cuso cusas est, ex quo cōposita incuso incusas, & recuso recusas, & accuso accusas, & excuso excusas. A do uerbo, quod simplex primæ est cōiugationis, cōposita cum præpositione, tertiæ sunt, & primitiui seruant præteritū perfectū duplicātia di, quāuis in illo penult. e habeat, ut do dedi, reddo reddidi, prodo prodidi, perdo pdidi. Credo quoq; ab eo cōponitur, quasi cretū do, & uendo uenū do, & condo ex con cōpositū, & do, & ex eo abscondo. Itaque omnia ptūm idē perfectū seruant, credidi, uēdidi, cōdidi, abscondidi. Plaut. in Carbon. Secundū ipsam arā aurū abscondidi. N uerò ante do habentia, o in i mutāt in ptō perfecto, & si ante n u uel i habuerint, amittūt n, ut fundo fudi, & scindo scidi. Vetustißimi tamē etiam sciscidi proferebant, quod solū quoq; in usu esse putat Asmonius in arte quā ad Constantinū imperatorē scribit, sed errat. nam Lucan. in 3. scidit ponit: Qua mare tellurem subditis aut obruit undis, Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras. Stat. in 9. Theb. Oraq; pectoraq; et uiridē scidit horrida uestem. Idē in 11. Alloquio scidit ipsa nouo terrore cruenta Eumenis. Mart. in 3. Epigram. Vnguentū fateor bonum dedisti Cōuiuis here, sed nihil scidisti. Sed Afranius more antiquo dixit in Homine: Satis fortiter paulo uestras sciscidistis colus. Actius Sotadicorū 1. Non ergo aquila ita, ut prædicāt sciscideratpectus. Neuius in Testicularia: Imò quo sciscidimus cōnscindā atq; abijciam. Enn. in Menalippa: cum saxū sciscideri t. Et uidentur hi rationabilius protulisse, ne minorum temporum esset præteritum quàm præsens, quod rarißimè inuenitur.

Findo quoq; fidi facit, licet quidam fisi putauerunt. Sed Verg. in 9. Et media aduersi liquefacto tempora plumbo Diffidit. ac multa porrectum extendit harena. Horat. in 4. Carm. Demersas exitio diffidit urbiũ Portas uir Macedo, & subruit æmulos. Cætera uero seruant n, ut pando pandi, defendo defendi, scando scandi, accendo accendi. Excipiuntur duplicantia principalem syllabam pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutundi, penult. à plerisq; correpta, à quibusdam autem etiam producta propter supradictã rationẽ, id est ne uincatur in compositis ab eo temporibus syllabarum à præsenti præteritum. Horat. in 4. Carm. correptã protulit: Quod regnum tu midas cõtuderit minas: est enim contuderit choriambus. Idem in 5. Non auspicatos contudit impetus, Nostris. Est enim dactylus contudit. Verg. in 8. & lapsa ancilia cœlo Extuderat. Solent autem composita seruare simplicium tempora, cado cecidi, concido concidi, penultima correpta, cædo cecidi, concido concidi, penultima producta. Vetustißimi tamen tam producebant quàm corripiebant supradicti uerbi, id est tutudi penultimã. Enn. in 14. Infit, ô ciues quæ me fortuna fero, sic Contudit, indigno bello confecit aceruo. Ecce hic corripuit. Idem in 16. Ingenio forti dextra latus pertudit hasta. Idem in Annal. Virosq; ualentes cõtudit crudelis hyems. hic produxit penultimam. Cado quoq; cecidi facit, ne si cadi dicamus nomen esse putetur. Composita tamen non duplicant penultimã syllabam, ut perpendo perpendi, extẽdo extendi, pertũdo pertudi, incido incidi, concido concidi: Exceptis à do, à sto compositis, & à disco, & posco, ut prodo prodidi, resto restiti, dedisco dedidici, deposco depoposci.

poposci. A curro composita utroq; modo prolata inueniuntur ab autoribus, ut decurro decurri uel decucurri. Excipitur etiam diuido quod præteritum diuisi facit. Supina illa quidem quæ à do componuntur, mutant o in i correptam, & assumunt tum, ut reddo redditum, credo creditum, perdo perditum. Alia uerò omnia do in sum conuertunt, ut ludo lusum, rado rasum, cædo cæsum, defendo denfensum, tundo tunsum. Verg in 4. Georg. Proderit & tunsum gallæ admiscere saporē. Idem in 1. eorundē: durum procudit arator Vomeris obtusi dentem, cauat arbore lyntres. cudo similiter cusum. Idem in eodem: lapidemq; reuertens Incusum aut atræ massam picis urbe reportat. Cado quoque casum facit, ea tamen penultima producta. In omni enim supino siue participio præteriti producitur ā penultima, exceptis datum & satum & ratum & statum. Illud etiam sciendum quod n ante do habentia, quæ amittunt n in præterito, amittunt eandem in supino, & geminant s si sit penultima breuis in præterito, ut findo fidi fissum, scindo scidi scissum. Sin producatur, unam s habent, fundo fudi fusum. Composita simplicium terminationes sequuntur, cedo cessum, & pando passum faciunt. Quamuis etiam à patior, & à pateo passum dicamus. Vnde Verg. in 3. Aen. At pater Anchises passis de littore palmis. Idem in 1. Crinibus Iliades passis peplum que ferebant. Ab eo quod est pedo supinum in usu non inueni. A comedo quod est anomalum comesum & comestum inuenitur. Cic. pro Cluentio: Abditum aliqua in parte panis, qua si totum colliquefactum in potione esset, celerius potius comestum quàm epotū in uenas, atq; in omnes partes corporis permanaret.

Vergilius autem ab eo quod est adedor adesus protulit in 9. & postibus hæsit adesis. Tendo præterea, & tentum & tensum facit. Vergilius in 7. Audijt, & si quem tellus extenta plagarum Quatuor in medio dirimit plaga solis iniqui. Lucan. in 1. Et uarias ignis tenso dedit aëre formas. Idem in 2. tensisq; rudentibus actæ. Ostendo quoque ab eo compositum similiter facit ostentum & ostensum. Lucan. in 2. Vt scelus hoc Syllæ, cædesq; ostensa placeret, Agnoscendus erat. Apul. in Phædone: Et causam gignēdi ostensurum, & immortalitatem animæ re- perturū. Varro rerum rustic. 1. Ostensus sol. Idem diuin. 3. Salute ostenta. Cato pro L. Cæsare ad populum, quod ego me spero ostenturum. Ostentum quoq; quando monstrum significat nomē est participiale, quomodo factum & dictum & uisum, ab ostendendo futura dictum. Strido & strideo, tam tertiæ quàm secundæ coniugationis inuenitur. Verg. in 8. striduntq; cauernis Stricturæ chalybum, & fornacibus ignis anhelat. Lucan. in 6. Auribus incertum feralis strideat umbra. Iuuen. in 4. Iam strident ignes, iam follibus atq; caminis. Horat. Serm. 2. Stridere secreta diuisos aure susurros: correpta penultima. Statius uerò eandem productam protulit in 8. Nil stridere domi. Idem in 9. Stridebat uestros Tydeus inhumatus ad ignes. Præteritum perfectum eius debet secundum analogiam in do uel in deo desinentium, & penultimam uel antepenultimam naturaliter longam habentium in si terminari, ut rado rasi, trudo trusi, ludo lusi, rideo risi, strideo strisi, sed puto euphoniæ causa nō esse in usu strisi, sed stridi. quod ut superius diximus usus quoq; cōprobat. Statius in 4. Huius in aspectu luco stridere sagittæ.

Actius

Actius in Alcestid. Cum striderat retracta rursus inferis. Sido praeterea sidi facit. Cuius etiam paßiuũ sidor sideris inuenitur. Lucan. in 3. *sidentia pessum Corpora caesa tenent.* Stat. in 2. Theb. *feßusq; insiditur astris.* cuius praeteritum in usu non est, dubitationis uel alternitatis causa: debuit enim sisi esse. Sed utimur praeterito sedeo uerbi, id est sedi, pro supradicti quoq; uerbi praeterito. In do unũ anomalum inuenitur, edo es est. Vetustißimi tamen edo edis edit dicebãt, correpta prima syllaba. Neu. in Carbonar. *Tibi serui multi apud mensam adstant, Ille ipse adstat quando edit.* Non potest enim in hoc iambo penultima syllaba longa esse, ut intelligatur praeteritum, ne sit σκάζων. Plaut. in Lipargo: *Nihil moror mihi fucũ in aluo Apibus qui peredit cibum:* corripitur enim penult. Lucilius in 4. *Qui edit se, hic comedit me.* Supinum eius tam esum, ut suprà dictũ est, quàm estum usus exigit, ut poßit dici. Verg. in 9. & postib. *haesit adesis.* Idem in 3 Aeneid. *Ambesas subigat malis consumere mensas.* Cic. pro Cluent. *Abditum aliqua in parte panis, quàm si totum colliquefactum in potione esset celerius, potius comestum quàm epotum in uenas, atq; in omnes partes corporis permaneret.* In go r antecedente, si non sint à regendo composita go in si conuertentia faciunt praeteritum perfectum, ut mergo mersi, spargo sparsi, tergo tersi. Dicitur tamen & tergeo. Alia uerò in xi conuertunt go praesentis, & faciunt supradictum tempus, ut rego rexi, cingo cinxi, ango anxi, tingo tinxi, pingo pinxi. A rego cõposita, quamuis in praesenti syncopam penult. e patiantur, tamen in ptõ perfecto eam euphoniae causa seruãt, ut porrigo porrexi, pergo prexi, surgo surrexi.

Nam porrigo & corrigo & arrigo e in i conuertentia aptißimè secundum proportionē, seruant simplicis declinationē. Excipiuntur frango fregi, ago egi, lego legi, quorum cōposita sequuntur simpliciū declinationē, confringo confregi, perfringo perfregi, exigo exegi, subigo subegi, cogo coëgi, perlego perlegi, relego relegi. Excipiuntur ex hoc composita, neglego neglexi, & intelligo intellexi. quod antiqui interlego proferebant intellexi, et diligo dilexi. pango quoq; pegi, & ex eo cōpositum impingo impegi facit. Pacuu. in Medo: Tonsilla pegi lævo in littore. Lucan. in 5. Sufficit ad factū belli fauor iste laborq; Fortunæ, quod te nostris impegit harenis. Simplex tamē pango etiā pepigi facit secundū Carisium, & panxi. Sed antiqui pago quoque dicebant pro paciscor. Cic. in 2. ad Heren. Pacta sunt quæ legibus obseruanda sunt, hoc modo, rem ubi pagunt oratione pagunt. Tango præteritum tetigi facit, & pungo pupugi uel punxi. Varr. in 1. Human. Vt habent pharij qui uocantur ὀφιογενεῖς, & in Africa psylli, quorū ophiogenistum arbitrantur suppositū esse in stirpe aliquē, si admoueant un pungat colubra, cum pupugerit, si de genere sit uiuere, si nō sit mori. In eodem: Admota aspis, cum pupugerit, si non occidat, sciat ex psyllorū stirpe esse. Neu. in Glaucoma: Quod de eo obsonio stylo mihi in manum pupugit. Expungo uerò expūxi dicimus, at repūgo repupugi & repunxi, ut Capro uidetur. Cū ei qui nos pupugit talionē, id est uicē à nobis redditā ostēdimus, repupugi dicimus. Quando uerò de ratione uel calēdario loquimur, repunxi dicimus. A tango cōposita non duplicāt primā syllabam, contingo contigi, attingo attigi. In quibus notandum

dum quod penultima præteriti corripitur, præsentis uerò producitur. Ab ago & frango & lego composita seruant simpliciũ præteritum, ut exigo exegi, prodigo prodegi, dego degi, abigo abegi, infringo infregi, perfringo perfregi, colligo collegi, relego relegi. quod differentiæ causa non mutauit le in li, quamuis etiam perago a immutabilem seruauit, & dego per syncopã euphoniæ causa protulit. Excipiuntur mutãtia simplicis significationem, quæ superius posuimus, negligo neglexi, diligo dilexi, intelligo intellexi. quãuis Aemilius Macer in 16. Annalium: Omnium nostrûm neglegerit autoritatem, pro neglexerit ait. Supina in si quidem faciẽtia præteritum, per sum proferunt, secundũ supradictã regulam, ut mergo mersi mersum, tergo uel tergeo tersi tersum, spargo sparsi sparsum. Alia uerò omnia go in ctum conuertunt, ut rego rectum, iungo iunctũ, tingo tinctum, lego lectũ, pungo punctum, ago actum. Abijciunt tamen n euphoniæ causa hæc, quæ penultimam a habent, uel i, ut frango fractum, pango pactum, tango tactum, fingo fictum, pingo pictum, stringo strictum, ringo rictum. Excipiuntur cingo cinctum, tingo tinctum, & stingo stinctum, & ex eis cõposita, succingo succinctum, extingo extinctũ. Ango quoq; differentiæ causa seruauit n in supino anctum. nam ab ago actum fit. Quidam tamen etiam anxus eius participium protulerũt. Et omnia in compositione integras seruant simplicis literas, quamuis in alijs modis mutẽtur, ut rego rectum, pergo & porrigo perrectũ & porrectũ, ago actũ, cogo coactum, abigo abactũ, tango tactum, cõtingo contactum, frãgo fractum, defringo defractum, pango pactum, impingo impactum. Et possu-

mus hoc existimare differentiæ causa in plerisq; fieri, ne si periclũ & abiclũ & defrictum et impictũ diceremus, alias significationes monstrare putaremur. Lucan. in 5. Impactæ cessere fores. In gor deponentia mutant eam in ctum, et faciunt supinũ, ut fungor functũ. In ho desinentia, mutant ho in xi, et faciunt præteritum, ut ueho uexi, traho traxi. et secundũ supradictã regulam in xi terminantiũ præteritũ perfectũ, per ctum proferunt supinũ, ut uectum tractum. In lo finientia præsens per lui exeũt in ptõ, ut alo alui, colo colui, molo molui, consulo consului, occulo occului. Stat. in 5. Theb. raptũ quæ sola parentẽ Occului. Excipiuntur duplicantia l, quæ si à muta incipiant, geminant principalẽ syllabã, et si nõ seruant eandem uocalem, ut pello pepuli, fallo fefelli, tollo tetuli. Pro quo nunc in usu frequenti est sustuli. A tulo quoq;, quod ueteribus in usu fuit, tetuli dicebant. In compositione tamen non geminant principalem syllabam, ut refello refelli, cõpelli cõpuli. Alia quoq; eiusdem terminationis o in i conuertunt, ut uello uelli, sed & uulsi dicitur, percello quoq; perculi, et excello uel excelleo excului, uel ut alij excellui, quorum simplex in usu nõ est. Psallo etiam psalli facit præteritum. Cicero de supplicijs: Reuellistis atq; in profundũ abiecistis. Verg. in Bucol. Cum canerem syluas & prælia, Cynthius aurem Vellit et admonuit. Lucan. in 4. Castorum siccas de cespite uulserat herbas. Idem in 6. percussaq; uiscera mẽbris Vulsit. Idem in eodem: Illa genæ florẽ primæuo corpore uulsit. Idem in 9. Auulsitq; manu telumq; affixit harenæ. Lucretius ab excello excellis infinitũ protulit excellere penultima correpta: Omnibus ornatũ uoluisti excellere rebus. Cic.

uero in 1. Epist. ad filium: Quare effice & elabora ut excelleas: quod est ab excelleo excelles, cuius præteritũ debet esse excellui, ut caleo calui, secundum proportionem secundæ coniugationis. Idem tamen Cicero in Verrinis, percellunt protulit, secundum tertiam coniugationem. Et in 1. pro Cornel. Qui eloquentia cæteris antecellit. ex quo debet exculi quoq; esse præteritum perfectum, sicuti percello perculi. Verg. in 5. Perculit, et fulua moribundum extendit harena. Bassus in 2. Lyricorum: Calliope princeps sapienti psallerat ore. Supina in tum quidem exeunt, quæ nascuntur ab unam l habentibus, ut occulo occultum, colo cultum, consulo consultum. Quæ uero duplicãt l per sum, ut fallo falsum, pello pulsum, uello uulsum, excello excelsum, percello perculsum. A psallo supinum non legi. Ab alo uero tam altus quàm alitus dicitur. Cic. pro Plancio, Vbi altus est. Similiter Sallust. in Iugurth. Et omnem ætatem Arpini altus. In quibusdam aũt codicibus etiã alitus inuenitur. A tollo quoq; supinũ deficit, sed pro eo utimur sublatũ. Volo quoq; anomalũ facit præteritũ uolui, ex quo nomẽ participiale nascitur uultus, quõ ex colo cultus, & ex occulo occultus. In mo desinentia si uocalis longa antecedat o in psi conuersa proferũt præteritũ, ut sumo sumpsi, promo prõpsi, demo dempsi, como compsi. Hæc autẽ si in tum conuertentia faciũt supinũ, ut sumo sumpsi sumptũ, promo prõpsi promptũ, demo dempsi demptũ, como compsi comptũ. Alia uerò in mo desinẽtia per ui diuisas exeunt in præterito, ut uomo uomui, gemo gemui, fremo fremui, tremo tremui. excipiũtur emo emi & premo pressi. Et in ui quidẽ diuisas terminantiũ supina fiunt ui in tum conuersis,

correpta penultima, quomodo in omnibus, quae ex huiusmodi praeteritis nascentia i habent ante tum, ut uomui uomitum, gemui gemitum, fremui fremitum, tremui tremitum. emi uero emptum facit, quod ideo assumpsit p, quia non potest m ante t sine p inueniri euphoniae causa, ut sumptus, promptus, comptus. Pressi uerò secundum in si terminantium regulam i in um conuertens facit supinum, ut pressi pressum. In no o uel g antecedentibus per ui diuisas faciunt praeteritũ, ut pono posui; & ab eo composita, suppono supposui, compono composui. Antiqui tamen & posiui protulisse inueniuntur. Plaut. in Vidul. Nunc ut apud sequestrum Vidulum posiuimus. Apuleius in primo Hermag. Et cibatum, quem iucundum esse nobis animaduerterant, eum apposiuerunt. Gigno genui, pro quo geno uetustissimi protulisse inueniuntur. Varro in Andabata: Sed quod haec loca aliquid genunt. cuius infinitum passiuum Lucret. in 4. protulit, geni: tanto magis inficiandum Totum posse extra corpus durare geniq;. à canendo quoque composita similiter praeteritum in ui diuisas faciunt, succino succinui, occino occinui. Quidam & occano occanui protulerunt, ut Sallustius in 1. Histor. Iussu Metelli cornicines occanuere. Sed Probus occini quoque existimat posse dici, cum simplex cano cecini faciat, quomodo à cado, cecidi, incido incidi, & à tango tetigi, cõtingo contigi. M antecedente no in psi conuersa, facit praeteritũ perfectum, ut temno tẽpsi. Alia omnia per ui cõiunctas proferũt praeteritũ, sino siui, sterno straui, cerno creui. Nõ solum enim τὸ κρονιζειν κρίνω, sic facit praeteritũ, sed etiã cũ pro uideo accipitur. Titinnius in Gemina: Simul ut pueras has nocte suspirare creui:

re creui: pro uidi. Plautus in Cistellaria: Cum ego te amaui mea Antiphila, & mihi amicam esse creui: similiter pro uidi. Sperno quoq; spreui facit, & lino liui, uel magis differentiæ causa ad nomen Liui leui. quod à leo quoque simplici nascitur, quod in usu non est. ex quo deleo deleui. unde & letum dicitur quod delet uitam. Iuuenal. in 3. Nam quis plura linit uicturo dolia musto? Terentius in Heauton. Releui omnia dolia, omnes serias. Vetustißimi tamen etiam lini in præterito protulisse inueniuntur. ut Varro rerum Rusticarum: Cum obleuerunt uasa. Supina in ui quidem diuisas terminantium præteritum subtracta u & addita tum proferuntur, correpta penultima, ut posui positum, genui genitum. à cano tamen composita primitiui seruant in supino terminationem: cantum enim & succentum dicimus, quamuis in ipso uerbo a in i conuertant ex eo composita. sed in supino iterum i in e transferunt, succino succentum, occino occentum. Temno uero tempsi temptum facit, sicut omnia in psi per præteritũ exeuntia. In ui uero syllabã desinẽtia, mutant eam in tum secundum prædictã regulam, ut siui situm, straui stratum, creui cretum, spreui spretum. ergo liui quoq; uel lini litum. Vnde Vergil. in quarto Georgicorum: & paribus lita corpora guttis. Sallustius in Iugurth. Simul gladium sanguine oblitum ostentãs. Et sciendum quod tam litum quàm situm, & itum, quitũ, citum, satum, corripiunt penultimas, quod in alijs supinis, quæ à præteritis in ui terminãtibus nascuntur, non inuenitur, ut amaui amatum, moui motum, neui netum, faui fautum, cupiui cupitum, muniui munitum. Caper, ut sino situs, sic nequeo nequitus, corripuit penultimam, quod usus

usus ubiq; approbat.Cic.pro Corn. Cœptum igitur per eos qui uolebant, desitum est per hunc qui decessit. Ecce hic manifestissimè ostendit orator, à desinor esse desitũ. Sic ergo et à sinor situs. Quod autem penultimæ supradictorum supinorũ corripiũtur, poetarum exẽpla docebunt. Verg. à prætereor in 8. O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. Idem in 10. ab obeor: Morte obita quales fama est uolitare figuras. Ouid. in Fastis: Sol auditus quam quæris, ait, ne uana labores Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Terent. in Hecyra. Nam cum compressa est nata, forma in tenebris nosci non quita est. Est enim quaternari⁹ iambicus. Lucan. in 8. Hic situs est Magnus, placet hoc fortuna sepulchrum. In eodem: Illita tela dolis, nec Martem cõmmus unquam. Verg. in 4. Georg. ut prædictũ est: & paribus lita corpora guttis. A cio composita, tam corripientia quàm producentia penultimã inueniuntur. In po desinens in antecedente unum inuenio rumpo. quod subtracta m & o in i cõuersa facit præteritũ penultima producta, tam in simplici quàm in compositis ab eo. Rumpo rupi, abrumpo abrupi, corrumpo corrupi. E uero breuem penultimam habentia, mutãt o in ui diuisas in præterito, ut strepo strepui, obstrepo obstrepui. R uero uel l uel e productam ante po habẽtia, o in si cõuertentia faciunt præteritum, ut scalpo scalpsi, sculpo sculpsi, carpo carpsi, repo repsi, serpo serpsi, sarpo sarpsi. Luc. in 3. Sed per iter longũ causa repsere latenti. Supina quidem terminatorũ in pi fiunt mutata i in tum, ut rupi ruptum. In ui uero separatas, subtracta u & addita tum, strepui strepitũ. In psi autẽ exeuntia secundũ supradictã regulã, mutata si in tum, ut scalpsi scalptum,

sculpsi sculptũ, repsi reptum, carpsi carptum. In ro finita per ui syllabam terminant præteritum, ut tero triui, quæro quæsiui, sero seris seui. nam sero seras à sera obditã natũ, seraui facit. à sero seris seui tamẽ cõposita, quando mutãt simplicis significationẽ, per ui separatas proferunt præteritum o in ui conuersa. desero pro derelinquo deserui. Insero pro immitto inserui. Si enim de arbore dicam, insero inseui facit, & participiũ insitus, non insertus. Verg. in Bucol. Insere nunc Melibœe pyros, pone ordine uites. Idem in 2. Georg. mutatamq; insita mala Ferre pyrum. Vetustißimi tamẽ etiam in simplici serui protulisse inueniuntur, pro ordinaui & pro seui. Ennius in præceptis: Vbi uidet auenam lolium crescere. Inter triticum selegit, secernit, aufert sedulo Vbi operam addidit quam tanto studio seruit. Duo inueniũtur supradictæ terminationis uerba, quæ duplicant ss ante i in præterito, gero geßi, & uro ußi. Verro enim secũdum Seruiũ uersi facit, secundum Carisium autem uerri. quod & usus comprobat. Licinius Macer pro Tuscis: quos oportuit amissa restituere, hisce etiam reliquias auerrerunt. Publius in Muro: Mutone cellas seruorũ conuerri. Curro etiam repetita priore syllaba cucurri facit præteritum. quod in compositione inuenitur apud quosdam autorum geminationem primæ syllabæ seruans, apud alios minimè, ut Verg. in 4. Aeneid. Decurrere iugis, alia de parte patentes Transmittunt cursu campos. Liuius in 22. ab urbe condita: Quâ cuique proximum fuit decurrere. Idem in 20. Et si ferocius procucurrissent. Cato contra C. Pisonem: Video hac tempestate cõcucurrisse omnes aduersarios, Terent. in Hecyra: Vna illarum interea propere præcucur-

currit. Cæsar ad Vergiliũ: Excucurristi à Neapoli. Plautus in Sticho: Præcucurri, ut nunciarem nuncium exoptabilem. Supina eorum in ui syllabam terminantiũ præteritum mutatione ui in tum proferuntur secundũ supradictam regulam, ut triui tritum, quæsiui quæsitũ. Seui uerò secundũ analogiam setũ debuit facere, sed differentiæ causa ueteres setum pro zetum dicentes, hoc satum proferre tradiderunt. Et sciendum quod in nullo alio supino siue participio seu nomine participiali a penultima corripitur, nisi in supradicto, & alijs tribus: satus, ratus, datus, status. Reor quoq; ratus facit participium (ut puto) differentiæ causa, qa ritus aliud significat, & retus pro retius dicebant, quõ saucius pro sauciatus, & lassus pro lassatus, & lacerus pro laceratus, et potus pro potatus. Difficile enim inuenis e uerbi in a conuerti per participium, siue supinum, nisi in supradictis uerbis. In compositione uerò a supradictorum supinorum siue participiorum in i couertitur correptam, satus, insitus, obsitus. Vergil. in 2. Geor. mutatamq; insita mala Ferre pyrum. Cic. in Frument. Vt cum obsitum Leontinum agrum uidisses. Deserui uerò desertum, & inserui insertum, & exerui exertum faciunt supina. Quæ uerò duplicant ss in ptũ ante i mutant si in tum in supino, gessi gestum, ussi ustũ. Duplicantia uerò r ante o in præsenti, ro in sum conuertẽtia faciũt supinũ, ut curro cursum, uerro uersum. In so desinentia o in i conuertentia assumunt ui & faciunt præteritum, ut lacesso lacessiui, arcesso arcessiui. Sallust. in primo Histor. Domitiũ proconsulem ex citeriore Hispania cũ omnibus copijs quas parauerat arcessiuit. Idẽ in 2. Histor. Argentũ mutuũ arcessiuit. Cicero pro Ros.

Arcessi-

Arceßiuit aliquem? quem aut quando. laceßo laceßiui, sic Probus. & uidetur mihi melius dicere laceßiui quàm laceßi. Participium enim paßiuum laceßitus. Caper tamen laceßi dicit esse, ut faceßi. & profert exemplum Lucilij quo usus est 14. Nam uetus ille Cato laceßisse appellari, quod conscius ipse nō erat sibi. Sed potest laceßisse per syncopam esse prolatū, ui syllabæ, ut cupisse, petisse dicimus pro cupiuisse, petiuisse. Sallust. in 2. Histor. Diuersa uti solet rebus perditis laceßiuit. Idem in 4. Igitur legiones pridie in monte positas arceßiuit. Faceßo uelleo & capesso & uiso, quæ possumus desiderativa dicere. significat enim faceßo desidero facere, & capesso desidero capere, & uiso desidero uidere (frequentativa enim esse non possunt, cum primæ coniugationis non sint) Hæc eadem secundum Diomedem & Carisium o in i conuertentia faciunt præteritum perfectum, ut faceßo faceßi, capesso capeßi, uiso uisi. Similiter quæso quæsi. Probus tamen quæsiui dicit, & melius, quamuis primitiuū quoq; eius, id est quæro quæsiui faciat præteritum. Sallust. in 1. Histor. Curionem quæsiuit uti adolescentior, & populi suffragijs integer ætati concederet Mamerci. Cicero in diuinatione: Ipse profecto metuere incipies, ne innocenti periculum faceßeris. Inuenitur tamen in quibusdam codicibus faceßeris. Pinso pinsui facit præteritum, quod Probus usu Pomponij comprobat: Neq; molis molui, neq; pilis pinsui. Supina eorū in situm exeunt, arceßitum, laceßitum, capeßitum, secundū in ui desinentium regulā, de qua sæpe in superioribus diximus. à pinso autem pistum debet esse, unde pistor nomen uerbale, ut pastum pastor, ustum ustor, gestum gestor. In to c

antecedente inuenio pecto, cuius præteritum plerique pexui, Asper tamen pectiui, Carisius pexi protulerunt. Mecœnas in Octauia: Pexisti capillum naturæ muneribus gratum. Similiter necto nexui & nexi. Vergil. in 5. Et paribus palmas amborum innexuit armis. Sallustius in primo Histor. Nexuit catenæ modo. Lucil. in 5. Hic solus uigilauit opinor, Et cum id mihi uisus est facere tum retia nexit. Propertius: At tibi qui nostro nexisti retia lecto. Flecto uerò flexi facit, & plecto plexi, antiquè. Liuius in 6. Erotopægnion: Andromacha perductũ manu lasciuula ac tenellula, capiti meo trepidans, libens insolito plexit munere. Nũc enim plector & amplector dicimus. sed plector paßiuũ esse Terent. ostẽdit in Phor. Ego plectar pendens. E breui antecedente in to desinentia duo inueni, peto petiui, & meto meßui. Cato in secundo Originum: In campo Tiburti ubi hordeum demessuit. Idem in montibus, Seruit ibi hordeum, idem iterum messuit. Caßius Hemina in tertio Annalium: In campo Tiburti ubi hordeum demessuerunt. R antecedente similiter duo inueni, uerto uerti, sterto stertui. Persius: Cor iubet hoc Enni postquam destertuit esse Mæonides quintus pauone ex pythagoræo. Geminata uerò t ante o unum, mitto misi: & in sto unum, sisto. Cuius præteritum quando actiuam habet significationem, tam in simplici quàm in composito deficit: quando uerò absolutam & similem sto uerbo, commune cum eo habet præteritũ, ut resisto uel resto restiti, cõsisto & consto constiti, persisto et persto perstiti. Supina eorũ, quæ in xui uel in xi præteritũ terminant, per xum exeunt, ut nexui nexũ, pexui uel pexi pexũ, flexi flexum. Similiter faciũt supinum

pinum, quæ in ctor desinunt deponentia, amplector amplexum. Petiui uerò secundũ analogiam in ui terminantium præteritum, petitum facit penultima producta. Similiter messui messum, sicut censui censum. Misi duplicauit ss in supino missum. A sterto enim supinum non inueni nec à sisto. Deponentia in tor desinentia, nulla antecedente consonante tor in sum conuertunt, utor usum, nitor nisum. Inuenitur tamen etiam nixum. In xo duo inueniuntur o in ui conuertẽtia in præterito, texo texui, & nexo nexas uel nexis nexui. Ouidius in 4. Metam. Luna quater plenum tenuata retexuit orbẽ. Cic. in 2. de Orat. Sic omnia quæ fiunt, quæq; aguntur, leuioribus principijs natura ipse retexuit. Verg. in 5. Nexantẽ nodis, seq; in sua membra plicantem. Idem in eodẽ: Et paribus palmas amborum innexuit armis. Liu. Nexabant multa inter se flexu nodorum dubio. Acc. in Deiph. Nos cõtinuò ferrum eripimus, omnibus manicas neximus. Supina alterum per tum, alterum per sum finiunt, textum, nexum: unde Verg. in 8. & clypei non enarrabile textum. Idem in 5. Qui primus nodos & uincula linea rupit Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.

De præterito perfecto quartæ coniugationis.

Quartæ cõiugationis uerba omnia actiua uel neutralia in io desinũt, exceptis eo, & queo, & ueneo, & ex eis cõpositis. In cio igitur desinentia duarum excedentia numerũ syllabarum simplicia n antecedente cio in xi conuersa faciunt præteritũ perfectum, ut uincio uinxi, sancio sanxi. Vetustissimi tamen etiam sanciui uel sancij proferebant. Pomponius Secũdus ad Thraseam: Sancierat ius utile ciuitati. Sin autẽ n nõ habuerint, cio in si mu

tata faciunt præteritum, farcio farsi, farcio farsi, raucio rausi, fulcio fulsi. quod & Probo placet. Quamuis alij differentiæ causa fulxi posuerunt. Cic. in 1. de Orat. At Aesopum si paulum irrauserit explodi. In eodem perangusté refersit in oratione sua. Idem pro Corn. lib. 2. Qui eis rebus urbem Italiamq; referserunt. Idem in 2. Tuscul. Ex quibus uerbis etiam omnia referserunt. Alia uerò omnia supradictæ coniugationis uerba secundæ personæ præsentis, abiecta finali s, & addita ui faciunt præteritum perfectum: quod tamen etiam subtracta u consonante, & correpta penult. i licet proferre, ut scio scis sciui uel scij, & ab eo composita, adscio adsciui uel adscij. Similiter cio cis, quod & cieo cies dicitur ciui uel cij, & ab eo composita, concio concis conciui uel concij, audio audiui uel audij, mollio molliui uel mollij, munio muniui uel munij, sæuio sæuiui uel sæuij, eo iui uel ij, queo quiui uel quij, ueneo ueniui uel uenij. Solinus in collectaneis: Tatius in arce, ubi nunc ædis est Iunonis Monetæ, qui anno quinto, postquã ingressus urbem fuerat à Laurentibus interemptus est, septima & uicesima Olympiade hominem exiuit. Sallust. in Catil. Sed neq; precio neque gratia impelli quiuit. Idem in 1. Histor. Neque se recipere aut instruere prælio quiuere. Suffio suffiui uel suffij, quod quamuis à neutro paßiuo cõponatur, tamẽ quia significationẽ mutauit, mutauit etiam declinationẽ in ptõ & infinito. Vnde Verg. in 4. Georg. At suffire thymo, cerasq; recidere inanes. Suffire dixit secundã rectam rationis declinationẽ, cum simplex eius fieri sit. Excipiuntur haurio hausi. inuenitur tamẽ etiã hauriri uel haurij. Varro in 24. ad Ciceronẽ: quum inde haurierint. Sepio sepsi,

sentio

ſentio ſenſi, uenio ueni, aperio aperui. quod uidetur à pario cõpoſitum. quod uetuſtißimi non ſolum ſecundum tertiam, ſed etiam ſecundum quartam coniugationẽ declinabant. Vnde Ennead. Oua parire ſolet genus pennis condecoratum: Igitur ex eo compoſita, ſi principalem ſyllabam puram, nec ex integra præpoſitione habuerint, io in ui conuertunt in præterito, ut aperio aperui, cooperio cooperui. Reperio uero duplicauit p in præterito, quippe diminuta una ſyllaba repperi. Simile eſt præteritum à comperio comperi. Sunt & alia ex hoc ipſo compoſita deponentia, experior, operior, quorum participia expertus & opertus, oſtendunt à pario eſſe compoſita, cuius participium partus eſt. Salio ſaliui uel ſalij & ſalui. Vergilius in Bucol.
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo. Idem præteritũ in 2. Geor. Mollib. in pratis unctos ſaliere per utres. In quibuſdam tamen inuenitur codicibus, etiam ſaluere ſcriptum in 11. Aeneidos.
portuq; ab equo regina ſub ipſis Deſiluit. Idem in 5. Haud mora proſiluere oẽs, ferit aurea clamor Sidera. Lucan. in 3. Inſiluit ſolo nociturus pondere puppim. Stat. tamen in 9. Theb. excußi ſalierunt cuſpide dentes. In eod. Inſiluere uadis, magnoq; fragore ſolutus Agger. Ouid. in 11. Metam. Cum ſæpe aßiluit defenſæ mœnib. urbis. Idem in 4. Faſt. Per flammas ſaluiſſe pecus, ſaluiſſe colonos: Quadrigarius in 6. Ann. Artorius Taureæ dextrum humerũ ſauciat atq; ita reſilijt. Cambio ἀμείβομαι ponit Cariſius, et eius præteritũ campſi, quod ἀπὸ τοῦ κάμπτω ἔκαμψα græco eſſe uidetur. unde et campſo campſas ſolebãt uetuſtißimi dicere. Ennius in decimo: Leucatem

campſant. Aio cuius declinatio in uſu frequenti non eſt, quartæ coniugationis eſſe oſtenditur ab imperatiuo in i terminãte. Sic enim Probus de dubio perfecto tractans oſtendit Neuiũ protuliſſe: An nata eſt ſponſa prægnans, uel ai, uel nega. Accius in Ione: Quibus nam te aibant or tum locis: pro aiebant, quod in hac coniugatione fieri ſolet. Et eſt notandum in hoc uerbo, quod pares habent ſyllabas tres perſonæ, aio ais ait, quod in alio huius coniugationis uerbo non inuenis. & quod penultima primæ ſolius perſonæ producitur, quæ ſola i habet loco conſonantis. Vnde tertia quoq; pluralis quæ ſolet à prima fieri ſimiliter i conſonantẽ habens producit penult. Quod autem in alijs corripitur, oſtendit uſus. Vergil. in 1. Aen. Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat. Et Neu. An nata eſt ſponſa prægnans uel ai uel nega. Nam niſi corripiatur a, iambus ſtare non poteſt. Inuenimus tamẽ tertiam perſonã præteriti ait, quaſi à prima ai aiſti ait. quæ in uſu non ſunt. Vnde neq; perfecti neq; pluſquamperfecti, nec futuri ſubiũctiui in hoc uerbo declinatio inuenitur. Poteſt etiã ait præſens pro præterito accipi. Supina in xi quidẽ terminantiũ ſecũdum ſupradictã regulam in ctum exeunt, uinxi uinctum, ſanxi ſanctum, ſanciui uero ſancitum. Vnde Lucret. Quod porro nequeas ſancitum quandoquidẽ extat. In ſi uerò præteritũ perfectũ finientia l uel r antecedentibus, mutant eam in tũ in hac coniugatione & faciunt ſupinũ, ut fulſi fultũ, farſi fartũ, ſarſi ſartũ, unde et ſartores et fartores. et ex his cõpoſita, confercio confertum, refercio refertũ. Cic. in 2. Tuſcul. Tum iecore optimo farta & ſatiata. Alia uerò in ſi deſinẽtia, ſupradictam regulã ſeruant, id eſt generalẽ in ſi deſinentium,

tium, sensi sensum, rausi rausum. unde Lucil. in 19. Rausuro tragicus qui carmina perdit Oreste. Haurio hausi haustum differentiæ causa assumpsit t, quamuis & aspiratione differat. Sepsi uerò septum secundũ proportionem in supradictis expositam facit. Veni uentum, & aperui apertum faciunt, sicut pario partum, & ex eis omnia composita, aduenio aduentum, conuenio conuentum, comperio compertum, experior expertum. Alia uerò omnia quæ tam in ui quàm in ij terminant præteritũ perfectũ, in itum faciunt supinum penultima producta, tam in hac quàm in alijs coniugationibus, ut audiui uel audij auditum, muniui uel munij munitum, sciui uel scij scitum, arcessiui uel arceßij arceßitum, cupiui uel cupij cupitũ. Excipiuntur in eo desinentia, & dissyllaba aliarum coniugationũ, quæ penultimã supini corripiunt, ut eo iui uel ij itũ, adeo adiui uel adij aditum, prætereo præteriui uel præterij præteritũ, queo quiui uel quij quitũ, sino siui uel sij situm, lino liui uel lij (quod rarißimo in usu est, litũ, cieo quoq; ciui uel cij citũ corripit penult. quãdo uero à cio cis quod quartæ cõiugationis est, producit eam. Pono quoq; quod antiquè posiui, in frequenti autẽ usu posui facit pŧũm, corripit penultimã. in supino positum. Veneo quoq; secundũ analogiã uenitum debet facere supinum, pro quo magis est uenum in usu. Et supradicta omnia autoritate ueterum comprobãtur, sicut iã superius ostẽdimus. Rursusq; referamus in memoriã. Verg. in 8. O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. In eod. Amphytrioniades armenta abitumq; pararet. In 5. Nunc hos nunc illos aditus, omnemq; pererrat. In 10. Morte obita qualeis fama est uolitare figuras.

D 3 Ouid.

Ouid.in 4. Fast. Sol aditus quam quaeris ait, ne uana labores, Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. Idem in Heroid. Tempore quo nobis inita est cerealis eleusis. Terent. in Hecy. Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est. Iuuen. in 4. Nam coitus iam longa obliuio, uel si Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus. Antepenultima quoq; in futuri temporis participio corripitur. Idem comprobat Verg. in 2. Aeneid. Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum. Lucan in 5. tum lurida pallens Ora tulit, uultu sub nubem tristis ituro. Cico citus correpta penultima, ut diximus, facit. Stat. in 3. Theb. Atque hic ingenti Capaneus mauortis amore Excitus, & longam pridem indignantia pacem Corda tumens. A cio uerò citus penultima producta, ut Vergilius in 4. Aen. At genus è syluis Cyclopum & montibus altis Excitum ruit ad portus, & littora complet. Sinor situs, & desinor desitus penultima correpta. Cic. pro Corn. in 1. Cœptum igitur per eos qui agi uolebant, desitum est per hunc qui discessit. Idem in 1. Rhet. Et si non ab eo quod in quod in proximo erit, deinceps incipietur. Inde etiam situs dicitur pro negligentia. Vergil. in 7. Sed te uicta situ, ueriq; effœta senectus. Idem in 2. Georg. mutatamq; insita mala Ferre pyrum. Et in 4. eorundem: & paribus lita corpora guttis. Ideo autem diximus dissyllaba in ui desinētia secundae uel tertiae coniugationis in supinis, uel participijs praeteriti corripere penultimā, quia siue dissyllaba sint quartae, ut scio scitus, siue ultra duas syllabas alterius quoq; cōiugationis, producūt, arcessiui arcessitus, cupiui cupitus, nisi sint à dissyllabis cōposita, ut insitus, incitus, illitus. Lucanus in 8.

Illita

Illita tela dolis, nec Martem cominus usquam Ausa pa- tiuirtus. Vergil. in 12. *crebro super ungula pulsu Incita, nec domini memorum proculcat equorum.* Similiter *impositus & propositus* corripiunt penult. Iuuen. in 1. *Si te propositi nondũ pudet, atq; eadẽ est mens.* Verg. in 3. *impositus auro dapibus.* Præterea notandũ quod *sepelio sepeliui* uel *sepelij, sepultũ* in frequentiori usu est supinum. Antiquissimi etiã *sepelitum* dicebant. Vnde Cato in Thermum: *Mortuus est, sepelitus est.* Salio quoq; *saliui* uel *salij saltũ* facit. Vnde Verg. in 3. *Cum fatalis equus saltu super ardua uenit Pergama.* Idem in 11. *At medias inter cædes exultat Amazon.* Solent enim frequentatiua plerunq; à supinis uel à participijs præteritis nasci. *Salio salitum* facit, *sallo salsum* quomodo *uello uulsum.* Sisenna: *Sic meã paludẽ multi piscium salliendorũ causa à nauibus semionustis cõmeant.* A *sallio salliendorũ* dixit non *sallendorũ.* Sallust. uero in 3. Histor. *Parte consumpta reliqua cadauerũ ad diuturnitatẽ usus sallerent:* sallerent dixit à *sallo* nõ à *sallio.* Similiter Lucil. in 8. *Sallere murænas mercẽ in frigidaria ferre.* Inde etiã futuri participia, *salliturus & salsurus.* Neuius: *Salliturus istæc mittam salem.* Mumius: *Istæc sum multo sale salsurus.* Sed etiam præteriti participium *sallitus & salsus.* Cornelius Seuerus in 8. *De statu suo ad quẽ salliti pumiliones afferebantur.* Ambio ab eo cõpositum solum mutauit penultimam e in i: itaq; in io quidem desinentiũ regulã seruauit in supino et participio, quippe producta penultima, *ambitus ambita ambitũ.* In noĩe autẽ siue uocabulo rei, differẽtiæ causa in eo terminantiũ regulam seruans, corripuit penultimam *ambitus,* ut Ouid. in 1. Metam. *Iussit*

& ambitæ circũdare littora terræ. Lucan. in 1. læta'isq; ambitus urbi, Annua uenali referens certamina campo. Quamuis Scaurus similem esse in utroq; tenorẽ putauit. Sed Velleius Celer respondens Hadriano imperatori per epistolam de hoc interroganti, declinatione & tenore ambitus nomẽ à participio ostẽdit discerni, quod usu quoq;, ut ostendimus, confirmatur.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS LIBER XI.

DE PARTICIPIO.

QVI *tertio loco participiũ posuerunt rectius fecisse uidentur. cum enim nomẽ & uerbum primum, & secundum tenuerint locum, participium quod ex utroq; nascitur, sequentem iure exigit. quæsitum tamen est, an bene separauerint id ab alijs partibus grammatici. Et primus Trypho, quem Apollonius quoq; sequitur, maximus autor artis grammaticæ. Stoici enim articulum & pronomen unam partem orationis accipiebant, infinitum articulum uocantes, quem grammatici articulum, ei quoque adiungentes, etiã infinita nomina uel relatiua: quod etiam Didymus facit, tractans de latinitate. Finitum autem articulum dicebant idem Stoici, quod nunc pronomen uocamus finitũ, quod & uera ratione solum pronomen est dicendũ. Ergo Romani quoq; artium scriptores Stoicorum secuti magis traditionem, pronomina finita dixerũt, & infinita. nã articulos nõ habẽt. Sic igitur supradicti philosophi etiã participiũ aiebãt appellationẽ esse reciprocã, id est,* ἀντανάκλατον προσηγορίαν, *hoc modo,*

do, legens est lector, & lector legens: & cursor est currens, & currens cursor: amator est amans, & amans amator. uel nomen uerbale, uel modum uerbi casualem. unde uidentur nostri adsciuisse inter uerba gerundia uel participia, cum uideantur ea diuersos assumere casus. Ideo autem participium separatim non tradebant partem orationis, quòd nulla alia pars orationis, semper est in deriuatione, nullam propriam positionē habens nisi participiū. Cæteræ enim partes prima impositione inuētæ sunt, ad quam deriuatiua etiā aptātur. Omnis enim pars orationis quocūq; modo deriuata, uel in eandē notionem siue definitionē primitiui sui accipitur, et eandē habet ei diuisionem, et eadē accidentia. uel in aliud quod iam ante erat ei suppositum in propria & naturali positione. Vnde etiā deriuatiuū propter similitudinē eius quod iam erat ante ex se ortum, ei addebatur, ut pater nomē, & paternus nomen. Similiter rex & regalis, taurus & taurinus nomina. Quicquid enim accidit primitiuo, accidit etiā deriuatiuo. Feruco uerbum & ferueſco uerbum. Similiter facio & facesso, uideo & uiso uerba sunt ab eodem in idem. Sed etiam bene, male, deriuatiua aduerbia à nominibus ab alio ad aliud ad similitudinem nata sunt in propria positione inuentorū, ut penè, nempe, ferè: hæc enim à se orta sunt. Quicquid enim accidit his, accidit etiam illis, & quod suum est aduerbiorum, per omnia uerba percurrunt. Quantum igitur ad hoc, id est quod in primitiuis & in sua positione non inueniuntur participia, uidentur Stoici bene fecisse. Sed rursus prohibet ea esse nōīa tēporū diuersorū assumptio, quæ fit in proprijs transfigurationibus ad similitudinē uer-

borum. Sed si quis dicat quòd nomina quoq; multa inueniuntur tempus significantia, respondebimus quòd hoc interest inter participia, & nomina temporalia, quòd nomina illa nihil aliud significãt nisi ipsum tempus per se, ut annus, mensis, dies, meridies, hodiernus, hesternus, crastinus, nec in proprijs sunt transfigurationibus. participia uero actionẽ uel paßionẽ aliquã in diuerso tempore fieri demõstrãt, non tempus ipsum per se. & quod eos sequuntur casus, quos & uerba à quibus nascuntur. & quod uerborum significationes habẽt. & quod pro uerbo ponũtur, quorũ nihil est suũ nominis. Omne enim nomẽ à quocunq; uerbo natũ, uel gtũm sequitur casum, uel datiuũ figuratè per cõpaßionẽ, quã Græci συμπάθειαν uocant, ut amicus illius est, lector illius est, speculator illius, auditor illius, uictor illius: & datiuũ, ut amicus illi est, lector illi est, speculator illi est, auditor illi est, uictor illi est. Et nota quod plerunq; substantiuũ uerbum, quod Græci ὑπαρκτικὸν uocant, solet adiungi huiuscemodi figuræ. Inueniuntur tamen pauca etiã abltũm sequentia, ut dignus illa re, mactus uirtute. accusatiuũ uero figuratè, ut exosus bella, præscius futura. Participiorũ enim loco uidentur posita illorũ constructionẽ seruasse. Verba aũt & participia genitiuo uel datiuo, uel actõ, uel abltõ solẽt associari, ut misereor illi9, miserẽs illius, parco illi, parcens illi, oro illum, orans illum, careo illo, carẽs illo. Et actiua quidẽ plerunq; accusatiuum sequũtur, paßiua uerò ablatiuũ uel datiuum figuratè, genitiuũ uero admodum pauca. Sed de his (si Deus annuerit) cum de dispositione uel constructione partiũ orationis scripserimus, id est περὶ συντάξεως, exponere latius conabimur. Ergo si

uer-

uerborum seruauerint consequentiam, participia sunt: sin amißis temporibus, casus quoq; quos nomina solent uerbalia sequi attrahunt, transeunt in ea, ut amans illum participium est: amo enim illum dicimus, amans autem illius nomen est, ut amator illius. itaq; & tempus amittit, & comparationem assumit, ut amantior amantißimus. Acceptus ab illo, participium est, quia & accipior ab illo dicimus, acceptus illi nomen, ut amicus illi. Ideoq; tempore quidem caret, comparationem uero adsciscit, ut acceptior acceptißimus. Et ea quidem sunt, quibus ostentur participium aliud esse quàm nomen. Verbum autem id esse non potest cum casus habeat, & declinationes & genera ad nominum formam. nullum enim uerbum potest hæc habere. itaq; cum & uerbi quædam sua prohibeant hoc esse nomen, id est tempora, & significationes, & nominis propria prohibeant esse uerbum, id est genera & casus (quæcunq; enim pars orationis habet genera apud Græcos uel Latinos, & habet casus: & quæcunque habet casus, habet & genera, exceptis paucis indeclinabilibus) mansit participium mediũ inter nomen & uerbũ. Vnde rationabiliter hoc nomẽ est ei à grãmaticis inditũ, per confirmationẽ duarũ partiũ orationis principaliũ. Nec solũ participiũ, non ab aliqua propria ui, sed ab affinitate nominis, et uerbi nominatũ est, sed aliæ quoq; quinq; partes orationis, nõ ab sua ui, sed ab adiunctione quam habẽt ad nomen, uel uerbũ, uocabulũ acceperunt. Pronomẽ enim dicitur, quod pro noĩe ponitur, et aduerbiũ quod uerbo iungitur, & præpositio quæ tã nomini q̃ uerbo præponitur, & cõiunctio quæ cõiungit ea, & interiectio quæ his interiacet. Vnde est dicendum,

quod si non sit nomẽ, nec uerbum, nec alia pars oratio-nis constare poterit. Itaq; quibusdam philosophis placuit nomen & uerbum solas esse partes orationis: cætera uero adminicula uel iuncturas earum, quomodo nauium partes sunt tabulæ & trabes. Cætera autem, id est cera, stuppa, & claui, & similia, uincula & cõglutinationes partium nauis, hoc est tabularũ & trabium, non partes nauis dicuntur. sed est obijciendũ ad hoc, quòd cera & stuppa, nõ ex eadẽ constãt materia, ex qua tabulæ & trabes, coniunctiones autẽ & præpositiones, & similia ex eadẽ materia, ex qua nomen & uerbũ, constat, hoc est literis & syllabis, & accentib. & intellectu. Itaq; etiam per se prolatæ q; partes sunt orationis ostendunt. Quid enim est aliud pars orationis, nisi uox indicans mentis conceptũ, id est cogitationem? Quæcunq; igitur uox literata profertur significans aliquid, iure pars orationis est dicẽda. Quod si non essent partes, nunquã loco earũ noĩa ponerentur, cum loco ceræ uel stuppæ in naui tabula fungi nõ poßit. Inuenim⁹ aũt loco aduerbij nomẽ unà, multùm, falsò, quàm: & pronomen similiter eo, illo: & loco cõiunctionis tam nomẽ quàm pronomẽ, quare, ideo. & aduerbiũ loco noĩs, ut mane nouum, & sponte sua, & euge tuum, & belle, cras alterum. Sed si, quia compaginẽ uidentur præstare nomini & uerbo, nõ sunt partes orationis dicendæ, ergo nec partes corporis debemus accipere neruos, quia ligant membra, & articulos: quod penit⁹ uidetur absurdũ. Multo igitur melius q̃ principales & egregias partes nomẽ dicunt et uerbum, alias aũt ijs appendices. Quod autẽ participiũ nomẽ accepit à cõformatione nominis & uerbi, nihil mirũ, cum

inueniantur quędā nominationes etiam ex abnegatione nascentes, ut neutrum genus, quod nec masculinum est, nec fœmininum, in infinitum uerbum, quod personam non habet. Participiū est igitur pars orationis, quæ pro uerbo accipitur, ex quo & deriuatur naturaliter, genus & casum habens ad similitudinem nominis, & accidentia uerbo absq; discretione personarum, & modorum. Ideo autē repertū est participium, quod nomini uerbum adiungitur, sed nō aliter nisi sit nominatiuus casus ei personæ adiunctus, secundū quam profertur uerbū, ut facio ego bonus, facis tu bonus, facit ille bonus. Cum igitur flectas nomen in obliquos casus, uerbū ei adiungi nō potest intransitiuū, id est ἀμετάβατον, hoc est in sua manēs persona. Nam μεταβατικὰ dicuntur, id est transitiua, quæ ab alia ad aliā transeunt personā, in quibus solent obliqui casus adiungi uerbis, ut misereor tui, moderatur imperator militibus. hic enim quia ab alia persona ad aliā transit uerbi significatio, utimur obliquis. Cū igitur sunt intrāsitiua, quia non possunt obliqui casus his adiungi, loco uerbi subit participium, ut bonus homo loquebatur, boni hominis loquētis orationē audiui, bono homini loquenti dedi, bonum hominē loquentē audiui, bono homine loquēte delectatus sum. Vbiq; enim participium loco uerbi intransitiui accipitur. Vocatiuus quoq; quō ntūs intrāsitiuis adiungitur, ut doctus loquēs proficis, & docte loquens proficis uel profice. Sicut igitur pronomen ideo est inuentū, ut adiungi primæ et secūdæ uerbi personæ posit (nōīa enim tertiæ personæ cōiungi uolūt absq; uocatiuo casu, qui semper secūdæ adiūgitur personæ) sic participia inuenta sunt, ut quod deest uerbis, id est casus

com-

compleant, coniuncta nominibus. Nec solum per obliquos casus utile est participiũ, sed etiã per nominatiuũ. diuersa enim uerba absq; cõiunctione adiungere non potes, uel lego, disco, uel doceo discis, non est dicendum, sed lego & disco, uel doceo & discis: nam hoc proprium est tam transitiuorũ quàm intransitiuorũ. Participium aũt si proferas pro aliquo uerbo, & adiungas ei uerbũ, bene sine cõiunctione profers, ut legẽs disco, pro lego & disco: & docẽte me discis, pro doceo & discis. Contrà aũt diuersa nomina, si ad unũ referantur, sine coniunctione oportet ea proferre, nisi adiectiua geminentur, ut pius Aeneas, Marcus Tullius Cicero. Si enim dicas pius et Aeneas, uel Marcus & Tullius & Cicero, quasi de alio & alio dicis. Accidentia uero siue adiectiua, si geminentur, necesse est interponi coniunctionẽ, ut bonus & pius & iustus & fortis Aeneas. Verba quoq; & participia si sequantur sese, coniunctione egent, ut legit & scribit doctor, loquẽs & currẽs facit. Nec mirũ propria quæ insecabilẽ substantiã demonstrãt, ut Socrates, Scipio: nec appellatiua, quæ secabilẽ, id est generalẽ, et specialẽ, quæ diuidi potest substantiã indicãt, ut animal, corpus, homo, taurus, equus, aurũ, lapis, nõ egere cõiunctione. diuersæ enim substantiæ in uno cõiungi nõ possunt. Itaq; cum dicam Publius Cornelius Scipio Africanus, nõ egeo cõiunctionibus. unã enim his indico omnibus esse substantiã. Simr̃ homo est animal rationale, mortale, disciplinæ capax, cũ unã significẽ substantiã, quãuis multorũ communẽ, nõ egeo cõiunctionib. quæ diuersas res solent coniungere. diuersæ enim substãtiæ in eodẽ esse non possunt. Accidentia aũt quæ substãtiæ iã ante superpositæ accidũt, pos-

possunt esse diuersa in eadē substantia, ut si dicā Marcus Tull. Cic. quia una est substātia, nō eget cōiunctionibus. Sin aūt dicā, sapiens & eloquēs, & felix Cicero, diuersa ostendo accidentia in una substantia. itaq; egent coniunctione. Illud quoq; admonendū, quod quemadmodū coniungitur aduerbiū uerbo, sic etiā participio. nec mirum cum pro uerbo ponitur, ut bene legēs delectat, pro bene legit & delectat. Et quāuis ab indicatiuis deriuētur uerbis participia, potestate tamen & ui significationū oēs continēt modos: hoc pacto exponēs doceo, pro expono & doceo: exponēs doce, pro expone & doce: utinā exponens docerē, pro utinā exponerē & docerē: cum exponēs doceā, pro cum exponā & doceā: exponēs docere uolo, pro exponere & docere uolo. Eius igitur obtinet uim modi, cuius uerbo cōiungitur. Et in hoc quoq; quantam habeat cum infinito cōiunctionē ostēditur. infinita enim similiter cū ab indicatiuo nascūtur, pro omni accipiūtur modo. Dico enim scribere me indico, pro scribo: scribere te impero, pro scribe: scribere me opto, pro utinā scribā: scribere me uolo, cū legere, pro cū scribā legere. Nec mirū in his una uoce tam diuersas inueniri significationes, cū in multis alijs quoq; dictionib. hoc inueniatur, ut circū nomē & aduerbiū, eo pronomē, & uerbū, & aduerbiū, & cōiūctio. similiter in alijs plurimis hoc inuenis (sicut suprà dictū est.) Igitur participiū inuentū est, ut in ntō qdē sine cōiūctione pferatur cū alio uerbo, ut legēs doceo, pro lego et doceo, quae cōstructio uł cōpositio intrāsitiua est, hoc est ipsū in se, ostēdit manere personā. obliq uero casus participiorū ad hoc sunt utiles, q̄ nō solū sine cōiunctiōe pferūtur cū obliqs casib. noīum,

sed

ſed etiam ad alias tranſeunt perſonas, ut docẽtis potior, & docenti reſpondeo, & docentem audio, & illo docente didici. Ergo *nominatiuus & uocatiuus intranſitiuus ſolet eſſe, ut legens ego homo facio, pro lego ego homo & facio.* Et *ſimiliter uocatiuus, ô homo bene legens fac, id eſt, ô homo bene lege & fac. Cæteri uerò magis tranſitiui ſunt, ut prædictum eſt, ut bellantis hominis miſereor, pro bellat homo & eius miſereor. imperanti homini obedio, pro imperat homo & ei obedio. docentem hominem audio, pro docet homo & eum audio. lucente ſole uideo, pro lucet ſol & uideo. niſi ipſa in ſeſe faciat, id eſt κατὰ ἰδιοπάθειαν* proferatur, *tunc enim utimur conſuetudine tranſitiuorum, quæ ἀλλοπάθειαν ſignificant, ut miſereor mei legentis, præbeo mihi legenti, accuſo me legentem, fruor me legente. & ad eum caſum maximè referuntur, quem uerba deſiderant, ut ſuprà dictum eſt, miſereor tui, miſerens tui, inuideo tibi, inuidẽs tibi, accuſo te, accuſans te, dignor te illa re, dignans te illa re.*

De accidentibus participiorum.

A*ccidunt aũt participio ſex, genus, caſus, tempus, ſignificatio, numerus, & figura.* Genus *maſculinũ ut amatus.* Fœmininũ *ut amata.* Neutrũ *ut amatũ.* Cõmune *trium generũ, ut hic & hæc & hoc amans.* Nã cõmune *duum generũ, &* ἐπίκοινον *inueniri in participio natura ipſa prohibet.* Cum enim *uerba ex quibus naſcuntur participia pariter omnib. adiũgãtur generibus, ut legit uir, legit mulier, legit mancipiũ, neceſſario participiũ, qđ ex ipſo proficiſcitur eiſdẽ generib. aſſociatur.* Et *ſiquidẽ in ns deſinit, quod fit in præſenti tempore, quod eſt etiã præteritũ imperfectũ, ſine dubio triũ eſt generũ cõmune*

ad

ad formam nominum adiectiuorum: quae cum in duas definunt consonantes, trium generum sunt communia: Sin uero in us finiantur masculina, pariter ad similitudinem adiectiuorũ in a fiunt fœminina, & in um neutra. quod fit in omni praeterito tempore & futuro. nec mirum ad formam adiectiuorum haec dirigi, cum penè uim habeāt participia quoque adiectiuorum nominum. accidentia enim proprijs uel appellatiuis nominibus significant, uelut illa bonus homo, scribens homo, & illud accidit, fortis Scipio, scribens Scipio. Nec nos moueat quod sunt quaedam uerba, quae naturaliter ad mares pertinent uel ad fœminas quae uidentur exigere, ut participia uel masculina sint solum uel fœminina, ut futuo, nubo, futuens, nubens. nam illud ad mares, hoc ad fœminas pertinet solum. sed illud attendamus, quod adeo natura ipsius uerbi & participij communis est trium generum, quod siue uituperationis causa, siue figuratè, licet maribus aptum uerbum uel participium fœmininis quoque adiungere, & contra facere, utputa bona anima futuit illam fœminam, pro bonae animae uir. ergo & bona anima futuens fœminam, gignit bonam animam, & bonum corpus futuens gignit bonum corpus. nec uitiosam facio orationem, adiungens & fœminino & neutro generi hoc uerbum & participium, quod ad mares solos uidetur attinere: Et contrà uituperationis causa possum dicere, ut Iuuen. in 2. nubit amicus, & nuptus uir: & figuratè bonus animus mulieris nubit mihi, & nuptus est mihi. Ergo sine dubio omne participium in duas definit cōsonantes, & trium generum est: uel mobile, in us masculinum, in a fœmininum, in um neutrum terminat.

De temporibus & formatione participiorum.

Tempora cōiuncta habent præsentis & præteriti imperfecti, præteriti & plusquāperfecti, tā participia quàm infinita uerba ad similitudinē optatiuorū. Nascitur aūt participiū præsentis & præteriti imperfecti, à prima præteriti imperfecti persona in omni cōiugatione. nec mirū, cū prima psona honestior sit cæteris. Ipsa enim sine illis esse potest, illæ aūt sine hac esse nō possūt: & ea illas sibi cōiungere potest, illæ aūt eā minimè. Ego enim & tu & ille facimus licet dicere, tu aūt & ego facitis, uel ille & ego faciūt, nemo dicit. Vir. in 2. Aen. diuellimur inde, Iphitus & Pelias mecū. Fit aūt participiū mutatione extremæ syllabæ supradicti tēporis & personæ, id est bam in ns, ut amabā amans, docebā docēs, legebā legēs, faciebā faciens, muniebā muniens. Exceptis in eo desinētib. quartæ cōiugationis uerbis, quæ cōtra aliorum regulā i habēt ante bam productā: quā tamē antiq diphthongū scribētes trāsmutationē uocaliū factā ostendebant, ut adeibam pro adiebā, queibā pro quiebā. quod etiā in alijs uerbis sæpe solet fieri, ut poleibā pro poliebā, insigneibā pro insigniebā. nec tamē id prohibuit participia ad pfectorū regulā nasci. dicimus. n. iens, adiens, quiens, poliēs, insigniēs. Hæc tamē eadē participia, quæ à uerbis in eo desinētibus, quartæ cōiugationis nascuntur, anomale p obliquos casus pro ie, eu habuerunt, iens euntis, quiens queūtis. Futuri uero tēporis participia, si sint à uerbis actiuis uel neutris uel deponētibus fiunt ab extremo supino, addita rus, amatu amaturus, doctu docturus, lectu lecturus, auditu auditurus, statu staturus, locūtu locuturus. A communi quoq; uerbo, quod in futuro

ro tẽpore habet duo participia, unũ quidẽ actius in rus, alterũ uero paßiuũ in dus illud quod in rus desinit secundũ prædictã fit regulã, criminatu criminaturus, osculatu osculaturus. Paßiua uero eiusdem tpis participia fiunt à gtõ participij præsentis tpis, tis finali in dus cõuersa, ut amãs amãtis amãdus, docẽs docẽtis docẽdus, legẽs legentis legẽdus, audiẽs audiẽtis audiẽdus, preteriẽs pretereuntis pretereũdus, trãsiens trãseuntis trãseundus. Plĩ uero tpis participia, quæ in tus uel in sus uel in xus desinũt, similiter à supino extremo fiũt addita s, et correpta u. Nascũtur aũt à uerbis paßiuis et cõib. et deponẽtib. et neutro paßiuis, et quibusdã neutris. A paßiuis, ut amatu amat⁹, domitu domitus, doctu doctus, deletu deletus, mersu mersus, pexu pexus, auditu auditus. A cõmunib. criminatu criminatus, osculatu osculatus. A deponentibus for fatu fatus, reor ratu ratus, uereor ueritu ueritus, loquor locutu locutus, molior molitu molitus. A neutropaßiuis gauisu gauisus, factu factus. A neutris uero paucis ptũm nascitur, cœnatu cœnatus, prãsu pransus, placitu placitus, nuptu nuptus. excipitur mortuus à morior, cuius supinũ cũ secundũ analogiã moritu, & hinc moriturus facere futurũ debeat, et ptũm moritus, mortu⁹ nõ moritu⁹ facit. Præterea dubitabatur utrũ pôtatu potaturus et potat⁹ sed'm analogiã, an potu poturus, p syncopã melius dicatur, q̃ in usu sũt. Verg. in Buc. Huc ipsi potũ uenięt p prata iuuẽci. Idẽ in 4. Geo. Quoq; mõ potis gauderẽt intyba riuis. Lucã. in 5. Strymona sic gelidũ bruma pellẽte relinquũt Poturæ te Nile grues. Ex quo ostẽditur potus quoq; participiũ esse. nec mirũ cũ laut⁹ et lauturus, pro lauatus et lauaturus in usu est. nã secundũ Terẽt. lauatus

& lauaturus debet proferri, q supinū lauatū protulit in Eun. Vix elocuta'st hoc, foras simul oēs proruūt se, Abeunt lauatū, perstrepūt. Vnde Ouid. in 3. Fast. Syluia Vestalis, q d. n. uetat inde moueri? Sacra lauaturas mane petebat aquas. Quæritur ortū ortu, unde ortus: an oritum oritu, unde oriturus. Horat. in 1. epist Nil oriturū aliâs, nihil ortū tale fatētes. Partū partu unde partus, an paritū paritu unde pariturus, erutū erutu unde erutus, an eruitū eruitu, unde eruiturus. Lucā. in 4. Impēdēt caua saxa mari, ruituraq; semp Stat mirū moles. Cassum cassu unde cassus, an caritū caritu unde cariturus. Iuuen. in 2. tollere dulcē Cogitat hæredē cariturus turture magno. Verg. in 2 Aen. Demisere neci, nūc cassū lumine lugent. Quibusdā tamē hoc, id est cassus, magis nomē esse uidetur, ut lassus. In anomalis quoq; supradictæ regulæ seruātur, latu laturus latus, ferens ferentis ferēdus, esu esurus esus, edens edētis edēdus. Et sciendū q, si deficiāt supina, deficiūt etiā participia, tā futuri tēporis in rus desinentia, q̃ p ī quæ ex ipsis nascūtur. quod inuenis in omnib. meditatiuis et inchoatiuis, in quibus deficiūt supina duo extrema, quibus deficientib. supradictorū quoq; tēporū deficiūt participia. Rarißimè inueniūtur supradicta supina in usu à neutris secūdæ coniugationis uel tertiæ in uo desinētib. quæ in ui diuisas faciūt ptūm perfectū, ut lectūrio, parturio, esurio, horresco, calesco, feruesco, amasco, miseresco, labasco, hisco, horreo, tepeo, algeo, egeo, caleo, ferueo, stupeo, lateo, candeo, niteo, albeo, renuo, luo. Rarißimè tamē, ut diximus, inueniūtur ex quibusdā huiuscemodi uerbis supina, uel futuri tēporis participia, ut doleo doliturus, careo cariturus, & alia tamen multa

inueniun-

inueniũtur deficiẽtia, in alijs quoq; significationibus uel generib. uerborũ tam supina q̃ ex eis nascẽtia, ut urgeo, spuo, metuo, timeo, medeor, disco, posco, cõpesco, cresco. Et quocũq; tẽpore defectiua sunt uerba, deficiũt etiã participia, ut ambigo, scando, niteo, uergo, areo, mãdo mandis, strideo. quãuis apud uetustißimos eorũ quoq; ptam inueniãtur. Fertor quoq; & uescor, quia ptũm tẽpus nõ habẽt, deficiunt etiã in participijs eiusdẽ tẽporis. Cœpi nõ habet præsens, nec futurũ, nec participiũ, sed tãtummodo ptũm cœptus. Similiter odi, noui, osus, ex quo perosus & exosus, notus. Plaut. in Amph. Inimicos semper osa sum obtuerier. Et uerbale tamẽ nomẽ ex eo protulit. Idẽ in Asinaria: Madidũ nihil in continentẽ, atque osorem uxoris suæ. Et memini meminẽs. Liu. Erotopægnion 4. Meminẽs Varro corde uolutat. qa memini tam præsentis quàm præteriti uim habet, quomodo odi. unde & osus pro præsenti, & meminẽs pro ptõ licet accipere. nã noui præsens nosco noscens facit. Similiter impersonalia deficiũt in supinis, et participijs, quæ ex supinis nascũtur, ut piget, pudet, quãuis quidã puditũ posuerũt, ut Plaut. in Bacchid. Neq; me, neq; tui te intus puditũ est, factis quæ facis. Tædet, pœnitet, liquet, licet, libet, oportet. sed cõpositũ pertæsum inuenitur, & pœnitẽs, unde pœnitẽtia, & libẽs et licẽs, unde licẽtia & licitus. Verg. in 8 & licito tandẽ sermone fruũtur. Hor. licentũ Satyrorũ greges. Sciendũ tamẽ quod hæc omnia inueniũtur pfectorũ declinationẽ habẽtia in usu ueterũ, teste Capro, pigeo, pudeo, tædeo, pœniteo, liqueo, liceo, libeo, oporteo. quomodo, placeo, cõtingo, euenio, uaco, attineo, accido, iuuo, delecto: quorũ tertiæ psonæ imperso

 nalium

nalium uice funguntur, placet, contingit, euenit, uacat, accidit, attinet, iuuat, delectat. Non tamen etiam si participia deficiant, deficiunt & uerba: illa enim ex eis, non ista ex illis nascuntur. Sunt tamen quædam participia, quorũ quãuis deficiant uerba in usu, ratio tamen analogiæ, quod dici possunt ostẽdit, ut triumphatus, erratus, regnatus, laboratus, decursus. Verg. in 6. Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho. Idem in 7. regnata per arua Saturno Quondam. Et in 1. Aene. Artẽ laboratæ uestes. Idẽ in 3. errata retrorsus Littora Achæmenides comes infelicis Vlyßi. Terent. in Adel. decurso iam spacio: Quid. n. prohibeat uerbis quoq; eorũ uti, nisi autoritas deficeret? Nec mirũ hæc fieri in participijs, cũ in nominibus quoq; inueniũtur, et in uerbis quædã deriuatiua uel cõposita, quorũ primitiua uel simplicia in usu nõ sunt: ut dicimus puella diminutiuũ, quod uidetur à puera nasci, ut enim tener tenera tenella, sic puer puera puella debuit dici. quo tamẽ quia autores, quorũ maxime usus regnauit, nõ sunt usi, nec nos utimur. licet inueniãtur uetustißimi protulisse, & hæc puera, & hic & hæc puer. Ocyor quasi ab oco, quod in usu non est, licet à Græco sit ὠκύς. offendo quasi à fendo uerbo cõponitur, quod nõ est lectũ, sicut aspicio, inspicio, despicio, cõspicio, respicio, suspicio, à uerbo spicio, quod in usu non est. similiter hoc idẽ in plurimis alijs inuenies. Sunt quædã quæ cũ formã habeãt participiorũ, tamẽ carentia tẽpore nomina esse ostẽduntur, ut galeatus, scutatus, pileatus, tunicatus, manuleatus, caligatus, gẽmatus, bacchatus, paludatus, togatus, prætextatus, trabeatus, comatus, bracatus, penulatus, soleatus, ocreatus, cristatus, hastatus, lunatus, stellatus,

tus, literatus, turritus, cerritus, pellitus, cornutus, astutus, hirsutus. Quædã enim primæ cõiugationis participiorũ formã obtinẽt, id est, in atus desinẽtia: quædã uero tertiæ, id est in itus uel in utus terminãtia. Sunt alia eadẽ & nõia & participia, ut armatus, ὁ ὁπλισθεὶς, καὶ ὁ ὁπλιστής. Doctus ὁ παιδευθεὶς καὶ ὁ συμπαίδευτος, ἤτοι ὁ παιδευτός. sanctus ὁ θεοπισθεὶς, καὶ ὁ θεοπίστος, ἤτοι ἅγιος. acutus ὁ ἐξωνθεὶς καὶ ὁ ὀξύς. sapiens ὁ φρονῶν καὶ ὁ φρόνιμος, ἤτοι ὁ σοφός. monitus ὁ ὑπομνησθεὶς καὶ ἡ ὑπόμνησις. iudicatus ὁ κριθεὶς καὶ ἡ κρίσις. armatura ἡ ὁπλίσασα καὶ ἡ ὅπλισις. Scriptura ἡ γράψασα καὶ ἡ γραφή. usura ἡ χρησαμένη καὶ ὁ τόκος, ἤτοι ἡ χρῆσις. litura ἡ ἀπαλείψασα καὶ ἡ ἀπαλειφή. factum τὸ γινόμενον καὶ τὸ ἔργον. dictum τὸ λεχθὲν καὶ ὁ λόγος. uisum τὸ ὁραθὲν καὶ τὸ ὅραμα. legendus ὁ ἀναγνωσθησόμενος καὶ ὁ ἀναγνωστικός. amandus ὁ φιληθησόμενος καὶ ὁ φιλητικός. Sic & alia plurima, quæ cum temporibus participia sunt, absq; ijs nomina. Illud quoq; attende, quod cũ à nominibus nomina & uerba, & aduerbia, & coniunctiones soleãt per deriuationes uel compositiones proficisci, ut ab Aenea æneius, à patre patrisso, à claro clare, à qua & re quare, & à uerbis similiter nomina & uerba & participia & aduerbia, ut à lego lector & lecturio & legens, à curro cursim, ab aduerbijs nomina & aduerbia, ut ultra ulterior ulterius. à participijs participia non possunt nasci, nec uerba, sed uel nomina, ut indulgens, indulgentia, uel aduerbia indulgenter.

De casibus participiorum.

CAsus quoq; participa sex habent, quomodo nomina, nec sunt in ipsis deficientia aliquo casu, nec mirum. nam in eo quoque imitantur adiectiua, quæ nullo deficiunt casu, siue sint mobilia, siue in duas consonantes desinentia.

finentia. quæ enim deficiunt fixa sunt, ut fas, ditione, Iupiter Iouis, iter, preci & prece, uicē et uice, tabi & tabo, maria, æra. Nā frugi, et nihili, et mācipi, & huiusce modi, & similia nō deficiūt aliquo casu certo, sed pro omni casu eadē terminatione funguntur. quamuis possunt hæc eadē figuratè magis prolata, ut dictū est, per gtūm et datiuū quàm indeclinabilia esse uideri, ut si dicā cordi homo est mihi. cordi hominis, hoc est hominis q est mihi cordi. cordi homini, cordi hominē: & possum cū omnibus casib. figuratè iungere dtūm. sic frugi homo, id est q̄ frugi est, hoc est utilitati. Similiter omnib. casib. adiungitur figuratè, & est magis dtūs. Sed hæc etiam de noīe latius tractauim⁹. Declinātur aūt participia ad similitudinē et regulā nominū in ns desinentiū, uel in us mobiliū, exceptis, ut suprà dictum est, illis quæ nascūtur à uerbis quartæ cōiugationis in eo desinētibus, quorū gtūs uocalis nominatiui ie mutāt in eu, iens euntis, quiens queuntis. quāuis Plautus gerūdiū eius abiendi dixit pro abeundi in Amphitrione: Abiendi etiam nunc tibi occasio est.

De Temporibus.

TEmpora participijs accidunt eadem, quæ & uerbis infinitis, id est præsens, quod est etiam præteritū imperfectum, ut osculari & osculans. præteritū perfectum quod est etiam præteritum plusquamperfectum, ut osculatum esse uel fuisse, & osculatus. futurum osculatū iri, & osculaturus. Et sciendum quod non ex omni significatione omnia tempora inueniuntur. nam cum quinque sint significationes, id est actiua, passiua, neutra, communis & deponens, ab actiua quidem & neutra præsentis & futuri ueniunt participia, ut amans amaturus. in quibus

bus quia præteritũ deficit, loco participij uerbo utimur & nomine infinito, ut qui amauit ὃς ἐφίλησεν, id est ὁ φιλήσας. Quomodo enim loco uerbi participium accipitur necessitatis causa cum uerbo substantiuo, sic etiã ubi participium deficit, necessario uerbũ infinito nomini substãtiuo iunctũ participij officio iungitur. Passiuũ quoq; præteritũ & futurũ habet, amatus amãdus. In præsenti aũt deficit, pro quo similiter uerbũ cũ prædicto nomine proferimus dicẽtes, qui amatur, ὃς φιλεῖται, pro ὁ φιλούμενος, ex quo quoq; ostenditur significatio partipij, quod tam nominis quàm uerbi uim obtinet, quod & hæc pro illis, & illa pro his ponũtur. dicimus enim legẽs est qui legit, & qui legit est legens, cœnatus est qui cœnauit, & qui cœnauit cœnatus est. Illud quoq; sciẽdum, quod sæpe & præsenti pro præterito, et præterito pro præsenti utuntur autores necessitatis causa, cum deficiant, & in or desinentia præsenti, & in o terminantia præterito. Præsentis tamen participium, quod etiam præteritum imperfectum significat, solet coniungi uerbis præteriti perfecti, et plusquamperfecti, & significationẽ eorundẽ temporum complere, quõ uerba præsentis temporis, si adiungantur participijs præteriti, præteritum significãt, ut cœnatus sum, cœnatus es, cœnatus est, pro cœnaui cœnasti cœnauit. Sic ergo si dicam cœnans fui fuisti fuit, cœnaui cœnasti cœnauit, cœnans fueram, ras, rat, pro cœnauerã cœnaueras cœnauerat, potest accipi. Itaq; quod deest latinitatis linguæ naturaliter, cõpletur iũcturæ ratione. Multa tamen in his quoq; quæ regula exigit dici, siue euphoniæ causa deficiunt, siue quod in usu non sunt, sicut et in alijs partib. orationis. A neutris, ut diximus, si

cut ab actiuis duũ temporũ participia ueniũt, præsentis ut stans, futuri ut staturus. Inueniuntur tamen quædam ex eis etiam præteriti temporis, ut cœno cœnatus, prandeo pransus, placeo placitus, nubo nupta, pateo passus (& patior tamen passus facit) assuesco assuetus. quod quibusdã nomẽ magis esse uidetur, sicut quiesco quietus, iuro etiã iuratus, quod etiã in paßiua significatione inuenitur. quippe etiam uerbum ipsum Lucan. in 5. protulit: Et lætæ iurãtur aues bubone sinistro. Stat. etiã in 7. Theb. Numina captiuis etiã iurabere Thebis. Verg. in 2. Georg. Aut cõiurato descendẽs Dacus ab Istro. Addunt quidã etiã à careo cassus: quod si esset, deberet & cassurus facere futurũ, nõ cariturus, quod Iuuen. in 2. protulit: tollere dulcẽ Cogitat hæredẽ cariturus turture magno: ut suprà memorauimus. ergo cassus magis nomẽ est sicut lassus, & maximè cum uanum significat, ut cassa fraude parat. Titubo quoq; titubatus facit. Vergil. in 5. Aeneid. uestigia presso Haud tenuit titubata solo. & in alijs multis neutrorũ, præteriti participia uetustißimi protulisse inueniuntur, ut discessus, interitus, obitus, occasus, potus, senectus. Neutropaßiua quoq; quæ sunt quinque trium temporũ habent participia, ut gaudeo gaudens gauisus gauisurus, audeo audens ausus ausurus, soleo solens solitus soliturus, fio fiens factus futurus, differentiæ causa: ne si facturus dicamus, simile sit participio, quod uenit à facio uerbo, quod uim poßidet actiuã, fio uerbi. unde à supino eius nascitur paßiuum præteriti participium, & futuri actiuum factum factu factus facturus. fido quoq; fidens fisus fisurus. A cõmuni uerbo quatuor nascuntur participia præsentis siue præteriti imperfecti quod actiuam solum

lum habet significationem, ut criminor criminans ὁ διαβάλλων ἐπί τι, καὶ ὁ διαβαλλόμενος. præteriti p̃fecti & plusquamperfecti quod communem habet significationem tā paßiui quàm actiui, ut criminatus ὁ διαβαλών, καὶ ὁ διαβληθείς. futuri unum actiuum in rus desinēs, ut criminaturus: & unum paßiuum in dus, ut criminandus. Omnia tamen in dus desinētia participia, eadē etiā nomina esse possunt, cum amittunt tempus, ut amandus, ὁ φιληθησόμενος, καὶ ὁ φιλητέος. docendus, ὁ διδαχθησόμενος, καὶ ὁ διδακτέος. legendus, ὁ ἀναγνωσθησόμενος, καὶ ὁ ἀναγνωστέος. A deponenti trium temporum ueniunt participia, præsentis, uel præteriti imperfecti, ut sequens, præteriti perfecti et plusquamperfecti, secutus. futuri, secuturus. multa tamen ex huiuscemodi uerbis inueniuntur apud antiquiss. participia præteriti tēporis, tam actiuā quā paßiuā significationē habētia, ut meditor μελετῶ, meditat⁹ ὁ μελετήσας, καὶ ὁ μελετηθείς. Terēt. in Phor. Meditata mihi sunt oĩa mea incōmoda. Auxilior auxiliatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Lucil. A me auxiliatus es. Sic etiā amplector amplexus, ὁ περιπλακείς, καὶ ὁ περιπλεχθείς. Petronius: animā nostro amplexā in pectore. Cic. pro Rosc. Quo uno maleficio scelera omnia uidentur cōplexa esse. Adminiculor adminiculatus, ὁ βοηθήσας, καὶ ὁ βοηθηθείς. Varro: tribunitio auxilio adminiculatus. Sed sciendum quod uerbis quoq; plurimis, quæ nunc in usu deponentia sunt, ueteres sicut cōmunibus usi sunt, de quibus cum de uerbo tractabamus docuimus. A uerbo sum, quod est anomalum, ueteres præsentis temporis proferebant participium ens, unde componitur potens. nam futurus magis à fio uerbo uidetur nasci: potest tamen etiam à fui esse existimari.

xus, pexus. In tus desinunt omnia, quæ præteritum in ui syllabam terminant, mutatione ui in tus, ut amaui amatus, oraui oratus, adiuui adiutus, deleui deletus, cupiui cupitus, laceßiui laceßitus, decreui decretus, straui stratus, muniui munitus, audiui auditus. Excipiuntur differentiæ causa tria a longam in au conuertentia, laui lautus, faui fautus, caui cautus, ne si latus, fatus, catus diceremus, alias significationes habere putarẽtur. Et sciendum quod hæc omnia penultimas productas habent, tam in uerbis præteriti quàm in participijs. exceptis seui satus, & siui situs, quæ in participijs penultimas corripiunt: & liui uel lini litus. à ciui quoq; citus licet & corripere & producere penultimã. ab iui quoq; uel ij cõposita, et quiui uel quij corripiunt in participijs i ante tus, ut aditus, obitus, præteritus, nequitus. Solui enim solutus, & uolui uolutus, abiecta i. produxerũt tamen u. A uerò correptã ante tus in quatuor solis inueni participijs, duobus primæ coniugationis quæ duplicãt in præterito priorẽ syllabã dedi datus, et steti status, quod participio simile nomẽ est, unde futurũ staturus. secundæ quoq; unũ inueni à deponẽti reor ratus, et tertiæ unũ de quo suprà diximus, seui satus. unde Verg. in 2. Georg. mutatamq; insita mala Ferre pyrum. Sepeliui etiam notandum quod sepultus facit. antiqui tamen & sepelitus dicebãt. Et saliui salitus & salsus. Præterea notanda sunt à saliui uel salui saltus et salturus. ab halo halas halaui halitus nomẽ participiale, non halatus: & à spiro spiras spiraui, spiritus. similiter nomen participiale, non spiratus facit. quæritur cur cum spiro spiras, & halo halas, spiraui & halaui faciãt, rerũ uocabula i habẽãt spiritus & halitus.

quæ

quæ puto anteriora esse uerbis, ideoq; non sequi deriuatiuorum regulam, quō iudicatus, id est iudicatio, et dominatus id est dominatio. à paui pastus non patus, ab ambio ambitus, correpta penult. quando nomen est: nam in participio producitur. Ouid. in 1. Metam. Iussit & ambitæ circundare littora terræ. Quod autē halaui ab halo est, ostendit usus. Iuuenal. in 4. & omni bellorū pompa animam exhalasset opimam. pro exhalauisset. I uerò correptam habēt ante tus omnia quæ præteritum in ui diuisas terminant, nisi sint ex præsentibus in io uel in uo diuisas desinentibus, ut domui domitus, uetui uetitus, attonui attonitus, habui habitus, elicui elicitus, genui genitus, strepui strepitus. Excipiuntur primæ quidē coniugatiōis duo, quæ per synæresim i proferūtur, secui sectus, fricui frictus. à neco quoq; uerbo necatus & nectus inuenitur participium: sed necatus propriè dicitur ferro, nectus alia ui. Illud quoq; notandum, quod Horatius ponit in Epodo: Non me lucrina iuuerint conchilia, Magis ue rhombus, aut scari si quos Eois intonata fluctib. Hyems ad hoc uertat mare. Intonata dixit, non intonita, cū Vergilius in 4. Aeneid. Attonitus tanto imperio, monituq; deorum. Sonaturus quoq; pro soniturus Horat. in 1. Serm. protulit: Ingeniū cui sit, cui mens diuinior atque os Magna sonaturum, des nominis huius honorem. Verg. in 6. Dum flām̄as Iouis, & sonitus imitatur olympi. In secunda quoq; coniugatione excipiuntur in ui diuisas in præterito desinentia, quæ penultimam i in participijs nō habēt, ut hæc, docui doctus, tenui tentus, censui census. tertiæ quoq; rapui raptus, & ex eo cōposita, corripui correptus, præripui præreptus. Simil'r à canendo com-

composita absq; i faciunt participia secundum primitiui formam, canor cantus, occinor occentus, accinor accentus: quamuis occinui & accinui faciant præteritum. In rui etiam & in xui, per idē tempus exeuntia non habenti in participijs, ut dissero disserui dissertus, desero deserui desertus, insero inserui insertus, aperio aperui apertus, nexui nexus, pexui pexus. messui quoq; messus facit, ut censui census. In lui uero desinentia, ut in tus conuertunt in participio, ut colo colui cultus, occulo occului occultus, consulo consului consultus, alo alui altus & alitus. Vnde etiā uolo uolui uultus facit, quod nomē est participiale quomodo colui cultus, quando quartæ est declinationis, quæ etiam o uerbi in u cōuertunt. Quæ uero in præsenti in uo desinunt, i extrema præteriti in tus conuersa faciunt participia, ut polluo pollui pollutus, acuo acui acutus, fuo fui futus, tribuo tribui tribut9, eruo erui erutus, quod solū penultimā corripit. apud antiquiores tamē etiam ab hoc cōpositum producit penultimā. diruo dirui dirutus. A do quoq; cōposita, ī breuem habent ante tus in participio præteriti, ut reddo redditus, credo creditus, prodo proditus, perdo perditus, uendo uenditus. In ctus faciūt participia præteriti paßiua, quæ uerba per idem tempus actiuorum in xi faciunt, ut intellexi intellectus, duxi ductus, uexi uectus, auxi auctus, traxi tractus, pexi pectus, iunxi iunctus. excipitur flexi, quod flexus facit participium. Similiter in ci uel in qui, uocali longa antecedēte desinētia in præterito, feci factus, ieci iactus, uici uictus, reliqui relictus. Similiter in gi, ut legi lectus, tetigi tactus, fregi fractus. In ptus exeunt participia præteriti paßiua, cum actiua eiusdē temporis in pi uel in psi

uel

decursus, uerri uersus, uerti uersus. excipitur peperi partus, differentiæ causa: peperci enim parsus facit. Quartæ coniugationis in si uel ri præteritũ terminãtia in tus, nõ antecedente i, faciũt participia, farcio farsi fartus, sarcio sarsi sartus, fulcio fulsi fultus, haurio hausi haustus, reperio repperi repertus, cõperio comperi compertus. In psus unum inuenio à deponenti labor lapsus. In xus tria inuenio paßiua, nexus à nexui, pexus à pexui, flexus à flexi. Similiter faciunt participia in xus, amplector amplexus, cõplector cõplexus. Supradictas formas seruant in participio præteriti communia & deponentia, quæ facile ex simili terminatione paßiuorũ dignosci possunt, quomodo faciant per singulas coniugationes participia præteriti tẽporis. Neutra pauca habent præteritũ participiũ, ut suprà dictum est, cœno cœnatus, prandeo pransus, iuro iuratus, careo cassus (quod et nomen est) passus à pateo, titubo titubatus, placeo placitus, quiesco quietus. A neutro paßiuis quinq; sunt, gaudeo gauisus, audeo ausus, soleo solitus, fio factus, fido fisus. Vetustißimi tamẽ, & ex alijs plurimis neutris inueniuntur protulisse participia præteriti, quomodo superius ostẽdimus, quæ nũc in usu non sunt. Participiũ quoq; futuri actiuum uel neutrale à supino fit, ut amatu amaturus, domitu domiturus, doctu docturus, flexu flexurus, fultu fulturus factu facturus, sanctu sancturus Pleraq; tamen neutrorũ secũdæ cõiugationis in ui diuisas desinẽtia ptõ, deficiũt in supinis, ut horrui, rubui, tepui, texui, ferbui, senui, egui, frigui, rigui, dirigui, stupui, et similia. Et quia superius diximus, q; uerba actiua uel neutra carent præteriti tẽporis participio, sicut & paßiua præsens tempus nõ habent,

F quia

quia nō hoc ſignificāt quod debent, & deficiunt in parti cipijs inſtantis temporis, ſed pro his ſubſtantiuo nomine & uerbo utimur, ut ὁ φιλήσας qui amauit, ὁ φιλούμενος qui amatur. Sciendum eſt, quod antiqui in actiuis & neutris uerbis pro præteriti tēporis participijs etiā inſtanti tempore utebantur: ὁ ἐρχόμενος καὶ ἐλθὼν ueniens dicentes, ſimiliter παραγενόμενος καὶ ὁ παραγινόμενος aduenіens. Vergil. in 10. Cæculus, & ueniens Marſorū montibus Vmbro. Hic enim uenіēs ὁ ἐλθὼν ſignificat. Terent. in Phor. Offendi aduenіens, qui cum uolebam, & ut uolebam, collocatā filiam. Hic enim quoq; aduenіēs ὁ παραγενόμενος ſignificat. Stat. in 1. Theb. Et caligātes abrupto ſole Mycenas: caligantes, pro caligatas dixit.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XII.

DE PRONOMINE.

Pronomē eſt pars oratiōis, quæ pro nomine proprio uniuſcuiuſq; accipitur, perſonasq; finitas recipit. Pronomini accidūt ſex, Species perſona, genus, figura, numerus, caſus. Species pronominū bipartita eſt: alia. n. ſunt primitiua, alia deriuatiua. Primitiua, ego mei, tu tui, ſui: deriuatiua, meus, tuus, ſuus. Primæ qdē pſonæ primitiuū eſt ego, et reliqui caſus ſequētes. Secūdæ tu, et eius obliq. Tertiæ uero ille, ipſe, iſte, hic, is, et ſui, qđ nō caret, quō ἑαυτοῦ apud græcos. Et ea quidē octo pronomina ſunt, primitiua uel ſimplicia: deriuatiua uero ſunt ſeptē, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter, noſtrâs, ueſtrâs. In his igitur qnde cim pronominib. nulla fit cōtrouerſia, quin oēs fateātur

ea

ea esse pronomina. Quaeritur tamē cur primę q̄ lē persona & secūda singula pronomina habeāt, tertiam uerò sex diuersæ indicēt uoces? Ad quod respōdendū est, quòd prima quidē & secūda persona ideo nō egēt diuersis uocibus quia semp praesentes inter se sunt & demonstratiuae: tertia uero persona modo demonstratiua est, ut hic, iste: modo relatiua, ut is, ipse: modo praesens, iuxta ut iste: modo absens uel lōge posita, ut ille. Si enim super omnes alias partes orationis finit personas pronomē, rectißimè tertiarum quoq; personarū differentia distinctē profertur, quae plurimas habet diuersitates. unde nō irrationabiliter tertias uerborum psonas Apollonius infinitas dicit, cū nulla in eis certa finitur psona, & pfundae multitudinis sint capaces, quō et pluralis numerus nominū, nisi adiungas eis uel nomē uel pronomē, cū prima et secūda persona eis nō egeat. Si enim dicā, scribo uel scribis, in ipsa uoce diffiniui etiā psonā scribētis & ostendi. Sin dicā, scribit, incertū quis, donec addā uel nomen uel pronomē. Et primae quidē personae pronominū et secundae & tertiae, cū non discernūt genera, in aequalē habent etiā casuū declinationē, tā in singulari q̄ in plurali numero, ut ego mei uel mis mihi me à me, nos nostrū uel nostri nobis nos à nobis. Sil'r secūda, tu tui uel tis. nā tertia, quae est sui sibi se à se, nō solū genera, sed etiam numeros cōfundit. nec mirū: nā cū relatiua sit, ex antecedēte cognitiōe possumus, ad quod genus uel numerū refertur scire, quod facit in genere primae et secūdae personae ipsa demōstratio, et praesentia utriusq;. Illa uero quae distinguūt genera, certā habēt & aequalē per utrunq; numerū declinationis & casuū regulā, ut ille, ipse, iste, & reliqua no-

uem. Sunt aūt eorum alia demonstratiua, alia relatiua, alia & demonstratiua & relatiua. unde notabiles et certæ fiunt personæ. Et primæ quidem et secundæ personæ pronomina, sunt demonstratiua semper. utraq; enim, ut dictum est, præsens ostēditur persona, & eius qui loquītur, & illius ad quem loquitur. Tertiæ uerò aliæ sunt demonstratiuæ, ut hic, iste: aliæ relatiuæ, ut is & sui: aliæ modo demonstratiuæ, modo relatiuæ, ut ille, ipse. Ille demonstratiuū. Ter. in Eun. Viden' tu illum Thais? Relatiuū. Verg. in 7. sic Iuppiter ille monebat. Ipse uerò si per se profertur in tertia persona, relatiuum est. Verg. in 3. Aen. ipse arduus altaq; pulsat Sidera. Si uerò cum alijs pronominibus iungatur, eorum accipit significationē, ut idem Poëta in 5. Aen. Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo. Est enim hic demonstratiuum, quoniam & ego cui adiungitur est demonstratiuum. Inuenitur tamen sæpißimę absq; alijs per eclipsim prolatum, & tamen eorum habet significationem, quæ cum eo subaudiuntur, ut Verg. in 2. Aen. quæq; ipse miserrima uidi: subauditur enim ego: quamuis uerbum ipsum primæ personæ, id est uidi, habeat in se intellectum pronominis quoque eiusdem personæ. Inter est autem inter demonstrationem & relationem hoc, quod demonstratio interrogationi reddita, primam cognitionem ostendit. Quis fecit? ego. relatio uerò secundam cognitionem significat, ut is, de quo iam dixi. Iure igitur hic quod primam cognitionem indicat præponitur: unde et præpositiuum nominatur. Is autem quod secundam cognitionem significat, subiungitur: unde et subiunctiuum pro merito nuncupatur, quod redigat in memoriā cognitionis primæ: ut si dicam,

eam, Aeneas filius fuit Veneris, is est qui uicit Turnum. Ipse quoq; in tertia persona, ut dictum est, per se positũ, ad recordationem personæ refertur iam cognitæ. Rectè igitur demonstrationem, quæ significatur per ille & iste pronomina, reparat memoriæ pronomen, quod est ipse. non tamẽ ille & iste referri ad pronomen, ipse, possunt. Prima enim cognitio est per demõstratiua pronomina, secunda uerò per relatiua. Hoc idem pronomen, hoc est ipse, quidã cõmune existimauerũt, quia tribus adiungitur personis, ego ipse, tu ipse, ille ipse, non est tamen uerum. figuratè enim uel discretionis uel significantiæ causa, primæ & secundæ adiungitur. Quod autẽ tertiæ est, ostenditur ex eo quod dicimus, ego feci, tu fecisti, ipse fecit. & quod tertiæ personæ in id trãsferri possunt. quod maximè in interrogationibus animaduerti potest. Nam quã enim interrogãte aliquo quis dixit? quis fecit? quis audiuit? respõdemus ipse pro ego, uel pro tu, sed pro aliqua tertia persona. Quidam etiam nomen hoc putauerunt, quia est quando pro solus accipitur, ut Verg. in 7. ipse ratẽ conto subigit, uelisq; ministrat. Sed hoc quoq; per significantiam uel discretionem profertur. nam cum pronomine accipitur, quod suũ est pronominis implet. Verba primæ & secundæ personæ adiuncta pronominibus perfectionem faciunt, ego scripsi, tu docuisti: nominibus autem non, nisi sint uerba substantiua uel uocatiua, ut Trypho dicor, Cicero sum. Ipse uerò omnibus uerbis adiunctum profectionem habet, ipse dedi, ipse dedisti. Ergo hoc pronomen, id est ipse, ἐπιταγματικὸν *etiam, hoc est impositiuũ uel subiunctiuum uocant Græci, quòd uel subiungit uel subiungitur alteri pronomini, ut ego ipse.*

De septem deriuatiuis pronominibus.

PRonomina deriuatiua septē esse diximus. A prima p- sona deriuātur tria: à singulari gtō unum, mei meus: à plurali duo, nostrū uel nostri, noster et nostrâs. A secun da quoq; tria, à singulari unū, tui tuus, unde & corripi/ tur penultima, quomodo in primitiuo: à plurali pariter duo, uestrū uel uestri, uester et uestrâs. A tertia uero per sona unū sui suus: & quia primitiuū tā singularis q̄ plu- ralis est numeri cōe, deriuatiuū quoq; intrinsecus ex qua parte possessoris persona significatur, per gtūm primiti ui ex quo nascitur, utriusq; est numeri cōe, ut suus illius, & suus illorū. In omnib. enim deriuatiuis pronominibus duæ intelligūtur personæ intrinsecus possessoris, extrin- secus possessionis. Vnde intrinsecus personæ in quibus ge nitiui primitiuorū, sicut dictū est, intelligūtur, ex quibus deriuātur cōfundunt genera, quomodo & primitiua eo/ rū: extrinsecus uero distinguunt ea pro generib. nominū quib. adiunguntur, ut meus seruus, mea ancilla, meū man cipiū. Numerus uero intrinsecus hic intelligitur, quē ha- bēt genitiui primitiuorū, ex quib. deriuātur. Genera etiā possessiuorū demōstratio ostēdit quēadmodū in primiti uis. Extrinsecus uero terminatio distingnit numerū, quō & genera & casus possessionū, in quib. regula eorū con sequētiā seruat mobiliū nominū. Quæritur cur nostrâs & uestrâs à plurali tātummodo numero deriuātur? Ad quod respōdendū, q̄ patriā seu gentem significāt. Patria aūt uel gēs unius esse nō potest, sed semper multorum est possessio. Itaque nostrâs dicimus, qui est à nostra patria uel gente, quam multi possidemus, hoc est tā mea quàm meorū ciuiū. Et possessiua quidē egēt adiectiōe nominum

ad plenā significationē, primitiua uero nō semper. Itaq; perfectū ad discretionē est, ego quidē affui, tu aūt nō aderas: deficiēs uero quantū ad discretionē, affui quidē, non aderas antē. Iure igitur apud Græcos prima & secunda psona pronominū, quæ sine dubio demonstratiuæ sunt, articulis adiungi nō possunt: nec tertia, quādo demōstratiua est. Nā ὁ αὐτὸς quādo dicūt, relatiuo utuntur, nō demonstratiuo. Cū igitur & articulus relationē, & pronomē relationē habeāt, bis eundē ad cognitionē referri ostendūt. ergo illos secuti, nos quoq; declinādo pronomina non addimus his articularia. Quid enim absurdius, quàm cū Græci articulos pronominibus nō præponāt, nos pronomina pronominib. præponere in declinatione? ad quam duntaxat, hic hæc hoc loco articulorū accipiūtur. Nā in omni oratione pronomina sunt. nihil enim aliud nisi οὗτος, αὕτη, τοῦτο significāt. Nec mirū loco articulorū ea nos accepisse in declinatione, cum apud Græcos quoq; ijsdē uocibus, & in articulis, & in pronominib. soleant uti, ὁ ἡ τὸ, ex quib. apud nos, hic hæc hoc nascuntur pronomina articularia. Itaq; quia illa apud Græcos aspirātur quæ à uocali incipiūt, ea quoq; apud nos, et à uocali incipiūt, & aspirationē habēt. Possessiuis solent præponi articuli, sed ad sequētia noīa necessario intelliguntur ὁ ἐμὸς δοῦλος, id est ὁ δοῦλος ἐμός. Sic hic meus seruus, hoc est hic seruus meus. & primitiuorū quidē ntī, si cū uerbis iungātur pfcti sunt, ego scribo, tu uides, ille facit. Possessiua uero trāsitiua sunt semp, meus scribit, tuus dicit. quēadmodū aūt noīa tertiæ sunt psonæ absq; uctō, tūc uero etiā primæ et secūdæ, quādo uerbis substantiuis uel uocatiuus iunguntur: sic etiam ea, ut meus es ami-

cus, meus diceris cognatus, tuus sum filius, tuus nominor pater, tuus uocor soci9, tuus nũcupor amicus, patronus; Et sciendũ est, quod uocatiuũ nõ habet aliud pronomen, nisi secũdæ psonæ primitiuũ, ô tu, ô uos. Et primæ possessiuum, quando ad secundã trãsit personã. nã possessio est, quæ uocatur ab ipso possessore, ad quã loquitur prima persona. ut Terent. in Eun. O mea tu. Idẽ in And. ô noster Chremes. uno enim eodemq; pronomine, tam prima quàm secũda in hoc significatur persona. & primæ quidem personæ possessiuũ, tam ad secundã quàm ad tertiã transit personã: secũdæ uero ad primã uel ad tertiam, ut tuus sum, tuus est. Ipsa enim sese poßidere non potest, quomodo nec prima. non possessiua necessario in duabus diuersis intelligũtur personis, & sunt transitiua. Si igitur transit à secunda persona possessiuũ, necesse est cum separatur ab ea, uel primæ adiungi, uel tertiæ, quæ carẽt uocatiuo, qui semper inter primã & secundã inuenitur personã. Prima enim uocat, secũda uocatur. Et quæritur, cur si prima non potest poßidere primã, nec secũda secundã, tertia poßidet tertiã? In quo pariter ostenditur multitudo diuersa, quæ significatur per tertiã personã, unde et uarias habuit uoces et loca, sicut docuimus. quãuis ergo alia sit poßidens, & alia quæ poßidetur, & in diuersis personis & transitiuis intelligatur, tamẽ potest in tertia simul utraq; inueniri. In diuersis, quòd in prima & in secũda persona non potest, ut ipsa habeat & possessorem unà, & poßeßionem: nisi figuratè dicamus, meus sum, tuus es, hoc est meæ potestatis & tuæ. uel pro reciprocis, quæ apud Græcos cõpositæ sunt ἐμαυτοῦ φίλος εἰμί, meus amicus sum, ut Persius: Vindicta postquã meus à præ

à prætore recessi. Et Terent. in Phorm. Ego meorū solus sum meus. Nec mirū cum etiā tertia persona soleat figuratè primæ adiungi, ut Verg. Ille ego qui quondam gracili modulatus auena & Cic. in 4. inuect. Ego sum ille patres conscripti, cui forum, in quo omnis æquitas continetur. Et primæ quidē possessiuū personæ trāsit tam ad secundā quàm ad tertiā, sicut suprà dictū est, ut tu meus es, & ille meus est. Secundæ quoq; possessiuū, tam ad primā dicitur, quàm ad tertiam, ut ego tuus sum, et ille est tuus. Tertiæ uerò ad primā uel ad secundā transire nō potest, nisi figuratè, ut suus illius filius sum, uel suus illius es filius: sed ad aliā tertiā, suus illius iste, uel suus istius ille. Et attendendū quòd quomodo sui, sibi, se à se, quod est primitiuū ad omnes uoces tertiæ personæ potest esse relatiuū, ut sui causa facit iste, & ille, & ipse, & hic, & is: sic suus, quod ab eo deriuatur, possessiuum est omnis tertiæ psonæ, ut suus, illius, istius, ipsius, huius, eius. Illud quoq; sciendū, quod sui nō solū ἑαυτοῦ, uel οὗ, sed etiam αὐτοῦ, uel ἑ significat, id est, non solū tunc refertur ad tertiā personā, quando ipsa in se agit per reciprocationē, id est κατὰ αὐτανάκλασιν, uel αὐτοπάθειαν, ut ille sui miseretur, uel sibi prodest, uel se custodit: sed etiā cum ipsa agit, et sic alia in ipsam, id est cū retransitiue dicitur, ut Terent. in And. Orare iussit hera si se ames, ut ad se uenias.

De Personis.

PErsonæ pronominū sunt tres, prima, secūda, tertia. Prima est cum ipsa quæ loquitur, de se pronūciat. Secunda cū de ea pronunciat, ad quam directo sermone loquitur. Tertia cū de ea, quæ nec loquitur, nec ad se directum accipit sermonem. Nam si dicamus, prima est quæ

loquitur, poteſt nihil de ſe loqui, ſed de ſecunda uel tertia, & fit dubitatio. Similiter de ſecunda, ſi dicamus ad quam loquitur poteſt intelligi & ad primã & ad tertiã. Nam ipſa locutio pertinet nõ ſolum ad ſecundã, ſed etiã ad primã, et ad tertiã. De tertia quoq; ſi dicamus de qua loquitur, cõmune inuenitur trium perſonarũ: nam & de prima, & de ſecũda, & de tertia loquitur. Melius igitur Apollonius, quẽ nos quantũ potuimus ſequi deſtinauimus, præpoſitis perſonarũ diffinitionibus eſt uſus. Enucleatim tamen in ſingulari numero prima dicitur perſona. nam in plurali cõceptionẽ facit aliarũ perſonarum, hoc eſt ſecundarũ uel tertiarũ: ſecundarũ quidẽ, quando ad ipſas præſentes loquitur, ut ego & uos faciamus. tertiarũ uerò quãdo ad alios loquẽs, id eſt ad ſecundã perſonam alios ſibi uel præſentes adiũgit uel abſentes, ut ego & iſti fecimus, uel ego & illi fecimus. poteſt tamen & utraſq; ſimul ſibi adiungere, ut ego & uos & illi fecimus. Secũda uero tertiã cõcipit ſolam, tu & ille, uel uos & illi feciſtis. Tertia aũt tertiã ſolã, iſti & illi fecerunt. Itaq; etiã in hoc oſtẽditur late patens tertiæ perſonæ copia. quæ omnib. adiungi poteſt. Quid igitur q multi ſimul loquẽtes dicũt, nos fecimus? non eſt ſupradicto contrariũ. unuſquiſq; enim loquentiũ cõceptionẽ facit eorũ, qui unà ſecũ loquũtur. quippe cũ unuſquiſq; pars eſt totius. qui ſi uelit cæteros indicare ſecum loquentes, neceſſario uel ſecũdæ uel tertiæ eos attribuit perſonæ. Idq; tam in pronominib. quàm in uerbis contingit, in quibus etiã finiuntur perſonæ. Et ſciendũ quod in prima quidẽ & ſecũda perſona pronomẽ ponitur, in tertia uero nõ, niſi demonſtratione egeat, uel relatione. nam plerunq;

nomen

nomẽ in eius loco ponimus, ut si Pompeius dicat ad Cæsarẽ, ego & tu, & Crassus teneamus remp. sin autẽ egeat demõstratione uel relatione, tũc ponimus pronomen, ut ego & tu, & ille, quem uides: uel ego, & tu, & is de quo dixi. nam omne nomẽ tertiæ est personæ absq; uocatiuo, sicut suprà dictũ est, nisi substantiuo uel uocatiuo uerbo cõiungatur. & iure, quia ipsa positio prima nominũ nõ ad aliquem, sed de aliquo habet locutionẽ. dicimus enim, nominetur hic qui natus est Vergilius, nominatiuũ proferentes. Prima enim & secũda, nisi figuratè, adiectione nõis nõ egent, cũ & substantiã, & qualitatẽ tam suam, ipse qui loquitur, quàm eius ad quem præsens, præsentẽ loquitur, uideatur scire uel aspicere. Tertiæ uero personæ ideo cõgrue adiunguntur nomina, quia potest abesse persona, uel spacio eius qualitas obscurari. Itaq; pronomine quidẽ substantia per se, nomine uero etiam qualitas manifestatur, de qua sæpe fit dubiũ in ea persona, ut Verg. in 6. Quis pater ille uirûm qui sic comitatur euntem? Cum ignoratur propria eius qualitas, quæritur nomen. solam enim substantiã, non etiam qualitatem significãt pronomina, quãtum est in ipsius prolatione uocis.

De generibus.

GEnera pronominum sunt quinq;. masculinum, ut hic: fœmininũ, ut hæc: neutrum, ut hoc: commune, ut nostrâs, uestrâs: triũ generũ, ut ego, tu. Cum igitur oĩa pronomina, ut suprà docuimus, sint 15. alia omnia mobilia sunt, id est ex masculinis fœminina & neutra faciunt, absq; tribus primitiuis primæ & secũdæ personæ ego et tu, in quibus demõstratio ipsa secũ genus ostẽdit: & sui, quod cum sit relatiuũ, ut docuimus, tam genus quàm nu-

merum,

merum, non uocis discretione, sed priore cognitione subijt. Relatio enim est cognitionis ante latæ repræsentatio, ut scribit Verg. ad laudē sui, Rogat te ille ut causa sui facias. Quod si quis dicat, cur ergo etiā is cum sit semper relatiuū, non est cōmune triū generū? Respōdemus, quòd sui, sibi, se, à se, non solum relationis causa, quod suprà diximus, sed etiā ipsius terminationis, singulorū casuū, qui consimiles sunt primæ & secundæ personæ, hoc habuit ut cōfundat genera. Quomodo enim Græci per tres personas primitiuorū, obliquos casus similiter habent terminātes, qui & cōmunes sunt omnium generum, ἐμοῦ σοῦ, οὗ, ἐμοὶ σοί, οἷ, ἐμὲ σὲ ἕ; sic nos quoq; illorū autoritatem in plerisque secuti per tres personas habemus pronomina similiter terminantia per obliquos casus, & omnis communia generis, mei tui, sui, mihi, tibi, sibi, me, te, se, à me, à te, à se. alia uerò oīa sicut apud Græcos mobilia sunt, ut ille illa illud, iste ista istud, hic hæc hoc, is ea id, ipse ipsa ipsum. Deriuatiua quoq; meus mea meum, tuus tua tuum, suus sua suum, noster nostra nostrum, uester uestra uestrum. Duo tantum inueniuntur cōmunia nostrâs & uestrâs. quorum perfecta nostratis erāt, & uestratis. unde quia ti syllabæ syncopa facta est, mansit in a accentus perfecti, quomodo et in alijs multis, arpinâs pro arpinatis, fumât pro fumauit, cupît pro cupiuit, illîc pro illicce. itaq; neutrū quoq; eorū in e finitur nostrate uestrate. ex quo ostēditur illorū quoq; ntūs in tis secundū analogiā à uetustißimis prolatus esse. Caßius Hemina in 3. Annal. Hos libros si quis nostratis sapiēs. M. Cato in legis Meniæ suasione: Rex Seleucus arma nostratia facit. Plaut. in Sticho: Ergo oratores populi summates uiri summi accum-

cumbent, ego infimatis: pro infimâs. Necesse est aūt oīa pronomina tria habere genera, uel in una eademq; uoce cōfusa, uel in diuersis distincta terminationib. Ideo quia pro uniuscuiusq; rei proprijs accipiuntur nominibus, quæ tam in masculinis et fœmininis, q̄ in neutris inueni untur generibus, quæ in pronominibus quoq; necesse est ostendi, seu demostratione siue relatione. Quæritur tamen cur habeat genus neutrū prima & secunda persona, cum naturaliter sermo nō nisi inter mares aut fœminas exerceatur, quorū sunt primæ & secundæ personæ, id est à quibus profertur, & ad quos dirigitur loquela? Ad quod dicemus, quod possunt equidē etiā hominū propria inueniri nomina neutri generis, ut in maribus, hoc Basion, hoc Heliconion: quō etiā in fœmininis, Glycerium, Dorcium. possumus tamen etiam ad res, quæ nō habent naturā loquendi uel audiendi per confirmationem hominum, id est προσωποποιίαν primas & secundas adiungere personas, etiamsi sint generis neutri, ut foro, mari, cœlo. Illud quoq; notandum, quod deriuatiua pronomina quæ sunt septem, ut suprà ostendimus, Meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs, uestrâs, alterius sunt intrinsecus generis, hoc est communis trium generū, in quo possessor ostenditur, et alterius extrinsecus, hoc est mobilis, in quo possesio denunciatur. quod terminatione consequēti discernitur, quō et numerus, sicut suprà docuimus, quanuis qualitatem ipsius possessionis non declarent, nisi adiungas nomen. Et sciendum, quod intrinsecus pro proprij loco fungūtur, extrinsecus uerò magis appellatiui. nec solum in pronominibus deriuatiuis, sed etiam nominibus possessiuis, & quæ à proprijs deriuantur infinita possunt

possunt intelligi possessiones, nisi adiectione nõis alicuius discernãtur, ut meus filius, Telamonius natus, Euandrius ensis. Et uide quod appellatiua magis adsciscunt, quæ communis sunt qualitatis. tam aũt possessiua pronomina, quàm nomina in genitiuum primitiuorũ resoluuntur. Quid est enim meus filius, nisi mei filius? Euandrius ensis, nisi Euandri ensis? Cõmune habent possessiua pronomina cum possessiuis nominibus, quod in utrisq; possessio subauditur, & quod binæ intelligũtur personæ, et qđ in genitiuos primitiuorũ similiter resoluuntur, cum possessione. nõ cõmune habent quod pronomina possessiua, omnis sunt cõmunia possessoris: nomina autẽ possessiua, nõ omnis. Hectoreus enim clypeus unius est proprium possessoris. necnõ ab appellatiuis quoq; deriuata, quanuis sint multorum cõmunia possessorũ, non tamen sic possunt esse cõmunia, quõ pronomina, ut humanus, marinus. & quod nomina tertiæ intelliguntur personæ, nisi adiungantur uerbis substantiuis, uel uocatiuis: prõnomina uerò primæ et secundæ inueniũtur personæ. Dubitatur numerus possessoris in nominib. possessiuis, quæ ab appellatiuis deriuantur, ut si dicam taurina uestigia, possunt & unius & multorum intelligi taurorũ: in pronominibus uerò non, quia tam per singularẽ, quàm per pluralem numerum positiones sunt. excepto suus, cuius primitiuum, id est sui, commune est utriusq; numeri. possessiua etiam nomina ascendentibus non solent adiungi, ut Hectoreus pater non dicimus, frater uerò uel seruus dicimus: pronomina uerò adiunguntur, ut meus pater.

De

De figura.

Figura pronominũ duplex est. aut enim simplicia sunt pronomina, aut cõposita. Simplicia sunt omnia alia per nominatiuos, tria tantum cõponuntur, unam interpretationem apud Græcos habentia ὅτος, iste, hic, is. cõponuntur igitur iste et hic secum, ut istic, & isthæc, istoc. Is uerò cum aduerbio idem quod significat, is demum, ex quibus & componitur, hoc est iterum is eius, fœmininum eadem, neutrum idem i correpta, quæ in masculino producitur. Verg. in 4. Aeneid. Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tulisset. Iuuen. in 1. & tamen alter Si fecisset idem caderet sub iudice morum. In neutro tamen præterea geminatur compositio: dicimus enim identidẽ, id est idem & idem, cuius obliqui deficiunt casus. Et nominatiuus quidem tam masculini quàm neutri, ex duobus corruptus est, necnon accusatiuus tam masculini quàm fœminini: mutatur enim m in n ante d euphoniæ causa, ut eundem eandem. quod in alijs quoque compositis fieri solet, propter eandem consonantem, ut quendam, quandam, quorundam, quarundam, quæ tamen possunt & per adiectionem habere extremã syllabam. Cæteri uerò casus supradictorum pronominum, hoc est eadem, eiusdem, eidem, eodem, eadem, eisdem, easdem, eosdem, ex integro & corrupto inueniuntur. Itaq; regula exigit per duas i, uel per e & i tam nominatiuum pluralem masculini, quàm datiuos & ablatiuos omnium pluraliũ scribi, id est, ijdem uel eidem & ijsdem uel eisdem. Iuuenalis in 2. Satyra: Implet, & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis. Solent autẽ autores etiam per synæresim unam i ponere pro duobus, ut Verg in 1:

&

& crudelia secū Fata Lyci: pro Lycij. &, ille urbem Patauì: pro Patauij. Iuuen. in 3. Antoni gladios potuit contemnere si sic: pro Antonij. Iste uerò & hic non cōponitur, nisi per eos casus quæ in c desinunt, absq; datiuo, id est per nominatiuū, accusatiuū, ablatiuū singularem: per pluralē uero nullum, nisi nominatiuū neutri, qui est & actūs: nā hic solus in plurali numero c habet finalem, ut hic istic, hæc istæc, hoc istoc, hunc istunc, hanc istanc. Terent. in Heaut. Suspicionē istanc ex illis quære. hoc istoc, hac istac, hæc istæc, qui semper singularē sequitur fœmini nini. Quidā tamē hæc magis quoq; per metaplasmū finis quàm per cōpositionē proferri cōfirmant, unde nec aspirationē seruant, quomodo nec illic illac. Quod autē cōposita seruant ostēdunt aduerbia, abhinc, adhuc. Nam egomet & cætera quibus adiungitur met, magis per porrectionē uel assumptionē, quam Græci uocant ἐπέκτασιν uel παραγωγὴν solent proferri. Et primæ quidē personæ omnibus adiungitur casibus met, ut egomet, meimet, mihimet, memet: secundæ uero personæ obliquis solis, tuimet, tibimet. Stat. in 8. Theb. Ceu tibimet sceptra, & proprios laturus honores. Nominatiuo autem ideo non additur, ne dubitationem faciat, cum etiam uerbum intelligi poßit, si dicamus tumet. Itaq; breuem te syllabam pro met ei addere solebāt autores, uel temet. Lucret. in 1. Accipe præterea quæ corpora tute necesse est. Idē in eodē: Tutemet à nobis, iam quo uis tempore uatum. Ennius: O Tite tute tati tibi tanta tyranne tulisti. Alpheus Auitus in 2. Excellentiū: Seu tute malis hospites, seu tute captiuos habes. Sunt enim dimetri iambici. unde neque in alio casu eandē te syllabæ adiectionē inuenies, necnō pluralis

numeri casibus additur met alijs, absq; genitiuo, nosmet nobismet, & uosmet uobismet. Cic. de domo sua, uobismet ipsis pontifices. Tertiæ quoq; personæ triptoto, id est suimet, sibimet, semet. Pte quoq; abltũm quinq; pronominũ possessiuorũ inueni adsciscere, meapte, tuapte, suapte, nostrapte, uestrapte. Sciendũ tamen quod et met & te adduntur pronominibus supradictis, uel discretionis causa plerunq; uel significantiæ, ut Terent. in Adel. Egomet rapui: intelligitur enim ego & non alius. Cic. pro Muræna: Quid quod cũ admoueris, tamẽ quasi tute noris, ita salutas. tute dixit pro tui ipse per te & nõ per aliũ. Nam tete utraq; producta accusatiuus esse geminatus ostẽditur, uel ablatiuus, quòd & in prima & in tertia solet fieri persona, ut meme, sese. cõposita tamen hæc ostendũtur accẽtu penultimo acuto. Nec mirũ eam compositionẽ in his solis casibus inueniri, qui soli inter obliquos supradictorũ pronominũ singulares sunt monosyllabi. supradicta enim geminatio in alijs casibus fieri non solet. Et sciendũ quod hoc quoq; ad græcorum imitationem facimus, ut inueniantur quidã casus adhibentes compositionem uel adiectionem, alij uerò abnegent. Solent enim apud illos attici ἔγωγε, ἔμοιγε per duos casus, id est, nominatiuũ & datiuum addere, quæ παραγωγὴ per alios casus non inueniturі. ἐμαυτοῦ σαυτοῦ deficiunt nominatiuo. Cè quoq; solebant per omnes casus uetustißimi addere articularibus, uel demonstratiuis pronominib. hoc est ab aspiratione incipiẽtibus. ut hicce, hæcce, hocce. unde hoc quasi duabus consonantibus cc sequentibus solent poetæ producere: ut, Hocc erat alma parẽs quòd me per tela, per ignes Eripis? Et sic in antiquißimis codicibus inuenitur

uenitur bis c scriptum, quomodo & apud Terentium *in* And. Hocc'ne est credibile aut memorabile: Nunc uerò *eorundē pronominum his casibus frequenter additur ce qui in s desinunt euphoniæ causa, huiusce, hisce, hosce, hasce. nec solum poetæ, sed etiam oratores his utuntur supradictis adiectionibus.Cic.in 2 inuect.Hosce ego non tam milites acres, quàm inficiatores lentos esse arbitror.* Inueniuntur *tamen etiam nominatiuum pluralem hisce proferentes antiqui,ut Terent. in Eunu.Hisce hoc munere arbitrantur suam Thaidem esse.In quo uidentur euphoniæ causa s interposuisse.nec non similiter illiece, undè illic quasi apocopa facta in fine seruat accentū.Terent.In* And.*Illic est huic rei caput.Illiusce,istiusce, illucce,istucce,ueteres dicebant, teste* Papyriano, *qui de orthographia hoc ostendit.Terent.in* Heaut.*Illanccine mulierem alere cum illa familia.Hæc igitur,hoc est met, ptece te adiectiones esse ipse sensus arguit, qui nullus in his separatis potest inueniri.Nihil enim compositum diuiditur,quod cum separetur,quamuis sit ex corruptis, nō tamen hæc eadem corrupta ab integris esse ostendat, ut expers ab ex præpositione, & pars. conficio, à con & facio.Idem,is & demum.Ergo egomet,tute,suapte, huiusce,illicce,minimè dicenda sunt composita, quia additio,si separetur,nibil significare posset per se. Quæritur eccum,eccam, ellum, ellam, eccos, eccas,mecum,tecum, secum, nobiscum, uobiscum, pronomina sint composita an aduerbia? ad quod dicendum quod aduerbia personas simul & numeros & casus in eodem habere non possunt. Sunt enim quædam personas tantum significantia,ut meatim facis, & facitis: quædam casus certos uidentur*

dentur nominum habere, carent autem personis, ut domi domo domum: quædam numeros, ut semel, bis. Omnia autem simul supradicta, nisi in pronominibus inueniri nõ possunt. Sunt igitur sine dubio pronomina. Adeo aũt nõ est idem dicere, ecce & eccum, quod ecce aduerbiũ, licet tam mares, quàm fœminas, & unum & plures demonstrantibus dicere. eccum autẽ, non nisi marem & unum: & eccam, non nisi fœminã, & unam: eccos & eccas nõ nisi plures. Quid est enim aliud eccum? nisi ecce eum. eccam? nisi ecce eam. eccos? nisi ecce eos. eccas? nisi ecce eas. ellũ? nisi ecce illũ: quæ omnia tam genera diuersa quàm casus habent accusatiuos utriusque numeri quos exigit uerbũ, uide uel aspice uel cerne, quod sæpe per eclipsim solet intelligi. Mecum autem & tecum, secum, nobiscum uobiscum, per anastrophen, cum pronomine præpositio est. unde & casus qui seruiunt præpositioni cum, id est ablatiui, in utroq; numero trium personarum componuntur. Quomodo igitur si dicam propter te & te propter idem significo, & cum quibus & quibuscum, sic cum me & mecum. Nam antiquißimi utrunq; dicebant: sed in plurali primæ personæ cacephati causa solebant per anastrophen dicere nobiscum, pro cum nobis. itaque propter hoc reliquarum quoq; personarum ablatiuo similiter præpostere proferre cœperunt, teste Plinio, qui hoc in 2. lib. sermonis dubij ostendit: & Cicerone, qui de oratore his utitur uerbis: Noluimus cũ me & cũ te dicere, ne eidẽ computationi adiungendũ esset, cũ nobis, sed potius mecũ & tecũ & secũ & nobiscum diximus cum præpositiõe, quæ facit obscœnũ aßiduè postposita. Antiqui tamẽ absq; obseruatione naturali ordine hæc protu

liſſe inueniuntur, nulla tamen monoſyllaba præpoſitio anaſtrophen patitur, niſi ea. et fortaßis ideo enclitici ui/ce fungitur, quia enclitica monoſyllaba ſunt, que, ue, ne. Nec mirum ſupradicta pronomina unius cauſa idē pati, cum in alijs quoq; quibuſdam ſtructuris, hæc eadem ſola communes habeant quaſdā proprietates Intereſt & re- *fert genitiuo ſolent adiūgi omniū caſualiū abſq; ſupra- dictis quinq; pronominibus, pro quorū genitiuis ablatiuos ponimus poſſeßiuorū, ut intereſt et refert mea, tua, ſua, noſtra, ueſtra*. *Cuia quoq; infiniti poſſeßiuum cum ſupradictis uerbis pro gtō primitiui ponitur*. Cic. pro Vareno: *Ea cædes ſi potißimum crimini datur, detur ei cuia interfuit, no ei cuia nihil interfuit*. *Cuius gentile non ſolum cuiâs, ſed etiam cuiatis proferebant communi genere.* Plaut. in Pen. *Quid ſit, cuiatis, unde ſit, ne parſeris. Quid eſt? cuiatis eſt is? unde aut quo ex oppido.* Pte *quoq; ea ſola in eodem ablatiuo aſſumere ſolent, meapte, tuapte, ſuapte, noſtrapte, ueſtrapte. Sed ſi quem forte tangit quod in fine ſit cum præpoſitio, in compoſitione autem plus dicatur ualere ea pars quæ in fine ſit, ſciat quod coniunctiones & præpoſitiones & aduerbia uim nominum uel pronominum ante ſe poſitorum in compoſitione non mutant, ut uterq;, quiſque, quicunq;, qualiſcunque, totidem idem, tantundem, cuius genitiuus ſolus ex obliquis in uſu inuenitur tantidem.* Terent. in Adel. Tantidem emptā. *Quod quamuis uideatur pro eiuſdem poni, tamen ſignificat quantitatem quæ in pronomine eſſe minimè poteſt, quod ſubſtantiā ſolam, ut ſæpe diximus, ſignificat.* Eſt *igitur nomen quoq; & ſimplex eius tantus tanta tantū, uſus quoq; hoc cōfirmat*. *Tantidem*

dixit

dixit emptā, quantitatē similem precij ostendens. Tantundē ergo nihil aliud significat nisi relationē & similitudinē quātitatis: quod etiam si posset pro idem accipi, non tamē etiam pronomen esset. non enim id quod pro aliquo accipitur, omnimodo etiam ex eadem specie accipiendum est. Componūtur nomina cum pronominibus ut huiusmodi, istiusmodi, huiuscemodi, sicut apud Græcos, αὐτοκασίγνητος, αὐτοπίλαυτος, φίλαυτος. Et sunt omnia nomina, etiā quæ in fine pronomina habuerint. cum enim qualitatē significant, pronomina esse nō possunt. Componuntur etiam cum aduerbijs pronomina, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum. Cum præpositione etiam secundum Donatū, mecum, tecum, secum. Nec mirum per singulos quosdā casus ea componi, quomodo meme, tete, sese, quū nomina quoq; supradicta per genitiuos composita sint solos. quos enim casus separata per appositionē habere exigebat structura, eos in compositione seruauere. Quid est enim huiusmodi, nisi modi huius? eccum, nisi ecce eum? mecum, nisi cum me? quod uetustissimis erat in usu, sicut supra dictum est.

De numero.

NVmerus pronominib. accidit q et nominib. & uerbis & participijs, id est singularis et pluralis. Sola enim declinabilia possunt habere ex ijsdē uocibus, tam singularē q̄ pluralē numerū, id est quæ sub psonas finitas siue infinitas cadere solēt, sine quib. numeri declinabiles, id est singularis et pluralis inueniri nō possunt. Ita que si careat uerbum persona, quòd dictū est iam, caret necessariò etiā numero, ut infinita, & impersonalia, & gerundia. Principalis igitur duæ partes, nomē et uerbū,

& quæ loco eorum funguntur, hoc est participium & pronomen, supradictos numeros habent in declinatione. Aliæ autem quatuor partes, hoc est, præpositio, coniunctio, aduerbium, interiectio, declinatione carentes numeros supradictos habere non possunt. Quamuis igitur aduerbia sint quædam numerorũ, tamen non ex eadem uoce singularẽ & pluralem significant: nec ad personas, uel singulas singularem, uel plures pluralẽ, quomodo supradictæ partes reddunt numeros: sed similiter uel uni, uel pluribus eadem adiunguntur, siue singularis sint numeri, siue pluralis, ut semel facio, facis, facit, facimus, facitis, faciunt: similiter bis, ter, quater, sæpe, cum declinabiles partes necessariò sibi adiunctæ eosdem numeros seruent, ut facimus nos, faciunt homines, faciunt scribentes. ecce omnes plurales. Et iterum facio ego, facit homo, facit scribens, en, ubiq; singularibus utimur. Cum igitur duo in pronomine quoque quomodo in nomine, sint numeri, singularis & pluralis, sunt quædam numero communia, ut idem. dicimus enim idem uir, & idem uiri. Sunt alia nõ solum numero, sed etiam diuerso genere communia, ut hæc mulier, & hæc mancipia. Possessiua autem (quemadmodum iam diximus) duplicem significãt numerum. & intrinsecus quidem eundem habent, quem primitiua eorum: intrinsecus autem pro terminationis forma singularem & pluralem, meus mei, noster nostri. unde suus, quia & primitiuum eius utriusque est numeri commune, id quoq; intrinsecus utriusq; est numeri commune, tam per singularem, quàm per pluralem declinationem: dicimus enim suus illius, & suus illorum.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XIII.

De caſibus pronominum.

CAſus quoq; accidit pronominibus, quemadmodũ & nominibus. & prima quidem perſona & tertia plus quinq; caſibus habere nõ poſſunt: quippe cum uocatiuus in eis nullo modo poßit inueniri, qui proprius eſt ſecundæ, quæ ſola habens uocatiuum ſex caſus poteſt habere, ſcilicet ad quam ſermo rectus dirigitur. unde nomina quoq; & participia in uocatiuo caſu ſecũdæ ſunt perſonæ ſine dubio finitæ. Itaq; etiam in appellatiuis nominibus ipſa demonſtratione ſecundæ perſonæ propriorum loco funGi uidentur, in eo caſu, ut ſi dicam, grãmatice, neminem alium ſignifico, niſi eum ad quem loquor. Si igitur in illis partibus, quæ tertiæ ſunt plerunq; perſonæ, tanta uis eſt uocatiui, ut transferat illas ad ſecundam perſonam quomodo in pronomine, quod totum eſt ſecundæ perſonæ, hic deficiet caſus: uel ad aliam transferatur perſonam, cum nulla alia pars ſic diſcernat trium perſonarum differentias, quomodo pronomen? Primæ quoque perſonæ poſſeßiuum, quod ſolum etiam ſecundæ poteſt adiungi perſonæ, ſicut ſupradictum eſt, habet uocatiuum: non poſſeſſoris, qui eſt in prima perſona, quæ intrinſecus ſecundum genitiuum intelligitur primitiui, ſed poſſeßionis. quæ cum intrinſecus declinetur, uocatiuum quoque propter ſecundam aſſumpſit perſonam, cum ad eam dirigatur. Terent. in Andr. *Pater mi.* Idem in Eunu. O *mea tu.* Idem in eodem. O *mea Thais, meum ſuauium.* Idem in Adel. O *noſter* Demea. *Noſtrâs quoque gentile*

eundē habet nominatiuū & uocatiuū. Alia uerò sicut docuimus possessiua pronomina, quia secūdæ adiungi non possunt, carent uocatiuo. Sunt igitur alia monoptota, ut istoc, eccum, eccam, eccos, eccas, ellum, mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum. Alia triptota, ut sui, sibi, se, meum, tuum, suum, nostrum, uestrum. Alia tetraptota, ut tuus, suus, illud, istud. Alia pentaptota, ut ille, ipse, iste. Nā hexaptota pronomina nō inueniuntur. quia secūda persona in qua sola sex casus inueniri possunt, similem habet nominatiuo uocatiuū, ut Vergil. in 4. nominatiuū protulit: tuq; puerq; tuus. Terent. uocatiuū in Eunu. O mea tu. Deriuatiua quoq; primæ personæ, habent uctōs, quia possunt secundæ adiungi personæ, ut dictū est, non tamen in omnib. uariantur casib. nec in nominib. tamen hoc inuenies, nisi tribus, quæ ntūm in us, & gtūm in ius terminātia, secundū quorundā pronominū declinationē flectuntur. unde quidā decepti pronomina ea esse putauerunt, ut unus unius, solus solius, totus totius. nam ullus nullus alius uocatiuos habere non possunt, cum abnegēt præsentem demonstrationem personarum: uocatiuus autem præsentem soleat demonstrare personam.

De prima declinatione pronominis.

SVnt igitur in ꝓnominib. modi declinationū quatuor: primus q in tribus primitiuorū personis cernitur per obliquos casus. nā ntūs primæ ꝑsonæ dissonus est à gtō. Tertia uerò deficit, ut ego mei uel mis, tu tui uel tis: sui, quod debuit secundū analogiā esse sui uel sis, quod dubitationis causa, ne uerbū esse putetur, recusauerunt proferre. nā ad Græcorū imitationē his quoq; utimur duplicibus genitiui pronominū: apud illos enim ἐμοῦ et ἐμεῖο do

rice σοῦ & σοῦς, οὗ & οὗς dici solet. In ς autẽ desinẽs genitiuus, solet apud nos in is finiri, ut Δημοσθένους Demosthenis, Ἑρμογένους Hermogenis. In ου uerò in i, Πριάμου Priami, Κύρου Cyri. Sic ergo ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, mei, tui, sui, ἐμοῦς, σοῦς, οὗς, mis, tis, sis. sed propter supradictã causam tacitus est tertiæ huiusmodi genitiuus. Ennius in 2. Ingẽs cura mis cũ concordibus æquiparare: mis dixit pro mei. Datiuus mihi, tibi, sibi. Nec mirũ in easdẽ uocales gtũm & dtũm exire, cum in nominibus quoq; inueniuntur similiter desinẽtes genitiui & datiui, tam in prima quàm in quinta declinatione. Accusatiuus me, te, se. Abltũs similis est actõ in singulari numero, nec dubiũ hoc quoq; à Græcis esse acceptũ. Illi enim ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν actõs cum adiectione proferentes loco genitiui accipiũt. eumq; quidã ex ipsis sextũ casum existimauerũt. necnon etiam in nominibus simili modò plurima inueniuntur prolata οὐρανόθεν ἀπὸ οὐρανοῦ οἴκοθεν ἀπὸ οἴκου. & cũ præpositione ἐξ οὐρανόθεν, καὶ ἐξ οἴκοθεν. unde Romani sextum casum assumpserũt. In plurali uerò numero, quia tertia persona, id est sui, tam singularis communis est, quàm pluralis numeri, prima & secunda sibi congruunt, ut nos uos, nostrum uel nostri. uestrum uel uestri, nobis uobis, nos uos, à nobis à uobis. Ex primis igitur syllabis tam primitiuorum quàm possessiuorum personæ intelliguntur: ab extremis, casus & numeri, necnon etiam in possessiuis genera, quæ in possessione sunt, cum uerba soleant personas in fine magis ostendere, amo amas amat. Quod igitur habent nominum, id est casus & genera, in fine ostendũt; quod uerò uerborum, in principalibus syllabis uitandæ causa confusionis. Quæritur inter mei, tui, sui, nostri, uestri genitiuos, &

G 5 pos-

possessiuorum & primitiuorũ quid interest? Ad quod dicendũ, quod primitiuorũ genitiuis omnes casus adiungi possunt & numeri, ut mei ager est, & mei agri instrumentũ, & mei agro dedi, & mei agrum colo: similiter et mei agri, & mei agrorũ, & mei agris, & mei agros dicimus: similiter tui agrũ, & tui agros, sui agrum, & sui agros, nostri agrũ, & nostri agros, uestri agrum & uestri agros. Quãdo autem sunt possessiua, genitiuis adiunguntur solus eiusdẽ numeri, mei serui filius, tui serui uestis, sui serui ministeriũ, nostri serui frater, uestri serui soror. Nec mirũ cum in nominibus quoq; hoc idem seruetur: nam primitiuorũ genitiuis omnes casus adiũgi possunt, uel numeri, ut Tullij ager, agri, agro, agrum, agri, agrorũ, agris, agros. In possessiuis uerò similis casus adiungitur & numerus, ut Tulliani agri, Tullianũ agrum, tullianos agros. In omnibus aũt concidentibus hoc sciendũ, quod structura uel ordinatio orationis, dubitationẽ repellit. nulla enim alia re discernuntur à se tam partes orationis quàm accidẽtia eis nisi significatione, ad quã et cõstructio fit. Nã inueniũtur uoce sæpe similia, ut amator, accusator, orator, & noĩa sunt & uerba. Similiter poetæ, musæ, diei, rei, & genitiui sunt & datiui. Significatione igitur discernũtur à se, quæ attẽtissimè est in omnib. inspiciẽda. Quæritur etiã illud cur cũ apud Græcos tertia persona pronominũ primitiuorũ, & in singulari numero habeat ntũm, ut ἶ, et in plurali, ut ᾶ, apud Latinos sui et ntõ defecit, et pluralia separatim nõ habuit? & existimo eã esse causam, q; necesse erat uel cũ aspiratione proferre ntũm, et hi dicere, qui pluralis erat alteriꝰ pronominis: uel loco aspirationis s preponere, & si dicere

quod

quod est cõiunctio. Ergo iure defecit, ne dubitationẽ face ret, sicut & sis in genitiuo pro sui. pluralis quoq; qui est ει apud Græcos in hi transfertur. omnia enim pluralia apud Græcos οι desinẽtia, mutãt eam in i, λατῖνοι latini, sic οἱ hi. & quõ λατίνων latinorũ, sic ὧν horũ. & sicut λατίνοις latinis, sic οἷς his, & quemadmodũ λατίνους latinos, sic οὓς hos. Fœmininũ quoq; λατῖναι latinæ, sic αἱ hæ, λατίνων latinarũ, ὧν harũ, λατίνας latinas, ἃς has. Vnde aspirationẽ quoq; ubiq; seruauit, quæ est & in Græcis ex quibus nascuntur pronominibus. hoc tamen interest, quod tertia persona primitiui apud Græcos relatiua est, quomodo & sui sibi se à se, & is eius ei. Hic uerò & hæc & hoc apud nos demõstratiua sunt proprie, & præpositiua, quamuis à relatiuo Græco uideãtur genita. Necessario igitur cũ tria pronomina pro uno habuim⁹, defecit sui ntõ, et cõmunes habuit numeros. Nec mirũ cum apud græcos ntũs supradicti pronominis, id est ἵ, rarus est in usu. preterea quod nõ solũ οὗ uel αὐτοῦ, sed etiã ἑαυτοῦ significat frequentius. quod nec apud Græcos habet nominatiuũ, quia ipse in se agere qui patitur per hoc pronomẽ ostenditur: nec eget recto casu quem uerbum habet in se.

De secunda declinatione pronominis.

Secundus est modus eorũ, quæ in ius terminant genitiuos, quorũ datiui abiecta us genitiuorũ, solent proferri: ille illius illi, ipse ipsius ipsi, iste istius isti, is eius ei, hic huius huic, quod solum assumpsit c per omnes casus singulares absq; illis qui in s desinunt, hoc est genitiuo singulari, & datiuo, & ablatiuo, & accusatiuo pluralibus. Quibus tamen frequenter autores solent addere ce syllabã, huiusce, quomodo & pluralibus eius in eandem ter-

terminātibus consonantē, ut hisce hosce hasce, quāuis re liquis quoq; casib. uetustißimi addebāt candē ce syllabā, hicce hæcce hocce. Vnde uocali quoq; sequēte e ablata p synalœphā manētibus duabus c. solebāt producere hoc, ut Verg. in 2. Aen. Hocc' erat alma parens, quod me per tela, per ignes Eripis. Sed scriptorū neglıgētia prætermisit unū c. Et sciendū quod accusatiui casus singulares, & genitiui plurales m in n cōuertunt c sequēte, ut hunc hāc horunce harunce. Genitiuus & datiuus supradictæ declinationis in ius terminātiū cōmunis est triū generū, ille illius illi, & producitur penultima i genitiui, quā ta men poetæ etiā corripiunt absq; uno alterius: quod quia solum duabus uicit syllabis propriū nominatiuū, corripuit penultimā semper. Reliqui uerò casus secundū mobiliū regulā nominū declinātur, illū illā illud, ab illo ab illa ab illo: similiter plurales, illi illæ illa, illorum illarum illorū, illis illos illas illa, ab illis. sic cætera eiusdē formæ, tam pronomina quàm nomina. Et sciendū quod in e qui dem terminantia masculina mutatione e in a faciunt, ille illa, ipse ipsa, iste ista: is uerò ea facit, quòd solum literam principalem mutauit in fœminino. masculinū enim ab i, fœmininū ab e incipit. Hic enim & hæc ab eadē uidentur litera incipere, cum aspiratio in principio utriusque ascribitur, quomodo & apud Græcos ὅτος & αὕτη, uel ὁ & ἡ, quāuis diuersas habeant uocales, ab eodē autē incipiunt spū. eorū neutrū hoc, quia & principiū & finē seruauit masculini, mediā uocalē mutauit. Illud etiam attendendū, quod cum ille illud, iste istud, is id faciūt neutra, ipse solum, quòd & ipsus inuenitur à uetustißimis prolatum, neutrū in um desinens fecit. Terent. in Andr.

Ipsus

Ipsus mihi Dauus, qui intimus est eorum consilijs dixit. Idem in eadem. istuc ipsum, Atqui hoc ipsum nihil periculi est, me uide. Illa enim quæ quibusdam uisa est ratio nõ adeo firma uidetur, ideo in um facere neutrum, quia in us desinit masculinũ. nam alius cum in us terminetur, neutrũ tamen aliud fecit. omnia neutra pluralia similia sunt singularibus fœmininis, ut illa, ea, hæc. Supradictorum pronominũ declinationẽ sequuntur nomina octo. In us quidem desinentia quinq;: unus, totus, solus, alius, ullus, quod tamen ab uno diminutiuum esse plerisq; uidentur, sicut à uino uillum, & quod ab eo cõponitur nullus. In er duo, uter alter. & ex eis composita, uterq;, alteruter, neuter. In is uel in i unum, quis uel qui, et quæ ex eo componuntur. hæc tamen ipsa secundũ mobilium regulã nominum solebant apud uetustißimos terminare etiã genitiuos & datiuos, ut Terent. in Andria: Tam iners, tam nulli cõsili. pro nullius consilij. Idem in Heaut. dum loquitur altera: pro alteri. Et in Eunu. Solæ mihi ridiculo fuit: pro soli. Et cuicuimodi pro cuiuscuiusmodi. Cic. pro Sex. Roscio: Vereor enim cuicuimodi est Rosci, ne ita hũc uidear seruare, ut tibi omnino nõ pepercerim. Cum igitur iuniores frequẽtius supradicta nomina secũdus in ius terminantiũ pronominũ formã declinauerint, in uno ex eis magis nominũ declinationẽ sequuntur, neuter neutri neutro dicentes. cũ apud ueteres etiã in ius secundum simplicis sui declinationem inueniatur, desinens genitiuus, & in i dtũs. Plaut. in Vidul. Neutri reddibo donicũ res dijuudicata sit. Cum igitur supradictæ formæ nomina solẽt in um facere neutra, unus unũ, solus solum, totus totũ, ullus ullũ, uter utrum, alter alterũ, duo tantum

in d finiũt ea, quis quid, alius aliud. Alis quoq; antiquissimi pro alius protulerũt. eius genitiuus rarus est in usu. Et cum debuit una syllaba uincere suum nominatiuũ & datiuũ, tamen par est syllabis. Sed producit i penultimã semper. Necnon etiã secundum nominũ secundæ declinationis regulã in i quoq; inuenitur. M. Cælius de uestitu & uehiculis: Nam periniuriũ fiet, cum mihi ob eos mores, quos prius habui, honos detur: ubi datus sit, tum uti eos mutem, atq; alij modi sim. Quintus in 2. Peruersum eis alij modi postulare Pyrrhum in te, atq; in cæteris fuisse. Cælius in 1. Neq; ipsi eos alij modi esse, atq; Amilcar dixit ostendere possunt aliter. Idem in 5. Nullius alius rei nisi amicitiæ eorũ causa. C. Cæsar in Anticatone priori: Vno enim excepto, quem alius modi atq; omnis natura finxit suos quisq; habet charos. C. Fannius in 1. Annalium: Cum in uita agenda didicimus multa quæ impræsentiarũ bona uidentur post inuenta, & multo amplius alius modi atq; ante uisa essent. Sed quod est mirum, fœminini etiã generis genitiuũ quidã in i protulerunt. Cælius in 1. Antequam Barcha perierat, alij rei causa in Africam est missus. Quis etiã cõmunis esse generis putauerunt uetustißimi, sicut apud Græcos τίς. Terent. in Eunu. Hunc oculis nostrarum quisquã non uidit Phædria. Nostrarum quisquã dixit pro quæquam. Plaut. in Vidul. Dic mihi si audes quis ea est, quamuis ducere uxorem? Et obliquos eius casus tam secundũ tertiã, quàm secundam declinationẽ terminabant, unde nunc quoq; accusatiuus masculini in em secundũ tertiæ proportionẽ profertur, quãuis fœminini in am, ut quem quã. Ablatiuus nõ solũ in o, sed etiã in i, à quo uel à qui, et à qua uel à qui. Verg.

in 11. Accam ex æqualibus unam, Qui cum patiri curas: pro qua cum. Terent. in Eunu. Qui cum? cum Parmeno/ne. Nominatiuum *quoq; pluralem non solum in i & e, sed etiam in es, qui, quæ uel ques. accusatiuũ etiam quos quas uel ques, ut Pacuuius in* Medo: *Ques sunt isti? Cato: Quescunq;* Romæ *regnauissent.* Accius *in* Neoptole*mo: Sed quesdam.* Nam *datiuũ et ablatiuum nunc quoq; tam per is quàm per bus proferimus, quis uel quib. Sciendum autem, quod qui, quando pro interrogatiuo uel infinito, id est pro quis ponitur, circumflectitur: quãdo autem pro relatiuo, acuitur per se: in lectione uerò grauatur. Similiter obliqui casus generalem accentuum regulam seruant quando sunt infinita, uel interrogatiua: quando uerò relatiua, acuuntur per se: in lectione grauantur per omnes syllabas. Quæritur in hoc modo declinationis, cum omnis datiuus una syllaba minor sit genitiuo, ut illius illi, istius isti, ipsius ipsi, unius, uni solius soli, utrius utri, alterius alteri. an huius huic, cuius cui, eius ei monosyllaba sint accipienda in datiuo quod regula exigit, et pleriq; poetarũ metris cõprobant, ut* Verg. *in 4. Aeneid. Cuiq; loci leges dedimus, connubia nostra* Reppulit. *Idẽ in 1. Georg. Huic à stirpe pedes temo proteutus in octo. Et ubiq; hoc seruat. Inueniuntur tamen, sed raro, bissyllaba: et maximè ei, differẽtiæ causa ne interiectio esse putetur. quod de nomine quoq; tractantes memorauimus. Vnde pluralis etiã datiuus & ablatiuus secundum analogiam in ius terminantium genitiuũ singularem, quorũ datiuus singularis in i terminãs, & pluralis in is desinens, pares habet syllabas, ei, eis uel ijs, ut cui, quis, huic, in quo c per adiectionẽ differentiæ causa*

acce-

accedit. His, quāuis et hibus pro his antiqui protulerūt: Plaut. in Curcul. Eodē hercle uos pono et paro, parißimi estis hibus. quod per diæresim aūt ei, et eis inuenitur bisyllabum, ostendit Iuuen. in 5. Implet, & ad mœchos dat eisdē ferre cinædis. Statius quoq; huic uidetur protulisse per diæresim syllabarum in 1. Sylu. Lætus huic dono uideas dare thura nepotes. Idē in eodē: Falsus huic pennas, & cornua sumeret æthræ. Cui quoq; Terētianus de literis: Verū ut cuiq; est proximitas loci soniq;. Est enim Sotadicū ex duobus ionicis à maiore, & tribus trochæis. Idem in eodē: Ex ordine fulgens cui dat locum sonipes.

De tertia declinatione.

TErtia modus declinationis pronominū est, qui sequitur per omnia mobilium declinationē nominū, meus mea meum, tuus tua tuū, suus sua suum, noster nostra nostrum, uester uestra uestrū. Notandum tamen quod meus cum secundum regulam uocatiuum deberet facere ô mee, euphoniæ causa, duas ē breues in ī longam conuertit. Terent. in Adel. O mi Aeschine, ô mi germane. Idē in Eun. Eho Parmeno mi, nostin? Adeo aūt masculini est uocatiuus possesiui, & non genitiuus, uel datiuus primitiui per syncopam, quod quibusdam uidetur, quòd nunquam uocatiue positum fœminino, uel neutro adiungatur. cuius quidam nominatiuum etiam mios uel mius dixerunt, quod Carisius & Celsus ostendunt.

De quarta declinatione.

QVart⁹ modus est, q sequitur p oēs casus tertiæ declinationis noīa, nostrâs nostratis. quòd ideo in extrema circūflectitur syllaba, q, per syncopā profertur. uetustißimi enim similē gtō nominatiuū quoq; proferebant.

O non

O non esse pronomen.

Non esse pronomē, nec articulus, multis modis ostenditur. Nā ex quo sit nominatiuo? tu enim quod est secundæ personæ, eundem habet nominatiuū & uocatiuum. qui assumit ô, ut ô tu. hic hæc hoc tertiæ sunt personæ. quæ caret uocatiuo. non est igitur pronomen. nec articulus uerò, cum semper in demonstratione ponitur ô: quæ contraria est relationi, quam articulus significat. deinde articuiū Romani non habent. Nam idem quāuis ὁ κὐτὸς quod est articulus præpositiuus cum pronomine significet, apud nos tamen non ex articulo & pronomine componitur. quemadmodū apud Græcos, sed ex pronomine & aduerbio, is & demum. qui quoq; ὅστις significatione & interpretatione uidetur habere articulū subiunctiuum, simplex est tamen nomen apud latinos. quomodo plurima quoq; alia inueniuntur apud nos simplicia, quæ apud Græcos composita sunt, ut felix εὐτυχής, sanctus ἅγιος, pius εὐσεβὴς, & alia mille. non tamen ideo significationē Græcam attendentes debemus ea cōposita dicere, uel quæ ex contrario inueniuntur simplicia apud illos, apud nos composita, ut incestus μιμολυσμένος, ineptus μωρὸς, superfluus περιττὸς, sicut & multa alia. Sine dubio igitur ô est aduerbiū uocandi & optandi: est etiā interiectio: nihil tamen interest inter ô, hoc est uocatiuū & heus. Quomodo enim dicimus, heus inuenies. sic ô iuuenes. itaq; omnibus uocatiuis præponitur, ô tu, ô mi, ô noster. quippe aduerbiū est uocādi, quod nulli alij casui, nisi uocatiuo huiuscemodi aduerbia possunt adiūgi, sicut etiā uerba secundæ personæ, ut uenisti ad me Vergili. & pronomina, fecisti tu Homere, uenisti tu Terenti: nisi

cum substantiuis, uel uocatiuis adiunguntur uerbis. tunc enim etiam nominatiuis utimur, quomodo & in prima, & in tertia persona, ut tu es doctus, ego sum prudẽs, Pri*scianus ego uocor, tu uocaris* Herodianus. *Male igitur quidam secundã personam nominatiuũ non putauerunt habere. Si enim nomina, quæ semper sunt tertiæ personæ, tamen si cum supradictis uerbis sint iuncta, possunt etiã primã & secundã significare, ut Socrates sum, Socrates es, Socrates est, Socrates uocor, Socrates uocaris, Socrates uocatur, quomodo non in pronominib. quoq;, quæ maxime discernũt personas, accipiamus nũm etiã in secũda persona, ego sum bonus, tu es bonus. ille est bonus?* Nõ *igitur nominatiui nominũ uel participiorũ semper tertiæ sunt personæ, sed quãdo carent uerbo substantiuo, uel uocatiuo.* Nemo enim rectè dicit, Apollonius *ambulo, A*ristophanes *ambulas.* Pronomina.n.*primæ et secũdæ pſonæ ideo maxime accipiũtur, ut loco propriorũ fungãtur nominũ, cum uerbis earundẽ personarũ, ut ego ambulo, tu ambulas.* Itaq; *loco tertiæ pſonæ melius nomẽ ponitur, et maxime si abest, ego facio, tu facis,* Tullius *facit: nisi uel præsens sit iuxta, & demõstratiuè hoc ipsum uolẽtes indicare dicamus, hic uel iste: uel longe uideatur, & dicamus ille: uel si absit quasi de iam cognito utamur relatiuo is, dicẽtes de quo iam nouimus aliquid uel locuti ante sumus.* Cum *igitur semper in demonstratione sit prima et secũda persona, hoc aũt nominis caret ntũs, iure ad tertiã retruditur personã. Substãtiuis aũt & uocatiuis solis ideo adiunguntur uerbis & primæ & secũdæ personæ nominatiui nominũ, quod uidẽtur ipsa hæc uerba uim demõstratiuã habere, ostendũt. n. substan*

tiam

tiam ipsarum personarū, uel nominationē, in qua simili ter substātia demōstratur: nec egent pronominibus, quæ demonstrationē substantiæ significāt. Cum igitur omnia quæ sibi coniunguntur in diuersis posita personis, casua lia, siue disiungantur, siue copulentur, eundē seruant ca- sum uocatiuus hoc solus seruare non potest. dicimus. n. uel Probus uel Donatus, et Priscianus et Theotistus, & ego et ille, uel mei uel tui, et mihi et tibi, uel me uel te, et à me, et à te. Vocatiuus aūt nisi in una eademq́; ꝑsona con- ferantur diuersa nomina, iungi nō potest, ut bone et caste et formose. quia alia persona hūc casum habere nonpo- test nisi secūda, ideo ei diuersas personas iungere nō pos- sumus: cæteris uerò casibus diuersas personas iungimus, quippe cū in oībus illi inueniātur personis. Ergo quādo dicimus et ego et ille et tu, sine dubio nominatiuus est tu. Idq́; maximè dignoscitur in plurali numero, quod plura lia conceptionē habēt personarum ergo quādo dicimus, ego et tu docti sumus, sine dubio tu ntūs intelligitur. Et qa' pronomina in iisdē casibus adiungūtur nominibus e- go Virgilius, tu Virgilius, ille Virgilius, mei Virgilij, tui Virgilij, illius Virgilij. Et quod ad interrogatiōes nomi- natiui redduntur, quis scripsit? ego. quis scripsit? tu. quis scripsit? ille. et quicquid habet uctūm, hoc et ntūm habet: quicquid aūt ntūm, nō omnimodo & uctūm. neq;. n. in- terrogatiua nomina, nec infinita, nec abnegatiua, nec di stributiua impertitiua, nec relatiua, quæ omnia carent demōstratione, uctōs pollicentur, ut quis uel q, qualis ta lis, quātus tantus, alius, nullus, alter alteruter, uter uter- que. singuli, bini, terni, quaterni, & similia. nec primæ & tertiæ personæ pronomina. Cætera autē nomina per

uocatiuos casus etiamsi sint appellatiua, loco proprio-rum funguntur, cũ demonstratio ipsa definit præsentem secundã personam, & habet in se uim & significationẽ pronominis tu uocatiui. Illud etiam sciendũ quod omnia pronomina apud Latinos absoluta sunt, & tam præpositiua q̃ subiũctiua, rectiq; accentus, id est ὀρθοτονούμενα, cũ apud Græcos sint quædã inclinatiua, ut μοῦ, μοί, μὲ, ego dico, dico ego, tu dicis, dicis tu, ille dicit, dicit ille. Absoluta autẽ dicũtur, quæ cũ alijs sociari possunt uel non. Nã dicẽdo ego dico, possum & solus intelligi & cũ alio. Solet tamen met addita plerunq; significantiã, uel discretionẽ ostendere, quã Græci διαστολὴν dicũt, egomet, ego & non alius. Necnon etiam ipse ego uel egomet ipse, ut Terent. in Adel. Egomet rapui, ipse ego solui argentũ. id est ego & nullus alius. Sui solum apud Latinos reciprocum fit in eadẽ tertia persona, quod Græci ἀντανακλαστὸν uocãt, id est quando ipsa in se actum reflexit persona, ut eadẽ sit & agens & patiens, quod ἰδιοπάθειαν uocãt, potest significare ἑαυτοῦ sui. Nam ἐμαυτοῦ & σαυτοῦ, quod est primæ & secundæ personæ nõ habemus, sed pro eis simplicibus primitiuis utimur, quæ tã in reciprocatione quàm in transitione poni possunt, ut mei misereor, & mei miseris. Similiter tui misereris, & tui misereor. Nec mirum cum apud Græcos quoq; uetustißimus omnium ferè autorum Homerus simplicibus utatur pro compositis, ut ἐμὲ λύσομαι pro ἐμαυτόν. Sui quoq; tã ἑαυτοῦ quàm οὗ significat, quod semper est relatiuũ. Nec mirũ cum hoc quoque apud Homerũ inueniatur sæpe simplex pro composito, ut πρόσθε γε ἕθεν φεύγοντα, id est ante se fugientem: ἕθεν pro ἑαυτοῦ dixit. Nũm autem ideo non habet hoc pronomen, id est,

id est, sui, sibi, se, à se, quia necesse est, quando ἑαυτοῦ significat tam actionem quàm passionem, in eadem intelligi persona. nec aliter igitur potest proferri is, in quem agitur aliquid nisi per obliquos casus. Euenit enim, ut à nominatiuis actus proficiscentes ad obliquos, uel in transitione personarū intelligantur, uel in una eademq; persona. In transitione, ut Aristophanes Aristarchum docuit, ego te honoraui, tu mihi dixisti. Et per sola quoq; uerba ntūs intelligitur, et trāsit rursus ad obliquos, dedi tibi, honoraui te. In una quoq; eademq; persona hoc idē fit, ut Phemius se docuit: docendi enim transitio non ad alterā fit personam, sed ad ipsum Pheminum reciprocatur. Aiax se interfecit: rursus enim interfecit ad ipsum Aiacem reciprocatur. Huiuscemodi igitur structuris primitiuorū pronominum cum uerbis, accidit una eademq; uoce, & transitiuam demonstrare personā & reciprocam. Vnde Homerus quoq; antiquitatis autor in simplicibus semper pronominibus et intransitiuas ponit, ut dictum est personas & transitiuas, ut ἐμὲ λύσομαι pro ἐμαυτὸν. unus enim, & idem loquitur, ἐμὲ autem ἐγὼ transitiuè. Alter enim cognouit, & alter est cognitus. Postea uerò iuniores addidere composita pronomina, quæ intransitiuas significarent personas, simplicibus uero usi sunt trāsitiuis. Itaq; αὐτοπαθεῖς cōpositas, id est ipsas agentes, easdemq; patientes dixerunt. Illas uerò, hoc est simplices, ἀλλοπαθεῖς, hoc est in alias passionē facientes, nominauerūt. Iure igitur nos, qui in plerisq; antiquitatem seruauimus Græciæ in pronominibus quoq; secundum Homericā autoritatē, simplicibus utimur, etiā pro compositis, id non solū cū in aliam personā agit, sed etiā cū

ipsa in se. In aliã, ut Verg. in 4. Aen. cui me moriturã deseris hospes? Terent. in Adel. Facio te apud illũ deum. In se. Idem in And. Nec quid nũc me faciã scio. Idẽ in Adel. Aedepol Syrisce te curasti molliter. Quaeritur igitur cur si mei pro ἐμοῦ & ἐμαυτοῦ, & tui pro σοῦ & σεαυτοῦ accipiantur, & tamen nominatiuos habeant sui cum pro οὗ & ἑαυτοῦ accipiatur, non habeat nominatiuum? Ad quod multa sunt dicenda. Primum, quia si loco aspirationis, ut supra diximus, quae est in principio tertiae personae apud Graecos, id est i praeponeretur s nominatiuo, esset dubitatio ad cõiunctionẽ si: quomodo enim οὗ sui, & οἷ sibi, & ἓ se, sic nominatiuus ἵ si debuit esse. Et in alijs enim dictionibus quibusdã solent Latini Aecles sequẽtes uel in digãma u uel in s cõuertere aspirationẽ, ἥμισυ semis, ἕξ sex, ἑπτὰ septẽ. & fortasse ideo ex eo per anastrophẽ factum est is aliud pronomẽ. quod propterea puto relatiuũ esse quomodo ἵ apud Graecos. Deinde quod huius ipsius, id est ἵ nominatiui, rarus est etiã apud Graecos usus. Postremò quod nunquã potest hoc pronomẽ inueniri, hoc est, sui sibi, se, à se, siue reciprocũ, siue transitiuũ, ut non intelligatur actus, uel ab ipsa in se, uel ab ipsa in aliam simul, & ab alia in ipsam, nisi possessiuis uel adiunctiuis copuletur. tũc enim agere solũ, nõ etiã pati significat, ut ille miseratur sui seruũ, & sibi similẽ, & se sequentẽ, et se ducentẽ. Ab ipsa in se, ut Terent. in And. Ipsus sibi esse iniurius uideatur. Passiua enim quoq; ab actu aliquo fiunt. in aliã ab ea, & in eandẽ ab alia, ut idẽ in ead. Hanc fidẽ Sibi me obsecrauit, qui se sciret non deserturũ, ut darẽ. Huiuscemodi uerò structura utrũq; habere, quantũ ad transitionẽ non potest. Omnis enim gtũs uel uerbo adiunguntur

iungitur ad perfectionē sensus, ut mei uel illius potior: uel possessioni, ut mei seruo loquor. Alij uerò casus non ad possessionis, sed ad uerba solū feruntur. igitur sui pronomen uel ad uerbū semper ponitur reciprocum, id est, sui paßionē significās, uel retransitiuū, uel ad possessionem, ut sui seruo loquitur, uel sui miseretur, uel rogat me uidua ut sui miserear. nunquā aūt absolute quomodo alia, ut ego loquor, & tu loqueris, & ille loquitur. Cum enim sicut diximus, necesse sit actū uel à semetipsa in se, uel ab alia in eam intelligi, nunquā potest uerbū reciprocari, uel trāsire nisi in obliquos casus. Omnis aūt obliquus nominatiuo adiungitur, transitionem personæ ad personam significans, uel uerbo in se nominatiuum demonstrāti, ut ego te docui, ille mihi profuit, uel docui te, profuisti mihi. similiter per reciprocatiões, ego mihi profui, tu tibi profuisti, ille profuit sibi: uel me accuso, te uituperas. Nominatiuus enim per se positus transitionē nō significat, ut ego scripsi. una enim eademq; persona intelligitur. nec potest esse ntūs, cuius etiā obliquus eidem uerbo poßit sine trāsitione uel reciprocatione adiungi, ut ego scribo, mei autē scribo dicere non possumus. ille facit, illius facit, nemo dicit. Cum igitur sibi loquitur dicimus, in uerbo, loquitur ntūm intelligimus ille: cum sibi uero coniungimus ad eum casum, hoc est datiuū, qui est unus ex obliquis, referri actum significamus. Non mirū aūt sui pronomen, et reciprocum & transitiuū aliquando esse: cum ἐμαυτῦ quoq; & σαυτῦ apud Græcos, & ἑαυτῦ quandoquidē ad actum, hoc est ad uerbum proferuntur, reciproca sunt, ut ἐμαυτῦ ἀκόω, id est egomet ipse me audio: quando autem ad possessiones adiungūtur, quod fit

per ſolū gtūm, transſitiua ſunt, ut ἐμαυτοῦ δοῦλον ἔτυψα, id eſt mei ſeruum cæcidi. Hoc autem, id eſt, ſui, ſibi, ſe, à ſe, tertiæ eſſe perſonæ primitiuū, cōiunctum illis perſonis, quod συζύγιον Apollonius uocat, comprobat etiā ipſa declinatio, in qua ſequitur declinationē primæ & ſecundæ perſonæ, quomodo apud Græcos ἐμοῦ, σοῦ, οὗ, ἐμοί, σοί, οἷ, ἐμὲ, σὲ, ἕ, ſic & apud nos mei, tui, ſui, mihi, tibi ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe. Et quod quemadmodum prædiximus, loco aſpirationis, quam habet ἕ tertia apud Græcos perſona, s habet principalem per omnes caſus. In hoc autem quoq;, id eſt, ut hoc pronomine modo tranſitiuo, modo reciproco utamur, Homerū ſumus, ut iam dictū eſt, ſecuti, qui tertia quoq; perſona primitiui modo reciproca, modo trāſitiua utitur, ut ὁ δ' αὐτόφιν αὖ θώρηκα περὶ στήθεσιν ἔδυνεν, οἷο κασιγνήτοιο λυκάονος. οἷο dixit pro ἑοῦ. Idem ὁ δ' Ἀλεξάνδρου γ. πάρ τι κασιγνήτῳ θρασυμήδεϊ, καὶ πατέρι ᾧ pro πατέρι αὐτοῦ. Idem ἰλιάδος υ. τὸν καὶ ἀνηρείψαντο θεοὶ Διῒ οἰνοχοεύειν κάλλεος εἵνεκα οἷο, ἵν' ἀθανάτοισι μετείη. κάλλεος οἷο, ἀντὶ τοῦ κάλλεος αὐτοῦ. Itaq; apud nos quoque modo pro οὗ, modo pro ἑοῦ poteſt ſui accipi. Similiter ſibi pro οἷ & ἑῷ, ſe pro ἕ et ἑόν. Et ſciendū, quod quoties hoc pronomē reciprocū eſt, eiuſdem perſonæ uerbū habet conuenienti caſui adiūctum, ut ſui meminit, ſibi placet. Et manifeſtum eſt, quod adiunctio uerbi uim habet nominatiui caſus, cū adiectione aliqua. Si igitur pronominis quoq; huiuſcemodi ſignificationē habentis, hoc eſt in ſe recurrentis, ponas nominatiuū & cum eo uerbum eiuſdem perſonæ, erunt duo nominatiui. Duo aūt nominatiui per ſe ubi & actio & paſſio oſtenditur, coniungi nō poſſunt, ſed obliquus et nominatiuus. Nec ſolum in reciprocis, ſed etiam in illis, quæ in tranſitione

tione habent alterā personā. non igitur sui nominatiuus potest cōstare. Quis ideo quibusdā pronomen esse putatur, quod declinatur ad similitudinē quorundam pronominum. Quis, cuius, cui, sicut ille, illius, illi, & quod pro omni noīe ignoto nobis, tā proprio q̄ appellatiuo poni potest, ut quis fecit? quis dixit (unde respōdētes ad huiuscemodi interrogationē, uel proprio utimur, uel appellatiuo. Quis fecit? Vergilius uel poeta. & quod substātiam significat, sine aliqua certa qualitate, quod est suū pronominis. Ad quae dicendū, quod nō similitudo declinationis omnimodo coniungit uel discernit partes orationis inter se, sed uis ipsius significationis. Nā & pronomina multa declinationē nominū sequūtur, ut cīa derivatiua, meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs & uestrâs. et rursus noīa declinationē pronominū, ut unus unius uni, solus solius soli, totus totius toti, ullus ullius ulli, nullus nullius nulli, alius alius alij, cuius gtūs quia par syllabis est ntō, producit semper penultimā, cū alterius cōtrà, quia duabus uincit syllabis ntūm suū, semper corripit penult. Alter alterius alteri. Vter uerò utrius, quia una superat syllaba, licet in metris & producere et corripere, et quae ex his componūtur. quamuis haec quoq; quidam eodem errore declinationis inducti pronomina esse putauerūt: cū enim omnia haec ad certū numerū, uel quantitatē referātur, quō possunt esse pronomina: quae oīa, qualitate et quātitate careāt, et loco propriorū quae sunt indiuidua, hoc est nihil cōmune uel generale habētia, accipi soleāt? Supradicta igitur cū generalē substantiā uel quantitatē significēt, neq; loco propriorū finitorū accipiātur, sine dubio nomina sunt appellatiua. similiter illa quae infini-

tam qualitatē significāt, qualis, talis. Quō enim infinita uel interrogatiua pro nominib. accipiātur proprijs, quæ ignorationē ipsius propriæ uniuscuiusq; substantiæ, uel quātitatis, uel qualitatis significāt? Quis quoq; quāuis substantiā sine aliqua certa qualitate demōstret, hoc tamē interest inter substantiā illā, quā significāt pronomina, & illa pro speciali & propria uniuscuiusq; accipiuntur substātia, quæ demōstratione præsentiū, & relatione absentiū personarū intelligitur: hoc aūt generalē & infinitā substantiā, quæ pertinet ad uniuersarū rerū genera, & species, & partes, demonstrat. Quomodo igitur numeros & quātitates inter species qualitatis nominū accipimus, sic etiā infinitā & generalē substantiam, quæ est in hoc nomine, hoc est quis uel qui, & quæ ex eo cōponuntur in hoc esse dicimus qualitatē. Habet igitur etiā qualitatē quā desiderat nomē. Vt breuiter igitur totū colligamus, pronomina loco propriorū accipiuntur nominū, itaq; finitas exigūt sibi personas, quas nullū ex supradictis potest habere nominib. Quid aūt sic incongruū, quàm omnia numerorū nomina, sine dubio ab omnibus nomina accipi, unus autē, & alter, & uter, & solus, declinationis causa pronomina esse putare? Sin autē in declinatione, uel in deriuatione quædam inæqualitas inuenitur, ut quis quæ quod, alius alia aliud, nihil mirū cū in omnib. partibus orationis, de quibus nulla dubitatio est, hoc inueniatur, ut in nominibus supellex supellectilis, hospes hospita, gracilis gracila. In pronominibus ipse uel ipsus ipsa ipsum. In uerbis sum fui. fero tuli. Illud quoq; quidā obijciunt, q; demonstratio est propria pronominū, ut hic: ergo & talis & tantus, sed falso, nā aduerbia

uerbia quoq; inueniũtur demõstratiua, ut en, ecce: ergo & nomina possunt esse demõstratiua. & pronomina tamen inueniũtur carẽtia demõstratione, quæ sunt relatiua, ut is, sui. Hoc aũt interest inter demõstrationẽ nominũ & pronominũ, ꝙ id quod demonstrãtur per pronomen, solũ ostẽditur per se, nec ad aliũ pertinet extrinsecus: quod uerò per nomen, non solũ ipsorũ quæ ostẽduntur, sed etiã illorũ ad quos referũtur demõstrationẽ habes, ut talis Pyrrhus apparet, qualis pater eius. & quod pronomina demõstratiua in eodẽ genere & numero manẽt, cũ eo qui demõstratur: nomina uerò demonstratiua possumus diuersa ostẽdẽtes, ad diuersa referre. ut si aspiciẽtes mare, dicamus talẽ esse Nilũ, cũ sit Nilus masculini, mare aũt neutri: uel si quis dicat statuã Herculis cernens, tanti fuerunt mei parẽtes, quãtus iste Hercules. Cũ enim unum aspiciat, plurali uti potest numero. Si igitur similitudinis causa huiuscemodi nominũ demonstrationes proferuntur, quæ est in cõmuni qualitate, uel quantitate, qua carẽt pronomina, quæ dubitatio est, nomina magis hæc esse appellatiua? Itaque interpretantes, quid est talis uel tãtus? dicimus similis huic, de quo loquimur. Ergo cum adiungimus substantiam qualitati (nam huic, substantiã significat, similis uerò qualitatem) tantus, talis pronomina esse non possunt. neq; pronominibus redduntur, sed nominibus, hoc est quantus, uel qualis. Tria autem sunt demonstratiua nomina, talis, tantus, tot: & quod à pronomine componitur, & nomine, huiusmodi uel huiuscemodi. Vnde hoc quoq; aliud intrinsecus demonstrat, id est substantiã: & aliud intrinsecus intelligitur, id est qualitas, quã per se pronomẽ sine adiunctione nomi-

nominis habere nõ poteſt. Sciendũ tamen quod talis, & tantus, & tot, ſi ad præſentes dicãtur, etiã demonſtratiua ſunt: ſin aũt ad abſentes, relatiua uel redditiua tantũ, ut qualis Hercules, talis Theſeus fuit. Illud quoq; notandũ, quod in uctõ oĩa nomina eius capacia, poßũt eſſe demonſtratiua. Itaq; in hoc ſolo finitã uidentur ſecundam habere perſonã. nã in alijs caſibus infinitæ ſunt perſonæ, & tertiæ, niſi quando ſubſtantiuo uel uctõ adiungũtur uerbo. tunc enim & ſecundæ & primæ copulantur perſonæ, ut ſuprà memorauimus, Priſcianus ſum, Priſcianus uocor: Vergilius es, Vergilius diceris. Oĩa autẽ infinita, uel relatiua, uel interrogatiua, cum ſemper de tertia dicantur ad ſecundã (ea eſt enim ad quã naturaliter interrogatio dirigitur) nõ poſſunt habere uocatiuos, qui proprij ſunt ſecundæ. Alius quoq; caret uctõ, cum abnegationem habeat, tam primæ quàm ſecundæ. dicimus enim, neq; ego, neq; tu, ſed alius. igitur quod caret demonſtratione præſenti, uctũm habere non poteſt, ergo nec pronomen hoc eſſe, certũ eſt. nõ ſolum enim, non finit perſonas, ſed etiã abnegationem habet finitarũ. Tertiam quoque incertã ſignificat, quod eſt illi pro qualitate, et quod in amplioribus ſolet dici, quàm duobus. Pronomina loco nominum accipiuntur propriorũ, ut Cicero ſcribit, idẽ recitat, & unum idem ſignificat. Sin uerò dicam Cicero ſcribit, & alius recitat, nõ eſt eadẽ perſona. Illud quoque arguit, hoc nõ eſſe pronomen, quod ipſe omni poteſt ſubijci pronomini, ut ego ipſe, tu ipſe, ille ipſe, non tamen etiam alius ipſe dicimus. Alter quoq; & uter, et quæ ex his componuntur, & ambo uctõs habere non poſſunt, cum uel partiantur uel referantur. quod autẽ partitur,

in

in diuersis personis, uocatiuus autē ad unam dirigi uult personam, itaque in his esse non potest quæ partiuntur. Quid est enim uter, nisi ego uel tu, siue tu uel ille? Similiter alter ex me & te, uel te & illo? Quomodo ergo in significatione diuersarum personarum poßit esse uocatiuus, qui ad unam pertinet solam secundam? Relatiua quoque cum demonstratione careant, uocatiuum habere non possunt, ut ambo, uterque, alteruter. ullus etiam & nullus, cum semper pro abnegatione ponantur, & nemo, carent uocatiuo.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XIIII.

DE PRAEPOSITIONE.

QVoniā de omnibus, ut potui, declinabilib supra disserui, id est de nomine & uerbo & participio & pronomine, nūc ad indeclinabilia ueniā, quæ iure extrema ponuntur. ea enim sine illis sententiā cōplere non possunt, illa aūt sine istis sæpißimè cōplent. Itaq; cū bene mihi uidentur præpositionē cæteris indeclinabilib. Græcorū doctißimi præposuisse, & maximè Apollonius, cuius autoritatē in omnibus sequendā putaui, ego quoq; ab ea incipiā. Nomini enim quæ principalis est omniū orationis partiū, et cæteris quæ casus ad nōis similitudinē sumūt, præposita, uim potest sibi dictionis defendere: alijs uerò id est carētibus casu adiuncta unitur cum eis, iusq; dictionis propriū perdit. Est igitur præpositio pars orationis indeclinabilis, quæ præponitur alijs partibus uel appositione, uel cōpositione. Est autē quādo per appositionē pro-

prolatæ præpositiones præpostere ponuntur, poëtica plerunq; autoritate. Nã sine metris scribentes, rarissime hoc inuenias facere, nisi in, cum. quæ solet quibusdã pronominibus apud oẽs similiter postponi. Quando aũt ordinem mutant, mutant etiã accentũ, nisi differentia prohibeat. quod etiam coniunctiones apud latinos præpositiuæ uel cõmunes, si postponãtur, facere solent, ut igitur, quoniã, saltẽ. præpositæ.n. grauantur omnibus syllabis, postpositæ autẽ acuuntur in principio. Sed hoc interest inter præpositiones & coniunctiones, q̃ coniunctiones præpositiuæ nunquã cõponi possunt, nisi cum his declinabilibus infinitis, ut siqua, nequa. Præpositiones uerò quamuis in transitione ponantur personarũ separatæ, id est p appositionẽ prolatæ nõ cõiungunt duas substantias cum uno accidente, quod est propriũ cõiunctionis, ut ego & tu facimus, homo & taurus arant. uel duo accidentia, cum una substantia, ut scribit et legit homo, uel iustus & fortis homo. Et ut hoc ipsum planius absoluã, non copulat præpositio duas casuales dictiones, uel duo aduerbia cum uno uerbo, ut ego & tu facimus, doctus & sapiens fuit Cicero, bene & splendide loquitur. uel duo uerba, cum uno casuali, uel cum uno aduerbio, ut uir docet & docetur, recte scribit & legit. Et præpositiones quidem antecasuales, tam in cõpositione quàm in appositione ponũtur: cõiunctio uerò nisi in appositione præponi alijs partibus non potest: nec supponi quidẽ, excepto, que, ut ubiq;, plerunq;, ubiq;, uterq; In quo tamen possumus additionẽ magis, uel deriuationẽ que syllabæ, quomodo ce quoq; solet fieri, factam accipere, q̃ coniunctionem esse, cum nec significationẽ suam coniunctionis seruet,

seruet, nec legē inclinationis in omnibus, ut undiq;, utique. Deriuatiua autem per additionē finalis alicuius syllabæ apud Græcos quoq; solent inueniri, ut ὀρανὸς ὀρανόθεν, ἔξω ἔξωθεν, λύμνος λύμνοθεν, ἀθλών ἀθλώνοθεν. Sic igitur uter uterq;, ubi ubiq;, unde undiq;, plerum plerunq;, quis quisq;. Nihil mirum tamen est coniunctionis similem syllabam q; addi, cum apud Græcos quoq; δὲ, in eundē modum in fine additur, nec tamen coniunctio accipitur, ut ὅδε, ἥδε, τῷδε. Sed redeamus ad differentiā coniunctionū, & præpositionū. Coniunctio præponitur etiam carentibus casu per appositionē solam, cum contrà præpositio per compositionē duntaxat possit illis præponi. Sūt autem uel unius syllabæ præpositiones, uel duarum, uel trium. Et aduerbia quidem deriuatiua possunt esse: præpositiones uerò positiuæ, id est primitiuæ sunt omnes, si sequimur Græcorum autoritatē. Itaq; aduersum, extra, infra, inter, intra, cum sint deriuatiua, magis aduerbia esse uidentur præpositiua, quàm præpositiones. possunt enim hæc etiam sine casualibus uerbis adiungi, ut ego in campo curro, tu extra: ego supra aspicio, tu infra. sic etiam similia. Sciendū tamen quod omnia aduerbia, quæ solent casibus adiungi, Romani artium scriptores inter præpositiones posuerunt, quia sunt præpositiua casualiū, & grauātur in omnibus syllabis. uel quia interpretatio eorum apud Græcos modo præpositionis, modo aduerbij uim obtinet: ut ante ora patrū, hic ante τὸ πρὸ significat, qđ est præpositio græca. At uerò Ante leues ergo pascētur in æthere cerui. et: Ante pererratis amborū finib. exul. hīc ante τὸ πρότερον significat, et ē sine dubio aduerbiū. Silr cōtra quādo κατὰ significat, loco præpositio-

tionis est decipiendum, ut contra concionē Metelli: cum uerò τὸ ἐξεναντίας, quod proprium est eius, significat, & aduerbium est sine dubio, ut ego in hanc partem specto, tu contrà. Iuuen. in 1, Stat cōtrà, starię; iubet. Aduersum quoq; ideo præpositionem esse putauerunt, quia pro ἀντὶ Græca præpositione solet aliquando poni. ut Terent. in Andria: id gratū fuisse aduersum te habeo gratiā. Quando autem τὸ ἐναντίον significat, magis aduerbium ostēditur. ut Terent. in Phorm. ei loco ex aduersum Tonstrina erat quædam. Secundum quoque quando pro κατὰ & μετὰ, loco præpositionis est. Sallust. in Iugurth. Secundum ea uti debetis uterer. Lucan. in 8. secundum Aemathiam lis tanta datur. Accentum habent præpositiones acutum in fine, tam apud Græcos quàm apud Latinos, qui tamē cum alijs legendo in grauem conuertitur, nisi præpostere proferantur. quod Aeoles quoq;, quamuis fugiant in fine acutum, in hac parte solent seruare: quos in plerisque secuti, in hoc quoque sequimur. Cùm uerò præpostere ponuntur monosyllabæ acuto, dissyllabæ penultimo acuto proferuntur, nisi aliqua differentia (ut prædictum est) impediat, ut Vergil. in 1. Aeneid. maria omnia circùm. Finalem enim acuimus syllabam: ne si penultimam acuamus, nomen uel aduerbium putetur esse. Tantam autē præpositioni tenorum mutationē facit ordinis cōmutatio, quod in quibusdā pronominib. etiā enclitici uice fungitur, quæ sunt hæc, mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscū. de quibus in pronomine latius tractatum est. Nec mirū in hac parte orationis Romanos in fine ponere accentus, quāuis sint dissyllabæ, necnō Aeoles contra consuetudinē suam idem facere, cū annitatur semper

præ-

præpositio sequenti dictioni, et quasi una pars cũ ea efferatur, quamuis per appositionem proferantur, unde & acutum in grauem conuertit. Idq; Donatus etiam in secũda arte de præpositione se intelligere confirmat his uerbis: Separatæ præpositiones in fine acuuntur, coniũctæ uerò casibus aut loquelis, uim suam sæpe commutant & graues fiũt. Censorinus uerò planißimè de his docet in libro quem de accentib. scribit. Et compositæ quidem, tam in nominatiuo, quàm in obliquis casibus, ab eo ntõ composito flexis inueniuntur, ut indoctus indocti indocto indoctũ indocte indocto. Appositæ autem, non nisi cũ accusatiuo uel ablatiuo, ut in hostẽ pro patria. Cũ uerbo semper in compositione, ut induco, extorqueo, percurro. Cũ participijs in compositione quidem secundũ uerborũ figurã ex quibus nascuntur, ut inducens, extorquens, percurrens. Et præterea per appositionẽ, in accusatiuo & ablatiuo secundũ nomina, ut in amantẽ pro docente. pro nominib. uerò per appositionẽ solam præponitur duob. supradictis casib. obliquis, ut in illum, de illo: & sibi præpõitur in cõpositione, ut imperterritus, inexpugnabilis. Necnõ etiã coniunctione inuenitur præposita, sed nõ seruat uim suã, abs absq;, unde ut suprà memorauimus additio magis putatur quę. ergo à præpositione abs, deriuatũ est absq;, quomodo ab extra. Similiter aduerbijs præponitur per cõpositionem, ut perinde, desubito, deinceps, abhinc. Igitur nomini quidem & per appositionem & per cõpositionem, pronomini uerò per appositionem solam: licet quibusdam, mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum, composita esse uideantur. Participio per deriuationẽ uel consequentiã cõpositorum uerborum, uel per ap-

 positio-

positionē. Cæteris autem partibus per solā compositionē præpositio iūgitur, loco etiā cōiunctionis accipi solet cau salis, ut per desidiam malitiæ nascuntur: id est causa desidiæ. Similiter propter & ob. Verg. in 4. Te propter Libycæ gentes Nomadumq;. Idem in 11. Cuius ob auguriū infaustum. Sunt autem apud nos multo plures, quàm, apud græcos. apud illos enim cum sint decem & octo præpositiones, diuersas singulæ habent significationes, quæ complent multarum apud nos demonstrationem, ut περὶ pro circū, & circa & erga, et de, & super, quando memoriæ est, ponitur. Similiter παρὰ, pro apud, et propè, & propter, & præter. nec solū id, sed etiā illud causa fit, ut sint ampliores apud nos, quòd omnia aduerbia localia, quæ solēt casualib. præponi, inter præpositiones nostri posuerūt, ut suprà diximus, tenoremq; earū in eis quoq; seruauerūt, ut pone tribunal, aduersum hostē, citra forū, cōtra inimicos, infra tectum, supra montē, extra muros, intra urbem, ultra Alpes. Huiuscemodi enim omnia græci aduerbia dicunt esse, quia & certā aliquā habent significationem etiā per se posita, quod præpositiones habere nolunt per se prolatæ. Aduerbia uerò habent. Et pleraq; eorū componi nō possunt. Omnes aūt præpositiones apud illos, & cōponi & apponi solēt. Præterea hæc, quæ certißimā locorū habent significationē etiam per se posita, possunt apud latinos quoq; sine casualib. proferri, quod rarißimè patitur præpositio. Ver. in 2. Aen. Ponè subit coniunx, ferimur per opaca locorum. Inueniuntur igitur apud latinos in præpositionibus tria contraria obseruationi græcorum, quòd certæ sunt significationis quædam præpositiones, ut apud, erga, circa, inter: & quod

quædam

quædam nunquam componuntur, ut hæ ipse, apud ergas & quædam nunquam separantur, con se re di dis. Nulla *præpositio habet aspirationem, sicut ne coniunctio, cum in alijs sex partibus orationis sint, quæ habent aspirationem, & quæ non, ut hara, habeo, habens, hic, huc. heu.* Rarißimè *apud quosdam scribentes præposterè proferuntur præpositiones, monosyllabæ uerò etiam apud poetas difficile mutant ordinem, ut apud* Teren. in And. *I præ, sequar. nisi cum.* Ea *enim sola, tã apud poetas, quã reliquos præposterè cum pronominib. ponitur, ut prædictum est, mecũ, tecum, secum, nobiscum, uobiscũ.* Necnon *etiã quocum, quicum, quacũ, quibuscum.* Mediæ *quoque ponuntur, ut qua de re, quam ob rem, quas ob res, qua in parte.* Necnon *habent quandam cognationem cũ aduerbijs localibus plerunq; præpositiones, ut in & ad locum, et in loco:* A *& ab & è & ex de loco. sciendum tamen quòd nulla alia pars in x desinit apud latinos, nisi nomina, & ex præpositio, quæ græca est, et uix, & mox, & pax* παντελῶς *aduerbium comicũ, quo utitur* Terẽtius. *quod similiter græcũ est. Sunt quæ in compositione elisionem patiuntur, ut consequente uocali, coeo, coarguo, coarcto, coerceo, coæquo.* Contrà *prosequente uocali d assumit, prodes, prodest, proderam, prodesse.* Quædam *etiam syncopam paßæ sunt, ut supra pro supera, & infra pro infera, & extra pro extera.* Nam *antiqui trisyllaba ea proferebant, ut* Cicero in Arato: *Toruus draco serpit, subter superaq; retorquens Sese.* Tenuit *tamen usus ut dissyllaba magis ea proferantur.* Nec *solum præpositiones, sed etiam aduerbia sunt ea pro uaria significatione accipienda.* Oportet *autem scire, quod* Græci

proprium dicunt esse præpositionis, ut nihil certum per se posita sine alijs partibus orationis significare poßint, ut suprà dictū est, quales sunt penè apud nos quoq; omnes monosyllabæ, ut ad ob per pro præ à ab abs cum de è ex. Necnon etiam dissyllabarum quædam, ut ante præter. Hæ.n. ad sensum sequentium significationes suas accommodant, ut ad modò personæ, modò loco: est quando tempori adiungitur, uel numero. personæ, ut Vergil. in primo Aen. Ad te confugio, & supplex tua numina posco. Loco, ut idē in eodē: Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis. Tēpori, ut Sall. in 1. Histor. ad bellum Persi Macedonicū. Numero, ad quinquaginta millia. In compositione quoq; modò intentiuū est, ut approbat, affirmat. Modò ad personā aliquā uel rem dirigitur, ut alloquitur, arridet. Similiter & aliæ supradictæ diuersas habēt significationes. Quæ uerò certæ alicuius sunt significationis, quāuis secūdū græcorum rationē pleræq; inter aduerbia poni debeāt id est, supra, infra, extra, pone, & huiusmodi alia: tamē quia & casualibus plerunq; præponūtur, et grauātur more præpositionū, et loco plerunq; græcarū accipiuntur, ut dictum est præpositionū, ut supra cœlū ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν, infra terrā ὑπὸ τὴν γῆν, ideo nō penitus irrationabiliter ab artiū scriptoribus latinarū inter præpositiones quoq; sunt receptæ. Inueniuntur tamē in alijs partibus etiā præpositiuæ, nō tamē semper, nec omnes ad eandē speciē pertinentes, ut ne aduerbium hortandi, & hic pronomē præpositiuū: quod tamen licet etiam postponere, ut hic homo & homo hic, nulla ordinis confusione, tam à poetis quàm à sine metro scribentibus, bene dicitur. Iure igitur sola hæc pars, id est

præpo

præpositio à loco quem proprium poßidet, nomen accepit. Sæpe & uerbis desunt præpositiones: ut Verg. in 1. Aen. Vna currusq; notusq; ruunt: pro, erunt. Et præpositionib. uerba, ut idem in 3. Aen. O mihi soli mei super Astyanactis imago: super, pro superes. Compositæ præpositiones cum alijs partib. in illarum potestatem coincidunt, ut incuruus, adoro, abhinc, proinde. Nã in absque magis adiectio est que sallabæ, ut diximus, quàm coniunctio. Verba quia nominatiuum semper significant uel uocatiuum, ideo in compositione semper habent præpositiones, quomodo & nominatiui nominum, & uocatiui. Est quãdo præpositio loco cõiunctionis, ut dictũ est, accipitur, tam apud Græcos quàm apud nos, ut propter te, hoc est tui causa. Tunc enim loco causalis coniunctis accipitur, quando διὰ græcã significat. Vergil. in 4. Aen. Te propter Libycæ gentes Nomadumq; tyranni Odere. Quando uerò παρὰ significat, præpositionis uim sine dubio defendit. Idem Verg. in 9. Siue Padi ripis Athesim seu propter amœnũ. Similiter ob loco causalis solet poni coniunctionis. Verg. in 11. Cuius ob auspicium infaustũ, moresq; sinistros: cum in compositione semper præpositionis habeat significationem, ut idem in 6. magnas obeũntia terras, Tot maria intraui duce te. Necnon cum alijs partibus orationis coniuncta simul cum illis loco causalis coniunctionis accipitur, ut quamobrem, pro quapropter, ut Cicero in Inuect. Quamobrem, ut sæpe iam dixi, discede. Cum apud græcos separata præpositio tribus soleat casibus præponi, genitiuo, datiuo, accusatiuo: apud nos duobus solis præponitur, id est accusatiuo & ablatiuo, nisi hellenismo utatur autoritas,

ritas, ut Verg. in 3. Georg. Et crurum tenus à mento palearia pendent, genitiuo est usus secundum græcos pro ablatiuo: quanuis apud Græcos τὸ ἄχρις, quod est tenus, non præpositio, sed aduerbium esse ostenditur. Itaq; apud nos quoq; rarò præponitur. idem in 2. Georg. Hactenus aruorum cultus, et sidera cœli. Idem in 2. Aen. capulo tenus abdidit ensem. Nominatiuo uerò per compositionem addita præpositio, per omnes manet obliquos casus. Ideo autem nominatiui per appositionem, non recipiunt præpositiones, quia per intransitiuam dicuntur elocutionem, id est non transeuntem, ab alia ad aliam personam, ut percurrit homo excelsus. ecce quia nominatiui sunt, nullam habent transitionem. Accusatiuus uerò & ablatiuus, cum transitiui sunt, recipiunt separatas præpositiones. separatæ enim hæ semper transitiones significant. Itaq; uerba quoq; quia semper adiuncta sunt, quãtum ad intellectum; uel nominatiuo uel uocatiuo, & carent casibus, iure non possunt per appositionem adiungi præpositioni: nihil enim carens casu per se transitiuũ esse potest. Præpositio quando per defectionem uerborum profertur, generalẽ seruat accentuum regulam, & ab acuto incipit. Ver. in 3. Aẽ. O mihi sola mei sup Astyanactis imago. Et Teren. in And. Adeò modesta, adeò uenusta, ut nihil suprà. Et hoc ad similitudinem græcorum. Homerus ἀλλ' ἔνι τοι φρένες. & πάρα δ' ἀνήρ. & χαλεπὴ δὲ θεοῦ ἔπι μῆνις. Necnon etiam si præposterè proferãtur, ut Verg. in 7. decus imperiumq; Latini Te penes. hoc quoq; à græcis. Homerus: μάχη ἔνι κυδιανείρη. & ᾧ ἔπι πόλλ' ἐμόγησα. & νηῶν ἄπο ἢ κλισιάων. Est tamẽ quãdo postposita quoq; grauatur, si gtũs sequatur, et

redit ad suprapositum accusatiuum uel ablatiuum, ut si dicam uirtutem propter imperatoris, uel iusticia in legũ. sin autem in fine sensus sit præpositio, omni modo generalem seruat accentuum legem, et ab acuto incipit, ut homines mille uenerunt supra: nisi differentia prohibeat, sicut suprà dictum est, ut circum. Vergil. in 1. Aen. maria omnia circùm, in fine acuitur, ne aduerbium uel nomen esse putetur, sicut & apud græcos διά. Et si loco aduerbiorum uel interiectionum accipiantur, similiter mutant accentum sibi destinatum. Ter. in Eun. Perpulchra credo munera, haud nostris similia. Et Lucan. in. 2. proh. tristia fata, Quis fuit ille dies, Marius quo mœnia uictor. Hoc tamen quoq; græcis autoribus facimus: sicut enim præpositiones loco aduerbiorum, sic etiam aduerbia loco præpositionum solent poni. Homerus: γέλασσε δὲ πᾶσα πέρὶ χθών. πέρὶ pro πέριξ. præpositionem posuit pro aduerbio. Idem: ἴλιον εἴσω, pro εἰς ἴλιον. aduerbium pro præpositione. Nihil igitur mirum apud nos quoq; præpositiones pro aduerbijs, uel aduerbia pro præpositionibus inueniri, cum etiam loco nominis ea soleant accipi, ut Vergil. in 4. Mane nouum, sponte sua. Statius in 11. at tu (pudet) hostia regni,

Hostia nate iaces ceu mutus, & è grege sanguis, Hei mihi primitijs Ararum, & rite nefasto Libatus: rite pro ritu posuit. Præpositiones quoq; tã pro aduerbijs, quàm pro coniunctionibus inueniuntur, ut ostendimus. non bene tamen Stoici præpositionem inter cõiunctiones ponebant, præpositiuã coniunctionem eam nominãtes, cum coniunctio et nominib. & uerbis et omnibus tam declinabilibus

quàm indeclinabilibus, per appositionem soleat adiungi: nec solùm præponatur, sed etiam subiungatur: tam apud poetas, quàm apud sine metris scribẽtes. Præpositio verò, ut sæpe dictum est, & præponi uult semper, cum recto ordine ponitur: & uerbis cæterisq; partibus indeclinabilibus, nisi in compositione, non adiungitur.

De potestate præpositionum.

Separatæ præpositiones, uel accusatiuo uel ablatiuo adiungũtur: compositæ uerò tam nominatiuo quã cæteris omnibus obliquis, qui ex composito nominatiuo nascũtur. Et est quãdo eandem habent tã in compositione quã in appositione significationẽ, ut inuado hostẽ, et in hostem uado: in utroq; enim contra significat. Est quãdo diuersam, ut de te loquor, id est tui causa loquor: deprimo, id est infra premo. Est quando abundat syllabicè, id est auctionis syllabarum causa tantummodo, nulla significationis adiunctione, ut emori pro mori. Est quando localem uim possident quadripartitã, ut uenio per forum, proficiscor ad Græciam, in Italia sum, à Sicilia uenio. Cum apud Græcos præpositio composita cum dictionib. alijs quibusdã penultimã habentibus acutam, antepenultimã eam facit, si addit significationi aliquid, ut πλήσιος παράπλήσιος. apud nos in uno aduerbio hoc solet facere, inde, deinde, exinde, subinde, proinde, ne si grauetur præpositio, per appositionem esse putetur ante aduerbium: quod fieri non licet. Est quando significantiæ causa assumitur præpositio, ut Verg. in 1. Geor. nunquam imprudentib. imber Offuit. Est qãdo priuationem, id est abnegationem significat, ut impius, expes: sunt quæ similem habent potestatem, ut ab à ex è, quæ etiam localem possident

ſident ſignificationem. Ex uerò & pro cauſali coniunctio ne poteſt accipi, ut inſidijs illius hoc patior, id eſt inſidiarum illius cauſa. Priuationem quoq; ſignificat, ut ſuprà dixi, ut expes, exlex. & ordinem, ut Vergil. in 8. Aeneid. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. Et loco aduerbij extra fungitur, ut exul, extra ſolum. & excludo, extra claudo: quanuis extra quoq; & omnia localia, ut ſæpe memorauimus aduerbia, quæ caſibus ſolent adiungi, noſtri inter præpoſitiones poſuerunt. Temporalia & localia quoq; aduerbiorum quædam in præpoſitiones transferantur & nomina, ut pridie calend. & aduerſus, uel aduerſum hoſtes. Subtractæ quoq; nominibus quibuſdã loco aduerbiorũ ea faciunt accipi, ut domo uenio, pro à domo. & domi ſum, pro in domo. & domum eo, pro ad domũ. Et inuicẽ pro ſe ponuntur præpoſitiones, ut in urbẽ uenio, pro ad urbem. & per urbem ſum, pro in urbe. Adeò aũt plerunq; localẽ habent ſignificationẽ præpoſitiones. quod aduerbia quoq; ex his quædã localia naſcuntur, ex, extra, extrinſecus, ſub, ſubter, in, infra, intra, intus ſed etiam hæc, ut ſuprà dictum eſt, quia loco præpoſitionũ ſæpe ſoleant poni, cum caſibus adiunguntur, artiũ ſcriptores inter præpoſitiones numerant. Cũ igitur, ut ſuprà memorauimus, per appoſitionem duob. caſibus adiũgũtur præpoſitiones, accuſatiuo & ablatiuo, de ſingularũ ſignificatione diſſeramus. Et primò de his quas accuſatiuus ſequitur. Vniſyllabæ; ut pleriſque latinorum uidetur, ſunt hæ: ad ob per poſt cis trans. Biſſyllabæ, apud, ante, citra, circum, circa, contra, erga, extra, inter, intra, infra, iuxta, prope, pone, ultra, præter, propter, ſuprà, uſque, penes. Triſyllabæ, circiter, aduerſum,

secũdum. Ex his pleraq; apud graecos inter aduerbia ponuntur, ut saepe docuimus, quòd certã habẽt significationẽ etiam per se positae. quòd in praepositionib. abnegãt esse per se positis. et quòd licet tã poetis quã oratorib. sine reprehẽsione et praeponere et postponere ea casib. cum praepositiones, de quib. nulla dubitatio est, nisi poetica autoritas faciat, postponere nõ soleãt. et quòd eorũ pleraq; cõponi non possunt, cum praepositiones oẽs apud illos talẽ naturã habeant, ut et componi & separari poßint. Nostri uerò ideo inter praepositiões eas dictiones posuerũt, quia semper praepositiuae sunt, nisi licẽtia hoc poetica mutauerit: et grauãtur praepositae, quòd praecipuẽ suum est praepositionis. Sunt autẽ pleraq; huiuscemodi aduerbia localia, ut cis, trãs, apud, ante, contra, circum, & reliqua similia. De singularum igitur ui et significatione, ut ualemus, disserere conemur. Ad, tam in cõpositione quã in appositione plerunq; proximitatẽ significat, ut adeo, adcurro, aduenio, aßideo: ad Troiã, pro iuxta Troiã: ad urbẽ, pro iuxta urbẽ: ad balneas palatinas, hoc est, iuxta balneas. Est etiã causalis, ut ad quid hoc fecisti? hoc est, cuius causa. Et similitudinis, ut adcõmodatus, adaequatus, adsimilis, adunguẽ. Significat etiã contrarietatẽ, ut ad illum mihi pugna est, hoc est, contra illum. Pro temporali quoq; accipitur, ut Sallust. in 1. Histor. ad bellum Persi Macedonicũ, hoc est, usq; ad bellum Persi. Additionis quoq;, ut ad haec mala. Ob, tam in appositione, quàm in compositione inuenitur: sed quando per appositionem ponitur, uim obtinet διὰ Graecae praepositionis, quae pro causali coniunctione accipitur. Vergil. in 11. Cuius ob auspicium infaustum, moresq; sinistros. Vel loco pro uel

κατὰ

κατὰ Græcè, cum accommodatiua sunt, intelligitur. Idem poeta in 4. Georg. haudquaquam ob meritum, id est pro merito, κατ' ἀξίαν. In compositione uerò significationem contra uel circum complet. contra, ut obuius, occurro, oppono, obijcio: circum uerò, ut obumbro, obambulo. Per, & componitur & separatur, & significat διὰ Græcam localem, ut Vergil. in 1. Georg. Circum perq; duas, in morem fluminis Arctos. Et perrumpo διαῤῥήγνυμι. Sciendum autem quòd omnia localia possunt eadem etiam temporalia esse, ut per medium forum, & per medium diem dicimus. Necnon etiam alijs rebus ad eandem figurationem omnia localia possunt adiungi, ut per uirtutem fio laudabilis, in quo quasi locus laudis ostenditur fuisse uirtus. Est etiam iurandi, in quo uim obtinet πρὸς Græcè, quæ apud illos quoque in iureiurando accipitur, ut per Iouem πρὸς τοῦ διός. Verg. in 11. Per te, per qui te talem genuêre parentes. Est etiam perfectiuæ plerunq; in compositione, ut perficio, percurro, perseuero, percipio, peroro. Aduerbij quoq; uim obtinet, quando pro ualde accipitur, ut Terent. in Andria: Percastor scitus puer est natus Pamphilo. Abnegationem quoque significat in compositione, ut perfidus, periurus. Post & componitur & separatur, & significat μετὰ Græcā præpositionē: sed nō quando loco σὺν accipitur, sed quando ordinē magis significat, siue loci, siue tēporis, siue cuiusq; alius rei, ut Verg. in 3. Geor. Post montem oppositum. similiter dicimus, post multū tempus, & post pietatē utilitas ponenda est. loco etiam aduerbij ponitur, ut Terent. in Adelph. Pòst faciet tamen: pro postea. Vergilius in sexto: ille admirās uenerabile donum Fatalis uirgæ longo

post

post tempore uisum. nã quando præpositio est, abltõ iun gi nõ potest, deriuatur ex hoc posterius ei postica. Cis & cõponitur & separatur, & magis locale habet significa tionẽ: ut Cisalpina Gallia, & cis Rhenũ. Possumus tamen per translationẽ, & in tẽpore, & in alijs rebus ea uti, ut cis definitũ tempus, sicut ultra definitum: uel cis naturæ leges, ut ultra naturæ. deriuatur ex hoc citra. Trans quo que & cõponitur & separatur, ut transfero, transueho, trans Padum, trans Tyberim. Est tamen quãdo in compo sitione amittit n & s, ut traduco, trado, traijcio, trano. Et composita quidẽ διὰ græce uel παρὰ, uel ὑπὲρ loco fungitur, ut transueho διακομίζω, trado παραδίδωμι, transgredior ὑπερβαίνω, ut Sallust. Communem habitũ transgressus, pro supergressus: πέραν uerò significat, q est aduerbium apud græcos, separata, ut trans mare πέ ραν τῆς θαλάσσης. Sciendum quòd omnes monosyllabæ præpositiones tam actõ quam ablatiuo casui seruientes, et cõponi et separari possunt, excepta cũ, pro qua con in compositione semper inuenitur præposita, eandẽ signifi cationẽ habens, quam cũ præpositio, ut concurro, confi cio. nec scripturæ tamen multũ discrepat. Antiqui enim pro cũ, con scribebãt, & sæpe tamẽ m in n, sicut & n in m cõuerti solet, ut communis, imperator, eundẽ, tantun dẽ. Præpostere tamẽ, ut quibusdã placet, cum abltõ pro nominũ componitur cum præpositio, ut mecum, tecum, secũ, nobiscũ, uobiscũ. Alijs uerò ideo enclitici uice fungi postposita uidetur, ne si acuatur, aduerbiũ esse putetur. de quo tamen in pronomine latius disseruimus. Clam enim magis aduerbium est, cum nec localem habeat aliquam significationem, quam plerunque præposi-

tio-

tiones possident: & qualitatem demonstret, quæ in aduerbijs inueniri solet: & diminuatur, quod nulla præpositio habet, ut clanculū: & possit etiam absq; casu proferri, ut bona aperte facit, mala autem clàm: & quod apud Græcos absq; ulla dubitatione aduerbium est. nihil mirum tamen quòd præponatur casui, cū multa aduerbia, & maximè localia, & apud græcos, & apud nos soleant casibus præponi, quorū pleraq; nostri, ut suprà diximus, præpositiones esse dixerunt. Sed sciendum, quòd aduerbia quidē et sine casib. & cū casibus proferri possunt, ut contrà, circum, clàm, ponè, cum eandem in utroq; seruēt significationem. Præpositiones uerò suam significationē seruantes, semper casibus adiunguntur, ut per, quando præponitur casui, διὰ significat: quando aūt aduerbiū est, mutat significationem, & pro ualde accipitur. Bissyllabæ sunt præpositiones, quæ actō iunguntur, secundū plerosq; artium scriptores hæ, apud, ante, citra, circum, circa, erga, contra, extra, inter, intra, infra, iuxta, prope, propter, pone, ultra, præter, supra, usque, penes. Apud unam habet significationem in loco, ut apud Numantiam: adiungitur tamen etiam personis, ut apud amicum, apud Athenienses: & significat παρὰ græcam, quando locum apud illos demonstrat. ea autem præpositio in compositione non inuenitur. Ante & componitur, & separatur, antepono, ante domum, & significat πρὸ græcam, localem uel temporalē, ut anteeo προέρχομαι, ante annū πρὸ ἐνιαυτοῦ. Inuenitur etiam sine casu, in quo loco aduerbij accipitur. significat enim antea, quod est apud græcos πρότερον, ut Vergil. in Bucol. Ante pererratis amborum finibus exul, Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

grim. Deriuatur ex hoc nomen antiquus, & antiqua, & antiquum, ex quo antiquarius. Citra nunquã componitur, & penè eandem habet significationem, quam cis. nã apud nos locum significat. sed inuenio quòd proprijs nominibus, uel montium cis solet præponi plerunq;, reliquis uerò magis citra, ut cis Rhenum, *cis alpes, cis Padũ, citra saniem, citra cruorem, citra forum. & à cis quidem deriuatur citra, à citra uerò citer citerior & citißimus, teste* Capro. *Cato de agna pascẽda: Citer agnus alligatus ad sacra erit. utriusq; tamen interpretatio apud græcos, aduerbium est, id est τὸ ὧδε uel ἐπὶ τάδε. Circum quando περὶ significat, præpositio accipitur, tam in compositione, quàm in separatione, ut circumfero περιφέρω, circum montem περὶ τὸ ὄρος: quando uerò πέριξ demonstrat, aduerbiũ est locale, ut* Vergil. *in quarto* Aeneid.
Anna uides toto properari littore circùm. ex hoc nascitur circiter ὁ περιφοράριος. Circa quoq; περὶ græcã significat, quãdo pro iuxta accipitur, ut circa forũ, circa tẽplũ, circa uiginti annos, et nũquã præpositiua componitur. postposita tamẽ inuenitur apud Verg. *post abltũm, quo loco cõiunctionis prolata causalis, ut in* 1. Aen *Quo circa capere ante dolis, et cingere flãma* Reginã *meditor. Est tamen quando circũ præpositioni eã subiũgimus, & circũ circa dicimus, quòd et* Donatus *in secunda arte docet his uerbis:* Aut *uerbũ præcedit, ut perfero: aut aduerbiũ, ut expresse: aut participiũ, ut præcedens: aut coniunctionẽ, ut absq;: aut seipsam; ut circũ circa.* Et *hoc tũc fit, quando ἀμφὶ περὶ significare uolumus, ut* Hesiod. *ἀμφὶ περὶ κρήνην ἰοειδέα. Circiter uerò tũ similiter περὶ græcã significat, cũ pro iuxta accipitur. ád tempus tamẽ solũ per-*

pertinet, ut circiter Calend. Ianuar. Ergo etiã περὶ græcũ significat, sed quãdo affectũ demõstrat, ut bonus est erga propinquos. separata inuenitur solũ. Cõtra et separatur et cõponitur, quãdo κατὰ uel ἀντὶ significat. et tunc propriè est præpositio, ut cõtra adulterũ dico κατὰ μοιχοῦ λέγω. cõtradico ἀντιλέγω, controuersia ἀντίρρησις. quãdo uerò sine casu põnitur τὸ ἐξεναντίας indicat, qđ est aduerbiũ. Iuuenal. in 1. Stat, cõtra stariq; iubet. Ex eo deriuatur contrarius. Extra quoq; quod significat τὸ ἐκτὸς apud græcos, aduerbiũ est deriuatiuũ à præpositiõe ex, tã apud illos q̃ apud nos. Nostri aũt ideo nõ solũ inter aduerbia, sed etiã inter præpositiones acceperũt, q̃a et sine casualib. uerbo adiũgitur, & præpositũ casualib. grauatur, ut Persius: Pingue duos angues pueri sacer est locus, extra Meijte: Ter. in Phor. Extra unam aniculam. Nihil tamẽ mirũ loco præpositionis extra accipi, cũ, ex, quoque in quibusdã dictionib. loco extra fungatur, ut exlex, q̃ extra leges est. exul, qui extra solũ. exterminatus, extra terminos. expes, extra spẽ. exeo, extra eo. Et sciẽdũ, quòd extra per appositionẽ solã alijs iũgitur partib. orationis. ex eo deriuatur extraneus et externus. Inter quoq; et cõposita, & apposita inuenitur, ut internũcius, intercapedo, interuallum. interpres cuius simplex, id est pres, in usu non inuenitur. inter amicos. inter muros. hoc quoque apud græcos sine dubio aduerbium est. significat enim τὸ μεταξύ. nec solũ casualib. præponitur apud nos, & grauatur, quod suum est præpositionis: sed etiã uerbis potest adiungi, & penult. acui, ut si dicam, tu dextrorsum, ille sinistrorsum, ego curro inter. Quomodo autem à sub subter deriuatur, & à cis citra, & ab ex extra, à præ quoq;

præ-

præter, & à pro propter, sic ab in inter proficiscitur. Significat aũt modò τὸ διὰ, ut interrũpit διαῤῥήγνυσι, internuncius διάκτορος, intercapedo διαχώρημα, interuallum διάστημα. modò τὸ ἐν, ut Vergil. in 11: Conuersiq; oculos inter se atq; ora tenebant. Inter se ἐν ἑαυτοῖς, interea loci ἐν τοσούτῳ. modò τὸ μεταξύ ut interreges, inter & uicinos, Hic ergo quoq; admoneo (quod sæpe dixi) omnia ea quæ suprà dicta sunt, quæ apud græcos sine dubio aduerbia sunt, latinos etiam inter præpositiones ponere, quia frequentißimè casualibus præponuntur, & grauantur, quod suum est præpositionum. & quod interpretatio ostendit, etiam præpositionum quarundã loco ea poni, ut inter modò τὸ διὰ, modò τὸ ἐν oẽstdimus, demostrare. Interea uerò quia nũquam præponitur casuali, sine dubio aduerbiũ accipitur. uerbo enim semper adiungitur. Ex inter præpositione deriuatur interea τὸ ἐν τούτῳ. Intra quoq; uidetur ab in deriuatũ, uelut ab ex extra, à sub subter; sic ab in inter & intra, & significat τὸ ἐντὸς, quod est aduerbiũ apud græcos. Lucã. in 5. Intra castrorũ timuit tẽtoria ductor. huic contrariũ est τὸ ἐκτὸς, id est extra. Quõ autẽ inter & intra deriuantur ab in, sic, etiã intus & intro, quæ sine dubio aduerbia sunt etiã apud nos. Sed intus & intro casualibus nunquã præponũtur, inter uerò & intra frequentißimè, sicut extra casib. præponuntur: foris autem uel foras minimè. ab intra deriuatur intrinsecus, & internus: sicut ab extra extrinsecus & externus & extraneus. Verbum etiam ab intra, intro intras. Infra etiam ab inesse natum puto, & significat τὸ κάτω, quod est apud græcos aduerbium. Id quoque propter supradictas causas inter præpositionem

ſitiones recipitur à Latinis. Frequentiſsimè enim præponitur caſualibus, et grauatur. Terent. in Eun. Ego te eſſe infrà omnes infimos puto. Ex hoc deriuatur inferus, ueluti à nuper nuperus, quod approbat Caper. uel infer, ut citer, exter, & infernus & inferior infimus. Et ſciendũ quod omnia aduerbia locorũ quæ ſolent caſibus præponi, ideo noſtri inter præpoſitiones quoque enumerauerunt, quia ſæpiſsimè inueniuntur huiuſcemodi aduerbia, loco præpoſitionũ accepta, uel loco eorum præpoſitiones poſitæ: ut intra uiſcera, pro in uiſcera, & abſq; læſione, pro extra læſionem, & in adulterium dicitur pro contra adulterũ, & ſub terram pro infra terram. iuxta etiã quod ſignificat τὸ ἐγγὺς, quod apud Græcos ſine dubio aduerbium eſt, quia loco propè, ſiue propter, quod eſt παρὰ fungitur (eſt autem præpoſitio παρὰ Græca) & quia caſum ſequitur, noſtri inter præpoſitiones poſuerũt. quando uerò uerbo per ſe cõiungitur, aduerbium id eſſe exiſtimant. ut Salluſt. in Catil. Horum enim uitam mortemq; iuxta æſtimo. Pridie quoque more præpoſitionis accuſatiuo adiũgitur. Cic. in 1. Inuect. Pridie Calend. Ian. Pridie nonas. Pridie idus. Liu. ab urbe cond. 17.

De præpoſitionib. quæ abltõ caſui coniunguntur.

MOnoſyllabæ præpoſitiones quæ caſui abltõ ſeruiunt duntaxat ſunt hæ, à, ab, abs, è, ex, de, pro, præ, cum: addunt etiã clam, quòd apud Græcos aduerbiũ eſt. Diſſyllabæ autẽ corã, palam, ſine, abſq;, tenus. quorum omnium interpretatiões apud Græcos aduerbia ſunt. ſed dixi ſæpiſsimè, quod noſtri huiuſcemodi dictiões quãdo præponũtur caſib. accuſatiuis uel ablatiuis, per tranſitionẽ perſonarũ, inter præpoſitiões accipiũt, et grauãtur oĩb.

syllabis. quādo uerò uerbis cōiunguntur, et intransitiuæ sunt, & generalē seruāt accentuū rationē, inter aduerbia numerāt, & tūc licet ea nominatiuo uel præponi uel supponi, ut legit Cicero, & ultra nihil facit, uel ultra Cato fecit quàm Cicero. Sine tamē & absq; & tenus, non inueni nisi cū ablatiuo, & semper transitiue. ut Verg. in 12. Aen. haud quicquā mihi dulce meorum Te sine frater erit. Suū uerò est aduerbiorū, ut dixi, intransitiue posse proferri, et similiter omnibus casib. adiungi, ut nō bonus homo ille est, nō boni hominis officiū facit, nō bono homini loquitur: sic & per reliquos casus, in quibus nō aduerbij causa, ulla transitio fieri ostēditur. At si dicā corā Cicerone dixit Catilina, uel absque consule egit prætor, transitionē sine dubio facio diuersarū personarū, id est ab alia ad aliā transeo personā, quod est suū præpositionis. Hæc igitur quoq; ratio cōpulit artiū scriptores Latinos huiusmodi dictiones, quāuis interpretationes earū aduerbia sint apud Græcos, tamen inter præpositiones ponere apud nos quādo casibus supradictis præponuntur. Quæ uero ex his possunt sine casibus uerbis adiungi, etiam inter aduerbia ponūt. quod Censorinus quoq; de accētibus approbat, sic dicens: Super præpositio est, apud Verg. in 1. Aene. Multa super Priamo rogitās, sup Hectore multa. Sall. uero in historijs aduerbiū hoc protulit, ubi multa nefande casu super ausi, atq; paßi. sed mihi uidetur Sallustius quoq; loco præpositionis hoc præpostere protulisse. sed Verg. in 2. Aen. satis una superq; Vidimus excidia. Aduerbium sine dubio in hoc loco accipitur. Idē Censorinus hæc eadē subiungit: Post est præpositio apud Verg. in 3. Georg. Pascua post montē oppositum.

tum. Idem in 1. Aen. aduerbiũ: Pòst mihi non simili pœna commissa luetis. Ante præpositio est, Verg. in 1. Georg. Ante Iouem nulli subigebant arua coloni. At in 3. Aen. aduerbium: Antè & Trinacria lentãdus remus in unda. Supra præpositio, Verg. in 5. Aen. Olli cæruleus suprà caput astitit imber. Aduerbium. Sall. in Iugurt. pauca suprà repetam. Contra præpositio apud Verg. in 8. Cõtra Neptunum & Venerem, contraq; Mineruã. Idem aduerbiũ in 2. Georg. Contrà non ulla est oleis cultura. Prope præpositio, Verg. in 8. Aen. Est ingens gelidũ lucus prope Ceritis amnem. Aduerbiũ, Terẽt. in And. Propè adest cum alieno more uiuendũ est mihi. Vltra præpositio apud Sallust. in Iugurt. Mauriq; uanum genus, ut alia Africæ contendebant, antipodas ultra Aethiopiam cultu Persarum iustos & egregios agere. Aduerbiũ, lego aßiduè nihil ultrà faciens. Hæc Censorinus, ut suprà dixi, de accentibus tractans. nec mirum accentũ uel ordinem, differentiã facere præpositionibus & aduerbijs, quamuis easdem habeant syllabas, cum hoc in alijs quoq; partibus inueniatur, ut Pone uerbum & aduerbiũ siue præpositio accentu discernitur. Similiter uerum coniunctio est & nomen. Sine præpositio est & uerbum. Ergo causalis & rationalis est coniunctio. In multis quoque alijs dictionibus hoc inuenies.

NVc singularẽ uim præpositionũ casus ablatiui inquiramus, à et ab, et abs, & è, & ex, eandẽ ferè significationis uim habẽt. Nã & locales & tẽporales & ordinales similiter inueniũtur. Sed quãdo consonans sequitur à et è, magis præponũtur in appositione, ut à domo, è iure: ab uero et ex, sæpißimè in cõpositiõe, nõ solũ

uocalibus, sed etiam consonantibus, ut abigo, abduco, exuro, excurro. In appositione uerò uocali quidē sequē-te semper, ut ab illo, ex illo, consonante raro. Nam a quidem & e uocali sequente, non præponuntur. Ab autē et ex consonantibus sequentibus, solent, ut dixi, præponi, si nulla asperitas uocis prohibeat. ut Verg. in 2. Aen. Ex quo me diuûm pater atq; hominum rex. Abs, tam in compositione, quàm in appositione, cōsonantibus solet præponi, sed ab, omnibus in cōpositione præponitur literis: absq; c uel q uel t, ut abduco, affatur. nam b in f est conuersa. Aufero, in quo b in u conuertitur, tā euphoniæ, q̃ differentiæ causa: ne si affero dicas, ab ad et fero componi uideatur. Abluo, abnego, arripio, in quo b in r conuertitur. asporto, in quo b in s cōmutatur, sicut et aspello, differentiæ causa: ne si apporto et appello dicamus, ab ad cōposita exstimētur. ab m uel u loco cōsonantis incipientib. solet in cōpositione præponi a, ut amando, amēs, auibo. ante q in compositione abs, abs quolibet. ante c uerò, uel t in cōpositione, ut abscondo, abscedo, abscindo, abstraho, abstrudo, abstineo. E, et in appositione et in cōpositiōne inuenitur, ante b d g l m n r, et ante u et i loco consonantiū positas, ut ebibo, ebullio, edo, educo, egero, elimino, eludo, emineo, emico, enarro, eneruo, enodo, eripio, eruo, euebo, euoco, eijcio. Reliqs uerò sequētib. ex præpōitur, excubo, excludo, efficio, effundo, effero. In quib. et similib. x in f. cōmutatur, euphoniæ causa, exhorreo, exhibeo, expello, exequor, expiro, quæ rationabilius absq; s scribūtur, ut de literis docuimus, exquiro, extendo. Vocalib. quoq; sequentib. tā in appositione, q̃ in cōpositione ex, ut supra diximus, præponitur, ut exa-

ut exaro, exegi, exigo, exoletus, exulcero, exæquat⁹, exaudio. & omnia quidē supradicta, cōsimilē, ut dictū est, uim habēt. Frequētius aūt a, & ab, & abs, uerbis paßiuis, uel ablatiuo iungūtur, ut amor à uiro, uel ab illo accipio, ab illo, uel abs quolibet, uel aufero. E uerò uel ex, frequēter tēporalia inueniūtur, ut Verg, in 8. Ex illo celebratus honor, lætiq; minores Seruauere diē. E autē in cōpositione uel priuatiuū est, ut eneruus, enodis: uel intentiuū, ut enectus, enarro, eludo: uel pro extra accipitur, ut educo, elimino, egero. Ex quoq; modo pro extra accipitur, ut excludo, extermino, extorris, exlex, expes, excors: modo priuatiuū, ut explico, expedio, exero, extirpo: modo intentiuū uel perfectiuū, ut expleo, exoro, efficio, effundo, extēdo. Deriuatur autem ab eo quod est abs absq;. namq;, quando uim & significationē coniunctionis nō habet, syllaba est, non pars orationis, quomodo in ubiq;, undiq;, itaq;, deniq;, et similibus. ab ex quoque deriuatur extra. De, non solum τὸ ἀπὸ significat, sed etiam τὸ περὶ memoratiuū, ut de partibus orationis. accipitur etiam pro κατὰ locali in compositione, ut deduco, descēdo, detraho, deijcio, despicio, derideo. Est etiā intentiuū, ut deprehendo, dedo, deprauo, deprimo, deminuo, dehisco, detereo, decurro, deligo. Est etiam priuatiuū, ut desperatus, demens, desum, deiero. Pro est quādo localis inuenitur, tam in compositione quàm in appositione, ut pro templo, pro curia, pro oculis. Sall. in Catil. quod ni maturasset pro curia signum socijs dare: pro curia dixit pro ante curiā. procurro, prouenio. Est etiā tēporalis, ut pro uideo, prospicio. Terent. in Heaut. Tibi prospexi, & stultitiæ tuæ. Proauus, sed hoc quidē ab aduerbio pro

eul compositum affirmat, unde & corripitur. & omnia similiter pro, correptā habētia, ut profatur, proteruus. alij uerò ad imitationē Græcorū apud quos pro præpositio corripitur, nostros quoq; in quorundā compositione hoc fecisse dicunt, loco etiam è uel super, accipitur, ut prominet proeminet, uel supereminet. & ante, quod suprà quoq; ostendimus, ut procliuis, procumbēs, prostratus, prosubigens. & ad, ut pro uirib. suis, hoc est ad suas uires. Verg. in 5. summis incuruant uiribus arcus Pro se quisq; uiri: hoc est ad suas uires. in quoq; loco inuenitur, ut pro testimonio dixit, hoc est in testimonio. plerunque tamen separata τὸ ὑπὲρ significat, pro Milone, pro Clodio. Necnō etiā interiectionis loco ponitur, & circūflectitur, ut Sallust. in Catil. prò Deûm atq; hominū fidem. Præ, & per appositionē, & per cōpositionē inuenitur. significat autē, modo ad, ut Terent. in Eunu. Hic ego illum cōtempsi præ me: pro, ad cōparationē mei. Idem in eadē: Hic uerò est qui si occeperit amare, ludū iocumq; Dices fuisse illum alterum, præ ut huius rabies quæ dabit: pro ad quæ dabit. Modo pro ab. Terent. in eadē: (ut fit) misera, præ amore exclusisti hunc foras: pro amore. Idem in And. Præ studio dum id efficias quod cupis: pro ab studio loco sup etiā fungitur, ut præsideo præfectus. Necnon etiā pro ualde inuenitur, ut præcelsus ualde celsus, præualidus ualde ualidus. Præco quoq; à ualde canendo est dictus. prægestio ualde gestio. Horat. in 1. Car. Ludere cum uitulis salicto prægestientis. pro ante quoq; accipitur, ut prædico, præcurro, præfero, præcipio, prematurus. Lucan. in 5. Ad promaturas segetū ieiuna rapinas. Iuuen. in 4. Non præmaturi cineres. uidetur deriua-

tiuum

tinum ex hoc esse præter, quomodo à sub subter, in inter, pro propter. Cū aduerbiū potest esse quando τὸ ὁμοῦ significat, & præpositio, quādo σὺν, & est copulatiua, ut cū ducib. pugno, cū imperatore proficiscor, cū amico habito, & per solam appositionē inuenitur, nec mirū, cum loco eius in cōpositione semper con ponatur, ut concurro, cōiungo, cōtraho, cōspiro. Et sciendū quod et con, & in, tunc mutāt m in n quādo b sequitur, uel m uel p: tunc uerò cōuertunt eam in sequētes cōsonātes, quādo l uel r sequitur, cōbibo, cōburo, imbuo, cōmunis, immunis, compello, impleo, colligo, illudo, corripio, irruo, irritus, quā uis raro l & r sequentibus soleant hoc scribentes seruare. Sed cum Græcorū autoritatē in omnib. penè sequi soleamus, in hoc quoq; imitari debemus, ut συμβουλεύω, ἐμβαίνω, συμμάχω, ἐμμελύω, συμπλέκω, συλλέγω, συῤῥέω ἐῤῥωμαι, ἐλλάπω. Vides enim in his omnibus præpositiones σὺν et ἐν mutare n in m, b uel m, uel p, sequentibus l uerò uel r in eas cōuertere n. Cum, præpositio, quādo pronominibus postponitur primæ uel secundæ personæ uel etiā se, quæ est tertiæ, enclitici uice fungitur, ut suprà dictū est. mecū, tecū, secū, nobiscū, uobiscū: alijs uerò postposita acuitur, ut quocū, quacū, quicū, quibuscū. Clam ut diximus, apud Græcos aduerbiū est, apud nos aūt ideo præpositio accipitur, quia & casualibus præponitur, & graui accētu pronūciatur, ut Terent. in And. Nec clàm te est, quàm illi nūc ut ręq; res inutiles. Potest tamē etiā apud nos aduerbiū ostēdi, cū uerbo inuenitur iūgi, nō seruiēs casui, ut Verg. in 1. Aen. Clàm ferro in cautū superat secu rus amorū. nec in cōpositione inuenitur, & adiungitur non solum ablatiuo, sed etiam actō, teste Donato. habet

tamen etiã diminutionẽ quæ in præpositione nunquam inuenitur: in aduerbio uerò est quãdo inuenitur, ut bene belle, longè longule. sic ergo à clàm clanculũ deriuatur, ex hoc etiã clandestinus. Et attẽde ꝙ ea quæ sunt aduerbia apud Græcos, certã aliquã poßident significationẽ, cũ præpositiones soleãt eam uariare. Corã quoq; & palàm apud Græcos aduerbia sunt, quæ propter supradictas causas nostri etiã inter præpositiones assumpserũt. Sed mihi uidetur cũ inter aduerbia quoq; hæc eadẽ pleriq; ponant, quippe quod sine casualib. uerbis non possunt adiungi, aduerbia ea dicere, quæ præpositiua possunt esse etiã casualiũ. Vt Verg. in 1. Aen. corã quẽ quæritis adsum. Idẽ in eodẽ: Postquã introgreßi, & corã data copia fandi. Sallust. in 4. Hist. Si nihil ante aduentum suum inter plebẽ, & patres cõuenisset, corã se daturum operã. et habet significationẽ contrariã clam, semperq; in appositione inuenitur: sed corã magis ad personas, palàm ad oĩa accipitur. Terent. in Eun. Si falsum aut fictũ, continuo palàm est. Sine etiã & absq;, apud Græcos aduerbia sunt, ut supra dictum est, quæ prædicta ratio fecit apud Latinos præpositiones putari. habent aũt consimilem significationẽ, quæ est negatiua, nec in cõpositione inueniũtur. Sine aũt etiã uerbũ est imperatiuũ, sed accentu differt quãdo præponitur, quõ pone: præposita enim grauatur utraq; syllaba, ut sine timore: postposita penultimã acuit, ut Verg. in 10. Si sine pace tua, atq; inuito numine Troes. Idẽ in 1. Georg. Te sine nil altũ mens inchoat. Absq; quibusdã cõposita à præpositione abs, & que, cõiunctione uidetur, sed nũquã ꝙ, cõiunctio cõpositione suã uim amittit, ut atq;, neq;, quoq;. Ergo quãdo amittit

tit significationē, syllabice magis adiecta uidetur. Est igitur, ut mihi uidetur, deriuatio ab abs, absq;, quō ab unde undiq;, ibi ibiq;, ita itaq;, uter uterq;, quis quisq;, in quibus cōiunctionis significatio nulla remanet. ostendimus tamē in superioribus q̄ etiā Græci soleāt addere δὶ sine aliqua cōiunctiōis significatione, ut ἰδὶ, τοδὶ, τῳδί. Tenus τὸ ἄχρις significat, quod sine dubio apud Græcos aduerbium est: & quāuis penè semper postposita inuenitur, tamē quia sine casuali nō potest poni quō alia, quæ quāuis sint aduerbia, tamē hoc ipso quod cū casualibus iunguntur, præpositiones eas esse existimauerūt. hoc quoq; inter præpositiones annumerāt, quod nō solū ablatiuo, sed etiā gtō casui, Verg. more Græco adiūgit, ut in 3. Georg. Et crurū tenus à mēto palearia pendēt. Restāt quatuor præpositiones, quæ pro uaria significatione modo accusatiuo, modo ablatiuo præponuntur, in, sub, super, subter. In quando εἰς uel κατὰ significat, id est si ad locū, uel cōtrà demonstrat, accusatiuo iungitur, ut in urbē uado, uel in adulterū dico. Inuenitur tamē etiā pro ad, cum huic casui præponitur, id est accusatiuo, ut Vergil. in 1. Aen. Impulit in latus: pro ad latus. Lucan. in 3. In puppim redire rates: pro ad puppim. quādo uerò pro ἐν Græca præpositione accipitur, apud nos ablatiuo seruit, ut in Italia, in urbe, in tēpore. In cōpositiōe quoq; iā diuersas habet significationes, q̄ in appositiōe: modo enim priuatiua est, ut indoctus, iniustus, inutilis, iniquus, impius, infirmus, improb⁹: modo intētiua, ut imprimo, incuso, irrūpo, impingo, inijcio, immitto, incumbo, incurro, irrideo. Sub quoq; quādo ad locum habet significationē, uel pro ante, uel pro p̄ ponitur, actō iungitur, ut Verg. in 2.

Aen. postesq; sub ipsos Nituntur gradibus. Idē in 1. Georg. At si non fuerit tellus fœcunda sub ipsum Arcturū. Idem in 3. Geōrg. Sub lucē exportāt calathis: pro ante lucem, uel per lucem. Idē Poeta in 1. Aen. Vrit atrox Iuno, & sub noctem cura recursat: pro per noctē. quando aūt in loco significat ablatiuo præponitur, ut Verg. in 8. Arma sub aduersa posuit radiantia quercu. Idem in 6. Ibant obscuri sola sub nocte per umbram. Idem in eodē. Quale per obscurā noctem sub luce maligna Est iter in syluis. Omnes enim præpositiones locales etiā in temporibus & rebus, similem habēt constructionē. Quomodo enim dico ad templum, sic dico ad tempus, ad diem, ad iustitiā, ad hominem, similiter sub templum, sub diem, sub iustitiam sub hominē, & sub templo, sub die, sub iustitia, sub homine, sub muliere. In compositione uerò modo localem uim retinet, ut subeo, suppono, subijcio, summitto, subduco, substraho: modo diminutiuam, ut subrideo, subtristis, suffundo. mutat b in sequentem consonantē, quando à c uel f uel g uel m uel p incipiunt eā, quibus adiungitur, ut succumbo, succurro, suffioio, suffero, suggero, summitto, summoneo, supparo, suppono. Sup & subter cōtrarias habent significationes, & utraq; tam accusatiuo quàm ablatiuo cōiungitur. quibusdam tamen uidetur ablatiuo figuratè adiungi, quomodo post, & ante, & circùm. Verg. in 6. ille admirās uenerabile donum Fatalis uirgæ, longo post tempore uisum. Idem in 1. Georg. Omnia quæ multo ante memor pro uisa repones. Idem in 4. Aeneid. Anna uides toto properari littore circùm. Sic in 6. Sedibus optatis gemina super arbore sidunt: id est in gemina arbore sidunt super. Et in Buc. Fronde super

per

per uiridi sunt nobis mitia poma. Et in 9. Ferre libet subter densa testudine casus. Quod si accipiamus figuratè in huiuscemodi locis prolatas, loco aduerbiorũ necesse est eas accipere quomodo & post & ante & circùm, quãdo cum ablatiuo inueniũtur. super tamẽ quãdo loco, de, ponitur, sine dubio ablatiuo iungitur, ut Multa sup Priamo rogitãs, super Hectore multa. Inuenitur tamẽ etiã uerbo adiũcta uel nõ participij, in quo sine dubio aduerbiũ esse ostẽditur, ut Verg. in 1. Aeneid. His accensa super iactatos æquore toto. Et in 11. Ecce sup mœsti magna Diomedis ab urbe Legati respõsa ferũt. In cõpositione quoq; inuenitur, ut supersedeo, superuacuus, superuolo, supereminet, superficies: & super tamen, & supra à supera, illud pro apocopam, hoc per syncopã facta sunt, sic enim antiqui frequẽter protulerũt, & maxime Cic. in poematib. suis, ut in Arato: Toruus draco serpit subter superaq; retorquẽs Sese. Idem in eo lẽ: Huic supera duplices humeros adfixa uidetur Stella micans tali specie, taliq; nitore. à super deriuatiua fiũt, superbus, superus, supremus. Cũ apud Græcos oẽs præpositiones, quæ sunt decẽ & octo, ut suprà dicimus, et cõponi possint & apponi: apud Latinos sunt quædã, quæ & cõponuntur & apponũtur, ut ad ob per à ab abs de è ex ante circũ cõtra inter post trãs cis præter pro præ. Sunt quæ nunquã cõponũtur ut apud citra circa erga extra infra iuxta pone prope secundũ ultra supra. Quorũ pleraq; aduerbiorũ uim habẽt, ut ostẽdimus. Sũt quæ nunquã apponũtur, ut di dis re se an con. Hæc enim sex semp in cõpositione inueniũtur: quæ quãuis cũ per se poni nõ possunt, separatæ in cõtextu oratiõis, ideoq; partes oratiõis dici

dici uera ratiõe nõ poßint, tamẽ q̃a uim et significationẽ præpositionũ habẽt, et in ipsa cõpositiõe semp̃ præpositiuæ sunt, ideo et præpositionibus cõnumerauere. Et di quidẽ et dis eãdẽ significationẽ habẽt, quõ ab et abs. Sũt aũt separatiuæ, ut diuido, diduco, distraho, discurro, qđ apud græcos διὰ præpositio facit. Et sciendũ q̃ tunc dis præponitur, cũ sequitur c uel f uel p uel s uel t uel i loco cõsonãtis, ut discũbo, discutio, differo, diffido, diffundo, in quib. s in f cõuertitur euphoniæ causa, displiceo, disputo, disperdo, disijcio, distraho, disturbo, distorqueo, disiectus, disiungo. Alijs uerò quibuscũq; consonãtib. sequentib. di præponitur, dimitto, diruo, diduco, digero, diluo. & ubiq; producitur di, excepto dirimo & disertus. Lucan. in 4. dirimit tẽtoria gurges. Idẽ in eodẽ: Qui medijs castris tutã dirimebat Ilerdã. Idẽ in 5. Et nõ amissæ dirimit suffragia plebis. Verg. in 5. Cede deo, dixitq;, & prælia uoce diremit. Iuuen. in 3. didicit nã diues auarus Tantũ admirari, tãtũ laudare disertos. Re, uidetur à retro p̃ apocopã factũ, sicut et ipse sensus manifestat, respicio retro spicio, reuertor retro uertor, recurro retro curro, uel ex hoc natũ esse aduerbiũ, quõ ab ex extra. Se, quoq; pro διὰ græca præpositiõe separatiua est, ut secubo, separo, seduco. Est etiã abnegatiua, ut securus sine cura. Præterea seorsum fit aduerbiũ à se, ut à de deorsum, à sup̃ sursum. quibusdã se à semis, quod separationẽ facit, quibusdã à secus uidetur profectũ. Alijs autẽ magis ea uidẽtur à se præpositiõe esse deriuata. Am, etiã ἀμφὶ græcã præpositionẽ significat, amplector, amputo, ambio. in quo etiam additio b consonantis fuit propter m. Con, pariter loco cum præpositionis, cum de ea disserebamus, accipi suprà docuimus.

PRI-

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XV.

DE ADVERBIO.

Aduerbium est pars orationis indeclinabilis, cuius significatio uerbis adijcitur. Hoc enim perficit aduerbium uerbis additum, quod adiectiua nomina appellatiuis nominibus adiuncta, ut prudens homo prudenter agit, felix uir feliciter uiuit. Sunt igitur quædam aduerbia, quæ omnibus conuenienter sociantur temporibus, ut sapienter dico, sapienter dicebam, sapienter dixi, sapienter dixeram, sapienter dicam. Rectè facio, rectè faciebam, rectè feci, rectè fecerā, rectè faciā. Sunt alia quæ cum separatim tēpora significant, necessariò separatim eis coniunguntur, ut hodie facio, heri feci, cras faciam. nunc intelligo, antea intellexi, postea intelligā, quamuis usus in eis quoq; uariatur. Sunt quæ cum omnibus apte sociantur modis, ut diligenter curas, diligenter cura, utinam diligenter curares, cum diligenter cures, diligenter curare uelis. Sunt quæ non omnibus modis possunt coniungi, ut ne cum est dehortatiuum, indicatiuo non adiungitur, sed uel imperatiuo, ut Verg. in 6. Tu ne cede malis, sed contrà audentior ito. uel optatiuo, ut Terentius in Phorm. Quod utinā ne Phormioni id suadere in mentē incidisset. aut subiunctiuo, ut idē in Adelph. ne dicā dolo. aut infinito, ut Cicero in inuect. Ne dici quidē opus est, quāta diminutione ciuiū. Vtinā optatiuo cōiungitur. Lucan. in 2. O utinam cœliq; deis herebiq; liceret. Ni subiunctiuo copulatur. ut Terent. in And. Ni metuam patrem. Idem in Phorm. Ni mihi esset spes ostentata. Vergil. in 3. Ni teneat

neat cursus. Idem in 1. Aeneid. *Ni faciant maria ac terras cœlumq́; profundum. Sed & ni & ne quando pro neque accipiuntur inter coniunctiones pleriq́; posuerunt causales, quamuis significatio abnegatiua aduerbijs ea magis applicat. Quod autem etiam ne pro neq; ponatur, usus approbat.* Cic. inuect. 3. *Ne dici quidem opus est quanta diminutione ciuium. Ni quoq; pro ne accipitur, sicut supra dictus* Vergilij *uersus ostẽdit:* Ni *teneant cursus: pro ne teneãt.* Quod etiã Donatus *in cõmento* Aen. *affirmat dicens,* Ni *pro ne, sic ueteres. Nõ uero imperatiuo proprie adiũgi nõ potest, nisi in cõpositione, ut noli: aptißime aũt indicatiuo sociatur, uel subiũctiuo, uel optatiuo.* Indicatiuo, *ut* Verg. in 2. Aeneid. *Non tibi* Tyndaridis *facies inuisa Lacænæ, Culpatus'ue Paris, uerum inclemẽtia diuũm Has euertit opes. Subiunctiuo, ut* Verg. in 6. *Non mihi si linguæ centũ sint, oraq́; centũ,* Ferrea *uox, omnes scelerũ cõprehendere formas, Omnia pœnarum percurrere nomina poßim.* Optatiuo, *ut* Verg. in 1. Georg *non illa quisquam me nocte per altum* Ire, *neq; à terra moneat conuellere funem.* Num *quoque indicatiuo soli adiungitur, ad quod pertinet interrogatio:* Terent. in Phorm. *Num quid meministi? Idem in eodẽ: num quid subolet patris? Et uerbum quidem sine aduerbio perfectam potest habere significationem. Aduerbium uero sine uerbo uel participio, quod uim uerbi poßidet, non habet plenam sententiam. quamuis enim ab aliqua persona per se proferantur aduerbia, necesse est ea, uel ad antedicta ab alia persona referri uerba, ut si quis me interrogauerit, bona est superbia? & respondeã, nominatiuo: uel ꝑ eclipsim dici, ut si recitãte aliquo dixero, bene, diserte,*

elo-

eloquenter:ubiq; enim subauditur dicis. Similiter si dicam nō malus homo qui pro uiribus suis subuenit clientibus, subaudi est. In multis quoq; alijs per hāc figuram inueniūtur sine uerbis, uel participijs aduerbia, ut Verg. in 1. genus unde latinū, subauditur est. Et sciendū q, ut supra dictum est, participijs quoq; aptissimè adiunguntur aduerbia. Quid enim est aliud participiū nisi uerbū casuale? ut bene lego, bene legens, sapienter loquor, sapienter loquēs. quod si aliud uerbum uerbo subiungas, idem significat. Sed hoc interest quod participiū nō eget coniunctione, uerbū eget, ut bene legens, disco, bene lego & disco, sapiēter loquēs doceo, sapienter loquor & doceo. Accidit autem aduerbio species, significatio, figura. Species primitiua & deriuatiua. Primitiua quidem quæ à se nascitur, ut nō, ita ceu, clam, sæpe. Deriuatiua uero quæ ab alijs nascitur, ut à clàm clanculū, à sæpe sæpius sæpissimè, doctè à docto, cursim à cursu, ductim ἀπὸ τοῦ à ductu. Deriuatiua igitur aduerbia, uel ab alijs aduerbijs deriuātur, ut à prope propius, & ultra ulterius, citra citerius. uel à nominibus, ut Tullius Tulliane, latinus latine, fœlix fœliciter. uel à uerbo siue participio, uel participiali nomine, ut sentio sensus sensim, sto status statim, singultio singultim. Horat. in 1. Serm. Vt ueni corā singultim pauca locutus. tractus tractim. Verg. in 4. Georg. tractimq; susurrant: uel à nomine & uerbo, ut à pede & tento pedetentim. uel à pronomine, ut hic illic ab hic & ille. uel à præpositione, ut ex, extra, in, intra, con, cōtra, sub, subter. Est quādo etiā nominū terminatio diuersorū casuū constructionē aduerbialē suscipiēs, loco aduerbiorū accipitur, ut Verg. in 6. nimium nobis Romana pro/

pago

pago Visa potens superi. Nimium dixit pro nimis. Similiter in 1. Aeneid. multum ille & terris iactatus & alto. Idem in 8. iam primũ saxis suspensam hanc aspice rupẽ. Idẽ 1. Georg. sublime uolans. Similiter idem in 1. Aeneid. Vnà Eurusq; Notusq; ruunt. Pronomina quoq; pro aduerbijs ponuntur, ut Verg. in 8. Hoc tunc ignipotens cœlo descendit ab alto: hoc pro huc. Idem in 1. Aen. Namque uidebat uti bellantes Pergama circum, Hac fugerent Graij, premeret Troiana iuuentus, Hac Phryges. Neque enim ea indubitanter aduerbia esse accipimus, sed nomina uel pronomina esse dicimus loco aduerbiorũ posita, per diuersos casus: per nominatiuum, ut Verg. in 11. Fors & uota facit, cumulatq; altaria donis. Et in 1. Georg. Sole recens orto. per genitiuum, ut Romæ. Cicero pro Ligario: Romæ ne sit? ne ue cum fratribus? Sallust. in 1. Histor. Ac deinde militiæ, & domi gestas composui. Idem in eodem: Atq; Seruilius ægrotum Tarenti collegã prior transgressus. per datiuum, ut uesperi, ruri, forti. Terent. in Andr. Quem ne ego heri uidi ad uos adferri uesperi? Vergil. in 4. Georg. Sunt quibus ad portas cecidit custodia sorti. Terent. in Phor. Cui opera uita erat, Ruri ferè se continebat per accusatiuum, ut Romam, Athenas. Terent. And. Quid tu Athenas insolens? per ablatiuũ, Vergil. in Bucl. Forte sub arguta consederat ilice Daphnis. Idem in eodẽ. Alternis dicetis, amant alterna camœnæ. Cum autẽ loco aduerbiorũ accipiuntur, manent indeclinabilia, licet iungantur nominũ uel pronominũ uel participiorũ diuersis casibus ut sublime uolans, sublime uolantis, sublime uolanti. Sic igitur oĩa discernas noĩa uim aduerbiorũ recipiẽtia, uel nõ. Et primitiua quidẽ unifor

mia

mia sunt, nec regulā aliquā ad similitudinē uel collationē aliorū possunt accipere, ut cras, cur, heus, sic, nempe. Deriuatiua uerò quæ sub aliqua certa proferūtur forma, inter sese adhibita collatione, rationē plerunq; regulæ possunt accipere, pro similitudine terminationum. plerunq; aūt diximus propter excepta anomala, ut bene male, duriter. ergo p singulas terminationes necessarium est eorum formas inspicere. A, igitur terminātia uel primitiua sunt, ut ita, quod solū a correptā habuit: quāuis quidam puta quoq; aduerbiū esse accipiāt. Ideoq; Persiū id corripuisse, ut hoc puta nō iustū est, illud male, rectius illud. Vel cōposita, ut prætereà, intereà, posteà, anteà, q̄ oīa producūt a terminalē. Vel ablīi noīm sunt, qui pro aduerbijs recipiuntur, ut unà, quà, nequa, Roma, ut Verg. in 1. Aen. Vnà Eurusq; Notusq; ruūt, creberq; procellis. Idē in eod. Quà data porta ruunt, et terras turbine perflant. In eodem: Ne qua scire dolos, medius ue occurrere possit. Et sciēdū quod propria nomina ciuitatū, si primæ uel secundæ sint declinationis, in gtō quidem casu pro aduerbio in loco accipiuntur, ut Romæ sum uel Tarenti. Accusatiuo uerò ad locum cuiuscunq; sint declinationis, ut Romam eo, uel Tarētum, uel Carthaginem, uel Athenas, uel Delphos, uel Trallis. Ablatiuo de loco uel per locum, ut Roma exeo, Tarento transeo. Sin tertiæ sint ablatiuo, tam in loco quàm de loco, uel per locum, ut Carthagine sum, Carthagine uenio, Carthagine transeo. Idem & in semper pluralibus inuenitur, ut Athenis sum, Athenis uenio, Athenis transeo. Inueniuntur tamen, & cum præpositionibus nomina ciuitatum sæpe prolata, et maxime apud historicos. Liu. in 8. ab ur

be cond. Venerāt et ab Lanuuio Antioq; auxilia. Salluſt. in Catil. Nā tum Brutus ab Roma aberat. Idē in Iugurt. Ad Cirtham oppidum iter conſtituunt. Liu. in 9. Et Fabius ſupplementū ab Roma abduxit. Idem in 8. quem aūt ab Roma poſſe excipi. In eodē: qua uia ad Veſerim ferebat. Salluſt. in Hiſt. ad Olympū atq; Phaſelida. In eodē: ad Corycum, & apud Lete oppidū. &, repulſus à Lete oppido, & apud Ilerdam, cum multa opera circundata. Idem Præneſte locatus. Idem: apud Mutinam. Plaut. in Merc. Nauem ex Rhodo qua eſt heri aduectus filius. Inueniuntur tamen quædam etiam appellatiua ſupradictam regulam ſeruantia, ut militiæ, militia, militiam, domi, domum, domo, humi, humum, humo. In e correptam, uel primitiua ſunt, ut ponè, penè, ex quo etiam aliud deriuauit. Plaut. in Moſtel. Ita mea cōſilia peruertit peniſſimè. Ne, propè, nempè, quippe, ſæpè, inde, & ex eo compoſita, deinde, ſubinde, perinde, exinde, proinde. quæ omnia antepenultimam habent accentu acuto, uel quia per adiectionem habent de, ut quibuſdam uidetur: unde frequenter inuenimus, exin & dein. Verg. in 7. Exin gorgoneis Alecto infecta uenenis. uel magis quia præpoſitiones ſeparatæ grauantur, & ut cōiunctæ eſſe oſtendantur, acutum in his aſſumpſerunt accentum: quomodo & coniunctio ſi, & ne aduerbium, cum præponuntur quando, ut ſiquando, nequando. nam aliquando differentiæ cauſa ad aliquanto quod conſimilem ſonum habere uidetur, acuit antepenultimā: uel deriuatiua ſunt, ut perago peregrè, punio impunè, abundo abundè, rito unde irrito ritè. Nomina quoq; pro aduerbijs in è correptam deſinentia inuenimus, ut Salluſt. in Iurg. Cætera haud facilè cōperta narra-

narrauerim. Verg. in 2. Aen. Forte fuit iuxtà timulus quo cornea summo uirgulta. Idem in 5. Sed sublime uolans nubi se immiscuit atræ. Quanuis facile & sublime accusatiui sint, forte aũt ablũs. Sic etiam sponte sua, & mane primo, nomina esse ostẽdũtur cõiunctione aliarũ casualium, ut domi suæ. Sunt etiã cõposita in ẽ correptã desinentia aduerbia, ut suprà dicta, exin le, perinde, proinde, et punio impune. Ver. in 2. Georg. Et sæpe alterius ramos impune uidemus Vertere in alterius. V pote quoq; cõpositum est ab aduerbio et nomine. Pote. n. ab eo quod est potis nascitur, hic et hæc potis et hoc pote. unde Persius: Qui pote? uis dicã? nugaris, cum tibi calue. id est quõ poss. bile est. Ab eo autẽ quod est hic et hæc potis, et hoc pote, fit cõparatiuũ hic et hæc potior, & hoc potius, & superlatiuũ potissimum, ex quib. etiã aduerbia potius et potissime. In ẽ productam primitiua non inueni, nisi ne: sed deriuatiua à noib. secundæ declinatiõis, quorũ dtũs in o desinẽs in ẽ longã cõuertitur, & facit aduerbiũ. ut huic claro clare, optimo optime, pulchro pulchre, affabro affabre. Cic. in Ver. 6. Deũ nullũ q ei paulo affabrè factus. huic sano sanè, fero ferè. Excipitur bene et male, à bono et malo in ẽ breuẽ desinentia. Multa autem ex su prædictis nominibus ipsa terminatiõe datiui pro aduerbijs accipiuntur, ut falso, consulto, postremo, sedulo, auspicato, augurato, manifesto, priuato, precario, merito. Ter. in Eun. Seu ui, seu clàm, seu precario Idem in And. Haud auspicato huc me appuli. Idem in Phor. Merito te amo. Idẽ in eadẽ: Postremò si nullo alio pacto, uel fœnore. Liu. in 14. Priuato nos tenuissem⁹. dicitur tamẽ et priuatim. Sall. in Catil. Ea priuatim & publicè rapere. Et

sæpe corripiunt ō terminalem, quādo in aduerbia trāseunt, ut cito, serò, modo. Iuuen. in 3. Et cito rapturus de nobilitate comessa, Quod superest. Verg. in 4. Aen. Tu modo posce deos ueniam sacrisq; litatis. Stat. in 1. Theb. Sero memor thalami mœstæ solatia mortis Phœbe paras. Idem in 2. queriturq; fidem tam sero reposci. Necessario dicitur et necesse, sed necesse eget uerbo substantiuo. Terent. in Eun. Quod des paululum est, et necesse est multum accipere Thaidem. inuenitur tamen et necessarium. Sunt tamen quædam ex eadem declinatione quorum neutra pro aduerbijs accipiuntur, ut multum nimium, uerum & uerò primum & primo. Terent. in And. Primum hæc pudice uitā, parce ac duriter Agebat. quod autem etiam prime dicitur, ostēdit idem Terent qui compositum ab eo in Andria protulit: nam id arbitror Apprime in uita esse utile, ut ne quid nimis. Nimium quoq; pro nimis frequenter inuenimus, et parum pro paruum. Lucan. in 5. & quam nimiumq; parumq; Distulimus. excipiuntur à duro dure & duriter, à largo large et largiter, ab humano humane et humaniter, ab inhumano inhumane et inhumaniter, à firmo firme et firmiter. Ter. in And. primum hæc pudice uitam, parce ac duriter agebat. Cic. in 3. Verr. Respondit illa ut meretrix non inhumaniter. Idem in 13. Philip. Putare aliquid moderate, aut humane facturū. Idem de Repub. in 6. Firmiter enim maiores nostri stabilita matrimonia esse uoluerūt. Idē ac Pansam in 1. de Antiocho, fecisti humaniter. Inueniuntur et alia, quibus tamē nō est utendū. Pompon. in Author. Ludit nimium insaniter, pro insane. seueriter quoq; pro seuere. Titinn. in Proclia: Seueriter hodie sermonē amica

mecum

mecũ contulit. Idem blanditer, benigniter. Plautus amiciter, ueraciter, auariter, munditer, seueriter, mœstiter, æquiter, asperiter. Nonius, festiuiter. Lucilius, ampliter, ignauiter. Varro, probiter, mutuiter. Ennius, proteruiter, ignauiter, inimiciter, iracunditer, superbiter, temeriter, præclariter, toruiter, puriter, reuerecũditer, miseriter, prosperiter. Dicitur etiã abunde ab abundo, & abundans. sciendũ tamẽ quod quædã aduerbia non plene seruãt significationẽ, quæ in nominib. est, à quibus deriuantur, ut ferus ferè, sanus sanè, sensus sensim. Ideo autẽ diximus nõ plene, quia potest esse aliqua ratio, ut feræ dicuntur quæ omni corpore ferũtur, quippe cũ quatuor pedibus utãtur. ferè ergo pro iuxta, quòd celeribus omnia iuxta sunt. sanus pro ualidus accipitur, ergo & sanè pro ualde. Hoc quoq; notandũ, quòd à ualido ualde, pro ualide per syncopã profertur, sensim pro paulatim, quia ea maxime faciũt sensum quæ morãtur. A rito uero uerbo uel ritu rite, pro recte, q̃a nihil traditur ritib. nisi quod rectũ esse credatur. A quintæ quoq; declinationis nominibus cõposita ẽ producũt, ut pridie, hodie, postridie. meridie quoq; pro aduerbio accipitur, cũ sit nomẽ. In i quoq; desinẽtia inueniũtur aduerbia, sed pauca primitiua, ut heri, ubi, ibi. dicitur tamẽ & here. Iuuen. in 1. Res hodie minor est here quàm fuit, atque eadẽ cras Deteret exiguis aliq̃d. Hor. in 2. Ser. Nã mihi cõuiuã quærẽti ductus here, illic De medio potare die. Alia uerò noĩa sunt loco aduerbij posita, p̃ gtũm pleraq;, ut domi, Tauromenij, Lampsaci, Tyri, Ephesi, belli. Liu. in 2. ab urbe cond. Duo nefanda facinora decem uiri belli domiq; adijciunt. Inueniũtur etiã p̃ datiuũ, ut uesperi et forti. Ter. in And.

Quem ne ego heri uidi ad uos afferri uesperi? Ver. in 4. Georg. Sunt quib. ad portas cecidit custodia sorti. Necnon etiã per ablatiuũ, ut qui pro quõ, uel unde, ut Teren. in And. Nã qui tibi istæc incidit suspicio? Qui? quia te norã. Idem in eadẽ: audiui & credo, multa cõcurrunt simul Qui cõiecturã hanc nũc facio. Est enim ablatiuus à quo uel à qui. In o primitiua quidẽ, ut quando tẽporale, et ex eo cõposita, siquãdo, nequãdo, aliquãdo, quæ ante penult. habẽt acutã, ne duæ partes, ut suprà dictũ est, esse putẽtur diuisæ, uel differẽtiæ causa: deriuatiua uerò à cis citrò, unde dicitur ultrò citroq; Cic. pro Rosc. postea homines cursare ultrò citroq; non destiterũt. Ab in quoq;, intra, & intrò, et intus, et inter. Sunt etiã cõposita præstò, profectò. alia uerò nomina sunt uel pronomina aduerbialiter prolata, ut falsò, meritò, sedulò, citò, serò, uerò, utrò utroq;. Liu. in 8. ab urbe cond. Vtroq; exercitus missi. similiter quo, aliquo, eo, illo. Sed quando pro aduerbijs accipiuntur, inueniuntur interdũ corripientia o, sicut ostẽdimus. In u pauca inueniuntur denominatiua, ut diu: & ex eo compositũ interdiu, & à nocte noctu. Nam astu nomẽ est indeclinabile, quõ cornu. Ter. in Eun. Hem quid amat? an scit ille quid meretrix siet. An in astu uenit? quòd nisi esset nomẽ, præpositio separata ei nõ præponeretur. In æ diphthongũ nomina sunt genitiui casus loco aduerbij posita, ut Romæ, Cosæ, Capuæ. Sall. in Iugurt. Hæc ubi Romæ cõperta sunt. Idem in 1. Hist. Res populi Rom. Marco Lepido, Catuloq; coss. ac deinde domi, & militiæ gestas. In hoe, hau, heu, hei, oh, ah, terminantia, interiectiones sunt, quas Græci aduerbijs connumerant. Horat. in Carm. Heu hoe Bacche precor. Idem in 2.

Carm. Heu hoc recēti mens trepidat metu. *Terent. in Eunu.* Hau obſecro, ne conferendus hic quidem cum illo eſt. *Idem in eodem:* Hoi hei. *In eodem:* Oh illud uide, os ut ſibi diſtorſit carnifex. *Idem in And.* Dictura ne es quod ro go? hau, hei. *Verg. 2. Aen.* Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo Hectore. *Idē in eodē,* Heu fuge nate dea, teq; his, ait, eripe flāmis. In e primitiua inueniuntur, ſic donec. quod etiā donicū antiqui dicebāt. *Plaut. in capt.* auſcultatū ſcies. Ego me amitti donicū ille huc redierit. Et deriuatiua pronominum, illic, iſtic, huc, illuc, iſtuc, hinc, illinc, iſtinc, hac, illac, iſtac. Et omnia uel neutra uel poſitione producunt extremā ſyllabam, excepto donec, & in fine circumflectuntur, ſi uocalē longā habuerint neutra. Compoſita quoq; inueniuntur, ut adhuc, abhinc, dehinc. In l pauca inueniuntur, ut ſemel, pol, adepol: uel, etiā coniunctio, pro ualde frequēter inuenitur. *Cic. pro Mur.* uel maximū bellū populo Rom. cum rege Antiocho geßiſſe. In am primitiua, ut clàm, corā: deriuatiua, uel cōpoſita, nequicquā, nequaquā, neutiquā. Praeterea, quam, quādo eſt ſimilitudinis uel cōparationis, ſiue electionis, aduerbiū accipitur. *Vergil. in* 11. Quam facile accipitur ſaxo ſacer ales ab alto. *Sall.* Mare Ponticū dulcius eſt, quàm caetera maria. quamuis interpretatio eius, id eſt ἤπερ apud Graecos cōiunctio ſit electiua. biſariam etiam triſariam et omniſariam, compoſita ſunt à fando, & praepoſitis dictionib. In em primitiua, itē, tādē: cōpoſita ut itidē, ibidē, indidē, identidē. *Cic. pro Roſc. Amer.* Indidē, ne Ameria. In im et denominatiua inueniūtur, et uerbalia, ſiue participialia: ut à parte partim, à uiro uiritim, à uice uiciſſim, ab hoſtio hoſtiatim, à ſtatu ſtatim,

à raptu raptim, à saltu saltim & saltuatim, à cursu cursim, à stricto strictim, à furto furtim, à sensu sensim, à singulis singillatim, ab affatu affatim, uel magis à Græco ἀφάτως, id est abunde, & corripitur fa, à priuato priuatim, à paulo paulatim, à singultu singultim. Horat. in 2. Serm. Vt ueni corã singultim pauca locutus. præsertim, confestim, à tractu tractim, à carptu carptim, à ductu ductim. Plaut. in Curcul. sine ductim, sed hæc abijt hac psequar. In um primitiua pauca sunt, iterũ, sursum, rursum et rursus, prorsertim & prorsus. Deriuatiua uel cõposita dextrorsum, sinistrorsum. Hor. Serm. 2. Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit: unus utriq; Error. Sed antiqui etiã dextrouorsum dixerunt. Plaut. in Rud. Sed dextrouorsum auersa est in malã crucem. sursum, deorsum, horsum uersum, orientem uersum, occidentẽ uersum. Ter. in Adel. Similiter utroq; uorsum. Plaut. in Capt. Vtroq; uorsum rectũ est ingeniũ meum. hæc enim quoq; composita esse uidẽtur cum sub uno accentu proferantur. Melius tamen dicimus quod inclinant sibi suprapo sita nomina. Similiter actutum deriuatum est ab actu, id est celeritate. Verg. in 8. tum cætera reddet Actutum pius Aeneas, atque integer æui Ascanius. Nomina quoque loco aduerbiorum in eadem terminatione inueniuntur, ut multum, nimium, primũ, parũ pro paruum. Lucã. in 2. et quam nimiumq; parumq; Distulimus: pro & multum et paruũ. Cic. in. 4. de Rep. Non enim facile ualenti populo resistitur, si aut nihil impertias iuris. aut parũ, pro paruũ. In n pauca inueniuntur, ut en, nõ, forsan, forsitan. In r primitiua, cur et p, quando .p ualde accipitur. Deriuatiua à nominib. uel participijs tertiæ declinatiõis ueniunt

in

in ter exeuntia.sed si in ens desinat ntũs,is gti in er conuertunt,ut sapiens sapientis sapienter, prudẽs prudentis prudẽter,indulgẽs indulgẽtis indulgẽter, diligẽs dili gẽtis diligẽter. Alia *uerò assumũt dtõ ter penult. correpta,ut fortis fortiter, utilis utili utiliter,fœlix fœlici fœlici ter,audax audaci audaciter,sed p syncopã in usu est frequẽtiore audacter.* Ter. *in* Phor. *Minus multo audacter, q̃ nũc lædit,læderet.* Sall. *tamẽ* Hist. 2. *audaciter protulit secundũ analogiã.* Et Cic. *pro* Sex. Rosc. *Multa scelerate,multa audaciter,multa improbe fecisti.* Excipitur *facilis, quod pro faciliter facile aduerbij loco habuit in usu.* Verg. *in* 10. *Quàm facile accipiter saxo sacer ales ab alto.* Difficilis *aũt difficulter facit,pro difficiliter,& ab omni omnino.* Praeterea *à tribus & quatuor nascuntur aduerbia,ter et quater.obiter enim cõpositũ est ab ob & iter.* Similiter *paulisper,tantisper, parumper, cõposita sunt.* Vetustissimi *tamẽ quædã contra suprà dictã regulã protulerũt. Sed si quidẽ sint nomina neutra pro aduerbijs,ut sublime uolãs,assumãtur,aliter uero reijciantur, ut* Põponius *de* Philosophia: *Cũ istæc memore meminit: pro memoriter.* Aliter *quoq; ab eo, quod est hic alis huius alis huic ali,pro alius alius alij,secũdũ supradictã analogiã profertur.* In *as denominatiua inuenio as extrema circũflexa, aliâs.* In *es productã,fodes,* Hercules. *pleraq; tamẽ à numeris nascũtur,id est à quinq; usq; ad mille,ut semel,bis,ter,quater,quinquies,sexies, decies, uicies,centies,quigẽties,millies.* In *is correptã, nimis, quod etiam nimiũ dicimus.satis, quod etiã loco nõis positiui accipitur, itaq; etiã cõparationẽ recipit satius.* Teren. *in* Eun. *Accede ad ignẽ hũc,iã calesces plus satis.* Lucan. *in* 1. *Tu*

L 5 *satis*

ſatis ad uires Romana *in carmina dandas.* Iuuen. *in 4.* Hoc *ſatius,quàm ſi dicas ſub iudice uidi,* Quod *nō uidiſti:ſatius pro meli⁹.* In *us correptā penit⁹, rurſus et rurſum,prorſus et prorſum, ſecus,cœlitus à cœlo,ſtirpitus à ſtirpe,funditus à fundo.* Verg.in 3.Aen.Rurſus *& alterius.*In *eodem:*Rurſum *ex diuerſo cœli,cæciſq́; latebris.* Radicitus *à radicibus.*Verg.in 5.Aeneid. *radicitus eruta pinus.* Mordicus, *diuinitus, humanitus. dicitur tamen & diuine & humane & humaniter,ſed diuerſas habent ſignificationes.nam diuinitus à diuis, & humanitus ab hominibus monſtrat.* Diuine *autem, & humane uel humaniter, ſimiliter diuis & hominibus ſignificant. eminus quoque & comminus localia ſunt.*Aduerſus *quoque quod etiam nominatiuus eſt, quomodo nullus pro minime.* Terent.in Andr. *Liberatus ſum* Daue *hodie tua opera:at nullus quidem. Similiter fors cum ſit nominatiuus accipitur pro aduerbio.*Vergil.in 11. Fors *& uota facit, cumulatq́; altaria donis.*Et *omnia comparatiua,quæ nominum comparatiuorum generis neutri ſimilia ſunt, ut clarius, prudentius, ocyus, ſatius.* In *ens totiens à tot, quotiens à quot,& à multo multotiens, & aliquotiens ab aliquot.* Saluſt.in 1.Hiſtor.Neq; *detruſus aliquotiens terretur.*In *t ſat pro ſatis, & duntaxat,quod ab aduerbio componitur & uerbo, & forſit pro forſitan.* Horatius *Sermonum primo:* Diſſimile *hoc illi eſt, quia non ut forſit honorem* Iure *mihi inuideat quiuis.*
In *x,uix,mox,pax:quod eſt* Græcum *quando ſignificat tantummodo.*In *ne,nunc,hinc.*In *ps,deinceps.* Inueniuntur *diuerſæ aduerbia formæ ex eiſdē deriuatiua nominib⁹,ut à fors forte,forſan,forſitā,forſit,fortaſſe,fortaſſis.*

Verg. in 10 Fors & uota facit, cumulatq; altaria donis. Idē in Bucol. Fortè sub arguta cōsederat ilice Daphnis. Idem in 1. Aeneid. forsan & hæc olim meminisse iuuabit. In Bucolicis: forsitan illum Aut herba captum uiridi. Idē in 10. cœloq; animū fortasse ferebat. Et fors quidem & forsan & forsitan dubitandi sunt, fortè uerò euētus pro fortuitu, quòd à fortuitus deriuatiuo nomine fit. Fortasse aūt & fortaßis pro temere. quomodo à diuino quoq; diuinitus θειόθεν, diuine θείως, similiter à fato fatuito μοιρόθεν fato, et fataliter μοιραίως, ab omni omnino παντικῶς. & omni fariam in omnem partem, uel ex omni parte. Deriuatiuorum aduerbiorū species est etiam in comparatiuis & superlatiuis. Præterea in diminutiuis, quod apud Græcos non est: & plerunque denominatiua sunt hæc, ut clarus clarior clarißimus, clarè clarius clarißimè, fælix fælicior fælicißim⁹, fæliciter fælicius fælicißimè, bonus bellus, bene belle, primus primulus, primū primulum, longus longulus, longè longule. Inueniuntur tamen pauca, quæ quamuis à nominibus non deriuentur, tamē habent comparatiua uel diminutiua, ut sæpè sæpius sæpißimè & sæpiuscule. Antiqui tamen & sæpior & sæpißimus protulisse inueniuntur, sicut ultrà ulterius ultimè, ulterior ultimus. Non enim aduerbia à nominib. sed ab aduerbijs huiuscemodi nomina nascūtur, suprà superius supreme, superior supemus. citra citerius citime, citerior citimus. extra exteri⁹ extreme, exterior extremus. infrà inferius infime, inferior infimus. diu diuti⁹ diutißimè, diutior diutißimus. nup nuperi⁹ nuperrimè, antiqui nuperus nuperior nuperrimus. ocyor quoq; ocyßimus & ocyus ocyßimè, à Græco est ὠκύς. Satis quoq; qā pro suffi-

sufficiens accipitur, quomodo suprà diximus, ideo habuit comparationem satius. attendendum igitur, quod non inueniuntur comparatiua aduerbia, nisi sint adiuncta comparatiuis nominibus. Diminutiua tamen rarissime, ut clam clanculum. Terent. in Eun. Cum in cellulam ad te patris penū omnem congregabam clanculum. Deriuantur autē aduerbia à nominibus, sapiens, sapienter. à pronominibus, ab ille illic. à uerbis detero deterius. à participijs, indulgens indulgenter. à præpositionibus, ex, extra, sub, subter, in, inter.

De Figuris.

Figuræ aduerbiorū sunt tres, simplex, cōposita, & decomposita. Simplex, ut diu, huc. Cōposita, ut interdiu, adhuc. Decomposita, quæ à compsitis deriuantur, ut à potēte potēter, à misericorde misericorditer, ab indocto indocte, ab imprudente imprudenter. Hæc tamen quæ et simplicia habēt aduerbia etiā composita possunt esse, ut docte indocte, prudenter imprudēter. Nā efficaciter sine dubio decompositū est, cum à simplici aduerbio nō componitur, sed à nomine composito deriuatur.

De Significatione.

Significatio aduerbiorū diuersas species habet. sunt enī temporalia, quæ præteritū tempus significāt solum, ut pridē, nuper, antea, nudiustertius. Sūt alia, quæ præsens, ut nūc, præsto. uel et præsens, et nō multo ante præteritū perfectū, ut modo. Terent. in Andr. Modo dolores mea tu occipiūt primulū. Idē in Heaut. Age modo hodie sero ac ne quicq̄ uoles. Idem in Andria: præteriēs modo mihi apud forū, Vxor tibi ducēda est Pamphile hodie, inquit. Idē in Eun. uenit Chærea. Frater ne? ita. quando? hodie.

quàm

quàm dudum? modo. Accipitur etiam pro infinito quomodo & nunc. Idem in eadē: Modo ait, modo negat. Inuenitur etiam pro duntaxat. Verg. in 4. Aen. Si modo quod memoras factum fortuna sequatur. Alia futurū, ut cras, postridie, perendie. Alia communia diuersorum temporū, ut olim, dudum, quondam. Verg. in 4. Georg. Deprensis olim statio tutissima nautis, infinite dixit. Olim pro præterito. Horat. in 1. Serm. Olim truncus eram ficulnus inutile lignum. Præsentis. Verg. in 2. Georg. Ac iam olim seras posuit cum uinea frondes, Frigidus & syluis aquilo decußit honorem, Iam tum acer curas uenientē extendit in annū Rusticus. Idem in 5. quod tumidis submersum tunditur olim Fluctibus. Futuri. Idem in 1. Aeneid. forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Dudum præteriti. Terent. in Andr. Ego dudum nonnihil ueritus sum Daue. præsentis temporis. Verg. in 2. Aeneid. iamdudum sumite pœnas. Quondā præteriti. Cicero in 1. inuect. Fuit fuit ista quondam in hac Repub. uirtus. Futuri. Verg. in Buc. quondam tua dicere facta Tempus erit. Idem in 2. Aen. Quondam etiam uictis redit in præcordia uirtus. Instantis temporis protulit similiter, aliquando. Cicero in primo inuect. ibis tandem aliquando. Idem in 2. tandem aliquando Quirites uel Catilinam. Quādo quoq; simplex, & ex eo composita omnia, aliquando, siquando nequando, quæ & infinita sunt, & antepenultimæ accentu acuto proferuntur, quomodo etiam ab inde composita, exinde, perinde, subinde, deinde, proinde. Quando autē & interrogatiuū & relatiuū est, & infinitum. Interrogatiuum, ut quando uenisti? Relatiuū, ut quando eram iuuenis peccaui. Infinitū, quando ueniam faciam. accentu tamen

men discernitur, quō et nomina interrogatiua & relatiua. Inuenitur tamē etiam pro aliquando, & pro causali coniunctione. Verg. in 10. Aspera quis natura loci dimittere quando Suasit equos. quādo pro aliquando. Idem in 1. Aeneid. Hic tibi fabor enim, quando hæc te cura remordet: quando pro quoniam hic accipitur. Alia localia, hæc quoq; uel discretas, uel cōmunes habēt locorū significationes. Discretas ad locū, ut huc, illuc, quo. in loco, ut illic, hic, ubi, quod interrogatiuū penultimā acuit, ut si dicā, ubi est Pamphilus? Relatiuū grauatur, ut Verg. in 1. Aeneid. Sæuus ubi Aeacidæ telo iacet Hector, ubi ingēs Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis. Quomodo & unde, ut Horat. in 2. Serm. Vnde et quo Catius? interrogatiuū acutam penultimā habet. Relatiuū grauatur. Verg. in 1. Aeneid. genus unde Latinū. De loco, ut hinc, illinc, istinc, inde. Per locum, ut hac, illac, qua. hoc quoque quomodo omnia infinita, id est, quo, ubi, unde, quando relatiuum est grauatur, aliter suum accentum seruat. Communes, ut peregre sum, peregre abeo, peregre aduenio, peregre transeo. Similiter ponè, supra, intra, infra, extra, ultra, citra, quæ etiam casibus frequenter solent iungi grauariq;. atq; ideo à quibusdā præpositiones esse putantur. sed illa propriè est præpositio, quæ separata nunquàm potest sine casualibus proferri, ut è, ex, à, abs, de, pro, sub, in, et similia. Aduerbia uerò, quæ coniungi solent casualibus, etiam per eclipsim casualium licet proferre, ut Ponè subit coniunx, & ultra citraq; nihil est. Et quod aduerbia etiam per se habent aliquam certam significationem, præpositio uerò nō: ut si dicam de, uel in, nescio per se quid significēt, nisi coniungātur

eum aliqua dictione. Si enim dicam de partibus orationis, aliam habet significationẽ: et si dicã de loco in locũ, aliam. In superiore enim τὸ περὶ, in sequẽti τὸ ἀπὸ significat. Similiter deduco κατάγω, descendo κατέρχομαι. Extra uerò & ponè & suprà, indubitabilẽ habẽt loci significationem, ex quo ostenduntur magis aduerbia esse. Sunt quædam unam loci significationem habentia, quæ est ad locũ, ut horsum istorsum, deorsum, sursum, sinistrorsum, dextrorsum. Similiter aduerbia ostenduntur composita, Italiã uersus, Siciliam uersus: quæ ipse accentus ostendit esse cõposita. nisi dicamus, quod uersus inclinat sibi superposita nomina. Dehortatiuũ est ne. hoc etiam accipitur pro neq; & pro ut nõ & pro ualde. pro neq;, ut Cic. in 4. Inuect. Ne dici quidem opus est: pro neq; opus est dici. pro ut non, Terentius in Adel. Ne dicam dolo: pro ut nõ dicam. pro ualde, Idem in Andr. Ne illa illum haud nouit, cuius causa hæc incipit. Abnegatiuum est, ut non, haud, nequaquam, minimè. Sciendum tamẽ quod tamen aliæ partes accipiuntur pro aduerbiorum diuersis significationibus: et est quando duæ pro una, nullomodo, nullatenus. quomodo et aduerbia loco nominum posita inuenimus. Verg. in 7. Sponte sua, similiter & mane nouũ, ut Lucan. in 1. Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Et Sallust. in Catilin. Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Confirmatiua, ut profectò, scilicet, quippe, uidelicet, nempe, ut Persius: Nempe hoc aßiduè. Duæ quoq; partes pro his ponuntur, ut quidni, cur non, sic est, quid istic. quo frequẽter Terent. utitur in cõfirmatione, ut in Adel. Quid istuc? accedo ut rectius dicas. Similiter militiæ in loco solũ inuenitur, quomodo uesperi in tẽpore.

Et sciendũ quod pleraq; aduerbia localia pro temporalibus accipiuntur. Vergil.in 2. Aeneid. Inde thoro pater Aeneas sic orsus ab alto : pro deinde dixit. & in 1. Haec ubi dicta, cauum conuersa cuspide montem : pro postquam. & Terent.in Eunu. Hic ego illum contempsi prae me:pro tunc. Temporalia autem pro localibus non accipiuntur,ut nunc,modo,nuper,postquam.Iuratiua,aedepol,castor,hercle,mediusfidius. Per quoq; praepositio, potest etiam pro aduerbio accipi iurandi,ut Verg.in 10. Per te per qui te talem genuere parentes. Idem tamen etiam confirmatiuum est aduerbium,ut Terentius in Andria: Tu quoq; perparce nimium non laudo. Sic quoq;, quomodo per,coniunctum casualibus, & graui accentu prolatũ iuratiuũ est. Verg.in Buc. Sic tua cyrneas fugiãt examina taxos. Optatiua utinam,ô,ut si,ut Vergil.in 1. Aen. Atq; utinã rex ipse noto cõpulsus eodem Afforet Aeneas.Idem in 8.Adsis ô tantũ,et propius tua numina firmes.Idem in 6. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat nemore in tanto.ut aũt & si,sunt etiã coniunctiones causales.sed ut est etiã similitudinis aduerbiũ, potest etiã pro temporali accipi,Vt uidij ut perij. & ex hoc cõponitur utinã.Inuenitur etiã ut pro utinã,ut Horat.in 2.Serm.O pater & rex, Iuppiter,ut pereat positũ rubigine ferrũ. ut pro utinã,uti enim, & ut idẽ sunt. Hortatiua,eia,age.Et notandũ quod uidetur hoc aduerbium etiam pluralẽ habere,ut agite, ut Verg. in 8. Ergò agite ô iuuenes tantarũ in munere laudũ. Remißiua sunt superioribus cõtraria,ut pedetentim, paulatim, sensim. Qualitatis,ut bene,male. Quãtitatis,ut nimiũ, parum. haec aũt plerunq; à nominib. adiectiuis fiunt, ut disertus diser-

diserte, celsus celse, maximus maxime, paulus paulatim. Necnō etiā à participijs, siue uerbis, ut *cursim, strictim, minutatim.* Dubitatiua, *forsan, fortaßis, & fortasse, fors forsit.* Verg. in 11. *Fors & uota facit, cumulatáq; altaria donis.* Idem in 1. Aen. *forsan & haec olim meminisse iuuabit.* Ter. in And. *Forma bona fortasse.* Hor. in 1. Ser. *Dißimile hoc illi est, quia nō ut forsit honorē Iure mihi inuideat, qui uis ita te quoq; amicū.* Congregatiua loci sunt & temporis cōmūnia, ut *simul, unà, pariter.* In eodē loco & in eodem tēpore. ut Verg. *simul hoc simul ingens.* Et in 1. *Vnà Eurusq; Notusq; ruūt.* Discretiua, *seorsum, deorsum, secus, separatim, secreto, utrinq;, diuise, singillatim, bifariam, multifariam.* Similitudinis, ut *quasi, ceu, uelut, uelutí, sic, sicuti, ut, uti.* Haec etiā cōiunctionū uim habent causaliū quando ἵνα & ὅτι significat Graecas coniunctiones. Verg. in 11. *capias ut digna Camillae Praemia.* Cic. in 4. Inuect. *Illud uerò non ne ita praesens est, ut nutu Iouis Optimi Maximi factum esse uideatur: cum hodierno die mane per forum meo iussu, & coniurati, & eorū iudices in aedē Cōcordiae ducerētur, eo ipso tempore signū statueretur.* Ordinatiua sunt, *deinde, cōtinuò, protinus, postea, praeterea.* Intētiua, ut *ualde, nimium, prorsus, penitus, omnino.* Comparatiua, ut *magis, minus,* hoc cū aduersa qualitate cōiunctū, contrariae qualitatis comparatiuū significat, ut *minus prudēs,* pro *stultior:* & *minus stultus* pro *prudētior.* Superlatiua, *maximè, minimè, ocyßimè.* Et sciendū quòd oīa quae ab alijs deriuantur, illorū significationē uel qualitatē generalē seu specialē seruāt ut à proprijs, *Demosthenes demosthenice* dicitur, *Tullius tulliane, Sallustius sallustiane.* Similiter ab

appellatiuis generalib9, à corpore corporaliter, à quali qualiter, ab alio aliter, à genere generaliter, à specie specialiter, à latino latine, à græco græce, à uiro uiriliter, à muliere muliebriter. Et nota ꝙ pleraq; ex nominib. fiũt deriuatiuis. à græcis quoq; noībus deriuantur aduerbia, ut ὠκὺς ocyus ocyßime. habẽt tamẽ nomina ocyor ocyßimus. Præterea quomodo apud græcos anomale ἀπὸ τ͂ εἷς ἅπαξ aduerbium dicitur, sic & apud nos inæqualiter ab uno semel profertur. A duobus quoq; pro græco δὶς nos bis dicimus. Cæteri enim numeri à uocib. suis faciũt aduerbia, tres, ter, quatuor, quater. A quinq; uerò usq; ad mille in es productã desinũt aduerbia, ut quinqes, sexies, septies, sic reliqui ut suprà dictũ est. A quot uerò & tot in ns terminãtur, quotiens et totiens: sunt igitur hæc numeralia. Inueniũtur apud nos præterea aduerbia diminutiua, quæ apud græcos nõ sunt, ut clã, clanculũ, bene, belle, bellißime. Quõ aũt sunt noĩa, synonyma, et polyonyma, sic inueniũtur aduerbia, uel in una significatiõe multas habẽtia uoces, uel in una uoce multas habẽtia significationes, ut ubi πȣ͂ ϗ ὅπȣ. Silr quo, qua, quãdo, et infinita sunt et interrogatiua, et relatiua. Quãdo aũt etiã et pro cõiunctione causali inuenitur. Tandẽ & quoq; nõ solum pro aduerbio tẽporali, sed etiã pro cõiunctione repletiua inuenitur, ut Cic. in 1. Inuect. Quousq; tandẽ abutere Catilina patiẽtia nostra? O quoq; diuersas habet significationes. Est. n. aduerbiũ uocãdi, ut Ver. in 1. Aen. O regina nouã cui condere Iuppiter urbẽ. Est admirãdi, ut Iuuen. in 4. O qualis facies et quali digna tabella. Et indignãdi, ut Cic. in 1. Inuect. O tẽpora, ô mores. Est optãdi, ut Verg. in 8. Adsis ô tãtũ, et propi9 tua numina firmes.

Est etiã nomen ipsius literæ: In alijs quoq; multis aduerbijs inuenis diuersas significationes in una eademq; uoce. Quomodo etiã ex cõtrario in diuersis uocib. unã significationẽ,ut quando,aliquãdo,olim,dudũ, cito,propere,celeriter,actutũ.De ordine quoq; aduerbiorũ quæritur utrum præponi,aut supponi uerbis aptius poßint: & manifestũ est, quòd aptius quidẽ præponuntur,quõ adiectiua nomina,ut bonus homo bene agit, fortis impator fortiter pugnat.Licet tamen tã hæc quàm illa præpostere proferre.Exceptis monosyllabis quidem omnib.ut ô, nõ,ne,dũ,cum temporale,per sic,quod aduerbiũ est quando affirmationem significat, sicut etiã uel cũ pro ualde ponitur.Demonstratiua quoq; et interrogatiua præponũtur uerbis,ut en,ecce,cur,quare, quãobrem.Similiter hortatiua et similitudinis & uocandi et optandi,ut eia,age, quasi,ceu,ueluti,heus,ô,utinam.Ter. utinam quod cum salute illius fiat uelim,ita se defatigarit.Verg.in Buc. Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. Idẽ. in 8.non ita me referat tibi magnus ouantem Iuppiter.

DE INTERIECTIONE.

INteriectionẽ græci inter aduerbia ponũt,quoniã hæc quoq; uel adiũgitur uerbis, uel uerba ei subaudiũtur, ut si dicã papæ quid uideo? uel per se papæ,etiamsi nõ addatur.miror,habet in se ipsius uerbi significationem, quæ res maxime fecit.Romanarũ artiũ scriptores separatim hãc partem ab aduerbijs accipere, quia uidetur affectũ habere in sese uerbi,et plenam motus animi significationem, etiãsi non addatur uerbum, demõstrare. Interiectio tamen nõ solũ illa quæ dicũt græci σχετλιασμὸν significat, sed etiam uoces, quæ cuiuscũq; paßionis animi pulsu per excla-

exclamationẽ interijciuntur. Habẽt igitur diuersas signi ficatiões: gaudij ut euax, doloris ut hei. Verg. in 2. Aen. Heu mihi qualis erat, quantũ mutatus ab illo Hectore. Et ô dolor atq; decus magnũ rediture parẽti: Verg. in 11. Et in Buc. ab silice in nuda cõnixa reliquit. Idẽ in eodẽ: Ah tibi ne teneras glacies secet aspera plantas. Timoris, ut Atat, mi homo nũ formidolosus es? Ter. in Eun. Admirationis, ut idẽ in eod. Papæ, hæc supat ipsam Thaidẽ. Inter has ponũt etiã sonitũ illiteratorũ imitationes, ut risus haha, hehe, et phi, & heu, hoe, et hau. Possunt tamen esse quedã dubiæ inter aduerbia & interiectiones, ut ô, quãdo indignatiõnẽ significat uel dolorẽ, uel admiratione, interiectionẽ hoc accipiũt: quãdo uerò uocãdi est, uel optãdi, aduerbiũ. potest tamẽ etiam nomẽ esse ipsius literæ, ut supra diximus. A, quoq; & præpositio est, & interiectio, et nomẽ. Præpositio, ut à summo ad imũ: Interiectio, ut præmõstrauimus in Buc. esse positũ: Nomẽ ipsius literæ. Pro quoq; tã præpositio q̃ interiectio. Præpositio. ut Verg. in 12. Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorũ. Et in 5. Pro se quisq; uiri, depromunt tela pharetris. Interiectio, ut Lucan. in 3. prô si remeasset in urbem Gallorũ tantũ populis arctoq; subacta. Optimè tamẽ de accẽtubus earũ docuit Donatus, q̃ nõ sunt certi: quippe cũ & abscõdita uoce, id est nõ planè expressa proferantur, & pro affectus cõmoti qualitate, cõfundantur in eis accẽtus. Aliæ tamẽ quoq; partes orationis, singulæ, uel plures solẽt interiectiue proferri, ut Ver. in 1. Aen. Nauibus infandũ amißis uni⁹ ob irã. Infandũ, pro interiectione protulit. Propriè tamẽ uoces interiectionũ primitiuæ sunt, ut papæ, euax, hei, heu, heuhoe, hoe, & similia.

PRI.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVI.

DE CONIVNCTIONE.

Coniũctio est pars oratiõis indeclinabilis, cõiunctiua aliarũ partium oratiõis, quib. cõsignificat, uim uel ordinationẽ demonstrans. Vim, quãdo simul esse res aliquas significat, ut et pius et fortis fuit Aeneas. Ordinem, quãdo consequentiã aliquarũ demõstrat rerum, ut si ambulat, mouetur. Sequitur.n.ambulationẽ motus, nõ tamẽ etiã motum omnimodo sequitur ambulatio. Potest.n.aliquis et sedẽs & accumbens moueri, ambulare autẽ sine motu non potest. Accidũt igitur cõiunctioni figura et species, quàm alij potestatem nominãt, quæ est in significatione coniunctionum, præterea ordo. Figura simplex quidem, ut at et, sed: Composita uerò, utut, etenim, sedenim. Hæc enim ex accentu composita esse noscuntur. Species sunt cõiunctionum, copulatiua, continuatiua, subcontinuatiua, adiunctiua, causalis, effectiua, approbatiua, disiunctiua, subdisiũctiua, disertiua, præsumptiua, auersatiua, abnegatiua, collectiua uel rationalis uel illatiua, dubitatiua, completiua. Copulatiua est, quæ copulat tam uerba quàm sensum: ut, et, q;, ac, atque, quidem, quoque quando pro que ponitur, at, ast: sed, autem, uerò quando pro autem accipitur. hæc enim copulant cum confirmatione intellectum. Inueniuntur tamen multæ, tã ex supradictis, quàm ex alijs coniunctionibus, diuersas significationes una eademq; uoce habentes, sicut usibus ostendemus, ut q;, inuenitur etiã completiua, ut Verg. in 9. Aen. Alcãdrumq; Haliumq; Nemonaq; Pritaniumq;. ac non

solum pro &, sed etiam pro quàm accipitur. Verg. in 3. Aeneid. Haud secus ac iussi faciunt, tectosq; per herbam. Terent. in Phor. Nunquã æquè inquit, ac modo paupertas onus uisa est mihi & miserũ & graue. Sallust. in Iugurt. Præterea trãsuersis itineribus quotidie castra mouere iuxtà ac si hostis adesset, uallo atq; fossa munire. Similiter atq; Terent. in Phorm. Ne simili utamur fortuna atq; usi sumus. Continuatiuæ sunt quæ cõtinuationẽ & consequentiã rerum significãt, ut si eum à Græcũ significat: quando enim ἐὰν causalis est. similiter siue, sin, seu, tam cõtinuatiuæ sunt, quàm causales. Proprie autẽ continuatiuæ sunt quæ significant ordinem præcedentis rei ad sequentẽ, ut si stertit dormit, & si ægrotat pallet, & si febri uexatur calet. Non enim conuerso ordine in his consequentiã sententiæ seruat oratio, non enim qui dormit omnimodo stertit, quomodo qui stertit omnimodo dormit. nec q pallet, omnimodo ægrotat, quõ qui ægrotat, omnimodo pallet. nec qui calet omnimodo, & febri uexatur, quõ qui febri uexatur omnimodo, & calet. Et hæ quidẽ, id est, cõtinuatiuæ, qualis est ordinatio et natura rerũ cũ dubitatiõe aliqua essentiæ rerũ significãt. subcontinuatiuæ uerò causam cõtinuationis ostẽdunt consequentẽ cum essentia rerũ, ut quoniã, quia: ut quoniã ambulat, mouetur: quia sol super terrã est, dies est. utrunq; enim significat fieri ordine consequẽti. Quidã tamẽ & has continuatiuas & subcontinuatiuas inter species causaliũ posuerũt, quõ & adiunctiuas, & effectiuas. Nec irrationabiliter. & cõtinuationis. n. et subcõtinuationis, & adiũctionis, et effectionis per has causa ostẽditur reddi. Cõtinuationis, ut si ambulat, mouetur. Subcõtinuatio

nis, ut quia ambulat, mouetur. Adiunctionis, ut moueatur ambulat. Effectionis, mouetur: ambulat enim. Est autem quando ut, etiã pro ὅτι Græca præponitur. Terent. in Phor. Si est ô patrue, culpã ut Antipho in se admiserit, Non causam dico. Sunt etiam causales quasi proprio nomine. quoniã prodest tibi, lege. &, Heu quia nam tanti cinxerũt æthera nymbi. Verg. in 5. Et quamobrem discede. Causales igitur, quas alij in una specie posuerunt, Apollonius pater Herodiani in quinque species diuidit, quas suprà ostendimus, id est cõtinuatiuas, subcõtinuatiuas, causales, adiunctiuas, effectiuas. Adiũctiuæ sunt, quæ uerbis subiũctiuis adiunguntur, ut si, cum. aut dũ, quatenus quando ἵνα Græcã coniunctionẽ significat. Similiter cũ, quãdo ἐπὰν Græca intelligitur, ut si uenias, faciã. &, ut prosit tibi facio. Verg. in 1. Aen. Multa quoq; & bello passus, dum cõderet urbẽ, Inferretq; deos Latio. Similiter quatinus id libenter faciat. ut Vergilius in Buc. Cum faciã uitula pro frugibus, ipse uenito. Inueniuntur tamẽ ex his quædã simul et causales, ut exerceo te ut sis sanus. Eris doctus si legas. Et hoc interest inter adiunctiuas & propriè causales, quod hæ causales cum affirmatione, illæ cũ dubitatione proferũtur. Inueniũtur tamẽ nomina uel pronoĩa, uel etiã præpositiões, uel aduerbia, quæ loco causaliũ accipiũtur cõiunctionũ, pronomina, ut ideo, eo. noĩa, qua causa, qua gratia, quapropter, quãobrẽ, & quas ob res. Ne quoq; quãdo ἵνα μὴ significat, cõiunctio est causalis. Verg. in 2. Aen. Neu recipi portis, aut duci in mœnia poßit, Neu populũ antiqua sub religiões teneri. Et nota aut, quoq; et neu hic pro copulatiuis esse cõiunctionib. Inuenitur etiã ne pro neq;, quæ copulatiua est cõiun

ctio. Sub una enim abnegatione copulat res, quomodo & nec. Lucan. in 1. Nec se Roma ferens. Cic. in 4. Inuect. Ne dici quidem opus est quanta diminutione ciuium. Terent. in Eun. Non eam, ne nunc quidem cum accersor ultro? pro neq; nunc. Hoc aũt, id est ne, quãdo νὺ *uel* ναὶ *significat, aduerbiũ est. inuenitur tamen etiã uerbũ pro aduersatiua coniunctione cum aduerbio, ut quamuis pro quanquã, & pro etsi, quomodo licet & licebit. Verg. in 11. Dicam equidem, licet arma mihi mortemq; minetur: pro quanquã minetur. Lucan. in 7. Omnia maiorum uertamus busta licebit, Et stantes tumulos, & qui radice uetusta Effudere suas uictis compagibus urnas, Plus cinerũ Hæmoniæ sulcis telluris aratur. Et proprie causales sunt quæ causam antecedentem, causatiue (id est res ex causa antecedente euenientes) significant, ut doctus sum, nam legi. Aeole, namq; tibi diuûm pater atq; hominum rex, Et mulcere dedit fluctus, et tollere uentos: Verg. in 1. Aen. Hic tibi, fabor enim, quando hæc te cura remordet: idem in eodẽ. Approbatiuæ sunt, quæ approbant res, ut Verg. in 12. Equidẽ merui, nec deprecor inquit. Terent. in Phor. Ita cognatã equidẽ ad nos? unde? Inueniũtur & causales pro approbatiuis, ut Verg. in 2. Aen. Dij si qua est cœlo pietas quæ talia curet. Idẽ in 1. Si quid usquã iusticiæ est. Idẽ in 5. Si cõcessa peto, si dãt ea mœnia Parcæ. Et sciendum quod quando approbatiuæ sunt, indicatiuo modo iungũtur. Disiunctiuæ sunt, quæ quãuis dictiones cõiungant, sensum tamẽ disiunctũ habent, & alterã quidem rẽ esse, alterã uero non esse significãt, ut ue, uel, aut. Verg. in 6. Siue errore uiæ, seu tempestatibus acti. &, uel dies est, uel nox. Iuuen. in 1. aut dic, aut accipe calcẽ. Vergil.*

gil.in 2. Aen. Aut aliqs latet error, equo ne credite Teucri. In eodem: Aut hæc in nostros fabricata est machina muros. Et est quando indicatiuè dicuntur, est quando dubitatiue. Indicatiuè, ut aut lux est aut tenebræ. Dubitatiue, ut aut prodest aut non prodest diuitias quærere. Subdisiunctiuæ sunt, quæ uoce disiunctiuarũ, utrunq; tamē esse significant, uel simul, ut copulatiuæ, uel discrete. Simul, ut Terent. in Eunu. Vel rex semper maximas mihi gratias agebat: pro etiam rex. Idem in Phor. Vel oculum excludito, est ubi uos ulciscar locus. Et Alexander siue Paris, pro Alexander qui & Paris dicitur. Sic Mars siue mauors, Gradiuus uel Maspiter, præsul est bellorum. Discrete utrunq; tamen esse significat, ut tota die, uel legit iste, uel cogitat. Significat enim et legere, et cogitare, sed nō simul utrunq; facere, sed alijs horis legere, alijs cogitare. Similiter remex uel impellit remum, uel attrahit, cū simul penè utrunq; fieri intelligo, sed distinctè. Alius est enim motus pellētis, alius trahentis. Similiter si dicā, uel tunicā mihi accōmoda, uel etiā penulam, subdisiunctiuum est: uideor enim in alterius petitione libēter utrūq; accipere. Sed potest hic etiam disiunctiua esse: Aliud est enim alterutrū petere, aliud utrunq;. Ergo si dicam, uel tunicam, uel penulam, alterutrū ostendo: cum uerò addam, uel etiā tunicā, ostendo uel unā rem uelle, uel duas. quod disiunctiuū est. Inuenitur tamē uel cōiunctio etiam diminutionē significās, ut Lucan. in 3. O fœlix si te uel sic tua Roma uideret. Discretiuæ uel electiuæ sunt, quando diuersis præpositis aliquid ex eis nos eligere ostēdimus, ut diues uolo esse q̃ pauper. Teren. in And. Quæ inhoneste hic uoluit diuitias parare, Quàm honestè in patria

pauper uiuere. Est autem quam accusatiuus quæ infiniti nominis, & aduerbiũ similitudinis. Vt Terent. in Phor. Quàm iniquè comparatũ est: pro ut. & duplicatum pro cõiunctione aduersatiua quoq; accipitur, ut Verg. in 6. Quanquam ô, sed superent quibus hoc Neptune dedisti. Idem in 2. Aeneid. Quanquam animus meminisse horret. Aduersatiuæ sunt quæ aduersum conuenienti significant, ut tamen, quanquam, quamuis, etsi, etiamsi, saltem hæc etiam diminutiuam significationem habet, ut Verg. in 4. Aeneid. Saltem si qua mihi de te suscepta fuisset Ante fugam soboles. Idem in 2.

Et magis atq; magis quanquam secreta parentis Anchisæ domus, arboribusq́; obtecta recesit, Clarescũt sonitus. Aduersum enim cõuenienti significat. At quoq; pro saltem, & uel & aut inuenitur. Vergilius in sexto: Si te nulla mouet tantæ pietatis imago,

At ramum hunc (aperit ramum, qui ueste latebat) Agnoscas. Et, si non uis ediscere uel intellige, pro saltem intellige. Similiter si non factis debitũ reddis, aut uerbis age gratias, pro saltem uerbis. Ne quoq; in eadem inuenitur significatione. Sallust. in Catil. quippe secũdæ res sapientium animos fatigãt, ne illi corruptis moribus uictoriæ temperarent. Inuenitur etiã in hac significatione, nec et neq;, ut nec una hora auarus negligit lucrum, neq; pius iusticiam, neq; unum assem præstat illi egẽti, nec hic abnegat petenti aliquid prorsus, quod potest & decet. Abnegatiuæ sunt apud Græcos κὶν & ἄν, quæ uerbis coniunctæ posse fieri rem ostendunt, sed propter causam aliquam, ne fiat impediri, ut ἐποίησα ἂν εἰ ἐβουλόμην, & κα-

καὶ γνῶσιν πρίαμος πριάμοιό τε παῖδες. Nos autē sine con iunctionibus subiunctiuis utimur uerbis in huiuscemodi sensibus, ut fecissem si potuissem, Et gaudeat Priamus si audeat. Verg. in 11. Tu quoq; nunc stares immanis truncus inermis, Esset par aetas, & idem si robur ab annis. Stares ἵστηκας ἄν. Collectiuae uel rationales sunt ergo, igi tur, itaque, quando antepenultima acuitur, quin, alioquin, imò, utique, atqui. hae enim per illationem colligunt supradictum, hoc est ratione confirmant, ut Cicer. pro Ligario: Habes igitur quod est accusatori maximè optandum, confitentem reum. Lucanus in 9. Ergo pari uoto gessisti bella iuuentus. Inuenitur tamen etiam pro expletiua, ut Terent. in And. Mihi'ne? tibi ergo. Verg. in 10. quin occidit una Sarpedon mea progenies. Terent. in Eunu. Atqui ita opus est. Cic. pro Ligar. Itaq; quo me uertam nescio. dicuntur tamen hae eaedem illatiuae, quod praepositis alijs inferuntur, ut etenim Catilinā Cicero solus sapientia domuit, Solus igitur Cicero patriam seruauit. Dubitatiuae sunt quae significant dubitationē, ut an, ne, correpta, nec ne, ut Verg. in 3. Aeneid. Eloquar an sileam, gemitus lachrymabilis imò. Idem in 1. Aeneid. An Phoebi soror, an nympharū sanguinis una. Idē in 11. Iustitiae ne prius mirer belli ne laborū? Frequētiss. tamen hae eaedem interrogatiuae sunt, ut Verg. in 3. Aeneidos, Hectoris Andromache Pyrrhin' cōnubia seruas? Idē in 10. tāton' me crimine dignū? haec eadē inuenitur et pro cōfirmatiua, ut Hor. in 2. Ser. Clarus erit, fortis, iustus, sapiēs, ne etiā et rex. Idē in 1. O serui studiorū, q̄ ne putetis Difficile, et mirū Rhodio qd' Pitholeōti Cōtigit. Ter. in And. Nūc ne demū istud uerbū in te incidit. Hic enī ne coniun ctio,

ctio, nec interrogatiua, nec dubitatiua, sed cõfirmatiua est, Verg. in 10. Tãta ne me tenuit uiuẽdi nate uoluptas, Vt pro me hostili paterer succumbere dextræ? Est enim ne pro etiam. Sola hæc apostrophum accipit apud latinos. Necne quoq; pro & an nõ, accipitur, ut: Sit sensus in morte necne, prodest rectè uiuere. Completiuæ sunt, uerò, autẽ, quidem, equidem, quoq;, enim. nam, nanq;, et ferè quæcunq; coniunctiones ornatus causa uel metri, nulla significationis necessitate ponuntur, hoc nomine nũcupãtur. Omnes tamẽ hæ inter alias species inueniuntur, ut si dicã: Aeneas uerò & pius & fortis fuit. Cõpletiua est, quia et si tollatur uerò, significatio integra manet. sin aũt dicã, Aeneas quidem pius fuit, Vlysses uerò astutus, hic pro copulatiua accipitur, quia utriusq; rei simul essentiã significat, cum substantia. potest tamen & distributiua dici, quia distribuit diuersas res diuersis personis. Completiuam autem esse, etiã Sallust. ostendit in Catil. Verũ enimuero is demũ mihi uiuere, et frui anima uidetur. hic enĩ ornatus causa uerò adiuncta est, quamuis possit etiam approbatiua esse. Similiter Verg. in 12, equidẽ merui nec deprecor, inquit. poterat sensus stare etiã siue equidem, si dixisset, ego merui, nec deprecor. Sed siue metri causa, siue ornatus addidit equidem. Vnde nec intulit aũt uel uerò subiunctiuas eius, uel tamen, quæ ipsa quoq; sæpissime completiua inuenitur, ut Stat. in 11. Me miseram uinces, prius hæc tamẽ armã necesse est Experiare domi. Sciendũ tamen, quòd quidã equidẽ cõiunctionẽ compositam esse existimant, ab ego & quidẽ: sed errant simplex enim est. & hoc maximè ex ipsa quoq; constructione orationis possumus intelligere. Nam equidem facio,

equi-

equidē facis, equidē facit dicimus. Et potest equidē & ad primā & ad secundā & ad tertiam transferri personā, quod minimè fieret, si esset compositū ex ego & quidē, Nemo enim dicit, ego quidē facis, ego quidē facit: sed ego quidē facio, tantūmodo ad primam personā. Et hoc usus etiā autorū approbat, qui equidè præposita, ego subiungunt, ut Sallust. in Catil. Equidē ego sic existimo patres conscripti, omnes cruciatus. Si esset enim cōposita equidē ex ego & quidē, minimè ei ego subiungeretur. Quoque quando pro etiam, uel pro & accipitur, completiua est, ut Vergil. in 7. Tu quoq; littoribus nostris æneia nutrix. Quando autem superuacua ponitur, completiua est, ut Verg. in 1. Multa quoq; & bello passus. non egeret ea sensus, si dixisset: Multa et bello passus. nisi quod quidam existimāt, ut pro aduerbio similitudinis accipiatur, quomodo item. Enim quoq; cum sit causalis, τὸ γὰρ significat, ut cole prudentiam: hæc enim fundamentum est omnium animi uirtutum. Inuenitur tamen etiam completiua, quando δὴ significat Græcam coniunctionē, ut Progeniem sed enim Troiano à sanguine duci Audierat. Vergil. in 1. Inuenitur eadem etiam pro affirmatiua, ut Terent. in Andria: Enimuero Daue, nihil loci est segnitiæ, neq; socordiæ. & maximè præpositiua hanc habet significationem, ut idem in Adel. enim non sinam Similiter nā, quomodo enim, est quādo γὰρ, est quando δὴ Græcam cōiunctionē completiuā uel affirmatiuā significat, ut Verg. in 4. Georg. Nam quis te iuuenum cōfidentissime nostras iussit adire domos? τίς δὴ, hic repletiuæ uim habet. Idem in 5. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi. Idem in 1. Aeneid. Aeole, nanq; tibi diuūm pater

atq;

atq; hominum rex: hic causalis est coniunctio. Ordo accidere dicitur coniunctionibus, qui communis est pene omnibus dictionibus. Quædã enim naturaliter præponuntur, ut præpositiones casualibus, & aduerbia pleraque uerbis. Et interrogatiuis uel infinitis relatiua subiunguntur uel redditiua nomina, uel aduerbia. Adiectiua nomina præponuntur appellatiuis, ut sapiens homo, & citus equus. Est tamen quãdo autortias præpostere his utitur. Similiter igitur cõiunctiones pleræq; tã præponi quàm supponi possunt. Sunt tamen quædam quæ semper præponuntur, ut at, ast, aut, ac, uel, nec, neq;, si, quin, quatenus, sin, seu, siue, ni. Aliæ quæ semper supponuntur, ut q;, ne, ue: quæ etiam encliticæ sunt. quidẽ, quoq;, autem. quod tamen antiqui solebant etiam præponere. Aliæ penè omnes indifferẽter & præponi & supponi possunt, ut &, atque, quæ poeticè postponuntur, aliter non, ut Verg. in 9. Suspiciens altam lunã, & sic uoce precatur. Horat. in 1. Serm. Cum me hortaretur parce, frugaliter, atq; Viuerem uti contentus eo quod mihi ipse parasset. Et equidem, saltem, tamen, quanquã, quando, quatenus, nam, enim, itaq;, quoniã, quapropter, ergo, igitur, quia. Et sciendum quod pleræq; coniunctiones, quomodo præpositiones diuersas, habent, in una eademq; uoce significationes, quod in multis iam ostẽdimus. Hoc quoq; non est præmittendũ, quòd coniunctiones sibi præpositæ inueniuntur, tam eiusdem potestatis cum sint, quàm alterius, ut Cicero in Prognosticis: Ast autẽ tenui, quæ eandem lumine phathnæ. Verg. in 1. Atq; equidem Teucrum memini Sidona uenire. Idem in 3. Nam neq; erant astrorum ignes, nec lucidus æthra Siderea polus.

PRI-

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVII.

DE CONSTRVCTIONE, SIVE DE ORdinatione partium orationis.

QVoniam in ante expositis libris de partibus orationis in plerisque Apollonij autoritatem sumus secuti, aliorum quoque siue nostrorum siue Græcorum non intermittentes necessaria, & si quid ipsi quoque noui potuimus addere. Nunc quoque eiusdem maximè de ordinatione, siue constructione dictionum, quam Græci σύνταξιν uocant uestigia sequentes, si quid etiam ex alijs, uel ex nobis congruum inueniatur, non recusemus interponere. In supradictis igitur de singulis uocibus dictionum, ut poscebat ratio, tractauimus: nunc autem dicemus de ordinatione earum, quæ solet fieri ad constructionem orationis perfectæ, quam admodū necessariam ad autorum expositionem omnium diligentißimè debemus inquirere. Quod quemadmodum literæ aptæ coeuntes faciunt syllabas, & syllabæ dictiones, sic & dictiones orationem. Hoc enim etiam de literis tradita ratio demonstrauit, quæ bene dicuntur ab Apollonio, prima materies uocis humanæ indiuidua. Ea enim non quocunque modo iuncturas ostendit fieri literarum, sed per aptißimam ordinationem. unde & literas uerisimiliter dicunt authores appellari, quasi legiteras, quod legendi iter præbeant ordine congruo positæ. Necnon etiam à literis syllabæ idem recipiunt, quum ex his coeuntes iuncturæ pro debito dictionem proficiunt. Igitur

mani-

manifestum est, quod consequens est, ut etiam dictiones, cum partes sint per constructionem perfectæ orationis, id est, τοῦ κατὰ σύνταξιν αὐτοτελοῦς λόγου aptam structuram, id est ordinationem recipiant. Quod enim ex singulis dictionibus paratur sensibile, id est intelligibile, quodammodo elementũ est orationis perfectæ. & quomodo elementa iuncturis syllabas efficiunt suis, sic etiam ordinatio intelligibilium imaginem quandam syllabæ perficit adiunctione dictionum. Est enim oratio comprehensio dictionum aptissimè ordinatarum, quomodo syllaba comprehensio literarum aptissimè coniunctarum: & quomodo ex syllabarum coniunctione dictio, sic etiã ex dictionũ cõiunctione perfecta oratio constat. Possumus autẽ ex accidentiũ quoq; similitudine hoc contẽplari. Bis idem elementũ accipitur, ut relliquias, reddo. sed etiam syllaba, leleges, tutudi, peperi. Similiter & dictio, ut me me, adsum qui feci. Fuit fuit illa quondã in hac Re pub. uirtus: Cic. in 4. Inuect. Peruenit tamen hoc usq; ad plenas orationes, cum semel dicta iterum repetantur, uel necessario, uel moræ causa, ut si dicamus: Magnus poeta Vergilius fuit. Vergil. fuit magnus poeta. Iuuen. in 2.

Tu'ne duos una sæuißima uipera cœna?

Tu'ne duos? *Abundat litera non eadem, ut prodest pro proest, & sicubi pro siubi. Abundat etiã syllaba, ut huiuscemodi pro huiusmodi, induperator pro imperator. Necnõ etiã dictio tam in compositione, q̃ in appositione. In compositione, ut Terent. in Phor. Exaduersum ei loco: pro aduersum. Et in And. Abhinc trienniũ: pro hinc. Et in Eunucho: Emori satis est: pro mori. In appositione quoque, ut Vergilius: sic ore locuta est.*

abun-

abundat enim ore. Idem in 11. lachrymis ita fatur obortis: Te'ne, inquit, miserāde puer cum læta ueniret, Inuidit fortunā mibi? Num cum dixisset fatur, superuacuum est inquit. Nec mirum, cum expletiuæ coniunctiones, quantum ad sensum, plerunq; superuacuè ponantur. Necnon orationes inuenimus similiter superuacuè positas, ut, Ibāt qua poterant, & qua non poterant non ibant. Contrariæ similiter paßiones per defectionem fiunt: literæ, & syllabæ, & dictionis, & orationis. Literæ, ut scijt pro sciuit; audacter pro audaciter. Syllabæ, ut commorit pro commouerit. Horat. in 2. Serm. at ille Qui me commorit, melius non tangere clamo, Flebit. Deūm pro deorum, accesstis pro acceßistis. Horat. in 4. Carm. Quæ me surpuerat mibi: pro surripuerat. Dictionis, ut: Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni: deest enim quam. Similiter Hæc secum: Me'ne incœpto desistere uictā? deest enim dicebat. In compositis quoq; idem fieri solet, ut: Incubuere mari, totumq; à sedibus imis Vna Eurusq; Notusq; ruunt: pro eruūt: deest enim præpositio è ad perfectionem plenæ orationis. In his sunt etiam illa quibus deest in fine uerbum, ut Virgil. in 3. Aene. O' mibi sola mei super Astyanactis imago: deest enim es uerbum ad perfectionem orationis. Nec enim apocopā possumus eam dicere, quæ fit in plena dictione, sed quæ in litera uel syllaba sensu per se carentibus. Orationis quoq; fit defectio, ut apud Terent. in Eunuc. Ego 'ne illam, quæ illum, quæ me, quæ non. Deest enim unicuiq; constructio plenæ orationis. Ego 'ne illam digner aduentu meo, quæ illum præposuit mibi, quæ me spreuit, quæ me non suscepit heri. Et si semel dicta oratio

N bis

bis uel ter uel sæpius eadem intelligatur, ut magna uiris gloria est prudentia, & fortitudo, & pudicitia, et iustitia, et temperantia: ubiq; enim subauditur, magna uiris gloria est, quod semel dictum est. Quomodo aūt literarum rationem uel scripturæ inspectione, uel aurium sensu diiudicamus, sic etiam in dictionum ordinatione disceptamus rationem contextus, utrum recta sit, an non. Nam si incongrua sit, solœcismum faciet, quasi elementis orationis inconcinnne coeuntibus. quomodo inconcinnitas literarum uel syllabarum, uel eis accidentium, in singulis dictionibus facit barbarismum. Sicut igitur recta ratio scripturæ docet literarum congruam iuncturam, sic etiam rectam orationis compositionem ratio ordinationis ostendit. Dicimus præpositiua elementa, tam in consonantibus quàm in uocalibus: sed etiam in syllabis sunt quædā præpositiua elementa, ut in diphthongis a et e et o. Præpositiuæ sunt, ut ae au eu oe ei. I uerò & u postponuntur. Et aspirationes uocalib. adiunctæ in principio syllabarum inueniuntur, ut habeo, heremus, hircus, homo, hora, humus, humanus. Et u loco consonantis posita, et q et k semper in initio syllabarum ponuntur. Syllabæ quoque præponuntur, ut præ in principio inuenitur semper dictionum, præmium, præco, præcor, prædium, prælium. Postpositiuæ quoq; quæ à gm uel cm uel chm incipiunt, ut agmen, Pyragmon, Menæchmus. Finales quoque quæ in ls uel rs uel ms uel ns terminantur, ut puls, cohors, hyems, sapiens. Idem etiam in dictionibus inuenis. Vnde & præpositiones nominātur, et præpositiua pronomina, et subiunctiua uel relatiua. nec non uerba subiunctiua, quæ magis ab ordinatione nomen acceperūt, quā à demōstratione,

tione; quomo imperatiua, & optatiua. In oratione quoq; *hunc modum possumus inuenire, quando antecedentia si coniuncta sequentibus fuerint, uera esse ostenduntur, dum anteponuntur consequentibus per primam orationis cõiunctionem, ut si aliquis dicat, si ambulat* Dionysius, *mouetur* Dionysius. *Si enim conuertas, non est uerum. non enim si mouetur* Dionysius, *& ambulat* Dionysius *necessariò. nam potest & moueri, et nõ ambulare.* Elementum *est quando in duo diuiditur, modo syllabico, id est contemplatione temporum, ut fieri pro fieri. longa enim uocalis in duas breues diuisa est similiter admittier pro admitti, farier pro fari. Sed etiam duo in unum coeunt, ut tibicem, pro tibijcen. unde & solum hoc ex similiter compositis penultimam productam habet: etiã binæ pro biunæ. Syllaba quoque in duas diuiditur, ut aulæ aulai.* Verg. in 3. Aen. *Aulai in medio libabant pocula* Bacchi. *Et syluæ pro syluæ.* Horat. *in* Epodo: Niuesq; *deducunt Iouem nunc mare nunc syluæ. Est enim dimetrum iambicum coniunctum pentemimeri heroicæ. Sed etiam duæ syllabæ in unam coeunt. ut* Verg. in 3. *Fixerit æripedem ceruam liceta, ut* Erymanthi Placarit *nemora: æripedem pro aeripedẽ; tetra syllabum protulit pro pentasyllabo. Sic etiam dictio diuiditur, ut si dicam: respublica felix est, & res felix est publica.* Magister *militum fortis, militum fortis magister.* Vergilius *in 3.* Georgicorum: *Septem subiecta trioni: pro septentrioni subiecta.* Etiam *diuisa possunt coniũgi, ut malefida, argilètum, huiusmodi, malesana.* Orationibus *similiter accidentes coniunctiones est quando coniungunt duas uel plures orationes, est quando subtractæ dissoluunt.* Ver. in 2. Aen.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant. Idem in eod. Athamasq;, Thoasq;, Pelidesq; Neoptolemus, primusq; Machaon. contra alij naualibus ite. Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Idem in 4. literæ transmutantur, ut Teucre pro Teucer. Sed etiam syllabæ, ut displiна pro disciplina. Necnon etiam dictio, ut plebis tribunus, pro tribunus plebis, & publica res pro respublica. Orationes quoque, ut nutriuit filios ac peperit, pro peperit & nutriuit. Vergil. in 2. Aene. Moriamur, & in media arma ruamus: pro in media arma ruamus, & moriamur. Præterea quemadmodum elementorum alia sunt uocalia, quæ per se uocem perficiunt: alia consonantia, quæ sine uocalibus perficere uocem nequeunt: sic etiam in dictionibus animaduertimus quasdam ad similitudinem uocalium, per se esse dicendas, ut in uerbis maximè imperatiua, uel nominibus, uel pronominibus sæpe uocatiua, uel aduerbijs, quæ adijciuntur antecedentibus actionibus, uel orationibus, cum clamamus bene, rectè, disertè, ad illos qui opportunè aliquid agunt, uel dicunt. Aliæ uerò dictiones sunt quæ ad similitudinem consonantiam, sine adiumento aliarum partium orationis, quæ imitantur in hoc uocales, ad perfectionem sensus non possunt proferri, ut præpositiones & coniunctiones. Hæ etenim semper consignificant, id est coniunctæ alijs significant, per se autem non. Itaq; uariatur earum significatio ad uim coniuncturam eis, ut In aliud significat cum accusatiuo iungitur, & aliud cum ablatiuo, in urbem & in urbe, ad locum & in loco. Coniunctiones quoque copulatiuæ & disiunctiuæ esse dignoscuntur ab alijs partibus orationis, quæ eis sociantur, ut uel, aut, nō

solum

solum disiunctiuæ, sed etiam copulatiuæ reperiuntur, ut Terent. *in* Eun. *Vel rex semper maximas mihi gratias agere, quicquid feceram, alijs non item: pro et rex.* Vergil. *in* 4. Aeneid. *Aut ante ora deûm pingues spaciatur ad aras. aut pro &. Que, etiam non solam copulatiua, sed etiam disiunctiua inuenitur, ut* Vergil. *in* 2. Aeneid. *Aut pelago Danaûm insidias, suspectaq; dona Præcipitare iubet, subiectisq; urere flammis. quæ posuit pro uel.* Necnõ *etiã aliæ pro alijs partibus accipiuntur. neq; id aliter possumus scire, nisi ex adiunctis: ut per, si uerbo apponatur, pro ualde accipitur, id est loco aduerbij, etiam si nomini coniungatur sub eadem intẽsionis significatione, ut* Ter. *in* Eun. *Perpulchra (credo) dona, haud uostris similia. aloquin præpositio est. Atq;, &, ac, quoq;, si aduerbia aliter uel secus uel similibus subiungãtur, uim aduerbij obtinent, ut* Verg. *in* 3. Aeneid. *Haud secus ac iussi faciunt: pro quàm iussi.* Et, *horrendũ clamat, pro horrendè: nomẽ posuit pro aduerbio. Sublime uolat, pro sublimiter.* Solet *quæri causa ordinis elemẽtorum, quare à ante b, et cætera: sic etiam de ordinatione casuum, & generum, & temporum, & ipsarum partium orationis solet quæri.* Restat *igitur de supradictis tractare, & primò de ordinatione partium orationis. quanuis quidam suæ solatium imperitiæ quærentes aiunt, non oportere de huiuscemodi rebus quærere: suspicantes fortuitas esse ordinationum positiones. sed quantum ad eorum opinionem, eueniet generaliter nihil per ordinationem accipi, nec contra ordinationem peccari. quod existimare penitus stultum est. Si autem in quibusdam concedent esse ordinationẽ, neces-*

se est etiam in omnibus eam concedere. Sicut igitur apta ordinatione perfecta redditur oratio, sic ordinatione apta traditæ sunt à doctißimis artium scriptorib. partes orationis, cum primo loco nomen, secundo uerbum posuerunt. quippe cum nulla oratio sine his compleatur, quod licet ostendere à constructione, quæ continet penè omnes partes orationis, à qua si tollam nomen aut uerbum, imperfecta fit oratio: sin aũt cætera subtrahas omnia, non necesse est orationem deficere: ut si dicas: Idem homo lapsus heu hodie concidit, en omnes insunt partes orationis, absq; coniunctione: quæ si addatur, aliam orationem exigit. Ergo si tollas nomen aut uerbum, deficit oratio, desiderans uel nomen uel uerbum, ut si dicã: Idem lapsus heu hodie concidit, uel idem homo lapsus heu hodie. Sin subtrahas aduerbium, non omnino deficiet oratio, ut idem homo lapsus heu concidit. Necnon etiam participium si adimas, neque sic deficiet, ut idem homo heu hodie concidit. nec si præpositionem et interiectionem, ut idem homo concidit. nec si etiam pronomen, ut homo cõcidit. Non tamen dico quòd non etiam ex pronomine & uerbo perfecta constet oratio, cùm dicimus, ego ambulo, tu ambulas. Tunc enim constat perfectio orationis, cum loco nominis sumitur pronomen, & uim nominis complet ordinatione. Quando autem loco nominis per se ponatur, & quando non, in partibus ostendetur consequẽtib. & quæ uerba ad nominatiuos coniungãtur solos, et quæ obliquos desiderent casus. Ante uerbum quoq; necessariò ponitur nomen: quia agere & pati substantiæ proprium est, in qua est positio nòminum, ex quib. proprietas uerbi, id est actio et paßio nascitur. Inest igitur intellectu nomi-

nominatiuus in ipsis uerbis, sine quo substantia significari non poterat. In prima quidem persona & secunda definitus, in tertia uerò quia innumerabiles sunt personæ tertiæ, infinitus, nisi excepta fiat actio. sicut fulminat, tonat, pluit. Ea enim quamuis non addamus nomen, definita esse uidentur, cum ad solum pertineant Iouem. Obtinuit itaq; usus, ut eiusdẽ uerbi nominatione, aliæ quoq; partes uerba uocentur, uel ex contrario illarum communem nominationem per excellentiam, hæc pars quasi egregria propriam possedit. Nõ irrationabiliter tamen illud quæritur, quare post nominis positionem non eam partem, quæ pro nomine ipso accipitur, ponimus, id est pronomen, quæ uice nominis cum uerbo continet orationem. de quo manifesta probatio erit hæc, quod uerborum quoq; causa inuenta sunt pronomina. Nomina enim tertiarum sunt personarum indicatiua, id est tertias indicãt personas: quippe quæ nomina substantiã & qualitatem uel generalem uel propriam significantia, similiter in omnib. poßint intelligi personis inesse. Omnis enim persona & generalis & specialis capax est substantiæ & qualitatis. potest enim homo esse, & qui loquitur, & ad quẽ loquitur, & de quo aliquis loquitur. et Cicero dici q loquitur, & ad quem loquitur, & de quo aliquis loquitur. Itaq; quia confusio infinitam faciebat personam, concesßit ad sibi aptam, id est tertiã. Vnde uerborum quoque tertiæ personæ infinitæ sunt. Nam prima & secunda & præsentes sunt tantum, et demonstratiuæ semper, & figuratè assumunt nomina, ut Vergilius ego, sicut et ille ego. possumus tamen etiam illud dicere, quoniam eorum, id

est nominũ positiones cum fiũt, neq; in persona indicatiua sunt, id est, loquentis, quod est suũ primæ personæ (neque enim sibi imponunt infantes nomina) neque ad ipsos pronũciãtes, nominationes facimus, quod est secũdæ personæ. ergo tertiæ sunt nomina psonæ. Verba aũt in trib. erãt personis. Ideoq; excogitabãtur pronomina in personas definitas discreta, et nominis positionẽ, et uerbi ordinationẽ, id est et substãtiã, et definitas personas indicarẽt, ut ego scribo, tu scribis. Et substãtiã enim significat loco nominis positũ pronomẽ, et personã uerbo sibi adiũcto, cõgruã indicat. Itaq; nihil prohibet in tertia persona dicere Aristarchus legit: quippe cum duæ tertiæ coniũgantur personæ. Non tamen ideo tertiæ pronominũ personæ supervacuæ sunt, quia possumus in tertia persona ponere nomina. Quare aũt in tertijs etiã personis inueniantur pronomina, in partib. ostendetur cõuenientib. Ergo si supradicta ratio uera est, manifestũ est quòd iure præponitur uerbũ pronomini, quòd uerbi quoq; causa excogitatũ est. Sed quod est maius, uerba personarũ, quæ per nominatiuũ intelligũtur, & sunt indicatiua, & absolutè accipiuntur. Qui enim pronũciat ambulo uel scribo, nõ ad discretionem alterius personæ definit: pronomina uerò nominatiui primæ & secundæ personæ ad discretionem alterius personæ excogitata sunt, ut si dicã ego scribo, tu legis, uel ego & tu scribimus, ille legit, tu & ille scribitis, ego lego: & si dicam ego & tu legimus, nihil ad dẽs ad cæteras oẽs psonas, discernitur. Nisi enim discernere aliam personã uelimus, non est opus nominatiui casus pronomina addere uerbo. obliqui enim casus pronominũ apud latinos absoluti sunt oẽs. Nã græci cõpositũ ἐμαυ-

τῶ absolutè dicunt, ἐμοῦ αὐτοῦ uerò discretiuè. Similiter ali, os casus obliquos. Absoluti aũt dicũtur, quib. licet et sine di- scretione aliarũ uti personarũ, et cum discretione. Sine di- scretione, ut, da mihi panem: en hoc nullam discretionem habet alterius personæ. Sin aũt dicam, da mihi panem, illi aũt uinum, discretionẽ feci, in quo ntũs maximè ualet, cũ additur uerbo, ut ego facio hoc, tu facis illud. cum enim per se facio, primã personã ostendat, & habeat in se uim nominatiui absolutã: tamen additio pronominis discretio- nem aliquam desiderat alterius personæ, ut ego lego, tu scribis. Terent. in Andria: Vos istæc intro auferte; Sosia adesdum. Idem in Adel: Ego eo intro, ut quæ opus sunt parentur: tu fac ut dixi. tamen etiam adiunctionem alte- rius recipit, ut ostendimus, personæ, ut ego & tu facimus. Participium etiam opportunè post uerbum ponitur, ex quo & nascitur: sicut de uerbo tractantes ostendimus, quòd necessariò translationes uerborum fiebant etiam in casuales figuras cum generibus quæ eis accidunt, cum uerba non possent consequentiam sui præsentare, ut eti- am per obliquos casus adiungi possent, & sine coniũctio ne consociari, ut me legente proficio, & legens proficio, pro lego & proficio. Manifestũ est autẽ, quòd ipsius quo- que positio nominationis, qua participium nominati- uum est, non bene seruaretur, nisi post nomen & uer- bum poneretur participiũ, cum ex eis utrisq; per con- firmationẽ pendens, ea pars accipiatur, quõ post masculi- nũ, & post fœmininũ eorum abnegatiuũ neutrũ. nisi e- nim præpositarũ partiũ patiamur priorẽ positionẽ, reli- quũ est, ut nec participiũ uocare poßimus, neq; etiã neu- trũ: quoniã duorum præpositorum generum sit abne-

gatiuum. Participium quoq; necesse est ex quibusdã præpositis partẽ capiens constare, sed neq; aliã rectẽ interponimus partẽ, id est pronomen, uel aduerbiũ, uel cõiunctionem, uel aliam aliquã, cum nullã ex earum proprietate partem capiat participiũ. Post participiũ græci articulum ponunt: quem nos, sicut in pronomine ostendimus, non habemus. Nam idem quod significat ὁ αὐτὸς, et qui ὅστις, quamuis uideantur quantũ ad interpretationes & præpositiuos & subiunctiuos habere articulos, tamen sicut latius docuimus, cum de pronomine tractabamus, non sunt articuli. hic uerò, & hæc, & hoc indubitãter pronomina sunt: quæ, nisi in declinatione nominũ, à grammaticis loco articulorũ nõ recipiũtur. nec mirũ cũ apud græcos quoq; articuli inueniantur loco pronominũ positi, ut apud Homerũ: ὁ γὰρ ἦλθε θοὰς ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν, pro οὗτος. ὁ γὰρ ῥα μάλιστα ἤνδανε κηρύκων, pro οὗτος. τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πόδας ὠκὺς ἀχιλλεύς, pro τοῦτον. quòd autẽ post participiũ pronomẽ seq debet, nõ est quæstio, cũ penè post nomen debeat poni, nisi propter supradictas causas. Apparet aũt etiã, quòd præpositio non primã habens positionem, neq; antiquiorẽ alijs dictionibus, post supradictas bene ponitur: unde neq; nominationẽ à propria aliqua significatione accepit, sed quia supradictis præponitur partibus, quæ si non ante sint, neque ea constare posset: quod etiam de participio diximus, ex quibus etiam ordinem accepit: scilicet cum modò per appositionem, modò per compositionem præponitur antedictis partibus. Ergo natura quidem posterior est, constructione uerò principalis. Aduerbium uerò quod uerbi est ui adiectiuum, positio, id est nominatio

quoque

quoq; eius ostēdit. Quō igitur in secūdo loco uerbū post nomen est, sic etiā aduerbiū in secūdo loco post præpositionem bene ponitur, quæ per appositionē dictionis uim sibi defendens præponitur nominibus, uel alijs casualib. Composita enim uim dictionis non habet, cōcidēs in eā partem cui adiungitur. Post supradicta uerò omnia coniunctio iure accipitur, cum nullū possit per se significare sensum absq; suprapositarum dictionū materia. quō corporum quoque uincula inutilia sunt, si non sint corpora quæ ab eis uinciantur. Possumus autē et amplioribus rationibus de ordinatione partium demonstrare: sed quia non de ea propositum nobis est, sufficiat hucusq; dicere. Illud etiam primum quærendum antequā de constructione singularū orationis partiū tractemus, quare interrogatiua dictionum in duas partes orationis solas concesserunt, id est in nomen & aduerbium. Et quare non in unū nomen & unū aduerbium, sed in ampliora, ut quis, qualis, uter, quātus, quot, quotus, quotenus, cuius: cuias, qualiter, qua, quò, ubi, quando, unde, quotiens, an hæc etiam est approbatio, principales duas partes orationis esse nomen & uerbum? quæ quando in noticia non sunt, habent de se interrogationem frequenter accipiendam? Inueniuntur autem in pluribus, sicut ostēdimus, et nominibus & aduerbijs propter rationem huiuscemodi: quòd in his solis dubitatio potest fieri substantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis. Nam substantiā alicuius suppositi quærentes, dicimus quis mouetur? quis ambulat? quis loquitur? cum manifestus sit actus. i. motus uel ambulatio, uel loquela, persona uerò agens incerta. Ideo subiunctiones nominatiuæ sunt appellatiuorū uel propriorū, propriorū nominib.

manifestantibus, etiam generale substātiā. Respondemus enim, uel homo ambulat uel equus, uel Trypho. in quo etiā homo intelligitur. uel etiā pars subijcitur: quæ pro nomine accipitur proprio, id est pronomen, quando dicimus ego. Et quia incerta erant accidentia præpositis nominib. (ipsū enim per se quis interrogatiuū nomē, substātiam solā quærebat, cui accidebat quale & quantū) excogitabatur etiam de ijs interrogatio, cum qualitatem quærentes dicimus qualis: quantitatem uerò quantus: numerū uerò quot, & quotus, & quotenus: & per deriuationē quæ apud græcos nō est, possessiuū, cuius cuia cuium: & gentile, cuiâs, cuius ntūm etiam cuiatis cōmuni genere proferebant antiqui. Plaut. in Pœnulo: Qui sit, quoiatis, unde sit, ne parseris. Quid est? quoiates estis, aut quo ex oppido? Idem in Menæch. Rogitant quoiates sit, aut ex quo oppido. Ergo si prænoscitur quid sit, id est si de substantia sciamus, & qualitatem quærimus, tunc supradictis utendum est, utputa, quis legit? Trypho. qualis? sapiens uel doctus. uter, grammaticus an orator? & in omnibus quærendis, quæ possunt accidere per adiectiuam significationem eis, quæ ad interrogationem quis referuntur nomina. Est tamen & cum substantia & qualitate in ore posita, & in alijs coaccidentibus additur interrogatio, pertinens ad proprietatem nominis, ut si dicam, quis est ille Romanus, formosus, & magnus? possum enim uidens aliquem, scire eius & substantiā, et gentem, et qualitatem, et quantitatem: proprietatē uerò solā quærere. qđ ostendit Vergil. in 6. Atq; hic Aeneas (unà namq; ire uidebat Egregiū forma iuuenē, & fulgentibus armis, Sed frons læta parum, & delecto lumina uultu)

Quis

Quis pater ille, uirum qui sic comitatur euntem. Et substantiã enim & qualitatẽ uidẽs, & quantitatẽ, tamẽ proprietatẽ quærens quis dixit. Aduerbia quoq; referuntur ad ignotos uerbi affectus, uel per qualitatẽ, cum dicimus qualiter legit, reddẽtesq; ei aduerbiũ, quod adiectiui uice fungitur uerbo: respondemus bene, rhetoricè, sapienter. Sin aũt nõ qualitatem quærimus, sed tempus in quo actũ est aliquid, dicimus quando? eiq; iterũ redditur heri, nuper, pridem. Vel locum in quo aliquid geritur, ubi? quo? qua? unde? Sed ubi in loco, quo ad locũ, qua per locũ, unde de loco significat. Videmur tamen etiam substantiam ipsius actus quærentes dicere, quid agit? cui respõdetur, nil, uel currit, uel loquitur. Quõ & quantitatẽ quærẽtes dicimus, quantum currit? multũ uel parũ. Causam quoq; quærentes, interrogatiuis utimur, ut cur? quare? Numerũ etiã, ut quotiens? ad quod ex omnibus numeris aduerbia reddi possunt, ut ter, quater, & reliqua. Præterea totiẽs & aliquotiens, & sæpe sæpius sæpißimè, quæ sunt infinita. Quamobrem igitur præpositiuæ partes, id est, interrogatiuæ, uel nominatiuæ fiant, uel aduerbiales, ostendimus: quarum de constructione in sequentibus demonstrabitur. Ergo quia reliquæ partes orationis, ad nominis et uerbi constructionem referuntur, ex quibus etiam nominationem habuerunt, oportet de singulis tractare, id est & de eo quod in loco sumitur, uel assumitur, ut pronomen loco nominis, ut ego feci, assumitur nomini, ut Vergilius scripsit Bucolica, ipse scripsit etiam Georgica. & de eo quod assumitur solum, ut aduerbium uerbo, & coniunctio uerbo & nomini. Et præterea de participio quod loco uerborum sumitur, & cum uerbis assumitur.

mitur. Sed quoniam Apollonius de cõstructione, id est περὶ συντάξεως, scribens ab articulis, qui nominib. adhærent, cœpit: nos quoq; ab eis quæ loco articulorum sumi possunt apud nos, incipiamus. Articulus secundũ noticiã suppositorum demonstrat. Si enim dicã ἄνθρωπος ἦλθεν, primã noticiam ostendo: sin ὁ ἄνθρωπος ἦλθεν, secundã. deficit autem præpositiuis articulis lingua latina. Nam pronomẽ hic, quòd grammatici in declinatione nominũ loco præpositiui (ut dictũ est) ponunt articuli, nunquam in oratione sensum articuli habet. unum solũ pronomen compositũ inuenitur apud nos τὸ idẽ, quod secundã noticiã eiusdem personæ significat, cuius interpretatio apud græcos cum præpositiuo articulo relatiuũ pronomen habet ὁ αὐτός. Et apud illos quidẽ duæ partes orationis sunt, ὁ αὐτὸς, ὁ quod est articulus præpositiuus, et αὐτὸς quod est pronomen relatiuum. Apud nos uerò una pars est cõposita ab is & demũ, per apocopen um, quõ exin pro ex inde, & dein pro deinde. Qui uerò (quod interpretatur ὅστις, quod est subiunctiuus articulus cũ nomine infinito apud illos, apud nos uerò una pars est & simplex, quæ relatiua est τοῦ quis, infiniti uel interrogatiui) potest subiunctiui loco articuli accipi, quomodo & græci τὸ ὅστις frequentißime ponunt loco ὅς articuli subiunctiui, nisi in diuidendis. In illis enim nec nos qui, nec illi ὅστις referunt: Sed illi articulis subiunctiuis utuntur, nos uerò pro nominibus uel nominibus, ut τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσὶν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ πονηροί. Nos dicimus hominũ hi sunt boni; illi mali: uel alij sũt boni, alij mali. Αἰαντοιν ἀμφοτέρων, ὁ μὲν τελαμῶνος, ὁ δὲ οἰλέος υἱὸς ἐγένετο, duorũ Aiacũ, alter Telamonis, alter Oilei filius fuit: uel hic Telamõis, ille Oilei filius fuit.

fuit. Et sciendum quòd in huiuscemodi cõstructione diuiduorũ, si per præsumptionẽ, id est, κατὰ πρόληψιν præponitur plurale uerbũ ad utrũq; sequẽs, licet ntũm anteferre, ut Aquilæ deuolauerũt, hæc ab oriẽte, illa ab occidẽte. Sin ad ea quæ diuidũtur, singulariter uerba cõsequantur, gtũm oportebit præponi pluralẽ diuidendũ, ut aquilarũ altera deuolauit ab oriente, altera ab occidente: & è contrario quam supra dictũ est, si singulare uerbũ præponatur, licet nominatiuo uti, ut genus humanũ est partim bonũ, partim malũ. quod si gtũs præferatur ad id qđ diuiditur, necesse est uerbũ ad ea quæ diuiduntur præferre siue sint illa pluralia, siue singularia, ut generis humani hoc est bonũ, illud malũ. et generis humani, hi sunt boni, illi mali. nec mirũ hoc fieri, cũ uerbũ siue præpositũ siue cõsequens, iure sibi exigat ntũm. Itaq; si & quod diuiditur, & illa in quæ diuiditur, uolumus per obliquos casus proferre, necesse est participio uti, quod loco uerbi accipitur obliquis adiungendũ, & transitionẽ facere, ut aquilarũ uolantium, alterius ab oriente, alterius ab occidẽte, similis est celeritas. uel per datiuum, aquilis uolantibus huic oriẽs, illi relinquitur occidẽs. et per actũm, aquilas uolãtes hãc oriẽs, illã misit occidẽs. Autoritas tamen ueterũ est, quãdo pro gtõ plurali ntũm præponit, quamuis ad sequentes res, id est diuisas, singulariter uerba reddãtur, ut Home. οἱ δύο μὲν σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. Cum ars exigeret gtũm dicere, id est, τῶν δὲ δύω σκοπέλων, pro eo nominatiuo est usus. Similiter si quis dicat, duo fratres, alter maior, alter minor est, uitium facit. debet enim dicere, Duorũ fratrum alter maior est, alter minor. &, duorũ oculorũ alter dexter, alter sinister

ster est, non duo oculi, alter dexter, alter sinister est. Liui *us in 41.* Periti religionũ iurisq́; publici, quando duo ordinarij consules eius anni, alter morbo, alter ferro perijsset, suffectum consulem negabant rectè comitia habere posse. Sed interest etiam hoc inter ὅς articulum subiunctiuum, & qui: quoniã apud illos ὅς etiam loco pronominis accipitur demonstratiui οὗτος, quod significat apud nos hic, ἀόριστον quoq; hoc idem τὸ ὅς nominant μόριον, id est infinitam particulã, quando pro ὅστις accipitur, quod propriè est apud nos qui, ut qui interficiat tyrannũ, præmium accipiat. & necesse est eandem hanc esse partem orationis, quam quis, cum etiam obliqui in omnibus simi les sint eorum casus, absq; accentibus. Et qui quidem pro quis infinito uel interrogatiuo accipitur: quis uerò pro relatiuo nunquam. Quõ ergo qualis et quãtus, siue inter rogatiua sint, siue infinita, siue relatiua, quamuis mutẽt accentus, nõ sunt diuersæ partes, sic neq; supradicta. Sed latius de eorum potestate, cum de pronomine scribebamus, tractauimus. Hoc idem, id est qui, quotiens subiungitur noĩ, quomodo ὅς apud græcos, necesse est non soliũ ad nomen præpositũ, sed etiam ad ei subiunctum alterũ uerbũ proferri, ut uirum cano, qui uenit. Sin ntõ ntũs adiũgitur, ad eandẽ personam uerba referũtur, ut homo uenit qui scripsit. Sin duo obliqui sunt, ad aliam personam trãsitio fit uerborum, uel in se reciprocatur, ut hominẽ quẽ uitupero accuso, & memet quem uitupero accuso: Sin alterũ fit nominatiui, alterum uerò obliqui, ad nominatiuũ non fit transitio uerbi ab alia persona ad aliam: ad obliquũ uerò fit, ut homo uenit quem accuso, uel hominis q uenit misereor. Omnia tamẽ quæ in trãsitione fiunt, possunt

ſunt etiã in reciprocatione fieri, quõ qui, & eius obliqui omnes ad nominatiuos omnium caſualiũ bene referuntur, ut Virgilius qui ſcripſit, Virgilius cuius ſcripta extant, Virgilius cuius gloria contingit, Virgilius quem laudant, Virgilius quo docente bene proficitur. Sic & ex cõtrario ntõ eius omnes aliorum caſus bene adiunguntur, ut qui ſcripſit Bucolica, Virgilius poeta magnus fuit. qui ſcripſit Aeneida, Virgilij ſunt Georgica. qui ſcripſit Aeneida Virgilio gloria contingit. qui ſcripſit Aeneida Virgilium laudo. qui ſcripſiſti Aeneida, Virgili uiuis memoria. qui ſcripſit Aeneida Virgilio florent ſtudia. Licet aũt & præpoſtere hæc dicere. Sciendum tamen quòd per ellipſim aliorũ caſualiũ hæc ſæpe inueniuntur relatiua, ut Ter. in And. Ita tũ diſcedo ab illo, ut qui ſe filiã Neget daturũ. deeſt. n. ut ab eo qui neget. & uenit, cuius cauſa eſt. deeſt iſte. & exigit cui debeo. & minatur quem timeo. & floret quo ualeo. In omnibus. n. ſubaudiendus eſt nominatiuus. Nam uocatiuum relatiua non habent. Qualis quoq; & quantus, et quot relatiua, per defectionẽ talis, & tantus, et tot, frequenter inueniuntur. Nec mirũ relatiuis poſitis, quæ ſecundã cognitionem ſignificant, etiam antecedentia uel redditiua intelligi, licet non ſit dicta, ut qualis Homerus, fuit Virgilius: ut in 2. Aen. Millia quot magnis nunquam uenere Mycenis. Hor. in Epodo: Senẽ, quod omnes rideant adulterum, Latrent ſuburbanæ canes Nardo perunctum, quale non perfectius Meæ laborauerunt manus: pro tali, quali non perfectius. Et nota figuram, quòd pro nominatiuo, uel accuſatiuo, uel ablatiuo, ſolũ poſuit ntũm, quomodo & Terẽtius (ut ſuprà dictum eſt) in And. Ita tum diſcedo ab illo, ut qui ſe filiam neget

daturũ. Horat. in 1. Serm. Occurrũt animæ, quales neque candidiores Terra tulit. pro tales animæ, quales candidiores neq; terra tulit. Relatiua aũt nisi sint posita, intelligi minimè possunt, nisi in demõstratione. tunc enim & sine relatiuis possumus redditiua proferre, ut si ostendentes Virgiliũ, dicamus, talis fuit Homerus uel Thesea demonstrãtes, dicamus, tantus fuit Hercules. Huic nomini, id est quis, quod est interrogatiuum uel infinitũ, redditur qui relatiuum, ut quis scripsit Bucolica? quis etiam Georgica? Hoc tamen idem quis interrogatiuum, proprio quoq; nomini adiungitur, cum uerbis substantiuis uel uocatiuis similem uim habentibus. Et pronomen etiam redditur huic. Quis est Trypho? uel quis nominatur Trypho? ego uel tu, uel ille, uel econtrariò cum pronomine adiunctũ τὸ quis. nomen desiderat sibi reddi. Quis est ille? uel quis ille uocatur? Achilles. et manifestum est ex hoc quoque, quòd quando nomini adiungitur, substantiam definitã in aliqua certa persona quærimus suppositi. Hanc .n. solã ostendunt pronomina, quorum demonstratio sibi quoq; accidentia consignificat. unde ad omne suppositũ pertinent. Quando uerò pronominib. iungitur quis, substantiã quidem intelligimus, non etiam proprietatẽ qualitatis, quæ nomine explanatur. Et est manifestum, quòd loco propriorũ nominũ pronomina accipiuntur, cum ex eorum interrogatione propria intelligũtur. Cũ enim dico, quis es tu? uel ille? sine dubio de quibusdam finitis hoc dico substantijs, in quibus etiam proprietates desidero scire. & cum à proprijs quoq; pronominatiuæ redditiones fiunt, ut quis est Trypho? ego, uel ille. Cum autẽ per se quis ponitur interrogatiuũ, potest uerbo cuicunq; ad-
iungi,

iungi, ut quis ambulat? quis loquitur? quis legit? & si pronomen redditur, non eget altera interrogatione: sin uerò nomen potius, eget altera interrogatione, propter multorũ similitudinẽ nominum, ut quis currit? Aiax. qui Aiax? Telamonius, uel Locrius. Qui uerò dicit, qualis homo uicit? de hominis qualitate adiectiua dubitat, cũ substantiã atq; actũ cognouerit. Qui aũt dicit, quis homo uicit? generalem quidem scit substantiam et qualitatẽ personæ, specialem autem desiderat, quæ proprio redditur nomini, ut quis homo uicit Pompeiũ? Cæsar. Cum uerò dico, quid est animal rationale mortale? speciẽ mihi uolo manifestari, id est hominẽ. quæ quãuis uideatur esse cõmunis omniũ hominũ, tamen est etiã propria ipsius speciei incorporalis. Qui uerò interrogat, qualiter homo uicit? de homine nõ dubitat, sed de modo actus. Et nomini quidẽ tam substantiua quàm uocatiua adiunguntur uerba, pronomini uerò tantum substantiua, quia in his quæ nominãtur, inest substantiuũ, ut Trypho sum, Trypho uocor. Nõ tamẽ substãtiuis, quæ sunt pronomina, inest propria positio nominũ, id est uerba uocatiua. Nemo enim dicit, ego nominor, uel tu uocaris, uel ille nuncupatur, ad pronomen referẽs uerba: quõ Trypho nominor, uel Cicero uocaris, Virgilius nũcupatur, bene dicimus. Nec mirũ, diuersæ potestatis uerba diuersis conuenire constructionib. cũ uoluntaria (id est affectiua) quoq; uidemus sol re infinitis adiungi, ut uolo legere, cupio scire, studeo discere. Quæritur hic, quamobrem est, cum nominatiuæ interrogationes ꝑ nomina soleant fieri, non etiam uerbales fiant per uerba. Ad quod dicendum, quod nominũ quidẽ et substãtiæ qualitates et quantitates et numeri, et omnia substantijs accidentia,

dentia, in his ipsis sunt speciebus nominũ. substantiæ, ut animal, homo: qualitates, ut bonus, prudẽs: quãtitates, ut maximus, paruus: numeri, ut multus, modicus, paucus. Itaq; *sunt nomina generalẽ significãtia uel substantiã, uel qualitatem, uel quantitatẽ, uel numerũ, quæ necessaria & infinita sunt: quippe cũ omnia suarũ generaliter specierum comprehendãt in se nomina. unde quidam ea et pronomina esse existimauerũt, quia generaliter pro omnib. alijs accipiũtur nominibus, quõ et pronomina. Sed pronomina et finita uolũt esse, et loco propriorũ accipiũtur, et substãtiã solam sine qualitate significãt, quantũ in ipsa uoce est eorum: cum supradicta generalia nomina penitus sint infinita confusione omniũ sub se specierũ.* Itaq; *eis utimur ad speciales interrogationes substantiæ, uel qualitatis, uel quantitatis, uel numeri. Substantiæ, ut quis: qualitatis, ut qualis: quantitatis, ut quantus: numeri, ut quot. Verba uerò generalem substantiã, uel qualitatẽ, uel quantitatem, uel numerum per se significare nõ possunt. ideóq; quemadmodum officio adiectiui fungũtur aduerbia ad significandã uerborum qualitatem, uel quantitatẽ, uel numerũ, uel tempus, uel locum: sic etiã ad generales eorũ interrogationes eadẽ accesserunt. Quõ igitur nominũ substantiam quærentes, quis dicimus: sic etiam uerbi actum, uel paßionem quærentes, quid agit uel quid patitur dicimus. cum enim deficiunt aduerbia, loco eorum subeunt nomina, ut Ter. in* Eun. *Quid agitur? statur. Qualitatem uerò cum quærimus, qualiter dicimus, uel quomodo, uel ut* Hor. *in 2. Serm.* Vt *Nasidieni iuuit te cœna beati? Quãtitatẽ uerò, quantũ.* Numerũ, *quotiens.* Et *notãdum quod non solum aduerbia, sed etiam nomina loco aduerbio-*

rum,

rum,ut dictũ est, posita frequentissimè inuenimus cũ uerbis. Et quomodo supradicta generalia nomina sunt infinita,uel interrogatiua, uel relatiua,uel redditiua:sic aduerbia quoq; inueniuntur,ut nomẽ infinitum quis & aliquis,aduerbium aliquo,et aliunde,& alicubi, & aliquà. Nomẽ interrogatiuũ & relatiuũ,qualis ποῖος καὶ ὁποῖος, et quot, πόσοι καὶ ὁπόσοι. Similiter et aduerbiũ interrogatiuũ et relatiuũ qualiter,ποίως καὶ ὁποίως,uel πῶς καὶ ὅπως, quotiens ποσάκις καὶ ὁποσάκις. Nomen redditiuũ, talis & tot, aduerbiũ taliter & totiens. Et quemadmodũ interrogatiua nomina generalẽ accentuũ legẽ seruãt,relatiua uerò in fine accuuntur:sed in cõtextu orationis præposita,ipsum quoq; acutũ in grauem cõuertunt,ut qui,cuius, cui,qualis,quãtus:sic aduerbia qualiter,quotiẽs. Lucã.in 1. Qualiter expressum uẽtis per nubila fulmẽ. Idẽ in eod. cursumq; furoris Teutonici: quotiẽs Romã fortuna lacessit, Hac iter est bellis. Hoc idẽ etiã localia et tẽporalia seruãt aduerbia,quæ oẽs generaliter species localiũ uel temporaliũ,tam aduerbiorũ quã nominũ sibi subiũgũt, quæ tã interrogatiua sunt quàm relatiua, quatuor differẽtias habẽtia ad locũ,ut quo:in loco,ubi:de loco,unde:per locũ,quà. Hæc.n.quoq; relatiua quidem grauantur per oẽs syllabas,quando præponuntur alijs dictionib.quõ & supradicta nomina,de quib.in libro qui est de accentib. latius tractauimus. Nec mirum tamen aduerbia in interrogatione uerborũ poni, quæ loco adiectiuorum eis sunt. Quomodo enim dico,bonus homo, celer equus, sapiens uir,sic dico,bene uiuit,celeriter currit, sapienter disputat.cũ & pronomina,quæ loco nominum sunt,ad interrogationes nominatiuas soleant loco nominũ reddi, ut quis

dixit? Virgilius, uel Homerus, uel ego, uel tu, uel ille. Et sciendũ quòd omnibus penè dictionib. possumus interrogatiuè uti, sed eisdẽ sufficienter respondetur nomine uel aduerbio negatiuo uel cõfirmatiuo, ut si interrogẽ, homò est ille? et respondeas, homo est, uel, legit? ne? legit uel nõ, uel etiam. doces? uel, doceris? et doceo, et doceor, uel non, uel etiã aduerbiũ confirmatiuũ. Supradictis uerò nominib. uel aduerbijs, quia generaliter oẽs in se species comprehẽdũt, omnib. sibi subiectis specieb. bene respõdetur, ut si dicã, quis est ille? potest ad hoc omnis substantiæ species respõderi, quæ est supposita interrogatiõi, ut homo, equus, coruus, piscis. Similiter si dicam qualis, oẽs species qualitatis huiuscemodi interrogationi bene redduntur, ut bonus, malus, albus, niger, et similia. Similiter quãtus interrogãtib. oẽs species quãtitatis aptißimè subiunguntur, ut lõgus, breuis, magnus, paruus, et similia. Numeri quoq; oẽs si interrogatiuæ proferantur, quot? congruè referũtur, ut quot homines? tres, decẽ, mille, et similia. Similiter possessiuũ infinitũ, cuiuscuia cuiũ, ad oẽs species possessiuorũ pertinet, ut si dicã, cuia est filia hæc? rectè respõdeas, mea, uel tua, uel illius, uel Priameia, uel Euãdria: Necnõ etiã infinito cuias gẽtili, opportunè respõdemus noĩbus cunctis gentilibus, ut cuias est iste? si quis interroget, peritè respondetur, nostrâs, uestrâs, uel græcus, Romanus, Syrus, et similia. Sic igitur etiam aduerbiorum supradictorum ad omnes species sibi subiectas intẽdere possumus interrogationẽ, ut qualiter interroganti, respondeo, bene uel malè, uel citò, uel tardè, & similia. Quotiẽs uerò interroganti, semel, uel bis, uel centies, & similia subijcio. Sic etiam localia, si interrogem quò? respondes

huc,

huc, uel illuc, domum uel militiam, Romam, uel in Italiam. Si uerò ubi, respondes hic uel illic, domi uel militiæ, Romæ uel in Italia. Si uerò quæratur unde, respondes hinc uel illinc, uel militiæ. Si quæratur, quà? respõdes huc uel illac, domo uel militia. Non solum enim aduerbia huiuscemodi localibus interrogationibus, sed etiam omnia nomina locos significantia licet subijcere. Ad locos quidem præcedente quò: in locis uerò, ubi: de locis uerò, unde: per loca, quà. Eodem modo & temporalia inuenis. Infinitum aliquando, interrogatiuum & infinitũ & relatiuum quando, ad quod omnia non solum aduerbia, sed & nomina temporalia bene respondemus, ut quando? hodie, heri, cras, ante decem dies, & similia. Appellatiua quoq; nomini finito, quòd est quis, solent subiũgi, sed magis generalia aut specialia, ut Quis inuenit literas? homo. quis utilis est aratro? bos. quis natat in mari? piscis. Sed uidetur hic quoq; res indiuidua esse, cũ de ipso generaliter animali est interrogatio. Similiter si dicam multis præsentibus, quis est de nobis grãmaticus? quis orator? quis medicus? & respondeatur, ego quidem sum grãmaticus, tu orator, ille medicus, loco propriorũ hic accipiuntur nominũ, cum de propria substantia uniuscuiusq; personæ, quã ipsa habet grammatica, uel rhetorica, uel medicina, respondetur. In diffinitionibus quoq; solet ad interrogationes omniũ rerum, quæ diffiniri possunt, neutrum substãtiuum præponi, & multa appellatiua differentiarum nomina ad id referri, ut quid est animal? substantia animata: & per conuersionem, quid est substantia animata? animal. Quid est homo? animal rationale mortale. Et per conuersionem, quid est animal rationale mortale?

 homo.

homo. Idē licet facere per omnes diffinitiones. quãuis quã tũ ad generales et speciales formas rerũ, quæ in mente diuina intelligibiliter cõstiterunt, antequã in corpora prodirent, hæc quoq; propria possint esse, quibus genera uel species, naturæ rerũ demonstrantur. Est præterea notandũ, quòd tã nomina infinita, quàm aduerbia, si generalē habent pronunciationē, colligentē uniuersalitatē numerorũ, de quibus loquimur, geminantur apud latinos, uel assumunt cunq;, ut quisquis, uel quicunq;, qualisqualis, et qualiscunq;, quantusquantus, quantuscunq;. Terent. in Adel. Tu quantusquantus es, nihil nisi sapientia es: pro quantuscunq;, quotquot & quotcunq;. Horat. in 2. Serm. Viuere Vertumnis quotquot sunt natus iniquis. utut et utcunq;. Terent. in Phorm. Vtut hæc sunt. ubiubi & ubicunque, undeunde & undecunque, quaqua & quacũq;. Inter aliquis & ullus, & alicubi et usquam, & aliquando, & unquã hoc interest: quòd aliquis & alicubi & aliquando absolutè proferuntur, ut aliquis uenit ad me: similiter & alicubi fuimus, id est in aliquo loco: & aliquando contingit, id est, in aliquo tempore. Sin autem dicam ullus, pendet ex infinito omnium numero: necesse est enim ullus omnium intelligere, et cunctos posse numeros ad hoc referri, nec incongruè diminutiuum esse unius dicitur. & uidetur hoc ad aliquid esse quō summus et imus, primus & ultimus, ad omnia dicuntur, tam locis, quàm temporibus, uel ordinibus subiecta, uel super posita. similiter usquam ad omnia loca refertur, & unquã ad omnia tempora. Et sciendũ quòd cõposita quoq; eorũ abnegatiua sunt omnium generaliter, quæ per ea possunt significari, ut nullus omniũ deorum uel hominũ, uel eorũ quæ sunt,

sunt, id est quæ cadunt sub nomine. Similiter nusquã omnium locorũ est abnegatiuum, & nunquam omnium tẽporũ. Eandem habent differentiã, ad simplicia infinita, illa quæ cõponuntur ex eis geminatis, uel quæ assumunt cun que, ut quis infinitũ, ad unum per se intelligendum pertinet. Hor. in 2. Serm. Et leporum auulsos, ut multò suauius, armos, Quàm si cum lũbis quis edat: pro aliquis. quisquis uerò uel quicunq; ad uniuersos confuse dicitur. Similiter & quot certum desiderat numerum: quotquot uerò, uel quotcunque ad uniuersos confuse dicitur. Et quis quidem simplex, potest & infinitum & interrogatiuum esse, compositum uerò ab eo aliquis tantummodo infinitum. Similiter aduerbia quò, ubi, unde, quà, & quãdo, possunt & interrogatiua & relatiua & infinita esse. Verg. in 10. Aspera quis natura loci dimittere quando Suasit equos: quando pro aliquando. Aliquò uerò & alicubi, & alicunde, & aliquà & aliquando, sine dubio infinita sunt tantũ. Et quis uerò quòd est substantia infinitũ, pro qualis & pro quantus inuenitur. Qualis uerò & quantus pro quis, non. Vergil. in 4. Aen. Quis nouus hic nostris successit sedibus hospes: quis pro qualis. Idem in 6. Qui iuuenes quantas ostendant aspice uires: qui pro quales. Similiter aduerbium qui, quod est à nomine substantiuo quis, pro qualiter accipitur. Qualiter uerò pro qui, cuius propria significatio est propter quod non accipitur. Terent. in And. Quis tibi uideor? miser æquè atque ego: quis pro qualis dixit. Idem in Phor. Quot me censes homines iam diuerberasse usq; ad necem, Hospites, tum ciues? quo magis noui, tanto sæpius: quo pro quanto. Idẽ in Eun. Qui istuc? qui pro quomodo.

Idē in Andria: Quid quia te noui qui, id est propter quid. Et hoc tamen & alia quoq; omnia aduerbia interrogatiua ad multas tendunt species interrogationum, quō & supradicta localia & temporalia. Et sunt eadem & relatiua, ut cur, quia, διατί, ἢ διότι. Horat. in 1. Carm. interrogatiuè: Cur apricū oderit campū? Idē in eodē relatiuè: et altis urbibus ultimæ Stetere causæ cur perirent Funditus. cur διότι. Idem in eodē: neu miserabiles Decantes elegos, cur tibi iunior Læsa præniteat fide. cur διότι. Quia nam similiter. Vergil. in 5. interrogatiuè: Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nymbi? quia διατί. Terent. in Adelphis: Quia præter spem euenit. relatiuè dixit διότι. Omnes enim species causarum eis respondentur, quomodo illis omnes localium uel temporalium aduerbiorū uel nominum. Quæ uerò non ad diuersas pertinent species, aduerbia interrogatiua esse non possunt, ut hortandi eia, uocandi heus, respondendi hem, & similia. Inuenitur tamen quisq; pro quicunq;, qualisq; pro qualiscunq;. Similiter aduerbia quoq; pro quocunq;, quaq; pro quacunque, quādoq; pro quandocunq;. Quorsum quoq; ex quo & uersum compositum, tam interrogatiuum, quā relatiuum & infinitum esse potest omnium localium ad regionem aliquam uergere demonstrantium, ut si interrogem, quorsum uadis? bene redditur horsum, istorsum, sursum, deorsum, dextrorsum, sinistrorsum, orientem uersus, occidentem uersus, & similia. Idem & relatiuum est cum grauatur, ut si dicam quorsum ille ierat, & ego iui. & infinitum, ut quorsum ille uadit, & tu uade. Quoad quoq; & infinitum & interrogatiuum & relatiuum est, accipitur enim pro quousq;, & pro quando,

quod

quod triplicem habet significationem, ut ostendimus. Terent. in Phormione: Quid senem quoad expectatis ueſtrum? Interrogatiuè dixit. Idem & relatiuum eſt, ut Quoad iuſsiſti, parui. Et infinitum, ut quoad libet ſcribo. Similiter quouſq; uſq; ad quod tempus, uel uſq; ad quẽ locum, & interrogatiuum & relatiuum & infinitum poteſt eſſe. Interrogatiuum, ut Cicero in 1. Inuect. Quouſque tandem abutere Catilina patientia noſtra? Relatiuũ, ut quouſque uiſum eſt doctori, didici. Infinitum, ut quouſque uideatur tibi, uenio. Et localia quidem aduerbia pro temporalibus frequentiſsimè ponunt autores: temporalia uerò pro localibus nunquam. Vergilius in 5. Hic patris Aeneæ ſuſpenſam blanda uiciſsim Gaudia pertentant mentem: hic pro tunc. Idem in 2. Aeneid. Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto. Inde, pro poſtea, & deinde.

DE PRONOMINVM
conſtructione.

Voniam de his quæ loco articulorũ accipi poſſunt apud Latinos, in ſupradictis oſtendimus & de generaliter infinitis, uel relatiuis, uel interrogatiuis nominibus, quæ relationis cauſa Stoici inter articulos ponere ſolebant, & de aduerbijs quæ uel ex eis naſcuntur, uel eorum diuerſas ſequuntur ſignificationes: conſequens eſſe exiſtimo, de pronominum quoque conſtructione diſſerere. Articuli enim cum nominibus in oratione accipiuntur, ea uerò pro nominibus. Neque apud græcos tamen pronomina demonſtratiua, quippe præſentes oſtendentia perſonas, quæ in prima ſunt cognitione articulorum, capacia eſſe poſſunt præpoſitiuorum, quibus latinitas caret,

caret, sicut docuimus. Et manifestũ est, quòd ideo et casus recipiunt pronomina, ut pro toto noĩe subeant, id est pro omnibus eius casibus, personarumq́; omnium discretiua sunt, ut quod deest nomini, id est personarũ discretio, ea loco illorũ prolata compleant. & nominis quidẽ habent casus, uerbi uerò personas. Itaq; undiq; declinantur, duas generales declinationes assumentia, unam nominis, alterã uerbi. nec per cõfusionẽ, sed per aptißimã partitionẽ. Terminationi enim miecerunt casualem declinationem, principio uerò personarũ diuisionem. Est enim planum, quòd si in eadem parte duæ fierent declinationes, contingebat casus mutationẽ impedimento fieri personarum discretioni. Et contrà personarum trãsitione corrumpi casuum proprietatem, quare casum quidem discernens efficit, mei mihi me: personam uerò mei tui sui: personã uerò & casum mei tibi se. et in omnibus definitum est supradictis, id est personis & casibus, in quibus etiam numeri manifestantur propter distributionẽ, quæ in utramq; partem eorum discesßit, id est principium & finẽ. utraq; tamen declinatio; tam casuum quã personarũ ad proprias partes absistens, id est ad nomen & uerbũ, fine utebatur, ut bonus bona bonum, boni bonæ boni, scribo scribis scribit. Non arbitror autem necessarium esse si quis quærat, quare in pronomine nõ cõcedebatur personis magis terminatio, quemadmodum in uerbis, quã principium? quia oportebat semel uni concedere parti finem, & si est dicendum rationabiliter, casuali. quippe cum prius est nomen uerbo, quemadmodũ ostendimus. Et manifestũ quòd eius proprietas, id est casus iure obtineat finem. Praeterea pronomẽ est, quod pro nomine accipitur, ut imitatur

nomen.

nomen. Et certũ quidem accidens est eius significationi, id est substantiæ, quæ innascitur, persona. & si terminatio obtinet maximè partes orationis, finis autem pronominis casus est, obtinebit per finem ut pronomen uocetur: quippe quo imitatur nominis proprietatẽ, id est casum, quamuis etiã uerbi subit proprietas, id est persona. Oportere aũt iudico antequã de singulorũ constructione pronominum dicã, differere de eorum proprietatibus ex quib. manifestum tradẽdæ fiat documentũ cõstructionis.

Quoniam igitur prædictum est de præcipua & singulari demonstratione pronominis, quæ fit in utraq; parte, in principio personarum, in fine casuum, de cæteris uideamus. Apud græcos alia sunt demonstratiuorũ pronominũ absoluta, alia discretiua. Absoluta dicuntur, quæ non egent alterius adiunctione personæ, quæ ἐγκλιτικὰ, id est inclinatiua apud illos sunt, ut εἶδόν με, ἐλάλησέ μοι. Discretiua sunt, quæ egent adiunctione aliarum personarum, quæ ὀρθοτονούμενα uocant, ut εἶδον ἐμὲ ἢ ἐκεῖνον. Necesse est enim aliam inferre personam, quõ in comparatiuis nominibus, necesse est ad alias ea fieri personas. Absoluta uerò, id est positiua per se proferuntur. Apud nos aũt pronomina eadẽ, & absoluta & discretiua sunt. Absoluta, ut uidet me. discretiua, uidet te, uel me, illum aũt non. Ntũs tamen primæ uel secundæ personæ pronominũ si uerbo iungatur, quia uerbum per se absolutam magis personam significat, plerunque discretiuus est, ut ego dico, ille autem non. Accidit pronomini relatio in tertia persona, per quam prædicta nomina per recordationem pronominantur, id est per pronomen significantur, ut Iupiter postquam Troas, & Hectora nauibus

appu-

appulit, ipse reiecit oculos claros. Et sciendum quòd demonstratiua pronomina nō aliquorum prædictorum loco nominum, quomodo relatiua: sed eorum quæ proferri demonstratiuè non possunt, accipiuntur. Relatiua uerò prædictorū quidē loco nominū, sed quæ iterū accipi non possunt. si quis enim pro ipse reiecit oculos claros, ponat iterum, Iupiter: nō colligit duas orationes ad Iouem, sed quasi principium alterius facit orationis. potest autē proprium nomen, & ad diuersas proferri personas, ut si dicam, Aiax uenit ad Troiā, Aiax fortiter pugnauit contra Troianos: dubium est, an de eadem dicam persona, cum duo eiusdē nominis fuerint: ad quos supradicti actus pertinere possunt. Sin autem dicā, Aiax uenit ad Troiā, idē fortiter pugnauit contra Troianos, de una intelligo persona. In omnibus igitur relatiuis pronominibus una eademq; est oratio ex supradicto nomine pendens. Licet autem pro relatiuis pronominibus nomina ponere, et orationem mutare, ut Iupiter tonat, Iupiter fulminat. Hæ enim orationes singulæ per se possunt proferri, & inuicem cōuerso ordine præposterè dici, cum non ad priorē refertur secunda, quod facit pronomen relatiuum, quod ad prædictum nomen refertur. Quotiens uerò ille uel hic non ostendendum ante oculos aliquid referunt, oportet intelligere, quòd eorum demonstratio ad intellectum refertur. itaq; quædam sunt oculorum demonstratiua, ut ego & tu: quædam & oculorum & intellectus. oculorū, ut hic uir, hic est tibi, quem promitti sæpius audis. intellectus, ut Hic pietatis honos? sic nos in sceptra reponis? Præterea sola pronomina diuersis uocibus diuersas tertias faciunt personas, cum uerba una uoce ad plures per-

personas pertineant tertias. Dicimus enim, scribit Probus aut Seruius, uel quicunq; potest hunc actũ suscipere, non tamen hoc etiam in pronominibus. nã relatiua quidẽ sunt ipse uel is uel sui, quod primitiuum est. Demõstratiua uerò hic iste & ille. Sed interest quòd ille spacio longiore intelligitur, iste uerò propinquiore. hic aũt non solum de præsente, uerũ etiã de absente possumus dicere: ad intellectũ referentes demonstrationẽ, ut prædictũ est, ut hoc regnũ dea gentibus esse. Verg. in 1. ad absentẽ Carthaginẽ retulit demonstrationẽ. Iste uerò plerunq; ad oculorum demonstrationẽ profertur, ut Verg. in 6. Nõ hoc ista sibi tempus spectacula poscit. Inueniuntur tamen hoc de absentibus protulisse autores, uel de eis quæ cerni non possunt, ut suprà dictum est. Vergil. in 11. sed nunc est omnia quando (Ista animi supra) Terent. in Adelph. Iste tuus ipse sentiet posterius: cum de absente Aeschine dicat. Ille quoque cum est etiam relatiuum, tam de absente quã de præsente potest accipi, ut sic Iupiter ille monebat. &, Tu ne ille Aeneas? &, Ille ego qui quõdam gracili modulatus auena Carmen. Licet tamen per figuram cõuersionis, id est κατὰ ἀποστροφὴν absentis quasi præsentis loquendo, uti secunda persona, ut Iuuenal. in 2. Tu ne duos una sæuissima uipera cœna, Tu'ne duos? Quomodo tamẽ apud græcos adduntur quibusdam pronominibus ad uim significationis intendendã, ut ἐκεινοσί, οὑτοσί, ὡδί: sic etiam apud nos met te pte ce additæ intendunt significantiam, ut egomet, tute, meapte, nostrapte, huiusce, de quibus cum de Pronomine tractabamus, latius diximus. Definitur autem personæ pronominum non solum demonstratione, quæ præsentiũ cognitionem

sub

*sub oculis ostendit, sed etiam relatione, quae absentiũ reco
gnitionẽ habet. Itaq; bene dicebat Aristarchus, coniuga
esse personis pronomina, cum similiter & coniunctè per
omnes personas definiuntur, uel demonstratione uel rela
tione; uerba uerò inconiuga, cum in prima quidem & se
cunda persona finiuntur, in tertia uerò non, nisi praecipu
ũs sit ad aliquem unum pertinens actus, ut fulminat, et to
nat, de Ioue solo intelligimus: non quòd uerbum tertiae
personae finitum est, sed quòd is qui eius significationem
agit, proprium habet hunc actũ. Manifestum est igitur, q,
ideo diuersae sunt pronominis positiones in tertia perso-
na, ne una uoce diuersae significentur personae. Cõseque
batur enim, ut ipsae quoque infinitae essent, quõ in uerbis
tertiae personae, quod contrarium erat proprietati prono
minũ. quippe cum una dictio plura significans infinitatis
causa sit. Praeterea aliae quidem partes casuales à nomina
tiuo gtũm, & caeteros casus ad consequentiã nominatiui
solent perficere. Principalia uerò pronomina, id est ego,
tu, mei, sui, mihi, tibi, sibi, positiuè magis per singulos ca-
sus declinantur, cum non posit ego secundũ rationem ca
sualium mei gtũm adhibere. neq; tamen mei gtũs mihi &
me opportunè asciscit. numeris quoq; positiuè commuta-
tis, ego, mei, nos, tu, tui, uos. Nullus enim genitiuus, qui nõ
ex ntõ sit conuenienter declinatus, potest numerũ plura-
lẽ ntõ consequentẽ exhibere. declinatus enim à ntõ con-
gruè, huic cõdeclinat tam sequentes casus, quã numeros.
Itaq; & ἑτερόκλιτα, id est diuersiclinia, necessariò conse
quuntur aliquis ntũs aptus genitiuo, ex quo reliquae figu-
rationes, tam numerorũ quàm casuum reddãtur, ut itine
ris gtũs fecit itineri, et itinera, et ex hoc ntũs quoq; itiner*

ue

necessario accipitur. Similiter precis, et uicis, & frugis, & lateris, qui sunt genitiui, faciunt preci, & uici, & frugi, & lateri, & preces, & uices, & fruges, & lateres. Quapropter opportune inerũt nominatiui supradictis nominibus, & prex, & uix, & frux, uel frugis, et later. Ergo mei genitiuus non declinatus, sed positiuè factus, consequentiã tam casuũ quàm numerorũ recusauit, illæ autẽ & iste & similia cum genitiuũ à nominatiuo habeant declinatũ, habuerunt etiã reliquos casus, & numeros consequẽtes. Sed fortè quærat aliquis cur consequentiam euitauerũt pronomina, & cur non nomina? Nominũ positio inuẽta est ad significationẽ qualitatũ, uel cõmuniũ uel propriarum, quæ sunt innumerabiles, ut homo, Plato. Et quoniam neq; demonstrationem habent ea neq; relationẽ, quibus finiuntur personæ pronominum, innumerabilis in eis, id est nominibus positio fiebat, ut singulorũ figuratio nominũ, singulis reddat suppositorũ suã qualitatẽ: quare non mediocriter disturbãt qualitatis significationẽ, cũ in unã concidant uocẽ nominum positiones, tam in proprijs quàm in appellatiuis. Inde caruit definitiõe persona ea, quæ in nomine ipso intelligitur. nec mirũ cum propria quoq; nomina, quãuis ideo ponãtur, ut unũquenq; ab alijs omnibus discernãt, incerta sunt tamẽ, cum non possint omnes eius qualitates quæ illũ separãt ab alijs omnib. ostendere, absq; demonstrationis auxilio, quæ fit per pronomẽ. Quãuis enim sciamus ꝙ poeta sit Vergilius, & filius Maronis, cernentes eum si posset fieri, nesciebamus eius esse hoc nomen, nisi quis nobis eum demonstrans dixisset, hic est Vergilius. Propter quod p singulas figuratiões separatius ntũs exi

gebat obliquos casus congruos proprietati suæ, ne fieret incerta significatio tã cõfusa. Inde etiã genera necessario subeunt, ut cũ qualitate significationis discernãt etiã genus. Inde inuentæ sunt etiã adiectiuæ positiones, ut cõsequentia nominib. cõmunib. uel proprijs cõpleantur, ut equo albus uel fortis, Platoni uerò sapiẽs uel bonus adijcitur, Marti gradiuus, et alia multa quæ possũt accidere. Inde etiã compositiones sunt inuentæ, ut beneficus, maleficus, omnipotens, quæ ex accidentib. conficiebãtur. quæ sunt qualitatis uel quãtitatis. Pronomina uerò ea quæ ad nihil aliud aspiciũt, p demonstrationẽ, nisi ad propriam aliquã substãtiã, et ad ei accidẽtes qualitates, quæ possũt oculis conspici, ut albũ uel nigrũ, longũ uel breue: uoce autem ipsa pronominis nõ manifestantur nisi substãtiæ, iure plurimas recusauerunt uocum figurationis. quippe cum singulæ earum per singulos casus pro omnibus accipiãtur nominibus. in omnibus enim rebus substantiæ quidem singulæ sunt, qualitates uerò multæ, quæ nomine uolunt intelligi. quod si uerum est, naturaliter abstitit ab eis nominum cõsequens declinatio, ne cum pro omnibus accipiantur nominibus uni eorum terminationi succedãt, & cum unicam ad omnia quæ sunt habeant significationẽ, ut una uoce generali proprietates omnium demonstrarẽt, unicam habuerunt etiam uocis declinationem, ut singulas uarient personarum & casuũ prolationes, nulli obnoxia regulæ, quæ in unicis nec locũ habere uocibus poterat. Manifestũ est aũt quod & prima et secũda persona, in quibus sola est demõstratio, singulas habent uoces. Itaq; genera quoq; omnia nõ abscissa proprijs terminationibus, sed per eundẽ finẽ cõgruã habuerunt

runt positionẽ: quippe cũ per ea demonstratio substantiã per se significet absq; discretione generũ. Ille autẽ & ipse & hic & iste & is, quia in diuersis tertijs poterant esse personis, absentibus uel præsentibus, & longè uel iuxta positis, definitionis causa manifestandæ etiam genus cum sequenti declinatione acceperunt. Quemadmodum nomina, sic etiã pronomina per singulos casus similiter cum uerbis construuntur: & nominatiuis quidem intransitiuè, obliquis uerò transitiuè uerba coniunguntur, ut Theotistus uel iste currit. Theotisti uel istius misereor. Theotisto uel isti præbeo. Theotistũ uel istum uideo. Ablatiuus etiam cæteros obliquos sequitur, Theotisto uel isto gaudeo. Nam uocatiuus quoq; intransitiuè secundis adiungitur uerborum personis, cum proprius sit naturaliter secundæ personæ, ut Theotiste uel noster doctor legis, uel lege. Vergil. in 10. Vigilas'ne deûm gens Aenea? uigila. Obliqui tamẽ constructionẽ uerborũ quæ fit intransitiuè, cũ nominatiuis excipiunt transitiuè; nisi sint uerba absoluta, ut Theotistus uel iste uiuit, spirat, floret, uiget et similia. Ea enim nõ egent obliquorũ adiunctione, id est transitione in alias personas. affectus tamẽ singulorũ ostendentibus uerbis, ut doceo istum, uel Theotistus docet Priscianũ, ego doceör ab isto, tu doceris ab illo. sciendũ autem quod impersonalia, siue transitiuè siue intransitiuè proferantur obliquis casibus iungũtur, nisi per defectionẽ proferãtur. Intrãsitiuè, ut curritur à me, pro curro: uel statur à te, pro stas: & sedetur ab illo, pro sedet ille. Quãuis in eis quoq; potest ipsa res intelligi uoce paßiua, ut curritur cursus, et bellatur bellũ. Vnde etiã si nõ addatur à quo, potest tamẽ sensum complere ipsius

rei quæ agitur. Verg. in 12. certatur cominus armis. Ter. in Eunu. Quid agitur? ſtatur. Tranſitiuè, ut miſeret me tui, pudet te mei, pœnitet illum ſui. Mei aũt & tui & ſui genitiuos hic intelligimus primitiuorũ, qui ijdem etiam poſſeßiuorũ ſunt genitiui. Nec mirũ eandẽ uocẽ mutatione ſignificationis ad aliam ſpeciẽ tranſire, cum ſoleat diuerſa ſignificatio eaſdẽ uoces etiã ad alias partes transferre. ut nomina in aduerbia, ſublime uolãt, pro ſublimiter, ſole recens orto, pro recẽter. Et contrà aduerbia in nomina, ut ſponte ſua, et mane nouũ. & participia in nomina, ut amans ὁ ἐραστὴς, ſapiẽs ὁ σοφὸς, doctus ὁ σύνπαίδευτος, factũ τὸ ἔργον. carent enim tẽpore in his ſignificationibus. Igitur nõ uoces magis ualẽt in partitione dictionũ, quàm earũ ſignificationes. loco nominũ pronomina ponũtur, nõ ut quidã exiſtimant propter nominũ ignorantiã. quæ enim ignorãtia nominũ eſt, cũ dicit Aeneas ad Didonẽ, ego te quæ plurima fando enumerare uales? ſed manifeſtũ eſt, quod quia nõ poſſunt nomina in prima & in ſecunda eſſe perſona, ut oſtendimus. At dicet aliquis, quid igitur? nõ etiã ignorantis nominibus dicimus, ego et tu? ad quẽ reſpondendũ eſt, quod ex accidente hoc fit, id eſt demõſtratione propriæ qualitatis, cũ ſimiliter etiã cognita noĩa pronominalẽ ſæpe exigãt conſtructionẽ. nõ minus tamẽ ſic quoq; loco eorũ accipiũtur. Vi .n. propriũ nomẽ intelligitur ꝑ pronomẽ. nõ dico uocis nomẽ, ſed quod ex ea oſtẽditur, id eſt propria qualitas ſuppoſiti in qua ſunt propria noĩa, quãobrẽ ad nihil utile pertinẽt pronomina ſi careãt ꝑſonis oſtẽdentis, & eius quæ oſtẽditur. Itaq; cũ ſcribũtur ꝑ ſe pronomina, nimirũ infinita ſunt ſcilicet cũ à ſua materia excidũt, id eſt de

monſtra-

mõstratione propriæ qualitatis. Vnde rationabiliter, q; sibi inuicẽ scribũt, solẽt nomina propria præponere, sine quibus pfectio orationis nõ cõstaret, cũ ponãtur pro nomina tã primæ quã secũdæ personæ propter acciden tes actus, tã scribẽti, quàm illi ad quẽ scribitur. Præpositis igitur nominib. proprijs, ut Cicero Bruto, ui ad ea demõstrationes faciũt pronomina. Si.n. ponã, ego tibi dudũ scripsi, ostẽdi per pronomẽ ego, nominis præpositũ ntũm: per tibi aũt datiuũ secũdæ personæ, qui loco datiui nominis præpositi accipitur. nec dubiũ est quod sublatis nominib. antepositis, etiã pronomina infinita fiunt. Est aũt causa propter quã nomina nõ possunt accipi in prima & secũda persona, quã superius quoq; diximus. uel q; substantiæ & qualitates generales, & cõmunes et speciales et indiuiduæ, in quibus sunt nomina, nõ habent certã discretionẽ personarũ. utputa omnis homo, et substãtia potest dici, & animal & homo, & nominari Plato, uel Cicero, uel Virgilius, uel quodcunq; ex proprijs nominib. potest imponi uni alicui ex omnib. Prima aũt psona ad nullũ pertinet nisi ad ipsum qui loquitur: nec secũda ad aliũ nisi ad eũ in quẽ intẽditur sermo, uel propter hoc, uel etiã propter illud, quod nõ ipsi nobis imponimus nomina, quod suũ est primæ personæ: nec ad eos qui nascũtur intẽdẽtes sermonẽ, quod est secundæ personæ, eorũ positionẽ, id est nominationẽ facim⁹. Necesse est ergo in tertiã personã cõcedere nomina per omnes casus absq; uocatiuo qui primus transfert positionẽ à tertia persona ad secundã, propterea quòd per eũ fit demonstratio præsens, eius in quẽ facta sit positio nominis. Illud quoq; manifestũ est, quòd à nobis uerba facientes, id

est proferentes ad alias debemus personas ea intendere, & apparet quod nō licet nominib. uti quod tertiarū sunt ea personarum, sed ratio exigit à prima ad secundā fieri uerba. Quamobrē subierūt pronomina, hoc quod nō poterat nomē cōplentia, cū dicimus ego tibi scripsi. Prædicta aūt est causa, quapropter pronomē unū pro omnib. accipitur nominib. id est quod demonstrationē uel relationē habeat alicuius certæ substantiæ, quæ in omnibus proprijs est nominib. una eademq; uoce significāda. Nemo tamē putet quod nihil usus habeāt tertiæ pronomina personæ, cū nomina in eam possunt personā accipi, & dicat si possent in prima et secūda inueniri nomina persona, fortaßis nec excogitarētur pronomina. Nam possumus ad hoc dicere, quod pronomina semel nominū loco nata, ex accidente habuerūt etiā demonstrationem. Sub oculis enim omnes eorū personæ plerūq; cernūtur. Itaq; præcipuū habuerūt accidēs demonstrationē, quæ profecta per cōiunctionē primæ & secūdæ personæ peruenit etiā ad tertiā. Nō igitur quod non habet tertias personas nomē, ideo excogitata sunt pronomina: sed quoniā expers est demōstrationis, quæ est in pronominib. Itaq; inest utrunque in illo Virgiliano: hic Cæsar & omnis Iuli Progenies, satis necessariū. Quia enim cernitur Augustus, demōstratione usus est p pronomē, quæ nomine fieri nō poterat hic. ut aūt qualitatē quoq; propriā ostēderet psonæ, quā demonstrabat addidit Cæsar. His itaq; se habentib. certū est quod si dicā Priscianus scribo & his similia, sine dubio incongrue dico. nec propter aliud qd, nisi propter personarū consequentiā. Tertiæ enim personæ est nomē, uerbū uerò primæ. Est igitur consequens,

 quod

quod in duabus tertijs profertur, ut Priscianus scribit. non tamē omnino ubiq; hoc obseruamus. quæ enim substātiā significāt uerba uel nominationē, adsciscūt aptissime nomina, & in prima et in secūda persona, id quod est in alijs incōsequēs, ut sum pius Aeneas, Cicero nominor, & hu similia. Quāuis enim Græcorū autores inueniantur licētia solita utētes, & alijs quoq; uerbis primæ & secūdæ psonæ cōiungentes nomina, ut Homer. φοῖβον ἀπόλλωνα χρυσάορον ὅς σε πάροσπερ, ῥύομαι. Euri. in Hecuba: ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα, ἢ σκότου πύλας, λιπὼν ἵν' ἅδης χωρὶς ᾤκισται θεῶν πολύδωρος. Idem in Bacchis: ἥκω διὸς παῖς τήνδε θηβαίων χθόνα διόνυσος. Thucyd. θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ. In quibus omnibus deest ego. Nostri quoq;, ut Iuuen. in 4. Nā cū sis cōuiua mihi promissus, habebis Euandrū, uenies Tirynthius haud minor illo Hospes: deest enim tu. Supradictis uerò, id est substātiuis, et sine pronomine, bene oēs adiunguntur personæ, & uocatiuis uerbis. Cum enim ipsa uerba p se substantiā uniuscuiusq; propriā colligāt, uel substātiæ nominationē, necessario relictis pronominib. quæ ipsam quoq; substantiā, quātū ad uocē solā significāt, ad noīa se applicāt, quæ propriā qualitatē demōstrāt, seu generalē seu specialē, ut homo sum, Apollonius uocor. unde ego sum uel ego uocor per se nemo dicit, cū duplicata substātiæ demōstratio sine qualitate nihil perfectū significaret. nō enim erat possibile propriā positionē, quæ significatur noīe proprio, attribuere uoci cōmuni, id est ad oēs generaliter ptinēti, quod est pnomē: si diceremus ego sum, ego nominor, uerba ad pronomē referētes. nā significationē nō ppriæ qualitatis, sed quæ cōmuniter oībus accidit essentiæ demōstratiuæ faceremus,

remus, ad quam pertinet ego. Eadem est ratio in cæteris quoq; personis. Manifestũ est igitur, quod quia cõfitentur suã positionẽ nominum supradicta uerba, id est nominationẽ, euocãt ea à tertia ad primã, quando dico Priscianus sum, uel Cicero uocor, cum specialẽ substantiam quam pronomen additũ demonstraret, habeat in se ipsũ uerbum substantiuũ uel uocatiuũ. Itaq; frequenter inuenimus demonstratiuis pronominibus positis, nõ posita supradicta uerba tamen intelligi, ut Verg. in 6. hic Cæsar & omnis Iuli Progenies. Adeo quoq; demonstratio huius est causa, quòd aduerbijs quoq; demonstratiuis sæpe positis, nõ est necesse addere supradicta uerba, ut Vergil. in 1. Aeneid. Tu'ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisæ? Idem in 3. Nam Polydorus ego. Idem in eodem: Ecce tibi Ausoniæ tellus, hanc arripe uelis. Necnon etiam nomine substantiæ posito frequenter deficiunt uerba substantiua. Lucan. in 1. Quis furor ô ciues, quæ tãta licentia ferri? Verg. in 4. Aeneid. Quis tibi tunc Dido cernenti talia sensus? Quos' ue dabas gemitus? Et qualis & quantus positis infinitus, pro quib. etiam quis ponitur, sæpius deficiunt uerba substãtiua, quõ etiã participijs. ut Iuuẽ. in 4. O qualis facies, et quali digna tabella. Vir. in 1. Aen. Certe hinc Romanos olim uoluẽtib. ãnis Hinc fore ductores reuocato à sangine Teucri, Qui mare, qui terras omni ditione tenerẽt Pollicitus. Non tamẽ etiã si dicamus Cicero accuso, bene dicitur, sicut Cice. sum. non enim accusationis uerbum proprietatem sic significaret substãtiæ, quomodo substãtiuũ uerbũ uel nominationẽ, quæ per uctũm uerbum indicatur. Participijs quoque quæ tertiæ sunt personæ quomodo nomina substantiua,

bene

bene sociamus uerba ut poßint loco trium uerbi persona rum fungi, ut amatus sum es est, doctus sum es est. Quæ si deficiant, infinita pro his subeunt nomina substantiæ cũ uerbo, ut ego sum qui amor, id est ὁ φιλούμενος, uel tu es qui amasti, id est, ὁ φιλήσας. Hæc enim desunt apud nos participia. Et attende *in his quoq; quanta uis est substantiã significantiũ, quod & loco participij, quod & substantiam ipsius qui agit uel patitur, & actum uel paßionem significet, accipitur nomen substantiuũ cum uerbo, ut quid est amans? qui amat. quid est nascẽs? qui nascitur.* Et *loco uerbi participiũ cum uerbo substantiuo, ut pransus sum pro prandi, merit⁹ sum pro merui.* Et *nota quod cum & nomen, ut suprà diximus, & uerbum substantiuum inuicẽ, hoc cum participio positũ loco uerbi, illud cum uerbo loco participij fungitur, ad omnes quoq; personas pronominũ refertur:* Ego *qui scripsi, tu qui scripsisti, ille qui scripsit.* Quomodo *autem pronominibus uocatiua uerba non adiunguntur, sic nec participijs, quippe ad nominationẽ pertinentia. Substantiua uerò aptißimè adiunguntur, cum actus uel paßionis essentiam cum participijs significẽt, ut amatus sum, es est.* Deinde *dicendum de constructione pronominũ ad uerba.* Obliqui *casus pronominũ omnimodo ad uerba referuntur, quomodo et nominũ, ut illius misereor, illi noceo, illum accuso, illo nitor.* Ex *qua cõstructione intelligitur qualis nascitur affectus personæ, sed nõ reciprocatur quod dicimus.* Non *enim omnia uerba obliquos desiderant casus nominũ uel pronominũ, quomodo oẽs obliq casus uerba desiderãt.* Quoniã *quædã ex his perfecta sunt & absoluta, quædã defectiua. ut si dicã, ambulat homo, uiuit, currit,*

 sedet,

sedet, & similia. quae sunt absoluta non egẽt obliquis ca sibus. Sin dicã accusat, uidet, insimulatur, impfecta sunt, & egẽt obliquorũ casuũ adiunctione ad perfectionẽ sen sus. sed de his opportunius separatim, cũ de uerbi cõstru ctione tractabimus dicetur. Quidã tamẽ putauerũt per- fectiorẽ esse uerborũ constructionẽ, si pronomina assu/ mãt, ut ego scripsi tibi, ego loquor tibi, & similia, cuius approbationẽ dicũt esse eã, q cum dicã, ego quidẽ affui, tu uerò non, si tollas pronomẽ, incongrua uel incognita erit locutio. Sed hoc facit hic maximẽ cõiunctio quidem. itaq; ego nõ arbitror, quod dicunt uerũ esse generaliter. Nõ enim omnimodo egent pronominib. uerba. idq; affir matur nõ ex poetica solũ cõstructione, cui licet & defi- cere & abundare, sed ex cõmuni elocutione doctorũ, & maximè à scriptorũ constructione, qui sine metris scri- bẽtes perspicaciter magis ea utuntur, & ex ui ipsius ora tionis solẽt quod necessariũ est apponere. Cũ manifestũ sit de obliquorũ cõstructione, sciendũ quòd quibusdã in- sunt in partibus orationis aliarũ partiũ intellectus. ut si dicã: Aiax, intelligo & hominẽ, & unũ per numerũ sin gularẽ: si dicã Anchisiades, intelligo genitiuũ singularẽ primitiui, & filius cũ nominatiuo singulari. si dicam di uinitus, intelligo nomẽ cũ ex praepositione, id est ex dijs. si dicã fortior, intelligo magis positiuũ primitiui, id est fortis. innumerabilis est enim huiuscemodi exemplorum copia. nec est dicendum, quòd si dicã Anchisiades deest, & debet ei addi filius: & si addatur, poetica est licentia. Quomodo & praepositiones solent addere & minue / re, ut Terent. in And. Ad te aduenio, spem, salutem, auxi lium expetens. Vergil. in 1. Aeneid. scelere ante alios im

manior

manior omnes. Ante enim cũ cõparatiuo positũ auctionem auctioni addidit. Terent. in And. Post deinde, quod iussi, ei date bibere: abundat post. Idem in eadẽ: Pernimiũ nõ laudo: per, superuacuũ esse uidetur. Quamuis amplioris significantiæ causa potest accipi. Idẽ in eadẽ: Abhinc triennũ: pro hinc. Verg. in 1. Aeneid. Italiam fato profugus: deest ad præpositio. neq; si dicam Aiax quod est singulare, deest unus. In uerbis igitur similiter accidũt, quæ unà cum eis intelligũtur, ut in indicatiuis ipsa indicatio, & quæ ex ea intelligitur, affirmatio. Vnde ad interrogationes respondentes, etiam aduerbiũ confirmatiuum, uel non, uel uerbum indicatiuum reddimus, utpote habẽs in se affirmationẽ. ut interroganti, legis? etiam, uel non respondemus, uel lego. Sed & de his in constructione uerborum subtilius tractabimus. Inest etiam singularis numerus in uerbo scribo, nec eget ut addatur unus. Manifestumq; est, quod etiam nominatiuus pronominis inest uerbo, ergo si supradicta non desunt, quia intelliguntur, nec pronomen deest. Nec tamen si addatur, uituperanda sit constructio. Est enim quando amplioris causa significationis adiungũtur ea que possunt, etiamsi non addantur, intelligi, ut legis? etiam lego. Ecce enim hic quamuis aduerbium etiam per se positum intellectum habeat uerbi prædicti, in interrogatione tamen additum non fecit uitiosam orationem, sed magis certiorem. firmior enim fit promissio duplici cõfirmatione. Sic unũ hominẽ dicimus ambulare, ad diuersorũ multitudinem, nõ quod ipsi homini, cũ singulariter dicimus, nõ inhæreat etiã unius numeri intellectus. Iterũ ad oĩm abnegationẽ dicim⁹ nullus ambulat, neminẽ inueni, singulari numero, singularẽ

nume-

numerum adiungentes. Eodem igitur modo, cum absoluta, & nõ discretiua inest prolatio, dicimus absq; pronomine, disputo, disputas. Sin autẽ alicuius rei discretionẽ uolumus manifestare, addimus pronomẽ, cuius est proprium discernere personas. Non enim ut indicemus personã, hoc facimus. eam enim habent in se uerba. Vnde infinita eorum, quia deficiunt personis, egent uerbis indicatiuis, ut quod deest ex his assumãt. Ergo discretionis causa, & maximè si coniunctio assumitur, pronomen additur uerbo: ut ego quidẽ affui, tu uerò nõ. uel, ego quidem scripsi, ille uerò legit. Vel amplioris causa significatiæ, in quo tamen ad alios omnes uidetur fieri discretio, ut Cic. in 1. Inuect. Nos, nos dico apertè, nos consules desumus. Intelligimus enim quod nemo alius nisi nos. Terẽt. in Andr. ego iam pol hodie, si uiuo, ostendam tibi, Herum quid sit periculi fallere, & illi patrẽ. Et prima quidem & secunda persona uerborum, nisi discretionis uel significationis causa, non egent pronominibus: quippe cum sint finitißimæ, singulisq; uocibus pares habeant, & præsentes demonstrationes. Tertiæ uerò cum sint innumerabiles, una uerbi uoce utentes, necessario confusionem faciunt infinitam. Itaque conuenienter ad eandem discernendam pronomina quæ sunt finita, tertijs uerbi personis adiunguntur, ut per eorum adiectionem incerta significatio finiatur: ut scribit hic, scribit ille, scribit is, scribit idem. Sallust. in Catil. Verum enimuero, is demum mihi uiuere atq; frui anima uidetur. Is in hoc loco & relatiuũ & discretiuum est ad omnes. Impersonalia quoq; uerba, cum per se infinita sint, personarũ et numerorum additionẽ pronominũ definiuntur, & loco perfectorum

per

per omnes modos accipiuntur uerborum, ut curritur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Imperatiuo, curratur à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Similiter optatiuo, utinã curreretur à me, à te, ab illo, à nobis, à uobis, ab illis. Sic etiam per cætera, frequentißimè tamen sine additione pronominum proferũtur, & ipsum actum significant, licet deficiant pronomina, ut Iuuen. in 3. Curritur ad uocem iucũdam, & carmen amicæ Thebaidos. Verg. in 1. Aen. O dea, si prima repetens ab origine pergam, Et uacet annales nostrorũ audire laborum? deest enim tibi. Idem in eodem: mecumq; fouebit Romanos rerum dominos, gentemq; togatam, Sic placitũ, deest mihi. Et paßiuã quidẽ uocẽ habẽtia, ablatiuo uel datiuo more paßiuorum iunguntur, & intransitiuè intelliguntur, ut curritur à me uel mihi. Actiuã uerò, si sint à perfectis uerbis, eorũ constructionẽ seruãt, ut iuuat me, quia iuuo te. Verg. in 2. Georg. Et iuuat undantẽ buxo spectare Cytorum. Placet mihi, quia placeo tibi. Contingit mibi, quia contingo tibi. Similiter euenit, accidit, cætera quoq; datiuo copulãtur, & intrãsitiua sunt, ut licet, uacat, libet mibi: exceptis quæ accusatiuũ simul & gtũm assumunt, pœnitet, pudet, tædet, piget, miseret me illius. Duo inueniuntur, scilicet interest et refert, quæ cũ genitiuis aliorũ omniũ casualiũ applicãtur, in quinq; tantũ solis pronominib. quorũ similes sunt genitiui primitiuorũ, genitiuis deriuatiuorũ, ne concidant, abltõ poßeßiui pro gtõ primitiui cõstruuntur, ut interest mea, tua, sua, nostra, uestra: silr refert mea, tua, sua, nostra, uestra: in quib. subauditur in re, id est, in utilitate mea, tua, sua, nostra, uestra. Nam si dicamus, interest uel refert mei, tui, sui, nostri, ue

stri,

ſtri,non ad primitiuam perſonā,ſed ad poſſeßionē intel ligitur,intereſt mei filij,uel fratris,uel tui,uel ſui,uel no ſtri,uel ueſtri. Cū cæteris enim quoq; omnibus caſualib. id eſt nominibus, pronominibus, participijs ſupradicta uerba coniuncta, genitiuū exigunt caſum ut diximus, ut intereſt imperatoris,intereſt meorū natorū, intereſt do centis,id eſt prodeſt docenti.Nā participia tam nominū quàm uerborū ſibi defendunt ſtructurā.& uerborū qui dem cōſtructionē ſeruant,quādo uel abſoluta, uel tranſi tiua ſunt ad alia caſualia, quibus ad conſequētiam uerbi coniunguntur. Abſoluta,ut ſpirans uiuo,ambulans cogi to,quia ſpiro & ambulo abſoluta ſunt. Tranſitiua,miſe reor tui,miſerēs tui:noceo tibi,nocens tibi:laudo te, lau dans te:potior illa re, potiens illa re. & hoc quidē ſecun dum uerbū.Secundū nomen aūt participia cōſtruuntur, quod quemadmodū uerba uel intranſitiuè cū nominati uo,uel trāſitiuè cū obliquis nominū ponuntur,ſic etiam cum participijs intranſitiuè,ut Vergilius ſcribēs floret, ego intelligens delector. Tranſitiuè, ut ego miſerantis, conſentio miſerāti,uideo miſerantem, potior miſerante. Hæ enim conſtructiones obliquorū quoq; ad ſimilitudi nem nominū uel pronominū fiunt,ut indigeo illius,indi geo paſcētis,faueo legenti, quō faueo amico,faueo illi,ac cuſo illū, accuſo hominē,ſimiliter accuſo legētē.Dignor te laude, dignor te illa re, dignor te celebrante. Eſt autē quādo in nominū uim tranſeunt participia, & genitiuo cōiunguntur,relicta uerborū ordinatione,ut fugitans li tes,participiū eſt:fugitans litiū,nomē: Amans illum,ſi militer participiū:amans illius nomen. unde & compa ratur amātior amantißimus.Præfectus urbi,participiū,

quia

quia et præficior urbi: præfectus urbis, nomē est. Participium aūt comparationē habere nō potest, cū loco uerbi fungatur, quod cōparatiōe penitus caret, quantū in sua uoce. nā adiectione aduerbij possunt comparari, ut Ver. in 1. Aeneid. Quam Iuno fertur terris magis omnib. unā Posthabita coluisse Samo. magis coluisse. Similiter participio additur, et magis hūc colens q̄ hūc. Et iuxta nomē quidē loco uerbi fungitur, iuxta uerbū uerò loco nominis, ut faciens eloquentē dico, pro Qui facio eloquentē, laudo legentē, quomodo laudo lectorē. Nec mirum pro utroq; fungi, cū utriusq; accidētia possideat. & sciendū, q;, si præponatur coniunctio casuali, necesse est aliquam quoq; partē casualē copulari, et ad utrāq; uerbū referri, ut et Dionysius loquitur et Trypho, et Apollonius scripsit et ego, & uigilans proficit & legēs. Et cōtrà si uerbo præponatur cōiunctio, necesse est aliud uerbū ei coniungi, et ad utrūq; aliqd casuale referri, ut & scribit & legit Trypho, & pugnat & uincit Aeneas. Licet tamen uerba primæ et secundæ personæ repetenti nihil casuali um adiungere, & perfectā orationem ostēdere, ut & lego & intelligo, & doceo & doceor, & scribis, & cogitas. Nam ipsa demonstratio, loco casualis alicuius fungitur, cum & pronomen & nomen per eam intelligatur, tam in prima quàm in secūda persona. Nam tertia uerbi persona, quæ infinita ē, eget aliquo casuali. Quod aūt fit in nomine, hoc etiā in aduerbio, quod ui adiectiuū est uerbi, exigit ratio fieri, ut & bene & doctè scribit. necesse est enim coniunctiones præpositas, uel diuersas p̄sonas coniungere, quæ sunt in casualibus, uel qualitates quæ sunt in aduerbijs. communiter autē actum uel passionem con-

cōsequi,quæ est in uerbo uel participio,uel actus uel passiones copulari cōmunes aūt personis consequi, uel qualitates ipsi actui accidētes geminari, & tūc actū inferre. Si enim nō præponatur cōiunctio, licet diuersas inferre partes, ut scribit Dionysius, & Trypho. scribit Dionysius, & legit. Si enim præponā cōiunctionē, dicendo, & scribit Dionysius, necesse est alterū uerbū subiungere & dicere, & scribit Dionysius, & legit. Rursus, si dicā, & Dionysius scribit, necesse est alterū casuale inferre & dicere, et Dionysius scribit, & Apollonius: quippe cum præposita cōiunctio copulatiua uel disiunctiua, omnimodo cōsimilē cogit partē repetere, id est, uel casualem uel carentem casu, & eundē casum uel modū, ut & scribo & intelligo, uel scribo uel intelligo, et meus seruus et tuus, uel meus seruus uel tuus. Sciendū tamen, quòd licet genitiuis in huiuscemodi constructione copulare nominatiuos possessiuorū, quippe qui uim genitiuorū primitiuorū suorum poßident, ut pulcherrimi sunt & Homerici uersus, & Vergilij. Similiter licet dicere, & Agamēnonis filius, & Menelai filia sociati sunt, et frater noster et uestri, et meus seruus, et illius. Nec solos ntōs possessiuorū, sed quoscūq; casus bene possumus cū genitiuis possessiuè prolatis cōiungere, ut meus est ager et fratris, tua est ciuitas & omniū, mei filij est hæreditas et cognatorū, meo seruo & fratris dedi, meū amicū & patris diligo, mei filij & uxoris meæ, meo filio delector & castæ matris. Similiter oīa possessiua possunt proferri tā nomina quàm pronomina. Gtōs quoq; et abltōs inuenimus cōiungi uerbo impersonali, quod est interest & refert, de quib. suprà diximus, ut interest mea & patris, refert tua

&

et imperatores. Modos quoq; (ut diximus) necesse est su prædictis coniunctionib. præpositis eosdem plerunq; adiungi, ut et legis et discis, aut legis aut discis. et lege et disce, aut lege aut disce. utinã et legeres et disceres, utinam aut legeres aut disceres. cũ et legas et discas, cũ aut legas aut discas. cupis et legere et discere, cupis aut legere aut discere. Licet tamẽ uariare, ut et legisti et lege, et legisti et utinã legas. Casus quoq; eosdẽ sociari exigũt copulatiuæ uel disiũctiuæ, præpositiuæ uel interpositæ cõiunctiones, quando unũ uerbũ ad eos referetur, ut ego et tu legimus, uel mei uel tui miseretur, & mihi & tibi prodest, uel me uel te lædit, uel Cicerone uel Virgilio delector. His constructionibus inueniũtur contraria quædã apud autores, licet non repetantur coniunctiões supradictæ, sed sic interponãtur, quomodo si repetantur. Verg. in 1. Aen. Succinctam pharetram, & maculosæ tegmine lyncis, Aut spumantis apri cursum clamore premẽtem. Sed melius in quibusdam codicibus sine m, pharetra ablatiuus inuenitur. Quidam tamen lyncis cursum à cõmuni accipiunt. Idem in 7. Quod scelus aut Labithis tantum, aut Calydona merẽtem. Sed melius hic quoq; in quibusdam codicibus inuenitur, Quod scelus aut Lapythis tantum, aut Calydone merente. Vel, aut Lapithas tamẽ, aut Calydona merentem. Eandem quæstionem habet etiam illud, Iustitiáne prius mirer, bellíne laborum. Sed inuenitur etiam, Iustitiæ ne prius mirer, quod est aptius. Similes enim quæque coniunctio dubitatiua uel interrogatiua exigit casus. hoc autẽ sæpe fit, ubi anceps est constructio dictionum. Nam et succingor hãc rem, et succingor hac re dicimus. Verg. in 7. palla succincta cruenta.

Q. Idem

Idem in 4. Aen. tuumq; Dulce caput, magicas inuitā accingier artes et Mars perdere gentē. Immanē Lapithûm ualuit, cōceßi in iras Ipſe deûm antiquā genitor Calydona Dianæ, Quod ſcelus aut Lapithis tantū aut Calydone merente. et, Quod ſcelus aut Lapithas tantū aut Calydona merentē. Vtrūq; bene dicitur, miror te iuſtitia, et iuſtitiæ. Et rectius quidē, ad præpoſitū caſum eſſe etiā conſequentē interpoſita cōiunctione. nō tamē penitus abſq; ratione eſſe uidetur, ſi qd tale inueniatur apud autores. Pronominum obliquis caſibus cōiuncta uerba duas exigunt perſonas, efficientis & efficiendi, id eſt agentis & patientis, ut miſereris mei, das mihi, uides me, dignaris me. Similiter in omnibus caſualibus, et in reciprocationibus perſonarum, hoc eſt, quādo eadē perſona & agit et patitur, utimur eiſdē cōſtructionibus ut miſereor mei, inuides tibi, orat ſe ille, et ſimilia. Nulla præpoſitio per compoſitionem poteſt pronomini adiungi. Itaq; per ſolā appoſitionē obliquis caſibus eorū præponitur, apud græcos quidē ferè omnibus, excepto uocatiuo: apud nos uerò, accuſatiuo ſoli uel ablatiuo, ut ad uos, in nobis. Vnde mecum, tecum, ſecū, nobiſcū, uobiſcum, non accipienda ſunt cōpoſita, quomodo nec quocum, quacū, quibuſcum, & ſimilia. De accentu autē eorum in libro qui eſt de pronomine ſufficiēter dictū eſt. Nominibus uerò præpoſitiones adijciūtur, tā per appoſitionē, q̄ per compoſitionē. Per cōpoſitionem quidem quæ fit in ntō, cuius ſeruāt compoſitionē etiā obliqui, ut indoctus, indocti, indocto, indoctum, indocte. Per appoſitionē uerò, ſupradictis duobus obliquis caſib. Verbis uerò & aduerbijs per ſolam compoſitionem adiungūtur præpoſitiōes. Participijs

cipijs autē tam secundū uerbi compositionē, q̄ secundū nominis appositionē, ut plegēs à perlego, efficiēs ab efficio, ad legētē à legente, ut ad puerū, à puero. Sciendum tamen q̄, recta ordinatio exigit, ut pronomen uel nomē præponatur uerbo, ut ego et tu legimus, Virgilius & Cicero scripserunt. quippe cum substātia et persona ipsius agētis uel patientis, quæ per pronomen uel nomē significatur, prior esse debeat naturaliter quàm ipse actus, qui accidens est substantiæ. Licet tamē et præpostere ea proferre, autorum usurpatione fretum. Et prima et secunda persona uel in se reciprocantur, id est refringuntur, uel in alias diuersas transeunt, cum non absolutis uerbis adiunguntur. In sese quidem reciprocātur, ut misereor mei, misereris tui, noceo mihi, noces tibi, laudo me, laudas te: In alias uerò diuersas transeunt, ut misereor illius, misereris mei, noceo tibi, nòceo illi, laudo te, & laudas illum. Tertia uerò persona, non solum eadem patitur, sed etiam in aliam tertiam extrinsecus potest transire: quippe cum diuersæ in ea poßint esse personæ, quod & in prima & in secunda non inuenitur. quippè cum sint finitißimæ, & uocibus unicæ, ut iste accusat illum; & ille hunc & in se reciprocatur eadem, ut ille accusat se. Prima autem in aliam primam transire non potest, nec secunda in aliam secundam: scilicet quia nec poßunt esse diuersæ primæ, & secundæ, sed uel in se reciprocantur, ut dictum est: uel transit prima in secundam uel tertiam, & secunda in primā uel tertiam, ut uideo te, & uideo illum: & uides me, & uides illum. Tres igitur personæ eandem quidem habent cōstructionem reciprocam, ut prosum mihi, prodes tibi, prodest sibi: trāsitiuā uerò,

prima quidē et secūda ad binas personas, ut prosum tibi, prosum illis, prodes mihi, prodes illi. tertia uerò ad tres: superat. n. hac una, quod tertiā aliā tertiā transitiue profertur, ut ille prodest mihi, prodest tibi, prodest isti. Possessiua tamē, quia duas cōtinent personas, id est possessoris et possessionis, necessario tribus constructionib. ordinātur, cū eorū primitiua duas habēt, reciprocā id est sui passam, quā græci ἰδιοπαθῆ *uocāt, et transitiuā. Sui passam, ut uideo memet: transitiuā, uideo te uel illū. Possessiua uerò modis construūtur tribus, cū uerba uł à possessore in possessionem, uel à possessione in possessorē, uel extrinsecus transferūtur. A possessore in possessionem, ut doceo meum filium, doces tuum discipulum, docet ille suum auditorem. A possessione uerò in possessorem, ut paret mihi meus filius, paret tibi tuus cliens, paret ille suus seruus. Extrinsecus, ut doces tu, uel docet ille meum filium, doceo ego uel docet ille tuum filium, doceo ego uel tu suum illius filium, sed melius hoc per retransitionem dicitur, ut rogat me ille ut doceam suum filium Cum. n. suum sit relatiuum, exigit ut prius cognoscatur persona sui possessoris, ad quē refertur. Et sciendū ꝙ oīa ista possessiua, possessoris quidem personam secundum primitiuum significāt, possessio uerò ipsa tertiæ est personæ, ut meus, tuus, suus: quomodo et nomina qu b. cōiunguntur, ut meus pater, tuus filius. excepto uocatiuo, qui solus in primæ personæ possessiuis inuenitur, cū secd'æ copuletur psonæ, ut ô mi pater, ô mea tu, ô noster Chremes. Oīa tamē possessiua in genitiuos primitiuorum etiam uerbis sociata possunt resolui, ut amicum meum moneo, pro amicum mei. &, Euandrium filium Turnus interficit, pro*

Euandri

Euandri filium. & Daunius filius ab Aenea uictus est, pro Dauni filius. Hoc autem interest inter primitiuum & possessiuum, quod uoce possessiui genus & casus & numerus ipsius possessionis ostenditur. Et substantiua quidem uerba possessiuis coniuncta, ad possessores referuntur, ut tuus sum filius, meus es pater, suus est illius seruus. In una autem eademq; persona possessor simul & possessio intransitiuè intelligi non potest, nisi figuratè dicat aliquis, meus ego sum seruus & dominus: & similis. Persius, Vindicta postquam meus à praetore recessi. & Euripides, ἐγώδ' ἐμὸν εἰμί. Sin autem aliquibus ea uerbis sociamus ad ipsarum possessionum actum uel passionem pertinentibus, necesse est, cum & in prima & in secunda esse persona intelligantur, primitiua quoque eis pronomina adiungi, quomodo etiam in omnibus solet fieri nominibus, ut tu meus fili⁹ legis, ego tuus pater doceo, et tu Virgili doces, ego Priscian⁹ doceor. In eis enim cōstructionibus, uerba quae non substantiā significāt, ad ipsas possessiones, nō ad possessores pertinēt, id est, quando nominatiuis possessiuorū adiunguntur uerba. Sin autem in una eademq; persona, uerbum obliquo coniungatur pronominis casui, necesse est reciprocationē, id est, sui passionem fieri, ea eandem personam agere aliquid in se simul, & à se pati, ut misereor mei, inuideo mihi, incuso me. Et sciendum quod Graeci quidem compositis utuntur pronominibus in sui passione, id est, ἰδιοπαθείᾳ, ut ἐμαυτὸν διδάσκω, σεαυτὸν διδάσκεις, ἑαυτὸν διδάσκει. hoc idē etiā in possessionē transitione facta à possessore, faciunt, id est, genitiuo composito primitiui pronominis utūtur pro quocunq; obliquo possessionis, ut τῷ ἐμαυτοῦ οἰ-

μου ἀντιποιοῦμαι, ἢ σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἢ ἑαυτοῦ υἱὸν παιδεύει. Pro his autem omnibus Latini ſimplicib. utũtur prono mimibus. Homerũ ſequentes, qui ſimplicibus ubiq; etiam pro compoſitis utitur pronomimibus ut mei miſereor, et mei filij miſereor, mihi noceo, & mei filij noceo, me accuſo, & mei filiũ accuſo. Sæpe tamẽ etiã in reciprocatio nibus ſolemus uti, aſſumentibus ſyllabas pronominibus, quib. diſcretionis quoq; cauſa utimur, ut mihimet inuideo, tibimet ipſi noces, ſibimet ipſi prodeſt. Illud quoque notandũ, quod poſſeßiua pronoĩa primæ et ſecũdæ pſo næ, ſiue poſſeſſoris ſui, ſiue extrinſecus pſonæ bene copu lãtur, tã agẽtia ꝙ patiẽtia, ſiue in ſeipſa reflectãtur, id eſt reciprocẽtur, ut meus filius, uel tuus diligit me, diligit te, diligit illũ, diligit ſe, filiũ meũ uel tuũ diligo ego, diligis tu, diligit ille. Tertiæ uerò pſonæ poſſeßiuũ ſine uoce al tera ſignificãte poſſeſſorẽ, nõ poteſt adiũgi alij perſona per ſe. ſi enim dicã ſuus ſeruus miniſtrat mihi uel tibi, ſolœciſmũ facio. quia in poſſeßiuo primæ & ſecundæ per ſonæ, ſicut oſtẽdimus, rectè cõſtruitur, cũ quacunq; per ſona copuletur. Nec mirũ cum primæ & ſecundæ perſo næ poſſeßiua, finitas habeant poſſeſſorũ perſonas, quip pe in unicis uocibus primitiuorũ conſtitutas, & demon ſtratiuas. Tertiæ uerò perſonæ poſſeßiuũ non ſolum ad omnes uoces pronominũ tertiæ perſonæ, uerumetiã no minũ poteſt referri, ut ſuus iſtius, illius, ipſius hoĩs, ſine quibus additis pfectũ ſenſum nõ habet. Idẽ fit etiã p obli quos poſſeßiui ſupradictæ pſonæ, ille uel iſte, uel homo ſuæ opis indiget, ſuo filio parcit, ſuũ morẽ ſequitur. Nec mirũ hoc fieri in tertiæ perſonæ poſſeßiuo, cum uim genitiui poßideat ſui primitiui, quod uel reciprocum, id eſt

sui passum ἰδιοπαθὴς est, uel retrāsitiuū, in quo necesse est prius personæ tertiæ significationē uoce aliqua fieri, ad quam iste gtūs, uel reliqui eius casus referātur, ut ille sui miseretur, ille sibi donat, Vergilius se celebrat. Et pro eō posito Græco ἑαυτοῦ, ut diximus accipitur, quod apud græcos quidē in tribus inuenitur personis, & uel in se reflectit actū suū, uel in possesionē suam ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ τοῦ ἐμαυτοῦ δούλου κήδομαι, σαυτὸν τύπτεις καὶ τὸν σαυτοῦ δοῦλον τύπτεις, ἑαυτῷ χαρίζεται καὶ τῷ ἑαυτοῦ ἀκροατῇ χαρίζεται. Igitur apud Latinos supradictorū compositorū pronominum, nisi in tertia non habemus significationem persona, id est sui, sibi, se, à se. Ideoq; etiā nominatiuo caret, quomodo supradicta apud Græcos cōposita. Et illi quidem siue ἰδιοπάθεια sit, id est reciprocatio, uel sui paßio, siue in possesiua transitio fiat, utuntur supradictis cōpositis, ut ostēdimus. Nos uerò primitiuis quidē, sui, sibi, se, à se, uel per reciprocationē, ut sui potitur, sibi indulget: uel per retrāsitionem utimur, ut hortatur me ille ut sui potiar, rogat te ille ut sibi indulgeas. Possesiuis uerò cum in ea possessorū fiat transitio, ut sui serui miseretur, & suo seruo prodest, & suum seruum diligit. Nec aliter tamē potest supradictum possesiuum tertiæ personæ construi cum alijs extrinsecus personis, nisi per retransitionem, quomodo primitiuum eius, id est, nisi prius à possessore eius proficiscatur in aliam uerbū personā, & sic ab illa rursus ad possesionē tertiæ sicut & ad se, ut rogat me ille ut suus seruus ministret mihi uel tibi, precatur ut sui patris miserear, petit te ut suo prosis filio. Obsecrat Cicero Varronem ut suū erudiat natū. Et notandū, quod cū à tertia in tertiā fit retrāsitio psonā, in dubiū uenit poßeßio ad quā

pertineat earum, ut rogat iste illum ne suo noceat filio, ambiguũ est, cuius suo filio, istius an illius, id est rogãtis, an eius qui rogatur, quõ & apud Græcos παρακαλῶ πλάτωνα ἀριστοτέλης ἵνα τὸν ἑαυτοῦ φίλον παιδεύσῃ, dubiũ sit utrum Platonis an Aristotelis suũ. Omniũ possesiuorũ tam nominũ quàm pronominũ per quemcunq; casum prolatorum loco, licet genitiuis uti primitiuorũ, ut Euãdri filio pro Euandrius filius, & Euandri filij pro Euãdrij filij, & Euãdri filio pro Euandrio filio, et Euandri filiũ pro Euandriũ filium, & Euãdri fili pro Euãdrie fili, & ab Euandri filio, pro ab Euandrio filio. Similiter per omnes casus tam singulares quàm plurales, licet tam pro nominibus q̃ nominibus uti. Itaq; licet genitiuos quorumcunq; casualiũ cum possesiuis per quẽcunq; casum prolatis coniungere, ut mea causa laboro & illorũ, meũ patrem honoro & Catonis, tuo patri patre, & fratris: tuum imperatorem & cõmilitonũ sequere. O noster & fratris mei pater, sua ille cõfidit, & patris uirtute. Similiter figuratur constructio in nominibus possesiuis. Terent. in And. Meo studio atq; hospitis. Est tamen aliqua differẽtia ad genitiuũ primitiui in possesiuo tertiæ personæ, cuius nominatiuo tunc utimur, quãdo ad suũ possessorẽ possesio transitionẽ facit, & nõ ad alium. ut indiget illius uel Ciceronis suus filius, præstat illi uel Ciceroni suus filius, uidet illum uel Ciceronem suus filius, bene meretur de illo uel de Cicerone suus filius. Similiter passiua, quæ à possessore solo fiunt, nominatiuũ possesionis exigunt, ut amatur ab illo uel à Cicerone suus filius. Necnon tamẽ tam nominatiuo, quàm alijs casibus possesiuis licet uti, cum possessorem ostendimus extrinsecus

facien-

facientem transitionē ad aliquā aliam personā, pro sua possessione, ut rogat me ille, ut suus legat apud me filius, & ut suus doceatur à me filius, & ut sui miserear filij, & ut suo donē filio, & ut suū sequar filiū, & ut suo potiar filio, cum in possessiuis primæ & secundæ personæ, liceat etiā non possidentes construere sic: accusas meum filiū, misereor tui filij, inuidet ille meo filio. Discretionis quoq; causa uel abundantiæ solet cū genitiuo possessoris addi nominatiuꝰ possessiui, ut suꝰ est Homeri mos: intelligitur enim nō alterius: et suus Ciceronis filius hæres est patris cōstitutus. suus dicitur ad discretionē illius, qui secundū leges suus non est, id est sub potestate patris legitimi nō est. Quod aūt suus pro uniuscuiusq; proprio accipiatur, usus confirmat. Verg. in 1. Georg. molles sua thura Sabæi. Terent. in Phor. Quot homines tot sententiæ, suus cuique mos est. Sin autem in possessionem fit à possessore transitio intrinsecus, obliquis possessiui utuntur, ut Cicero miseretur filij sui, præbet suo filio, efficit suum filium, potitur suo filio: sin extrinsecus fit trāsitus in possessionē tertiæ psonæ, sufficit gtō uti ipsius possessoris, ut misereor filij Ciceronis, dono filio Ciceronis, accuso filium Ciceronis, potior filio Ciceronis. Licet tamē addere etiam possessiui casus consequentes, uel discretionis causa, uel abundantiæ, ut egeo ingenij sui Ciceronis, benedico ingenio suo Ciceronis, & similia. Illud quoque sciendū, quod cum in alijs omnibus possessiuis liceat gtō uti primitiui, pro omni eorum casu, quod ostendimus, in hoc quoq; possessiuo pronomine tertiæ personæ, quomodo in alijs tunc utimur, cū ipse possessor aliquid agat in possessionē suam, & cū in aliam personā transitū osten

datur facere pro sua possessione, ut amat ille suum filiũ, & amat ille sui filium, bene dicit suo filio, & bene dicit sui filio, petit à me ut prosim filio, & ut prosim sui filio. si ipsa tamen possessio in possessorem faciat transitionem, non est congruum uti primitiui genitiuo pro possessiuo, quia uim habet compositi Græci, ut Ciceroni redit suus filius, non satis commode pro hoc dicitur, Ciceroni redit sui filius. Nec Ciceronem laudat sui filius, pro suus filius, & similia. Quia nec apud Græcos bene dicitur, κικέρωνα φιλεῖ ὁ ἑαυτοῦ υἱὸς, nisi more attico pro simplici accipiatur. Et sciendum quod quia primitiuum eius, tam singulare, quàm plurale est, licet in possessiuo, & unum & plures possessores eius intelligere pro significatione genitiui, ad possessorem pertinentis, ut suus illius, & suus illorum. Nec mirum, si per retransitionem Romani utuntur his pronominibus, id est, sui, sibi, se, à se, & eius possessiuo, ut ostendimus: necnon si ad coniunctionẽ sui etiam in alias personas aliquid agat, ut ille uocat me ad se, ducit te secum, trahit omnia in se: uel cum transitum facit in aliquos sibi coniunctos, ut ille miseretur eorum qui secum uiuunt, uel sibi parentium, uel secum degentium, dat sibi fauentibus, incusat secum certantes, inuidet se indigentibus. & uidentur hæc omnia possessiuorum uim habere, & similia. nec incongruè huiuscemodi constructionem habuisse, cum Attici quoq; soleant compositis in huiuscemodi uti constructionibus. Xenophon ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε πείθων μὲν τοὺς συνόντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων. Idem in eodem: ἀλλὰ σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ

μόνον

μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι. Demosthenes: καὶ ἀφεόρακα τοῦτον ἐμαυτόν, pro ἐμέ. Xenophon ἀπομνημονευμάτων β. χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ χαιρεκράτην, ἀδελφὼ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω αἰσθόμενος διαφερομένω. Quod autem etiã genitiuo uel datiuo, qui loco sit genitiui possessoris, bene additur etiam possessiuum (ut suprà diximus) non solum nostrorum, sed etiam antiquorum usus comprobat. Vergilius in Bucol. Et me Phœbus amat, Phœbo sua semper apud me munera sunt lauri, & suaue rubens hyacinthus. Terent. in Adelphis: Suo sibi hunc gladio iugulo. Et Plato in Timæo: τοὺς δέ γε οὕτω φαρέντας ἐλέχθη που μήτε χρυσὸν μήτε ἄργυρον μήτε ἄλλο ποτὲ κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν. Et (quod mirum est) hoc ipsum ἴδιον etiam primæ & secundæ adiungitur personæ apud illos, ut Isæus: ἐν τῷ πρὸς δυκλείδην, ὅτι ἂν τὰ ἴδια τὰ ἐμαυτοῦ. Demosthenes: ἐν τῷ πρὸς πολυκλέα περὶ τοῦ ἐπιτριηραρχήματος. ὁ περὶ πλείονος ἐποιησάμην τὰ ἐμαυτοῦ ἴδια, ἢ τὰ ὑμέτερα. Idem: ἐν τῷ πρὸς καλλικλέα περὶ χωρίου, τὸ μὲν γὰρ χωρίον, ὁμολογεῖται καὶ παρ' αὐτῶν τούτων ὑμέτερον ἴδιον εἶναι. Phrynichus: ὥσπερ ἐμὸν αὐτοῦ ἴδιον, pro quo nos dicimus, meum proprium, & tuum proprium. dicitur tamen & suum proprium illius, ut nõ putetur abundare suum, sed indubitabilem discretionem significare. Illud quoq; notandum quod tertiæ personæ possessiuum ad innumerabiles, ut diximus, refertur personas possessorum. quippe cum ad omnia tertiæ personæ pronomina, & ad omnia nõia et participia possit referri, ut suus illius, suus istius, ipsius, huius, eius, suus Vergilij uersus, suã dicentis diligentia. Primæ autem personæ possessiua & secũdæ non

egent

egēt per se prolata adiunctione alicuius genitiui, cū ulm genitiui finiti in se habeant, quō nec suus eget gtō sui primitiui, quem in se poßidet, sed extrinsecus alterius uocis propter multitudinē tertiarū personarū, ad quas necessario & primitiuum sui, & possesiuum ipsum refertur. utraq; enim relatiua sunt. nā meus & tuus, nisi ad suorū primitiuorū, quæ sunt demonstratiua nō intelligūtur genitiuos. itaq; extrinsecus genitiuis non egent. Quæritur quæ sit differētia inter gtūm primitiui et possesiui mei, tui, sui, nostri & uestri. Et quantū quidē ad uocē, nulla: quātū uerò ad sensum, hæc est differētia, quod genitiuus primitiui simplicē possessionē significat, possesiui uerò duplicē. Si enim dicā mei est seruus, pro meus est seruus, simplicē demonstro possesionē. Sin aūt dicā mei est filij seruus, duplex ostenditur possesio, mea quidem in filio, filij aūt in seruo. Frequēter tamē etiam sine nomine licet huiuscemodi possesiua proferre, & maxime cū de dominis uel coniugibus uel amicis mentio fit, ut Terentius in Andria: Cuius hic puerum apposuisti? uestri, cuius nostri? intelligitur enim domini uel herilis filij. Idem in eadem: Cur meam tibi? subauditur coniugem uel sponsam. Idem in Eunucho: O mea tu: subaudiendum est amica uel soror. Et omnibus maritis mos est de uxoribus suis dicere mea, & inuicem uxoribus de suis maritis dicere meus, per defectionem nominis. Et primitiuorum quidem genitiuus per se profertur, non egens alterius genitiui, ut mei filius ambulat, tui filium uideo, mei misereris, tui miseretur. Nam & ad omnē numerū, genus & casum bene construitur primitiui gtūs. possesiui uerò genitiuus eget semp alterius gtì, hoc est eiusdē numeri & generis. Mei

filij

filij miserere, tui filij misereor, sui filij miseretur ille. nisi p eclipsim, quomodo prædiximus, proferatur. & non solũ genitiuo primitiui pro omni casu possessiui licet uti, ut mei ager pro meus ager, et mei agrũ pro meum agrũ, & nostrûm uel nostri filius uel filium, pro noster filius uel nostrũ filiũ, & similia ut ostendimus. sed etiã ipsorum possessiuorũ genitiuus, cum omni casu secundæ possessionis, id est quæ à poss·ssione posidetur, ponitur, ut si uxor loquẽs de agro mariti sui uel de alia re dicat, iste ager mei est τοῦ ἐμοῦ, semine mei prægnãs sum, prolem mei diligo, thalamis mei caste pareo. Nec aliter potest duplex possessio cõstrui sine genitiuo possessiui. Apud Græcos etiã articulus huic coniunctus discernit ambiguitatẽ ὁ τοῦ ἐμοῦ ἀγρὸς, ὁ δὲ ἐμῆς σωφροσύνης. Quo deficiente sæpe Latini autores faciunt quæstiones, ut Lucan. in 4. et reppulit æstus Fortior Oceani: τῆς τοῦ ὠκεανοῦ. Idẽ in 1. Et Taranis scythicæ nõ mitior ara Dianæ: τῆς δὲ ἀρτέμιδος. Similiter dicitur minor uiginti annorum: ἥττων τῶν εἴκοσι ἐτῶν. Nec mirum tantã uim in possessionibus habere genitiuũ, cum in compositis quoq; immobilis maneat idem casus, ne si declinetur, significatio quoq; eius euanescat, ut tribunus plebis, plebiscitum senatusconsultum. Et si à duobus sit genitiuus, uterq; manet immobilis, ut huiusmodi, istiusmodi, illiusmodi. quæ tam composita quàm separata omnibus adiunguntur casibus. Sui quando est primitiuum, ntũm (ut diximus) non habet. quia necesse est ad aliquem aliũ ntũm tertiæ referre personæ hoc pronomẽ. et quia transitiuorum seruat constructionem. nam uel in se reciprocatur, id est, ipse in se aliqd agere ostenditur, aut ipse à se pati, in quo necesse est obliquum aliquem poni casum,

sum, ut miseretur sui, parcit sibi, accusat se, potitur se. uel per transitionem aliquam (ut prædictum est) construitur, id est quando ab ipsa in aliam fit transitio personã, & ab illa in eam retransitio, quæ similiter obliquũ exigit, ut rogat me seruus ut miserear sui, petit me amicus ut sibi prosim, cõmouet me inimicus ut se accusem, hortatur me uirtus ut se potiar. Et sciendum quòd quomodo composita pronomina apud Græcos, nominatiuo carentia omnimodo in actu sunt, & hic actus uel ad easdẽ personas reciprocatur, id est reflectitur, uel ad possessiones. earum itaq; necessariò uerbis copulantur, in quibus nominatiuus earum intelligitur, ut ἐμαυτοῦ κήδομαι, καὶ ἐμαυτοῦ ἄλλον τύπτω, σαυτοῦ κήδῃ, καὶ σαυτοῦ ἄλλον τύπτεις, ἑαυτοῦ κήδεται, καὶ ἑαυτοῦ ἄλλον τύπτει. Sic apud nos in hoc pronomine necesse est fieri, ut sui miseretur, uel sui filij miseretur. Aut cum prius à tertia uerbum proferatur persona transitiuè in aliam personã, & iterũ per transitionẽ ab illa in eandẽ actus aliquis referatur, ut suprà ostendimus: Rogat me ille ut ad se ueniã: petit te ille, ut sui miserearis: rogat Turnus Aeneã, ut sibi parcat. Necesse est enim obliquos casus ad ntõs referri interpositis uerbis actum quidem ad nominatiuos, paßionẽ uerò ad obliquos reddentibus, ut Cæsar uincit Pompeium, ego te diligo. Paßio uerò facta per obliquos actiuo coniunctos uerbo, transfertur in nominatiuũ pertinentem ad ipsam, quæ patitur personam paßiuo cõiunctũ uerbo, prædictũ uerò nominatiuũ, qui ad agentẽ pertinet, transfert in ablatiuũ, ut Cæsar uincit Pompeiũ, uincitur Pompeius à Cæsare. Ego diligo te, tu diligeris à me. Et Græci quidem composita inuenerunt pronomina, id est ἐμαυτοῦ, σαυτοῦ, ἑαυτοῦ, quibus utũtur, quando ea-

do eadem persona in sese, uel in suam (ut dictum est) pos-
sessionē facit aliquid, quæ ἰδιοπαθῆ, uel αὐτανάκλαστα uo-
cāt, id est sui passa, uel à se patiētia, siue refractiua trā-
slatiue à corporibus, quæ in se refringūtur. Simplicia ue-
rò ἀλλοπαθῆ nomināt, id est extrinsecus passionē facien-
tia, uel patientia, ut doceo te, doceor à te. Nos aūt (quo-
modo superius memorauimus) simplicibus quidem pro
utrisq; utimur, tam in prima quàm in secunda persona,
secundū Homericā (ut suprà dictum est) consuetudinem.
In tertia uerò persona, id est sui sibi se à se, quod illi ser-
uant in compositis, seruamus, quamuis hoc quoq; sit sim
plex: itaq; & nominatiuo caret, quomodo ἑαυτοῦ, et omni
uerbo copulatur, quod eius uicē cōpleat nominatiui, ut
sui eget, sibi nocet, se incusat. Et in huiuscemodi quidem
constructione, id est quādo ipsa in se, uel in possessionem
suam agit pro cōposito Græco pronomine, id est ἑαυτοῦ,
ἑαυτῷ, ἑαυτὸν accipitur, ut sui eget ἑαυτοῦ χρῄζει. sibi indul-
get ἑαυτῷ χαρίζεται. sui seruum uendit ἑαυτοῦ δοῦλον πωλεῖ.
Quādo uerò extrinsecus actus in eum aliquis fieri signi-
ficatur pro simplici Græco, id est αὐτοῦ, αὐτῷ, αὐτὸν accipi-
tur. nec aliter tamen hoc fit, nisi prius à tertia persona
uerbū aliquod, ut diximus, proficiscatur, ad aliā extrin-
secus personā, & sic ab illa per retransitionē ad eā reci
procetur aliud uerbū, ut rogat me ille ut ad se ueniam, pe
tit te ut sibi des, hortatur milites imperator, ut se largo
potiantur. Illa quoq; uerba quæ tertiæ personæ acquisi-
tionē aliquā significant, quāuis nec sui passionē, nec re-
transitionē habeāt, supradicti pronominis casibus fre-
quenter construuntur, ut auget ille substantiā sui, defen-
dit Brutus sibi libertatem, uidet ille similem sui uel sibi
homi-

hominē. ducit secum Aeneas Achaten. Quamuis si quis hæc quoque altius inspiciat, sui paßionis & poßeßionis uim aliquam ostēdere ea etiam inueniet. Itaq; apud Græcos quoq; cum compositis pronominibus proferuntur, ἄγω μεθ' ἐαυτοῦ τὸν φίλον. Præterea sciendū quod illud quoque quod apud Græcos dicitur per solos obliquos compositum casus, ἀλλήλων κήδονται, ἀλλήλοις παρέχουσιν, ἀλλήλους φιλοῦσιν, necessariò inuicem actum & paßionem alterius, in alteram personam uno eodemq; casu significat, nec potest nominatiuo proferri, sed habet eius intellectum in ipso uerbo. Nostri uero frequenter pro accusatiuo huiuscemodi constructionis accusatiuis utuntur antecedente inter omnium personarum pluralibus, ut Terent. in Adel. Video amare inter se, id est φιλεῖν ἀλλήλους. Idem in eadem: Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos Ctesipho, pro γνοίημεν ἀλλήλους. Verg. in 11. Conuersiq; oculos inter se, atq; ora tenebant. inter se πρὸς ἀλλήλους. Sæpe tamen explanandi causa adijcitur inuicem. nec solum in tertia, sed etiam in prima (ut ostendimus) & secunda persona plurali, quippe quæ possunt in se diuersas colligere personas, ad imitationē supradicti Græci pronominis, quod caret nominatiuo, simili utimur cōstructione, ut ego & tu, nosmet ipsos inuicem amamus inter nos, tu & ille inuicē amatis inter uos. alijs autem casibus sine inter, quod accusatiuum exigit, utimur addentes inuicem, ut ego & tu nostri inuicem miseremur, ἀλλήλων ἐλεοῦμεν. Tu & ille inuicē uobis indulgetis, ἀλλήλοις χαρίζεσθε. Iste & ille inuicē se potiuntur, ἀλλήλων ἀπολαύουσι. Quod si non addatur inuicē, dubitatio sit utrum per sui paßionē singulæ in se agant, an altera in alterā.

Si

Si dicam iste & ille se amant, dubiũ enim fit utrum ἑαυτοὺς ἢ ἀλλήλους significet. Et in prima quidẽ persona licet per conceptionem secundã assumere & tertiã, ut ego & tu legimus, ego & ille scribimus. à secunda uerò prima concipi non potest, tertia autem potest, ut tu & ille uosmetipsos læditis. Quæritur cur pronomina patriæ nostrâs & uestrâs à solis pluralibus, tam apud nos, quàm apud Græcos ἡμεδαπὸς et ὑμεδαπὸς deriuantur? ad quod dicendũ, quod ideo à solis pluralibus fiunt, quia patria ad plures pertinet, non ad unum. Et sciẽdum quod quomodo pronomina, quæ finita sunt, habent & patria & possesiua, ut meus, tuus, suus, noster & uester, nostrâs, uestrâs. sic etiã nomẽ infinitum quis uel qui habet apud nos non solũ patriũ cuiâs, quomodo apud Græcos ποδαπὸς, sed etiã possesiuũ, quod tam interrogatiuũ esse potest qui relatiuũ, ut cuius cuia cuiũ. sed huius masculinũ in fine acuitur differẽtiæ causa. Quod aũt tam interrogatiua quàm relatiua possunt esse, quomodo & primitiua eorũ, usus cõprobat. Verg. in Buc. interrogatiue protulit: Dic mihi Damœta cuiũ pecus, an Melibœi? Terẽt. in Eunu. Quid uirgo, cuia est? Idem in Andr. Quid eam tum? suam'ne esse aiebat? non. cuiam igitur? Cicero uerò in Verrinis, de prætura urbana, relatiuè posuit: Hæc eadem cuia res est, cuiũ periculũ. & necesse est omnibus ea grauari syllabis, quãdo sunt relatiua, quomodo & primitiua eorum relationẽ significantia. Pronomina quasdam habẽt proprias obseruationes singula, quasdã communes, tam cũ alijs pronominibus, q̃ cum quibusdã partibus orationis. Cum de proprijs igitur maxime singulorum superius dictũ sit, nunc de cõmunibus dicamus. Ipse

additiuum uel adpositiuum dicitur, quod Apollonius ἐπιταγματικὸν nominat, non quod solū hoc pronomen alijs pronominibus, uel etiā nominibus apponitur: sed quod frequentius quàm alia, ut ego ipse, tu ipse, ille ipse, Virgilius ipse, Cicero ipse. Inueniuntur enim & alia pronomina apppositiua, id est ἐπιταγματικὰ. Vergilius: Ille ego qui quondā gracili modulatus auena. Idem in Bucol. Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipse Menalcas. Idem in 1. Aeneid. Tu'ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchisæ Alma Venus Phrygij genuit Simoëntis ad undam? Per excellentiam igitur hoc pronomen, id est ipse, quasi proprium, quod multorum est commune, appositionis nomen poßidet. Et sciendum quod tertiæ omnes personæ pronominum possunt per supradictam figuram apponi primæ & secundæ personæ, excepto sui sibi se à se: prima autem & secunda persona, nec sibi inuicem, nec tertiæ apponi possunt. Nemo enim dicit, ego tu es, uel tu ego sum. nec ego ille facit, uel tu ille facit. Ille autem ego facio, & tu ille facis dicitur. Nam id est appositum, quod apponitur illi ad quod uerbum redditur. Græci quoque primitiuam tertiam personam, & ex ea compositam, id est ἑοῦ, ἑαυτοῦ, ἑαυτὸν, primæ & secundæ personæ non apponunt, quomodo nec nos sui, quod uim tam simplicis primitiui tertiæ personæ Græci, quàm compositi poßidet apud nos. Pluralem tamen cōpositam tertiam, quia non habent composita à pluralibus primæ & secundæ personæ, necessariò adiungunt & primæ & secundæ, ut ἑαυτῶν ἐκδίομεθα pro ἡμῶν αὐτῶν, & ἑαυτοὺς ἐκδίδοσθε pro ὑμῶν αὐτῶν. Nos autem nec in plurali numero possumus apponere primæ & secundæ personæ supradictum tertiæ

tiæ personæ pronomen, id est, sui sibi se à se. quia & singularis est uox, quæ nec apud Græcos apponitur primæ uel secundæ personæ, nec apud nos, quamuis etiam pro plurali accipiatur. & quomodo simplex singulare accipimus, etiam pro composito per omnes personas, sic etiã simplex plurale, ut mei causa facio ἐμαυτοῦ χάριν ποιῶ, *& nostri causa facimus* ἡμῶν ἀντὶ τοῦ ἑαυτῶν χάριν ποιοῦμεν. *Nec mirum diuersas aliquando personas figuratè inter se copulari, cum etiam diuersos casus est ubi bene coniungimus, ut in illis, quæ ex generalibus in specialia, uel ex pluralibus in singularia distribuuntur, ut animalium quædam sunt mortalia, quædam immortalia. literarum aliæ sunt uocales, aliæ consonantes, trium Saturni filiorum, unus in cœlo, alter in amari, tertius apud inferos dicitur regnare. non enim bene dicitur, Animalia pars est mortalis, pars est immortalis. nec, tres Saturni filij unus in cœlo, alter in mari, tertius apud inferos regnat, quamuis Homerus autoritate poetica dixerit:* οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. *Quomodo & alij quidam tam apud Græcos quàm apud nos. Cum autem non fit distributio, bene utimur nominatiuis, ut literæ sunt notæ uocum: uel cum uerbum ad id quod distribuitur, non ad ea quæ distribuuntur redditur, ut homines opportuni sunt, alij quidem ad pacem, alij uerò ad bellum. & hoc quidem quia in plurale distribuitur, à communi uerbum habet: sin uariaueris numerum, quod prædiximus de casibus, manifestatur, ut Vergilius in Bucolicis:*

Cur non Mopse, boni quoniam conuenimus ambo,
Tu calamos inflare leues, ego dicere uersus.

R 2 Potest

Potest tamen & singulare pluralem significationem habens, uel in singularia uel in pluralia supradicto modo distribui, & eandem constructionis seruare rationem, ut gentis Romanæ, pars fuit fortis, pars sapiens: uel, gentis Romanæ alij fuerunt fortes, alij sapientes: uel, gens Romana fuit, alij fortes, alij sapientes. Liu. in 41. ab urbe cond. Periti religionum iurisq; publici, quando duo ordinarij consules, eius anni, alter morbo, alter ferro perijsset, suffectũ consulem negabant comitia habere posse. Ecce hic autoritatem Homeri secutus, nominatiuum posuit pro genitiuo, duo ordinarij consules, pro duorum ordinariorum consulum: ad distributiua enim reddidit uerbũ, non ad cõiuncta. Ex diuersis quoq; casibus solent deriuatiua simul & composita fieri, ut à medio terræ mediterraneus, & à medio amnis mediamna, à causis & dicendo causidicus, à uana loquendo uaniloquus, & similia, quæ ex simplicibus deriuata simul & cõposita sunt. In huiuscemodi tamen deriuationibus frequenter inuenis transitionem etiam ex alteris in altera fieri genera, ut hæc manus, hic centimanus. Horatius: Centimanus Gyges. hic sanguis, hic & hæc exanguis, & hoc exangue. hoc caput, hic & hæc & hoc triceps. hoc cor, hic & hæc & hoc uecors. hæc mens, hic & hæc & hoc amens, demens. hæc arma, hic & hæc inermis & hoc inerme, inermus, ma, mum. Plurima similiter composita ex diuersis generibus, uel casibus, uel numeris in alia per deriuationem transeuntia inuenis. Nihil igitur mirum tertias quoq; personas pronominum, tam primæ quàm secundæ figuratè adiungi, quomodo superius ostendimus.

De constructione omnium partium orationis.

Partium orationis, quædã habẽt inter generaliter sibi accidentia, numeros et casus et genera, ut nomẽ, pronomẽ participiũ. Quædã personas et numeros, ut uerbũ & pronomen. Quædã tempora, ut uerbũ et participiũ. Quædam nihil ex eis, ut præpositio, aduerbiũ, cõiunctio, interiectio, quæ nec declinationẽ aliquam habent. Quæ sunt igitur declinabiles cum ex proprijs figuratio nibus ad cõuenientes supradictorũ numerorũ, uel generum, uel casuum, uel personarũ, uel tẽporũ cõsequentias accipiũtur, in oratiõis cõstructione, id est dispositione, ad aptã cõiũctionẽ referri debẽtutpote, singulare ad singulare, et plurale, ad plurale, cũ ad unã eandemq; refertur personam intrãsitiuẽ, ut ego Priscianus scribo intelligẽs, et nos oratores scribimus intelligẽtes. Cũ enim transitiua sunt uel refractiua, licet diuersis uti numeris, ut docemus discipulũ, docemus discipulos, doceo discipulũ, doceo discipulos, accuso uos, prosum uobis. Eadẽ ratio est in generibus, ut Bonus homo, & iustus et rectus est ille. Bona mulier, et casta, et pudica est illa. Boni homines, et iusti & recti sunt illi. Bonæ mulieres, et castæ, et pudicæ sunt illæ. Similiter & in casibus mei ipsius dolentis misereor, et illius uel tui dolentis misereor. teipsum legentẽ uideo, et meipsum intelligentẽ sentio. Cũ igitur ad unam eandemq; psonã & casus & genera, et numeri referuntur, supradicta consequentia est obseruanda. Variantur autem (ut dictum est) per transitiones, & reciprocationes non solum casus & numeri, sed etiã genera, ut illos lædit mulier, & illum lædunt mulieres. Superuacuũ est igitur in re tam manifesta usus autorum testimonia pro/

ferre. Illud tamen sciendum, quod per figuram quam Græci ἀλλοιότητα uocant, id est uariationem, & περίληψιν, uel σύλληψιν, id est præceptionem siue cōceptionem, & per ζεῦγμα, id est, adiunctionem & concidentiam, quam συνέμπτωσιν Græci uocant, & procidentiam, id est ἀντίπτωσιν, & numeri diuersi, & genera diuersi casus, & tempora & personæ, non solum transitiuè & per reciprocationem, sed etiam intransitiuè copulātur. quæ diuersis autorum exemplis, tam nostrorum quàm græcorum, necessarium esse duximus comprobare. Construuntur igitur diuersi numeri. ut Vergil. in 1. Aeneid. Pars in frustra secant, ueribusq; trementia figunt. Ad sensum enim, quia pars Troianorum plures in hoc loco intelliguntur, plurale reddidit uerbum secant: quomodo & Homerus, ὡς φάσαν ἡ πληθύς. Sallust. in Catilin. Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ concurrebant. Cuius enim singulare ad rem retulit, id est cuius rei seruitiorum. Thucyd. ξυνεπρεσβεύοντο δὲ αὐτοῖς καὶ Δωριῆς ἡ μητρόπολις τῶν Λακεδαιμονίων. Sophon. ἐν Ἀντιγόνῃ, ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ, ἢ γλῶτταν ἣν οὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν, οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί. Terent. in Eunu. Si quisquam est, qui placere se studeat bonis Quamplurimis, & minimè multos lædere, In his poeta hic nomen profitetur suum. quisquam enim ad multos intelligitur, quomodo in Adel. Aperite aliquis actutum. Diuersa genera similiter construuntur. Vergil. in Buc. Dulce satis humor, depulsis arbutus hœdis,

Lenta salix fœto pecori, mihi solus Amyntas.

Ad dulce enim quod est neutrum tam fœminina quàm masculina reddidit. Idem in eodem: Triste lupus stabu-

lis, maturis frugibus imbres, Arboribus uěti, nobis Ama ryllidis iræ. Idem in 1. Aen. *Nimborum in patriam loca fœda furětibus austris,* Aeoliam uenit. Idem in 1. Georg. *Sunt & amineæ uites firmißima uina.* Idě in 1. Aen. *Cymothoe simul & Tritō annixus acuto Detrudunt naues scopulo.* Lucan. in 1. *hinc leges & plebiscita coacta.* Vergil. in 8. *Qualis eram cū primă aciem Præneste sub ipsa Strauí.* cum enim Præneste nomen oppidi proprium neutrum sit, ad intellectum urbis reddidit *sub ipsa.* quomodo Terětius in prologo Eunu. *In Eunuchum suam dixit,* ad comœdiam referens pronomen. Verg. in 12.

Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem folijs & flore comantem
Purpureo, non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo uolucres hæsere sagittæ.
Hoc Venus obscuro faciem circundata nimbo
Detulit, hoc fusum labris splendentibus amnem
Inficit occulte medicans, spargitq́; salubris.

Vide quomodo & diuersa genera, & diuersos numeros in supradicta figura ἀλλοιότητος, *id est uariationis, autoritas confundit. Græcorum quoq; autores frequenter huiuscemodi utuntur figurationibus,* ut Homer. Ἰλιάδος π.

πᾶσιν ὀρίνθη θυμός, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες,
ἐλπόμενοι παρὰ ναῦφιν ποδώκεα Πηλείωνα.

Thucydides secundo, αἱ μὲν τινὲς τῶν νεῶν καθεῖσαι τὰς κώπας ἀπίστευσαν τῷ πλῷ ἀξύμφορον δρῶντες πρὸς τὴν ἐξ ὀλίγου ἀντεξόρμησιν. βουλόμενοι τὰς πλείους περιμεῖναι. Demosthenes φιλιππικῶν α. καὶ ὅλως ἄπιστον οἶμαι, ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννίς. Idem ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου. πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Thucyd. α.

τὴν δὲ ὑπὸ πάντων ὁμολογουμένην ἄριστον εἶναι ἐπλύνα

 Plato

Plato ἐν συμποσίῳ. ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἥμισυ τὸ αὑτοῦ ξυνῄει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις ἐπιθυμοῦντες συμφῦναι ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης ἀργίας. Aeschines ἐν τῷ ἀλκιβιάδῃ, ὑπὲρ θεμιστοκλέους, * Homerus ὀδυσσείας λ. ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ θηβαίου τειρεσίαο χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.

Diuersi quoque casus, uel casus pro casibus, figuratè tam à nostris quàm à Græcis sæpißimè ponuntur, ut Vergilius in 1. Aeneid. Tu mihi quodcunq; hoc regni tu sceptra Iouemq; Concilias: hoc regni pro hoc regnum. Idem in 1. Vrbem quā statuo uestra est, subducite naues: pro urbs quam statuo. Terent. in And. dij uostram fidem. Quid turbæ est apud forum? quot illic hominum litigāt? pro quot homines. Idem in eadem: Ex Andro commigrauit huic uiciniæ: pro in hanc uiciniam. In eadem: Quas credis esse has, non sunt ueræ nuptiæ. Idem in Phor. ubi in mentem eius aduenti uenit? genitiuum posuit pro nominatiuo. Cicer. in Verr. 1. nam ita mihi deos uelim propitios, ut cum illius temporis mihi uenit in mentem, quo die cicato reo mihi dicendum sit, non solum commoueor animo, sed etiam toto corpore perhorresco: illius temporis pro illud tempus. Idem in 2. Verrin. Fac tibi paternæ legis Aciliæ ueniat in mentem: pro Acilia lex. Vergilius in 3. Georg. Et crurum tenus à mento palearia pendent: pro cruribus tenus. Idem in 8. Aeneid. uolat hasta Tago per tempus utrunque pro in tagum. Salust. in Catilin. præter rerum capitalium condemnatis: pro condemnatos. Idem in 1. Histor. Nam à primordio urbis, ad bellum Persi Macedonicum: pro Persis. Vergil. in 1. Aeneid. Troas relliquias Danaum atque immitis Achilli: pro Achillis. Horatius in 3. Carm. Hic dies anno

redeunte festus, Corticem astrictum pice dimouebit amphoræ: pro amphora. Terent. in And. Nec quid me faciã scio: pro quid de me fiet. Idẽ in Eun. Quid illo faciemus: pro illi. Similiter Cicer. in Verrem, de prætura urbana, Quid illo, pro illi, myoparone factum est. Verg. in 1. Aeneid. Parce metu Cytherea, manent immota tuorum Fata tibi: pro metui. Idem in 1. Georg. Libra die somniq; pares ubi fecerit horas: pro diei. Horat. in 3. Carm. Hic dies uerè mihi festus atras Eximet curas: mihi pro à me. Demosthenes ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος· μετὰ γὰρ τὴν μάχης οὐδεὶς ὁ δῆμος εἰδὼς καὶ ἑωρακὼς πάντα ὅσα ἔπραττον ἐγὼ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ φοβεροῖς ἐμβεβηκώς, pro εἰς αὐτὰ τὰ δεινὰ καὶ φοβερά. Homer. ἰλιάδος α. πᾶν δ' ἦμαρ φερόμην, ἅμα δ' ἠελίῳ καταδύντι κάππεσον ἐν λήμνῳ. Idem, κάππεσον ἐν κονίῃ. Xenophon ἀπομνημονευμάτων α. λέγεται γὰρ ἀλκιβιάδην πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιαῦτα διαλεχθῆναι περὶ νόμων. λέγεται ἀλκιβιάδην ἀντὶ τοῦ ἀλκιβιάδης. Et nostri hac figura sæpe sunt usi, ut Terent. in Eunu. Apparet hunc seruum esse domini pauperis, Miseriq;: pro apparet hic seruus. Et in alijs tamen plerisque inuenies Græcorum autoritatem, & maxime antiquorum imitatos latinitatis autores, quod postea ostendetur. Homerus, ζεῦ ἄνα δὸς τίσασθαι ὅ με πρότερος κάκ' ἔοργε. huic simile Terent. in And. Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam neget daturum. Diuersa tempora, ut Postquam res Asiæ, Priamiq; euertere gentem
Immeritam uisum superis, ceciditq; superbum
Ilium, & omnis humo fumat neptunia Troia,
Diuersa exilia, & desertas quærere terras
Augurijs agimur diuûm, classemq; sub ipsa
Antandro, & Phrygiæ molimur montibus Idæ.

Cecidit est præteriti, sumat aũt & agimur & molimur præsentis. Idem in 4. Aeneid. At regina graui iamdudum saucia cura Vulnus alit uenis, & cæco carpitur igni: pro alebat & carpebatur. Et sciendum, quod tam poetæ quàm prosarum scriptores frequẽter præsentibus utuntur, tam pro præteritis quàm futuris. Contrà autẽ rarò. Terent. in And. sed si quid narrare occœpi, continuò dari Tibi uerba censes: pro occipio uel occipiam. Idem in Eunu. Quæ uera audiui, taceo & contineo optume: audiui, pro audio uel audiam. Idem in Phor. cur non inquã Phormio, Vides inter uos? inquam pro inqui dixit, quod in raro est usu. Sic enim solent plerique ponere inquam quod est futuri, loco præteriti uel præsentis accipiẽtes. Diuersæ personæ, ut Verg. in 2. Aeneid. diuellimur inde Iphitus & Pelias mecum. Terent. in Andr. Tu si hic sis, aliter sentias. Et nota quòd sese ostendens hic dixit, in qua demonstratione intelligitur etiam ego. Liu. 37. ab urbe cond. Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis & uirtutis ausi sumus, cum parẽtibus quoq; ciuitas suis. Verg. Ille ego qui quondã gracili modulatus auena Carmen. Idem in 2. Aen. quæq; ipse miserrima uidi, Et quorum pars magna fui. Idem in Bucol. Nec tuus hic Mœris, nec uiueret ipse Menalcas. Idẽ in 4. Georg. Illo Vergilium me tempore dulcis alebat Parthenope, studijs florentem ignobilis oci. Terentius in Phor. nam ego meorum solus sum meus. Persius: postquam meus à prætore recessi. Nec solum per genera & personas. & numeros, & casus, & tempora, quæ maxime declinabilibus accidunt, de quibus suprà ostendimus, solent autores uariare figuras, sed etiam per omnia unicuiq; partium oratio

nis

nis accidentia. utpote nomini accidunt species, genus, numerus, figura, casus. Per eos igitur quinq; modos inueniuntur uariationibus, id est, ἀλλοιότητι usi autores. per species, ut Ennius: Optima cœlicolum Saturnia magna dearum: magna dixit pro maxima, positiuum pro superlatiuo, cum aptissimè superius optima cœlicolum dixisset. Et Vergil. in 1. Aeneid. Tristior, & lachrymis oculos suffusa nitentes: Tristior pro subtristis. Homer. τὸν δ' ἱκέτευε Δάρδανος ἀνήρ. Dardanos pro Dardanius, primitiuum pro deriuatiuo, ut Vergilius quoque in 4. Aeneid. Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto Dardanus: pro Dardanius. Et in 2. Ipse deos in Dardana suscitat arma: pro Dardania. Simile huic est, Romulus populus, & Romula gens pro Romuleus & Romulea. De generum & numerorum & casuum uariationibus in supradictis ostendimus. Figuræ quoque aliæ pro alijs solent ab autoribus poni, ut Vergilius in primo Aeneid. totumq; à sedibus imis, Vnà Eurusq; Notusq; ruunt: pro eruunt, simplex pro composito. Similes inuenies uariationes constructionis per omnia cæteris quoque dictionibus accidentia. Aliæ quoque pro alijs partibus uel dictionibus ponuntur, ut nomen pro aduerbio, ut sublime uolat pro sublimiter, & sole recens orto, pro recenter. Et cōtrà aduerbiū pro nomine, ut genus unde Latinum: pro ex quo. Et Cicero pro Deiotaro: En crimen, en causa, cur regem fugitiuus, dominum seruus accuset: cur propter quæ. & iustè pro uerè, uel uerè pro iustè, & satis pro sufficiens. Euripides: ἄκοντ' ἔφυ, κεῖνος γένος, pro ἀληθές. Lucanus in primo: Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Idem in septimo: Quippe ne-

necesse putat. pro necessarium. Homerus ἐν γ. ἰλιάδ☉, αὐτὴ δ' αὖθ' ἑλένην καλέουσ' ἴε. τὴν δ' ἐκίχανεν πύργῳ ἐφ' ὑψηλῷ, περὶ δὲ τρῳαὶ ἅλις ἦσαν. ἅλις dixit, quod est satis: multum pro multe. Vergil. in 1. Aeneid. multum ille & terris iactatus, & alto, Vi superûm: nomen pro aduerbio. Præpositiones est quando abundant, est quando deficiunt, est quando aliæ pro alijs pònuntur, tam apud Græcos quàm apud nos. abundant, ut Isocrat. in Aeginetico, ἐν αὐτοῖς γὰρ τούτοις ἔτι σαφέστερον ἢ μᾶλλον ἐνεπεδειξάμην τὴν εὔνοιαν, ἣν εἶχον εἰς ἐκεῖνον. Nostri quoque frequenter utuntur hac abundantia præpositionis. Terent. in And. accedo ad pedissequas. Idem in Eunu. nunquam accedo ad te, quin abeã doctior. In eadẽ: Edicit ne uir quisquã ad eam adeat. Idem in eadẽ: Adeon' ad eum. In eadem: ad te aduenio. Isocrat. ἐν πανηγυρικῷ ἀπεστερημένους δὲ τοῦ στρατηγοῦ μεθ' οὗ συνηκολούθησαν. Aristophanes βενθεῖς, οὐ γὰρ εἰσπράττειν σε βούλομαι πλέον ἔτη ὅπως μετ' ἐμοῦ ξυνῇς. Vergil. in 5. Aeneid. spacio post deinde relicto Tertius Euryalus. Isocrat. πρὸς νικοκλέα φίλους κτῶ μὴ πάντας τοὺς βουλομένους, ἀλλὰ τοὺς τῆς φύσεως ἀξίους ὄντας, μὴ δὲ μεθ' ὧν ἥδιστα συνδιατρίψεις, ἀλλὰ μεθ' ὧν ἄριστα τὴν πολιτείαν διοικήσεις. Hyperides ἐν τῷ περὶ τοῦ ταρίχους. μετὰ ταῦτα ὕστερον ἦλθον ἀναβησομένη τὸ τάριχος. Verg. in 8. Aeneid. Post hinc ad naues graditur, sociosq; reuisit. Præpositiones deficiunt, ut Vergil. in 9. Aeneid. Euolat infelix, & fœmineo ululatu Scissa comam muros amens atque agmina cursu Prima petit. deest cum ululatu. Homerus ἰλιάδ'. θ. αὐτῇ κεν γαίῃ ἐρύσαιμ' αὐτῇ τε θαλάσσῃ. deest σὺν. σὺν αὐτῇ. Vergil. in 5. His magnum Alciden contra stetit his ego suetus: deest cum. Aliæ pro alijs ponuntur. Aristophanes, κατακλινῶν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ

κρά-

κράτιστόν ἐστι, ἐπὶ pro ἐν. Vergilius in primo Aeneid. Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa: Super Priamo, pro de Priamo. Idem in 1. Georg. sub lucem densa inter nubila sese: pro ante lucem. Coniunctiones quoque tam apud nos, quàm apud illos, modo abundant, modo deficiunt, modo aliæ pro alijs ponuntur. abundant, ut Multa quoque & bello passus dum conderet urbem. Horatius in Epodo: At ô deorum quisquis in cœlo regis Terras, & humanum genus. abundat, at. Deficiunt ut Vergil. in 4. Aeneidos: Ferte citi flammas, date tela, impellite remos. Aliæ pro alijs accipiuntur, ut Vergilius in 2. Aeneidos: Aut pelago Danaum insidias, suspectaq; dona Præcipitare iubent, subiectisq; urere flammis: pro subiectis've. Euripides: ὦ θεοὶ πατρῷοι συγγενεῖς τι ἀλλὰ νῦν. ἀλλὰ dixit pro saltem, ut nostri similiter dixerunt. Terent. in Eunu. si nequeas paulo, at quanti queas: at posuit pro saltem. Aduerbiorum uerò quædam sunt quæ cum suprædictis omnibus accidentibus, id est, diuersis numeris & generibus, & casibus, & temporibus, & personis indifferenter ponuntur, ut non bonus uir, non bona mulier, non bonum mancipium offendit me. non boni uiri, non bonæ mulieris, non boni mancipij est uituperare innocentem. non ego, non tu, non ille, non facio, non facis, non facit. Similiter bene, malè, rectè, prauè, possunt supradictis omnibus aptè adiungi. Sunt autem alia aduerbia, quæ nō possunt omnibus copulari accidentibus, ut ô, quando est uocatiuū, ut Verg. in 1. Aeneid. O regina nouā cui condere Iuppiter urbem. Et heus. Idē in eodem: heus inquit Iuuenes monstrate mearum, Vidistis si quam hic errantē fortè sororū. Alij casui nō adiunguntur nisi uoca-

uocatiuo. Alia uerò soli accusatiuo, ut ponè tribunal, uel ponè domū, ultra fines. Quędam abliō, ut coram iudici bus, quod etiā in præpositionibus uidemus fieri. Propriè autē illæ sunt præpositiones accipiendæ, quæ sine casualibus proferri non poßunt separatæ, ut in illū, per illum, pro illo, de illo, sub illo, ex illo, ab illo. Nam ponè & coram poßunt etiā sine casualibus proferri, quia aduerbia sunt. Vergil. in 1 Aeneid. coram quē quæritis adsum Troius Aeneas. Idem in 2. Aeneid. Ponè subit coniunx. ferimur per opaca locorum. Sunt aduerbia quæ diuersis personis non conueniunt, ut eia. Verg. in 4. Aeneid. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper Fœmina. Ad secundam dicuntur enim solam. Sunt aduerbia quæ propriè diuersis tēporibus adiungi nō possunt: ut heri feci, nunc facio, cras faciam. Sunt alia quæ singulis modis sociantur per omnes personas, & numeros & tempora, ut utinam optatiuis. Sed hæc de aduerbijs in loco, latius tractabuntur. Coniunctio quoq; communiter cum omnibus supradictis inuenitur, id est generibus, casibus, numeris, temporibus, personis, ut uir & mulier, uirorum & mulierum, doceo & docui, & docebo ego, & tu, & ille. Si facio, & si faciam, si facerem, & si faciebam, si fecerim, & si feci, si fecissem, & si feceram, si fecero, & si faciam. Sed ad pronominis ordinandi tractationem redeamus. Sciendum quod coniugata pronomina, quæ σύζυγα Aristarchus uocat, trium personarum primitiua, seu deriuatiua, inuicem pro se inuicem poni per confusionē personarum. ideo nec figurate possunt, quō nec uerba, quia tres solas uoces, in tribus personis habent mei, tui, sui, mihi, tibi, sibi, me, te, se, à me, à te, à se. Quō nec pluralia

ralia eorũ nos uos, noſtrũ uel noſtri, ueſtrũ uel ueſtri, nobis uobis, nos uos. Nec deriuatiua, meus, tuus, ſuus, noſter, ueſter. Ipſe aũt & ille, et hic, et iſte, et is figurate, et pro prima & ſecunda ſolent accipi. quippe cũ non habeant ſibi cõiugatas primas & ſecundas, quibus impediantur, pro illis accipi. Quod autẽ ſui propriè cõiugatũ primæ et ſecundæ perſonæ, ipſa declinatio conſimilis illi cũ eis oſtẽdit, mei, tui, ſui, mihi, tibi, ſibi, me, te, ſe, à me, à te, à ſe. Itaq; ea tria pronomina ſuas defendẽtia proprias perſonas, ad iura ſuæ ſignificationis non admittunt ſibi coniugatas uoces. Idq; comprobatur etiam ex deriuatiũis eorum: meus enim, tuus, ſuus, quia ſibi ſunt coniugata ſimilitudine declinationis, & maxime quòd ſingulæ ſint in unaquaq; perſona earum uoces, quomodo etiam in uerbis pro ſeſe poni uicem, uel ſibi coniungi in una eademq; perſona poſſeſſorũ non poſſunt. Nemo enim dicit, ego tu, nec ſui mei, nec tuus meus, nec ſuus meus, nec noſtrâs ueſtrâs: niſi addita coniunctione dicam, ſeruus tuus & meus eſt. Ciuis noſtrâs eſt & ueſtrâs. In quo tamẽ poſſeßio quidẽ cõmunis ſignificatur, poſſeſſorũ uerò pſonæ diuerſæ. Poteſt tamẽ & ſine cõiunctione dici, mea res tua eſt, animus meus tuus eſt. in quo tamẽ diuerſas intelligo pſonas poſſeſſorũ. Ille autẽ ego & tu ipſe, & hic ego & iſte ego, & omnia tertiæ perſonæ pronomina, excepto ſui, & eius dériuatiuo ſuus, licet & primæ & ſecũdæ figuratè uni eidẽq; cõiũgere pſonæ: in uerbis uerò, qꝛ una ẽ ſola uox tertiæ pſonæ, cũ ſecũda uel prima, in una eadẽq; pſona accipi nõ põt. nemo enĩ dicit, facio tu uel ille, uel facis ego uel ille, uel facit ego uel tu. Singulis enim uerba uocib. ſingulas ſignificãtia pſonas, eas extra

ſe

se alijs accõmodare personis non patiuntur. Et quid mirum in personarum discretione coniugatarum hoc fieri, cum liceat etiam ex contrario ex indiscretis generibus, uel numeris, uel casibus, uel temporibus, hoc manifestè intelligere? Quippe cum ipsa confusione licentia detur in diuersis ea significationibus accipere. Nam mihi, tibi, sibi, me, te, se, cum non discernant genera, licet quibuscunq; placet generibus ea coniungere, ut meipsum, meipsam, teipsum teipsam, clari claræ clara, non secernunt numerũ, licet ergo singularibus & pluralibus ea, sociare. senatus, currus, uultus, facies, res, spes, similiter diuersorum sunt casuũ cõmunia. licet ergo quibuslibet eorum aptißimè ea copulare. Omnia uerba præteriti pfecti subiunctiua & futuri, easdẽ uoces habẽt absq; prima persona. nihil igitur probibet in utrouis tempore ea accipere. Participia præsentis tẽporis & infinita, eadẽ etiã præteriti imperfecti sunt. Licet igitur ea utrobiq; proferre: ut scribens hodie proficio, & scribẽs heri proficiebam, & scribere uolo hodie, & scribere uolebã heri. Sciendũ tamẽ, quod licet etiã præteritis perfectis & plusquãperfectis participia uel infinita supradicta, sensum præteriti imperfecti significãtia coniungere: ut scribens profeci uel profecerãt, id est cũ in scribẽdo erã profeci uel profecerã, scribere uolui uel uoluerã, id est incipere scriptionẽ uolui uel uoluerã. Scimus enim quod ptũm imperfectum inceptionẽ quidẽ rei significat, nondũ tamen perfectionẽ. idq; usus autorũ cõprobat. Cõmunia uerba tam actiuam quàm paßiuã constructionẽ concipiunt, ex qua discernitur uarietas significatiõis: criminor te et à te, hortor te et à te. Amet, doceat, legat, audiat, sunt imperatiui

præ-

præsentis, sunt optatiui futuri, & subiunctiui præsentis, nec aliter possunt eorum significari uarietates, nisi per constructionem eis accidentium aduerbiorũ uel temporum, ut imperantes quidem sine aduerbio dicimus, amet, doceat, legat, audiat. Optantes uerò cum aduerbio, utinam amet, doceat, legat, audiat. Subiungentes quoq; cum amet, doceat, legat, audiat. Amato, doceto, legito, audito, & secundæ sunt & tertiæ personæ: additione igitur pronominũ discernuntur, ut amato tu, amato ille. In omnibus igitur huiuscemodi dictionibus quæ diuersas habẽt significationes, constructio maximè ad eas explanandas est necessaria. Sicut etiam in nominibus, in quibus similes ueniuntur uoces, diuersi casus uel genera uel numeri: utputa genitiuus & datiuus singularis, huius poëtæ & huic poëtæ: & nominatiuus & uocatiuus plurales, hi & ô poëtæ. similiter docti genitiuus singularis huius docti, nominatiuus & uocatiuus plurales hi docti & ô docti. Similiter cædes, res, facies, nominatiui singulares, & uocatiui, ut hæc facies & ô facies, hæc cædes & ô cædes, hæc res & ô res. plurales uerò et nti & accusatiui et uocatiui, hæc facies et has facies et ô facies. Multa quoq; etiã in alijs partibus inuenies similia, nec aliter ea discernes, nisi ex consequentia ordinationis, id est casus casibus, & genera generibus, & numeros numeris, & personas personis, & tempora temporibus congruè disponẽdo. Non igitur, si quid simile est uoce, hoc eisdẽ necesse est omni modo accidentibus coniungi, sed ad intellectum referri: utputa omnis datiuus et ablatiuus pluralis mobiliũ nominũ uel ꝓnominũ uel participiorũ, similis est ꝑ tria genera, ut bonis, illis, accusatis. Et tamẽ cũ de mari-

S bus

bus loquimur masculinis ea coniungimus, cum de contrario sexu fœmininis, cum extra utriusq; significationem, neutris: ut bonis uiris loquor, bonis mulierib. bonis mancipijs, & accusatis uiris, accusatis mulieribus, accusatis mancipijs, sic & similia quæ confusionē significationis per ordinationis iuncturam, & accidentium discutiunt. Omnis enim cōstructio quam Græci σύνταξιν uocant, ad intellectū uocis est reddenda. Itaque per diuersas figuras uariare solent autores in constructione accidētia, de quibus iam suprà docuimus: quæ quamuis quantum ad ipsas dictiones incōgrue disposita esse uideantur, tamē ratione sensus rectißimè ordinata esse iudicantur: utputa prima pſona & tertia in unū figuratè coeunt, ut Verg. Ille ego qui quondā gracili modulatus auena Carmen. est. n. intellectus, ego Vergilius ille q quondā scripsi Bucolica & Georgica. Diuersi quoq; numeri hoc modo figuratè reperiūtur. ut Ver. in 1. Aen. Pars in frustra secant, ueruq; tremētia figūt. Pluralē singulari nō ad dictionē, sed ad sensum retulit, q pars Troianorū multi intelligūtur. Et per diuersa genera. Qualis erat cū primā aciem Præneste sub ipsa, Verg. in 1. Quāuis enim Præneste neutrū sit, sed q a urbs intelligitur, ad id quod intelligitur magis, q uocē nominis reddidit, dicēs sub ipsa. Similiter p oia accidētia omniū partiū orationis frequēter inuenimus huiuscemodi figuras, et casus pro casib. ut Corniger hesperidū fluui9 regnator aquarū: fluui9 pro fluuie: Verg. in 8. et Tu mihi quodcunq; hoc regni, tu sceptra Iouēq; Cōcilias: in 1. Regni pro regnū. de quibus sufficiēter in superioribus diximus. De tu quoq; quidā dubitauerunt an nōs sit tantū, an tantùm uocatiuus: sed uterq; in eo esse osten-

ostenditur, quomodo & in omnibus ferè latinis nominibus absq; in us terminantibus secundæ declinationis. Et quoniam Trypho quē Appollonius arguit, cum uocatiuum solum putauit, deceptus nominum uocatiuis, qui cō iunguntur secundæ personæ uerborum cum, dicimus tu legis, & discipule legis. sed & cum prima & tertia uerbi persona coniungitur bene uocatiuus qui suus est secundæ, nec tamen ideo dicimus primam uel tertiam uocatiuos habere, nec secundæ uocatiuum non esse, ut lego discipule & legit discipule. Necesse est illos maxime casus habeant pronomina, quibus deficiunt in utraq; persona nomina, & maxime nominatiuum. uocatiuo enim pronomina non egent, qui nec demōstrationem, nec relationem, quibus funguntur pronomina poßidet, sed solum conuersionem, id est apostrophen sed hoc ipso quia uel nutu, uel uocis directione non solum ad eos quos uidemus, sed etiam ad illos, ad quos uox nostra potest peruenire etiam absentes, uocare solemus, uel ignorantes propria eorum nomina, uel confuse hoc utentes etiam ad multos, ut unus ex eis respondeat, ut ad seruos tu dicimus. illud quoque sciendum quod suum est pronominis in prima & secunda persona habere nominatiuum. Vocatiuum uerò non solum pronomina, sed etiam nomina & participia habent, qui casus proprius est secundæ personæ, ut scribe Virgil. & scribis Virgili. Sed quod etiam nominatiui omnium casualium primis & secundis uerborum est quando coniungantur personis, ostendunt substantiua uerba & uocatiua, quæ nisi nominatiuis non sociantur. ut ego grammaticus sum, tu orator es, ille philosophus est: ego Pri-

ſcianus nominor, ut Apollonius uocaris, ille Vergilius nuncupatur. Vergilius in 1. Aeneidos. Tu ne ille Aeneas, quem Dardanio Anchiſæ Alma Venus Phrygij genuit Simoentis ad undam? Ergo ſine dubio hæc conſtructio hic, tu, nominatiuum eſſe oſtendit. Præterea hoc approbatur, cum diſtinctè ipſe qui eſt nominatiuus trium perſonarum nominatiuis neceſſario coniungitur, ut ipſe ego. Vergil. in 5. Ipſa egomet dudum Beroen digreſſa reliqui. Idem in eodem: Ipſe ego paulìſper pro te tua munera inibo. Tu ipſe facis. Verg. in Bucol. Verùm id quod multo tute ipſe fatebere maius. Cicero in 4. Verr. Tute ipſe ex edicto ſiculo hoc ſuſtuliſti. Ille ipſe facit. Cum igitur nomina primæ & ſecundæ perſonæ nominatiuum non habeant, nec cæteros obliquos, uocatiuum tamen habeant pleraq; loco deficientium, ut paulo ante oſtendimus, funguntur pronomina. Relatio quoque cum ad cæteros fiat caſus, ad uocatiuum non fit, ut ego lego qui ſcripſi, ut legis qui ſcripſiſti, ille legit qui ſcripſit, meus eſt ſeruus cuius ære emptus eſt. Vocatiuus autem ideo in relatiuis eſſe non poteſt, quia antecedentem cognitionem ſignificare non poteſt. Similiter quando diuerſæ uniſociantur perſonæ, neceſſe eſt nominatiuos coniungi non uocatiuos, ut ego & tu & ille dicimus. Nemo enim dicit ego & grammatice, & ille docemus, niſi attentionis cauſa ponens nominatiuum pronominis, adiungam ei uocatiuum nominis, ut ego & tu grammatice & ille docemus. Et nomina quidem quamuis tertiæ ſint perſonæ, tamen habent pleraque uocatiuum, ut diximus. Nec mirum cum uerbis quoq; uocatiuis, quomodo & ſubſtātiuis coniuncta, poßint tam primæ

me q̃ secundæ esse personæ. Quomodo ergo si dicã Virgilius uocaris, à tertia in secundam transfero nomẽ personam, sic uocando eundem intellectu ipso uocandi facio secundam person[am] ô Virgili, id est te uoco Virgili. Excipiũtur infinita nomina, uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua, uel distributiua: quæ quia incertæ sunt personæ, uel diuersæ, uocatiuũ habere nõ possunt, quis, qui, qualis, talis, tãtus, quãt⁹, quot, tot, uterq;, alter, singuli, bini, terni, et similia. Ad huiuscemodi enim nomina uocatio fieri non potest, quanuis licet etiam ad secundã ea coniungere personam, sed per nominatiuos: ut qui estis? qualis es tu? uterq; Scipiones uocamini. singuli ueniatis ad me, terni prandete apud me. Verg. in 1. Aen. Sed uos qui tandem quibus aut uenistis ab oris? Pronomina uerò primæ uel tertiæ personæ minime possunt habere uocatiuum, nisi possessiua primæ quando coniunguntur uel diriguntur ad secundam personam. Quippe cum poßit aliquis ad suam loqui possesßionem, id est ad filium, uel ad seruum, uel ad matrem, uel ad uxorem, & dicere, ô mi, ô mea, ô meum, ô noster nostra nostrum. Et est proprium possesßiuorum pronominum, duas significare personas, ipsam quidem quæ poßidet per genitiuum ubiq;, eam uerò quæ poßidetur per omnes casus. Itaq; secundæ personæ possesßiuum, cum in genitiuo sit, ipse possessor intelligendus ad quem dirigitur sermo, uocatiuum quoque habere non potest, nisi figurate uelim dicere, ô tue et nõ aliene, id est tui potestatẽ habẽs, quomodo ego sum meus. Eurip. ἐγὼ δ᾽ ἐμὸς εἰμί. Sed quanuis non careat ratione, tamen in usu non est, quomodo nec sue illius nate, ut proprie illius nate. Cũ igitur in omnibus possesßiuis,

tam possessor quàm possessio intelligatur, nec alij possint casus quantum ad possessores nisi genitiui intelligi, nõ possunt habere uocatiuos, nisi per ipsas possessiones, cum in secunda esse intelligantur ea persona. Nec prima tamen primam, nec secunda secundam potest possidere, nisi sic (ut ostendimus) figuratè dicat aliquis, ego sum meus dominus & seruus, tu es tuus & doctor & discipulus, ut Persius: Vindicta postquã meus à prætore recessi. Tertia uerò tertiam potest possidere, quia multæ & diuersæ possunt esse tertiæ. Vocatiuũ tamen aliud pronomen in usu non habet, nisi primitiuũ secundæ personæ, & possessiuũ primæ, quãdo ad id sermo dirigitur, id est, quãdo secundæ sociatur personæ, licet enim naturaliter ad suam loqui possessionem. Tertiæ uerò personæ possessiuũ, & si naturã habet, ut per uocatiuum possit dici, ut prædictũ est (possumus enim etiam ad alienam possessionem dirigere sermonẽ, ut O genitor noster Saturnie maxime diuûm: & Euandrie fili, uel Telamonie Aiax) itaq; quamuis quantũ ad ipsam rerũ naturã rectè uideatur posse dici, ô sue fili Euandri, ô sua uxor Euãdri, ut si dicam Euandrie fili, & Euandria uxor, cum in hoc duæ tertiæ intelligantur personæ possessoris et possessionis, usus tamen deficit, quõ etiã apud Græcos, teste Apollonio σφέτερε, cum rationabiliter posset dici, in usu tamen non inuenitur. De hoc enim ἐν τῷ περὶ συντάξεως tertio clarius tractat. Secundæ aũt personæ (ut supradictũ est) est deriuatiuũ, ideo nõ potest habere uctũm, quia necesse est gtũm primitiui intelligi in possessore ipso ad quẽ loquimur, & uocatiuum in possessione, sed possessio secundæ personæ necessariò uel ad primam, uel ad tertiam perso-

perſonā refertur, quæ naturaliter caret uocatiuo, Tuus filius ſum, uel tuus filius eſt ille. Et quamuis figuratè, ut ſuprà dictum eſt, dicam, tu ipſe tuus es & dominus & ſeruus, tamen uocatiuum non inuenies, nec figuratè in hoc pronomine prolatum, ut eundem & poſſeſſorē & poſſeßionem in una eademq́; perſona uideatur aliquis affari dicendo, ô tue, quomodo apud Græcos ὦ σὺ ἀντὶ τοῦ σὸς, eodem teſte Apollonio. Quemadmodum igitur nomina tertiæ perſonæ ſunt, ſic etiam poſſeßiua pronomina. quæ quamuis quantum ad perſonas poßidentium finita ſint & primæ & ſecundæ & tertiæ, tamē quantum poſſeßiones ipſas, tertiæ ſunt perſonæ, niſi ſubſtantiuis, uel uocatiuis coniungantur uerbis, ſicut & nomina: meus es filius, meus uocatur ſeruus, tuus nominor parens, tuus eſt pater, ſuus illius ſum filius, ſuus illius filius es, ſuus illius eſt filius. pronomen enim ipſe tribus aptißimè, ut ſuprà diximus, coniungitur perſonis. Itaq; Apollonius ἐπιταγματικὸν hoc uocat, id eſt appoſitiuum, eo quòd alijs pronominibus apponitur, ut ipſe ego, uel ego ipſe, tu ipſe, ille ipſe. Et quamuis inueniantur etiā alia pronomina figuratè ſic cōiuncta per diuerſas perſonas, ut ego ille, tu ille, hic ille, ut Verg. Ille ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen. Idem in 1. Aen. Tu ne ille Aeneas quem Dardanio Anchiſæ? Terent. in Andr. Hic eſt ille ne credas te Dauum ludere. Non tamen quomodo ipſe ſine alio pronomine poſſunt primæ & ſecundæ pſonæ uerbis adiūgi, ut ipſe facio, ipſe facis. Verg. in 2. Aen. quæq; ipſe miſerrima uidi. Idē in Buc. Cū faciā uitula pro frugibus, ipſe uenito. Alias aūt uoces tertiæ pronominū pſonæ per ſe ſic uerbis primæ et ſecūdæ pſonæ

non possumus copulare. Nemo enim dicit ille facio, & ille facis, nisi addas etiam pronomina primam & secundam demonstrantia personam, ut Cic. Inuect. 2. Hic ego uehemens ille consul, qui uerbo ciues in exilium eijcio, quaesiui à Catilina. Sed ille ego uel ille tu cum dicimus, relationem significamus antecedentis cognitionis, Ipse ego uerò discretionē, id est ego ipse per me & non alius. Hoc autem appositiuum pronomen, id est, quamuis & imperatiuo societur (dicimus enim ipse facus, & ipse fac) non habet tamen uocatiuū. Nullum enim pronomen habere uocatiuum potēst, ut diximus, nisi primitiuum secundae personae, ad quod dirigitur sermo, & deriuatiuū primae quando coniungitur primitiuo secundae uel uoce uel intellectu, ut ô mea tu, ô noster Chreme. Praeterea uocatiuus substantiuo uel uocatiuo uerbo per se non coniungitur, sed nominatiuus. Nemo enim dicit docte es, clare uocaris, Vergili diceris, sed doctus es, clarus uocaris, Virgilius diceris. Ipse igitur nisi nominatiui uice nominis fungi non potest. Nihil autem mirum secundae personae nominatiuo imperatiuū adiungi, cum & tertiae personae, quae prorsus uocatiuū non habet, adiunguntur imperatiua, ut faciat & facito ille, & faciant & faciunto illi. Illud quoq; sciendū, quod uocatiuis frequēter utimur sine uerbis secūdae personae, ut miror te Vergili, intelligo te Homere: nominatiuos uerò nisi per eclipsim nunquam sine uerbis proferimus eiusdem personae, ut bonus es, Apollonius nominaris. Omnia autē pronomina, quae uocari possunt, similem habent nominatiuum uocatiuo, excepto mi pro mee. Nec mirum cum etiam nomina pleraq; apud Latinos, ut diximus, eosdem habent nominatiuos

tiuos & uocatiuos. Atticis quoq; mos est nominatiuos pro uocatiuis proferre. Homerus: ἠέλιος θ᾽ ὃς πάντα ἐφορᾶς καὶ πάντα ἐπακόεις. Quē secutus Vergil. in 8. Corniger hesperidū fluuius regnator aquarum: Fluuius pro fluuie dixit. Et Lucan. in 2. Degener ô populus, uix secula longa decorū. Sic meruisse uiris: pro popule. Macedones autem & Thessali econtrariò uocatiuos solebant pro nominatiuis proferre. Homer. ἐν τῷ β. ἰλιάδ. αὐτὰρ ὁ αὖτε θύεστ᾽ ἀγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι. hic uocatiuus est pro nominatiuo θύεστα dixit pro θύεστης. Vnde Romani frequētissimè huiuscemodi noīa, & maximè appellatiua per uocatiuū Græcū, etiam pro ntō suo proferūt, sophista, citharista, poeta, Scytha, Sarmata, sophia. Persius tamē indubitanter uocatiuū pro nominatiuo posuit: Censorem' ue tuū, uel quod trabeate salutas: trabeatè dixit pro trabeatus. Et Horatius: Macte uirtute esto: pro mactus uirtute.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI LIBER XVIII.

DE CONSTRVCTIONE.

IN superiore libro de articularū dictionū et pronominū tractantes cōstructionibus, necessariò plurima etiam de noīs & uerbi cōstructionibus, sine quibus illa orationē perfectam complere nequeunt, diximus. quippe quæ ex maxima parte cōmunes eis sint cum illis. In hoc quoque de nominibus & uerbis præcipuè (quāuis & de cæteris partibus, cum eis etiam plurima inueniuntur cōmunia) exponemus. Ergo minimè mireris, si eadē exempla constructionum repetantur, cum in plerisq; consimiles sint

supradictorum & dicendorum rationes. Singulorũ igitur casuum per ordinem constructiones uideamus. Nominatiuus & uocatiuus absoluti sunt, id est per unã personam intransitiuè possunt proferri, ut ego Priscianus ambulo, tu Plato philosopharis, Aristoteles disputat. Et si substantiuis uerbis; uel uocatiuis iungantur primæ & secundæ personæ, non egent pronominibus, quippe essentiã sui uel nominationẽ significantes, ut homo sum, Cicero nominor. Sin aũt alijs consocientur uerbis, tunc necessariò adiũguntur pronominibus, ut ipsius essentiæ præsentis demõstratione transeant à tertia persona connexione pronominum, ad primam uel secundam, ut ego Priscianus scribo, ut Apollonius uel Apolloni scribis. Et sciendum quòd uocatiuus non eget pronomine, quippe cum secundam sua uoce finiat personam, ut Apolloni legis uel lege, Terenti scribis uel scribe. Vergil. in 10. uigilásne deûm gens? Aenea uigila. Persius: Censorem ue tuum, uel quod trabeate salutas. Quamuis ad perfectam significationem bene additur indicatiuo uerbo tu nominatiuus. Si uerò tollamus pronomina ab hac constructione, quæ nominatiuo construitur, dicendo Priscianus scribo, Apollonius scribis, solœcismũ facimus. Nã nomina per se & participia absq; uocatiuo casu tertiæ sunt personæ. Quomodo ergo nõ dicimus ille lego uel ille legis: sic non dicimus, Priscianus lego, nec Apollonius legis. Quõ aũt ille ego lego, et tu ille legis, rectè dicitur. sic Priscianus ego lego, et tu Apollonius legis uel Apolloni. Licet enim & ntũm & uocatiuũ nominis, secũdis adiungere pronominũ personis. Vergilius: Ille ego qui quondam gracili modulatus auena Carmen. Horat. in primo Ser.

Tu nè Syridamæ, aut Dionysi filius audes? Vergil. in 1. Aeneid. Tu ne ille Aeneas quem Dardanio Anchisæ? Et sciendum, quòd has quidem constructiones, quæ per nominatiuum absoluuntur, Stoici ἀξιώματα uel συμβάματα, id est dignitates, uel congruitates uocabant, ut ego Priscianus scribo, Apollonius ambulat, Cato philosophatur. Illas uerò quibus transitiones ab alia ad aliam fiunt personam, in quibus necesse est cum nominatiuo etiam obliquum aliquem casum proferri, παρασυμβάματα dicebant, hoc est minus quàm congruitates, ut Cicero patriam seruat. Quãdo uerò ex duobus obliquis constructio fit, ἀσυμβάματα, id est, incongruitates dicebant, ut placet mihi uenire ad te, siue nominibus ipsis tantum, seu uerbis hoc exigentibus. Nominibus quidem exigentibus obliquos, necesse est substantiuum uerbum uel participium consequi, ut filius Herculis sum, uel filius Herculis esse dicor. Et commodus duci sum, & commodus duci esse uideor, bonus sum animam, & bonus esse animam intelligor, fortis sum uirtute, & fortis esse uirtute appareo. Est autem quando per ellipsin uerbi uel participij substantiui, huiuscemodi casuum, id est, nominatiui cum obliquis, constructio solet proferri, ut filius Pelei Achilles bellans multos interfecit Troianos. subauditur enim participium uerbi substantiui ens, quod in usu nunc nobis non est. pro quo possumus qui est uel qui fuit Pelei filius dicere uel subaudire. Similiter alijs casibus nominatiuum consequentibus uel supradictum participiũ, uel quæ pro eo accipiũtur subaudire necesse est ad nominatiuũ: Commodus mihi amicus proficiscitur, id est, qui mihi est cõmodus amicus, honestus faciem

uir

uir cernitur, hoc est, qui est honestus faciẽ. celer pedibus currit homo, subauditur qui est. & hæ quidẽ constructiones ipsorum nominũ exigente natura sic uariantur casibus, quibus licet uel pronomina uel participia per eosdẽ casus coniungere, ut ille filius Pelei *Achilles bellans multos interficit* Troianos, *et illius* Pelei *florentis uirtute filius* Achilles *fuit. Idem licet per oẽs casus facere: eosdem enim obliquos casus quos sibi adiungit ntũs, potest etiã flexus idem habere, sed non tamen in eadẽ constructione uerborũ: nam ad alias transeunt uerba personas, quippe ntũm desiderantia, ut filij* Pelei *fuit uictoria Graiorum, filio* Pelei *cessit* Hector, *filiũ* Pelei *timuit* Hector. *filio* Pelei *floruit* Græcia: *& hoc quantũ ad naturã ipsorũ inter se nominũ per uarios casus cõstruendorũ. Verba quoq; transitiua similiter solẽt uarijs casibus adiungi, ut miles eget imperatoris,* Aeneas *præmiũ donat* Euryalo, Plato *erudit* Aristotelẽ, Cicero *potitur laude. Quomodo autẽ nominatiuus obliquis apte possit construi, quantũ ratione potero cõprehendere docebo, quos tamẽ etiam flexus sibi defendit, ut* Aeneas *rex* Troianorum, Aeneæ *regis* Troianorũ, Aeneæ *regi* Troianorũ. *sic p reliquos casus quoq;. Nominatiuus igitur casus nominũ genitiuo adiũgitur, quãdo possessio aliqua et possessor significatur. et nominatiuo qdẽ possessionẽ, genitiuo aũt possessorẽ proferimus, ut* Hector *filius* Priami, Dauus *seruus* Simonis, Aeneas *rex* Troianorũ, Patroclus *amicus* Achillis, *patronus* Verris Hortẽsius. *Quæ sic interpretamur, ut adiuncto uerbo possessionẽ significante, possessio quidẽ mutet nominatiuũ in accusatiuũ, possessor uerò genitiuum in ntũm, uerbi huius natura hoc exigente, ut intrã-*

sitiuo

sitiue quidem nominatiuum, transitiue autē accusatiuum exigat. Quid est enim Hector filius Priami, nisi Hectorem filium Priamus possidet uel habet? patronus Verris Hortensius, nisi patronum Verres Hortensium habet? Licet tamē hæc eadem cū substantiuo uerbo adiungūtur tam genitiuo quàm datiuo cōnectere, ut filius Priami, & Priamo fuit Hector. Et Dauus seruus Simonis & Simoni, & Patroclus amicus Achillis et Achilli. Similiter, comes, socius, affinis, cognatus, uicinus, propinquus, & similia, id est omnia ad possessionē pertinentia, ut Verg. in 7. Est mihi nata, uiro gentis quā iungere nostræ: pro possideo natā. Sed magis datiuo quasi ad ignorantes utimur, ut in supradicto uersu. Nam ad scientes esse natam, nomen autem propriū ignorantes, dixisset mea uel mei nata, Lauinia est, subdistinctione posita post natā. Contrà autem nomine quidem cognito, ignorata uerò cuius esset nata, dixisset Lauinia, mihi nata est, post Lauiniam sic distinguendo, ut Verg. in Buc. Si nescis, meus ille caper fuit: ad scientem caprum. Ad nescientem autem eius possessorē, dixit meus. Idem in eodē: Est mihi nanq; domi pater, est iniusta nouerca. ad nescientē si sit pater & nouerca dixit mihi. Alio quoq; sensu inuenis datiuos pro genitiuis, ut Verg. in 10. fusos ceruix cui lactea crines Accipit: pro cuius crines. potest tamē & hoc περιποιητικὸν esse, id est acquisitiuum cui ad cuius similitudinē. Omnia enim quæ bonū aut malū aliquod acquirunt, datiuo adiunguntur, ut uigilo tibi, aro tibi. Verg. Manent immota tuorum Fata tibi. Supradictis uero è contrario uidentur illa proferri, quæ laudem uel uituperationem uel accidēs aliquod ostendūt ab aliquo possideri. per nominatiuum

enim

enim possessorem in huiuscemodi significationis structura, per genitiuũ uerò possessionẽ proferimus in οὐσίας, id est essentiæ demonstratione, ut magnæ uirtutis uir, id est magnam uirtutem habens. Nimiæ tenacitatis homo, id est nimiam tenacitatem habens. Egregiæ pulchritudinis mulier, id est egregiam pulchritudinem habens. Extremæ turpitudinis animal, id est, extremam turpitudinem habens. Albi quidem coloris est cycnus, nigri uerò coruus, id est album colorem cycnus habens, coruus nigrũ. Et Græci quidem in huiuscemodi sensu genitiuo tantum utuntur. Latini uerò etiam ablatiuo frequentius, ut magna uirtute uir, pro magnam uirtutem habens: egregia pulchritudine mulier, pro egregiam pulchritudinem habens, sic & similia. Terent. in Andr. fortè unam aspicio adolescentulam, Forma ac uultu, Sofia Adeò modesto, adeo uenusto, ut nihil supra. Similiter quãdo consequentiam aliquam rerum per genitiuum significant Græci:

ὅτις ἐμοῦ ζῶντος, καὶ ἐπὶ χθονὶ δερκομένοιο
σοὶ κοίλης παρὰ νηυσὶ βαρείας χεῖρας ἐποίσει.

Huiuscemodi sensum nos per ablatiuũ proferim⁹. nõ me uiuo, & in terra uidendo, id est dum uiuo, & in terra uideor. Necesse est enim huiuscemodi structuræ, siue nomẽ, seu participiũ prolatũ uerbo interpretari, dũ aduerbio, uel eandem uim habentibus addito. Vergil. in 7. non uobis rege Latino Diuitis uber agri, Troiæ ue opulentia deerit: id est, dum Rex sum Latinus, uel donec Latinus regnat. licet enim uel ntũm pro ablatiuo, & maximè nominũ, cum uerbo substãtiuo ponere, uel uerbum cognatum significationi ipsius nominis, ut me doctore florent musæ, id est dum ego doctor sum. nam participia raro sic pro-

proferuntur, pro me docente, ut dicam, dum ego docens sum: uerbum uerò cognatum significationi ipsius nominis, quod per ablatiuum profertur ponimus, ut me doctore, dũ ego doceo. illo imperatore, donec ille imperat. pietate manente, dum pietas manet. uirtute florẽte, quoad uirtus floret. Cõparatiua quoq; & superlatiua Græci genitiuo adiungunt, nos autem comparatiua quidem ablatiuo, ut fortior Achilles Hectore. Superlatiua uerò genitiuo, ut fortissime gentis, de quibus latius in libro tertio de nominis comparatione dicentes tractauimus. Verbalia quoq; in or desinentia, uel in trix transitiua, id est quæ à uerbis actum aliquem significantibus fiunt genitiuo iunguntur, ut amo illum, amator & amatrix illius, doctor doctrix, munitor munitrix, lector lectrix, tonsor tonstrix, mirator miratrix. Lucan. in 9:

Impressit dentes hæmorrhois aspera Tullo
Magnanimo iuueni, miratoriq; Catonis.

Similiter genitiuo adiunguntur participialia plerunq;, uel participiorum transitiuorum absq; tempore uim habentia. Transitiua autem participia sunt, quæ à transitiuis uerbis nascuntur, ut amo illum, amans illum, fido illi, fidens illi, inuideo tibi, inuidens tibi: nisi sint passiua, id est futuris passiuorum similia. Tunc enim datiuo uel ablatiuo coniunguntur, sicut & participia eiusdem formæ, id est in dus desinentia, ut amandus illius, similiter abundans, sapiens, patiẽs, fidens. Verg. in 2. Aen. Obtulerat fidens animi atq; in utrunq; paratus. Similiter inops, præceps. Verg. in 4. Aen. Sæuit inops animi. Idem in nono, Et præceps animi Tmarus & Mauortius Hæmon. Similiter cupidus, rapidus, auidus. Vergil. in 9.

Ergo

Ergo auidum pugnæ dictis ac numine Phœbi Ascanium prohibent. fidus illius. Vergilius in 12. Præterea regina tui fidißima dextra Occidit ipsa sua. doctus grammaticæ prodigus animæ. Horat. in 1. Carm. Regulum & Scauros animæq; magnæ Prodigum Paulum. Abundans illius rei, nomen est. nam participium ablatiuo, quomodo & uerbum eius coniungitur. Vergil. in Bucol. Quàm diues pecoris niuei, quàm lactis abundãs. Cic. pro Cluent. Mulier abundans audacia. Idem pro Cornelio 2. Quis tam abundans copijs. Similiter patiens quando nomen est genitiuo sociatur. Lucan. in 9.

Quà niger astriferis connectitur axibus aer,
Quodq; patet terras inter lunæq; meatus,
Semidei manes habitant, quos ignea uirtus
Innocuos uita patientes ætheris imi
Fecit, et æternos animã collegit in orbes.

Ver. in 2. Geor. patientẽ uomeris unci. quãdo participiũ est accusatiuo, sicut uerbũ ex quo uenit, patior illam rem, patiens illam rem. Vergil. in 3. Aeneid. Haud impunè quidem, nec talia passus Vlysses. amans illius nomẽ est. Cicero pro Cælio: Clarißimi ac fortißimi, patriæq; amãtißimi. Sall. in Catilin. Alieni appetens. sui profusus. Et attẽde quod uoce paßiua profusus, quia magis actum significat, gñõ est cõiunctum. Similiter si dicã doctus grãmaticã, participium est, doceor enim grammaticam dicimus. Et necesse est, ut diximus, casum quem uerba sequuntur, etiam participia sequi, doctus grãmaticæ nomen est, fugitans litiũ nomen est. nam fugitans lites participiũ est. dicimus enim fugito fugitas lites. Terent. in Phor. Herus liberalis est, & fugitans litiũ. Similiter præfectus urbis nomen est, præfectus urbi

urbi participium. uerbū enim datiuo coniungitur, præficior tibi. Et *postremò omnia, quæ similē habent significationem in or desinētibus uerbalibus transitiuis, gtō solēt adiungi, ut dubius illius rei. similiter anceps illius rei, nescius, expers, doctus, peritus. similiter genitiuo adiunguntur omnia quæ obtineri uel desiderari aliquid ostendunt, uel contraria his: quæ obtineri aliquid ostendunt, diues, copiosus, opulentus, capax, tenax.* Verg. *in 1. Aen. ditissimus agri Phœnicum.* Idem *in 2. Geor. Diues opum uariarum.* Et *quæ desiderari aliquid ostendunt, ut auarus illius rei, cupidus, studiosus, auidus. contrà uerò deesse aliquid significantia, egenus, indignus, inops, pauper, uacuus.* Horat. *in 1. Serm. horum Semper ego optarim pauperrimus esse bonorū.* Idē *in 2. Sic uacuū cerebri populū Phæaca putauit. Licet autem, ut dictū est, in omnibus possessionib. & pronomen uel nomen possessiuum pro genitiuo primitiui, & datiuum pro eo ponere, ut* Euandri*us filius* Pallas *fuit, &* Euandri *filius, &* Euandro *filius fuit* Pallas. Telamonius *filius fuit* Aiax, & Telamonis, & Telamoni *filius fuit* Aiax. *pater meus fuit* Aristarchus, & *mihi.* Cliens Tullianus *fuit* Roscius, & *cliens* Tullij, & *cliens* Tullio *fuit* Roscius. *Similiter omnia ad aliquid eandem constructionem seruant. & hæc enim possidentur. Maximè autem quando ad gratiā, uel ad utilitatem alicuius, uel contrà aliquid fieri uolumus significare, datiuis utimur.* Lucan. *in 2. urbi pater est, urbiq; maritus: id est ad utilitatē urbis, & pater fieri passus est et maritus. Similiter ergo possumus dicere, fortis patriæ sū, et multis fortior patriæ sum, et omniū utilissimus patriæ sum, et cunctorū pijssimus patriæ sum. Nam posi-*

tiuorũ constructio, et comparatiuis et superlatiuis seruatur extra suam illorũ constructionẽ, quã habent in comparando. huiuscemodi aũt constructiones, id est quæ datiuo adiunguntur tam nominum quàm uerborũ, acquisitiuas græci uocauerũt πόριστικὰς, quæ nobis aliquid boni maliúe acquirũt. quorũ pleraq; à uerbis deriuãtur, uel generant uerba, suntq; adiectiua, ut utilis sum tibi, uel inutilis, commodus illi sum uel incommodus, fidus illi. cuius tamen superlatiuũ etiã genitiuo adiunxit. Verg. in 12. Præterea regina tui fidissima dextra Occidit ipsa sua. Similiter damnosus, periculosus, facilis, charus, difficilis, quæstuosus, uendibilis, et omnia similia, quæ ferre aliquid commodi uel incommodi demonstrantur. Quid est enim aliud, utilis tibi sum, nisi utilitatẽ tibi ferẽs? & calamitosus, calamitatem ferens? Et postremò omnia uerbalia in lis uel in dus desinentia participijs futuris similia, datiuum asciscũt, ut mirabilis, legibilis, orabilis, amabilis mihi est, penetrabilis & penetralis, extricabilis, dicẽdus, amandus, docendus, & similia, docilis & docibilis. Sed docilis est, qui facile docetur: docibilis, qui facile discit: Quomodo penetralis, qui in intimis est partibus, penetrabilis qui facile penetratur. Aequiparãtia etiã genitiuo uel datiuo adiunguntur, quũ et uerba quæ græci ἰσοπαλῆ uocãt, et subiecta uel superposita, quæ græci ἐπαναβεβηκότα dicũt. Quæ tamen & ipsa ad aliquid sunt dicta, de quibus iam diximus. Subiecta uerò uel superposita dicuntur, quod licet ea & subijcere & præponere, ut pater filij, uel filio est pater, & uel filius patris uel patri est filius. Similiter dominus seruus, imperator miles, tyrannus armiger, satelles rex, herus famulus, cliẽs patronus, licet

quouis

quouis ordine p utrũq; casum proferre. Similis quoq; & dißimilis, par impar, æquus iniquus, amicus inimicus, comes socius, affinis cognatus, propinquus uicinus, commilito contubernalis. Terent. in Eun. Quid tibi ego plura dicam? domini similis es. Iuuenal. in 2. haud similis tibi Cynthia. Cic. pro Marc. simillimũ deo iudico. Lucan. in 10. Quem metuis par huius erat. Idem in 9. Par geminis Chiron, & idem quod carcinos ardens Scorpius. Accusatiuo quoque nominatiuus adiungitur figuratè, quando quod parti accidit, hoc toti redditur: & totũ quidem per nominatiuum, pars autem per accusatiuum profertur, ut fortis dextram, pro fortem dextram habens: celer pedes, pro celeres pedes habens: sapiens animam, pro sapientem animam habens: albus colorem, pro albũ colorem habẽs. Et in omnibus subaudiendum est, qui est, etiamsi obliquẽtur, ut albi colorem equi, id est, equi eius, qui est albi coloris, albo colorem equo, album colorem equum. Sic etiam per pluralia, albi colorem equi oblati sunt imperatori, alborum colorem equorum magnum corpus fuit, albis colorem equis uehitur, albos colorem equos iungit. Nam quicunque casus nominatiuo adiunguntur, etiam declinato construi possunt. Verg. in 1. Aeneid. Nuda genu, nodoq; sinus collecta fluenteis. Idem in 6. Aeneid. Lacerum crudeliter ora,
Ora manusq; ambas, populataq; tempora raptis Auribus. Idem in quinto: intentaq; brachia remis Intenti. Ablatiuus etiam coniungitur nominatiuo, quando per cum aliquid euenire demonstratur illi, qui per nominatiuum profertur, ut acutus oculis, id est per oculos: ualidus uiribus, id est per uires: gloriosus laude, id est per laudẽ.

In hoc sensu græci quidem datiuo, nos uerò ablatiuo utimur. Et quod supra quoq; ostendimus quādo habere aliquid uel consequi, per gtūm græci ostendūt, nos ablatiuo utimur, ut μεγάλης ἀρετῆς ἀνήρ, id est magnā uirtutē habens uir, latini magna uirtute uir dicūt. Frequenter tamē et gtū secundum græcos in hoc sensu utimur, ut magnæ uirtutis uir. Verg. in 1. ditißimus agri Phœnicū. Idem: Diues equûm, diues pictai uestis & auri. Sal. in Iugurt. Hominis ueteris prosapia, multarū imaginū, ac nullius stipēdij. Ter. in And. fortè unā aspicio adolescentulam, Forma ac uultu, Sosia, adeò modesto, adeò uenusto: hoc est uirginem quæ habebat formam ac uultum modestum & uenustum. Similiter in consequentiæ significatione, illi genitiuo, nos ablatiuo utimur tantū, ut ἐμοῦ ὁρῶντος τὸν παῖδα ἔτυψας, mei uidentis puerum cecidisti: id est, dum ego uideo, puerum cæcidisti, quod nos dicimus me uidēte puerū cecidisti. Augusto imperatore Alexandria prouincia facta est, id est cum Augustus erat imperator. Bruto defensore liberata est à tyranno resp. id est cū defensor eius fuerat Brutus. Sylla uictore perierunt Romani, pro cum uictor fuerat Sylla. In hoc autem sensu, ut ostendimus, non licet genitiuo uti pro ablatiuo. Illa quoq; nomina, quæ uim habent paßiuam, ablatiuo iunguntur, lassus labore, fessus cursu, cassus lumine, quod etiam participium potest esse. Verg. in 2. Aen. Demisere neci, nunc cassum lumine lugent. tamē sine dubio nomen est. Idem in 11. Cassa fraude parat. Orbus prole, uiduus pharetra. Horat. in 1. Carm. puerum minaci Voce dum terret, uiduus pharetra Risit Apollo. Iuuen. in lib. 3. Dignus morte perit cœnet licet ostrea centum. Vacuus cerebro, mente captus.

captus. Est tamen inuenire in his quoq; quædã autoritate ueterum genitiuis cõiuncta. Verg. in 12. Descendã magnorum haud unquã indignus auorũ. In comparationib. quoq; ablatiuos ponimus pro genitiuis, ut fortior Scipio Annibale. Licet aũt & ntũm cum ntõ interposita quã cõparare, ut fortior Scipio quã Annibal: et quod sæpe superius docuimus, flexis quoq; nominatiuis in obliquos casus eadem cõstructio in obliquis quoq; casibus seruatur, ut fortioris Hectore Achillis maxima uirtus fuit, et Scipionis quã Annibalis mirabilior strenuitas erat. Necesse est aũt omnia casualia eosdem casus in eadẽ structura seruare, siue coniungatur, quod supradictũ est, nominibus, siue pro eis sint posita: & pronomina quidẽ loco nominũ etiam per se posita inueniuntur, ideoq; constructionẽ eorũ sibi defendunt, ut gloriosus ego sum doctrina, laudabilis est ille fortitudine. Participia uerò & cum nomine, & cum pronomine, & per se posita constructionẽ tam uerbi necessariò sequũtur, quàm nominis, quia utriq; cognata sunt: nominis, ut Cicero accusans uicit, Ciceronis accusantis oratio ualuit, Ciceroni accusanti contigit gloria, Ciceronẽ accusantem timuit Catilina, O Cicero accusans Catilinam patriã seruasti, Cicerone accusante uictus est Verres. Et eas quidem constructiones ad similitudinem nominũ habent participia. Verbi uerò constructionem seruant eius singula participia, ex quo nascuntur, & uel absolutè dicuntur, hoc est intransitiuè, quomodo & uerba quæ non egent obliquis casibus, ut ambulo, sedeo, surgo, ambulans, sedens, surgens: uel transitiuè, hoc est in diuersas personas, uel in seipsas per reciprocationem, id est sui paßionem, quam græci ἰδιοπάθειαν dicunt,

ut misereor tui uel me, miserens tui uel mei, inuideo tibi uel mihi, inuidens tibi uel mihi: uideo te uel me, uidens te uel me. potior te uel me, & illo uel illum, tui uel mei, potiens te uel me, & illo uel illum, & tui uel mei. Et attendendum est, quòd nominatiuus qui uerbo adiungitur, immobilis casibus ipse manet & uel nullum uel cum solum assumit alterius casualis obliquum, qui uerbo construitur. Nullũ quidem quando absolutè dicitur, id est intransitiuè, ut Terentius ambulat, Sallustius quiescit: obliquũ uerò quando transitiuè, uel ἰδιοπαθῶς id est sui paßiuè, ut Cæsar uicit Pompeium. Cicero arguit Catilinã, pater indulget filio. dominus miseretur sui & serui sui. Ille aũt nominatiuus qui obliquos, exigente ipsius nominis natura, sibi asciscit, etiam per omnes, ut suprà ostendimus, casus declinatus, eandem constructionem casuum sibi defendit. ut uictor Pompeij Cæsar interfectus est à Bruto. uictoris Pompeij Cæsaris filia fuit Iulia, uictori Pompeij Cæsari ceßit respublica, uictorem Pompeij Cæsarem placauit Cicero. uictor Pompeij Cæsar clemens fuisti. uictore Pompeij Cæsare Romana libertas perijt. Sic & omnia casualia licet construere. Poßeßiua omnibus suis casibus cum genitiuis aliorum bene coniunguntur, quippe uim eius ubiq; habentia, ut pugna Troiana & græcorum multis exitio fuit, filius Telamonius & Hesione Teucer fuit, Terentiæ & Tulliani filij misertum est, Creusæ & Aeneio natæ datum est regnum Latij, Hectoreum & Andromachæ filium præcipitauit Vlysses, ô noster & fratris amice, tua & patris tui Herodiane proficimus arte. Datiuum quoq; solent Romani, acquisitiuorum uel effectiuorum cum omni casu cõsociare, ut curæ mihi ista res est,

est, curæ mihi est istius rei causa, curæ mihi est isti rei adesse, curæ mihi est hanc rem nosse, curæ mihi est hac re proficere. Similiter cordi, lucro, damno. Possumus enim dicere cordi homo, cordi hominis, cordi homini, cordi hominem, pro iucundus iucundi iucundo iucundum. Similiter pro omnes reliquos casus tam singulares quàm pluraes, quomodo & frugi & nauci & mācipi, qui cum sint datiui, omnibus tamē alijs casib. cōiunguntur. quō etiam genitiui per quos possideri uel haberi alij quid significatur, ut huiuscemodi, illiusmodi magnæ uirtutis homo, magnæ uirtutis hominis, magnæ uirtutis homini. Similiter per cæteros casus. Ita etiam nihili homo, nihili hominis, ὁ τοῦ μηδενός, Similiter in eodē ferè sensu figuratur utūs & obliqui eius cum actō alterius nominis, quod & suprà ostendimus, clarus genus, clari genus, claro genus, clarum genus, clare genus. Idem inuenis, & cum abltō dignus laude, digni laude, digno laude, dignum laude, & reliqua.

De ordinatione uerbi.

AB infinitiuo incipit exponere uerbi ordinationē Apollonius, ostēdens hoc uerbū generale esse, et pro omni posse accipi modo uerborū. Coniungitur aūt frequentius uolūtatiuis uerbis, quæ græci προαιρετικὰ uocāt. ut uolo legere, cupio discere, desidero uidere. Inuenitur tamen et alijs sæpissimè uerbis coniunctum. Terent. in Adel. uideo sapere, intelligere eos, in loco Vereri, inter se amare, scire liberū Ingeniū. Verg. in 11. Rem nulli obscurā, nostræ nec uocis egentē Consulis ô bone rex, cuncti se scire fatentur, Quid fortuna ferat populi, sed dicere mussant. Nec solum nominatiuis, sed etiā accusatiuis et ablatiuis casibus ad imitationem græcorum autores coniungunt

infinita uerba, ut cognitus est posse discere, & cognitũ hunc posse discere, & posse cognito discere. Terent. in Eun. *Apparet hunc seruũ esse domini pauperis.* Sallust. in 5. Histor. *At Lucilius audito Martium regem pro consule per Lycaoniã, cum tribus legionibus in Ciliciam tendere.* in eodem: *Legiones Valerianæ comperto lege Gabinia Bithyniam et Pontũ consuli datã, missos esse.* participiorũ aũt accusatiui frequenter pro infinitis uerbis ponũtur, ut Sallust. in 5. *Sæpe celebritatẽ nominis intelligo timentẽ pro timere. & uideo ingentia dona quæsitum ire properantẽ:* pro properare. Ablatiui quoq; eorũ pro infinitis, ut idẽ in Catil. *Nam et priusquã incipias consulto, & ubi consulueris maturè facto opus est:* pro consulere & facere. Græco similiter more infinita pro gerundiui [illegible]nitiuo casui proferuntur. Significat autem infinitum [illegible]a rem quam continet uerbũ. Currere enim est cur[illegible] & scribere scriptura, & legere lectio. Itaq; frequen[illegible] & nominibus adiunguntur, & alijs casualibus more nominum, ut Persius: *Sed pulchrum est digito monstrari, & dicier hic est.* Terent. in Adel. *Quapropter teipsum purgare ipsis coram placabilius est.* Idem in Eu. *Certè extrema linea amare nonnihil est*, & bonum est legere, utile est currere, aptum est scribere, optimum est philosophari. quod cum alijs uocibus uerbi facere nõ possumus, ut nomen cum substantiuo uerbo, id est, est ẽs. i. alijs modis uerborum adiungamus, significantes loco nominis ipsius rei has uoces nos accipere. Cum enim dico, bonum est legere, nihil aliud significo, nisi bona est lectio. Itaq; apud græcos etiam articulis adiungitur infinitum more nominum. Cum autem sine est, uel alio huiusce-

iusce modi uerbo, id est substãtiuo proferã, bonũ uel commodũ, uel utile, uel aliud huiuscemodi casuale, non ipsius uerbi qualitatẽ, sed illius rei, in qua fit actus uerbi, significo: ut si dicam, bonum lego, necesse est uel carmen uel opus, uel tale aliquid intelligi. Nemo enim dicit bonũ est lego, quod bonum est legere. Nominatiuis quoq; adiectiuorum, & obliquis eorũ pulcherrima figura cõiungitur infinitũ, ut fortis bellare, prudens intelligere, sapiens prouidere, peritus docere, & similia. Horat. in 1. Carm. & celerẽ sequi Aiacem: id est celerẽ ad sequendum. sic & alia. Illud etiam in hoc modo contemplandum est, quòd uerbis præceptiuis, quibus datiui adiunguntur, possumus et accusatiuos copulare infinitis consequentibus, ut iubeo tibi currere, iubeo te currere, impero tibi proficisci, & impero te proficisci, præcipio tibi legere, & præcipio te legere, sic & similia. Sciendum tamen quòd in hoc sensu frequenter inuenimus pro infinito uerbo subiunctiuum poni, ut iubeo facias, iubeo dicas, impero uenias, hortor legas, in quibus deest, ut quod licet addere uel nõ. Verborum quoq; omnibus modis, & participijs poßunt infinita uerba coniungi, ut amo discere, ama discere, utinam amarem discere, cum amauerim discere uel didicisse, amare discere prodest, amans discere. Similiter intelligo sentire, intellige sentire, utinam intelligerem sentire, cum intellexerim sentire, intelligere filium sentire cupio. Horat. in 2. Carm. Dedocet uti falsis Vocibus. participio etiam, uolo intelligens sentire. Sic omnia. Est tamen frequenter inuenire nomina pro aduerbijs totius uerbi declinationi bene accommodari, ut sublime uolo, sublime uolas, sublime uolat. Igitur à constructione

quoq; uim rei uerborũ, id est nominis quod significat ipsam rem, habere infinitiuũ possumus dignoscere, res autẽ in personas distributa facit alios uerbi motus. Quid est enim aliud curro curris currit, nisi cursum ago agis agit? Itaq; oẽs modi in hunc, id est infinitũ transsumuntur, siue resoluũtur: ut ambulo, indico me ambulare: ambulas, impero te ambulare: utinam ambularẽ, opto me ambulare: cum legam ambulo, dico me prius legere, postea ambulare. Itaq; *apud græcos quidem pro imperatiuo ponitur, apud nos autem pro præterito imperfecto.* Et *apud illos tamen, & apud nos hoc fit per figuram* ἐκλείψεως, *id est defectionis.* Gaudere *enim dicũt pro gaude, & subaudiᵗur iubeo, uel uolo uel opto. Sic enim antiqui gaudere te iubeo, pro gaude.* Terent. *in* Adel. *Saluere* Hegionem *plurimum iubeo: pro salue* Hegio *plurimũ. Sic ergo et apud nos cũ imperfectũ fit, dicere cœpi pro dicebã, scribere cœpi pro scribebam. per eclipsin uerbi cœpi, solent autores proferre uerba infinita, ut* Terent. *in* And. *ego illud sedulo* Negare *factum: deest enim cœpi negare, pro negabã.* Nec *mirum infinita quæ cognationem habent ad oẽs modos pro quibusdam eorum poni, & maximẽ pro defectiuis, cum sint & ipsa defectiua.* Imperatiuus *enim deficit tam personis quibusdam quàm temporibus, & præteritum imperfectum actu ipso deficit, quippe semiplenum eum significans: & infinita deficiunt numeris & personis, cum etiam alios modos pro alijs inueniamus ab autoribus proferri. ut,* Musa *mihi causas memora. &,* Dicite Pierides. *imperatiua pro optatiuis, & contrà optatiua, uel subiunctiua. uel indicatiua pro imperatiuis, ut* Teren. *in* Eun. *nihil tibi quicquam credo, desinas:*

pro

pro desine. Verg. in 4. Georg. Sin duram metues hyemē parcesq; futuro, Cõtusosq; animos, & res miserabere fractas: pro parcito, et miserator. Idē i Buc. Alternis dicetis, amāt alterna camœnæ: dicetis pro dicite. Hor. in. 1. Epist.

Si te fortè meæ grauis uret sarcina chartæ,
Abijcito potius quàm quo perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas: pro impingito. In eodem:
Viribus uteris per cliuos, flumina, lanas.
Victor propositi, simulac perueneris illuc,
Sic positum seruabis onus: pro seruato. quomodo uteris pro utitor. In eodem: Inter cuncta leges & percontabere doctos: pro legito & percontator. Græci quoq; frequenter hoc utuntur, modos uerborũ pro modis ponentes, de quibus in Atticismis, quibus Romani quoq; utuntur, post ostendetur.

De impersonalium constructione.

IMpersonalia actiuam terminationem habentia infinitis coniunguntur, ut placet discere, licet discere. Similiter oportet, delectat, libet, decet, liquet, uacat, contingit, accidit, euenit, iuuat. Vergil. in 1 Aeneid. Et uacet annales nostrorum audire laborum. Idem in 3. Geor. iuuat arua uidere, Non ullis hominũ, nõ ulli obnoxia curæ. Possunt tamē & casib. adiũgi, datiuo quidē: placet mihi, licet mihi, libet, uacat, cõtingit, accidit, euenit: actõ uerò, iuuat me, delectat me, decet me, oportet me: actõ simul & genitiuo, pœnitet me illius rei, pudet me illius rei, miseret me illius rei, tædet, piget. licet tamen & per eclipsim datiui dicere, placet me facere, libet te currere, uacat te audire, uel etiam ipsius actiui, ut placet discere, uacat audire, miseret, pudet, & similia. Sciendum tamen

quòd

quod si ab alijs sint uerbis actiuis uel neutris, eorũ cõstru ctiones seruant, ut placeo tibi, placet tibi, contingo tibi, contingit mihi, euenio illi, euenit mihi, iuuo illum, iuuat illũ. Quæ uerò non habẽt primas uel secundas personas, quæ sunt admodum pauca: uel datiuo, ut licet mihi, libet mihi: uel accusatiuo, ut oportet illũ scire, quõ decet: nam deceo illum dicimus. Debet quoq; impersonale accipitur quando infinito paßiuã uim habenti coniunctũ tres circuit personas, cum maximè subiunctiuũ uerbũ consequitur, ut debet fieri à me, à te, ab illo, ut autores legantur. Sed si quis et hæc omnia impersonalia uelit penitus inspicere, ad ipsas res uerborũ referuntur, & sunt tertiæ personæ, etiam si prima & secunda deficiant. quod etiã in libris de Verbo ostendimus. unde & participia inueniuntur, curritur cursus, hinc decurso spacio, Terẽt. in Adel. Sunt alia, ut diximus, quæ adiũgũtur genitiuo & accusatiuo, ut pudet me illius rei, tædet, piget, miseret, pœnitet. Infinitis quoq; tamen hæc eadem coniuncta accusatiuum solum assumunt, ut pudet me discere, Terent. tamen nouo more in Adel. secundum græcos dixit, quem neq; pudet quicquam. Idem in eadem: heu mihi, Non te hæc pudent? Hoc etiã sciendũ, quòd tria quidem habent præteritũ supradictorũ quinq; impersonaliũ, pœnituit, puduit, piguit: duo uerò participia more neutropaßiuorum, misertũ, & pertæsum, cuius simplex in usu non est, quamuis tædium dicatur. Quæ uerò habẽt paßiuam terminationem impersonalia, nõ possunt infinitis adiungi, ut statur, curritur, sedetur, & intransitiuè intelliguntur, ut Vergil. in 7. bellatur comminus armis: pro bellant. Idem in 7. Itur in antiquã syluam: pro eunt. Nam si addidero

nominati-

ntũm bellatur gens, transitio fit ab alia in aliã personã, & incipit esse paßiuum. Quamuis Apollonius in 3. περὶ συντάξεως ostẽdit in personalibus etiam posse intelligi ntũm ipsius rei uerborũ, his uerbis: μέλει σωκράτει, ὅπερ ἐπινοῶ καὶ αὐτὸ ἀναδέχεσθαι νοουμένην ἔνθεσιν, τὴν κατὰ τοῦ παρυφισταμένου πράγματος ἐν τῷ μέλει. Ex hoc possumus attendere, quòd impersonalia similiter omnia, quibus nos frequenter utimur, quæ ipsa quoq; ab huiuscemodi uerbis græcorũ, μέλει, δεῖ, χρὴ, accepimus, teste sapientißimo domino et doctore meo Theoctisto, quòd in institutione artis grammaticæ docet, possunt habere intellectũ nominatiui ipsius rei, quæ in uerbo intelligitur: nã cum dico curritur, cursus intelligitur, & sedetur sessio, & ambulatur ambulatio, & euenit euentus, sic & similia. Quæ res in omnibus uerbis etiam absolutis necesse est ut intelligatur, ut uiuo uitam, & ambulo ambulationẽ, & sedeo seßionem, & curro cursum. Infinita uerò impersonaliũ necesse est, ut abltũm pronominis, uel nominis, uel participij ad perfectam significationẽ assumunt, ut stari à me uolo, pro stare uolo: curri à te uis, pro currere uis: sederi à se uult, pro sedere uult. Nam paßiua nõ egent abltõ casu, nisi sint transitiua, ut legi uolo, ἀναγιγνώσκεσθαι βούλομαι, hic paßiuum est intransitiuè dictum. Sin dicã legi à me uolo, similiter intransitiuè actiuã habet significationem, & est infinitum impersonalis: nam pro legere uolo accipitur. Sin autem transitiuè profératur, hoc est ut ab alia in aliam personam paßio fieri significetur, etiam si ablatiuo adiungatur, paßiui est infinitum, ut doceri à me cupis, amari à te cupio. hanc aũt cõstructionem seruant etiam reciprocationes, id est sui paßiones,

siones, ut amari à memetipso debeo, uituperari à teipso debes. & similia. Possumus tamen & impersonale simili modo proferre: es dicere, ut amari à me uis, pro amare me uis, de quibus iã diximus. Sed hoc quoq; interest, quòd infinitum impersonale in infinitũ resoluitur actiuũ, ut amari à me uolo, pro amare uolo, quõ ambulari à me uolo, pro ambulare uolo: sin autem in significatione paßiua proferãtur, necesse est etiam accusatiuũ subaudiri, ut amari à me uolo illũ, pro amare uolo illũ. Hoc quoq; sciendũ quòd impersonalia quæ accusatiuo simul casui, & genitiuo copulantur. ut pudet me tui, similiter pœnitet, tædet, miseret, accusatiuo quidẽ significant personã, in quã fit paßio: genitiuo uerò illam ex qua fit actus. Nec est mira huiuscemodi ordinatio, cum in eosdem casus resoluitur. est enim pudet me tui, pudor me habet tui: tædet me tui, tædiũ habet me tui: pœnitet me tui, pœnitentia habet me tui, miseret me tui, miseratio me habet tui. Infinita uerò uerbi sui constructionem ad casus seruant, ut misereor tui, misereri tui uolo: noceo tibi. nocere tibi uolo: accuso te, accusare te uolo, potior illa re & illius rei, & illam rem, potiri illa, & illius & illam rem uolo. Similiter eisdem casibus adiunguntur participialia uel supina, quæ uim infinitiuorũ habent, quæ cum articulis construũtur apud græcos, miserendi tui causa facio, miserendi tui moueor, miserendũ tui est, misertum tui uenio, misertu tui doleo, nocendi tibi causa facio, nocendo tibi proficio, nocendum tibi est, nocitũ tibi propero, nocitu tibi gaudeo: pro in nocendo tibi. Similiter alia, dignandi præmio, dignando præmio, dignandum præmio, dignatum præmio, dignatu præmio. Sciendum tamen, quòd præpositiones

fre-

frequenter ante supradicta in dum uel do desinentia ponuntur. ex quo magis nomina esse ostēduntur, nisi quòd in metro in o terminatio more uerborū etiā corripitur. ut Iuuen. in 1. Plurimus hic æger moritur uigilando, sed illum Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens Ardenti stomacho. Alphius Auitus in 2. Excellentium, spaciando paulatim trahit. Est enim dimetrum iambicum, de quibus plurima diximus de Verbo tractantes. Illa quoque nomina in dus desinentia, uerbalia frequentissimè, & maximè in obliquis casibus pro infinitis accipiuntur, cum articulis apud græcos copulatis. Sed hoc intersunt gerundijs, quòd genera & casus, & numeros nominū, quibus coniunguntur seruāt. Cicero in 1. Inuect. Nihil hic munitissimus habendi senatus locus. Similiter dicimus legendi Vergilij causa uigilo, in legēdo Vergilio uigilo, Vergiliū legendum puto, uel ad legendum Vergilium uenio, in legendo Vergilio laboro. in fœminino similiter, celebrandæ uirtutis gratia scribo: & pluraliter, inuocandarū musarum gratia scribo. Gerundia uerò eisdē terminationib. & genera diuersa, & casus uerbo suo congruos tantum, & utrosq; numeros sibi coniungunt, ut legendi Vergiliū, & musam & musas. similiter legendo Vergiliū, legendo musas, & legendum est mihi Vergiliū, & musas. Omnia uerba transitiua, uel genitiuo, uel datiuo, uel accusatiuo, uel ablatiuo adiunguntur, ut egeo tui, insidior tibi, metuo te, fruor illa re. Ergo si coniungantur duo uerba, quorum alterum sit infinitum, eosdem casus adsciscentia, fit dubitatio, ut misereri tui, eget animus mei. Cū enim utrunq; uerbum genitiuo soleat iungi, dubium est cuius animus misereatur uel egeat.

egeat. Similiter per datiuos malè dicere sibi placet mihi. & per accusatiuos, cupio te uincere me. & per ablatiuos, dignor gloria, potiri laude. dubium est enim cũ utrique casus similes sunt. & utriq; uerbo congruè possunt aptari, quis cui reddatur. Et aptius quidem est priori casui prius sociari uerbũ. Sed autores frequentissimè ὑπερβατοῖς, id est transitionibus utuntur, ut Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Est enim ordo: Aio Romanos uincere te Aeacida posse, id est, quòd Romani te possunt uincere, quod & naturaliter passiones secundæ sunt actionũ, & actio in Romanis, passio uerò in Pyrrho significatur. sed aptissimum maximè fuit responso, etiam in cõfusione ordinis propriam oraculi obliquitatem seruare. quamuis & apud oẽs autores huiuscemodi figura latissimè pateat. Omnib. modis alijs potest infinitum coniungi uerbũ, ut studeo legere, stude legere, utinam studerẽ legere, cum studeam legere. Et infinitũ infinito, ut uideo filiũ studere legere. Participijs quoq; coniungitur, studens legere. Participialibus etiam uel supinis, ut causa spectandi currere equos ascendo, circũspectando currere equos delector, spectandũ est currere equos, spectatum currere equos eo, iucundum est, spectatu currere equos. Et nominibus tamen pulchra sociatur figura, idem infinitum, ut bonus iudicare, fortis bellare, prudens intelligere, iustus disceptare. Vergil. in Bucol. Cur non Mopse, boni quoniam conuenimus ambo,

Tu calamos inflare leues, ego dicere uersus. Indicatiuus, quia essentiam plerunq; ipsius rei significat: hoc nomine nuncupatur. ideo autem diximus plerunq;, quia inuenitur sæpissime etiam dubitatiuus, uel interrogatiuus, ut

Terent in Phorm. sic sum, si placeo utere. Et Virgil. in 3. Pro quo si sceleris tanta est iniuria nostri: si dubitatiue posuit. In eodem: Hectoris Adromache Pyrhin' connubia seruas? In eodem: Veráne te facies uerus mihi nuncius affers? Nate dea uiuis ne, aut si lux alma recessit, Hector ubi est? Itaque opportune aptatur aduerbijs uel coniunctionibus affirmatiuis, uel casualibus, quæ substantiam uel essentiam rei comprobant, uel abnegatiuis, quæ eam abnuunt, ut Virgil. in 3. Viuo equidem, uitamq; extrema per omnia duco. Salust. in Cat. Verum enimuero is demum mihi uiuere ac frui anima uidetur. & per abnegatioem. Virgil. in 3. Aeneid.

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacænæ,

Culpatúsue Paris, uerũ inclemẽtia diuûm has euertit opes. Et inueniũtur quidẽ etiam cũ alijs modis supradicta aduerbia uel coniunctiones, frequẽtius tamẽ indicatiuo sociãtur. iste aũt modus est opportunus ad plenã rerum expositionem. Verg. in 2. Aen. fuimus Troes, fuit Iliũ, et ingẽs Gloria Dardanidûm: ferus omnia Iuppiter Argos Transtulit: incensa Danai dominantur in urbe.

Vnde hoc modo frequẽtissime utuntur historici. Cuicunque autem casui indicatiui iunguntur, necesse est cæteros quoq; modos cõiungi, de quo postea dicetur. Imperatiua primas personas singulares non habent, quia nemo sibi ipsi potest imperare, nisi figurate, quasi ad aliũ loquens in secunda persona seipsum proferat, ut Iuuẽ. in 1. tecum prius ergo uoluta. Hæc animæ ante tubas. Et Ter. in Adel. Ae depol Syrisce te curasti molliter, Lauteq; munus administrasti tuũ, abi. Pluralis uerò numerus apud nos, omnes habet personas. potest enim per connumeratione

aliquis sese illis quibus imperat adiūgere, ut dux suos milites iubens cōmitere præliū, aptißime dicit, pugnemus, confligamus. Græci tamen ea in hoc sensu ὑποθετικὰ nominant, id est hortatiua, dicentes, quod quasi ad similes et socios huiuscemodi uerba solent dici: imperatiua uerò ad subiectos ab eminentioribus quod minime est uerum. Cum etiam ad eos frequentißime imperatiuo modo in supplicationibus & inuocantibus utamur, & ad reges quoque et imperatores. ut, Musa mihi causas memora. et, Pandite nunc Helicona deæ, cantusq́; mouete. Ergo multo aptius est eo uti ad pares, cùm ad excellentiores tam in frequenti sit usu. Et sciendum quod ad secundam personam sermo dirigitur imperantis, cuicunq; imperat personæ. nam qui dicit, pugnemus fortiter ô commilitones, cum uocatiuo utitur, ad secundam loquitur personam: nam connumerando sese eis, cum sit usus uoce primæ p/sonæ pluralis, òstendit paratißimum quoq; se ad id quod illis imperat efficiendum. & qui dicit, pugnet exercitus, imperat, ut internuncia secunda persona, efficiatur per tertiam quod imperat. Est tamen quando significatiæ causa imperatiuis adiunguntur subiunctiua, uigila ut legas, id est diligenter legendo uigila. Cic. in 3. inuect. Cura ut uir sis. Ter. in And. fac ut ad me uenias. Eia & age ad uerbia hortatiua aptißime imperatiuo coniunguntur, ut Verg. in 4. Aen. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper Fœmina. Idem in 6.

Nunc age Dardaniam prolem, quæ deinde sequatur
Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
Expediam dictis, & te tua fata docebo.

Deest enim ueni uel audi. Etiā si secū ille loquēs, & sese

hortans

hortans aliquis hoc utatur figuratè, quasi ad secundã loquitur personã. Inueniũtur tamẽ autores & indicatiuis, & optatiuis, & subiũctiuis usi pro imperatiuis, quõ supra ostẽdimus. Et Græci quidẽ habent imperatiua præteriti tẽporis, nos aũt in actiuis uel neutralib. uerbis penitus ea habere nõ possumus: in paßiuis uerò & omnib. quæ habent participia præteriti tẽporis per circumlocutionẽ possumus habere, ut doctus es uel esto, δεδίδαξο: doctus sit uel esto, δεδιδάχθω: ornatus es uel esto, κεκόσμησο: ornatus sit uel esto, κεκοσμήσθω. Similiter ueneratus sit uel esto, placatus sit uel esto, clausus sit uel esto, secutus sit uel esto: & per omnes sic personas secuti simus sitis sint, imperatiuè dicta inueniuntur, cum sint præteriti temporis. Sed hanc uim habent, ut imperemus, ut in futuro sint transacta: ut si dicam clausa sit mox fenestra, impero ut statim claudatur, & mox sit clausa. uel si dicam post horam primam sit iuratus, ostendo me imperare, ut iuret ante horam primam finitam. Illud etiam monendũ, quod imperatiuo uerba uocatiuis adiuncta nominum, perfectionem orationis habent, ut, Apolloni doce, Trypho disce. Nominatiui enim egent plerunque substantiuis uerbis, & nominibus similiter substantiam significantibus relatiuis. ut qui es Apollonius doces, qui es Trypho discis. Græci autẽ participio utuntur substantiuo, ut ἀπολλώνιος ὢν διδάσκεις, τρύφων ὢν μανθάνεις: quo nos quoque secundũ analogiam possemus uti. nisi usus deficeret participij frequens. quamuis Cæsar non incongruè protulit ens, à uerbo sum es est, quomodo à uerbo possum potes potẽs. optatiua uerba indicãt per se & rẽ, et uotũ, aduerbiũ uerò utinã tantũ uotũ significat. ad ampliorẽ igitur

demonstrationem additur uerbis optatiuis, quomodo & cõfirmatiua aduerbia indicatiuo, ut profecto facio, certè lego, scilicet intelligo. Et apud Græcos quidẽ αἴθε, id est, utinã aduerbiũ, non solum optatiuo, sed etiã indicatiuo modo adiũgitur, et facit id loco optatiui accipi. ut Hom.

αἴθ᾽ ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος καὶ ἀπήμων ἧσθαι. Idem αἴθ᾽ οὕτως ἐπὶ πᾶσι χόλον τελέσει ἀγαμέμνων.

Apud nos tamen, utinam, indicatiuo non adiungitur: & Græci quidẽ, maximè attici etiam sine deprecatione solent hoc modo, id est optatiuo uti pro indicatiuo, nos uerò minimè, quamuis similes sint eius uoces subiunctiui uocibus quibus frequẽtissimè pro indicatiuis utuntur autores nostri. Optatiui autem præteritũ ideo habẽt (quanquam ea debemus orare, quæ nondum fuerint) quia sæpe euenit abesse eos pro quibus oramus, & optamus, ut id illis iam perfectũ sit quod cupimus, ut utinam filius meus qui Athenis est doctus esset uel fuisset, id est utinam perfecta in ipso doctrina sit, uel utinam cognoscamus id illi euenisse. Est autẽ quando optatiuo utimur præteriti temporis, dolentes quod non factum sit, ut utinam homines contra se ferrum non mouissent, utinam mare nunquam nauigassent, & similia. O etiam aduerbium, &, si, cõiunctio, & ut, prò utinam inuenitur. Vergilius in 7. Adsis ô tantum, & propius tua numina firmes. Idem in 6.

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostendat nemore in tanto. Et Terent. in Eunucho,
Vt illum dij deæq; seniũ perdãt qui me hodie remoratus est. Et ꝑ se tamẽ uerbũ optatiuũ sæpe ponitur, sine prædictis particulis, ut Lucan. in 1. Dij uisa secundent. Et fibris sit nulla fides, sed cõditor artis Finxerit ista Tages:

Et

Et nota quod subiunctiuo simile protulit præteritum perfectum optatiui, quod multis placuit artium scriptoribus. Subiunctiuus & dubitatiuus dicitur: subiunctiuus uel quod subiungitur coniunctioni, uel quod alteri uerbo omnimodo subiungitur, uel quod subiungit sibi alterum uerbum. ut Vergilius *in* Bucol. *Cum faciam uitula pro frugibus, ipse uenito.* Idem *in* 3. Aeneid.

Inter utranq; uiam leti discrimine paruo

Ni teneant cursus, certum est dare lintea retro.

Et sciendũ quod necesse est alteri modo eum sociari, uel eiusdẽ modi alteri uerbo, etiã si sit cũ infinito, ut cũ doceam legere discipulum expono ei, uel cum docerẽ legere exponerẽ, & similia. Omnibus *igitur modis potest sociari, ut si doceam discis, si doceã disce, utinã discas si doceam, ut doceã discas.* Similiter *omnib. modis impersonalis quoq; uerbi potest cõiungi, ut cum ueniam curritur, & cursum sit & curratur, & cursum erit, & similia.* Frequentissimè *tamen si coniunctio dubitationẽ significãs ei sociatur, id est, pro* ἐὰν, *Græca coniunctione posita, ut* Terent. *in* Adel. *Si tu sis homo hic faciet.* Cũ εἰ *uerò cõiunctionẽ Græcã significat, quæ apud illos* συναπτικὸς *nominatur, id est cõiunctiua, quod rem rei cõtinuari demõstrat, indicatiuo cõiungitur, ut si uiuit spirat, & si spirat uiuit, si ambulat mouetur. in hoc non possumus reciproce dicere, si mouetur ambulat: nõ enim qui mouetur omnimodo & ambulat: qui ambulat uerò, omnimodo et mouetur.* Inuenitur *tamẽ ea coniunctio apud Græcos, id est* εἰ, *non solũ indicatiuo, sed etiã optatiuo, & maximè apud atticos, et subiunctiuo sociata, ut* Homer. ἠμὰ[illegible] ἀφορμηθεὶς κατὰ θυμὸν ἵκητ᾽ αὐτάξιον ἵππον.

εἰ δέ κε μὴ δώωσιν: pro ἐὰν μὴ δώωσιν, Subiunctiuum posuit. Idem, ἀλλ' εἰ μὲν δώσουσι γέρας μεγάθυμοι ἀχαιοί. Idem, εἰ δὲ σύ γ' ἐς πόλεμον πωλήσεαι. Indicatiuo usus est pro subiunctiuo, & εἰ pro ἐὰν. Demosthenes uerò in oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, τῶν ἔργων εἰ μετάσχοιεν optatiuũ protulit, qui mos est Atticis frequentißimus. Xenophon ἀπομνημονευμάτων primo, εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττοιτο. Nostri quoq; frequentißimè Atticos imitantur, & subiunctiuos siue optatiuos (nam eædem sunt uoces) non solum cum supradictis coniunctionibus, sed etiam sine his ponunt, quando confirmatiuè uel dubitatiuè quid proferunt. In quo Græci ἂν uel ἄρα solent adijcere. Nil mirum igitur si coniunctionem apud nos quæ tam pro ἐὰν Græca cõiunctione, quæ causalis est uel perfectiua, quàm pro εἰ quæ cõiunctiua est ponitur, utriusq; constructionẽ quã habent apud Græcos supradictæ coniunctiones ad uerba seruare, ut & indicatiuo & optatiuo & subiunctiuo poßit adiungi: indicatiuo, ut Verg. in 9. Si tibi quæ posco promittunt. nam mihi facti Fama sat est. Terent. in Phorm. Sic sum, si placeo utere optatiuo, Vergil. in 6. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat. subiunctiuo, Terent. in Adel. si attigisses, ferres infortunium. Sed indicatiuo sæpe coniunctum ostendit magis cõfirmari, & credi rem sic esse uel fieri posse, quàm dubitari. Verg. in 2. Aeneid. Dij si qua est cœlo pietas. confirmatiuè enim potius quàm dubitatiuè dicitur. Idem in 9. quod supradictũ est: Si tibi quæ posco promittũt, nam mihi facti Fama sat est, tumulo uideor reperire sub illo Posse uiam: credit enim facile promissuros. Terent. in And. si impetro, Quid aliâs malim quàm hodie

bas fieri nuptias: hic enim quoq; sperat se impertaturũ. Idem in eadẽ: sed si quid tibi narrare occepi, cõtinuò dari Tibi uerba censes. Et est hoc loco etiam illud attendendum, quod preteritũ indicatiui cum presenti solent autores coniungere, quando perfectionem rei res sequitur, alterius altera. & in illius quidem quæ prior perficitur significatione, præterito perfecto utũtur, præsenti uerò in consequẽtis demõstratione, ut hic: si quid tibi narrare occepi, continuò dari Tibi uerba censes. Idem in Eunu.

Quæ uera audiui taceo, & contineo optume.

Sin falsum, aut uanum, aut fictum'st, continuò palàm'st,

Plenus rimarũ sum, hac atq; illac perfluo. Idẽ in Andr. si cõfirmatiuè posuit, Si te in germani fratris dilexi loco,

Siue hæc te solum semper fecit maxumum,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Lucan. in 1. nec si te pectore uates

Accipio Cirrhæa uelim secreta monentem

Sollicitare deum.

Indicatiuo enim usus comprobat hoc fieri, et uellm subiunxit promittens, cum hoc sit, posse minimè egere Apolline, apud Græci οὐκ ἂν βουλοίμην dicunt, id est nolim penitus. Idem in 10. Si tua restituit ueteri me dextera fato, Amplector regina pedes. Terent. in Phorm. si placeo utere absq; dilatione ostendit hoc faciendum. Idem in Eunucho: si dijs placet, Spero me habere, qui hunc meo ex, cruciem modo. Rem enim quam sperat firmam esse ostendit. si enim dixisset, si dijs placeat, dubitare se ostendisset. Idẽ in Andria. Si illum relinquo, eius uitæ timeo: sin opitulor, huius minas. Vtrunq; enim sibi certum esse ostendit. Idem in Adelphis:

Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio, Meum officium facio, quod peccatum à nobis ortum' est corrigo. Nisi me in illo credidisti numero hominum esse, qui ita putant, Sibi fieri iniuriam, ultro si quam facere ipsi expostulent. Ecce hic, nisi credidisti dixit pro credis. Similiter indicatiuis utuntur quando in ipsis esse uel fuisse rebus, aliquid uolunt ostendere, ut Cicero de prætura urbana: Qui si condemnatur, desinent homines dicere, his iudicijs peccuniam plurimum posse, Sin absoluitur, desinemus nos de iudicijs transferendis dubitare. Vergilius in 6.

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus,
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itq; reditq; uiam toties. de rebus quas sine dubio factas esse ostendere uult, indicatiuis est usus cum supradicta si coniunctione. Quando uerò dubia res ostenditur utrum fieri poßit nec ne, per inductionē, id est καθ' ὑπόθεσιν subiunctiuis magis utuntur. Verg. in 9. Sed si quis quæ multa uides discrimine tali, Si quis in aduersum rapiat casus' ue deus' ue, Te superesse uelim. Idem in Bucol. si quis tamen hæc quoque, si quis Captus amore legat. Cicero tamen: Si quis uestrum iudices, aut eorum qui adsunt forte miratur: Additione forte cum indicatiuo est usus, loco subiunctiui cum dubitatione positi. Terent. in Andr. Si eueniat quod dij prohibeant, dißidium. Cic. in 1. Inuect. Si te parētes timerent atq; odissent tui. Nec aliter poßūt suppositiua siue inductiua, quæ græci ὑποθετικὰ uocāt, proferri, nisi p subiunctiuū. Idē in eodē: Nūc intelligo si iste quo intendit in Malliana castra puenerit, neminē tā stultū fore qui nō uideat coiurationē esse factam, ὡς ὅτι ἂν εἴδειν

ἀνθέα affirmatiuè dixit. Et erũt qui illũ si hæc fecerit nõ improbum, sed miserũ: me non diligentißimũ consulem, sed crudelißimũ tyrannum existimari uelint: βάλλειν ἄρα hæc quoq; affirmatiuè dixit. Similiter Verg. in 8. similis si cura fuisset. Idẽ in 11. Esset par ætas, & idẽ si robur ab annis. Est tamen quando etiam in dubijs utuntur indicatiuo cum si coniunctione, ut Verg. in 9. aut si qua id fortuna uetabit, Absenti ferat inferias: uetabit pro uetet dixit metri causa. Nam in eodẽ sensu subiunctiuo est usus: Si quis in aduersum rapiat casus ue deus ue. Est tamen quãdo per defectionem si quomodo etiam ut subiunctiua proferuntur & subaudiuntur supradictæ coniunctionis, ut Iuuenalis in 1. Græculus esuriens in cœlum iusseris ibit: pro si iusseris. Statius in secũdo Theb. mutatosq; uelint transsumere cultus. Et Pallas doceat pharetras, & Delia cristas: pro si uelint. Vergilius in sexto, tu quoque magnam Partem opere in tanto (sineret do'or) Icare haberes: deest enim si Horatius in primo Carminum: sapias, uina liques: pro si sapias. Et sciendum quod quomodo apud Græcos τὸ ἐὰν subiunctiuo, τὸ ἂν uerò & indicatiuo, & optatiuo, & subiunctiuo inuenitur coniunctum: sic & apud Latinos si coniunctio quæ utrunque demonstrat, quando consequentiam significat, sine dubio indicatiuo adiungitur, ut si ambulat mouetur, & si uiuit spirat. quando autem causalis est, magis subiunctiuo. Est tamen quando indicatiuo causalis consociatur, ut si doceam disce uel discis, uel discas & disces. Et si prodest tibi fac, & facis, & facias, & facies. Iste igitur modus, id est subiunctiuus (ut breuiter eius uim colligam) apud Latinos est, quando dubitationem, quando com-

probationem, quando poßibilitatem significat, in qua sunt etiam illa quæ ὑποθετικῶς, id est, suppositiuè indu/cuntur. Dubitationem, ut Vergilius in 3. Aeneid. Eloquar an sileam, gemitus lachrymabilis imò Auditur tumulo. Idem in 1. O quàm te memorem uirgo, namq; haud tibi uultus Mortalis. εἴποιμι ἄρα. Terētius in Eunu. Quid igitur faciam: nō eam, ne nunc quidem, Cum arcessor ultro? an potius ita me comparem,

Nō perpeti meretricū contumelias. Approbationē, ut Verg. in 4. Aen. Si mihi non animo fixum immotūq; sederet,

Ne cui me uinclo uellem sociare iugali,

Postquam primus amor deceptam morte fefellit:

Si non pertæsum thalami tædæq; fuisset,

Huic uni forsan potui succumbere culpæ: fuisset ἐγεγόνει ἄρα. Et notandū quod & forsan dubitationis aduerbiū, & potui poßibilitatis uerbū cū infinito posuit, pro quibus sufficeret si subiūctiuū posuisset, huic uni succubuissem culpæ. Docuit igitur poeta quæ sit uis subiunctiui poßibilitatē significātis. Idē in eodē: Sed mihi uel tellus optem prius ima dehiscat, Ante pudor quàm te uiolem: optem εὐχοίμην ἄν affirmatiuè dixit. In eodem: sese interea quando optima Dido Nesciat, & tantos rumpi non speret amores. Nesciat & non speret affirmatiuè dixit. Similiter Cicero in principio Verrinarū: Si quis uestrū iudices, aut eorū qui adsunt fortè miratur me, qui tot annis in causis iudicijsq; publicis ita sim uersatus, ut defenderim multos, læserim neminē: ita sim dixit nō dubitans, sed approbans, οὕτως ἄρα ἀναστραφεὶς εἴην. Sciendum tamen quod tam ut coniunctione causali, quàm si sequentibus, cum uerbis subiunctiuis, uel antecedētibus, etiam antece

den-

dentia uel sequentia quoque frequentissimè per subiunctiuum modum proferre solent Romani, & maxime qui adiuncto, uel quæ, uel quod, rationem colligentes, uel dubitationē ostendentes, ut rogabam ut te ostenderes qui fueris, & placebas si diceres quod feceris. Quod per ἄρα coniunctionis additionem solent Græci significare. Vergilius in 6. Quem socium exanimum uates, quod corpus humandum Diceret. λέγοι ἄρα. Cicero Inuectiuarum secundo: Quæsiui an Catilina nocturno conuentu apud M. Leccam fuisset nec ne? γεγένοιτο ἄρα, hic interrogatiuè protulit. Vergilius in quarto Aeneid. Eloquar? an sileam, ἢ ἄρα σιωπήσω dubitatiuè posuit. Horatius in primo Carminum, Cur apricum oderit campum Patiens pulueris atque solis. Oderit μισοίη ἄρα, quamuis idem sit indicatiui futurum. Cicero Inuectiuarum secundo: Cum ille homo audacissimus conscientia conuictus primo reticuisset, patefecit cætera, quid ea nocte egisset, ἐνεδράσειεν ἄρα, quid proxima constituisset, δεινεβούλευσεν ἄρα, quemadmodum ei esset ratio totius belli descripta, ἦν ἄρα διαγραφεὶς ὁ λογισμὸς, omnia affirmatiuè dixit. Idem in pretura Siciliensi: Quare cuiusmodi putamus illa esse, quæ negat, cū hæc tam improba sint quæ fateatur? Græcè enim hoc quoq; interpretantes dicimus ἃ πρὸς ἄρα ἀρνεῖται, rationem colligentes confirmantesq; quod dicitur. Idem in eodem: Hoc postulatum de statuis ridiculum esse uideatur, qui rem sententiamq; non respiciat ἂν ἄρα καταίδοι. Terent. in Phormione; Ita fugias, ne præter casam (quod aiunt) ὅπως ἄρα φύγοις. Idem in Andria: Quæ sit rogo, τίς ἄρα εἴη. In eadem: Quàm timeo quorsum euadat, ὡς δέδοικα ποῖ ἄρα ἀποβαίη.

Nam

Nam si illum obiurges uitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi qui dederit damnum aut malum? τί δὲ ποιήσεις ἐκείνῳ ὃς ἄρα ἀδικῶν ἢ ζημίαν ἢ κακόν. ἂν quoque Græca coniunctio, quotiens apud Græcos ponitur possibilitatem significans, quæ apud illos indicatiui quidem modi, uel præterito imperfecto, uel ἀορίστῳ, quē nos non habemus, nisi quod pro eo & ἀντὶ τοῦ παρακειμένου, præterito perfecto utimur, & cum plusquamperfecto adiungitur. Optatiuis autem omnibus, quippe coniunctis cum supradictis tribus temporibus (præsens enim optatiuum & præteritum imperfectum idem est, & præteritum perfectum & plusquamperfectū et futurū, & ἀόριστον, quod uocant tempus) coniungitur. Nostri ergo quoq; in omnia illos sequentes, quando possibilitatē demonstrare uolūt, optatiuis siue subiunctiuis utuntur uerbis. Terēt. in Phor. Neq; defeciscar usq; adeò experirier, Donec tibi id quod pollicitus sum effecero, ἔτι ἐξετελέσαιμι ἄν. Sic ergo quod illi solent, & per indicatiuū, & per optatiuum facere, addentes ἂν coniunctionem Græcam, nos subiunctiuis per se positis solemus demonstrare, ut docuissem si discere uoluisses, ἐδίδαξα ἂν εἰ μαθεῖν ἠθέλησας, id est, poteram docere. Similiter docerem si discere uelles, id est docere poteram. Et præteritis quidem utentes, ostendimus rem quæ potuisset facta esse, non esse factam. Præsenti uerò uel futuro subiunctiuo utentes in huiuscemodi constructione, ostendimus posse fieri aliquid, nisi quid impediat, ut doceā si uelis, id est, possum docere si uoluntas tua non impediat. Similiter in futuro, docuero, si uolueris, id est potero docere si uolueris. Horat. in 1. Carm. Quis Martem tunica tectum adamantia Digne scri/

ſcripſerit? pro ſcribere potuerit. Illud quoque ſciendum, quòd quotiens pœnitere rei nos non factæ demonſtrare uolumus, ſubiunctiuo utimur, ut Vergil. in 4. Aeneid. faces in caſtra tuliſſem, Impleſſemq́; foros flammis, natumq́; patrem'que Cum genere extinxem, memet ſuper ipſa dediſſem: id eſt, cur faces in caſtra non tuli, quod debui facere? cur non impleui foros flammis? cur non natum patremq́; extinxi, & ſuper memet ipſa dedi? Poteſt tamē & hoc poßibilitatis eſſe. Oſtēdit enim ſe potuiſſe, niſi demens fuiſſet hæc facere, ideoq́; ſe pœnitere. Quod aūt atticū morē ſequentes his utantur Romani: neceſſarium eſſe æſtimo, illorum etiam autoritate hoc comprobare. Plato in 2. Alcibiade: πάντας οὖν ἂν φαίητον ὦ ἀλκιβιάδη τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι ὀρθῶς ἂν φαίημεν. In eodem: καὶ τόγε ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς, τὰ κάκιστα, ὅπερ οὖν οὐδεὶς ἂν οἰηθείη ἀλλὰ τοῦτό γε πᾶς ἂν οἴοιτο ἱκανὸς εἶναι αὐτὸς αὐτῷ τὰ βέλτιστα εὔξασθαι, ἀλλ' οὐ τὰ κάκιστα, τοῦτο μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς κατάρᾳ τινι, ἀλλ' οὐκ εὐχῇ ὅμοιον ἂν εἴη. In eodem: καλὸν ἄρα ὡς ἔοικεν ἐστὶν ἡ τοῦ βελτίστου ἄγνοια, καὶ τὸ ἀγνοεῖν, τὸ βέλτιστον. ecce & ἂν & ἄρα affirmatiuè poſuit. Idem in Lyſide: καὶ τὸν μέν γε οὐδ' ἂν σμικρὸν ἐάσαιμεν, ἐμβαλεῖν, ἡμᾶς δὲ κἂν εἰ βουλοίμεθα δραξάμενοι τῶν ἁλῶν, ἐῷεν ἂν ἐκβαλεῖν πῶς γὰρ οὔ. ecce hic & interrogatiuè & cōprobatiuè poſuit ἄν. In eodem: ἆρ' οὖν καὶ ἄλλα πάντα ἡμῖν ἐπιτρέποι ἂν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱεῖ περὶ ὅσων ἂν δόξωμεν αὐτῷ σοφώτεροι ἐκείνων εἶναι. ἀνάγκη ἔφη ὦ σώκρατες. οὕτως ἄρα ἔχει κἂν δ' ἐγὼ ὦ φίλε λύσι. In eodem: τί δ' εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀσθενοῖ; ἄρα ἐῷη ἂν αὐτὸν ἅπτεσθαι τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν μὴ ἰατρὸν ἡγούμενος ἢ κωλύοι ἄν, & ἄρα quoque tam interrogatiuè quàm confirmatiuè in hoc loco poſuit. Idem in Theage: σὺ γὰρ οἶδας ὑπὲρ ὅτου αὖ τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ υἱέος αὑτοῦ, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται. ἐπειδὰν δὲ ἔδοξέ σοι τοῦ-

το τῆς

τοῦ σε ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν υἱὸν οἷός τε ἦν ὠφελῆσαι. Inuenis tamen & per eclipsim ἄρα & ἂν apud illos proferri. Optatiua uerba in simili sensu, quomodo apud Latinos proferuntur, ut idem in Charmide: ἄρτι δ' ἠπόρουν τίνι τρόπῳ σοι ἐνδειξαίμην τὴν δύναμιν. In eodem, καὶ ὅτι φοβοίμην μὴ οὐκ ὀρθῶς σκοποίμην. In eodem, ὅμως δὲ αὐτοῦ ἐρωτήσαντος εἰ ἐπισταίμην τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον, μόγις πως ἀπεκρινάμην ὅτι ἐπισταίμην. τί οὖν ἦ δ' ὅς ἐστι, καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλλον τι, ἐπῳδὴ δέ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη. ἣν εἰ μέν τις ἐπᾴδοι ἅμα, καὶ χρῷτο αὐτῷ παντάπασιν ὑγιᾶ ποιεῖ τὸ φάρμακον. ἄνευ δὲ τῆς ἐπῳδῆς οὐδὲν ὄφελος εἴη τοῦ φύλλου. Ecce more Romano sine ἄρα uel ἂν hoc totum protulit. Electiuè quoque saepißimè hoc modo utimur, ut imperem potius quàm moneam, discam quàm doceam. quae & confirmatiuè dicuntur. Tamen & praeterito plusquamperfecto, praeteritum imperfectum coniungere, & praesenti praesens, uel futuro, solent uel praeterito, ut fecissem, nisi impedires. & contrà, facerem nisi impedisses. & faciam nisi impedias & nisi impedieris. & fecero nisi impedias, & impedieris. Vergilius in 2. Aeneid.

Non prius aspicies ubi fessum aetate parentem
Liqueris Anchisen? superet coniunx'ne Creusa,
Ascaniusq; puer? quos omnes undiq; Graiae
Circumerrant acies, & ni mea cura resistat,
Iam flammae tulerint, inimicus & hauserit ensis: pro poterant tulisse, & poterant hausisse. Horatius de arte poetica: Dixeris egregiè notum si calida uerbum Reddiderit iunctura nouum: id est poteris dicere egregiè. frequentißimè tamen autores utuntur subiunctiuis, cōfirmantes etiam praeterito tempore res perfectas. Et sciendū quod hanc

hanc uim habent, ut ad cognitionē intelligantur futurā. quippe cum subiunctiua etiā præteriti temporis, quomodo optatiua uim habent futuri. potest enim initiū Verrinarum, quod suprà quoq; posuimus: Si quis uestrum iudices, aut eorū qui adsunt forte miratur, me qui tot annos in causis iudicijsq; publicis ita sim uersatus, ut defenderim multos, læserim neminem: sic quoq; intelligi, ita sim pro ita inueniar uel cognoscar. Nec mirū, cū etiā indicatiuo utātur sæpe futuro de rebus iādudū præteritis in supradicta significatione, ut Lucan. in 1. Non tu Pyrrhe ferox, nec tantus cladibus autor Pœnus erit. Erit dixit pro cognosceretur uel dicetur. Vt, causalis cōiunctio omnib. temporibus, & quæcunq; pro ea ponūtur causali, id est ī ra significāti subiunctiuo adiungūtur licet aūt & indicatiua & subiūctiua eis anteponere uel subiūgere, ut doces ut proficias, et doceas ut proficias. docebas ut proficeres, et doceres ut proficeres, docuisti ut proficeres, & docuisses ut profeceris, docueras ut profecisses, docuisses ut profecisses, docebis ut profeceris, et docueris ut profeceris. Sed indicatiuis utimur rem, quæ fit indicantes, subiunctiuis uerò quod debuit fieri ostendentes, magis suasoriè. Imperatiua quoq; & optatiua bene possunt his adiūgi, ut lege ut discas, utinā discas ut doceas. Pro imperatiuis quoq; subiunctiua frequenter ponūt autores, ut Terent. in Andr. Quæso ædepol Charine quoniā nō potest id fieri quod uis, id uelis Quod poßit. Idem in Phor. desinas, Sic est ingeniū: pro desine. quod aūt in plerisq; intellectæ supradictæ coniunctiones Græcæ, id est ἂν & ἄρα, faciunt poni subiunctiuos, etiam alijs cōiunctionibus positis, usibus autorum iterum alijs quoq; cōprobabimus.

Verg.

Vergilius in secundo Georgic. tamen hæc quoq; si quis
Inferat, aut scrobibus mandet mutata subactis,
Exuerint syluestrē animū, ἐκδύσειντο ἄν. Idem in eodem:
Non alios primæ crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumue habuisse tenorem
Crediderim, πιστεύσαιμι ἄν. Idem in 1. Aeneidos:
At pius Aeneas per noctem plurima uoluens,
Vt primum lux alma data est exire, locosq;
Explorare nouos, quas uento accesserit oras, προσιλθὼς ἄρα τὴν ἤπειρον. Qui teneant τινὸς ἄρα κρατοῦσι homines ne, feræ ne, Quærere constituit. Horatius Carmine libro secundo: illum & patris crediderim sui fregisse ceruicem. confirmatiuè πεπιστευκὼς εἶναι ἂν dixit. Vergilius in 8. similis si cura fuisset, Tum quoque fas nobis Teucros armare fuisset. ἐγεγόνει ἄν. Cicero de prætura urbana, Voconia lex uidelicet te delectabat. imitatus esses illum ipsum Voconium, quæ hæreditatem lege sua ademit nulli: imitatus esses, pro imitari potuisses, ἐμιμήσω ἄν. Idem in eodem: M. Iunius defensor, tutor & patruus Martius dixisset si uiueret, ἄπερ ἂν εἰ ἔζη. Et frequentissimè apud omnes autores, hunc sensum hac ordinatione proferri inuenis, quomodo etiam Græci ἄρα coniunctionem affirmatiuam siue dubitatiuam, ut suprà dictum est, ponunt. Terent. in Phorm. quid sit denique, quid fiat, τί ἄρα γίνοιτο. Subiunctiuo est usus, ut intelligatur etiam ἄρα. Idē in Andria: Quin tu uno uerbo dic, quid est quod me uelis? ἀλλὰ τί ἐστιν ὅπερ ἄρα βούλοιό μοι. Idem in eadem: consilium meum Cognosces, & quid facere in hac re te uelim, καὶ τί ποιεῖν ἐν τούτῳ τῷ πράγματι σὲ ἄρα βουλοίμην, ecce hic affirmatiuū est, in superioribus uerò interrogatiuū.

Cicero

Cicero de Prætura urbana: Quid ageret, cogitare cœpit. opus pupillo redimeretur: quid ageret, dubitanter dixit, τὶ ἄρα πράξοι. Et notãdũ quòd latini quãdo de rebus trã sacto tempore promißis uel cogitatis loquuntur, pro futuro uel præsenti græco, præterito imperfecto subiũctiui utũtur, quomodo in supradictis quid ageret, cogitare cœpit, τὶ πράξοι σύννοεῖν ἤρξατο. Similiter Verg. in 1. Aeneï.

Certè hinc Romanos olim uoluentibus annis,
Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus.

κρατήσοιεν ἄν. Cic. de Prætura urb. Qui etiã ad extremũ adscripserit, rediuiua sibi habeto, quasi quicquam rediuiui ex opere illo tolleretur, ac non opus totũ ex rediuiuis construeretur, pro ἐπαίροιτο ἄν καταγαθήσοιτο ἄρα. In eodem: Atq; in illis columnis dico esse, quæ à tuo redemptore commotæ non sint, dico esse ex qua tantum tectorium uetus deiectum sit, & nouum inductum. Affirmatiuè hic quoq; usus est subiũctiuis, Quòd si tanta pecunia columnas dealbari putassem, certè nunquam ædilitatem petissem: hic quoque affirmatiuè dixit, οὐκ ἄν ᾔτησα. Et nota quod si, præposita subiunctiuũ subiunctiuo coniunxit. Similiter in eodem: Nemo dubitat, quin multo maius sit μεῖζον ἄρα εἶν, nouam facere. Similiter in eodem: Cum instaret Habonius, in me causam conferebat, quòd cum codicem obsignassem ἐσφραγικὼς εἶην ἄρα affirmatiuè. Idem in eod. Hac conditione si quis de populo redemptor accesisset, non esset usus, confirmatiuè dixit, non esset usus, οὐκ ἄν ἐχρήσατο. Nam si quis accesißet, dubitatiuè protulit. In eodem: Quid iste in hostiũ præda molitus sit: Qui manubias si-

bitātis ex L. Metelli manubijs fecerit, qui maiore pecunia quatuor columnas dealbandas, quā ille omnes ædificandas locarat. Ecce hic quoq; omnia affirmatiuè dicuntur. Idē in eod. Quis à signo Vertūni in circū maximū uenit, quis in unoquoq; gradu de auaritia tua cōmoneretur? quā tu uiā thesaurū, atq; pompæ eiusmodi exegisti, ut ipsa illa re nō audeas, ὅτι σὺ τολμήσεις, id est prorsus non audes. In eodem: Qui ædē Castoris teste futurorū tuorum esse uolueris ὑβριζόμενος ἄρα, quam Populi Romani quotidie iudices, etiā tunc cum de te sententias ferrent, uiderēt ὁρῶεν ἄρα, pro omnimodo aspicerēt. In eod. Qui adductus est in iudiciū uerbo, quod cū esset tribunus intercessisset cōtra legē Corneliā, reuera quod in tribunatu dixisset, cōtra alicuius hominis nobilis uolūtatē, dixisset εἰρήκοι ἄρα. In eod. Hic etiam quæritur quod à nobis nouē solis dieb. prima actio sui iudicij trāsacta sit. Cū apud istum trib. horis Quintus Opimius senator pop. Rō. bona, fortunas, ornamenta omnia amiserit hic. quoq; affirmatiuè ponūtur subiunctiua uerba. In eodē: Cū propter indignitatē iudicij sæpissimè est actū in senatu, ut genus hoc totū mulctarū, atq; eiusmodi iudiciorū tollerentur: ut quia pro ἵνα accipitur, subiunctiuū attraxit. In eod. Iamq; ex calamitate senatoris pop. Rom. cū prætor iudicio eius profuisset, spolia domū suam referre & manubias detrāhere conatus sit, is ullam calamitatem à sese poterit deprecari? Ecce hic quoq; de re indubitabili posuit subiunctiuum, conatus sit. ἐπεχείρησεν ἄρα. In eod. Multos ante uiros primarios audisse, cum diceres ignosci oportere, quòd falsum codicē protuleris. Nā qua inuidia Caius Iunius conflagrauit, ea, si prouidisses, tibi ipsi tum

tum pereundũ fuiſſet. In eod. Dicent inquã, & religione adduci, in domeſticarũ legũ metu, quid illo myoparone factum ſit: hic quoq; confirmatiuã habet uim ſubiunctiuũ uerbũ. In eodem: In quib. non dubito quin offenſionẽ negligentiæ uitare atq; effugere non poßim, οὐκ ἂν δυναίμην. Quapropter ita me de præturæ criminibus audite, ut ex utroq; genere & iuris dicendi, & ſartorum tectorũ exigendorũ, ea poſtuletis, quæ maximè digna ſunt eo reo cui paruũ, aut mediocre obijci nihil oporteat, ὅτι ἄρα, χρή. Nam ut prætor factus eſt quia auſpicatò à Chelidone ſurrexiſſet, ſortẽ nactus urbanæ prouinciæ, docet hominẽ quid poſſet fieri, tutores pecuniã prætori ſi dediſſent, quẽadmodũ rationẽ inducerent, quẽadmodũ ſine periculo ſuo dare poſſent, δύναιντο ἂν δοῦναι, non uidebãt. In eodẽ: Iſte ad arbitriũ eius cui condonabat hæreditatẽ ereptã liberis quàm æquũ edictũ cõſcripſerit, συνέγραψεν ἄρα ἢ συγγεγράφοι ἄρα. Quæſo cognoſcite, qui teſtamentũ fecit, fecerit, præterito indicatiuo uſus eſt quaſi indubitabili, futuro uerò ſubiunctiuo, in quo eſt aliqua dubitatio utrũ faciat nec ne. de iure uerò ciuili, ſi quis noui quid inſtituerit διατυπώσειεν ἄρα, is nõ oĩa quæ antè acta ſunt rata eſſe patiatur, id eſt nõ debet pati rata eſſe. Ergo hic quoq; cõfirmatiuè poſita ſunt ſubiunctiua. in eodẽ: Ac ſi hoc iuris nõ unius hominis cauſa dixiſſes, cautius cõpoſuiſſes συνέθηκες ἄν, quod eſt confirmatiuũ. In eod. quòd ſi plus legarit quã ad hæredẽ hæredesúe perueniat. In eod. Iam hoc magnũ iudiciũ hominũ de iſtius ſingulari improbitate, qđ Caius Verres ſua ſpõte inſtituiſſet διατετυπώκοι ἄρα. Id neminẽ metuiſſe ne quis reperiretur qui iſtius inſtitutũ ſequi uellet θελήσοι ἄρα, prohibe ſi potes, ſi

habes qui te audiat, si potest tibi dicto audiens esse quisquam, eripias tu uoluntatē mortuis, bona uiuis, ius omnibus, hoc populus Rō. nō manu uindicasset? ἐκ αὖ ἐξεδίκησεν, nisi te huic tempori atq; iudicio reseruasset? In eodem: Et simul dum est, unde ius ciuile discatur, adolescentes in disciplinam ei tradite. In eodem: Si quis testamento se esse hæredem arbitraretur, quod tum non extaret, lege ageret in hæreditatē. Aut pro delictis uindiciarū, cum satis accepisset, sponsionē faceret, ita de hæreditate certaret. In eodem: Videte ut hoc iste correxerit. διώρθωσεν ἄρα. In eodē: Quid ad prætorē uter possessor sit, nōnne id quæri oportet? utrū possessorē esse oporteat? In eodē: Quid ergo interest, proferātur nec ne? In eodē: Valde hoc est mirū, neminē fuisse qui istius se simīlē dici uellet. In eod. Vtrū digniores homines esse existimasti eos q habitāt in prouincia, quā nos qui æquo iure uteremur? Vbiq; ἄρα uel αὖ græcæ cōiūctiones intelligēdæ sunt in interpretatione. In eodē: Et cū edictū totū eorū arbitratu quamdiu fuit designatus cōponeret, qui ab isto ius ad utilitatē suā nundinarentur, tum uerò in magistratu contra illud edictū suū sine ulla religione decernebat. In eodē: Nā quæso reducite in memoriā Quirites, quæ libido istius in iure dicendo fuerit: γέγονεν ἄρα. In eodē: Sacerdotē execrabātur qui Verrē tam nequā reliquisset, καταλελοίποι ἄρα. Quæ ego non cōmemorarē, nisi uos illud uellem recordari: non cōmemorarē, ἐκ αὖ ἐμνημόνευον. In eodem: Oblitos ne igitur hos putatis esse, quemadmodum sit iste solitus uirgis plebem Romanā concideret? In eodem: Superbia uerò qua fuerit, quis ignorat: quēadmodum iste tenuißimū quenq; contempserit, despexerit, libe-

liberũ esse nunquã duxerit:omnia confirmatiuè dicũtur. In eodem: Impetrãt,*ut ne iurent, adimas tu ei qui iurauit,quo exẽplo* ἀφέλοιο ἄρα. In eodẽ: *is mortuus est Caio sacerdote prætore nescio, an antequã Verres præturã petere cœperit.* In eodẽ: Docebat *edictũ eius nõ oportere in eas hæreditates ualere,quæ ante eũ prætorẽ uenissent,* ἐληλύθασιν ἄρα. Rem demõstrat, *quãpridẽ sibi hæreditas uenißet,docet. An uerò dubitamus quo denique ore, quos nũquã liberos putauit,libertinos homines solitus sit appellare?* In eodem: *Optatũ negociũ sibi in sinũ delatũ esse dicebat,monumentũ illa amplitudine,illo opere,quãuis sartũ tectũ integrumq; esset: tamen aliquid se inuenturũ, in quo moliri prædariq; posset:* δύναιτο ἄρα. In eod. Habonius *qui legem nosset,qua in lege numerus tãtarũ columnarũ traderetur,* παραδίδοιτο ἄν: *perpendiculi mẽtio fit nulla.Et qui nõ putaret sibi expedire ita accipere,ne eodẽ modo sibi tradẽdum esset.* In eodẽ: *Quid erat quod rescinderet,cum suo quẽq; loco lapidẽ reponeret.* In eodẽ: *Quærimus quid in extremis Pãphyliæ partib. fecerit, qualis in bello prædonũ prædo fuerit, qui in foro pop.* Rõ. *pirata nefarius reperiatur.* In eod. *Quod nemo quenquã tam audacẽ,tam amentẽ, tam impudentẽ fore arbitrabatur, qui tam nefarijs criminibus, tam multis testibus conuictus, ora iudicũ aspicere, aut os suum pop.* Rom.*ostendere auderet. Est idem* Verres, *qui fuit semper,ut ad audendũ proiectus,sic paratus ad audiendum.* Nam *si id fecisset quod statuerat,ut non adeßet,minus aliquanto quàm mihi opus esset cognosceretur, quid ego elaborassem: uestra uerò laus tenuis esset,si condemnatus sit is qui adeße noluerit.* Et *si fortes fueritis in eo*

quē nemo sit ausus defendere. Vbiq; alterutra superdicta rum coniunctionū græcarū cum subiunctiuis est intelligenda. In eod. De impudentia singulari sunt qui mirentur. In eod. Iste unus inuentus est, qui & à complexu parentū abreptos filios ad necem duceret, & parentes precīū pro sepultura liberū posceret. In eod. Si pop. Rom. pro istius unius supplicio contentus fuerit, ac non sic statuerit, non istum maius in se scelus cōcepisse, quā eos qui istum sententia suā liberarint, ἠλευθέρωσαν ἄρα. Ideo ex uno libro Ciceronis tot usus proponere studui, ut docerē quā frequētißimè hac cōstructione usi sunt autores eloquētiæ latinæ, in hoc quoq; maximè Atticos imitati, quorū similiter usus necessarium existimaui collectos subijceret. Plato in Alcibiade priore, πρὸς πατρός τε σοὶ φίλους καὶ συγγενεῖς πλείστους εἶναι, καὶ ἀρίστους, οἳ εἴ τι δέοι, ὑπηρετοῖεν ἄν σοι. Quod nos, sicut suprà ostendimus, per subiunctiuos proferentes non egemus ἄν græca coniunctione. ut, Ex parte tibi amicos & agnatos plurimos esse & optimos, qui si quid opus sit ministrent tibi. In eod. ὅρα δή, οὐ γάρ τοι εἴη θαυμαστὸν εἰ ὥσπερ μόγις ἠρξάμην, οὕτω μόγις καὶ παυσαίμην. Vide autem: non enim sit mirum, si quomodo uix cœpi, sic uix desiero. Et attende quod illi quoque est, ubi sine coniunctione ἄν uel ἄρα uerbis utuntur optatiuis; quomodo hic, παυσαίμην, quod nos ubique in huiuscemodi sensibus facimus, id est qui ad supradictas coniunctiones græcas attinent subiunctiuis per se uerbis utentes, cum illi non solum optatiuis, sed etiam indicatiuis, ut suprà diximus, eas adiungant. ut idem Plato in eod. ἐγὼ γὰρ ὦ Ἀλκιβιάδη εἰ μέν σε ἑώρων ἃ νῦν δὴ διήλθομεν ἀγαπῶντα, καὶ οἰόμενον δεῖν ἐν τούτοις καταβιῶναι,

πάλαι

πάλαι αὖ ἀπηλλάγμην τῦ ἔρωτος, ὥσγε δὴ ἐμαυτὸν παύω. necesse est, ut subiunctiuo utamur, dicendo, dudũ expeditus essem amore. In eodem: νῦν ἔφησε, νῦν γὰρ αὖ μὲ ἀκούσαις. nũc inquit, nũc enim me audias, cõfirmatiuẽ dixit. In codẽ: εἴτις σοι εἴποι θεῶν ὦ ἀλκιβιάδη. Per inductionẽ optatiuo est usus: Si quis tibi dicat Deus. Idẽ in Gorgia, ὥστε ἔμοιγε καὶ τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι, χαριεῖσθαι. Ideoq; etiã si diẽ totã disputare uelitis, erit mihi pergratũ. Interrogatiuè quoq; εἰ ponẽtes cũ optatiuis proferũt. Idẽ in 1. Alcib. εὖ πότερα αὖ δέξαιό σε εἶναι ἀγαθὰ ἢ κακά; Vtra eligeres adesse tibi bona an mala? Nota tamẽ nõ solum εἰ, sed & ἵνα græcas cõiunctiones & ὅπως etiã optatiuo cõiungi atticis, cum apud nos tam, ut causalis cõiũctio quã ne, quando ἵνα, μὴ significat, subiunctiuo socientur, qui tamẽ similis est, ut sæpe diximus, optatiuo. Idem in codẽ: νεωτέρω μὲν ὄντι σοι, καὶ πρὶν τοσαύτης ἐλπίδος γαμεῖν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ εἶχ᾽ ὁ θεὸς διαλέγεσθαι, μὴ μάτην διαλεγοίμην. ut ne frustra disputarẽ. Hom. εἴπερ γάρ κ᾽ ἐθέλοιμεν ἀχαιοί τε τρῶές τε. Idẽ ὄφρ᾽ εὖ γινώσκοις, ἠμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα. ὄφρα αὐτὶ τῦ ὅπως. Quod autẽ latini quoq; omnibus tẽporibus subiunctiui modi, etiã in optatiuo utũtur, ostendit tam usus quàm antiquiores Donato scriptores artis. Verg. in 6. Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta. Ecce hic fuerit optatiuè posuit in precatione Aeneæ, hoc uerbũ, quod tã preteriti perfecti quàm futuri potest esse: quod Donatus, & quidam alij subiũctiui tantũmodo putant esse, cũ aliæ omnes uoces optatiui cõmunes sint etiã subiunctiuo. Ergo non immeritò in supradicta attica constructione, quia illi optatiuis utũtur, hoc quoq; tempore

ptæ domum exitiale Mineruæ. Horat. in 1. Carm. nec muliebriter Expauit ensem. Similiter dicimus doleo pedem, ferueo pectus, ambulo spacium. Sic etiam deponentia transitiua actum significantia, Sequor hominem, loquor fabulam, expiscor socium, experior rem, arbitror iustitiam, reor ueritatem, suspicor inimicum. Sunt tamen tam ex his quædam quàm ex actiuis, quæ cum accusatiuo & datiuo adiunguntur, quæ sunt acquisitiua, de quibus mox dicetur, ut do tibi aurum, dono illi seruum. Dicitur tamen & in eodem sensu, dono illum seruo, more attico. Verg. in 5. Sergestū Aeneas promisso munere donat. Similiter præbeo, præsto, exhibeo, mando, polliceor, muneror, indico, exprobro tibi illam rem. Similiter dicimus præpono tibi illū, & præfero, & præficio. Pauca sunt quæ actiua uoce transitiuè soli datiuo adiungũtur, ut noceo tibi, inuideo, maledico, benedico, prædico, præniteo. Horat. in 1. Carm. cur tibi iunior Læsa præniteat fide. Dißideo tibi. Horatius in 2. Carminū: Redditū Cyri solio Phraatē Dißidens plebi numero beatorum Eximit uirtus. Quamuis si quis attentè hæc quoq; inspiciat, inter acquisitiua uel æquiparantia sunt ponenda: noceo tibi, id est nocens tibi fio: inuideo tibi, quasi non uidens tibi fio, hoc est, non ferens te bene agentem uidere: maledico tibi, contra te dico malè. Inueniuntur tamen pauca, quorum quamuis actus transeat in aliam personam, nō habent tamen paßiua, ut facio, & ex eo cum infinitis uerbis composita, ut calefacio, tepefacio, obstupefacio: pro paßiuo quoque eorum fio, & ex eo similiter composita accipiuntur, ut calefio, tepefio, stupefio, & similia: cum præpositionibus enim compositum facio, plerunq;

habet paßiuum, ut perficio perficior, afficio afficior, inficio inficior, & similia. Illa quoq; uerba actiuorũ uocem habentis, quorum actus ad res carentes loquela pertinent, primas quidem & secundas uoces non possunt naturaliter paßiuas habere, quippe cũ nec de se loqui ipsa quid patiantur, poßint, quod est primæ personæ: nec ad eas, cum careant auditu, qui propriè pertinet ad secundam personam, loqui poßimus. Tertiam uerò habẽt personam, de qua inter primam & secundam loquela rectè fieri potest, ut laboratur uestis, unde Verg. in 1. Aeneid. Arte laboratæ uestes. potatur fluuius. Iuuen. in 2. Epotaq; flumina Medo Pandente. Similiter dicimus cœnatur piscis, prãdetur holus, decurritur spacium. Terent. in Adel. decurso iam spacio.

DE PASSIVIS.

PAßiua ablatiuo & datiuo transitiuè adiunguntur, ut doceor à te & tibi. uideor à te & illi. Similiter paßiuam uim habentia, & neutralia uel deponentia, ut uapulo à te, & tibi exulo, nascor, patior. licet tamen etiam accusatiuũ addere his quibus per diuersas res fieri solet paßio, ut doceor à te literas, pascor carmen, uituperor incipientẽ. Verg. in 4. Aeneid. Testor chara deos, & te germana tuumq; Dulce caput, magicas inuitã accingier artes, & docemur enim & pascimur, & uituperamur, & accingimur diuersis rebus. Nasci enim & exulare ad unam rem pertinet ipsius natus & exilij.

DE COMMVNIBVS.

COmmunia quando actum significãt, actiuorum cõstructionẽ: quando paßionẽ, paßiuorũ sequũtur, ut criminor te, & criminor à te, ueneror te & ueneror à te.

DE ABSOLVTIS.

Absoluta siue actiuæ siue paßiuæ sint uocis cum nõ perfectam habent constructionẽ, ut Plato uiuit, Aristoteles deambulat, Socrates philosophatur, ego esurio, tu dormis, ille uolat. Et reciproca uerò siue sint paßiua, quæ ἰδιοπαθῆ uocant græci, licet absolutè proferre, ut rubeo, horreo, tepeo, ferueo. & coniungere his ablatiuos; ut rubeo pudore, horreo frigore, tepeo austro, ferueo æstate. Nec tamen solummodo his, sed omnibus uerbis licet ablatiuum adiungere, cum causam per eum indicamus ipsius actus, uel paßionis, quod licet in omni specie facere uerborũ. ut Plato uiuit anima, id est per animã. Aristoteles deãbulat pedibus, id est per pedes. Socrates philosophatur scientia, id est per scientiã. similiter horreo frigore, id est per frigus. Nec mirũ absoluta poße obliquis adiungere casibus, cum etiam transitiua liceat absoluta proferre, cum maximè aliquã sui paßionẽ ipso actu significant, ut hic amat, ille luget, iste ridet. itaq; Vergilius huiuscemodi res ostendit animorũ eße paßiones, in 6. hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq;. In eodem: lugentes campi. Idem in 5. risit pater optimus olli. Terẽtius in Adelphis: Amat? dabitur à me argentum, dum erit commodum. Et rursus eadem uerba cum casibus transitiuè dicuntur, amo clementiam, lugeo miseriam, rideo stulticiam. Quæ uerò non egent obliquis casibus, ea nec paßiua habent, ut spiro, uiuo, nauigo proficiscor: quamuis hæc quoque figuratè, ut suprà diximus, coniunguntur obliquis casibus, ut securam uiuit uitam, & expirat animam, nauigo mare, & nauigatur mare, & similia. At quæ egent casibus, & transitiuè dicuntur,

ut actus in hominem fiat, habẽt & paßiua, ut ferio Tryphonem, quem actum ille interpretando, in quem fit, facit uerbum paßiuum: ferior à te, uulnero hostem, uulneror ab hoste. Excipiuntur *pauca, quæ quamuis sint actiua, & transitiuè dicantur in homines: tamẽ non habent paßiua usu deficiente, ut noceo tibi, facio te doctum. sed hoc uerbum loco paßiui habet alterum uerbum similiter actiuæ uocis, sed significationis paßiuæ fio.* Noceo *quoque & maledico, benedico, inuideo, cuius tamen paßiuũ* Horatius in Arte poetica *autoritate usus protulit: ego cur acquirere pauca Si poßum inuideor?* Idem *etiam accusatiuum ei uerbo cum datiuo adiunxit in primo* E*pistolarum: inuidet usum* Lignorum *& pecoris tibi calo argutus, & horti.* Et *hæc tamen ad imitationem græcorum datiuis adiunguntur.* Nam *illi λυμαίνομαί σοι, & λοιδορῶ σοι.* Herodotus, *λυμαινομένη τῷ νεκρῷ.* C*ætera uerò omnia nisi sint acquisitiua uel æquiparantia, uel supereminentia, uel subiunctiua, à nominatiuo actum transitiuè ad homines facientia, ut prædiximus, ad accusatiuos construuntur, cum utraque persona supponatur tam agentis quàm patientis, ut doceo te, doceor à te.* N*am is qui patitur in significatione paßiua transfert accusatiuum, qui ad se pertinebat, cum actiuum proferebatur uerbum, in nominatiuum adiunctum paßiuo qui in ipso uerbo, ut sæpe diximus, intelligitur, etiamsi apponatur: contrà uerò nominatiuum agentis in ablatiuum, ut erudio te, erudior à te, tango te, & tangor à te.*

Itaq; communia utrunq; habent modum constructionis.

DE

DE CONSTRVCTIONE VERBORVM descendendo ad diuersas species.

VErborum uerò alia ad corpus, alia ad animam, alia ad utrunq;, alia ad extrinsecus accidentia pertinent: ad corpus uerò, ut lauo te, tondeo te, uulnero, sordido. Ad animam, ut erudio, doceo, instituo, moneo, consulo, suadeo. Ad utrunq;, ut lædo, offendo, moueo, noceo, maledico, benedico, prouideo. Ad extrinsecus accidentia, ut dito, impero, subigo, domo. Sunt alia communia omnium supradictorum, ut facio te doctum, uel formosum, uel felicem. inueniuntur quædam cum sint actiua uoce & constructione, tamen passiuam habent significationem, & passiua actiuam, ut timeo te, & timeor à te, metuo te, & metuor à te. Lucan. in 5. Dum metuar semper terraq; expecter ab omni. Et sunt alia laudatiua, uel uituperatiua, ut cano, prædico, laudo, celebro, amplifico, uitupero, culpo, reprehendo, incuso, accuso, insimulo, succenseo. Alia artificiorum, ut philosophor, poetor, architector, modulor, medicor, & medico, & medeor. Verg. in 2. Georg. & senibus medicantur anhelis. Idem in primo Georg. Semina uidi equidem multos medicare serentes. Sunt alia deceptiua, ut fallo, decipio, eludo, induco, illicio, pellicio. Acquisitiua, uel supereminentia, uel subiectiua, uel æquiparatiua, quæ datiuo adiunguntur cuiuscunque sint generis uel significationis uerborum, ut laboro tibi, metuo tibi, prosum tibi, timeo tibi, uigilo, propugno, largior, dono, muneror, indulgeo, præsto, præbeo, exhibeo, do, annuo, consentio, assentior: medeor tibi, id est sanitatē acquiro, dicitur tamen & medico, quod actiuorum seruat constructionem. Vergil. in 2.

in 2. Georg. & senibus medicantur anhelis. Idem in 1. Seminna uidi equidem multos medicare serentes. Terent. in Andria: Eius labore, atq; eius dolore gnato ut medica rer tuo. Idem accusatiuo in Phorm. Quàm scitum est eiusmodi parare in animo cupiditates, Quas cum res aduorsæ fient, paulo mederi poßis. Moderor tibi & te. Salust. in Catilinario: Fortuna cuius libido gentibus moderatur. Intelligimus enim omnes res pertinere ad felicitatem uel miseriam gentiũ. Lucan. in 9. Sideribus quæcũque fugam moderantur Olympi: moderãtur, pro regũt. Maledico tibi. Cicero pro Deiotaro: Eius enim nomine uiri optimi, nec tibi ignoti maledicebat, tibi benedico, tibi parco, tẽpero. Vergil. in 1. Georgic. Iam sibi tũ curuis malè temperat unda carinis. quando pro parco accipitur. Supereminentia uel subiecta sunt, ut impero tibi. Vergil. in 1. Georg.

Exercetq; frequens tellurem, atq; imperat aruis.

Regno tibi, dominor tibi, præcipio tibi; suadeo tibi, prouideo tibi, prospicio tibi, cõsulo tibi. Nam cõsulo te, interrogatiuũ est, & tũc habet paßiuũ, quomodo & tẽpero. Eorũ tamẽ quædã possunt etiã acquisitiua esse. Subiecta sunt, ut seruio tibi, obedio, parco, ministro, misceo, tibi famulor. Aequiparantia ut luctor tibi, sermocinor, certo, loquor, altercor, inuideo tibi. nam plerunq; ad pares fit felicius agentes, autorq; huius est Hesiodus dicens:

ἀγαθὴ γ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι

καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ, καὶ τέκτονι τέκτων.

καὶ πτωχὸς πτώχῳ φθονέοι, ἀοιδὸς ἀοιδῷ ὦ πέρση.

Desideratiua uel inquisitiua accusatiuo sociãtur, quæro te, similiter inuenio, repio, expecto, aspicio, desidero, operior,

perior, scrutor, sequor & sector, præstolor te & præstolor tibi. Sed magis quando dativo coniungitur, acquisitiuũ est. Terent. in Eunucho: Quem præstolare Parmeno. Cicero in 1. Inuect. Qui tibi ad forum Aureliũ præstolarentur. Et quæ per obtinentiã, id est κατὰ ἐπικράτειαν dicuntur superpositiua, ut habeo, poßideo, teneo, cõtineo, sustineo, seruo, custodio, tueor, tutor, defendo, prohibeo, arceo, impedio, implico, soluo, uinco, supero, domito, subijcio, deijcio. Adoratiua quoq; colo te, honoro, adoro, erubeo, adulor te & tibi. Suspectiua etiã uel opinatiua, suspicor, opinor, arbitror, existimo, reor. Quæ maximè infinitum substantiui assumũt cũ accusatiuo, ut suspicor inimicũ esse, opinor amicũ esse, arbitror alacriter profuturum esse. Sed & alijs infinitis iunguntur, opinor me intelligere & intellexisse Vergiliũ, existimo rectè legere & legisse Ciceronẽ, & similia. Voluntatẽ quoq; significantia accusatiuo coniunguntur cũ infinito alterius uerbi, uolo te currere: similiter studeo, propero, cupio, affecto, festino, nisi infinitũ à uerbo alij sit casui iungendum. Tunc enim necesse est infinitũ quoq; uerbi sui constructionẽ seruare, ut misereor tui, misereri tui uolo, noceo tibi, nocere tibi uolo, dignor te laude, dignari te laude cupio, mereor laudem, mereri laudem affecto. Absolutis uerò supradicta si coniunguntur, accusatiuum assumunt, ut desidero uidere filium, studeo te currere, propero me deambulare. Similiter interrogatiua, interrogo te, rogo te, stipulor. Iuuen. in 2.

Quantum uis stipulare, & protinus accipe quòd do,
Vt totiens illum pater audiat. Frequentißimè tamen stipulor abs te, pro interrogo te dicimus, quomodo &

quæro abs te. Cic. Inuect. 2. Quæsiui à Catilina nocturno conuentu apud M. Leccã fuisset nec ne: pro interrogaui Catilinã. Inuenitur tamen in paßiua significatione similiter dictum stipulor abs te, pro interrogor abs te. Suetonius in 4. Prætorum: Minor uiginti quinq; annorũ stipulari non potest, paßiuè dixit. Consulo quando interrogatiuum est, ut suprà dictũ est, accusatiuo rationabiliter, acquisitiuum uerò datiuo copulatur. Funebria quoq; uerba ad accusatiuũ feruntur, ut lugeo te, lachrymo te, plango, queror te & tibi, pro apud te. Vergil. in Bucolicis: Dum queror & diuos, quanquã nil testibus illis Profeci. Iuuẽ. in 2. Nec quereris patri, nec terrã cuspide quassas. Intelligitur Romanos queri apud patrem. Vocatiua quoq;, uoco te, imploro, clamo, nomino, nuncupo, inuoco, arcesso. Illa quoq; notanda, quæ cum nullum significent actum, sed magis paßionem demonstrent: tamen quia actiuam habent uocem, accusatiuo coniungũtur, ut trepido, horreo, formido, uito, fugio, recuso. Similiter metuo & timeo: hæc autem cum paßiuè dicũtur, magis actum significant. & è contrario, cum actiuè dicuntur, magis paßionem significant, ut timeor à te, timorem facio: timeo uerò, timorem patior. Lucan. in 5. Dum metuar semper, terraq́; expecter ab omni. Idem in 1. fœcunda uirorum Paupertas fugitur: fugam facit, quod est fugat. eandem uim habent & similia. Hortatiua quoque accusatiuum adsciscunt, excito illum, hortor, incito, moneo, agito, stimulo. Precatiua etiam accusatiuo coniunguntur, oro, obsecro, obtestor, quæso, litor, precor, supplico, hoc nõ solum accusatiuo, sed etiam datiuo coniungitur. Terent. in And. huic supplicabo. Est

enim subiūctiuū plus alijs omnib. quæ sunt illius speciei. Multifida est cū accusatiuo cōstructio, iuro, castigo, doceo, illido, calefacio, frigefacio. Ad sensum ptinētia, quæ Græci gtō coniungūt, quasi paßionē quoq; significātia in ipso actu ἀκούω σοῦ, ἅπτομαι τοῦ σώματος, ὀσφραίνομαι τῆς κνίσσης, ἐγευσάμην τοῦ μηριάτος. Excepto uideo et similibus quæ plus actus habēt, q̄ alij sensus, nos actō copulamus, quippe ex actiua paßiuā uocē facientia. ut audio te, & audior à te, tango te, & tangor à te, gusto & gustor, sentio & sentior. Similiter omnia actiua ferè. Impetro illam rem, quæ & impetror, patro et patror, curo et curor, impedio & impedior, negligo et negligor. Separatiua siue discretiua cū accusatiuo, et etiā ablatiuo cōiunguntur, ut auerto illū hac re & ab hac re. Similiter pello, amoueo, torqueo, separo, dirimo, educo, & similia. Verg. in 1. Aene. Nec posse Italia Teucrorū auertere regē. Cic. in Philip. 5. Ab vrbe M. Antonij impetus in Galliā auertere. Idem Inuect. 2. Quis tam auersus à uero? Nec mirū uerba sensum significantia, quæ habent aliquid paßionis accusatiuo iungi, cū multa alia quoq; sint & actiua & neutra, quæ quāuis ex ipsa ui ipsius intellectus aliquid pati uideantur, accusatiuis tamē adiunguntur, ut amo, desidero & ardeo. Verg. in Buc. Formosum pastor Corydon ardebat Alexim Neutra & deponētia, quod superius dictū est, si actū significēt, & habeāt transitionē ab homine in hominē, accusatiuo cōiunguntur, ut facio te doctū, sequor hominē, miror, aspernor, suspicor, contemplor, conspicor. Vnde nō irrationabiliter antiquißimi etiā in paßiua significatione ea proferebant; quod latius de uer

bo tractātes ostēdimus: Sin hæc eadē, id est neutra, uel deponētia paßionē significāt, paßiuorū cōstructionē sibi defendūt, id est datiuo uel ablatiuo cōiungūtur, ut fio à te doctus, uapulo ab illo, exulo, nascor, patior. Ad eos autē casus, ad quos coniungitur indicatiuus, necesse est totius uerbi declinationem construi, et participia, et supina, ut amo illum, amans illum, amando illum uigilo, amandi causa curro, amandum est illos, amatū eo illum. Nam in u desinens nominatiuo adiungitur. Verg. in 3. Aeneidos:
Nec dictu facilis, nec uisu affabilis ulli. Ne mireris tamen omnia actiua ex quacunq; uoce actum significantia cum transitione, Romanos accusatiuo coniungere, cum Attici quoq; tam eis quàm in alijs cōstructionum plerisq; idem seruent. Quamobrem necessariū esse duximus, multos et diuersos usus ab autoribus utriusq; linguæ colligere omnium orationis partium, quorum exemplis gaudeant, cōfidentiusq; utātur, qui laudibus utriusq; gloriari student doctrinæ. Latini curo et impedio illā rem. Verg. Geor. 1. Inuidet atq; hominū queritur curare triūphos.
Lucan. in 5. quo tempore primas
Impedit ac noctem iam lux extrama tenebras.
Græci φροντίζω καὶ ἐμποδίζω τόδε τὸ πρᾶγμα. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυεν. Ἐν τῷ αὐτῷ. ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν, ὑγιεινήν τε ἱκανῶς εἶναι, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. Ἀριστοφάνης, ἢ τί δῆτ᾽ ἐφρόντισας ὑπὸ τῶν κόρεων εἴτινι περιλαφθήσεται. Nos sentio illam rem. Verg. in 10.
Hoc patris Anchisæ manes, hoc sentit Iulus. Illi αἰσθάνομαι τόδε τὸ πρᾶγμα καὶ τοῦδε. Ἰσοκράτης παραινετικῷ, ὅτῳ γὰρ τὴν ἐκείνου τε διάνοιαν αἰσθήσῃ καὶ σεαυτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσας.

πιλ. Εὐριπ. ἀ. ἃ σίγα, λεγυσῶν βάσιν αἰσθάνομαι τῶνδε γυναικῶν. ἰσαῖ. τὰ δὲ τούτων ἀκούεται μαρτυρῶσιν οἱ δικάζοντες. τὰ μὲν αὐτοὶ συνειδότες, ὅτι ὑγίαινεν ὁ παῖς τῶν παρακόντων αἰσθανόμενοι μαρτυρούντων τὰ δὲ ἀκοῇ πυνθανόμενοι.

Nos audio illum.

Verg. in 12. Audiat hæc genitor q̃ fœdera fulmine sancit. Illi ἀκούω ἐκείνου. Δημοσθένης φιλιππικῶν γ' ὅταν τι εἰς τὰ πράγματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Idem: κατὰ φιλίππου ά. τοιγαροῦν ἅμα ἀκηκόαμέν τι καὶ τριηράρχους καθίσταμεν, καὶ τούτοις ἀντιδόσεις ποιούμεθα, καὶ περὶ χρημάτων πόρου σκοποῦμεν. ἐν τῷ αὐτῷ. ἐβουλόμην δ' ἂν ὥσπερ ὅτι ὑμῖν συμφέρει τὸ τὰ βέλτιστα ἀκούειν οἶδα, οὕτως εἰδέναι συνοῖσον καὶ τὸ τὰ βέλτιστα εἰπόντι. Idem alibi: ἀκούσατε ὦ ἄνδρες δικασταὶ τὸ ψήφισμα. Nos patior illum. Lucanus in 1. Pellimur è patrijs laribus, patimurq; uolentes Exilium. Illi ἀνέχομαι τόδε. Δημοσθ. ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος. εἰ μὲν ἴστε με τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα, ἀλλὰ παρ' ὑμῖν μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε. Idem: οἱ μὲν ἤδη πεπόνθασιν, ἃ πάντες ἴσασιν, οἱ δ' ὅτι ἂν ποτὲ συμβῇ πάσοντας. Nos memini illam rem & illius rei. Vergilius in Bucol. numeros memini, si uerba tenerem. Idem in 4. Aeneid. nec meminisse pigebit Elisæ Illi μέμνημαι τὰ πραχθέντα τότε, ἐμνήσθην τὸ τὸ πάθος. καὶ οὐδαίμων ὧν μνήσθητι τῶν φίλων, μάλιστα δυστυχήντων. Δημοσθένης ἐν τῇ κατ' αἰσχίνου. ἵνα τὴν ὅτ' ἀδωροδόκητος ὑπῆρχε προαίρεσιν αὐτοῦ τῇ πολιτείας ἀναμνησθέντες ὡς προβεβλημένην καὶ ἄπιστος ἦν πρὸς τὸν φίλιππον. Ὅμηρος ἰλιάδος ω. μνῆσαι πατρὸς σοῖο θεοῖς ἐπιείκελ' ἀχιλλεῦ. Nos impero tibi. Verg. in 1. Geor. Exercetq; frequẽs tellurẽ, atq; imperat aruis. Illi ἄρχω σοι. Ἀττικοί, ἄρχω ἀνθρώπων, ἦρχε αἰγινάιοις. Latini aufero tibi & à te. Similiter eripio, adimo, amolior, amoueo. Ter. in Phor. Aufer mihi oportet.

Lucan. in 5. Heu quantum fortuna humeris iam pondere fessis Amolitur onus. Vergil. in 2. Aeneid. teq; his ait eripe flammis. Illi ἀφαιροῦμαί σοι τόδε, καὶ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ἀφῃρημένος. Ὅμηρ. ὀδυσ. α. αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. Item ἰλιάδος α. μήτε σὺ τόνδ᾽ ἀγαθός περ ἐὼν ἀποαίρεο κούρην. Attici ἀλγῶ τῷ πάθει, καὶ ἀλγῶ τὴν κεφαλήν. καὶ ἄχθομαι τῷδε καὶ τόδε. Et nos quoq; doleo illā rem & illa re. similiter indignor illam rem & illa re. Sall. in Cat. Et quasi dolens eius casum. Verg. in 2. Aen. Et casum insontis mecū indignabar amici. Idē in 1. Nota tibi, & nostro doluisti sæpe dolore. Attici ὑποστάττομαι σοί, καὶ ὑποστάττεται ὁ στρατιώτης τῷ στρατηγῷ, ἀκροῶμαί σοι, καὶ σοῦ, ἠκροῶντο τοῦ λέγοντος, καὶ ὑπακούσομεν ἡμῶν. Aeschines ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος, οἱ δὲ δικασταὶ ὥσπερ ἐπῳδὴν ἢ ἀλλότριόν τι πρᾶγμα ἀκροώμενοι. Nos ausculto tibi & te. Terent. in And. Pamphilum'ne adiutem, an auscultem seni. In eadē: Ausculta pauca, et quid ego te uelim, et tu q d quæris scies. nec enim aliter stat iambus qui est quaternus, quid Donati cōmentū approbat. Nos potior illius rei & illā rem & illa re. Cic. in 2. Inuect. Rerū potiri uolunt. Terent. in Adelphis ille alter sine labore patria potitur commoda. Vergil. in 1. Egreßi optata potiuntur Troes harena. Similiter Attici, καρποῦμαι τὴν ἡδονήν, καὶ καρποῦμαι χαρίσματα λαμπρά. ἀπολαύω τῆς σῆς ὁμιλίας, καὶ ἀπήλαυσα τῶν σῶν ἀρετῶν. ἀριστοφάνης· ἀγαθὸν γὰρ ἀπήλαυσ᾽ οὐδὲν αὐτοῦ πώποτε. Isocrat. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης, καὶ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀπολαύοντας ἂν αὖ λάβωσιν. Idem in sequentibus: δέδοικα μὴ πειρώμενος ὑμᾶς εὐεργετεῖν αὐτὸς ἀπολαύσω τι φλαῦρον. Plato ἐν τῇ τοῦ σωκράτους ἀπολογίᾳ. καὶ μέντοι καὶ τούτων ἀπήλαυον. Illi χορτάζω σε ἄρτῳ καὶ χορτάζω σε ἄρτον. Huic simile nos dicimus pascor hāc rem et hac re. Verg.

in 2.

in 2. Aeneid. & miseros morsu depascitur artus. Idem Geor. 3. Pascuntur uero syluas, & summa Lycaei. Idem in Buc. Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta. ἐχορτάσθην πολλοῖς ἀγαθοῖς, καὶ βόσκεται τὴν ὕλην, καὶ βόσκομαι τῷ χόρτῳ. Illi ἀπελπίζω τὸν νοσοῦντα. Latini despero illam rem. Lucan. in 5 Desperatē uiā. Attici ἀπογινώσκω τούτων. Δημοσθ. φιλιππικοῖς, ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἡγοῦμαι φίλιππον, οὔτ᾽ εἰ τὰ πρῶτα βιασθεὶς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ᾽ ἂν εἰ νῦν ἀπέγνωκε Θηβαίοις τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Εὐριπ. οὐχ ἑσπέρας φάος ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας τούτους ἀπηλπίκασιν. καὶ ἄπεισι τρίτην ἡμέραν. Εὐριπ. Ἑκάβῃ. τριταῖον ἤδη φέγγος αἰωρούμενος, ὁσόνπερ ἐν γῇ τῇδε χερρονησίᾳ, μήτηρ ἐμὴ δύστηνος ἐκ τροίας πάρα. Et nos absum tertium diem. φεύγω σὲ ὥστε ταύτῃ δὴ πεφεύγασι τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, καὶ θάρσος πέφευγας τὸν ἐμὸν ἱκέσιον δία, Εὐριπίδης. Nos fugio te. Lucan. in 2. Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur. Attici, ἀπέδρα με καὶ ἀπέδραμεν. Πλάτων ἐν πρωταγόρᾳ, ὁ γάρτοι παῖς μοι ὁ σάτυρος ἀπέδρα. Illi dicunt, ἔρχομαι ταύτην τὴν ὁδὸν, ἢ ἔρχου ταύτῃ τῇ τρίβῳ, id est, διὰ ταύτης τῆς τρίβου. καὶ ἀπελθὼν τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. Nos quoque ire uiam & ire uia. Cicero pro Murena: Hanc uiam dico ite uiam. Vergilius in 4. Aeneid. longam incomitata uidetur Ire uiam. ἀρτίως καὶ ἄρτι. Et praeteritum paulo ante & praesens significat apud illos. Εὐριπίδ. ἐν ἱππολύτῳ στεφανηφόρῳ. ὃν ἀρτίως ἐλαπον εἰς φῶς τόδε, ὅπου χρόνον παλαιὸν ἀνεδέχετο. Idem in ἑκάβῃ, δακρύω σ᾽ ἀσεβῶν πέλμυ τι σῶν, τοῦτ᾽ ἀρτίως θανοῦσαν ἔγγονον σέθεν. Μενάνδ. ἐν ἐπιτρέποις, εἴσειμι πρός σε, κείνην δέ γ᾽ εἰς ἄρτι κατανοῶ Λυκίαν. ἄρτι μὲν ἐς τὸ κάλλος, ἄρτι δ᾽ εἰς τὰς πράξεις, ἢ τὸν πλοῦτον, καὶ νῦν μὲν ἐς σκεδὸν, νῦν δὲ ἐς ἔδαφος ἀποκλίναντες. Romani quoque aduerbium modo in eadem utriusque tēporis significatione ponunt. Terent. in Phor.

modo apud portum meum ne? modo dixit pro nuper. Idem in Eunu. modo ait, modo negat: pro nunc ait, nunc negat. Donatus in secunda arte de nomine, Sed modo nomina generaliter dicimus: pro nunc dixit modo. Nos grauor hanc rem & hac re. Vergilius in 10. quid si quod uoce grauaris Mente dares? illi βαρυνόμεθα τῷδε τῷ πράγματι. ἀριστείδης, εἰ δ᾽ ἥκομεν οἴνῳ βεβαρυκότες οἱ νῦν ἐνταῦθα, καὶ βαρύνομαι τούτου, καὶ τούτῳ καὶ τοῦτο. Σοφοκ. ἐν φιλοκτήτῃ, μὴ βαρυνθῇς σὺ ἐμοὶ ὀσμῇ πρὸ τοῦ λιπόντος. Idem ἐν τραχινίαις, ἐκείνοισιν εἰς ἐγὼ βαρύνομαι. Idem πῶς μὴ βαρυνθήσεταί μου * αὐτὸ ἐπονοῶ μὴ σκληρυνθῇ τι τῇ ἐμῇ ξυντυχίᾳ βαρυνόμενοι. Verg. in Bucolicis: Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos. Ἀττικοὶ βασκαίνεται τόνδε. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος, ὁ δὲ σιγήσας ἡνίκα ἔδει λέγειν ἄν τι δύσκολον συμβῇ, τοῦτο βασκαίνει. καὶ βασκαίνω σοὶ ἤγουν φθονῶ, βασκαίνω δέ σε ἤγουν μέμφομαι. ἀριστείδης καὶ τὸ βασκαίνειν τὸν ἄνδρα ἀφίστημι. Illi βεβλαμμένοις ἐστὶν ἡμῖν. Δημοσθένης ἐν τῷ ὑπὲρ κτησιφῶντος, τῆς δὲ πομπείας ταύτης τῆς ἀναιδοῦς οὕτωσι γεγενημένης ὕστερον ἂν βουλομένοις ὑμῖν τούτων ἀκούειν μνησθήσομαι. Sallust. in Iugurth. neque illi Senatus, quanquam aduersus erat, de ullo negocio abnuere audebat. Cæterum supplementum etiam lætus decreuerat, quia neque plebe militiam uolente putabatur Marius, aut belli usum, aut studia uulgi amissurus. γὰρ coniunctio causalis inuenitur, & repletiua, & confirmatiua apud Græcos, quomodo & apud Latinos. Homerus, ὃ μέντοι σχεδὸν ἀλλ᾽ ἐν γὰρ τρώων πεδίῳ πόνα θωρυκτάων πέντε κεκλιμένοι ἑκὰς ὕμεθα πατρίδος αἴης. Abundat enim γὰρ. Πλάτων, συμμαχεῖν ὅπως ἤρξαντο. ἐγὼ γὰρ ὑμῖν νῦν φράσω. Ἀριστοφάνης, οἱ γὰρ βλέποντες τοῖς τυφλοῖς ἡγούμεθα, λῆρος, ὃ γὰρ παύσομαι πρὶν ἄν φράσῃς μοι, κατηγορεῖς γὰρ πρὶν μαθεῖν τὸ πρᾶγμά μου.

Verg.

Verg.in 5. Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi? Similiter enim Terent.in Adel. Enimuero non sinam. Ἀτ᾽ἐκεῖ γελωτοποιῶ τίνδι. Terent. Eunuch.

Quin insuper scelus postquã ludificatus est uirginẽ. Illi γένει ποδαπὸς, καὶ γένος. Ἡρόδοτος, Κροῖσος ἦν Λυδὸς μὲν τὸ γένος, παῖς δὲ Ἀλυάττεω. Δημοσθένης, ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν, ἔστι γὰρ γένει μὲν ὁ Λεύκων δή πως ξένος καὶ ἄλλων ἀμὶ τὸ γένος. βάρβαρος ὢν τὸ γένος, ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, ῥωμαῖος τῷ γένει. Verg.in 5.

Cressa genus Pholoe geminiq; sub hubere nati. Idẽ in 8. Qui genus? unde domo? pacem ne huc fertis, an armas? Sallust.in Catilin. Hæc mulier genere atq; forma, præterea uiro atq; liberis satis fortunata fuit. ἀλλὰ coniunctionem illi & pro γοῦ, & pro γοῦν ponunt, quomodo & nos at & uel, & aut pro &, & pro saltem, uel autem, etiam pro ualde inuenitur. Illi φίλος αὐτοῦ καὶ αὐτῷ. ὅμοιος. προσήκων. ξένος. συγγενής. ἀδελφὸς, ἀδελφιδοῦς καὶ τὰ ὅμοια. ὅμοιος ἀμὶ σοι καὶ ὅμοιος τοῦ πατρὸς. ὑμᾶς δὲ δεῖχνητ᾽ ὅμοια τοῖς βουλεύμασι. Nos quoq; similis illius & illi. affinis, cognatus, hospes, necessarius, patruelis, & similia, δεῦρο, ἄγε, φέρε, ἄγετι, ἆα, apud illos loco aduerbij ponũtur, quomodo apud nos age & agite. Vergilius in 8. Quare agite ô iuuenes. Idẽ in 4. Eia age rumpe moras, uarium & mutabile semper Fœmina. Similiter agedũ. Græci quoq; πέντε καὶ δέκα, δέκα καὶ πέντε. Nos contra quindecim, & decem & quinq;. Liuius tamen frequenter etiam sine coniunctione septemdecim & decemseptẽ dixit. Δὴ coniunctio tam completiua quàm confirmatiua inuenitur apud illos. Thucyd. κίνησις γὰρ αὕτη μεγίστη δὴ τοῖς Ἕλλησιν ἐγένετο.

quomodo apud nos uero & aũt. Salluſt. in Catil. Verum enimuero is demum mihi uiuere atq; frui anima uidetur. Terent. in Adel. Id autẽ angiportũ nõ eſt peruiũ. Cicero in Prognoſt. Aſt autẽ tenui, quæ cadent lumine Phatnæ. Similiter nã enim, ergo, nõ ſolũ cauſales uel rationales, ſed etiã completiuæ & cõfirmatiuæ inueniũtur, & præpoſitiuæ, & ſubiunctiuæ, quõ δὴ apud Græcos. ἐξ ἐμέθεν, ἐκ σέθεν, ἐξ οὐρανόθεν. Ὅμηρος ἰλιάδος θ. σειρὴν χρυσείην ἐξ οὐρανόθεν κρεμάσαντες. Idem ὀδυσσείας α. ἐξ ἡμέων γάρ φασι κακ' ἔμμεναι. Hinc Romani omnibus caſualibus aſſumpſerũt ablatiuos, quia præpoſitio ſeparate aduerbijs non præponitur, à me, à te, à ſe, ab illo: & quia huiuſcemodi caſus apud Græcos in comparatione ſine præpoſitione ponitur, hoc quoq; noſtri ſunt imitati. Homerus, ὁ γάρ ἴδρις ἔην χερείων. Præpoſitiones enim per compoſitionem antecedunt aduerbia. Illi ἐξὸν, ἀντὶ τοῦ ἐξουσίας οὔσης. Lucanus in 7. Omnia maiorum uertamus buſta licebit: id eſt ſi licentia erit. Duplicant illi præpoſitiones. Iſocrates ἐν τῷ αἰγινητικῷ, ὁρῶν τὴν μητέρα τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκ μὲν τῆς πατρίδος ἐκπεπτωκυίας. αἰσχίνης, ἐξορμήσας ἐκ τῆς πόλεως. Terent. in Andria: Adeon' ad eum? Cicero in 1. Inuect. Egredere ex urbe Catilina, iubet conſul. Illi ἐξέρχεται τοῦδε καὶ τόδε. Vergilius in 11. & uim uiribus exit. Lucanus in 8. exeat aula. Qui uult eſſe pius. Solinus, poſtquã Tatius hominẽ exiuit. Illi ἐξαυτομολεῖ τόνδε καὶ τοῦδε. Terent. in And. Et cum eo hanc iniuriam expoſtulẽ. Illi ἐξαρκεῖ αὐτοῖς ἠριστηκόσιν εἶναι καὶ δεδειπνηκέναι. Nos ſufficit illis pranſis eſſe & prandiſſe. Huic conſimile eſt uidetur, fieri opus eſt, & facto opus eſt: dici opus eſt, et dicto opus eſt: pu-

gnari

gnari opus est, & pugnato opus est. Quō enim illa, sic etiā ista participia pro infinitis uerbis ponūtur. Sallust. in Catil. Nam & priusquā incipias consulto, & ubi consulueris mature facto opus est. Hæc aūt elocutio ad paßiuæ significationis pertinet participia, siue absolutæ. Illi δεῖ σπουδῆς τόδε καὶ τόδε. Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτελειῶν, ὑπὲρ δὲ δόξης οὐδένα πώποτε κίνδυνον δεῖ στήσασθαι. Ἀριστοφάνης βατράχοις, εὐφημεῖν χρὴ κἀξίστασθαι τοῖς ἡμετέροισι χοροῖσιν. Huic simile est propugno tibi & te. Statius in 2. Theb. hostili propugnas pectora parma. Coniunctioni εἰ, quæ est ἐάν, apud illos tam εἰ, quàm ἐὰν redditur in partitione. pro utraq; Romani si ponunt. in redditione tamen partitione plerunq; sin, ut Vergil. in 2. Georg. Sin has ne poßim naturæ accedere partes. Idem in 1. Sin ortu quarto, nanque is certißimus autor Lucidus orbis erit. Apud illos tā ἐὰν quomodo & ὅπως, & ἵνα optatiuis & subiunctiuis coniunguntur. Plato in Georgia ὥστ' ἔμοιγε κἂν τὴν ἡμέραν ὅλην ἐθέλοιτε διαλέγεσθαι χαριεῖσθαι. Ὅμηρος, αἴθε μοι ὡς μεμαυῖα παρασταίης γλαυκῶπι. Idē, αἴ κέν μοι δώῃ Ζεὺς αἰγίοχος καὶ ἀθήνη. Similiter Romani si quod tam pro εἰ, quàm pro ἐὰν Græcis coniunctionibus, ut dictum est, accipitur. & dum, & ut quando pro ὅπως uel ἵνα ponūtur, tam optatiuo quàm subiunctiuo inueniuntur coniuncta. Vergil. in 6. Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus Ostendat. Idē in 1 Aeneid. Multa quoq; & bello paßus dum conderet urbem. Terent. in Phorm. ut illum dij omnes perduint: pro perdant. ἑαυτοῦ proprie quidem est tertiæ personæ, inuenitur tamen & primæ & secundæ adiunctum. Menander: οὐκ αὐτὸ γοῦ ἐγγράφειν ἀλλά σοι. τουτέστιν οὐχ ἐμαυτῷ. Romani autem ipse quidem, quō &, illi τὸ αὐτὸς et pro prima & pro se-

cunda accipiunt persona. Sui uero nunquã nisi in tertia inuenitur. Vergil. in 2. Aen. quæq; ipse miserrima uidi. illi dicunt ἑαυτοὺς ἀλλήλοις, pro ἀλλήλους. Thucydides in 3. ἀμύνασθαι τῶν ἀναμιμνησκομένων ἐκείνους ἢ τὰ λαμπρότατα μεθ' ἑαυτῶν πράξαντες, νῦν ἐν τῷδε τὰ δεινότατα κινδυνεύομεν παθεῖν. Demosthenes pro Ctesiphonte, πάντας συνέκρινε, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἐπαρῆτο. Romani inter se dicunt, pro hoc. Vergil. in 1. Aen. Artificumq; manus inter se operumq; laborẽ Mirantur. Terent. in Adelphis: uideo amare inter se. Cicero in 1. Inuect. nefarios scelere inter se coniunctos. ego adiungitur primæ personæ uerbi significãtiæ causa, tam apud Latinos quàm apud Græcos, ἐγὼ τὸ πρᾶγμα γινώσκειν δοκῶ. Demosthenes in Androtionem, τὸν πατέρα ὡς ἀπέκτονα ἐγὼ τὸν ἐμαυτοῦ. Verg. in 4. Aeneid. ego te quæ plurima fando Enumerare uales nunquã regina negabo Promeritam. Sin aũt addatur etiam ipse, discretionẽ et significantiam auget. Verg. in 5. Ipse ego paulisper pro te tua munera inibo. Iuxta & prope & datiuo & accusatiuo iunguntur. Plato legũ decimo: νῦν δὲ τι τούτων ἐγγύτατα φιλοσοφίας εἶναι. Lysias ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγνοοῦντος, καὶ τούτοις ἐγγύτατα γένοις συνοικῶν. Plato legũ 9. ὁ τῷ τελευτήσαντι ἐγγύτατος. Verg. in 8. Est ingens gelidũ lucus prope Cæritis amnem. Idem in eodem: propiusq; periclo It metus. Cicero pro Milone, proxime deos accessit Clodius. Illi ἔγγιστα. καὶ ἐγγύτατος ὤν, καὶ γένει ἐγγίων, παροιμία ὑπὸ τῶν τοὺς οἰκείους συγγενικωτάτων. ἐγγυτέρω τοῦ βωμοῦ. Xenophon Agesilao, ἐκεῖνος τοίνυν ἀγγελίας μὲν ἐλθούσης αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ Κορίνθῳ μάχῃ, ὀκτὼ μὲν Λακεδαιμονίων ἐγγὺς δὲ μύριοι τεθνᾶσι. Sallustius in Catilina: Quod tamen uitium propius uirtutẽ erat. Idẽ in Iugurth. propius mare*

Afri-

Africum agitabant. Vergil. in 1. Georg. propius stabulis armenta tenerent. Idem in quarto: Neu propius tectis. Idem in tertio: Et faciem tauro propior. Nam genitiuo neq; præpositio, nec aduerbium loco præpositionis positum apud Latinos bene adiūgitur. excepto tenus quod tam ablatiuo quàm genitiuo adiunxit Verg. in 3. Aeneid. Pubetenus postrema immani corpore Pistris. Et Geor. 3. Et crurum tenus à mento palearia pendent.
μέχρι τῶν πολλῶν ἥκει, ἐγκώμιον κατὰ τοῦτον λέγω. Δημοσθ. κατὰ φιλίππου β. ὃ καὶ μέγιστόν ἐστι καθ' ὑμῶν ἐγκώμιον ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι. Romani quoque frequenter huiuscemodi elocutione utūtur, Laudem dico in te. Persius: Siue opus in mores, in luxum, in prandia regum Dicere: ἐγκύκλιον Græci, & de probabilibus et utilissimis rebus dicunt. δάναρχος ἐν τῷ κατὰ πολυεύκτου. ἀνθρώπου καὶ μισθωτοῦ καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια ἀδικήματα ἠδικηκότος. Hinc Romani, in ordinē redactus est, hoc est, inter uiles & abiectos cōnumeratus. Liuius in trigesimo ab urbe cond. Tribuni plebis in ordinē redacti, pro cōtēptissimis habiti sunt. Hinc etiā extra ordinem redacti, pro egregij dicuntur. Attici ἐγχαρητικώτερος ἀριθμοῦ. Ξενοφῶν ἑλληνικῶν δ. ἦν δὲ ὅτε ὁ ἀνὴρ εὔχαρίς τε, οὐχ ἧττον τοῦ θύμβρωνος, μᾶλλον δὲ συντεταγμένος καὶ ἐγχαρητικώτερος ἀριθμοῦ. Cicero in Verrem: Experiens uirtutis. Vergilius in decimo: Quem tamen haud expers Valerus uirtutis auitæ Deijcit. Similiter dicimus experiens causarum. & omnia ferè participialia præsentis temporis uocem habentia genitiuis solent adiungi, amans illius, similiter patiens, fidens, fugitans. Terentius in Phor. Herus liberalis est, & fugitans litium.

Vergil.

Vergil. in 2. Georg. Et patiens operum paruoq; assueta iuuentus. Illi ἀρέσκει μοὶ περιγινομένῳ θριαμβεύειν, & rursus: ἀρέσκει μοὶ νικῶντα θριαμβεύειν. Ἀριστοφάνει ἔδοξεν αὐτῷ τόδε πράξαντι τόδ' ἐπεξεργάσασθαι. & rursus, ἔδοξεν αὐτῷ τόδε πράξαντα τόδε ἐπεξεργάσασθαι. Ἡρόδοτος κλειοῖ. μακροτέρης δ' ἔτι γινομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντός τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντι τὸν θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νόσου. Nostri quoq; placet illi uincenti triumphare, & placet illi uincentem triumphare. Illi εἰς pro ἐν ponunt. Aristophanes ἐν τῷ Πλούτῳ· μὰ δί' ἀλλ' ὅπερ πάλαι παρεσκευαζόμην ἐγὼ κατακλίνειν αὐτὸν εἰς ἀσκληπιοῦ κράτιστόν ἐστι. Idem, σφηξίν. νύκτωρ κατέκλινεν ἐς ἀσκληπιοῦ, καὶ Θουκυδίδης πρώτῃ. ταῦτα δὲ ἐκεῖ καθεζόμενοι εἰς τὸ ἱερὸν ἱδρύοντο. καὶ Ξενοφῶν οἰκονομικῷ, ἣν μὲν γὰρ φανῇ ἔφη καὶ εἰς τοῦτο ταῦτα ἐμοὶ ἐπιστάμενος. καὶ Ἡρόδοτος, τὸν θρόνον εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζεν. * [Frequenter Romani in præpositionem, quæ εἰς quidem significat accusatiuo præposita, ἐν uero ablatiuo, accusatiuo pro ablatiuo adiungentes, hoc imitantur. Terent. in Eunucho, In quem exempla fient: pro in quo. Idem in Adel. Vereor in os te laudare amplius: pro in ore. Cicero Inuect. 1. Si minus in præsens tempus, at in posteritatem impendeat. αἰσθάνομαί σε ποιοῦντα τόδε, καὶ αἰσθάνομαι τοῦ ψόφου ἤγουν αἴσθησιν λαμβάνω. Θουκυδίδης α. καὶ τότε αἰσθανόμενοι αὐτοὺς μέλλοντας. καὶ Ἰσοκράτης παραινετικῷ. οὕτω γὰρ τὴν ἐκείνου τε διάνοιαν αἰσθήσῃ, καὶ σὲ αὐτὸν οὐ καταφανῆ ποιήσεις. Lucanus in 4. non sentiet ictus. Verg. in 4. Aeneid. sensit enim simulata mente locutam. ἀκούω σοῦ λέγοντος ἢ ἀκούω τὸν ἦχον. Demosthenes Philippicorum tertio, ὅταν δ' εἰς τὰ πράγματα ἀποβλέψω, καὶ ὅταν εἰς τοὺς λόγους οὓς ἀκούω. Vergilius in Bucol. Audiat hæc tantum uel qui uenit ec-

et Palæmon. Idem in 12. Audiat hæc genitor qui fœdera fulmine sancit. Nec licet aliter Latinis supradicta uerba cõiungere nisi cũ accusatiuo, ut sentio illũ, audio illum. Quomodo & curo, patior, impetro, impedio, quæ Græci etiã genitiuis solent sociare uel datiuo. πάσχει τῶν κακῶν, καὶ τοῖς κακοῖς, καὶ ἀπορῶ ἃ πάσχομεν κακά. Isoc. panegyrico οὐκ ἀμνημονῶν ὅτι ἐκείνων. Demosth. Philip. 2. ὅτι ἀπομνημονεύω τοὺς λόγους, ὅτε τὰς ὑποσχέσεις ἐφ' αἷς τῆς εἰρήνης ἐτύχετε. ἀριστόφωνος, εἴ μοι σοφίας ὅς ἐμνήσθητε. Verg. in 4. Aeneid. nec meminisse pigebit Elisæ. Idẽ in Bucol. numeros memini, si uerba tenerẽ. Isocrates in Archidamo, ἐνθυμηθέντας ὅτι κάλλιόν ἐστιν ἀντὶ θνητοῦ σώματος, ἀθάνατον δόξαν ἀντικαταλλάξασθαι. Δημοσθένης ἐν τῇ περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου ἐπιστολῇ. οὐδὲ ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἀπέστην τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας, οὐδ' ἀντηλλαξάμην αὐτῆς ταύτης οὐδὲν, οὐ χάριν, οὐκ ἐλπίδας, οὐ πλοῦτον, οὐ δυναστείαν, οὐκ ἀσφάλειαν. Sallust. in Iugurt. Pro metu repente gaudium mutatur: id est metus gaudio mutatus est. Horat. in 1. Carmin. sæpe Lucretilem Mutat Lycæo: pro Lycæum mutat Lucretili. Demosthenes ἐν τῷ κατὰ Αἰσχίνου περὶ τῆς παραπρεσβείας ὅτι τῶν τὰ τρόπαια καὶ τὰς ναυμαχίας λεγόντων αἰσχύνεσθαι. Idem pro Ctesiphonte, εἰ μὲν ἐστί μοι τοιοῦτον οἷον οὗτος ᾐτιᾶτο, οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἀλλὰ παρ' ὑμῖν, μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε. Lucanus in 1. patimurque nocentes Exilium. Nec aliter dicunt Latini. Homerus: ἱερά τε ξείνην καὶ δουλοσύνην αἰσχύνεσθαι. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων α. ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυεν. Verg. in Buc. amor non talia curat. τί δεῖ τ' ἐφρόντισας, σοῦ, δῆλον φροντιῶ. Nec aliter dicimus, ἐμποδίζω σὲ καὶ σοί, Romani impedio illum. Xenophon in eodem, τὸ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη. Lucanus in 8.

quo

quo tempore primus Impedit ad noctem iam lux extrema tenebras. Sic oēs autores, Potior illius & illū & illo, ἀπολαύω τοῦ, τῷδε καὶ τόδε. Idem, ἀγαθὸν γὰρ ἀπέλαυσ' οὐδὲν αὐτοῦ. Terent. in Adelphis: Ille alter sine labore patria potitur commoda. Cicero Inuect. secundo: Rerum potiri uolunt. Vergil. in 1. optata potiuntur Troës harena. Aeschines.

* Idem: *

Impetro illam rem dicimus, sicut te Attici. Eupol. ἐν δήμοις. λέγει τὰ ἐπιθυμεῖς καὶ οὐδὲν ἀτυχήσεις ἐμοῦ. Idem, πρεσβύτατοις, πάντα γὰρ τυχὼν αὐτῇ. Prospicio & prouideo illi & illū. αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ κτησιφῶντος, καὶ γράφειν ἔφη ψήφισμα ὁ τοῖς πολεμίοις οὐδέποτε ἀντιβλέψας πέμπειν ὑμᾶς πρέσβεις. Vergil. in 6. prospexit longe uenientē. Idem in 1. & alto prospiciens. Terent. in Hecyra: Tibi prospexi. Memini illius rei, & illam rem. Demosthenes ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου, τῶν ἐμοὶ πεπραγμένων οὐχὶ μέμνηται. Homerus Iliad. 1. μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι ὅτι νέον γε. Vergilius in 4. nec me meminisse pigebit Elisæ. Idē in Bucol. numeros memini, si uerba tenerem. Nos attinet ad illam rem, ἀνήκει πρὸς τόδε. λυσίας ἐν τῷ κατὰ μικίνου. οὐ πρὸς ἑταίρας ἥκιστα ἀνήκειν δοκοῦντα παραλελείψεται. Terent. in Eunu. Scin tu turbam hanc te propter esse factam? & adeo ad te attinere hanc Omnem rem? illi ἄξιος ἐστι μισεῖσθαι ὑπὸ τῆς πόλεως ὁ δεῖνα. Hyperides ἐν τῷ κατὰ πασικλέους.

Pro hoc Latini dicunt dignus est odio esse urbi, & dignus qui odio sit urbi. Vergil. in 7. dignus patrijs qui lætior esset Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset, μηνύω σοὶ καὶ ἀγγέλλω σοὶ dicunt illi. Cic. Inuect. 2. Nuncio tibi inquit hodiernis comitijs te esse absolutum. Illi ἀπέχομαι

χομαι τούτου καὶ τοῦτο. nos quoq; abstineo illius & illū, et illo. Plato πολιτειῶν α. οὐκ ἀπέχομαι τὸ μὴ οὐκ ὡδὶ τούτου ἐλθεῖν ἀπ' ἐκείνου. Idem legū 2. καὶ ἰδεῖ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων. Terent. in Adelph. non manū abstines mastigia. Horat. in lib. Carm. 3. Mox ubi lusit satis, abstineto Dixit irarū calidæq; rixæ. Vergil. in 7. Abstinuit tactu pater, auersusq; refugit Fœda ministeria. Demosthenes, καὶ πρὸ ἃ ἐν εὐβοίᾳ τέθνηκα ἀποδαίσω τὸν φίλιππον. Huic simile est illud Vergilianum: fremit arma iuuentus. Et in Bucol. Formosum pastor Corydon ardebat Alexim. Attici dicunt βόσκομαι τόδε ἢ τῷδε, βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. Huic simile est, pascitur illam rem & illa re. Vergil. in 2. Aeneid. & miseros morsu depascitur artus. Idē in 3. Geor. Pascūtur uero syluas & summa Lycæi. Idem in eodem: Frondibus hirsutis, & carice pastus acuta. Idem in Bucol. Hinc tibi quæ semper uicino ab limite sepes Hyblæis apibus florē depasta salicti. Horat. in 3. Carm. Me nūc Thressa Chloe regit Dulces docta modos & citharā sciens. Homerus: πολέμου εὖ εἰδώς. Εὐριπίδης, οὐχ ἑσπέρας φασὶν, ἀλλὰ καὶ μεσημβρίας, τούτους ἀφεστήκασιν ἡμέραν ἤδη. Huic simile est illud Vergilianū in octauo: Parte alia Marti currūq; rotasq; uolucres Instabant. Idem etiam datiuo adiunxit in primo Aeneidos: instans operi regnisq; futuris.

Attici ἐκάθηντο πᾶσαν τὴν μήνας ἐν μακεδονίᾳ.

Vergilius in primo Aeneidos: una cum gente tot annos Bella gero. Idem in nono:

Omne æuum ferro teritur. Nos dicimus despero illum. Lucanus in quinto: Desperare uiam, & uentos conuertere cursu Sola salus. Attici quoque, ut Demosthenes,

ἐγὼ

ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδ᾽ ἂν ἡγοῦμαι φίλιππον, οὔτ᾽ εἰ τὰ πρῶτα βιασθεὶς ἄκων ἔπραξεν, οὔτ᾽ ἂν εἰ νῦν ἀπέγνωκε Θηβαίους τοῖς ἐκείνων ἐχθροῖς συνεχῶς ἐναντιοῦσθαι. Illi ἀπίδρα μὲ et ἀπίδρα μοῦ Plato in Protag. ὁ γάρ τοι παῖς μὲ ὁ σάτυρος ἀπίδρα. Similiter Romani, fugio illum & ab illo. Lucanus in 2. Heu demens non te fugiunt, me cuncta sequuntur. Vergilius in 3. Effugimus scopulos Ithacæ Laërtia regna. φεύγω σε. ὥστε πέφευγας τὴν ἐμὴν ἱκετήσιον δίκα. καὶ φεύγω ἀπὸ σοῦ καὶ ἀπὸ τῆς πατρίδος, φόνου. Attici dicunt πιστὸς καὶ ἄπιστος τούτου καὶ πρὸς τοῦτον. Similiter nos perfidus & infidus & fidus isti & ad istum. Lucanus in 8. Quamq; fuit læto per treis infida triũphos, Tam misero fortuna minor. Verg. in 9. hic Dardanio Anchisæ Armiger ante fuit; fidusq; ad limina custos. Illi ἀπαντῶ τὴν ὁδὸν καὶ τῇ ὁδῷ. Sic etiam Latini, ut Cicero pro Muræna: hanc uiam dico, ire uiam. Verg. in 4. Aeneid. longam incomitata uidetur Ire uiam. Illi ἀρέσκω αὐτὸν, καὶ ἀρέσκομαι αὐτῷ. Nos placeo illũ & placor ab illo, uel placor illi, & placeo illi. Attici ἄρχομαι λέγειν καὶ ἄρχομαι τοῦ λόγου καὶ ἄρχομαι τὸ βιβλίον καὶ ἄρχω τόδε καὶ τόδε ὧδε τὸ κατάρχω. Εὐριπίδης, αἳ αἳ κατάρχομαι νόμους βακχείων θαλάσσιος. Σοφοκλῆς, Ἀπαιτίναις. θεοῖς γὰρ οὐ ποτ᾽ εἶτι χρὴ βροτὸν λέγειν ἄρξαντι φρυξὶ τὴν κατ᾽ ἀργείους ὕβριν ξυν αἰν ἑωυτα ταῦτα μὲν μάχον βίαι. Nos quoq; soli accusatiuo incipio, excipio uerba cõiungimus. Verg. in Bucol. Incipe Menalios mecum mea tibia uersus: impero uerò quando τὸ ἄρχω, id est ἡγεμονεύω significat, datiuo coniungitur, quando uero προστάττω, datiuo simul et accusatiuo. Verg. in 1. Georg. Exercetq; frequens tellurem atq; imperat aruis. frequenter illi εἰς præpositionem pro ἐν ponunt, Aristophanes σφαξιν ἐς νυκτὸς κατεκλήσατο αὐτὸν εἰς

ἀσκλή-

ἀσκληπιοῦ & Herodotus θρόνον εἰς τὸν προεκαθίζων ἐδίκαζεν. & Thucyd. πρῶτη. καθεζόμενοι εἰς τὸ ἥρῳον ἱκέται. καὶ ξενοφῶν οἰκονομικῷ. ἦν μήγε φανῇς ἔφη εἰς τοῦτο καὶ ταυτὰ ἐμοὶ ἐπιστάμενος. Frequenter & Romani in præpositionem actũ pro ablatiuo iungentes hoc imitantur. Ter. in Eun. In quẽ exempla fient: pro in quo. Idem in Adel. uereor in os te laudare amplius: pro in ore. Attici, εἰσῆλθον με τὸ δέος καὶ εἰσῆλθέ μοι. Ισοκ. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης περὶ ὧν μηδεὶς πώποτε λογισμὸς αὐτοῖς εἰσῆλθεν. Πλάτων πολιτείας α. εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντίς. Lucan. in 10. Intrauit Cleopatra domum. Vergil. in 10. Aen. ſubijt mucronem, ipſumq; morando Suſtinuit. Idem in 8. Iamq; propinquabant caſtris murosq; ſubibant. Idẽ in 6. Iã ſubeũt Triuiæ lucos atq; aurea tecta. Et illi ἐνικίκοπται τὸν ὀφθαλμόν. Verg. huic ſimile in 1. Nuda genu, nodoq; ſinus collecta fluentes. Frequẽter ἐὰν pro ἐὰν ponunt autores græcorum. Homerus:

ἀπέργαθ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ,
ἀλλάγε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσῃ.

Idem: ἄρσαντες κατὰ θυμὸν ὅπως ἀντάξιον ἔσται,
εἰδέ κε μὴ δώωσιν. Romani pro ἐ et pro ἐὰν ſi ponũt ἐπεὶ μοι dicunt. Attici etiam ad multos, huic ſimile Terent. in Eun. Aperite aliquis actutũ. Idẽ in eodẽ: Neſcio quid abſente nobis domi turbatũ eſt, Illi εἰς διονύσου, Teren. in Adel. ubi ad Dianæ perueneris. Πλάτων πολιτείων γ. ὅτι εἰς ἕκαστος, ἐν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύσῃ, πολλὰ δὲ ἐ. Salluſt. in Catil. Vnumquenq; nominans laudare, Cic. ſingulas uniuſcuiuſq; domos. Participia pro uerbis ponũt Attici, quod frequẽtor faciũt Latini Ariſtoph. ταῦς οἶμαι λέγουσιν ἀπατῶντες, δρώντων ἀτεχνῶς ὅτι χρείαδες,

σι, pro δράτωσαν. Xenophō Hieroni, ἐπεὶ δὲ ταῦτα αὐτοῦ ἤκουσεν, ὁ σιμωνίδης εἶπεν, ἔοικεν ἔφη ὦ ἱέρων μέγα τι εἶναι ἡ τιμὴ ἧς ὀρεγόμενοι οἱ ἄνθρωποι, ἀντὶ τοῦ ὀρέγοντι. Phrynich. ὦ φίλτατε ἀνδρῶν μὴ με ἀτιμάσας γένῃ, pro μή με ἀτιμήσῃς. Teren. in And. Quid meritus: pro quid meruisti. hoc Romani faciunt in omnium paßiuorum, & deponentium, & communium præteritis, per quæ participijs utuntur pro uerbo, adiungentes uerbum substantiuum, frequentes tamen & per eclipsin eius, per se participia loco uerborum funguntur, ut Verg. in 1. Aen. Certè hinc Romanos olim uoluentib. annis Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri, Qui mare qui terras omni ditione tenerent Pollicitus: deest es. Cic. pro Ligario: quæritur se prohibitū. deest esse. Illi εἰς ὀρθὸν φρονῶ, καὶ εἰς ταύτην πρόθεσιν. Sallust. in hunc modum disseruit: pro, hoc modo. Illi μυστήρια αὐτὴν ἦγεν, pro εἰς μυστήρια. Vergil. in 1. Italiam fato profugus: pro, in Italiam. Illi εἰς ἓν pro ὁμοῦ. Nos quoq; in unum pro simul. Sallust. in Cat. In unū cōuocat. Illi εἰς ὅσον ἡλικίας, καὶ οὐδενὸς χεῖρον. Nos quoq; hoc ætatis, et nihilominus. Illi ὅτι μάλιστα, Terent. Cū maximè Parmenone opus est. * ἑκατέρω de plebe duplici apud illos dicitur. Simile Verg. in 1. et sæuū ambobus Achillē. Illi ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ παντὸς τρόπου, καὶ πάντα τρόπον, καὶ κατὰ πάντα τρόπον. nos uerò omnimodo ἕκαστος καὶ ἕκαστον de duob. nō dicūt, quomō nec apud nos quisq;. Hom. ἀνδράσιν ἀλφηστῇσιν, ὅπως ἐθέλῃσιν ἑκάστῳ Idem: λαοὶ δὲ θοὰς ἐπὶ νῆας ἕκαστοι ἐσκίδναντο. βιάζομαί σε, καὶ βιάζομαι ὑπὸ σοῦ, tā paßiuā quàm actiuā habent significationem. Et nos multa habemus uariæ significationis uerba, ut ruo, moror, propinquo, tam acti-

uam

καὶ quàm absolutam habent significationem. ἐλπίζω nō solum de bono illi dicunt, sed etiam de malo. Herodot. in 1. ἐλπίζων γὰρ ὁ ἀλυάτ]ης σιτοδείην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῷ μιλήτῳ, καὶ τὸν λεὼν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον κακῦ. Vergil. in 4. Aen. *Hūc ego si potui tantum sperare dolorem.* ἄχθομαι, χαίρω, ἥδομαι τούτοις καὶ τοῦτο. *Atticum est, quomodo etiam apud nos inueniuntur doleo & gaudeo, lætor his & hæc.* Sallust. in Cat. *Et populus lætari, & meritò dicere fieri.* Vergil. in Buc. *Qui te Pollio amat, ueniat quo te quoq; gaudet.* Sallust. in Cat. *Et quasi dolens eius casum.* Attici ἔλαβε δίκην *tam de accusatore, quàm de reo dicunt. Similiter nos,* Vergil. in 4. Aen. *Vlta uirum pœnas inimico à fratre recepi.* Idem in 12. *Pallas te hoc uulnere Pallas*

Immolat, & pœnas inimico ex sanguine sumit.

Idē in 2. Aen. *Idq; audire sat est, iamdudū sumite pœnas.* Attici, ἐλάτ]ων τόσων ἐτῶν ἢ τόσοις ἔτεσι. *Similiter nos minor tot annos: nam minor 30. annorum cum dicimus ad genitiuum, deest illo qui est. triginta annorum* ἥτ]ων τούτου τριάκοντα ἐτῶν, *& similia.* Horatius, *maior Neronum dixit in 4. Carminum, Deiecit acer plus uice simplici Maior Neronum. Subaudiendum enim est ætate. Item minor fratrum dixit, pro unus fratrum qui minor est.* Lucanus in quarto: *& repulit æstus Fortior Oceani. Intelligitur æstibus.* Idem in primo:

Et Taranis Scythicæ non mitior ara Dianæ.

Subaudiendum est hic quoq; ablatiuus ara. Demost. ἐν τῷ πρὸς ἀνδροτίωνα ὑπὲρ πρινός. ἔπεῖα ὡς ἐλάτ]ων τ]ᾶς χιλίας ἑνομισχήμων. ἐμποδὼν *pro præsenti dicūt.* Thucyd. in 8. τὰς ἐμποδὼν αἰτίας μόνον ἐπισκοπεῖν. Terent. in Adel.

in quo habitant tibicines. huic simile Cicero in 1. Inuect. Dico te uenisse priore nocte inter falcarios, id est in locũ ubi sunt falcarij, ἐνέγκων ὄνομα Attici dicũt pro ἔχων. Vergil. in 4. Aen. Egregiam uerò laudem, & spolia ampla refertis Tuq; puerq; tuus.

Cratinus in Poetina, ἀτὰρ ἐννοοῦμαι δὴ τὰ τῆς μοχθηρίας τῆς ἠλιθιότητος τῆς ἐμῆς. similiter nos, cogito quæ sunt difficultates stoliditates meæ. Illi ἔνιοι τινὲς, nostri certi quidam, τὸ ἕνεκα, est quando prætermittunt Attici: Thucyd. τὰς αἰτίας προσέγραψα πρῶτον καὶ τὰς διαφορὰς τοῦ μήτινα ζητῆσαι ποτὲ ἐξ ὅτου τοσοῦτος πόλεμος τοῖς ἕλλησι κατέστη. Romani quoq; frequenter hac prætermißione utuntur in genitiuo nominum, quæ supinorum terminationes habent, ut populi seruandi laborat, Reip. defendendæ periclitatur: deest causa. Sall. in Iug. Quæ postquam gloriosa modò neq; belli patrandi cognouit. Thucydid. 1. καὶ αὖθις ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει, pro ἑνὸς δέοντος. Inde dicũt nostri undeuiginti, undetriginta, duodeuiginti, duodetriginta, & similiter per cæteros denarios numeros. Horatius undeoctoginta dixit in 2. Serm. unde octoginta annos natus cui stragula uestis, Hoc est 80. annos ætatis habens, unde unum. Attici ἐναντίον τοῦδε, pro coram illo. Terent. in Andr. Id gratum fuisse aduersum te habeo gratiã. Demosthenes ἐν τῷ κατ' αἰσχίνου, αὐτὸς ἐξηγεῖτο τὸν νόμον τῷ κήρυκι, ἀντὶ τοῦ ὑπηγόρευεν. Romani uerbis præire & iurare in uerba illius, id est quemodo illi dictaret. Horat in Epodo: In uerba iurabas mea Arctius atq; hedera procera astringitur ilex. Attici ἐντρέπομαι τοῦτο καὶ τοῦτο. hinc Romani, pudet me istius rei dicunt. Plato: νυνὶ δ' οὔτε ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύ-

καλῶς ἐπιςατήσει. Plato νόμων διωδεκάτῳ: γυμνικῶν τε καὶ ἱππικῶν ἄθλων ἐπιςάτης. Cratinus, ἱρέταις τὴν πέρυσι βουλὴν ἐφεςώς. Romani insto illi & illũ. Verg. in 1 Aeneid. instãs operi regnisq; futuris. Idẽ in 8. Parte alia Martis currumq; rotasq; uolucres Instabant. Idem in 8. Heu quante miseris cædes Laurentibus instant. Attici ἐπιτροπεύειν αὐτὸν καὶ αὐτοῦ. Nostri accusatiuo soli iungũt hoc. Vergilius in quinto: Tutatur fauor Euryalum. Attici, ἐπιβάλλοντο τῇ δε τῇ πράξει, καὶ τὴν δε τὴν πρᾶξιν. Romani conor illam rem. Vergilius in 9. ac conantem plurima frustra. ἐπιδείξεις ποιῶν καλῶς, καὶ ποιεῖν καλῶς. similiter latini ostendentes, faciens bene & facere bene. Vergilius in secũdo Aeneid. sensit medios illapsus in hostes: pro, se illapsũ esse. Statius in octauo Thebaid. Non aliter cæco nocturni turbine chori Scit peritura ratis: pro, scit se perituram. Illi ἐπιδεδικάσθαι τοῦδε, & nos damnatus pecuniarum repetundarum. Attici, ἐπιλέλησμαι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus, τοῦδε οὐκ ἐπιλήσομαι. Xenophon παιδείας γ. ὅπως εἴτις τι ἐπιλελησμένος εἴη μετέλθοι. Menander ἐμβρόντητος: ἐπελάθετο αὐτὸν ὅςις εἴη. Vergilius in secundo Aeneidos: Quisquis es amissos hinc iam obliuiscere Graios. Idem in 3. Oblitus'ue sui est Ithacus discrimine tanto. Illi ἐπεξιέναι τῷ πράγματι, καὶ τὸ πρᾶγμα. Nos exequi rem solum. Illi, ἐπιχωριάζει εἰς ἀθήνας καὶ ἐν ἀθήναις. Et nos, habitat Romæ, & habitat Romam. Vergilius in octauo: Hoc nemus hũc inquit frondoso uertice collem, Quis Deus incertũ est, habitat Deus. Idem in tertio Aeneid. nondum Ilium & arces Pergameæ steterant, habitabãt uallibus imis. Simile est huic: Eijcitur in

littus & littore, Vergil. in 4. Aenei. eiectum littore egen tem suscepi. idem in 9. uolat hasta Tago per tempus utrunque: pro in Tagum. ἐπὶ τούτου τοῦ χωρίου καὶ ἐπὶ τούτῳ ἵστασαν τρόπαιον. καὶ ἐξ ἀθηνῶν ἀντὶ τοῦ ἀθήνηθεν ἐν ἀθήναις ἀντὶ τοῦ ἀθήνησι. Latini frequenter, et maximè historici ablatiuis utuntur cum præpositione pro genitiuis et datiuis, in loco significationē habētibus, ut in Tyro pro Tyri, & in Tauromitnio pro Taurominij, et in Sorte pro Sorti. Isoc. ἐν τῷ περὶ τῆς εἰρήνης, ὅτε εἰλεῖν αὐτὸς ἐξεγένετο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ. Illi ἐτῶν τοσούτων & ἔτεσι τοσούτοις dicunt. Nostri accusatiuo & ablatiuo, inueniuntur tamen et genitiuo usi, ut Cicero in 2. Inuect. Qui dies futurus esset ante diem 6. Calendarū Nouembriū. Calendarū pro ante Calēdas. Cuius testes sunt cōmentatorū probatissimi. Vergil. in 1. Aeneid. una cum gēte tot annos Bella gero. Terent. in Eunuc. At ille alter uenit ad nos, annos natus sexdecim: deest enim ante, & tot annis dicitur. ἔτη γεγονὼς τοσαῦτα, καὶ ἐτῶν τέσσαρων γε. Λύσιας ἐν τῷ περὶ τοῦ διογείτου. ἦν γὰρ αὐτῷ ὑός ἐκ τῆς προτέρας ἀνδρὸς ἐτῶν γεγονὼς ἑνδεκαίδεκα. Attici, ἔτυχε τιμωρίας ὁ διώκων καὶ ὁ φεύγων. Similiter latini. Verg. in 4. Aeneid. Vlta uirū, pœnas inimico à fratre recepi. Illi εὐδαιμονίζω σοῦ τόδε, καὶ εὐδαιμονίζω σε τόδε. Nostri quoque autores hanc sæpissimè imitati sunt figuram. Vergil. in 11. Iusticiæne prius mirer, belli ne laborum. Iuuenalis in 1. Et pater ergo animi felices credit auaros. εὐτυχεῖς τῷ θυμῷ, καὶ εὐδαίμονας τὸν θυμόν. Licet autem accusatiuo & ablatiuo adiungere & dicere animum felices, & animo felices. ἱκετεύω σὲ δοῦναι μοι ταύτην τὴν χάριν, καὶ εὔχομαι τοῖς θεοῖς καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ προσεύχομαι τοὺς θεούς. Et nos supplico te & tibi. Terent. in Andr. Ipsum hunc

orabo,

orabo, huic supplicabo, amorē huic narrabo meum. Precor tamē & oro, & obsecro, & quæso accusatiuo iungūtur in multis locis. Attici, ἡγεῖσθαι τῆς πόλεως καὶ τῇ πόλει. πλάτων μένωνι, ἦν ἄρα σοφίᾳ τινὶ ὅδε σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν οἱ ἀμφὶ θεμιστοκλέα τί, καὶ οὓς ἄρτι οὗτος ὅδε ἔλεγε. Hinc nos præficio urbi, & præfectus urbi, et urbis. Sed quādo datiuo adiūgitur, participiū est: quando uerò gtō, nomen. quō amans illius nomen, amans autē illum, participiū: & natus illius, nomē: natus uerò ab illo uel illi, participiū. Et ferè omnia participijs similia nomina diuersa casuum constructione discernuntur. Participia enim necesse est uerborū suorum seruare constructiones. Attici, ἠράμην πόλεμον πρὸς τοῦτον, καὶ τούτῳ πλάτων, περὶ λόγιος. πρῶτα μὲν κλέωνι πόλεμον ἠράμην. Tale est illud Vergil. in 6. uolat hasta Tago per tēpus utrūq;, pro in Tagū. μιᾷ ἡμέρᾳ τοῦτο πεποίηκεν. ἤγουν διὰ μιᾶς ἡμέρας καὶ ἡμερῶν τόσων τόδε ἔπραξα. Δημοσθ. ἐν τῷ κατ' αἰσχίνου. ἐν τῷ αὐτῷ πεπρεσβευμένων δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ἡμᾶς μένοντας οἴκοι. In eodem, δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ταῦτα πεπρᾶχθαι. In eodē, δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν οἷς μὲν ἐχθρὸς εἶναι φίλον αὐτὸν γεγενημένον, οἷς δ' φίλος τοὐναντίον. Similiter per eclipsin. Cic. in 2. Inuect. Sed triduo tamen audietis: pro intra triduum. ἀναβεβλημένος στολὴν καὶ στολῇ, indutus uestem & ueste. Vergilius in 7. Ipse pedes, tegmen torquens immane leonis Terribili impexum seta cum dentibus albis Indutus capiti sic regia tecta subibat. Idem in 11. Harum unam iuueni, supremum mœstus honorem Induit. Terent. in Eunu. Meam ipse induit. Idem in eadem: Et ea est indutus. ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς. Plato πολιτείας γ. μακαριώτεροι ἂν γίνονται ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ ἢ ὡς

προσήκει. Similiter nos molliores fiunt, quã ut melius illis. Huic simile est Sallustianũ in Iugurth. Romanos sicut plerosq; remoto metu laxius licentiusq; futuros. Demosth. ὀλυνθιακῶν γ. ὑπῆρχον ὀλύνθιοι δύναμίν τινα κεκτημένοι καὶ διέκειθ᾽ οὕτω τὰ πράγματα οὔτε φίλιππος ἐθάῤῥει τούτοις, οὔτε ὅτι φίλιππον. * Stat. in 2. Theb. Martisq; ex semine Theron Terrigenas confisus auos. θαῤῥῶ τοῦτο καὶ τούτῳ. Nos fido huic rei & hac re. Verg. in 11, dũ Troia tentat Castra fugæ fidens, & cœlum territat armis. Idẽ in 7. Moliri iam tecta uidet, iam fidere terræ. Attici θαυμάζειν αὐτοὺς καὶ αὐτῷ, καὶ αὐτοῖς. Latini quoque miror illum & illius & illo. Vergil. in 2. Aeneid. Et molem mirantur equi, primusq; Tymœtes. Idem in 11. Iusticiæ ne prius mirer, belli ne laborum. τῷ ἑαυτοῦ ῥαβδίῳ τύπτει τὸν τύπτοντα ἰδίοις αὐτῶν ἀγαθοῖς. Isocrates πανηγυρικῷ, καὶ μᾶλλον χαίρουσιν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις κακοῖς ἢ τοῖς αὐτῶν ἰδίοις ἀγαθοῖς. huic simile est illud Terẽ. in Adel. Suo sibi gladio hũc iugulo. Attici, ἄρχομαι τοῦ βιβλίου καὶ τόδε τοῦ κατῆρχε τοῦ λόγου καὶ τὸν λόγον. Plato, θαυμαστὸν γράφειν ἃ ὦ περὶ τῶν αὐτὴν κατῆρχε λόγον οὐ σοι ἄξιον ἀκοῦσαι. Latini accusatiuo incipio & cœpi, & inchoo, & ineo adiungunt. Verg. in Bucol. incipe Mænalios mecũ mea tibia uersus. Idem in 5. Vix ea fatus erat, cœpit cum talia uirgo. Idem in eodem: nocturnus inchoat aras. Attici, ἀκούω σοῦ, πείθομαί σοι. καὶ καταπροᾶσθαι τοῦδε καὶ τοῦτον. Eupolis,

Nostri audio quidem accusatiuo adiungunt, ausculto uerò tam datiuo quã accusatiuo. Terẽt. in Andr. Pamphilũ ne adiutẽ, an auscultem seni? Id in eadem: Ausculta pauca, & quid ego te uelim, et tu quod quæris scies. Sic enim habent antiqui codices teste Donato commẽtatore eius. Attici, κατανέχουσαι ταύτῃ καὶ ταύτην.

Cice-

Cicero in primo Inuect. Quousq; tandē abutere Catilina patiētia nostra? Sallust. in Catil. Quippe quas honeste habere licebat, abuti per turpitudinē properabāt, sed potest subaudiri his. Attici, καθέζομαι ἐπὶ καθέδρᾳ καὶ τὸ σκίμποδα καὶ καθέζεσθαι ἐν τῷδε, καὶ εἰς τόνδε καὶ ἐπὶ τοῦδε καὶ ἐπὶ τῷδε. Θουκυδ. α. καθεζόμενοι δὲ αἰσχύνης ἱκέται εἰς τὸ ἡραῖον ἐδέοντο, ἐκαθήμεθα δὲ ἐν τῇ στοᾷ. Nostri quoq; autores frequenter huic uerbo diuersos sociant casus, sedeo in mōte & in montē. et monte & montē sine praepositionibus, ut Verg. in 7. Tali intus templo diuûm patriaq; Latinus Sede sedens. Idem in 5. Summa petit scopuli, siccaq; in rupe resedit. Sallust. in Iugurt. Iugurtha extenuata suorū acie montem insedit. Attici, κατηγορῶ σου πορνείας καὶ πορνείαν. Et nos accuso te furti, & accuso tui furta. Demosthenes ἐν τῷ κατὰ μειδίου: εἰ μὲν οὖν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι παρανόμων, ἢ παραπρεσβείας, ἢ τινὸς ἄλλης τοιαύτης αἰτίας ἔμελλον αὐτοῦ κατηγορεῖν. Attici, κατέαγε τοῦ δεῖνα, καὶ τῷ δεῖνι τὸ σκέλος. Similiter latini fractum illius & illi crus. Attici, καταφρονήσας τούτου καὶ τοῦτον. Herodotus in 1. καταφρονήσας τὴν τυραννίδα ἤγειρε τρίτην στάσιν. Romani, & temno, & sperno, & despicio, & omnia uerba actiua, quae faciūt ex se passiua, accusatiuo coniungunt. Vergil. in Bucol. O digno coniuncta uiro dum despicis omnes. Illi dicūt πρὸς δύναμιν, καὶ κατὰ δύναμιν καὶ κατὰ μνήμην. ἀντὶ τοῦ ὡς μέμνημαι. & κατὰ σῶμα εἰγγασμονίαν. Nostri quoq; pro uiribus, id est secundum uires. Sallust. Catil. Publicam miserorum causam pro mea consuetudine suscepit. Vergilias in quinto:

Tum ualidis flexos incuruant uiribus arcus
Pro se quisq; uiri: id est, secundum suas uires.

hac tamen eadem praepositio, id est pro, quendo uerbo

adiun-

σώζοντα καὶ κινδυνεύειν καὶ κωλύει τὸ ἀδικούμενον, καὶ κωλύει τοῦτον ἀδικεῖσθαι. & nos prohibet illum periclitantem, & prohibet illũ periclitari. Verg. in 2. Aen. sensit medios illapsus in hostes: pro illapsum se esse. Sallust. in Iug. Et Hercule Sylla ante te cognitũ multis orãtibus alijs, ultrò egomet opẽ tuli, nullius indigui: pro antequã te cognoscere, λαχεῖν τῶν πατρώων, καὶ διαλαχεῖν τὰ πατρῷα. Nos sortior ad accusatiuum. Verg. in 12. Sortitus fortunã oculis. Illi, λέγουσιν ὡς τόδε ἐγένετο, καὶ λέγουσιν ὡς τόδε γεγονέναι. Nostri dicũt, ut illa res facta sit, & illã rẽ factã esse, λέγεται ὅδε ποιηκέναι τόδε, καὶ λέγεται τόνδε πεποιηκέναι τόδε. & nostri frequenter. Terent. in Eun. Apparet hũc sensum esse domini pauperis Miseriq;. Verg. Apparent rari nantes in gurgite uasto. Illi, λεκτέον ἐστὶ pro oportet dicere. Plato πολιτείας γ. ὅτι ἔφαμεν ἃ μὲν λεκτέον ἤδη εἰρῆσθαι, ὡς δὲ λεκτέον ἐπισκεπτέον εἶναι. Hinc Romani gerundia uel supina inuenerunt, dicẽdi dicẽdo dicendũ, dictũ dictu. Propriè aũt in dum terminantia atticũ significãt aduerbiũ, quod omni generi & numero & personæ & tempori potest adiungi, ut legendũ est mihi tibi illi, nobis uobis illis. & legendũ est, & legẽdum fuit, legendũ erit poetã, orationem, carmen. Attici, λογίζεται φιλῆσαι παρθένον ἐκτετικώς. Nos dicimus confitetur osculatus uirginem, & criminatus innoxium. Vergil. in 2. sensit medios illapsus in hostes: pro illapsum se esse. Statius in 12. hortaris euntẽ, pro hortaris ire. Attici, λοιδορεῖσθαι αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς. Hyperides κατὰ δημοσθένους. ἀλλὰ τοὺς νεωτέρους ἐπὶ βοήθειαν καλεῖς οὓς ὕβριζες καὶ ἐλοιδόρου ἀκρατοκώθωνας αὐτοὺς καλῶν, καταρῶμαι σοὶ καὶ σέ, & Romani maledico tibi & te. Cicero pro Deiotaro: Blesamius inquit, eius enim nomine optimi uiri, nec tibi

tibi ignoti, maledicebat tibi. λυμαίνεται τῷδε καὶ τόνδε. Ηρόδοτος α. λυμαινομένη δὲ τῷ νεκρῷ εἶτ' ἔλεγε τοιάδε.* Romani lædo te, noceo tibi dicunt & te. Lucan. in 3. Insiluit solo nociturus pondere puppim. Sed magis per eclipsin in præpositiõis prolatũ est, insiluit pupp impro in puppim. Isoc. in Aeginet. ἐκ ποίας δ' αὖ οἰκίας ἴδιον ἦν εἶδον αὐτῷ κατὰ τοὺς νόμους ὡς ποιηθέντα μᾶλλον πολὺ, pro πολὺ μᾶλλον, μάλιστα, καὶ πολὺ μάλιστα. Nostri, multo magis & multo maximè, ut Verg. in 1. Pygmaliõ scelere ante alios immanior oẽs. Attici μανθάνω τόδε καὶ τοῦδε. huic simile est illud Terentianũ in Eun. Reuiso quidnã Chærea hic rerũ gerat: pro quas res. Et Verg. in 11. Iusticiæ'ne prius mirer belli'ne laborũ. Similiter insimulo auariciæ, accuso pecuniarũ repetundarũ, uel furti, uel adulterij, & similia. ἐνδύμων εἰμὶ τοῦδε, καὶ εἰδὼς ὑπάρχω τὰς ἱστορίας. Sciens aũt quãdo participiũ est, accusatiuo adiungitur: quãdo nomen, genitiuo, quõ amans, diligens, patiens, negligẽs, & similia. Attici, μετ' ἐμοῦ ἐστὶ τὰ δίκαια. Cicero in 3. Inuect. Hæres erat filia, faciebant omnia cũ puella, leges, æquitas, uolũtas patris, edicta prætorũ. Illi μέλλω ἀναγινώσκειν, μέλλω γράφειν καὶ γράψαι. Λυσίας ἐν τῷ περὶ σηκοῦ δίκῃ: πλῆθος ὡς ἔμελλον ἐπὶ τοὺς βωμοὺς εἶναι, καὶ νομιζόμενά γε ποιήσειν. pro hac cõstructione Romani participio utuntur futuri, cum omni tẽpore substantiui uerbi, ut lecturus sum, μέλλω ἀναγινώσκειν, lecturus eram & fui, & fuerã, ἔμελλον ἀναγινώσκειν. lecturus ero uel fuero, μελλήσω ἀναγινώσκεσθαι. Illi, μέλει μοι ταῦτα καὶ τούτων. Nos, curo has res. Illi, μέχρις ἕως. Nos, usque dum. Attici, ὀλύρομαι τῷ πάθει σοῦ καὶ σέ. μέμφεταί σοι καὶ σέ. Similiter nostri, queror tibi & te. Iuuen. in 1. Nec quereris patri, nec terram

cuspi-

cuspide quassas. Vergil. in Bucol. *Dum queror & diuos quanquā nil testibus illis Profeci.* Xenophon παιδείας ς. Τοῖς δ' θεοῖς δεῖν ἀνέχομαι μέμψασθαι μὲν ἀνδρός. μέμφομαι σοι ὅτι ... με λέγοντα οὐκ ἐποίησον προσδοκᾶς. Δημοσθένης ὀλυνθιακῶν γ. καὶ οὐχὶ μέμφομαι τὸν ποιοῦντα τι τῶν δεόντων ὑπὲρ ὑμῶν. Attici, μεθ' ἡμέραν ponūt p se et νύκτωρ καὶ ὑμέραν. Ἀριστοφάν. ὅτε νύκτωρ παύετε ὅτε ἡμέραν. Nostri quoq; frequenter huiuscemodi utuntur constructionibus, *noctu & die, interdiu & nocte.* Vergil. in 1. *noctem non amplius unam Falle dolo.* Idem in eodē: *una cum gente tot annos Bella gero.* Habere pro esse. Demosthenes, ἔχω ἐνταῦθα ἡμέρας δήτινας. Idem κατὰ αἰσχίνου ὑπὲρ τῆς παραπρεσβείας. μηδενὶ ὑμῶν σὺ σεβῶς ἔχειν ἀποψηφίσασθαι αὐτῶ. Terent. in Phorm. *Bene tibi se habent principia.* Attici, μικρὸν ἢ μέγαν. Nos plus minus 've, et huius simile. Terentius in Andria: *Quo iure quaq; iniuria.* Illi, μνησθῆναι τοῦδε καὶ τόδε. Homerus Iliados τ. μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ πάλαι ὅτι νέον γε. Idē ἰλιάδος ω, μνῆσαι πατρὸς σεῖο θεοῖς ἐπιείκελ' ἀχιλλεῦ. Δημοσθένης φιλιππ. γ. καίπερ ὄντες οὐ δεινοὶ τοὺς ἀδικοῦντας μεμνῆσθαι. Similiter nostri. Vergil. in 4. Aeneid. *nec meminisse pigebit Elisae.* Idē in Bucol. *numeros memini, si uerba tenerem.* παραινῶ σοι ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, admoneo te illius & illum. Sallust. in Cat. *Sed quoniam tanti uiri uos tempus admonuit.* Vergil. in 10. *Lucagus ut pronus pendens in uerbera telo Admonuit bijugos.* Illi, τὴν παρθένον ἐξηπάτησεν μονονουχὶ ὑποσχόμενος μέταλλα χρυσοῦ. Simil'r Terēt. in Phor. *senē per epistolā Pellexit modo non montes auri pollicens.* Attici multa per ellipsin proferunt, uel pleonasmon, εἶτ' αὖ πάλιν αὖθις Pherec. ἐν χείροσι, νυῦ δ' ἄρτι μοι τὸ γῆρας ἐντίθησιν εὐῶ, nostri

stri quoq; nūc nuper, ἐνέσκηψαν κατὰ τ̃ νώτου πολλάς, id est plagas, quō Terent. in Eun. Plurima salute Parmenonē Summū suū impertit Gnato: deest enim amicū. Idē in eodē: Ego 'ne illā? quæ illū? quæ me? quæ non? ὄζει τρυγὸς, μύρου ἐκεῖνος, καὶ ὄζει τὰ μύρα. Pherecrates ἐν πεταλοῖς, ὥς τοι κακὸν ὄζει. Terent. in Adelph. olet unguenta de meo. Iuuenalis in primo: olebit laternam. οἶδα τινὰς ποιοῦντας ἢ ποιήσοντας τόδε, καὶ οἶδα τινὰς ποιεῖν ἢ πεποιηκέναι τόδε. Ξενοφῶν ἀπομνημονευμάτων α. οἶδας δέ τινας ἄλλα ποιεῖν ἢ οἶον τῷ δεῖν. Terent. in Adelp. uideo sapere, intelligere eos in loco, Vereri inter se, amare. ἄχθομαι τοῖς ἱκανοῖς, ἀχθήσῃ τούτοις ποτὲ καὶ οἰκνῶ τούτοις. Ξενοφῶν, τοῖς μὲν λακεδαιμονίοις οὕτως αὖ οἱ πολλοὶ ὤκνουν. Hinc Romani piget gtō et accusatiuo cōiūgūt, piget me hostiū. Eiusdē cōstructionis sunt, pudet, tedet, miseret. Inueniūtur tamē etiā accusatiuis solis cōiuncta. Terēt. in Adelp. Hei mihi, nō te hæc pudēt? Idē, ut nihil pudet. αἰσχύνομαι τὴν ἐκκλησίαν τὴν σὴν οὐδὲ ὑμᾶς λανθάνειν ἴδιον οὐδὲ ὀκνήσας οὐδὲ ἀπολογισάμενος. Attici dicunt, θαρρῶ αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς. similiter nostri. Stat. in Theb. Terrigenas confisus auos. Iuuenal. in 3. Fidimus eloquio, Ciceroni nemo ducentos Nunc dederit nummos, nisi fulserit annulus ingens. Vergil. etiam datiuo coniunxit in 11. dum Troia tentat Castra fugæ fidens, & cœlum territat armis. Idem in 9. Et fidere nocti. Attici dicunt, ὀλίγον πρότερον καὶ ὀλίγῳ πρότερον. Nos quoque ante paulum, & paulo ante, quomodo & post paulū, & paulo post. Plato μένωνι: ἐκεῖνο τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότερον μόριον ἀρετῆς ἔφαμεν εἶναι. Isocrates πανηγυρικῷ: ἐπὶ δὲ τὸν μέγιστον τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὀλίγῳ πρότερον πειράσομαι, καὶ περὶ τούτων διελθεῖν.

Cicero

Cicero in 2. Inuect. Et uoces paulo ante exaudire potuisti, similiter Attici ὀλίγῳ ὕστερον καὶ ὀλίγον ὕστερον quō & nos, Plato ἐν συνθήμῳ ὀλίγῳ ὕστερον εἰσέρχεσθον τούτῳ. Horat. Illam post paulo, sed pluris. Attici, ὀλίγας ἡμέρας pro ἐν ὀλίγαις ἡμέραις. Aristoph. γῆρας. οὐ δ' ἔχ' ἥγημ' ὃν δὲ ὀλίγας ἡμέρας. similiter nos. Ver. in 1. una cum gente tot annos Bella gero. Idem in eod. Tu faciem illius noctem nō amplius unam Falle dolo. Idem in 3. Aen. Tres adeò incertos cæca caligine soles Erramus pelago, totidem sine sidere noctes. ὀλίγου εἰς χιλίους αὐτὶ τοῦ παρ' ὀλίγον χιλίους, nos paulo minus mille. Thucyd. δ. ἱππέας δ' οἱ πάντες ἠκολούθουν μακεδόνων ξὺν χαλκιδεῦσιν ὀλίγου ἐς χιλίους. ὀλίγου δεῖ, καὶ ὀλίγου δεῖν αὐτὶ τοῦ σχεδὸν ὀλίγου ἐπιλαβόμενον ὃ ἐβουλόμην ἀπεῖν αὐτὶ τοῦ ὀλίγου δεῖ. Ter. in And. Sosia adesdū paucis te uolo. χερδαῖς ὑποσχόμενος. Iuueni. in 2. Fidib. promittere. et Ter. in Eun. Fidib. scire. Attici, ὀμοῦμαί σοι τοὺς θεοὺς καὶ τὰς ὄμνυτε. Vergil. in 6. Dij cuius iurare timēt & fallere numē Idē in eod. maria aspera iuro. Nec mirū cū etiā passiuū habet. Vnde Lucā. in 5. Et lætæ iurātur aues bubone sinistro. Hom. Iliad. 1. ἀλλ' ἐκ τοι ἐρέω καὶ ἐπὶ μέγαν ὅρκον ὀμοῦμαι. Idē Iliad. ξ. ἄγρει νῦν μοι ὄμοσσον ἀάατον στυγὸς ὕδωρ. Menand. γύναι κέρα τὶ πλάττε ὀμνύω σοι τὸν δία καὶ τὴν ἀθηνᾶν φιλτάτην ὀμωμοκὼς καὶ πρότερον ἤδη πολλάκις. Idē in Mysogyno: ὄμνυμί σοι τὸν ἥλιον εἰ μὴ ἔλθοις θύσειν σοι γραφὴν κακώσεως. Teren. in Phor. en unquā iniuriarū audisti mihi scriptā dicā? & Lucan. in 6. Effera dānarat nimiæ pietatis Ericto. Attici, ὅμοιος τῷδε καὶ τῷδε. Θουκυδίδ. ζ. τό γε γένος τὸ ὀρανῶν, ὅμοια τοῖς μάλιστα τῶν βαρβ. χρηνὲ ὂν ὑφ' αὑ βαρσύσον, φονικώτατόν ἐστι. Vergil. in Bucol. Vrbem quam dicunt Romam Melibœe putaui,

Similem ego, huic nostræ similem. Teren. in Eun. Quid tibi ego multa dicā? domini similis es. Attici, ὅμοιός ἐστι λόγος καὶ πρότερον. ἀντὶ τοῦ οἷος καὶ πρότερον. Πλάτων κρίτωνι, ἀλλ' ὦ θαυμάσιε, οὗτός τε ὁ λόγος ὃν διεληλύθαμεν ἔμοιγε δοκεῖ ὅμοιος εἶναι, καὶ ὁ πρότερος ἀντὶ τοῦ οἷος πρότερος. Verg. O socij: neq; enim ignari sumus ante malorū: id est illorū quæ pertulimus mala. Et nota quòd ex huiusmodi structura græca, frequēter Latini, ac, & atq;, in significatione similitudinis accipiunt, ut similis est hæc oratio atq; ante. Verg. in 2. Aen. Haud secus ac iussi faciunt. Ter. in And. Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam neget daturum: id est ab huiusmodi homine, qualis est filiā negat. Facio atq; feci ante, pro sicut antè feci. Attici, ὃν τρόπον καὶ ᾧ τρόπῳ καὶ ἐξ οὗ τρόπου, καὶ καθ' ὃν τρόπον. Nos quemadmodum, & quomodo. ὄνασθαι τοῦ δεῖ καὶ τόδε, καὶ ἀπὸ τοῦ δεῖ. Πλάτων χαρμίδῃ. ὑπὲρ δὲ σοῦ ἦν δ' ἐγὼ ὦ χαρμίδη πάνυ ἀγανακτῶ εἰ σὺ τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν, καὶ πρὸς τούτῳ τὴν ψυχὴν σωφρονέστατος μηδὲν ὀνήσει ἀπὸ ταύτης τῆς σωφροσύνης. Verg. in 7. fruiturq; deorū Colloquio. Iuuen. in 1. Exul ab octaua Marius bibit, & fruitur dijs Iratis, at tu uictrix prouincia ploras. Similiter potior illius rei, & illa re, & illā rem. Cic. in 2. Inuect. Rerū potiri uolunt. Ter. in Adel. Ille alter sine labore patria potitur cōmoda. Idem in eod. Miseriam omnē capio, hic potitur gaudia. Sallust. in Iug. Priusquā legatos cōueniret Adherbalis potiretur. Verg. in 1. Egreßi optata potiuntur Troës harena. Illr., ὁ συμφοραὶ καὶ ὅσαι ἡμέραι ἐπορίσθης Αὐλιακῶ, ἐνταῦθα θύεται τῷ. Hinc Romani quo tidie uel cottidie, pro quot dies, & quot annis, pro quotquot erūt anni. Attici, μακρῷ χρόνῳ, ἱκανὸν χρόνον. nos lōgo tēpore, ὀσφραίνω τι καὶ ὀσφραίνομαι τῆς ψύχης. Nos quoq;, olfacio

cio illam rem. Teren. in Adel. sinere illũ, ac non sex totis mensib. Prius olfecissem quàm ille quidquã cœperit. O-doror quoq; accusatiuo coniungitur. Lucã in 7. tabemq; cruentæ Cædis odorati Pholeen liquere leones. Attici, λέγοιμι ἄν, de futuro dicunt: λέξαιμ' ἄν, etiã de præterito. Antiquiores tamen ἀφ̓ξοίμην de futuro, de præte-rito dicunt ἀφ̓ξαίμην. In huiuscemodi sensu Romani so-lẽt nõ solũ præteritis imperfectis, sed etiã præteritis per-fectis uti pro præsentib. uel futuris, tam subiunctiuis quã indicatiuis. Verg. in 1. A. Certè hinc Romanos olim uol-uentibus annis, Hinc fore ductores reuocato à sanguine Teucri, Qui mare, qui terras omni ditione tenerent, Pol-licitus: tenerent, αὐτὶ τοῦ καθέξοιεν. Idẽ in eod. Cum uenit auleis, jam se regina superbis, Aurea composuit sponda. Cic. inuect. 1. Non enim illud peto quod soleo cũ uehemẽ-tius contendi impetrare, reus ut absoluatur. & Ter. in Eun. Quæ uera audiui, taceo & contineo optimè: audi-ui pro audiam uel audiuerim. Idem in And. sed si quid tibi narrare occepi, continuò dari Tibi uerba censes: oc-cepi pro occipiam uel occeperim. Attici, ὅτι πλεῖστα εὐφρᾶναι. Similiter nostri. Ter. in Eun. Munus nostrum ornato uerbis quoad poteris, Et illum æmulum quoad po-teris ab ea pellito: quoad poteris, pro ut poteris, quan-tum poteris, τί μοι γένοιτο. Huic simile est illud Ter. in And. Quid me fiat, pro in me fiat. Attici, ὅτι μάλιστα, no-stri cum maximè pro ἐπὶ μάλιστα frequenter ponunt. Plato in eodem: σχεδὸν ἐστὶ πάντων μάλιστα. Similiter Verg. in 1. Aen. Quã Iuno fertur terris magis omnib. unã Posthabita coluisse Samo. Attici, τοίνυν accipiũt παρα-πληρωματικῶς, nostri quoq; frequenter, ergo, repletiui

 loco

loco accipiunt. Tere. in And. Mihi ne? tibi ergo. οὐδὲ λέγε τοῦτο, λέγε τοῦτο οὐδὲ, pro eodem ponunt Attici, ex superuacuo duplicantes abnegationē. Terent. in Phorm. Non sic futurum est. Lucan. in 1. Aut hic errat, ait, nulla sine lege per æuum Mundus. Teren. in Eunuch. Nihil minus, pro minime. Terent. in Andr.

Quid uos? quo pacto hic? satin' recte? nos ne?

Vt quimus aiunt, quando ut uolumus non licet. Idem in Eun. nūc ego eam mi Phædria, Multæ sunt causæ, quam obrem cupio abducere. Frequentißime tamen sunt huiuscemodi figuræ, quibus aduerbia nominibus, uel participijs, uel pronominibus redduntur, & maxime localia. Vergil. Arma uirumq; cano, genus unde latinum: pro ex quo. Attici, ὡς διηθείησαν καὶ τοῦτο εἶπον ὡς διηθεῖεν, ut rogauerint. talis iunctura frequens est apud nos, quotiens ut pro causali coniunctione positū, præterito subiunctiui copulatur, uel etiam præsenti, uel futuro, quando loco ὅτι, id est quod ponitur. Cicero in 7. Verr. Primum ut iudicijs, qui decem laudatores dare nō potest, honestius ei nullum daret, quàm illum quasi legitimum numerum consuetudinis non expleret. Attici, οὐμὴν οὐχ ἥκιστα. Romani non minus non parum, nihilo minus. Illi, τὴν ἡγεμονίαν οὐκ ἀπρακτοτάτῳ ἀνδρὶ παρέδωκαν. Cic. in Verr. 1. Ad hominem non inertißimum. Attici, οὐχ ἧττον pro similiter, et pro magis. Nostri quoq; nō minus, non secus. Verg. in 3. Non secus ac iußi faciunt. Idem in eodē: Non segnior, pro similis. ἐν ἀρχῇ in principio οὐδεὶς σωκράτους ἧττον ἀμαθὴς ἐγένετο. Teren. in Eunu. Hoc nemo fuit minus ineptus: pro magis prudens. Illi οὐδαμῶς, nos nunquam Teren. in Eunucho: Nemo

quis-

quisquam: abundat quisquam. οὐδέποτε tam in præterito quàm in futuro, quō & nos, nunquam. Aristoph. μὴ οὐχὶ γίνεται. Nostri quoq; frequenter duplici abnegatione utũtur pro simplici, ut nihilo minus pro non: & recuso ne faciã, pro recuso facere. Attici, ἀπαγορεύω μὴ λέγω καὶ ἀπαγορεύω λέγειν. In sequen. uerò οὐκ οἶδ' εἴ με ζεὺς οὐ παρ' ... Hæc autē figura solet fieri, uel abundante abnegatione, uel deficiente à communi subaudienda. Vergil. in 3. Aen. non me tibi Troia Externum tulit, aut cruor hic de stipite manat: pro, neq; cruor. Idē in 9. Non hic Atridæ nefandi uictor Vlysses. ne dixit, sed tamen pro nec ponens, uel & aut: necnon etiam &. Lucanus in 4.

Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
Saxa quatit pulsu rigidos uexantia frenos,
Ora terens spargitq; iubas, & subrigit aures,
Incertoq; pedum pugnat non stare tumultu.

Hic enim econtrariò, q;, atq;, et, pro nec posuit, et ad omnia, nō, in principio positũ à communi accipitur. οὔτ' ἐκεῖνος ἐποίησεν, οὔτε τι. Idem in eodē: fluuios nō ille cruoris Membrorumq; uidet lapsus. μετὰ τὴν δυστυχίαν οἱ οἰκεῖοι οὐδέν μοι ὑπολειπον πένητι ἔδωκαν. Sall. in Cat. Postquã uictoriã sunt adepti, nihil reliqui fecere uictis. Illi, ὀφείλει μοι τόκον ὁ δεῖνα, καὶ ὀφείλει τόδε ποιῆσαι. et nos, debet mihi ille usuram, et debet illam rē facere. Nã infinitis uerborum tã illi quã nos frequēter utimur loco nominũ. & illi quidem pro omni casu, nos autem pro nominatiuo uel accusatiuo, ut Persius: Sed Pulchrũ est digito monstrari, & dicier hic est. Idem, Euge tuum et belle. Lucan. in 4. Victurosq; dei celant ut uiuere durent, Felix esse

 mori,

mori. loco enim genitiui, uel datiui, uel ablatiui, et accusatiui cum præpositione gerundijs, uel supinis utimur, de quibus, de uerbo tractantes sufficiẽter docuimus. Attici, παραβάλλομαι τούτῳ καὶ πρὸς τοῦτον. Demosthenes pro Ctesiphonte, πρὸς ἐκείνους ἐξετάζειν καὶ παραβάλλειν εἶναι. Romani quoq; Comparo tibi illum, & tecum, Cic. pro Deiotar. Et si inique Castorem cum domino cõfero. πανταχοῦ, tam in loco, quàm per omnes partes significat. Demosthenes Philippicarũ 3. τοὺς ταῦτα διδάξοντας ἐκπέμπω μὴ πρέσβεις πανταχοῦ, ad locũ. et Philippic. 4 αἱ τυραννίδων ἢ δυναστειῶν ἐπιθυμοῦντες κεκρατήκασι πανταχοῦ, quod est in in loco. Nos omnifariam quidem pro per omnes ponimus, ubiq; autẽ in loco, & undiq; de loco, et quoque ad locũ. ἡ ἡλικία τοῖς πᾶσι τρίβεται. Similiter nos. Ver. in 4. Omne æuum ferro teritur. Illi, ἐπέχω σε μαινόμενον καὶ μαίνεσθαι, καὶ ἐπέχω σε ἵνα μὴ μαίνῃ. Et nostri cõpesco illum insanientem, et insanire, et ne insaniat. παρὰ, apud illos, et gtõ, et datiuo, & actõ adiungitur: & apud nos, præter, actõ coniungitur et abltõ, tũ cũ pro sine accipitur, ut Sallust. in Catil. Præter rerũ capitalium condemnatis: pro sine condemnatis, & tenus tam ablatiuo quã genitiuo, ut pube tenus. Verg. in 4. Pube tenus postrema immani corpore histrix. Idem in 3. Geor. Et crurum tenus à mento palearia pendent. secundum græcos dixit. Attici, παρεσκευάζοντο ὡς ποιήσοντες τόδε, εἶχε ποιῆσαι τόδε. Similiter nostri. Sallu. in Catil. Neq; tamen Antonius procul aberat, utpote qui magno exercitu locis æquioribus expeditos in fuga sequeretur. hinc uidetur etiam illud, dignus patrijs qui lætior esset Imperijs, & cui pater haud Mezentius esset: Vergilius in 7. Attici, παραχωρῶ

χωρῶ σοὶ τῦδε καὶ τόδε. Latinorum quoq; autores, Concredo tibi illius rei et illam rem. Lucan. in 1. tibi numine ab omni Cedetur, iurisq; tui natura relinquet, Quis deus esse uelis. Attici, φέρουσι. Xenophon.
Liuius in 26. ab Vrbe condita: Qui Pompeium morbum excusasse ferunt, ne cum interesset deditioni animos Numantinorum irritaret. Attici, παρ' ἐμοὶ pro ἐπ' ἐμοὶ, ὀν ἐμοὶ, quomodo & nos apud te. Aristophanes, παρ' ἐμοὶ, ὅπως ὁ πλοῦτος παρὰ σοί. Illi, φέρεται ἀλέξανδρος περί. Virgil. in primo: Quam Iuno fertur terris magis omnibus unam Posthabita coluisse Samo. περὶ apud illos, & praeponitur & postponitur, & diuersas habet significationes, quō & apud nos, de & prae, & pro, & pleraeq; praepositiones. Herodot. Histor. primo: περὶ τῶν νόσων. & alibi, ἀνθρωπηΐων πρηγμάτων πέρι. Vergil. in quarto: Te propter Libycae gentes Nomadumq; tyranni Odere. & qua de re, pro de qua re. Terentius in Andria: I prae, sequar: pro prae. Attici, καταφρονῶ σοῦ, καταφρονῶ σου. Nostri despicio, contemno, sperno illum, ad accusatiuum solum. Illi, πιστεύω σοὶ καὶ ὑπὸ σοῦ πιστεύομαι, nos quoque credo tibi; & credor à te. Attici, πειρῶμαι τῶν παθῶν καὶ πειρῶ τοῦδε. Aristophanes, ὅταν ῃ αὐτὰς τῆς ποίνης πειρῶν τύχη. Latini ad accusatiuum solum. Vergilius in 2. Aut terebrare cauas uteri, & tentare latebras. Expertus tamen & illam rem & illius rei. Vergilius in undecimo: Sexcentos illi dederat Populonia mater Expertos belli iuuenes, ast Ilua trecentos.
Sed magis nomen est. Attici, ἀπέχει σταδίον τῆς πόλεως, καὶ σταδίῳ. Lycurgus,
Hinc nostri, uiginti passus, & uiginti passib. aberat. Attici

πεποίηκας ἀεὶ καλῶς ἡ δέδωκα σοὶ ἀεί. Terent. similiter in Andria: Siue hæc te solum semper fecit maximi. Illi ἔγνω δῆ ποτε ἠδικημένος, καὶ ἑαυτὸν ἀδικεῖσθαι. huic simile Vergil. in 2. sensit medios illapsus in hostes: pro elapsum se esse. Illi, δειλὸς ὢν ἐγὶς πραντέοις ἐστὶ καὶ πράττειν. Similiter nos, trepidus est ad faciendum, & trepidus est facere. Vergil. in Bucol. Cur non Mopse, boni quoniam conuenimus ambo, Tu calamos inflare leues, ego dicere uersus: pro, boni ad calamos inflandos, & ad dicendos uersus. Attici, ἀμπίχεται τριβώνιον ἐκεῖνος, κυκλόω ἀλφίτοις τὴν καρδίοπον, & nostri circundare illum casibus, & circundare illi casus. quomodo tot uoluere casus, & tot uolui casibus. Vergil. in 1. Quidue dolens regina deûm tot uoluere casus. Idem in eod. Argentũ parius ue lapis circundatur auro. Similiter induo te ueste, & induo tibi uestem. Vergil. in 11. Harum unam iuueni supremũ mœstus honorẽ Induit. Idem in 10. An sese mucrone ob tantũ dedecus amẽs Induat? ποῖ ἢ πῶς apud græcos infinitum, grauatur, interrogatiuum circũflectitur, similiter apud nos qua & quò. Attici, πιστεύσον μοι τοῦτο ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, sed hoc synemptosis esse uidetur. ad uerbum enim sequens accusatiuos usus est. datiuo autẽ & accusatiuo simul frequenter iungitur credo uerbum. Terent. in Adel. Quid credas, aut cui credas. Idem in Andria: Credon, tibi hoc nunc? Attici, πλέον τριῶν ἡμερῶν καὶ τρία ἔτη τοῦτο ἐγένετο. Nos quoque plus tres dies, & plus diebus. Plato in Timæo, ἤδη δὲ πλέον ὢν ὀρεξίων. Similiter quoque πλέον ἡμερῶν τριάκοντα καὶ πλέον ἢ τριάκοντα ἡμέρας. nostri quoq; hac cõstructio ne ad omnes casus utũtur. Terent. in Eun. Nõ plus triduũ.

Verg.

Vergil. in 1. noctem non amplius unam Falle dolo. Lucanus in 7. plus est quàm uita salusq; Quod perijt. Cicero in frumentar. Pluris dimidio. ὡς εἰ μὴ, hoc Attici construunt omni cum casu absq; uocatiuo, quomodo & nostri nisi & duntaxat, ut nisi ille dicat, nisi illius iussu, nisi ille cõgruè, nisi illum doceã, nisi illo præsente. περὶ græci frequenter in locum: περὶ in loco. Homerus tantum.

Romani, quo ad locum, ubi in loco. Attici, πολὺ μᾶλλον καὶ πολλῷ. Nostri ad ablatiuum multo magis & multo maximè. Sallust. in Catil. Ea tempestate mihi imperium Po. Ro. multo maximè miserabile uisum ẽ. Attici, ζῶ ζωὴν ἀθλίαν, similiter δουλεύω δουλείαν, & nostri seruitutem seruiunt. Terentius: Cantilenam eandem canis. Illi, πολλὸν χρόνον καὶ διὰ πολλοῦ. Romani multum tempus, & multo tempore. Verg. in sexto: Nec plura his, ille admirans uenerabile donum Fatalis uirgæ longo post tempore uisum. Terent. in Eun. Illum liquet mihi deierare, his mensibus Sex uel septem prorsum non uidisse proximis. Vergilius in 1. Iouisq; Et soror & coniunx una cum gente tot annos Bella gero. μάχομαί σοι, nos quoque, pugnat mihi & ad me. Similiter certat, & huiuscemodi alia, & mecum. Vergil. una cum gente tot annos Bella gero. Illi, φροντίζων τῆς πόλεως, καὶ ἐπὶ τῇ πόλει. nostri quoque faciens curam urbis, & super urbe. Attici, ἐπεισβαίνω εἰς τὴν θάλασσαν. & nostri adeo urbẽ & in urbẽ, Ver. in 2. Mygdonides illis qui ad Troiam forte diebus Venerat. Idem in Bucol. Quo te Mœri pedes, an quo uia ducit in urbem? δέομαι χρημάτων, nos eget uerbum tam genitiuo quàm abltõ coniungimus, egeo illius rei, & illa re. Illi περὶ ad locum, & nos quo. Illi ἀθῆναζε, καὶ ἐν

 ἀθή-

ἀθῆναις, pro his nos genitiuis si primae sint uel secundae nomina urbiū: sin tertiae, ablatiuis utimur, & in semper pluralib. ut Romae, Tyri, Carthagine, Athenis. Attici πότερον, & singulari & plurali numero adiūgūt, nos uero, utrū utriq; numero adiungimus, utrū bonae sunt hae res an illae. Attici, γυμνὸς τῇ κεφαλῇ ἐπεισέβαινεν. Vergil. in 1. Nuda genu nodoq; sinus collecta fluentes. ἐπαγγέλω τοῖσεις ἐμπαίζω σέ ἤ σοὶ, καταγελῶ σου ἢ σέ, ἐμπαίζω αὐτόν. Terent. in Eun. Forte habui scortū, cœpit ad id alludere, & me irridere. Vergil. tamen in 2. certantq; illudere capto. Similiter arrideo tibi pro irrideo. Terēt. in Eunu. Sed his ultro arrideo. Attici, προεώρων τοῦτο ἐκεῖ ἐσοῖτο. Vergil. in 1. & alto Prospiciens. Idem in 6. Prospexit Italiam summa sublimis ab unda. Terent. in Heau. Quicquid ego huius feci, tibi prospexi & stultitiae tuae. Attici, πλείονες δὴ πάντες τοῦτο λέγουσιν ἄνθρωποι. Terent. in Andria: Quod plerīq; omnes faciūt adolescentuli. ὑπορέχω σοῦ καὶ ὑπορέχω ἢ κεφαλὴ τὴν χεῖρα. Nos quoq;, praesto tibi & te. Vergil. in 12. Ibo animis contra uel magnū praestet Achillem. Terent. in Eun. Dij immortales homini homo quid praestat, stulto intelligens Quid interest? illi dicunt, κηδεσταὶ σοῦ καὶ σοὶ, cognati uel affines, uel fratres, uel amici, uel inimici horū & his, sic & similia omnia. Illi, ἔγωγε λέγω γένοιτό μοι τοῦ καλοῦ τοῦτό τι. Frequenter & nostri huiuscemodi utuntur figura, ut genetiuos ponāt pro nominatiuis. Cicero in 1. Verr. Ita mihi deos uelim propitios, ut cūm illius mihi temporis uenit in mentem, quo die citato reo mihi dicendum sit nō solum cōmoueor animo, sed etiā toto corpore perhorresco. Idem in 3. Cū mihi Tyndaritani illius

uenit

uenit in mentē, cum Segestā, cum iura simul ciuitatū. atque officia considero. Attici, προσήκει μοὶ πολὺ πρᾶγμον τῶν τοῦτο. Terent. in Eun. Et adeo ad te attinere hāc omnē rem. nostri frequentius, attinet ad illum & illi. Attici, ἀγαπῶν τὴν παρθένον καὶ ἀγαπῶν τὴν παρθένον. Romani quoq; fugitans, amans, patiens, et multa similia, tā gtō q̄ accusatiuo adiungunt: sed accusatiuo iuncta, participia: genitiuo, nomina sunt. Plato in Lyside:

dixit, id est, clementer, pro nō nimium. hinc Sallust. in Iugurth. Sed his rumor clemens erat, pro nō nimis. Attici, εἰσέρχεται τὴν πόλιν οὗτος. Euripides, μόνον δ' ἐμοὶ τέκνωσιν εἰς ἀγαλμοὺς. Terēt. in Andr. Adeon' ad eū? Verg. in 10. Regem adit, & regi memorat nomenq; genusq;. Idē in Georgic. 3. Adit oppida pastor. εἰσῆλθε τὴν οἰκίαν ὁ κλέπτης. Chrestomenes:

Terentius in Phorm. Adi magistratus. Attici, ἱκετεύω, λίσσομαί σε πρὸς θεῶν. Vergilius in 5. superos que precati Trinacrij Teucri que uiri. Terentius in Andria: Huic supplicabo, amorem huic narrabo meum. προσκαλῶ σε καὶ προσεῖπε τοῦτον. Vergilius in 6. extremum fato quod te alloquor hoc est. Idem in secundo: Affaturq; deos, & sanctum sidus adorat. Attici, τῷ βασιλεῖ δεόμενοι προσελήχθησαν. Romani quoq;, oblati sunt uobis & ad uos. Attici, προσλαμβάνω σε καὶ προσλαμβάνω σοῦ. Nam πρὸς præpositio tam accusatiuo quam genitiuo coniungitur, sed in diuersa significatione, quod nos in multis facimus præpositionibus, ut in, sub, super, subter, de quibus sufficienter Donatus docet. Præter autem, quando loco sine accipitur, ablatiuo con-

coniungitur, ut Salust. in Catil. Præter rerum capitalium cōdemnatis, nam aliàs accusatiuum sequitur. Tenus quoque quod apud græcos aduerbium est, sicut & sine, & multa alia, quæ à nostris inter præpositiones ponuntur, tam ablatiuo quā gtō sociantur secundū græcos. Verg. in 3. Pube tenus: postrema immani corpore Pristis. Idem in Georg. 3. Et crurum tenus à mento palearia pendent. Idē in 10. cui laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert. hoc autem (ut ostendimus) secundum græcos. nā apud Latinos nulla præpositio, nec aduerbium præpositiuū casualium nisi accusatiuo uel ablatiuo coniungitur. Attici, εἴθε μοι τούτου τοῦ ἀγαθοῦ γένοιτο νῦν. Cic. in Verrin. 2. Cum illius temporis mihi uenit in mentē. Illi, ἐπὶ τούτοις γελᾶν καὶ ἐπιγελᾶν σέ σοὶ, σε, Terent. in Eun. Hisce ego nō paro me, ut rideant, sed his ultro arrideo. Idem in Adel. Rideo hunc. Idem in eadem: Nulli lædere os, arridere omnibus. Idem in Eun. Cœpit ad id alludere, & me irridere. Attici, προκρίνω σὲ ἄριστον εἶναι πάντων τῶν ἐμῶν ἑταίρων. Nostri quoque huiuscemodi locutionibus utuntur, ut præpono hunc optimū esse amicorū. Illi, λαορσοῦσι τὸν ποταμὸν, οἰκοῦσι τὴν μεσοποταμίαν. Nostri quoque accolūt fluuium & fluuio. ἀποβλέπω καὶ ἐπιβλέπω τὸν βωμὸν, sic nostri. Cicero pro Milone: Et aspexit me illis quidem oculis. Vergil. in 1. Aspice bissenos lætantes agmine cygnos. Attici, ἐναντίον θεοῦ, καὶ ἐνώπιόν σου. Ter. in Phorm. Nanque inscitia est aduersum stimulū calces. παρεκαθέζον τῷ θείῳ. Iuuen. in 4. spectent iuuenes quos clamor & audax Sponsio, quos cultæ decet assedisse puellæ. Illi, πρῶτον μὲν οὖν, δεύτερον δέ. εἶτα μὲν, ἔπειτα δέ, Nostri uerò, primo uel primū quidem, deinde uerò, uel

post

post uerò, uel nũc uerò, uel secunda, aut secundum uerò, Attici, συστρέφω τὴν διάνοιαν καὶ ἀνακαλῶ τὸ νῦν. Terẽt. in And. Nunc quam rem uitio dent quæso animũ aduortite. Idem in Eun. Aduerti hercle animum. Vergil. in 6. Cæruleam aduertit puppim, ripæq; propinquat. Attici, ἐπερειδόμενος τῇ βακτηρίᾳ, ἐπιβαίνει ὁ ἀσθενῶν. Vergilius in 11. Impressoq; genu nitens terræ applicat ipsum. Attici, ἐν μέρει, πρὸς μέρος, καὶ ἐκ μέρους. Nostri quoq; ad partẽ, et in parte, et ex parte. Illi, τοῦτο μόνον διδόσθαι οἱ ἐνόμισεν ἔργον. Terent. in Andria: Id sibi negoti credidit solum dari. Huic simile est illud Vergil. in 2. Aeneid. Dixerat & genua amplexus, genibusq; uolutans Hærebat. Demosth. καθ' ἡμᾶς ἐγένετο, καὶ κατὰ γνώμην, κατὰ τὸ σὸν θέλημα. Hoc est quod dicimus, secundũ uolũtatem uestram, & secundum uos. Lucan. in 7. secundum Aemathiam lis tãta datur. Attici, βουλεύομαι προβλέπω σοὶ καὶ σοί, καὶ προνοῶ. quõ et apud nos, consulo et prouideo, prospicio, tam datiuo quàm accusatiuo cõiunguntur, sed diõ prouidentiã significant. Illi, πάτροθεν καὶ μήτροθεν βάρβαρός ἐστι: καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ μητρὸς βάρβαρος, nos à patre et à matre Atheniẽsis est. Attici, πρὸς σοῦ λαμβάνω τόδε ἀντὶ τοῦ παρὰ σοῦ. Romani quoq; apud arbitrũ, et ad Troiam tamẽ, pro apud Troiam. Verg. in 1. Prima quod ad Troiam pro charis gesserat Argis. Attici, ὑπονοῶ τὰ ἱερὰ λελειμμένα, ἥγειν εἶναι. Frequentissimè nostri quoq; participia pro infinitis, ut audio interfectũ, mortuũ, cæsum, & similia, in quibus omnibus subauditur esse. Iuuenal. perituros audio multos. ὥστε λέγειν πιοπτέαν γεωργεῖ. Sallust. in Catil. & populus lætari, & merito dicere fieri. Attici, στρατευθὲν κοτίνῳ στέφανω

καὶ

καὶ στεφανωσάμενος καλάμῳ λευκῷ, et Romani coronantur illam rem, & illa re. Quomodo etiã induitur. Horatius: Coronari Olympia. Vergilius in 7. induit albos Cum uittis crines. Idem in 10. An sese mucrone ob tantum dedecus amens Induat. Præpositio apud illos frequēter abundat, & deficit. Demosthenes: * & nostri conuenit mecum, tecum. Aristophanes autem ἄπειμ' ἐν ἐκεῖθεν ἐκτραχηλισθῇ πεσών. deest enim κατά. Homerus, ἀμφοτέρων, ἀντὶ κατὰ ἀμφοτέρων. Nostri quoq; utraq; figura utuntur. Vergil. in 9. Tum demum præceps saltu sese omnibus armis In fluuium dedit. deest Cum. Attici, μέμνημαι συγγνώμης, id est memini, da ueniam. Demosthenes: * Sallustius in Iugurth. hominis ueteris prosapiæ, multarum imaginum, nullius stipendij. Frequentius tamen in huiuscemodi sensu Romani ablatiuo utuntur. Terent. in And. Ibi unam aspicio adulescentulam Forma, bona fortasse, ac uultu Sosia, Adeò modesto, adeò uenusto, ut nihil suprà. Cicero in Phil. contra Antonium: Tu nec soluendo eras, id est soluere debita non poteras. Illi, συμφωνῶ ἐμαυτῷ συνδαιμονοῦντι, καὶ συνδαιμονῶν. nostri quoque inueniuntur hac forma sæpe usi, conscius sum mihi beneficienti, & beneficiens, quomodo dicimus nomē est mihi Iulius & Iuli & Iulo Iulum. Vergil. in 2. Inseruit medios illapsus in hostes. Illi, κλέπτας τῶν θεῶν τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς θεούς. & nostri depilatus deos decumas, & deorum decumas. Attici αἰσχύνομαι ὁ δεῖνα ἐν ἀλλοτρίᾳ τραπέζῃ. Nostri accusatiuo sentio illã rē, ἀγνοῶ τὴν ἁμαρτίαν, similiter latini ignoscit culpam * & magis fœminimum ipse factus est, quō apud nos, hic & hæc stirps & finis

finis & silex, & multa similia. Herod. in 3. ... id est obijt uel mortuus est à suis. Attici, ταυτὸ τοῦτο, τοῦτ' ἐστιν ἐκεῖνο. Nostri quoq; idem huic illud est, & idē quod hoc illud est. Iuuen. in 2. implet & ad mœchos dat eisdem ferre cinædis. θανατῶ ἐγώ, καὶ σέ, ἀπολλύω ἐγὼ καὶ σέ, quomodo & latini sæpe eadē uerba diuersis proferūt significationib. ut ruo absolutū & actiuū. Vergil. in 7. ruit omnis in urbe Pastorū ex acie numerus. hic enim est absolutū. In primo autē actiuè protulit: Incubuere mari, totumq; à sedibus imis Vna Eurusq; Notusq; ruunt. similiter moror tam absoluta quàm actiua significatione ponitur. Verg. in 1. Hunc Phœnissa tenet Dido, blandisq; moratur Vocibus. Iuuen in 3. morantur Pauci ridiculum & fugientem ex urbe pudorem. hoc in actiua significatione. Vergil. in 4. Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater Destruat? Illi, υἱὸς μὲν ἐστι, καὶ ἐστι μοι υἱὸς καλός. Similiter nos dicimus argumētum huius rei, & huic rei est illud: quō dicimus pater huius est, & huic ille. Verg. in 9. Huic monstro Vulcanus erat pater. Attici, ἐν τούτῳ δ̕, quomodo & nostri interea dū. Vergil. in 3. Georgil. Sed fugit interea fugit irreparabile tempus, Singula dum capti circūuectamur amore. Idem in eodem: Interea superat gregibus dum læta iuuentus. Notandum ergo quòd quomodo apud græcos ἕως coniunctum cum ὧ significat μέχρις ἄν, sic & apud nos interea. est etiam ubi pro tamen inuenitur positū. Verg. in 1. Georgic. Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ. Interea posuit pro tamen. τὸν βίον ἐκτελέσαι uitā finire, id est mortem obire. Attici, ἄλλην τὴν νύκτα φροντίζω. Vergilius in primo: noctem non amplius unam Falle dolo.

Idem

Idem in 3. Noctē illam tecti syluis immania monstra Perferimus. Attici, ἡ χεῖ ὁ ὗος τῆς πέτρας. huic simile est Vergil. Ictū iam fœdus: pro fœderis hostia. Illi, νυκτὸς ἦλθε, καὶ νύκτωρ τῇ ὑστεραίᾳ καὶ προτεραίᾳ. Nos pridie aduerbialiter dicimus, & postridie, & priori die tamē & posteriore, & postero, & nocte & superiore. Cicero in 1. Inuect. Quid proxima, quid superiore nocte egeris. Illi, τοῦτος, ὁ ναὸς, ὅσος ὁ πειραιεὺς, huic simile Iuuē. in 3. Hunc qualē nequeo monstrare & sentio tantū: pro talem qualem. Et sciendum quòd frequenter huiuscemodi pronomina demonstratiua uel redditiua, & infinita nomina, loco infinitorū qualitatis & quantitatis inueniuntur apud autores. Demosthenes. * Vergil in 2. Dis aliter uisum. Illi, νὴ τὴν Δήμητρα ἡμῖν ἐστὶν, ἐν ταῖς χερσὶ τὰ μά. Salust. in Catil. Proh deûm atq; hominū fidē uictoria nobis in manu est. Illi, βιάζεταί με, καὶ βιάζει με, ποιοῦμαι τόδε τὶ καὶ ποιῶ. Nos multis uerbis tā actiuæ quàm passiuæ uocis, similiter in una eademq; significatione utimur, mereo et mereor, populo & populor, nutrio & nutrior, bello & bellor. Vergil. in 2. Georg. Hoc pinguem & placitam paci nutritor oliuam: pro, nutrito. Idem in 11. pictis bellantur Amazones armis. Illi, οἱ μὲν ἕλληνες, οἱ δὲ βάρβαροι, οἱ μὲν ἀγαθοὶ, οἱ δὲ κακοὶ τούτων. Pro quo nostri dicunt, quidam boni, quidam mali, alij boni, alij mali, & hi boni & hi mali Attici, τὸ ἡμῖν καὶ σοὶ ὦ ἑταῖρε. Teren. in Adel. Sed quid ista Aeschine nostra aut quid nobis cum illis? Iuuenal. in 3. Quo mihi te solitū falsas signare tabellas. Plato *

Nostri in utraq; significatione accusatiuo utuntur. Verg. in 4. Vlta uirum pœnas inimico à fratre recepi. Idē in 2.

nun-

nunquam omnes hodie moriemur multi. Vindico quoq; in utraq; significatione inuenitur tā pro læso quàm contra lædentē accipiendū. unde uindicta nō solū pœna, sed etiā liberatio accipitur. Persius: Vindicta postquā meus à prætore recessi. Vnde & assertio tā à seruitute in libertatē q̃ à libertate in seruitiū trahi significat, quod apud Liuiū in multis legimus locis. Attici, ἀκούετε τίς ἡμῶν, λέβετε τίς οὗτο. Simile Ter. in Adel. Aperite aliquis actutum hostium. Attici, τὶ ex superuacuo adijciunt. Plato, *

Terent. in And. Subtristis uisus est esse aliquid. ἔτι χάριν καὶ τοῦ ἦλθε δεῦρο; pro cuius causa. Cic. Philip. 2. Illud Cassianum cui bono, id est cuius gratia aut ad cuius bonum. Attici, * Frequentissimè hac figura utuntur nostri. Sallust. in Iug. Homines ueteris prosapiæ multarū imaginū ac nullius stipendij. τοῦ ποιεῖν, τοῦ φαγεῖν, τοῦ λαβεῖν, τοῦ λέγειν. Δημοσθ. τὸ γὰρ πράττειν τὸ λέγειν καὶ χειροτονεῖν ὕστερον ὂν τῇ τάξει πρότερον τῇ δυνάμει καὶ κρεῖττόν ἐστι. pro hac cōstructione, id est pro articulo genitiui quod cōiungāt Græci cum uerbo infinito, nos gerundijs in di terminātibus utimur, addentes tamen causa uel gratia, ut discendi causa lego Vergiliū, accusandi causa & defendendi in forum procedo. δεῖται χρημάτων ὁ δᾶνα καὶ δίομαι φορεῖς. Isocrates:

* Nostri, egeo illius rei, & illam rem, & illa re, & supplico tibi, et quæso te. Terēt. in And. Huic supplicabo, amorē huic narrabo meum. Cic. pro Rosc. Nam per deos immortales quid est in hac causa quod defensionis indigeat? Demost. Philip. 4. ὥσπερ τοὺς πλεῖστους τῶν αὐτῶν φίλων στρατευομένους. et nostri frequēter hac figura utūtur quēadmodum dicis, sic facio, pro ut dicis, sic facio διὰ τὰς ἁ-

μετρίας, ad accusatiuum, διὰ σὲ ὅλας ὑμῶν βέλτιστ' ὀφθῆναι. Cic. pro Ligar. Atque in hoc quod cum mendacio, si uis gloriari, per me licet. τοσοῦτον ἴσαν. τοσοῦτον δικαίως, ἰδὰ ... ὅτι καὶ λέγειν ἅπαντας, quod plerique dicunt, τοσοῦτο δικαίως τοῦτο τ' αὐτὸς, ἴσω. Et Romani tantũ quantum, et tãto quãto, differt, distat, interest, præstat. Attici, τοσοῦτον ἄπειμι τοῦ κακουργῶν, καὶ τοσοῦτῳ ἄπεστι τοῦ δίκαιος εἶναι. Similiter Latini tãtũ et tãto defuit inuitis ciuibus aliqd facere. Cic. pro M. Marcel. Tantũ abes à pfectione maximorum operum, ut fundamenta quæ cogitas nondum ieceris. Illi, ἔτος μὲν γεγονυθὰς εἴπη εἴκοσι τάδε ἐποίει. Terent. in Eunu. Ille alter ad nos uenit annos natus sedecim. Illi, ἐπαινῶ σὲ ποτὲ μὲν διὰ τὸ φιλότιμον ἄνευ. ποτὲ δὲ καὶ διὰ τὸ γενναιότατον φαίνεσθαι, pro quo nos cũ, tum. Cicero pro Deiotaro: Cum in omnibus causis grauioribus C. Cæsar initio dicendi commoueri soleam uehementius, quàm uidetur uel usus uel ætas mea postulare: tum in hac causa ita multa me perturbant. ἄρα apud illos supponitur, τοίνυν præponitur: apud nos autem & igitur & ergo tam præponuntur quàm supponuntur. Attici, *

τὸ πρῶτον ἀγαθῶν, ἦλθε μοὶ εἰς νοῦν. Omnia hæc & apud nostros inuenis. Verg. in nono: Nocte super media tuti sub matribus agni Balatum exercent. Cicero Verr. 1. Vatum illius temporis mihi uenit in mentem. Idem de signis: Venit enim mihi fani, loci, regionis illius in mẽtem. Attici, σύμφορον ὑμέρα, αὔριον, ἐοῖ περὶ τοῦτο, νῦν ὁ θάνατος ἅλις. Nostri quoq; aduerbiũ est, quando casuali adiungunt, ut Persius: Euge tuũ & belle: nam belle hoc excute totũ. Idem, Hesternum cras abijt. Virg. Mane nouum & sponte sua.

&

& Lucan.in 1. Tu satis ad uires Romana in carmina dandas. Attici, ... Sallust. in Cat. Cum domos atq; uillas uideas in modum urbium ædificatas. Thuc. * pro nudiustertius. Hinc Romani tertiū et tertio calendas, uel nonas, uel idus, uel calendarū, nonarū, iduū, pro in tertio ante calendas uel nonas uel idus. Cic. in uerr. 1. Meministine me ante diē 12. calendarū nouembriū dicere in senatu, fore in armis certo die, qui dies futurus esset ante diem sextū calendarū nouembrium: pro in diem sextum calendarum nouembriū, ante frequētius tamen actō adiungitur, & per eclipsim præpositionis. Attici, ... Hinc Romani obedio tibi & ausculto tibi. Sall. in Catil. Quæ natura prona, atq; uētri obediētia finxit: pro obaudiētia. Ter. in An. Pamph: lū ne adiutē an auscultē seni. Attici, ... Hinc Rom. dicunt, audiens tibi sum. Attici, ... accipiunt, sicut & nos super pro de. Demosth. in Phil. 4. * Virgil. in primo: Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Attici, Hinc Roman. dimidio superat. unde Iuuenalis in quinto: Pares, quod uendere possis Pluris dimidio. Similiter præstat pro superat. Virgil. in 2. Ibo animis contrà uel magnum præstet Achillem: pro superet. Idem in 1. Gradiensq; deas supereminet omnes. Illi, ... Rom ad accusatiuū despicio & cōtemno & aspernor illum. Attici, ... Cic. pro Mil. Et aspexit me illis quidē oculis, quibus tum cum omnibus omnia minabatur. Virg. in primo: & alto

Proſpiciēs ſumma placidum caput extulit unda. Illi ὑπὸ τῆς διῶ ὑπὸ ἀνδρῶν, ὑπὸ τῆς στρατηγίας. Hinc & ſub apud nos accuſatiuo & ablatiuo adiungitur. genitiuo enim præpoſitio apud Latinos præponi non poteſt ſeparatim. Verg. in 2. poſteſq; ſub ipſos Nituntur gradibus. Idem in 8. ſub te tolerare magiſtro Militiā. ſub oculis quoq; dicimus, pro ante oculos. Attici, ἀνέχομαι σὲ λοιδορῶν, καὶ λοιδοροῦντα, καὶ λοιδοροῦντος. Sic & nos patimur illum facere hoc, & hoc facientem, & hoc faciente. Illi ἄρτι pro πρώην dicunt, quod paulo antè uel mox fuit, & ex hoc Rom. è ueſtigio dixerūt, uel quod ſtans aliquis in eodē ueſtigio facit, unde ſtatim quoq; dicitur, uel quātū tēpus eſt in uno ueſtigio faciendo, quod eſt breuiſſimū. Cic. in 1. Verr. è ueſtigio ex homine tanquā aliquo Circeo poculo factus eſt Verres, redijt ad ſe, atq; ad mores ſuos. Illi ὑπὲρ κεφαλῆς τίθησι, καὶ ὑπὲρ τῶν ὤμων. et ſimilia dicunt. Sic Verg. in 6. geminæ ſuper arbore ſidunt. Et idem in Buc. Fronde ſuper uiridi ſunt nobis mitia poma. Idē in 1. Aen. fama ſuper æthera notus. Attici, ἐπὶ κρόνου ἦσαν ἤγουν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ κρόνου, nō addentes diem, hoc & noſtri eſt quādo faciunt. Demoſthenes pro Cteſiphonte. * Idem in Philippic. ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ὑπάρχει, hoc eſt noſtri ſub imperio ſuo, & ſub imperium ſuum facit gentes. Att. ὑπέμεινα καὶ ὑπέφερον, & Latini ſuſtinebant illum. Illi ὑπολαμβάνω, pro reſpondeo ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἐρωτᾷ δι' ἤγουν ἀπολογούμενος. Plato in Protagora, * Hinc Verg. in 6. Suſcipit Anchiſes, atq; ordine ſingula pandit: pro reſpondit ad interrogationem Aeneæ. inueniuntur & noſtri abundantia utētes, ut loquere dicens, et ſtude properās, &

& similia. Attici, ἐρῶ ὑμᾶς μεταμέλλεσθαι, καὶ μεταμελλομένους. hæc figura frequentißime quoq; Rom. utuntur, ut infinita uerba pro participijs ponãt, ut Terent. in Adel. Video sapere in loco, amare inter se. ὦ τὸν ἀπόλλω, μὰ τὴν ἀφροδίτην, Latini plerunq; utũtur accusatiuo in huiusce modi interiectionibus, proh deûm fidẽ. Terent. in Phor. Proh deûm immortalium fidem, negat Phaniũ esse hanc sibi cognatam Demipho? & ad nominatiuũ tamen solet proferri, ut idẽ in Adel. Proh dij immortales facinus indignũ Geta quod narras. Attici, συλλέγει φθόνον μοὶ ὁ βάσκανος, & nos inuidiam mihi colligit. ἐπιρίπτω σοὶ χαίρειν καὶ χρήματα. Iuuenalis in primo: audẽti sese indulsisse tribuno. Attici, ἔχω σκῆπτρον καὶ φέρω, κομίζω τόδε. Vergilius in 7. de tiara & sceptro: Hoc Priami gestamen erat, cũ iura uocatis. Idẽ in 1. Virginibus Tyrijs mos est gestare pharetram. Idem in eodẽ: Præterea sceptrũ Ilione quod gesserat olim Maxima natarum Priami. Illi, γνῶσις ἐστὶ τῶν γραμματικῶν. & nos, est nobis prudentia illius rei, & de illa re. Attici, φροντίζω τόδε, καὶ φροντίζω σοῦ, sic nos ad accusatiuum, curo illam rem. χάριτας ἀθανάτους σοὶ οἶδα. Terentius in Eunuch. Magnas uero agere gratias Thais mihi? Idem in eadem: & habetur et refertur Thais tibi, ut merita es, gratia. Attici, ἀνάγω λίμους καὶ ἀσ δόμους, τοῖς ἐμοῖς μὴ χαίρετε. Hinc nos uicem tuam doleo, pro in tuam, & septimo Calendas, pro ante Calend. Vergil. in 1. Italiam fato profugus: pro in Italiam. Terentius in Eunucho: At ille alter uenit ad nos annos natus sexdecim: pro ante 16. Frequentißima est hæc figura apud autores, in qua præpositio deficit, χαμόθεν quod est à loco, Cratinus pro

in loco posuit. * melius tamen distinguendum χαμαὶ humi, χαμόθεν ab humo, χαμάζε in humũ. Nos gtõ quidem in loco, & ablatiuo uerò de loco, & actõ ad locum utimur, humi sum, es, est. Sallust. in Iugurth. Quae humi arido atq; arenoso gignuntur. Virg. tamẽ in 4. Aeneid. eiectum littore dixit, pro in littus: quãuis quidã distinguentes eiectum ad consequens uerbum, dicunt littore egentẽ suscepi, & regni demens in parte locaui. βόσκεται τὴν ὕλην τὸ πῦρ. Simile Virg. in 3. Georg. Pascuntur uerò syluas, & summa Lycaei. Idem in 2. Aeneid. Implicat, & miseros morsu depascitur artus. Sic ergo possumus dicere, satior illius rei, & illam rem. Teren. in Adelphis: Sed postquam intus sum omnium rerum satur.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS PARTITIONES VERSVVM XII. AEneidos principalium.

ARMA uirumq; cano Troiae qui primus ab oris: Versus genere uniformis, specie dactylicus, compositione simplex, nec similis pedibus, depositione terminalis in dissyllabum, qui diuiditur in caesuras, per cola quidẽ in nouem, per cõmata uerò in duas, semiquinariam & semiseptenariam, per pedes in quinque, quia dactylus habet tres syllabas. DISC. Quid est genere uniformis? MAG. Quia generalia metra nouem sunt: Dactylicum, Anapaesticum, Iambicum, Trochaicum, Choriambicum, Paeonicum,

nicum, Ionicum à maiori, Ionicum à minori. Antispastiсum: & sunt in quibusdam generibus diuersæ species uersuum, ut choriambicum asclepiadeum, ex spondeo & duobus choriambis & pyrrhichio: choriambicum glico nicum ex spondeo, choriambo & pyrrichio. Similiter alia huius generis plurima inueniuntur metra, ut illud Horatianum: Lydia dic per omnes. quod habet choriambum & bacchium. Dactylicum uerò uniforme est. DIS. Quid est specie dactylicus? MA. Quia legitimos pedes dactylos & spondeos accipit, qui in dactylos resoluuntur ratione temporũ. DI. Quid est compositione uel ratione simplex? MA. Quia sunt uersus ex diuersis generibus metrorũ cõpositi, quales inuenies apud Hor. & alios lyricos, mixtos ex dactylis et iambis, ut est apud Flaccum: Scribere uersiculos amore perculsum graui. Est enim semiquinaria penthemimeris heroica cum dimetro iambico. Heroicus uerò simplex est compositione, id est à pedibus unius speciei componitur. DI. Quid est nec similis pedibus? MA. Quia licet uel dactylos uel spondeos ponere. DI. Quid est depositione terminalis in dissyllabũ? MA. Catalecticos dicũt, quibus deest in fine aliquid: acatalecticos, quibus nihil deest. Heroicus autem qui legitimos habet dactylos, q trisyllabi sunt, ideo in dissyllabũ desinere uult, & minuit in fine unam syllabã, ne sit impedimẽto sequenti uersui quin celeriter incipiat. Præterea dicũtur hypercatalecti quibus abundat una uel duæ syllabæ, ut nouenariũ Pindaricum: quod cum sit dimetrum iambicũ, habet tamen unam syllabã plus in fine. Horat. Syluæ laborãtes geluq;. Brachycatalectici dicũtur in iã-

bicis et similibus, quibus deest una syllaba uel duæ, ut est senarium iambicum Colophon, ut Horat. Mea renidet in domo lacunar. Per cola diuisio separatur in certas integras partes orationis, per pedes uerò secundum metri rationem, et per commata similiter. Commata autẽ sunt tria, trochaica, semiquinaria, & semiseptenaria: quarta enim Bucolica magis paßio est, sicut semipes, & quarta trochaica, & quæ inueniuntur per singulos pedes. Cæsuræ uerò cursum & rhythmum leuiorem solent perficere, & necesse est uel unam uel duas cæsuras in uersu inueniri: nam tres rarißime possunt inueniri in eodem uersu. nam si semiquinariam habet, trochaicam raro habere potest, nisi quando monosyllaba intersit dictio, ut Munera clara dedit, dat eidem debita pater. & è contrario si tertiam trochaicam habet, semiquinariam raro habere potest. Per pedes in quinque diuiditur hic uersus cæsuras, quia sex pedes quinq; habent interruptiones. DI. quot figurarum est heroicus uersus? MA. triginta & duarum. DI. quomodo? MA. quia quinq; dactylos uel spondeos habẽtes unius sunt figuræ. Similiter quatuor dactylos, & unum spondeum habentes, quinq; faciunt figuras: & è contrario, ex quatuor spondeis & uno dactylo quinq; figurarum est. Vnus enim inter quatuor mutans loca, quinq; facit figuras. Sic & duo spondei inter tres dactylos, & duo dactyli inter tres spondeos mutantes loca, denas faciunt figuras. Habemus igitur tres modos, & primus singulas figuras habet ex quinq; similibus. Ponè igitur duas figuras. Secundus qui ex quatuor & uno (dißimili mutante loca) quinas: ponè ergo hic decem figuras.

figuras. *Tertius modus est ex duobus & tribus diuersis commutatis,in quo denæ inueniuntur figuræ.* Adde etiam 20. *Omnes igitur sunt triginta & duæ figuræ.* Et ut *scias etiam aliam rationē numeri figurarū,in omni metro cōputa quot pedes accipiunt singula loca, & multiplica numerū quem accipiunt singula loca priora ad numerū pedum,quos accipiunt loca sequentia:ut in heroico,primus locus accipit duos pedes,hoc est dactylum & spondeum, similiter secundus duos: bis duo quatuor fiunt: tertius similiter duos,bis quatuor octo fiunt:quartus quoq; duos:bis octo sedecim,& quintus duos,bis sedecim triginta & duo,& in iambico similiter primus locus accipit pedes quinque,secundus tres: ter quinq; sunt quindecim. terti⁹ quoq; quinq;,quinquies quindecim septuaginta quinq;,quartus tres,ter septuaginta quinque 225.quintus quinq;,quinquies 225. 1125.* Sic in omni metro in quo diuersorū pedum sunt eadem loca capacia, ut in anapæstico et trochaico hac ratione figuras potes inuenire. Nam in illis metris, in quibus singula loca fixos habent pedes,id est singulos, unius sunt figuræ, ut in Asclepiado ac Sapphico hendecasyllabo & similibus.

Arma uirumq; cano Troiæ qui primus ab oris.

DI. *scande uersum.* MA. *Arma ui, rumq; ca, no Tro,iæ qui,primus ab, oris.* DIS. *quot habet figuras?* MAG. *decem.* DI. *quare?* MA. *quia constat ex tribus dactylis,& duobus spondeis.* DI. *quot cæsuras habet?* MA. *duas.* DI. *quas?* MA. *semiquinariam & semiseptenariam.* DI. *quo modo?* MA. *Arma ui,rumq; ca,no Troiæ.* D. *Quot partes orationis habet iste uersus?* MA. *nouem.* DI. *ostende.*

MA. Arma, uirum, q;, cano, Troiæ, qui, primus, ab, oris. D. quot nomina? MA. sex. Arma, uirum, Troiæ, qui, primus, oris. DI. quot uerba? MA. Vnũ, cano. DI. quot præpositiones? MA. una, ab. DI. quot coniunctiones? MAG. unam, que. D. Arma quæ pars orationis est? MA. nomen. D. quale? MA. appellatiuũ. D. cuius speciei? MA. primitiuæ. D. cuius generis? MA. neutri. D. cur neutri? MA. quia omnia quæ in plurali numero in a desinunt, sine dubio sunt neutri generis. D. cur singulare non est in usu? MA. quia multas et uarias res & plures hoc nomẽ significat: arma enim dicũtur hoc noĩe instrumẽta nõ solũ bellica, sed etiã ferè omniũ artiũ, ut Verg. de agrest. in 1. Georg. Dicẽdũ et quæ sint duris agrestib. arma. Nautarũ quoq; et pistorũ instrumẽta arma dicũtur. Verg. in 5. Colligere arma iubet, ualidisq; insurgere remis. Idẽ in 1. cereliaq; arma Expediunt. Cum igitur sit ὁμώνυμον, quod quidam uniuocũ dicũt, & uarias res significet, sicut ipse demonstrat, singulæ earũ habẽt sua noĩa, ut scutũ, galea & cetera: nõ igitur opus est in hoc nomine singularis numerus, cũ semper in plurali significatione ponatur. Potest etiã et differẽtiæ causa hoc singulare taceri, ne ab armo artu corporis obliq eius casus proferri existimẽtur, hic armus huius armi. D. cuius figuræ? MA. simplicis. DI. fit ab eo compositũ? MA. armiger, armipotens, semermis, inermis & inermus. D. Cuius casus in hoc loco? MA. accusatiui. D. Vnde hoc certum est? MA. à structura, id est, ordinatione & cõiunctione sequentiũ: cano enim uerbũ accusatiuo cõiungitur: ergo si quando inuenies talẽ ordinationẽ, pone loco neutri masculinũ uel fœmininum,

quorũ accuſatiui nõ ſunt ſimiles ntis, & manifeſtabitur tibi caſus, ut in hoc uerſu, cano uirũ dixit: ſimiliter cano illã rẽ dicimus, ex quibus neutra quoq; ſine dubio poſſumus intelligere, ſecũdũ quẽ caſum proferãtur tã in ſingulari q̃ in plurali numero. Nec ſolũ tantũ in neutro genere, in quo ntũs, accuſatiuus et uocatiuus ſimiles ſunt, ſed etiã in aliis generib. in quibus inuenies ſimiles caſus, & dubitas ſecundũ quã ſtructurã poſiti ſint, cõpone cũ illis qui nõ ſunt ſimiles, et ſoluiſti tibi dubitationẽ, utputa ſi dicas oratoribus utor magiſtris, & dubites utrũ dtũs an abltũs ſit caſus oratoribus & magiſtris, nõ ſolũ qđ utor uerbũ abltõ ſemper cõiungitur hoc poſſis agnoſcere: ſed etiã ſi ſecundũ ſingularẽ numerũ hãc eandẽ ordines orationẽ dicẽdo, oratore magiſtro utor: omnia enim terminãtia in e abltũm maſculina uel fœminina, nullũ ſimilẽ caſum habẽt. D. quotæ eſt declinationis arma? MA. ſecundæ. D. quare? M. quia genitiuũ armorũ facit. omnia autẽ neutra plurrlia a finalẽ nominatiui in o longã cõuertũt, et addita rũ faciũt gtũm, ſi ſint ſecũdæ declinationis. illud quoq; poſſum dicere, quoniã alterius declinationis nomẽ in ma deſinẽs in plurali numero nõ inuenitur niſi ſecundæ, ut prima primorũ, ſumma ſummorũ. D. ſūe deriuata ab eo. M. armariũ, armamentũ, armamentariũ, armillæ quæ brachialia uocantur. Cic. in 4. de Rep. Armentum & ab eo armentarius. DI. dic uerbum denominatiuum. MA. armo as at. DI. unde certum eſt quando uerbum à nomine, an nomen à uerbo naſcitur? MA. ex ipſa ſignificatione & rerũ natura cognoſcitur. nã non poſſumus dicere armo, niſi prius ſint arma quib. armemur,

uel

nec auro as, nec subæro subæras. Vnde Persius: Nequa subærato mendosum tinniat auro. nisi prius sit aurũ uel æs. Contrà alij: à uerbo nascitur nomen, quod nõ potest esse nisi prius actus uerbi in eo intelligatur, ut cum dicas lector, intelligo eum prius legisse, & sic ei id nomen do. Ergo amo, sicut diximus, uerbũ est denominatiuũ, quod à nomine nascitur, lector autẽ nomen uerbale. DI. passiuum eius dic. MA. Armor. DI. declina. MA. armor armaris uel re, tur. DI. dic participia actiua. MA. Armans armaturus, passiua aũt armatus & armandus. DI. fac nomẽ uerbale à participio præteriti temporis. MA. armator armatrix. DI. cur? MA. quia oĩa participia præteriti temporis us in or cõuertentia, faciunt nomen uerbale in omni cõiugatione masculinũ. ex quo iterũ or in trix mutantes facimus fœmininũ, nisi euphonia, id est sonus, prohibeat. quod euenit in illis quæ in sor desinunt, ut pransor, cursor, tonsor. nemo. n. dicit prãsrix, cursrix, tõsrix, propter asperitatẽ prolationis, ut Teren. Tõstrina dixit euphoniæ causa, addens t contra regulã. Sicut enim à doctore doctrina consonantes eas habuit, quas suũ uerbum primitiuũ, sic debuit tonsrina absq; t esse, nisi sonoritas coegisset. Defenstrix quoq; Cicero in Timæo protulit addita t. DI. fac alia deriuatiua ab eodẽ supradicto participio. MA. armatu tus tui, armatura, quæ rẽ ipsam significat. & sciendum quod plerunq; quædã nomina rerum ferè eandẽ habent cum participijs terminationem, differunt autẽ declinatione. Nam nomina quartæ sunt, participia uerò secundæ, ut iudicatus ὁ κρίσις, huius iudicati secundæ, iudicatus uero ὁ κρίσις huius iudicatus quar-

tæ

te.monitus ἡ ὑπομνησθεὶς huius moniti, monitus, ἡ ὑπόμνησις huius monitus: lectus ἡ ἀναγνωσθεὶς huius lecti, & huius lectus ἡ ἀνάγνωσις. aditus ὁ προσελθὼν huius aditi, aditus ἡ προσέλευσις huius aditus. Quidā aūt stulte & cōtra usum autorū participij penultimā producunt, & dicūt hoc se facere differētiæ causa. nullum enim participium ueniens à uerbis in eo desinētibus siue secundæ seu quartæ sint coniugationis, ī productā habet penultimā ante tus, ut moneo monitus, habeo habitus, prætereo præteritus. Vergil. in 9. O mihi præteritos referat si Iuppiter annos. obeo obitus. Idem in 10. Morte obita quales fama est uolitare figuras. Adeo quoq; facit aditus. Ouidius in Fast. Sol aditus quem quæris, ait, ne uana labores Nupta Iouis fratri tertia regna tenet. De aditus igitur quantum ad præsens sufficienter diximus. Latius aūt tractatū est de participio hoc in libro singulari. Nunc aūt hoc est sciendū, quod gtūs quoq; supradicti participij pene in omnib. assumpta o facit rei nomē, ut iudicati iudicatio, orati oratio, rati ratio, moniti monitio, lecti lectio i penultima in omnib. correpta. Quāuis igitur regula det nobis copiā tam in us quàm in o terminātibus uti, in significationibus rerum incorporaliū, tamen autorū nobis usus sunt magis obseruādi. Illud quoq; sciendum, quod multa nomina uerbalia participijs futuri tēporis similia inueniuntur. & à paßiuis quidē semper, ut amādus ὁ φιλητέος nomen, amandus φιληθησόμενος participium. legendus ὁ ἀναγνωστέος nomē, legendus ὁ ἀναγνωσθησόμενος participiū. similiter et docēdus ὁ διδακτέος nomē, & διδαχθησόμενος participiū, et in futuri quidē tēporis participijs paßiuis

hoc

hoc euenit semper, in actiuis aūt non semper, sed in quibusdā, & hoc in fœmininis, ut armatura ὅπλισις nomē, & ὁπλισαμένη participiū litura ἡ ἀπάλειψις nomē, ἡ ἀπαλείψασα participium. scriptura ἡ γραφὴ nomen, ἡ γράψασα participiū. Est aūt inueniri nōia adiectiua hominū et mobilia, in omnib. similia participijs præteriti tēporis etiā in secunda declinatione, ut doctus nomen ὁ πεπαιδευμένος, participiū ὁ παιδευθεὶς, armatus nomen ὁ ὁπλίτης, participiū ὁ ὁπλισθεὶς. Ergo sciendū quod si sint nomina mobilia hominum nō possunt eadē etiam rerū esse, ut doctus, armatus: & contrà, si sint rerū incorporaliū non possūt eadem & hominū adiectiua, ut motus, aditus. Sunt etiam rerum uocabula, quædā quæ neutris præteriti temporis participijs similia sunt, ut factum nomen τὸ ἔργον. participium τὸ γεγονός. uisum nomen ἡ ὀπτασία, participium τὸ ὀφθέν. Est aūt quando participijs præsentis tēporis similia inueniuntur nōia adiectiua, ut sapiēs nomen ὁ σοφός, & participium ὁ φρονῶν, amans nomen ὁ ἐραστής, participium ὁ ἐρῶν. Sed nomē genitiuo, participium aūt accusatiuo iungitur secundū uerbi naturā, ut natus & ipse dea ὁ τεχθεὶς ἐκ θεᾶς. natus aūt deæ, ὁ υἱὸς θεᾶς dicitur. DI. Virum quæ pars orationis est? MA. nomen. DI. quid est nomen? MA. pars orationis uniuscuiusq; rei suppositæ communem uel propriam qualitatem significans. DI. quot accidunt nomini? MA. qualitas siue species, genus, numerus, figura, casus siue declinatio. nam comparatio non bene inter accidentia potest poni, quia non est generale accidens, nec in omnibus inuenitur nominis speciebus, sicut supradicta quinq;. non enim est species nominis, in

qua-

quæ nō inuenias qualitatē & genus & numerū, figurā & casum. cōparatio aūt in solis ut dictum est adiectiuis inuenitur. DI. *dic igitur, Virum cuius speciei est?* MA. *primitiuæ. potest tamē & à uireo uerbo esse deriuatum, & est appellatiuū, & significat corpus animale.* DI. *Cuius generis?* MA. *masculini.* DI. *unde hoc possumus scire?* MA. *tā ab ipsa natura eius rei quā significat, quàm à terminatione & declinatione. oīa enim in ir desinentia, quæ propria sunt hominum, masculina sunt, et secundæ declinationis, ut uir uiri, leuir leuiri, treuir treuiri, & similia.* DI. *cur per u scribitur?* MA. *quia omnia nomina à ui syllaba incipiētia per u scribuntur, exceptis bitumine & bili quando fel significat, & illis quæ à bis aduerbio cōponuntur, ut biceps, bipatens, biuium.* D. *cur sonum uidetur habere i uocalis υ literæ Græcæ?* MA. *quia omnis dictio à ui syllaba breui incipiens d uel t uel m uel r uel x sequentibus, hoc sono pronunciatur, ut uideo, uidebam, uidebo: et quia in his temporibus ui corripitur, mutauit sonum i in υ. in præterito autē perfecto, et in alijs in quibus producitur, naturalem sonum seruat, ut uidi uiderā uidissem uidero. Similiter mutat sonum uitium quia corripitur: uita autem non mutat, quia producitur. uim mutat, quia corripitur: uimen autem producitur, ideoq; nō mutat. Similiter uir & uirgo mutāt, quia corripiuntur: uires autem & uirus non mutāt, quia producuntur. uix mutat, quia corripitur: uixi non mutat quia producitur. & hoc quidem plerique solent & in illis dictionibus facere, in quibus à si breui incipiunt syllabæ, sequētibus dictis cōsonantibus d m r t x, ut fidus, perfidus, confiteor, infir-*

infirmus, infimus, fimus. Sunt qui nō adeo hoc obseruant cum de ui nemo ferè dubitet. DI. *cuius numeri est uirum?* MA. *singularis.* DI. *dic pluralem.* MA. *uiri.* DI. *cuius figuræ?* MA. *simplicis.* DI. *fac ab eo cōpositum.* MA. *semiuir, duumuir, triumuir, quinqueuir, septemuir, decemuir, centumuir, leuir frater mariti.* V*irbium quoq; uirum bis dictum tradunt, uiripotens, uirago, uirgo, uirillustris, uir: deuotus, uirmagnificus, uirspectabilis.* Q*uæ omnia ideò composita accipimus, quia sub uno accētu pronunciantur.* DI. *cuius est casus uirum?* MA. *accusatiui singularis.* DI. *fac ab eo deriuata.* MAG. *hic & hæc uirilis, & hoc uirile, & uirilitas. uirtutem quoq; hinc uolunt deriuari quidam.* DI. *fac aduerbium.* MA. *uiritim, quod* Græci ἀνδρακὰς *dicūt, id est per singulos uiros.* DI. *que quæ pars est?* MA. *coniunctio est.* DI. *quid est coniunctio?* MA. *pars orationis connectens ordinansq; sententiam.* DIS. *quot accidunt coniunctioni?* MAG. *tria, potestas, ordo, figura.* DIS. *cuius est potestatis?* MAG. *copulatiuæ.* DIS. *cuius ordinis?* MAGIST. *suppositiui.* DISCIP. *cuius figuræ?* MAG. *simplicis.* DISCIP. *quem habet accentum?* MAG. *hæc & aliæ duæ coniunctiones, ue uidelicet & ne sunt apud* Latinos *inclinatiuæ, quas* Græci ἐγκλιτικὰς *uocant. solent enim suos accentus in extrema syllaba præcedentis dictionis remittere, ut uirumq́;, subiectis ue, tanto ne.* Ne *autem sæpissimè e amittens apostropho notatur, non solum uocali, sed etiam consonante subsequente, ut tanton' me crimine dignum* Ducis? DI. *fac compositum ab ea.* MA. *quodq; atque neq; quoq;, nec quoque à neq; factum est per apocopam extremarū uocalium. &*

quia

qui in fine syllabæ q scribi non poterat, transiuit in c. DIS. cano quæ pars orationis est? MAG. uerbum. DI. quid est uerbum? MAG. pars orationis cum tempore et modis significatiuum. DI. quot accidunt uerbo? MAG. modi, formæ, significationes, coniungationes, numeri, figuræ, tempora, personæ quoq; in plerisq;. DI. cuius est modi cano? MA. indicatiui. DI. cuius formæ? MA. perfectæ. DI. quam aliã formam habet hoc uerbum? MA. frequentatiuam, quæ est canto cantas cantat. DI. unde solent nasci frequentatiua? MA. plerunq; à participijs præteriti temporis, ut cantus canto cantas, habitus habito habitas, scriptus scripto scriptas, captus capto captas, cursus curso cursas, domitus domito domitas, uolutus uoluto uolutas. Ideo autẽ diximus plerũq;, quia ago agis facit agito, & lego legis legito, & nosco noscito, et disco discito, & scisco sciscito. DI. cuius significationis est cano? MA. actiuæ. DI. cur? MA. quia facit passiuum canor. DI. cuius est coniugationis? MA. tertiæ correptæ. DI. unde hoc certum est? MA. quia persona prima uocalem correptam ante consonantum habet, quæ in tertia producta siue quarta coniugatione inueniri non potest. & quòd non solum in secunda persona finalis corripitur, cano canis: sed in plurali numero. & in prima & secunda persona i penultima corripitur. itaq; antepenultima in his acuitur personis, ut canimus canitis. nec non imperatiuus & infinitiuus e correptã habentes, sicut etiam Donatus docet, manifestissimè id ostendunt. DI. cuius est numeri? MA. singularis. DI. dic pluralẽ. MA. canimus. DI. cuius figuræ? MA. simplicis. DI. fac compositum ab eo. MA. succino, accino,

 concino.

concino. DI. *cuius est temporis?* MA. *præsentis.* DI. *dic præteritum perfectum.* MA. *cecini.* DI. *cur?* MA. *quia uerba in no desinentia, si tertiæ coniugationis sint, in ui faciunt præteritum, ut sterno straui, cerno creui, sperno spreui, lino leui, pono quoq; antiqui posiui secundũ analogiam dicebant, quod nunc posui dicimus. cano autem ideo cecini dixerunt, ne si caui secundum analogiam dicerent, non à cano nasci uideretur, sed ab eo quod est caueo. ab eo tamen composita in ui diuisas faciunt præteritum, concino concinui, succino succinui, occino occinui.* DI. *dic participia actiua.* MA. *canens & canturus, passiua cantus & canendus.* DI. *fac ab eis nomina.* MA. *cãtus ἡ ᾠδὴ, & cantio, & cantor, & cantrix, et cantilena; & à frequentatiuis duo cantitatus cantitatio, & cantator & cantatrix & cantatio. concinnus quoq; à canendo cõpositũ est.* DI. *Troiæ quæ pars est?* MA. *nomẽ.* DI. *quale?* MA. *proprium.* DI. *cuius speciei?* MA. *deriuatiuæ.* A *Troe enim rege nominata est Troia.* D I. *dic ab eo alia deriuata.* MA. *Troianus, troicus: tros quoq; quãdo pro appellatiuo, id est gentili accipitur. Et sciendum quòd pleraq; gentilium & propria solẽt esse ipsorum conditorũ urbiũ siue gentium, & appellatiua, ut Italus, Danaus, Latinus, Tros.* DI. *cur Troia cum apud græcos diphthongõ œ in priore habeat syllaba, non seruat etiam apud nos?* MA. *quia in dissyllabis, in quibus œ uel ει diphthongi antecedunt apud græcos sequente uocali, diæresim solent facere latini plerunq;, & pro consonante duplici accipere i, et eam à priore subtrahere syllaba, et adiungere sequenti. quamuis antiqui solebãt duo ij scribere, & alterum priori subiũgere, alterum præponere*

mere sequenti: ut Troija, Maija, Aiiax, hanc tamen consuetudinem habuerũt Aeoles imitantes, qui κόϊλον per diuisionẽ dicunt pro κοῖλον, et multa similiter diuidũt. D I. qui quæ pars orationis est? M A. à quibusdã pronomẽ esse putatur hoc, sed non rectè. propriè enim pronomẽ est, quod pro nomine proprio ponitur, & personã finitam habet. Ergo cum quis uel qui, et qualis & talis, tantus & quantus, & similia infinita sint uel interrogatiua, uel relatiua, nec finitas habent personas, potius sunt nomina. nec mirum si quædam ex ipsis declinationẽ habent pronominum: cum pronomina quoq; multa, de quibus non est dubitatio quin pronomina sint, nominũ habeant declinationem, ut meus, tuus, noster, et uester. & est sciendum, quòd qui pro quis ponitur: quis autem, pro qui non. & omnia huiuscemodi relatiua nomina per se acuuntur, in contextu autem orationis grauãtur, id est pro acuto in fine grauem accentum accipiũt. hoc tamen ipsum qui pro aduerbio sæpe inuenitur, quando accipitur pro quomodo, est etiã ablatiuus. D I. fac ab eo compositum. M A. quisquis, quisq;, aliquis, aliqui, siquis, nequis, quisquã, quicũq;, quispiam, quidam, quin, quod significat qui non, et cur non, & ut non, & necnon. atqui & atquin. D I. Primus quæ pars orationis est? M A. nomẽ. D I. cuius speciei est? M A. ordinalis. & est à græco, quod est πρῶτος. D I. cuius gradus est? M A. superlatiui. D I. unde hoc certum est? M A. quia omnibus solet numeris præponi, & gtõ plurali semper coniungitur, quod suum est superlatiui, ut primus illorum. Ergo propriè illorum est nominum superlatiuus, quæ numerum significant à tribus et ultra. nã comparatiuus eius, id est

 prior,

prior, qui ad unum solet fieri, semper inter duos ponitur. Ergo positiuum numerorũ nomina non habet: quod autem comparatiuum est prior, ostendit in us neutrum, quod ab eo nascitur prius. nullum enim nomen in or desinens commune in us facit neutrum, nisi sit comparatiuum, ut hic & hæc melior, & hoc melius, hic & hæc doctior, & hoc doctius: sit ergo hic & hæc prior, & hoc prius. DIS. fac ab eo aduerbium. MAG. prime, primum, & primo. DI. fac deriuatiuum nomen. MAG. primitiæ, primitiuus a um, primarius, primulus, primores, priscus, pristinus, primâs primatis. DIS. cur in fine circunflectitur primas? MAG. quia antiqui hic & hæc primatis dicebant, penultimam circunflectentes. ti igitur concisa mansit accentus integer in eadem â litera, quæ extremæ syllabæ facta est, quæ erat in pleno penultima. Ergo hoc idem in omnibus similibus obseruandum est, ut arpinas, suffenas, capenas, & similibus alijs. DIS. fac compositum à primo. MA. primordium, principium, primipilarius, primicerius, decemprimi. quomodo decemuiri, primo genitus, πρωτόγονος, primotinus, πρώϊμος, quomodo serotinus, ὄψιμος, pridie princeps. DIS. Ab quæ pars est? MA. præpositio est. DI. quid est præpositio? MAG. pars orationis, quæ præposita alijs partibus orationis, significationes earum aut mutat, aut cõplet, aut minuit. complet, ut facio perficio: mutat, ut doctus indoctus: minuit, ut rideo subrideo. DISC. cui casui adiungitur ab præpositio? MA. ablatiuo in sola appositione. DISC. an etiam in compositiõe alijs partibus orationis præponitur? MAG. tam in compositione quàm in appositione,

ne, sed in compositione cum nominatiuo, & cum eius declinatione, aut cum illis dictionibus, quæ carent casibus: in appositione uerò cum ablatiuis casualium, ut abduco abducens abducentis, abigo abigens abigentis. Et sciendum quòd eandem significationem habet à & ab et abs: & à quidem uel abs uocali sequente non ponimus, ab uerò non solum uocalibus sequentibus, sed etiam cõsonantibus quibusdam non malè sonantibus antecedente ab, ut abduco, abdo. abs uerò sequente q, ut abs qualibet, uel c ut abscondo, uel t ut abstineo abstrabo. DIS. quo accentu pronunciatur ab? MAG. per se acuto, in uersu uerò graui, sicut & aliæ omnes præpositiones in suo loco positæ, id est præpositiuæ. nam est quando mutant ordinem & postponuntur, & mutant accentũ, ut te propter, eundem propter, hic penultima habet acutum accentum. quòd si præponeretur, sine dubio grauaretur. DISC. Oris quæ pars est? MA. nomen. DISC. cuius numeri? MAG. pluralis. DISC. dic singularem. MA. ora. DIS. quando habet aspirationem hora? MA. quando tempus significat: quando autem fines sine aspiratione est: & quando plurale est, neutri generis est, à singulari, quod est os oris.

Conticuere omnes, intentiq; ora tenebant.

DIS. scande uersum. MAG. conticu, ere omnes in, tenti, qu orate, nebant. DISC. dic cesuras. MAG. Semiquinariam. DISC. quot habet figuras. MAG. decem. DISC: quare? MAG. quia habet duos dactylos & tres spondeos. DISC. tracta pedes. MAG. conticu, ero, mnesin, tenti, qu orate, nebant. DIS C. per-

tes orationis quot sunt? MAG. *sex.* DIS. *quot nomina?* MAG. *duo.* DISC. *quae?* MA. *omnes & ora.* DIS. *quot uerba?* MA. *duo: conticuere & tenebant.* DISC. *quid aliud habet?* MA. *participium intenti, & coniunctionem que.* DISC. *Conticuere quae pars orationis est?* MAG. *uerbum.* DISCIP. *quale?* MAG. *perfectum.* DISC. *quomodo dictum?* MAG. *Indicatiuum.* DISC. *cuius coniugationis?* MAG. *secundae.* DISC. *cur secundae?* MAG. *quia in praesenti tempore secunda persona in es productam definit, conticeo contices, quamuis à prima quoq. persona hoc manifestum est in hac cõiugatione. Omnia enim uerba in eo desinentia, secundae sunt coniugationis, exceptis paucis primae coniugationis, quae ferè sunt haec: beo beas, creo creas, screo screas, meo meas, nauseo nauseas, laqueo laqueas, calceo calceas, nucleo nucleas: & quartae, queo quis, & eo is, et quae ex his componuntur.* DISCIP. *cuius significationis?* MA. *actiuae.* DI. *dic passiuum.* MA. *conticeor.* DI. *cuius numeri?* MA. *pluralis.* DI. *cuius figurae.* MA. *compositae.* DI. *ex quibus componitur?* MA. *ex integro & corrupto: con praepositio est integra, quamuis separata in appositione non potest inueniri, sed semper in cõpositione. ticuere autem corruptum est, quia à quod habuit integrum, mutauit in i. tacuere, ticuere.* DI. *cuius est personae?* MA. *tertiae pluralis, quae tam in re, quàm in runt in hoc tempore finitur.* DI. *cuius temporis?* MA. *praeteriti perfecti.* DI. *dic primas personas in omni tempore per singulos modos.* MA. *indicatiuo conticeo, conticebam, conticui, conticueram, conticebo.* DI. *dic totum impe-*

imperatiuum. MA. Imperatiuo contice conticeat, conticeamus conticete conticeant, conticeto tu conticeto ille, conticeamus conticetote conticēto. Optatiuo utinā conticerē, conticuissem, conticeā. Subiunctiuo cum conticeam, conticerē, conticuerim, conticuissem, cōticuero. Infinita conticere, conticuisse, conticitū ire, uel conticiturū esse. Impersonalia indicatiui cōticetur, conticebatur, conticitū est uel conticitū fuit, conticitum erat uel fuerat, conticebitur. Imperatiuo cōticeatur, cōticetor. Optatiuo utinā conticeretur, conticitū esset uel fuisset, conticeatur. Subiunctiuo modo cū conticeatur, conticeretur, conticitū sit uel fuerit, conticitū esset uel fuisset, cōticitū erit uel fuerit. Infinitiua impersonalia similia sunt passiuis, cōticeri, conticitū esse uel fuisse, cōticitū iri. DI. quid ergo interest inter infinita impersonaliū et passiuorū? MA. quia infinitis impersonalib. necesse est uerbum & pronomē siue nomē adiungere, ut taceri à me uolo, id est tacere uolo. Sin aūt uerbū tantū addas, dicendo taceri uolo, passiuū ostēdis sine dubio. Licet tamē passiuo adiūgere ablatiuū casum, sed ita ut subiungatur accusatiuus primæ uel secundæ uel tertiæ personæ, ut legi uolo me à te, legi te uolo à me, legi illum uolo à te, uel à me, legi ille se uult à te, uel à me. Ecce hoc passiuum est sine dubio, quia & accusatiuus & ablatiuus adiungitur infinito: quod si esset impersonale, fieri non posset. nam accusatiuū ei nunquā possumus adiungere. Ex illo quoque est facile dignoscere, quòd impersonale habet significationem actiuam etiam in infinito: nam taceri à me uolo dicimus, pro tacere uolo. Taceri autem illum uolo, eam personam ostendo pati, quam protuli per accusatiuum.

In personalibus aũt pati quidē neminem significamus, agere autē eam personam ostendimus, quam per ablťum proferimus, ut taceri à me uolo, pro tacere uolo: taceri à te uolo, pro tacere te: taceri ab illo, pro tacere illum. D I. *cur conticitũ ire facit futurũ?* M A. *quia per formã participij præteriti temporis neutri, & infinitiuũ ire uel iri tã actiuũ quàm passiuũ profertur, ut tacitũ ire, et tacitũ iri: uel per futurũ actiui participiũ & esse uel fuisse, taciturum esse uel fuisse. taciturus enim est participium futuri, præteriti uerò tacitus tacita tacitũ.* Ergo *in neutris uerbis quãuis non sint participia præteriti ad similitudinem habentium hoc proferimus. ut statum ire, sicut amatum ire. et duo supina tacitũ tacitu, statum statu, ex q̃[illegible] staturus, ut amatũ tu amaturus, sic in cæteris quoque.* D I. *cur conticui facit præteritũ perfectũ?* M A. *quia omnia in ceo desinentia, mutant eo in ui diuisas, & faciunt supradictum tempus, ut arceo arcui, taceo tacui, iaceo iacui. excepto mulceo mulsi.* D I. *fac inchoatiuum.* M A. *conticeo conticesco. quidã tamẽ conticisco protulerunt. sed regula magis in inchoatiuis e penultimam flagitat, in his quæ à uerbis secundæ coniugationis deriuãtur, ut horreo horresco, ferueo feruesco, caleo calesco. Inueniuntur enim ab alijs quoque coniugationibus, sed rarò, ut amasco, hisco, labasco, scisco.* D I. *declina passiuum indicatiui.* M A. *conticeor conticebar conticitus sum uel fui, conticitus eram uel fueram. conticebor. Imperatiuo conticere atur mur mini antur, conticetor tu concitetor ille, conticeamur conticeminor conticentor.* Optatiuo *utinam conticerer conticitus essem uel fuissem conticear.* Subiunctiuo *cum conticear cerer*

conticitus sim uel fuerim, cõticitus essem uel fuissem, cõticitus ero uel fuero. Infinita cõticeri cõticitũ esse uel isse conticitũ iri. D I. *dic participia.* M A. *conticitus conticendus.* D I. *cur solent* Romani *præteritũ perfectũ in or desinentium uerborũ, & omnia tempora, quorũ regula à præterito perfecto nascitur, per participia declinare?* M A. *quia apud græcos quoq; in plurimis uerbis, in quibus secunda & tertia persona indicatiui deficit in præterito, per participium eas declinant, & optatiui quoq; & subiunctiui præterita, ut* τέτυμμαι, τέτυψαι, τέτυπται, τετύμμεθα, τετυμμένοι, ἐστέ, τετυμμένοι εἰσίν. Sic *et optatiua & subiũctiua. quod* Romani *in omnibus in or desinentib. faciũt. et sciendũ, quòd à participio, ut suprà dictũ est, præteriti tẽporis, solent nasci infinita futuri tam actiua quã passiua, ut conticitũ ire & conciturũ iri, & passiui quoq; siue impersonalis præteritũ infinitũ, ut conticitũ esse uel fuisse, & supina duo conticitum conticitu, & futuri participium actiuũ conticiturus. & hæc quidẽ oriuntur à participio præteriti. à participio uerò præsentis, quod nascitur in prima quidem & secũda cõiugatione à secunda persona, cũ extremæ syllabæ interponimus n, ut amo amas amans, doceo doces docẽs: in tertia uerò & quarta à prima persona, mutato o in ens, ut lego legens, audio audiens, facio faciens, uenio ueniens. exceptis eo & queo; & quæ ex eisdem componuntur. Hæc enim ante e i habent in nominatiuis participiorum. nam iens & quiens faciunt participia. in genitiuo quoq; per transmutationem uocalium in e, & e in u declinantur, ut iens euntis, quiens queuntis, cõtra oĩm participiorum morem. A præsenti uerò participio*

actiuo nascitur futurũ passiui s finali abiecta, & addita dus, ut amans amandus, docens docendus, legens legendus, faciens faciendus, audiens audiendus. Iens autem & quiens, & ex his composita à gtõ faciunt futurũ, adiens adeuntis adeundus. gerundia quoq; tria à participio futuro nascũtur, ex tribus eius casibus, id est gtõ, datiuo et accusatiuo, amandi do dum, faciendi do dum, docendi do dum, eundi do dum. D I. dic nomen uerbale ex eo. M A. conticitor contricitrix: quæ quamuis regula concedat dicere, tamen nisi in usu inueniamus autorum, non temerè debemus proferre. ipsa res conticinium. à taceo simplici fit taciturnus & taciturnitas, taciturus & tacitus participia. D I. Omnes quæ pars est? M A. nomen. D I. quale? M A. appellatiuum. D I. cuius speciei? M A. numeralis. Omnia autem nomina numerum significãtia, appellatiua sunt, quamuis sint quædam cognomina propria, quæ uocem habent numeralẽ, non tamen etiã significationem, ut Quintus Catulus, Decimus Brutus. D I. potest habere hoc nomen comparationem? M A. nõ. D I. quare? M A. quia nullum nomen numerum significans comparationẽ potest habere, cum unusquisq; numerus in se constet, nec augeri, nec minui in sua qualitate possit, excepto prior, quod in duobus ordinem significat. D I. cuius est generis? M A. communis. D I. cur? M A. quia omnia nomina in is desinentia, si apud græcos uel cõmunia sunt uel mobilia, quæ illi τριγενῆ uocant, apud nos sine dubio cõmunia sunt, ὁ πᾶς ἡ πᾶσα τὸ πᾶν, ut hic & hæc omnis, et hoc omne. ὁ χρήσιμος ἡ χρήσιμος καὶ τὸ χρήσιμον, hic & hæc utilis & hoc utile. ὁ δύσκολος ἡ δύσκολος τὸ δύσκολον, hic & hæc difficilis et hoc

difficile. D I. cuius numeri? M A. pluralis. & est sciendū quòd hoc nomē, id est omnis eandē uim habet significationis siue singulariter siue pluraliter proferatur. Omnis homo enim si dicam, & omnes homines idem significo. & omnia quæ similē uim habent, id est cunctus ti, uniuersus si. D I. cuius figuræ? M A. simplicis. D I. fac ab eo compositum. M A. omnipotens, omnifariā, omniparens, omnigena. Vergilius in 8. Omnigenumq; deum mōstra. D I. fac aduerbium simplex. M A. omnino, compositum omnifariam. D I. cuius casus est hic? M A. nominatiui. idem tamen est etiā uocatiui in omni plurali numero. Accusatiuus uerò & uocatiuus huiuscemodi nominum, id est, quæ nominatiuū & genitiuum singularem similem habent, accusatiuum pluralē tam in es productam, quā in is longam terminant. D I. intenti quæ pars est? M A. participium. D I. quid est participium? M A. pars orationis partē capiens nominis, partemq; uerbi. D I. quot accidunt participio? M A. sex. D I. quæ? M A. genus, cāsus, tempus, significatio, numerus & figura. D I. cuius generis? M A. masculini. D I. cuius numeri? M A. pluralis. D I. dic singulare. M A. intentus ta tum. & sciendūm quòd omnia participia præteriti & futuri temporis mobilia sunt, & masculino quidē & neutro generi secundum nomina secundæ declinationis declinantur: in fœminino uerò primā declinatione seruant, præsentis autē temporis participia cōmunia sunt trium generū, ut hic & hæc & hoc amans, & tertiæ declinationis. Et sciendū quòd sunt quædam uerba, quorum significatio ad solos mares, uel ad solas fœminas pertinet: ad mares, ut futuo ; cuius participium quoque ad mares

solos

solos pertinet, ut futuens. nemo enim dicit hæc futuens, nisi figuratè in epicœnis nominibus animalium, ut hæc aquila futuens. in quo quamuis fœmininū proferamus tamen marem intelligimus. Sic etiā in fœminino nubo uir nō dicit, nisi abneget sexum, & quasi fœmina loquatur. ergo nubens quoq; propriè de fœmina dicitur. Sed aliquando possumus figuratè masculinis quoq; generib. adiungere talia, si dicam: magnus est ignis nubens mihi, ignis pro amata dicens. D I. *cuius casus?* M A. *nominatiui, idem tamen est & uocatiui.* D I. *cuius significationis?* M A. *hoc primum debes scire, quòd significatio participiorum, tam à generibus uerborum, quàm à formis sumitur, ergo à quinq; generibus, id est actiuo, neutro, passiuo, communi, deponenti, totidem nascuntur species participiorū: & à formis quatuor, id est perfecta, meditatiua, inchoatiua, frequentatiua, totidem formæ participiorū.* D I. *dic igitur cuius speciei?* M A. *passiuæ. nascitur enim ab intendor uerbo passiuo.* D I. *cuius formæ?* M A. *eius cuius uerbum ex quo nascitur, id est perfectæ.* D I. *potest aliam formam habere hoc uerbum?* M A. *potest, frequentatiuā. Intentor aris, ex quo participium intentatus.* D I. *cuius temporis?* M A. *præteriti.* D I. *cuius figuræ?* M A. *compositæ ex duobus integris. & sciendum quòd simplex eius in usu tam per tus quàm per sus inuenitur, tentus & tensus. Lucan. in I. Et uarias ignis tenso dedit aere formas. Et tentus tamen à teneor fit: potest tamen etiam nomen esse intentus, unde intentior intentissimus. Tentorium quoq; hinc deriuatur, & tentigo, & tentor.* D I. *quæ quæ pars orationis est?* M A. *coniunctio copulatiua.* D I. *cuius ordinis?* M A. *postpositiui.*

D I.

DI. ora quae pars est? MA. nomen appellatiuũ, neutrũ, plurale, simplex, casus in hoc loco accusatiui. idem tamen est in neutris nominib. semper, & nominatiuus & accusatiuus et uocatiuus. DI. dic singulare. MA. os oris, nam si correptè os dicas, aliud significat, & oßis facit genitiuum. DI. fac diminutiuum. MA. osculum. DI. fac deriuatiuum. MA. osculum & osculor oscularis. ostium quoq; inde deriuatur, ex quo ostiarius & ostiatim. Oro quoq; uerbum ab ore est, & oraculum. DI. tenebant quae pars orationis est? MA. uerbum actiuum, perfectum, indicatiuè dictum, temporis praeteriti imperfecti, numeri pluralis, personae tertiae, coniugationis secundae. DI. declina. MA. Teneo tenebam, & caetera. DI. quam aliam formam facit hoc uerbum? MA. frequentatiuum. tento tas. composita, attineo, retineo, contineo, sustineo, pertineo, continens, continentia, retinaculum. deriuatiua, tenax tenacitas.

Postquam res Asiae, Priamiq; euertere gentem. DI. scande uersum. MA. Postquã res Asiae et caetera. DI. quas habet caesuras? MA. Semiquinariam & semiseptenariam. DI. quot figuras habet? MA. decem. habet enim tres dactylos, & duos spondeos. DI. diuide singulos pedes. MA. Postquã, res a, si, ae pria, miq; euer, tere, gentẽ DI. quot partes orationis habet hic uersus? MA. septem. DI. quot nomina? MA. quatuor. res, Asiae, Priami, gentem. DI. quot uerba? MA. unũ, euertere. DI. quid aliud? MA. aduerbium postquã, & coniunctionẽ que. DI. postquã quae pars orationis est? MA. aduerbium. DI. quid est aduerbium? MA. pars orationis, quae addita uerbo significationẽ eius explanat, atq; implet. DI. quot accidunt ad-

uer-

uerbio? M A. duo. DI quæ? M A. significatio & figura: comparatio enim non omnibus aduerbijs accidit. accidētia uerò debent generalia esse & communia omnibus speciebus dictionis eius cui accidunt. ergo melius est pro comparatione addere accidentibus aduerbio speciem. Quædam enī aduerbiorū πρωτότυπα, id est primitiua, uel primæ impositionis; quædam deriuatiua primitiua, ut sæpe, satis: deriuatiua, ut sæpius, satius. D I. postquam igitur cuius significationis est? M A. temporis. D I. cuius figuræ? M A. composita ex duob. integris, post et quàm. D I. quem habet accentū? M A. si per se proferatur, uel præposterè, acutū, in uersu grauē. D I. da deriuatiuum à post. M A. posterius, postea, posterus, posteritas. huius comparatiuus posterior, superlatiuus postremus; & aliud posticus ca cum, & postea, & posthac, & postmodum. Postes quoq; inde uidentur dici, quòd post fores stant. posthumus etiam ab hoc est compositum, & postliminum, & pomerium, quasi post murum, & posthabeo. D I. Res quæ pars orationis est? M A. nomen. D I. quid est nomen? M A. pars orationis & cætera. DI. quot accidunt nomini? M A. quinq;. D I. quæ? M A. qualitas, genus, numerus, figura & casus. D I. cuius speciei appellatiuorū? M A. generalis. quamuis enim quidam grāmatici incorporalia soleant res dicere, tamen uera ratione omnia quæ sūnt siue corporalia siue incorporalia, πράγματα res possūt nominari. sicut hic res Asiæ dixit pro opes. & resp. et res familiaris, et res uxoria. Ergo sicut suprà diximus, significationem habet generalem, & est primitiuum. D I. fac igitur ex eo deriuatiuum. M A. Recula, quidam & reum inde dictum putant, quòd rei alicui

cui obnoxius est. DI. *cuius generis?* MA. *fœminini.* DI. *cur?* MA. *quia omnia nomina quintæ declinationis fœminina sunt, excepto dies, quod in singulari numero tã masculinũ quã fœmininũ inuenitur, in plurali uerò masculini duntaxat, & etiam quod ab eo cõponitur, meridies. cur autẽ quintæ sit declinationis, in regulis quas de nomine scripsimus, inuenies.* DI. *cuius numeri hic?* MA. *pluralis.* DI. *unde hoc possumus scire?* MA. *quia additue i tere. uerbum enim uerto accusatiuo plurali uel singulari necesse est adiungi, singularis autem accusatiuus rem est.* DI. *cuius figuræ?* MA. *simplicis.* DI. *fac ab eo compositũ.* MA. *respublica, resuxoria.* DI. *cuius casus?* MA. *accusatiui pluralis. Omne autẽ nomen quintæ declinationis, nominatiuum singularem, & uocatiuum, et nominatiuũ pluralẽ, & accusatiuum & uocatiuum similem habet.* DI. *dic regulam in es productam terminatorũ nominum consonante antecedente.* MA. *Omnia in es productam terminantia, nomina, consonante antecedente tertiæ sunt declinationis, ut cædes cædis, Verres Verris, Vlysses Vlysis, Achilles Achillis. & omnia habent pares syllabas in nominatiuo & genitiuo, exceptis paucis, locuples locupletis, merces dis, hæres dis, Ceres Cereris, pes pedis, præpes tis, perpes tis. & præterea quintæ declinationis res rei, spes spei, fides fidei. Antiqui uerò & plebes plebei declinauerunt, quod nunc plebs plebis dicimus: & fames famei, quod nunc famis.* DI. *Asiæ quæ pars orationis est?* MA. *nomen. Omnia enim nomina prouinciarum, & urbium, & montium, & fluuiorum, & hominum, & deorum, uel aliarum rerum indiuiduarũ, propria sunt.*

DIS.

DI. cuius speciei? MA. primitiuæ. DI. fac ab eo deriuatum. MA. asius a um. nec mirũ, in multis enim prouinciarum nominibus inuenis similia deriuatiua pro primitiuis & appellatiuis. ut Italus proprium est & gentile. Similiter Danaus, Latinus, Hispanus, Siculus, & Sicanus. DI. dic & aliud deriuatiuum ab eo, quod est Asia. MA. asianus, & asiaticus, & inuicem supradicta tria pro possessiuis proferri possunt: propriè autem asius & asiaticus possessiua sunt. Inueniuntur autem hæc eadem etiã propria, ut Scipio Asiaticus, asianus gentile, Asiaticus uictor. DI. cuius est declinationis? MA. primæ. DI. quare? MA. quia oĩa desinẽtia in a masculina uel fœminina uel cõmunia, primæ sunt declinationis. DI. cur cũ literarũ mutatio nulla facta sit, accentus mutatur? MA. quia a finalis apud græcos producitur, apud nos corripitur, accẽtus quoq; apud nos mutatio facta est. hoc tamen scire debemus, quòd siue temporis siue literarũ fiat in ntõ cõmutatio, melius facimus si accentum ad latinitatẽ proferimus: patronymicis exceptis, quæ per oẽs casus magis græcũ sibi defendunt accentũ, quia seruant græcũ nominatiuũ, ut Priamides priamidæ, licet tamen in illis etiam accentũ seruare latinum: quæ cum sint græca, non tamẽ aliena uidentur formulis terminationum latinorum. ut Creusa, Arethusa: quæ cum latinè proferuntur, licet etiam in nominatiuo circunflecti, duntaxat in penultima syllaba. non est tamen absurdum & si græcum accẽtũ seruabimus in ntõ dũtaxat. DI. Priami quæ pars orationis est? MA. nomen. DI. quale? MA. proprium speciei deriuatiuæ ἀπὸ τοῦ πρίασθαι τὸ ἀγοράζειν. DI. fac ab eo deriuatiuũ possessiuũ. MA. priameius priameia priameium,

meiũ, patronymicũ, priamides, priamis. DI. *cuius generis?* MA. *masculini, numeri singularis, figuræ simplicis, casus genitiui, declinationis secũdæ.* DI. *quare?* MA. *quia omnia nomina cuiuscunq; generis apud græcos in os desinentia nominatiuũ, apud nos mutant os in us, & secundæ sunt declinationis, ut* πρίαμος priamus priami, κῦρος Cyrus, κύπρος Cyprus, πῖλος pilus, πέλαγος pelagus. Nã *genus à genero magis latinũ, quomodo murus à munero: quibus enim huiuscemodi adiacent uerba, sine dubio latina sunt.* DI. *q;, quæ pars est orationis?* MA. *coniunctio.* DI. *cuius potestatis?* MA. *copulatiuæ, ordinis postpositiui, figuræ simplicis.* DI. *fac ab ea compositum.* MA. *atque, neque, itaque, quoque, & cætera supradicta.* DI. *cuius est accentus?* MA. *encliticum est, id est, suum accentũ inclinat in syllabam extremam ante se positæ dictionis, hoc autem & aliæ coniunctiones habent, ne, ue.*

DI. *Euertere quæ pars orationis est?* MA. *uerbum, modi infiniti formæ perfectæ, coniugationis tertiæ correptæ.* DI. *quare?* MA. *quia correptã habet e penultimã.* DI. *cuius generis uel significationis?* MA. *actiuæ, figuræ cõpositæ.* DI. *ex quib.* MA. *ex duobus integris, ex è præpositione & uerbo.* DI. *dispone uerbum.* MA. *tẽporis præsentis: numeros enim & personas infinita non habent, unde & nomen acceperũt à defectione numerorum & personarũ.* DI. *declina.* MA. *euerto, bam, euerti, teram, euertã. Imperatiuo modo euerte euertito. Optatiuo modo utinam euerterem, euertissem, euertam. Subiunctiuo modo cum euertã, euerterem, euerterim, euertissem, euertero. Infinitiuo modo euertere, euertisse, euersũ ire. Impersonalia euertitur, euertebatur, euersum est uel fuit, euer-*

sum erat uel fuerat, euertetur. Imperatiuo in præsenti euertatur, futuro euertitor. Optatiuo utinā euerteretur, euersum esset uel fuisset, euertatur. Subiunctiuo cū euertatur, euerteretur, euersum sit uel fuerit, euersum esset uel fuisset, euersum erit uel fuerit. Infinitiuo modo euerti, euersū esse uel fuisse, euersum iri. Gerundia uel participialia nomina sunt hæc, euertendi, euertēdo, euertendum, euersum euersu, participia actiua euertens euersurus, passiua euersus euertendus. D I. *cur euerto euerti facit?* M A. *quia hoc solum ante t, r habuit in hac cōiugatione, id est in tertia, & mutauit o in i, & facit ptūm. In participio tamen ptō paßiui pro t, s habuit, ut euersus, etiam in uerbo uerro uersus fit participiū eiusdē tpis.* D I. *fac ab eo frequētatiuū.* M A. *euerso, cursase, uersas, euersat, euertito, euertitas, euertitat. Et sciēdūquòd plerūq; solēt frequētatiua à participio præteriti tēporis fieri, ut scribo scriptus, scriptito scriptitas scriptitat: domo domitus domiti, domito, domitas, domitat: curro cursus, curso, cursas, cursat, & cursito, cursitas, cursitat, uideo uisus, uiso uisis uisit: ergo et uersus uerso uersas. hinc est et uersutus, et Vertūnus, et uertex, & uertigo, & uerticulū, & uersura.* D I. *gentem quæ pars orationis est?* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuū generis fœminini, numeri singularis, figuræ simplicis, casus accusatiui.* D I S. *dic ntūm,* M A. *gens gētis, atq omnia in ns, rs, ls, desinētia, interpositiōe ti, faciūt gtūm, ut mons montis, mars martis, puls pultis: exceptis differētiæ causa frons & lens, quæ cum faciunt per tis gtūm frōtis, significant græcè τὸ μέτωπον, & lentis, τὴν φακῆν: cùm autē per dis faciunt genitiuū, significat frondis, τὴν φυλλάδα. lēdis aūt τὸ κονίδιον. Præterea libripēs libripēdis,*

dis, quia à uerbo pendo componitur consonantem uerbi seruat, facies gtūm per dis, libripendis. D I. *fac à gente deriuatiua.* M A. *hic & hæc gentilis et hoc gẽtile: uidetur etiā genus à gente deriuari, unde & genius, & genialis, & generosus, et composita indigena, ingenuus, degener.*

A*T regina graui iam dudum saucia cura.* D I. *scande uersum.* M A. *Atre, ginagra, uiam, dudū, saucia, curá.* D I. *dic cæsuras.* M A. *Semiquinariam, Atre, ginagra, ui.* D I. *quot figurarum est?* M A. *decem, habet enim tres pedes spondeos & duos dactylos.* D I. *tracta pedes.* M A. *Atre, ginagra, uiiam, dudum, saucia, cura.* D I. *partes orationis quot habet?* M A. *Septem: quatuor nomina, regina, graui, saucia, cura.* D I. *& quid aliud?* M A. *unā cōiunctionē, at, & duo aduerbia, iam dudum.* D I. *At quæ pars est?* M A. *coniunctio.* D I. *coniunctio quid est?* M A. *pars orationis annectens ordinansq; sententiā.* D I. *quot accidunt coniunctioni?* M A. *tria.* D I. *quæ?* M A. *potestas, ordo, figura.* D I. *cuius potestatis?* M A. *copulatiuæ, est tamen etiam & aduersatiuæ quam græci ἐναντιωματικὸν uocant, sicut etiam hic. Nam Aenea quiescente regina turbatur, quod est contrarium.* D I. *cuius ordinis?* M A. *communis, licet etiam postponere eam quomodo &, sed causa metri: quod ferè in omnibus potest inueniri præpositiuis coniunctionibus.* D I. *Cuius figuræ?* M A. *simplicis.* D I. *fac ab ea compositum.* M A. *atq;.* D I. *quem habet accentū?* M A. *grauem in uersu, quomodo omnes præpositiuæ coniunctiones.* D I. *regina quæ pars orationis est?* M A. *nomē, speciei deriuatiuæ.* D I. *dic primitiuum.* M A. *rex.* D I S. *hoc quoq; unde nascitur?* M A. *à rego uerbo, unde genitiuū in gis terminat: dicitur*

autem hoc γενος κοινὸν ἀνομοιοκατάληκτον, nec in toto fixum, nec in toto mobile, & omnia quaecunq; masculinũ habẽt tertiae declinationis, fœmininũ faciunt primae, ut rex regina, leo leæna lea, draco dracæna, hospes hospita, sospes sospita, leno lena, strabo straba, et si qua similia inueniantur. Est aũt hoc nomẽ, id est rex & regina uerbale, quia à uerbo nascitur, ex hoc tamen quoq; fit uerbũ denominatiuũ, id est à nomine deriuatũ, regno regnas. DIS. quale nomẽ est? MA. appellatiuum generis fœminini, numeri singularis, figurae simplicis, hic casus nominatiui, declinationis primae. DI. quae deriuantur ex eo? MA. à rege, regius, regalis. DI. quid interest inter regium & regale? MA. Regius possessiuum, regalis uerò ad claritatem pertinet, id est dignus rege. DI. dic diminutiuum eius. MA. regulus & regillus, quae etiam propria inueniũtur, Inde puto etiam regulam dici qua mẽsura exaequatur, quasi mensura regens. DIS. dic cõpositũ ab eo. MA. interrex, regificus. DI. graui quae pars orationis est? MA. nomẽ adiectiuum, speciei primitiuae, generis cõis: omnia enim adiectiua in is desinentia communia sunt, & in e faciunt neutrũ numeri singularis, figurae simplicis, casus ablatiui. Omnia enim supradictae formae nomina in i terminant ablatiuũ. DI. fac ab eo deriuatum. MA. Grauior, grauißimus, grauitas & grauida, hic & haec grandis, & hoc grãde, & grando, & uerbũ grauo grauas. DI. iam quae pars orationis est? MA. aduerbiũ. DI. aduerbũ quid est? MA. pars orationis & reliqua. DI. quot accidũt ei? MA. tria. significatio & reliqua. DI. cuius est significationis? MA. temporis, figurae simplicis. DI. quẽ habet accentũ? MA. grauẽ, & omnia ferè monosyllaba praepositiua

ua nisi differentiæ ratio prohibeat, ut ne, quando μὴ significat, grauatur: quando uerò τὸ πάνυ, circumflectitur: Sic quando similitudinis est, circunflectitur: quando iurantis, grauàtur. ut, Sic tua cyrneas fugiant examina taxos. D I. *dudùm quæ pars orationis est?* M A. *aduerbium temporis, & est sciendū quòd utrunq;, id est iam & dudum nō solum de præterito tempore dicitur, sed etiam de futuro, ut iam dudum sumite pœnas, quomodo etiā, quādo, aliquando, olim, unquam: hæc omnia tam præteritū quàm futurum possunt significare. et putant quidā dudū quasi diu dum dici: hæc enim syllaba, id est dū, solet expletiua inueniri: ut, quidū agedū adesdū.* D I. *saucia quid est?* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuū speciei deriuatiuæ, siue participialis. Nā à participio sauciatus nascitur saucius, quō à lassatus lassus, à laceratus lacerus & lacer: sic.n. Oui. 6. Metam.* D I. *cura quæ pars est.* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuum ipsius rei: potest tamen & de alia re intelligi. Scimus enim quia Vergilius apud inferos inter monstra habitantia in faucibus inferorum, ponit etiā curas quasi deas aliquas: ut, ultrices posuere cubilia Curæ. & quæritur utrum uerbum ex re, an res ex uerbo nascatur. & potius antecedit uerbi actus in hoc nomine, quia sine re esse non potest: nec enim cursus intelligi potest sine currente, nec cogitatio sine cogitante. sic ergo nec cura sine curāte: uidetur ergo esse deriuatiuū uerbale à uerbo curo curas curat.* D I. *dic nomina deriuata ex eo.* M A. *curiosus, curagulus, curator, curatio, curatura, curia curialis: composita securus, obscurus, tricurium & quidam putant ab eo curam dici, quòd cor urat uel agitet.*

Interea mediū Aeneas iam classe tenebat. D I. quot cæsuras habet? M A. semiseptenariā, ut Interea mediū Aeneas. D I. quot figurarū? M A. decem: habet enim tres dactylos & duos spondeos. D I. tracta singulos pedes. M A. Intere, a medi, æne, as iam, classe te, nebat. D I. quot partes orationis habet hic uersus? M A. septē, nomina tria, mediū, æneas, classe: uerbū unū, tenebat. D I. quid aliud? M A. duo aduerbia, interea etiā. D I. Interea quæ pars orationis est? M A. aduerbiū. D I. cuius significationis? M A. temporis, potest tamen et loci esse, speciei deriuatiuæ: ab in enim deriuatur inter, ex quo hoc aduerbiū cōponitur ex integro & corrupto, interea. Ideo autē corruptū dicimus ea, quia cum sit neutrū plurale, debuit corripi: sed quia factū est aduerbiū, producit ā. in omni enim aduerbio cū sit finalis ā producitur, excepto ita. potest tamen ablatiuus intelligi singularis, qui in compositione solet huiuscemodi inueniri, ut quocirca quapropter. D I. medium quæ pars orationis est? M A. nomen. D I. quid est nomē? M A. secundum Donatum pars orationis cum casu, corpus aut rem propriè communiter'ue significans: secundū Apolloniū, pars orationis quæ singularū corporaliū rerū uel incorporaliū subiectorū qualitatem propriam uel communē manifestat. D I. quot accidūt nomini? M A. sex, qualitas, species, genus, numerus, figura, casus: nam comparatio generale accidens non est. D I. Quale est hoc nomen? M A. appellatiuum. D I. cuius speciei? M A. adiectiuæ, est tamen ad aliquid & mobile: & uidetur etiam deriuatiuū esse à modo, hoc est mensura, unde est & modius: & differentiæ causa modius mutat o in e: uel à græco dictū est μέσος medius. Sciēdum tamen quòd omnia adiectiua

ua appellatiuorum in us desinentia mobilia sunt: excepto uetus ueteris, quod antiquissimi ueter dicebãt. D I. *cuius generis?* M A. *neutri.* D I. *dic masculinum.* M A. *medius, ex quo fit media medium.* *Omnia enim tam in us, quàm in er desinentia adiectiua, si sint secundæ declinationis, cum apud græcos uel communia, uel mobilia inueniantur, sine dubio mobilia sunt,* ὁ εὐτυχὴς καὶ ἡ εὐτυχὴς καὶ τὸ εὐτυχὲς. *hic fortunatus hæc fortunata hoc fortunatũ,* ὁ ἀγαθὸς ἡ ἀγαθὴ τὸ ἀγαθὸν, *bonus, na, nũ,* ὁ ὁπλόφορος ἡ ὁπλοφόρα τὸ ὁπλόφορον, *armiger armigera armigerum,* ὁ ἱερὸς ἡ ἱερὰ τὸ ἱερὸν, *sacer, a, um.* D I. *cuius numeri?* M A. *singularis, figuræ simplicis, casus accusatiui: tenebat enim uerbũ, accusatiuum exigit: & tamen in omnibus neutris idem casus nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus est.* D I. *cuius declinationis?* M A. *secũdæ: omnia enim in ũ desinentia secundæ sunt declinationis sine dubio.* D I S C. *fac ab eo deriuatiuum.* M A. *medietas, mediocris, meditullium. Medicus quoque uidetur inde dictus, quia temperãtia medium est inæqualitatis, quæ solet fieri ex cõtrarijs elementis. Mediastinus quoque inde uidetur componi, quia medias partes balnei tenet, hoc est in medio lauantium stat.* D I. *dic aliud compositum.* M A. *mediterraneus & mediamna, aduerbium medie. uerbum ab eo compositum dimidio dimidias, inde dimidiatus.*

D I S. *Aeneas quæ pars orationis est?* M A G. *nomen proprie qualitatis, speciei primitiuæ, generis masculini, numeri singularis, figuræ simplicis, casus nominatiui, declinationis primæ.* D I S. *quare?* M A G. *quia omnia græca in as desinentia, si apud illos in* ου *diphthongum effertur genitiuus, apud nos sine dubio sunt primæ,*

mutata υ in æ, ut αἰνείας αἰνείυ, Aeneas Aeneæ. Antiqui tamē huiuſcemodi nomina abſq; s ſolebāt proferre, quod Terētius ubiq; facit, Soſia, Birrhia, Chærea, Geta ponens, ut in Andria: Aut tu aut hic Birrhia. Iuuenalis: Ceu Marſya uictus. D I S. *fac ab eo quòd eſt Aeneas deriuatiuum.* M A. *poſſeßiuū æneius æneia æneium: & ſecundum Apuleium æneicus æneica æneicū. ſic enim ponit in epitomis hiſtoriarū, Aeneica gens, patronymicum æneades ſecundum analogiam: nam in as uel in es deſinentia, ſi faciunt in υ genitiuum Græcū, in ades faciunt patronymica. Itaque hoc uſus ubiq; eſt poeta: Aeneadæ in ferrū pro libertate ruebant Deſeßi æneadæ. In uno tamen loco autoritate poetica ænides dixit, Sit ſatis Aenide telis impune Numanum Oppetijſſe tuis: quaſi ab æneus nominatiuo, ſicut à Peleus pelides. Vnde etiam poemati ſuo æneis inſcripſit, quod eſt fœmininū æneidæ, quod per ſynæreſin ænidem dixit, ſicut pelides pro peleides. Cæterum ſecundum analogiam ab æneadæ æneas æneadis debebat dici.* D I S. *iam quæ pars orationis eſt?* M A. *aduerbiū temporis, ſpeciei primitiuæ, figuræ ſimplicis.* D I S. *quem accentū recipit?* M A. *per ſe acuitur, in uerſu autem grauatur, niſi encliticum ei adiungatur, ut iamq;, tunc enim acuitur.* D I. *claſſe quæ pars orationis eſt?* M A. *nomen appellatiuū, ſpeciei deriuatiuæ ſecundum quoſdam: quidam autem inde deriuatum eſſe putant ἀπὸ τ̃ καλῶν. Eſt autem homonymum uel uniuocū. nam plura ſignificat & nauium multitudinem & hominum collegia, quæ συμμορίας græci uocant, & equitum ordines.* D I. *fac deriuatiuum.* M A. *claßicus ca cum. Sonitus quoque tubarum claßica inde nominatur: quia claſſes equitum ordines uocant,*

ut

ut dictũ est, qui maximè utuntur tubis. DI. *tenebant quæ pars?* MA. *uerbum.* DI. *uerbum quid est?* MA. *secundum Donatũ, ut suprà dixi: secundũ alios uerò, pars orationis cum tempore & modis sine casu actionẽ siue passionem significans. non enim omnia uerba personas habent, ut infinita & impersonalia & gerundia: oportet autẽ definitiones generales esse* DI. *cuius est modi?* MA. *indicatiui, & formæ perfectæ, & coniugationis secundæ, & generis siue significationis actiuæ, singularis numeri, figuræ simplicis, temporis præteriti imperfecti, personæ tertiæ.* DI. *qualitas uerborum in quo est?* MA. *in modis & formis.* DI. *Quot accidunt uerbo?* MA. *qualitas, coniugatio, genus, numerus, figura, tempus, persona.* DI. *declina.* MA. *Indicatiuo modo teneo, præterito imperfecto tenebam, præterito perfecto tenui, præterito plusquamperfecto tenueram, futuro tenebo. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam & tertiam personam tene teneat, teneamus teneant. Futuro teneto tu teneto ille, teneamus tote neant, uel tenento. Optatiuo modo, tempore præsenti & præterito imperfecto utinam tenerẽ, præterito perfecto & plusquamperfecto, utinam tenuissem, futuro utinam teneam. Subiunctiuo modo tempore præsenti, cum teneam, præterito imperfecto cum tenerem, præterito perfecto tenuerim, præterito plusquamperfecto tenuissẽ, futuro tenuero. Infinitiuo modo sine numeris & personis, tempore præsenti, & præterito imperfecto tenere, præterito perfecto & plusquamperfecto tenuisse, futuro tentum ire uel tenturum esse: dicitur tamen & à tendo tendis, tentum ire: sed in illo etiã tensum possumus dicere, in hoc autem tentum ire duntaxat*

& similiter in omnibus quæ per huiuscemodi uoces participiales proferuntur. Sunt aūt supina duo et infinitiuū futuri, necnon præteritū in paßiuis & infinitiuis impersonalium, quæ similia sunt paßiuis, tentum esse uel fuisse, & tensum esse uel fuisse, tentum iri uel tensum iri. D I. *quæ differentia est inter infinita paßiui, & impersonalis?* M A. *quia paßiuū uerbo eget tantummodo, ut amari uolo: ostendo enim me pati uelle aliquid ab alio. Impersonale uerò infinitū nō solum uerbo, utpote infinitū, sed etiam certa aliqua persona, siue per pronomen, siue per nomē eget, utpote impersonale. Si enim dicā amari à me uolo, pro amare accipitur, quòd est actiuū. Impersonale aūt semper actiuā uim habet, gerundia tenendi do dum, tentū tentu: participia ueniunt à uerbo actiuo, duo præsentis tēporis & futuri: præsentis tenens, futuri tenturus.* D I. *declina etiā paßiuum.* M A. *Indicatiuo modo tēpore præsenti teneor, præterito imperfecto tenebar, præterito perfecto tentus sum uel fui, præterito plusquamperfecto, tentus eram uel fueram, futuro tenebor. Imperatiuo modo tēpore præsenti ad secundā et tertiā personam tenere teneatur, teneamur mimi antur. Futuro tenetor tu, tor ille, teneantur teneminor tenentor. Optatiuo modo tempore præsenti, & ptō imperfecto utinam tenerer, præterito perfecto & plusquamperfecto utinam tentus essem uel fuissem, futuro utinam tenear. Subiunctiuo modo tēpore præsenti cum tenear, præterito imperfecto cum tenerer, præterito perfecto cum tentus sim uel fuerim, præterito plusquamperfecto cum tentus essem uel fuissem, futuro cum tentus ero uel fuero. Infinitiuo modo teneri, tentum esse uel fuisse, tentum iri. Participia duo*

præ-

præteriti tentus, futuri tenendus, nomen uerbale tentor, fœmininũ tentrix, ipsa res tentio. D I. *cur teneo tenui, & teneor tentus sum?* M A. *quia omnia in neo desinentia sic faciunt præteritum, ut moneo monui, et moneor monitus sum, seneo senui. Excepto maneo mansi, & maneor mansus sum, & neo neui, & neor netus sum.*

SIc *fatur lachrymans, classiq; immittit habenas.* D I. *dic cæsuras.* M A. *semiquinariam & semiseptenariam, Sic fatur lachrymans classi.* D I. *quot figurarum est hic uersus?* M A. *decem.* D I. *cur?* M A. *quia habet duos dactylos, & tres spondæos.* D I. *tracta singulos pedes.* M A. *sic fa, tur lachry, mansclas, siquim, mittitha, benas.* D I. *quot partes orationis hic habet uersus?* M A. *septem, nomina duo, classi, habenas: uerba duo, fatur immittit: participiũ unum, lachrymans: aduerbium unum, sic: & coniunctionem, q;.* D I. *Sic, quæ pars orationis est?* M A. *aduerbium, significationis similitudinis, speciei primitiuæ, figuræ simplicis, & est sciendum quòd omnia in c desinentia producuntur, excepto donec: nam nec, inter coniunctiones ponunt.* D I. *quem accentum habet?* M A. *circunflexũ, nisi sit iurandi: tunc enim grauatur, ut apud Verg. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos. & quando ut uel uti subiungitur ei, ut sic uti dixit, sic uti iussit.* D I. *fatur quæ pars est?* M A. *uerbum, modi indicatiui, formæ perfectæ, coniugationis primæ, generis uel significationis deponẽtis, numeri singularis, figuræ simplicis, temporis præsentis, psonæ tertiæ.* D I. *declina.* M A. *Indicatiuo for, fabar, fatus sum uel fui, fatus eram uel fueram, fabor. Imperatiuo mõ tẽpore præsẽti fare fetur, femur famini fentur. nã in prima cõiugatiõe, impatiuo mõ secũda persona habet*

penultimã a: tertia uerò e, quã seruat prima et tertia pluralis persona: nam secunda indicatiuũ sequitur in omni cõiungatione, amare ametur, amemur amemini amẽtur. In secunda uerò coniungatione secunda quidem persona productam habet ẽ penultimam, tertia aũt a post e, ut docere doceatur, quam seruat prima & tertia pluralis, ut doceamur docemini doceantur. In tertia uerò coniugatione e correptam habet penultimam secunda persona, ut legere: tertia uerò a, quam seruat prima & tertia pluralis, ut legere legatur, legamur legimini legantur. In quarta uerò i penultimam habet productam, ut munire: tertia uerò persona a post i, quam seruat prima & tertia pluralis, ut muniatur muniamur munimini muniantur. sed hæc in regulis uerbalibus latius tractata inuenies. futuro fator ut fator ille, famur faminor fantur uel fantor. Optatiuo modo utinam farer, præterito perfecto & plusquamperfecto fatus essem uel fuissem, futuro utinam fer. Subiunctiuo modo tempore præsenti cum fer, præterito imperfecto cum farer, præterito perfecto cum fatus sim uel fuerim, præterito pluquamperfecto cum fatus essem uel fuissem, futuro cum fatus ero uel fuero. Infinitiuo modo tempore præsenti fari, præterito perfecto & plusquã perfecto fatũ esse uel fuisse, futuro fatũ iri. Gerundia fandi do dũ. supina fatũ tu. participia ueniũt à uerbo deponẽti tria, præsens, præteritum & futurum. præsens fans, unde infans qui loqui non potest. præteritum fatus tatum. futurum faturus ra rum. Et est sciendum quòd in omni uerbo quod habet participium præteriti temporis ex hoc per interpositionem ru, facimus futurum, ut amatus amaturus, doctus docturus, dictus rus, exceptis paucis

cis mortuus moriturus, in quo secundum analogiam præteritum debuit esse moritus. Nullum enim participium u geminat. Similiter orior ortus, oriturus, pro orturus, partus pariturus, erutus eruiturus, caritus cariturus: sed hoc quoque in regulis uerborum planius tractauimus. DI. *cur impersonale non habet hoc uerbum?* MA. *quia nullum in or desinens generat impersonale, id est nec passiuum, nec deponens, nec commune, excepto uno misereor, quod miseret facit impersonale, ex contrario illorum quæ ex actiuis uel neutris nascuntur. nam pleraq; illorũ uel magis omnia, exceptis paucis passiuam habent declinationem tertiarum personarum, ut statur, amatur, quiescitur, itur.* Excipiuntur autẽ à *contingo git, placeo placet, euenio euenit, & uaco uacat, & iuuo iuuat. In quibus tertiæ similes sunt actiuæ personæ, uel neutrali impersonalium: nam pœnitet, piget, tædet, pudet, licet, libet, positiua sunt, quamuis libeo & liceo dicatur, sed alterius sunt significationis. libeo enim τὸ πελιδνοῦμαι, liceo uel liceor ἐπιθεματίζω significant: antiquißimi tamen & pœniteo, & pudeo, & pigeo, & misereo dicebant.* No*men participiale uel uerbale fandus fanda fandum. pleraque enim uerba, etiam si participia futura paßiua non habent, nomina tamen huiuscemodi formæ pleraque habere inueniuntur.* Præterea *quoq; pleraq; participia in tus desinunt, & mutant tus in tor, & faciunt nomen uerbale, ut amatus amator, doctus doctor, lectus lector, auditus auditor: sic ergo fatus fator poßumus dicere.* Antiqui *tamen etiam paßiuè proferebant, fatus pro dictus dicentes, unde fatum dictum & iussum* Dei. Idem *enim esse dicit* Plato *fatum, uoluntatem & iußionem* Dei. DI. *fac*

com-

compositũ ab eo quod est for faris. M A. affor affaris affatur, ut apud Vergil. Affaturq́; deos, & sanctum sidus adorat. Et sciendum, quòd rarißimè simplicis prima personæ inuenitur in usu for, quomodo & à do dor. ipsa res fatus, & fatio fatum. inde putant quidã etiam fas & nefas dictum, quod iustum est dici, uel taceri. ex quo fasti et nefasti dies, & fasti τὰ ἡμερολόγια. D I. cur participium huius uerbi præterito tẽpore a habet ante tus? M A. quia omnia quæ in aui faciunt præteritũ in actiuis, et omnia cõmunia et deponẽtia primæ cõiugationis in atus, a penultima producta, præteritũ participij faciũt, ut amo amaui amatus, accuso accusaui atus, luctor atus; osculor latus, criminor atus. D I. lachrymans quæ pars orationis est? M A. participiũ. D I. quid est participium? M A. pars orationis partẽ capiens nominis, partemq́; uerbi. D I. participio quot accidunt? M A. septem. D I. quæ? M A. genus, numerus, figura, casus, tempus, significatio, forma. D I. cuius generis? M A. communis trium generũ. Omnia enim participia præsentis temporis trium generũ sunt, & in duas desinunt consonantes n & s. nã etsi naturaliter quædã uerba ad solos pertinent mares, ut futuo et deuirgino: uel ad fœminas, ut futuror, nubo, deuirginor: possumus tamen in alterum sexum transferre, uel figuratè, uel per irrisionem, uel per epicœnon, ut si dicam, bona anima est quæ istam uirginem deuirginauit, uel bonus animus qui illi marito nupsit. bene igitur dicitur, quòd omnia uerba & participia apta sunt ad omne genus dici. D I. cuius casus? M A. nominatiui in hoc loco: potest esse tamen & uocatiui. Omnia enĩ noĩa siue participia ntũm & uocatiuũ similem habent, exceptis græcis & in ius desinentibus

bus secundæ declinationis: cuius propria si ante us i habuerint, abiecta us uocatiuum faciunt, ut Vergilius Vergili, Terentius Terenti. Alia uerò us in e conuertentia, faciunt uocatiuum, ut Turnus Turne, socius socie, myrtus myrte. Vergil. in Bucol. Et *uos ô lauri carpā, & te proxima myrte. Est tamē inuenire etiam in huiuscemodi sæpe euphoniæ uel metri causa ntūm pro uocatiuo positū, ut Lucanus:* Degener ô populus uix secula longa deorū, *populus pro populo posuit. &* Verg. *Corniger hesperidum fluuius regnator aquarū: fluuius pro fluuie posuit.* DI. *cuius est temporis?* MA. *præsentis: nulla enim participia in duas consonantes desinentia temporis præteriti uel futuri inueniuntur. Sciendum aūt quòd quō participia præteriti tēporis cōiuncta cū uerbis temporis præsentis præteritū tēpus significant, ut lectus sum es est: sic participia præsentis si coniungantur cum uerbis præteriti tēporis, loco præteriti tēporis accipiuntur, ut amans feci, studens legi.* DI. *cuius significationis?* MA. *actiuæ: nascitur enim à uerbo lacbrymo as at. Cuius actiuum uim passiuam, passiuum uim actiuam uidetur habere. Nam patitur dolorem qui lacbrymat, & facit qui lachrymatur. Multa tamen similia inueniuntur, ut lugeo & lugeor, ploro & ploror. formas suorum uerborum uel species habent participia, ut lecturio lecturiens, feruesco feruescēs, curso cursans, cursito cursitans.* DI. *cuius numeri?* MA. *singularis, figuræ simplicis.* DI. *cui casui adiungitur?* MA. *accusatiuo, lachrymans illum. Necesse est, enim omnia participia ijs casibus adiungi, quibus & uerba ex quibus nascuntur, ut lachrymo illum, lachrymans illum, inuideo tibi, inuidens tibi, misereor tui, miserens tui.*

Nam

Nam si in ablum casum transeāt, perdunt uim participij, & ad nomina transferuntur, ut si dicā amans illum, participium est, quia & amo illum dicimus. Sin aūt amans illius, nomē est quod significat ὁ ἐραστὴς ἐκείνου. Vnde etiā comparationem accipit, amātior amantissimus: similiter timens illū, & timens illius, fugiens illum, & fugiens illius, ut Terent. in Phorm fugitans litium. Semper tamen ex participio præsentis tēporis, & tria gerūdia uel participialia solent nasci, ablatas, & addita di do dum, ut amans amandi do dum, lachrymans lachrymandi do dum, & participiū futuri passiuū lachrymādus à lachrymor. est tamen etiam nomen ὁ δακρυτέος. D I. declina uerbum tam actiuū quàm passiuum. M A. lachrymo lachrymas lachrymat, lachrymor aris uel are atur. D I. quotæ est declinationis lachrymans? M A. tertiæ. Omnia enim participia præsentis temporis tertiæ sunt declinationis, utpote in duas desinentia consonantes: præteriti uerò temporis participia & futuri cum sint mobilia, masculinū & neutrū secundæ habent declinationis, fœmininum uerò primæ, ut hic & hæc & hoc lachrymans, lachrymatus lachrymata lachrymatum, lachrymandus lachrymanda lachrymandum, lachrymaturus lachrymatura lachrymaturum. D I. Classis? M A. de hoc superius sufficienter tractauimus. D I. que, quæ pars orationis est? M A. coniunctio. D I. quid est coniunctio? M A. pars orationis adnectens ordinansq; sententias. D I. quot accidunt coniunctioni? M A. tria, potestas, figura, ordo. D I. cuius est potestatis? M A. copulatiuæ, ordinis postpositiui. est autem encliticum, & hæc & aliæ duæ coniunctiones ue ne. Ne uerò solet etiam abiecta e encliticam

cam

ticam ulm poßidere, ut Pyrrhin' tanton'. Enclitica quę ue ne præpositionib. ante se positis erigũt extremæ syllabæ fastigiũ, ut propterq; illum, inter ue homines. DI. cuius figuræ? MA. simplicis. Cõposita quæ semp postponitur, ut atq;, quoq;, namq;. Syllabice quoq; additur in fine, et ulm coniunctionis amittit. et enclitice, ut undiq;, deniq;. Itaq; quãdo antepenult. acutò profertur, id est quãdo cõiunctio est rationalis. Vtraq;, pleraq;, quæritur cũ sint una pars orationis, nec que diuisa pro coniunctione accipiatur, cur nõ tertiũ ab ultimo acutũ habuerunt? in quo possumus dicere, quod accẽtus masculinorũ et neutrorum, q penultimus est acutus, acuit et fœminina in suam legẽ concidentia. Nec mirum euphoniæ causa hoc in his euenisse, cum in alijs quoq; quibusdã, cõpositorũ hoc idem inueniatur, ut calefacis, tepefacis, suauerubens, quæ omnia debẽt secundum analogiã in antepenultima habere acutũ, in penultima tamẽ habuerũt. DI. Immittit quæ pars orationis est? MA. uerbũ, modi indicatiui, formæ pfectæ, cõiugationis tertiæ correptæ, generis actiui, nume ri singularis, figuræ compositæ ex corrupto et integro. nam composito mutauit n in m, quia sequens uerbũ ab m incipit. Solet enim uel p uel m uel b sequente n in m cõuerti in compositione, ut cõpono, committo, immitto, imbuo. DIS. cuius tẽporis? MA. præsentis, psonæ tertiæ. DI. declina. MA. Indicatiuo mõ tẽpore præsenti, Immitto, immittebã. immisi, immiserã, immittã. Impatiuo modo tẽpore præsenti, immitte immittat, immittam9 immittite immittãt. Futuro immittito tu immittito ille, immittam9 immittitote immittũto. Optatiuo mõ tẽpore præ-

 senti,

ſenti, et præterito imperfecto, utinã immitterẽ, immiſiſſem, immittã. Subiunctiuo modo tempore præſenti, cum immittã immitterẽ, immiſerim immiſiſſem, immiſero. Infinitiuo modo, immittere, immiſiſſe, futuro immiſſum ire uel immiſſurum eſſe. Imperſonalia. immittitur, immittebatur, immiſſum eſt uel fuit, immiſſum erat uel fuerat, immittetur. Impatiuo immittatur, immittitor. Optatiuo utinã immitteretur, immiſſum eſſet uel fuiſſet, immittatur. Subiũctiuo mõ immittatur, immitteretur, immiſſum ſit uel fuerit, immiſſum eſſet uel fuiſſet, immiſſũ erit uel fuerit. Infinita immitti, immiſſũ eſſe uel fuiſſe, immiſſum iri. Gerundia immittẽdi immittẽdo immittendũ, immiſſum, immiſſu. Participia actiui immittẽs et immiſſurus. Paſsiuũ immittor, immittebar, immiſſus ſum uel fui, immiſſus erã uel fuerã, immittar. Impatiuo immittere immittatur, immittamur immittamini immittãtur, immittitor tu, immittitor ille, immittamur, immittiminor immittũtur. Optatiuo mõ utinã immitterer, immiſſus eſſem uel fuiſſem, immittar. Subiũctiuo mõ cũ immittar, immitterer, immiſſus ſim uel fuerim, immiſſus eſſem uel fuiſsẽ, immiſſus ero uel fuero. Infinita paſsiua immitti, immiſſum eſſe uel fuiſſe, futuro immiſſum iri. Participia paſsiua, immiſſus, immittẽdus, nomẽ uerbale immiſſor, immiſsio ipſa res. DI. *cur miſi facit præteritũ?* M. *in to deſinẽtia uerba c quidẽ antecedẽte tria ſunt, quorũ unũ in xi facit præteritũ perfectũ, flecto flexi, duo aũt in xui, necto nexui, pecto pexui, ſic Aſper de uerbo. Cariſius uero pexi protulit. E breui antecedente in eandem to ſyllabã terminãtia duo inueniuntur, quorũ alterum in ui ſyllabã, alterum in ui diſiunctas*

ctus faciunt præteritū, peto petiui, meto messui. Cato in 2. Originum: In campo Tiburti, ubi hordeum demessuit. Caßius Hemina in 5. Annalium: ubi hordeum demessuerunt. P, antecedente, unum inuenitur, inepto ineptui. R, antecedente duo, uerto uerti, & sterto sterti. T antecedente unum inuenitur, immitto immisi. sed antecedente s unū, sisto steti, quod etiam à sto steti fit. Cum igitur in si faciunt præteritū perfectum, supina in sum uel in su faciunt, ut læsi, lusi, risi, arsi, læsum, lusum, risum, arsum, uel læsu, lusu, risu, arsu. unde & læsus, lusus, risus, arsus, læsurus, lusurus, risurus, arsurus. DI. *sic alia à uerbo mitto composita.* MA. *amitto, demitto, summitto, committo, admitto, permitto, promitto, præmitto, emitto, omitto, remitto. Ab admitto admissarius, ab emitto emissarius nascitur. Et à simplici missus, hic et hæc mißilis et hoc missile. Possumus etiam hic et hæc mißibilis & hoc mißibile dicere, quomodo penetralis & penetrabilis.* DI. *habenas quæ pars est?* MA. *nomen.* DI. *quale?* MA. *appellatiuum.* DI. *cuius speciei?* MA. *deriuatiuæ.* DI. *unde deriuatur?* MA *à uerbo habeo. inde etiam aspirationē habet, & per b mutam scribitur. nam auena quæ τὸν βρόμον significat, & sine aspiratione est, et per u scribitur. Est igitur habena cum aspiratione nomen uerbale.* DIS. *cuius generis?* MA. *fœminini.* DI. *cuius numeri?* MA. *pluralis, figuræ simplicis, casus accusatiui, declinationis primæ.* D. *cur?* M. *quia cūa in a desinētia declinationis primæ sunt, exceptis neutris quæ Græca sunt, et apud Græcos in τος faciunt genitiuum, apud nos autem os in is conuertentia tertiæ sunt declinationis, ut τόρευμα τος, toreuma toreu-*

matis, σχῆμα σχήματος, schema schematis. literarũ uerò nomina tam in a quàm in alias quascũq; literas desinentia, & apud nos, & apud Græcos indeclinabilia sunt, ut ἄλφα, βῆτα, γάμμα. non enim rectè Donatus digammũ posuit. Ab habeo fit habito, habitudo, habitaculũ, habilis. composita inhibeo, cohibeo, prohibeo, exhibeo.

TV quoq; littoribus nostris æneia nutrix. D. quot cæsuras habet? M. duas, semiquinariã et semiseptenariam. Tu quoq; littoribus nostris. D. quot figurarum est? MA. decẽ, habet enim tres dactylos, & duos spondeos. DIS. tracta singulos pedes. MAG. Tu quoque, littori, bus no, stris æ, neia, nutrix. D. quot habet partes orationis? MA. sex, nomina tria, littoribus æneia, nutrix. Pronomina duo, tu, nostris. coniunctionẽ quoq;. D. tracta per singulas partes. MA. Tu quoq;. D. Tu quæ pars orationis est? MA. pronomen. D. quid est pronomẽ? M. pars orationis, quæ pro proprio nomine uniuscuiusq; accipitur, personasq; finitas recipit. Itẽ aliter, pronomẽ est pars orationis, quæ pro nomine posita tantundem penè significat, personamq; interdũ recipit. Ideo autem dico penè, quia quamuis substantiam significat, non tamen etiã qualitatem quomodo nomẽ. bene igitur uidentur fecisse, qui carentia personis finitis separant à pronominib. Pronomẽ proprie est, quod pro proprio nomine ponitur. itaq; q̃ propria nomina plus alijs omnib. nominib. finita sunt, certam enim aliquam rem significant, pronomen quoq; quod loco proprij nominis accipitur, debet finitas pso nas habere. Sunt igitur pronomina de quibus nulla dubitatio est, quindecim, octo primitiua et septẽ deriuatiua: pri-

primitiua quidem personæ primæ, ego & obliqui casus eiusdem pronominis, secũdæ tu, tertiæ uero sex, sui, ille, iste, is, hic, ipse: deriuatiuæ primæ personæ meus, noster, nostrás, secũdæ tuus, uester, uestrás, tertiæ suus. Hæc *tam apud nos quàm apud Græcos pronomina ab omnibus accipiuntur.* C*ætera uerò quæ sunt infinita, uel interrogatiua, uel relatiua substãtiæ, uel qualitatis, uel quãtitatis, uel numeri, magis nomina dicenda sunt quàm pronomina substantiæ, infinitum uel interrogatiuũ, ut quis: relatiuum ut qui: interrogatiuum uel infinitiuum uel relatiuũ qualitatis ut qualis. significat enim* ποῖος *penultimo acuto, quod est interrogatiuum, &* ποιός *ultimo acuto, quod est infinitum, &* ὁποῖος, *quod est relatiuũ. eius redditiuum talis: quãtitatis interrogatiuum uel infinitiuum uel relatiuum quantus: significat enim* ὁπόσος, *penultimo acuto, quod est infinitum, &* ὅσος, *quod est relatiuũ, redditiuũ eius tantus.* Numeri *interrogatiuum & infinitum & relatiuum, quot significat enim* πόσοι *penultimo acuto & ultimo, quod est infinitum, &* ὁπόσοι, *quod est relatiuum. eius redditiuum tot. deriuatiuũ eius quod est quis, cuius cuia cuium, & cuiás. & ab eo quòd est quot, quotus & quotennis & quotenus. quibusdam ab eo quod est tot uidetur esse totus, sed alia uidetur esse significatio. hæc tamen nomina prædicta pleriq;* Latinæ *artis scriptorum, pronomina esse infinita dixerunt.* Nec *mirum cum* Didymus *quoque, & multi alij uetustißimi* Græcorum, *inter articulos hæc numerauere.* Romani *uero cum articulos non habeant, inter pronomina hæc posuerunt. tanta autem uidetur esse cognatio articulorum*

& pronominum,quod Stoici in una parte orationis utrunq; esse putāt,articulos finitos pronomina dicentes: quæ uerò grammatici græcorum,inter articulos ponūt, illi infinitos dicebant esse articulos.Necnon etiam supra dictas dictiones,quas Apollonius Herodianusq; et Dionysius inter nomina rationabiliter posuerunt. Hæc autē latius in libro qui est de pronomine tractauimus. Sed ut breuiter dicam,loco propriorum nominum non possunt accipi ea quæ generalia sunt etiam appellatiuorum quod suum est pronominū. Nam dicentes quis,interrogamus de omni substantia,uel qualis de omni qualitate, uel quantus de omni quantitate,uel quot de omni numero. pronomen autē definitæ alicuius personæ uult esse, & rem certam significare. DI.quot accidunt pronomini? MA.sex:species,genus,numerus,figura,persona,& casus. DI.cuius speciei? MA.primitiuæ. DI.fac ab eo deriuatiuum. MA.tuus tua tuum,& aduerbium tuatim, & per ἐπέκτασιν Tu,te,quæ est correpta,ut O Tite tute Tati tibi tanta Tyranne tulisti. DI.cuius generis? MA.communis trium generum. quomodo enim apud græcos ἐγὼ, σὺ,ἐμοῦ,σοῦ,οὗ, trium sunt communia generum, sic & apud nos ego & tu,mei,tui,sui.Numeri singularis, figuræ simplicis,personæ secundæ, casus nominatiui,& uocatiui, hic autem magis nominatiuus est, cum per apostrophen dicatur,quæ exigit nominatiuum,& cum quoque cōiunctum, quod ad alios nominatiuos relatum est, id est,ut Misenus et Palinurus,tu quoq;. DIS.quoq; quæ pars est? MA.coniunctio.accipitur enim pro & tu.Est tamen etiam loco aduerbij inuenire hanc dictionem posi-

tam,

tam, ut Mulia quoq; & bello passus dum conderet urbem. hic enim pro similiter necesse est id accipi, cum sequitur & . D. quid est coniunctio? MA. pars orationis adnectens ordinansq; sententiã. DI. quot accidunt coniunctioni? MA. tria, potestas, ordo & figura. D. cuius est potestatis quoq;? MA. copulatiuæ. DI. cuius ordinis? MA. postpositiui. uetustissimi tamen solebãt etiã præponere eam. DIS. cuius figuræ? MA. compositæ, ex corrupto et integro, quo enim corripitur: quod si pduceretur, esset integra pars. D. quem habet accentũ? MA. penultimum acutũ. omnes enim ferè cõiunctiones postpositæ generalem seruant accẽtuũ regulam. DI. littoribus quæ pars orationis est? MA. nomen. DI. quale? MA. appellatiuũ, generis neutri, numeri pluralis, figuræ simplicis, casus datiui, declinationis tertiæ correptæ. DI. cur? MA. qa omnia in us desinẽtia neutra tertiæ declinatiõis sunt, & in ris faciunt genitiuũ. excipitur pus indeclinabile, et uirus, quod Lucretius secundæ posuit declinationis: diri primodia uiri. pelagus uerò Græcum est, hoc pelagus pelagi, & uulgus uulgi, tam masculinũ q̃ neutrũ. DI. quot differentias habet penultima gtĩ in ris terminãtiũ supra dictorum neutrorum nominum? MA. si uerbis adiacent, quæ e correptam penultimam habuerint, seruant e ante ris genitiui, ut munero munus muneris, uulnero uulnus uulneris, sidero sidus sideris, ex quo componitur considero et desidero, latero, lat9 lateris, operor opus opis. Si uerò monosyllaba sint, et producũtur in nominatiuo, et seruãt quoq; ut ante ris in genitiuo productã, ut ius iuris, thus thuris, rus ruris, plus pluris. Si uerò sint compa

ratiua, masculinorũ eorundemq; fœmininorũ sequũtur genitiuum o penultimam seruantia ante ris, ut minor, minus minoris. maior, maius maioris. Alia uerò o correptã habent ante ris, ut corpus corporis, pectus pectoris, litt⁹ littoris, pignus pignoris et pigneris, fœnus fœnoris & fœneris. quãuis uerba eorũ magis e penultimã habent pignero & fœnero. DI. fac ab eo deriuatiuũ quod est littus. MA. littoreus et littoralis: quidã aũt litus ἀπὸ τῶν λιτῶν uolunt esse, quia proficiscentes et reuertentes solẽt ibi uota concipere. DI. nostris quæ pars est? MA. pronomen. DI. quale? MAG. possessiuum & deriuatiuũ. D. ex quo casu solent deriuari? MA. ex gtõ, ut nos nostrum uel nostri, noster. Idq; sine dubio ex singulari numero ostenditur. Ergo mei meus, tu tui tuus, sui suus, unde et penultimæ corripiuntur. DI. cuius generis? M. neutri. Sed sciendũ quod omnis datiuus et abltũs pluralis tã in nominib. mobilibus, quàm in pronominib. et participijs cõmunis est trium generũ. DI. cuius numeri? MA. pluralis, figuræ simplicis, casus datiui. omnis aũt datiuus et abltũs pluralis similis est, ut dictũ est. DI. & unde possumus scire differẽtiam? MA. à iunctura & ordinatione, item ἀπὸ τῆς συντάξεως, quod facile potest sciri ex singulariũ iuncturæ, quæ nõ habet similes datiuũ & abltũm, ut in omnib. primæ declinationis nominibus, et tertiæ in e terminãtibus abltũm, et quartæ et quintæ. In his enim manifeste ostendit casus differentiã. Cum uerbũ igitur dedisti sine dubio datiuũ exigat, si q̃ supradictarũ declinationũ nominum ordines necesse est datiuũ adiungere, ut dedisti poëtæ uel homini uel senatui uel rei. Nõ licet enim nisi datiuũ huic

uerbo

uerbo adiungere. Et nota quod quatuor habent declinationum differentias pronomina: sunt enim quæ tam genitiuum quàm datiuū in i terminãt, quæ sunt tria & communia trium generū, ut ego mei mihi, tu tui tibi, sui sibi. Sunt quæ genitiuum in ius, datiuum uerò in i proferūt, quæ sunt communia triumgenerum, ut ille illius illi, ipse ipsius ipsi, iste istius isti, hic huius huic, is eius ei. Sūt alia quæ sequuntur secūda declinationē mobiliū nominum, qualia sunt possessiua, meus a um, tuus a um, suus, noster et uester. Sūt et alia tertiæ declinationis nominū declinationē seruãtia, nostrâs uestrâs, nostratis et uestratis. DI. æneia quæ pars orationis est? MA. nomen. DI. quale? MA. appellatiuum: quāuis enim possessoris nomen proprium significet, tamē omnis possesio eius cōmune hoc nomē potest habere, ut æneia mater, æneia nutrix, æneia mēs, æneia fames, æneia facies, æneia manus, æneius ager, æneius filius, æneius ensis, æneiū lumē, æneium munus, æneium regnum. DI. cuius generis? MA. fœminini, numeri singularis, figuræ simplicis, declinatiōis primæ. D. ex quo nomine deriuatur? M. ab Aenea, de quo superius latius diximus. DI. nutrix quæ pars orationis est? M. nomen. DI. quale? MA. appellatiuum. DI. cuius speciei? MA. appellatiuorū, uerbalis. DI. ex quo uerbo masculinum eius nascitur? MA. à nutrio. solent autē in tor uerbalia in trix facere fœminina, mutata tor in trix, ut lector lectrix, in supradicto uerò euphoniæ causa uel alternitatis, id est παραλληλότητος trisyllaba subtracta est cōtrà regulā. cū enim nutritor sit masculinū, debuit fœmininū nutritrix esse, sed absurditas soni minuit syllabam. DI. à

quo uerbo deriuatur? M A. à nutrio nutris nutrit. D. declina uerbum. M A. nutrio uerbum actiuum. Indicatiuo modo dictum temporis præsentis, numeri singularis, figuræ simplicis, coniugationis quartæ, personæ primæ, quod declinabitur sic: Nutrio tris trit, nutrim⁹ itis unt. Eodē modo tempore ptō imperfecto nutriebam bas bat, nutriebamus tis bant. eodē modo tempore præterito pfecto, nutriui nutriuisti nutriuit, et pluraliter nutriuim⁹ stis ruunt uel re. eodē modo tempore præterito plusq̃ pfecto, nutrieueram ras rat, ramus ratis rant. eodem modo tempore futuro nutriam es et. Imperatiuo modo tēpore præsenti ad secundam & tertiam personā nutri nutriat, nutriamus te ant. eodem modo tepore futuro nutrito tu nutrito ille, nutriamus tote triūto uel triūtote. Optatiuo modo tempore præsenti, et præterito imperfecto, utinā nutrirem res ret, nutriremus retis rent. eodem modo tempore præterito perfecto & plusquāperfecto utinam nutriuissem sses sset, nutriuissemus tis ent. eodem modo tempore futuro nutriam as at, utinā nutriamus atis ant. Subiunctiuo modo tēpore præsenti cū nutriam as at, amus atis ant. eodem modo præterito imperfecto cum nutrirē res ret, nutriremus tis ent. eodē modo tēpore præterito perfecto cum nutriuerim ris rit, nutriuerimus tis rint. eodem modo tempore præterito plusquamperfecto cū nutriuissem ses set, emus etis ent. eodem modo tempore futuro, cū nutriuero ris rit, rimus ritis rint. Infinitiuo mō sine numeris & personis tēpore præsenti, & præterito impfecto nutrire, præterito pfecto & plusquāperfecto, nutriuisse, futuro nutritū ire; uel nutriturū esse. Verbo

imper-

Impersonali nutritur batur, nutritũ est uel fuit, nutritum erat uel fuerat, futuro nutrietur, Impatiuo mõ nutriatur nutritor. Optatiuo utinã nutriretur, nutritum esset uel fuisset, nutriatur. Subiunctiuo modo cũ nutriatur, nutriretur, nutritũ sit uel fuerit, nutritũ esset uel fuisset, tũ erit uel fuerit. Gerundia uł participialia nomina, nutriendi nutriendo nutriendũ, nutritũ nutritu, duo participia ueniũt à uerbo actiuo, præsens nutriens, futurũ nutriturus nutritura nutriturum. Eius paßiuũ, indicatiuo modo nutrior, nutriebar, nutritus sum uel fui, nutritus erã uel fueram, nutriar. Imperatiuo mõ nutrire nutriatur nutriamur nutrimini nutriãtur. futuro nutritor tu, nutritor ille, nutrimur nutriminor untor. Optatiuo utinã nutrirer, nutrit9 essem uel fuissem, nutriar. Subiunctiuo cũ nutriar, rer, nutritus sim uel fuerim, nutritus essem uel fuissem, nutritus ero uel fuero. Infinitiuo modo nutriri, nutritum esse uel fuisse futuro nutritum iri, duo participia ueniunt à uerbo paßiuo, præteritum nutritus nutrita nutritum. futurum nutriendus nutrienda nutriendum. Nomen uerbale nutritor & nutrix, ipsa res nutritio. D. fac ab eo deriuatiuum. MA. nutricula, quæ est diminutiuum, ut Iuuen. Gallia uel potius nutricula causidicorum.

VT belli signum Laurenti Turnus ab arce. DI. Scande uersum. M. Vt bel, li si, gnũ lau, rẽti, Turnus ab, arce. DI. quot cæsuras habet? MA. semiquinariam. D. quõ? MA. Vt belli signũ. D. quot figurarũ est hic uersus? MA. qnq;. DI. quare? MA. qa cõstat ex quatuor spõdeis et uno dactylo, & uno trocheo. D. tracta per singulos pedes. MA: Vt bel, li si, gnum lau, renti, Turnus ab arce, D, quot partes ora-

orationis habet? M. septē. DI. quot nomina? MA. quinq;, belli signum laurenti turnus arce. D. quid aliud? MA. aduerbiū ut, et præpositionē ab. DI. ut quæ pars orationis est? MA. hic aduerbiū temporale, aliâs autē similitudinis potest esse, & abiecta i tamen eandem significationē habet uti, cui additur nam, & fit aduerbiū optantis utinā. similiter cōpositum cum uelut & ueluti aduerbiū similitudinis est. Et quādo ἵνα uel ἵνα Græcum significat, pro coniunctione causali accipitur, est etiā quando optatiuū est, ut Teren. in Phor. Vt illum dij omnes deæq; perdant. D. belli quæ pars est? M. nomen. DI. quale? MA. appellatiuum. D. cuius speciei? MA. deriuatiuæ. ab eo quod est bonum, bellum dimmutiuum est. per ἀντίφρασιν igitur, hoc est, per cōtradictionē pro malo bellum dicitur, id quod malo hominū est inuentū à bono. ergo masculinū bonus bellus, & fœmininū bona bella, & neutrū bonū bellum facit. Oīa enim in us desinētia masculina geminant ll in diminutiuis, ut geminus gemellus, gemina gemella, geminum gemellū. Et sciendū quod inueniuntur etiā ipsorum diminutiuorum cōparatiua & superlatiua, quō cōparatiuorū diminutiua, quæ apud Græcos nō inuenis. Teren. in Adel. Atq; unumquodq; quod erit bellißimū carpam. ex bello quod bonum significat, bellaria dicuntur τὰ φαγήματα. DI. dic ab eo quod est bellū, quod pugnā significat, deriuatiuum aliud. MA. bellicus ca cum, bellicosus. Bellienus quod propriū est à bello deriuatū; bello aduerbū, ex quo bellax, quod est trium generum. bellatus enim participiū bellator et bellatrix facit. ab eo etiā est Bellona dea bellorū. Duellū dicebāt antiqui pro bellū, ex quo

per-

perduellio.ab eo componitur bellipotēs, & belliger,& imbellis,& rellis, & rebello uerbū. & de bello quoque cōpositum est uerbum.Inde etiā debellatū est. belli enim portæ quamuis duæ sint partes, pro uno tamen nomine proprio accipiūtur,quod significat fores Iani tēpli.DI. signū quæ pars orationis est? MA.agnomen. DI. quale? MA.appellatiuū.DI.cuius speciei.MA.primitiuæ. D.fac deriuatiuum ab eo,uel dimiutiuū.MA.sigillum.uerbum signo as,& signio signis,et ex eo cōpositū, insignio insignis,unde insignitus.præterea significo as,et signifer, & antesignanus,hoc est propugnator signorū. & designo,cōsigno,resigno,id aufero,unde Verg.in 4. & lumina morte resignat. id est aufert:est autē uniuocum, id est, ὁμώνυμον. significat enim τὴν σφραγίδα, καὶ τὸ ἄγαλμα καὶ τὸ τῶν πολέμων σημεῖον, τὸ ἐπὶ τῷ κόντῳ, καὶ τὸ σύνθημα.ut in eodem libro:dat bello tessara signum. καὶ τὴν σάλπιγγα,ut Lucan.Signa canunt.D.laurenti quæ pars est? MA. nomen appellatiuum. speciei deriuatiuorū possessiuæ. est tamen etiā patriæ, si est ablatiuus ab eo quod est hic & hæc & hoc laurens laurentis.potest tamen & proprium ipsius ciuitatis esse si gtūs accipitur,hoc Laurentū huius Laurenti,ut sit ab arce Laurenti, hoc est ab arce urbis Laurēti.Sed si est ab eo quod est hic & hæc & hoc laurens, ab hoc & ab hac laurenti, pro Laurentina posuit. unde Lucanus: laurentinosq; penates.Laurentū nominatum est à lauro inuenta in arce,teste ipso poeta, compositum ab eo quod est laurus,lauriger, unde laurigeros currus. à lauro etiā laureatus ata atum.Cicero fasces laureatos, hoc est uictoriæ lauros habentes,& ex ea propriū Lauren-

rentius Laurentia. & cōprensiuum quod Græci περιληπτικὸν uocant lauretum, ueluti myrtetum, rosetum. DI. dic possessiuum. MAG. laureus, quō myrteus, corneus a um. DI. laurus quotæ declinationis est? MA. inuenitur & secūdæ & quartæ. Omnia enim arborū nomina in us desinētia fœminina sunt, et secūdæ declinationis, ut cupressus cupreßi, myrtus myrti, ulmus ulmi, ornus orni, pyrus pyri: exceptis quinq;, quæ tā secūdæ q̄ quartæ inueniuntur, quercus, laurus, pinus, ficus, cornus, laurea etiā pro lauro accipitur. D. Turnus quæ pars est? MA. nomē. DI. quale? MA. propriū. DI. cuius speciei? MA. uniuocæ. potest enim etiā appellatiuū intelligi piscis palustris, & fluuius. D. fac ab eo possessiuū. MA. turnius a um. sicut à Saturnus saturnius a um. patronymicū potest per analogiā dici turnides: sed raro in Latinis nominibus solent eiusmodi formæ patronymicæ fieri; quāuis poeta Scipiadas figurauit à Scipione, sed & ipsum ἀπὸ τοῦ σκιπίωνος, quod Græcum uidetur esse. DIS. ab quæ pars orationis est? MA. præpositio. D. cui casui seruit? MA. ablatiuo. D. quid interest inter ab & à & abs? MA. quod consonāte sequēte, à plerūq; scribendū est, uocali uero omnimodo ab. inuenitur ab etiā consonantibus sequētibus, sed quæ non aspere post b, sonant: à uero uocali sequente nisi loco sit cōsonātis, i uel u nunquā inuenitur, ut à Ioue, à Venere. abs autē q uel t uel c sequentibus paucis, anteponitur tā in appositione quàm in cōpositione. In appositione, ut abs te, pro à te: in cōpositione, ut abstuli, abscōdo, absq; ullo modo, pro sine ullo malo. DIS. arce quæ pars orationis est? MA. nomen. DI. quale? MA. appellatiuum

speciei

speciei deriuatiuæ. ab arceo uerbo dicitur arx, quæ facile munimēto suo arcet hostes. Inde etiã summitates montiũ, ex quibus facile possunt depelli hostes, arces dicũtur. & arcus quod longe arceat similiter hostes. DI. *cuius est cõiugationis uerbũ arceo?* MA. *secundæ, generis uel significationis actiuæ.* DI. *declina uerbum arceo.* MAG. *Arceo uerbum actiuũ, indicatiuo modo dictũ, t.p. Arceo bam, arcui eram, futuro arcebo. Imperatiuo arce at te ant uel cento. Futuro arceto tu, arceto ille, & pluraliter arceamus arcetote arcento uel arceant. Optatiuo modo tempore præsenti, & præterito imperfecto utinã arcerem arcuissem. futuro utinã arceam. Subiunctiuo modo tempore præsenti cum arceã, præterito imperfecto arcerẽ, arcuerim, arcuissem, futuro cũ arcuero. Infinitiuo arcere arcuisse, arcitũ ire uel arciturũ esse. Gerundia uel participialia nomina arcendi arcendo arcendũ, arcitum arcitu. Participia ueniunt à uerbo actiuo duo p.t. arcens, futuri arciturus. Passiuũ arceor ris uel cere arcetur arcebatur, arcitus sum uel fui secundum analogiam, quamuis in usu deficit, cõpositum tamen eius coerceor coercebar coercitus sum, ut frequenti est usu. Præteritum plusquamperfectum arcitus eram uel fueram, futuro arcebor. imperatiuo modo tẽpore præsenti arcere arceatur, arcemini arceantur. Futuro arcetor tu arcetor ille, arceminor arcentor. Optatiuo modo tempore præsenti, utinam arcerer, arcitus essem uel fuissem, futuro arcear. Subiunctiuo modo, cum arcear, arcerer, arcitus sim uel fuerim, arcitus essem uel fuissem, arcitus ero uel fuero. Infinitiuo arceri, arcitum esse uel fuisse, arcitum iri. Gerundia uel*

 par-

participialia nomina cõmunia sunt tã actiuo q̃ paßiuo, arcendi arcendo arcendũ, arcitũ arcitu. Duo *participia ueniũt à uerbo paßiuo, præteriti arcitus, futuri arcẽdus.*

A *Tque ea diuersa penitus dũ parte gerũtur.* DI. *scãde uersum.* MA. *Atque a, diuer, sa peni, tus dum, parte ge, runtur.* DI. *quot cæsuras habet?* MA. *duas, semiquinariã & semiseptenariam.* DI. *quot figurarũ est?* MA. *decem.* DI. *quare?* MA. *quia constat ex tribus dactylis & duobus spondeis.* DI. *tracta singulos pedes.* MA. *Atq; ea, di, uer, sa peni, tus dum, partege, runtur.* DI. *quot partes orationis habet hic uersus?* MA. *septem.* DI. *quot nõia?* MA. *duo, diuersa & parte.* DI. *quot uerba?* MA. *unum, geruntur.* DI. *quot pronomina?* MA. *unum, ea.* DI. *quot aduerbia?* MA. *duo, penitus & dum.* DI. *quot coniunctiones?* MA. *unam, atq;.* DI. *atq; quæ pars est?* MA. *coniunctio.* DI. *cuius potestatis?* MA. *copulatiuæ, ordinis communis, id est tam præpositiui q̃ põstpositiui inuenitur: sed rarò postponitur, quõ etiã, &, & quid.* DI. *quid interest inter q; & ac & atq;?* MA. *quod q; semper postpositiua & enclitica, & significat nõ modo &, sed etiã τὲ græcam, quando repletiua est, ac autẽ semper præpositiua est, et accipitur etiã pro aduerbio similitudinis quõ atq;. ut, Haud secus ac iußi faciunt. et atq; tam præpositiue q̃ postpositiue posita copulationẽ solã significat.* DI. *cuius figuræ atq;?* MA. *compositæ, ex duobus integris at & que.* DI. *quẽ habet accentũ?* MA. *præpositiua omnis cõiunctio & præpositio grauatur, postpositiua uerò generalẽ accentum seruat dictionũ.* DI. *ea quæ pars orationis est?* MA. *pronomen.* DI. *quale?* MA. *subiunctiuum*

uel relatiuum. D I. *primitiuum est, an deriuatiuum?* M A. *primitiuum.* D I. *quot pronomina indubitabilia?* M A. *primitiua quidem octo, primæ personæ unum ego, secundæ unum tu, tertiæ sex, ille, ipse, iste, hic, is, sui.* D I. *& quare prima persona & secunda singulas habent uoces, tertia uerò tot & tam diuersas?* M A. *quia prima persona & secunda semper sunt præsentes, & iuxta se loquuntur: tertia uerò modò lõge, modò præsens, modò absens, modò demonstratiua, modò relatiua, modò discretiua.* D I S. *quid interest inter hic & iste & is?* M A. *quia hic præpositiuum est, & demonstratiuum, & in declinatione nominum à grammaticis pro articulo accipitur. Iste uerò demonstratiuum est, is subiunctiuũ, uel relatiuum. Ille potest & in loco aliquo longè posito esse demonstratiuum & relatiuum, tamen idem esse & cum significantia aliqua proferri, ut sic* Iuppiter *ille monebat: ipse autem lelatiuũ et discretiuũ est, ut ipse modò* Aeneas, *nostri si tanta cupido est, discretiuũ est, ut ego ipse, tu ipse, ille ipse. ut, quæq; ipse miserrima uidi. Ideo autẽ discretiuum esse dicitur, quia discernit personam, cui adiungitur, ostendens per se facere, & non per alium, hoc est ipse per me, & non per alium.* D I. *dic deriuatiua pronomina quot?* M A. *septẽ, meus, tuus, suus, noster, uester, nostrâs, & uestrâs.* D I. *quot sunt declinationes pronominũ?* M A. *quatuor, illorum una, quæ in i faciunt genitiuum & datiuum, ut mei mihi, tui tibi, sui sibi. Secũda illorũ quæ in ius habent gtĩuũ, illius huius. Tertia quæ secundũ mobilia declinatur nomina, ut meus, tuus, suus. Quarta quæ tertiã nominũ declinationẽ seruat, ut nostras et uestras.* D I. *quæ sunt dubia?* M A. *quæ Stoici qu dẽ antiquißimi inter*

articulos cū præpositionib. ponebant, Romani aūt inter pronomina infinita uel interrogatiua uel relatiua uel redditiua, Dionysius uerò & Apollonius & Herodianus rationabiliter inter nomina posuerunt. Sunt aūt substantiæ uel qualitatis, uel quantitatis, uel numeri infinita. substantiæ, ut quis, quod tam interrogatiuū est quàm infinitum, cuius relatiuū est qui, quod per se quidem acuitur, in relatione uerò grauatur. Inuenitur tamen etiā pro quis, atq; tunc circunflectitur. Obliqui autē eorū casus quando relationem significant, grauantur. qualitatis qualis, quod penultimā circunflectit, quando interrogatiuū est: quādo uerò infinitū est uel relatiuū, acuit ultimam, quæ tamen in lectione sopitur. eius redditiuū talis. D I. dic quantitatis? M A. quantus, quod similiter tria significat, interrogationem, relationem, infinitionem: quando uel infinitū est uel interrogatiuum, acuitur: quando uerò relatiuū, in locutione grauatur. eius redditiuum tantus. Numeri quot, quod similiter tria significat, interrogationem, infinitionem, relationē: sed quando interrogatiuū est, acuitur, uel infinitū: quando aūt relatiuum, in lectione grauatur, eius redditiuum tot. D I. dic deriuatiuum ab eo quod est quis. M A. cuius cuia cuium, quæ sunt possessiua infinita, quæ græci non habēt. præterea hic & hæc cuiatis & hoc cuiate, huius cuiatis, quæ sunt gentilia & infinita. & est sciendum, quòd hæc declinationē pronominū habent, quis uel qui, cuius. et eā tamē inæqualē cū actum quē faciat, & ablatiuū à quo uel à qui, et dtūm pluralem quis uel quibus. D I. quæ sunt alia nomina quæ declinationē pronominū habent? M A. in us quidē desinētia sex, ut unus, nullus, ullus, solus, totus, alius. In er uerò duo, uter & alter, & ex

his

his composita excipitur neuter neutri. DIS. die ntūm ab eo quod est id. MA. masculinū eius is, fœmininū ea. DIS. quid habet notandū hoc pronomē? MA. quod ntūm pluralem masculinū tam in ei facit q̃ in ij, & dtūm & abltūm in eis & in is: & quamuis ij duplicetur, tamen pro una accipitur syllaba in metris, quō dij & dijs pro dei et deis. DI. fac ab eo qd' est is compositū. MA. idem eiusdē. DI. & quid interest inter masculinū & neutrū? MA. quia masculinū producitur, neutrū uerò corripitur. DI. diuersa q̃ pars est? MA. nomē appellatiuū, speciei deriuatiuæ, à uerbo uertor uersus participiū, unde est factū nomen compositū, diuersus diuersa diuersum. generis fœminini, numeri singularis, quando fœmininum est: quando uerò neutri, pluralis. Et nota, ꝙ omnia mobilia in a facientia fœīna noīa & pronoīa, & participia, similē habēt fœmininū singularē & neutrū pluralē, ut primus prima primum, & pluraliter prima: pulcher pulchra pulchrū, & pluraliter pulchra: armiger armigera, pluraliter armigera: satur satura, & pluraliter satura: ille illa illud, & pluraliter illa: iste ista istud, is ea id. hic hæc hoc singulariter est fœmininū, & pluraliter neutrū. necnō etiam, quis quæ ꝙ, tā in singulari fœmininū quàm in plurali neutrū. participia quoq; amaturus amatura amaturū, pluraliter amatura, amatus ta um, pluraliter amata. DI. cuius numeri? MA. singularis qa fœmininū est in hoc uersu, figuræ cōpositæ ex duob. integris .i. di præpositione, quæ separatim nō inuenitur per se, & uersa. Sūt aūt inseperabiles præpositiones, quæ per se seperatæ nunquā poßūt inueniri hæ, di dis re se an & cō. quas tamē præpositiōes ideo dicimus, ꝙ interpretatio quoq; earū apd' græcos præposi-

tiones eas esse ostendit, & praepositiuum locum semper sibi in compositione defendunt: diuersus tamen apud latinos frequenter, non solum pro uarius, sed etiam pro separatus accipitur & discretus, ex quo deriuatiuū etiam diuersitas. D I. penitus quae pars est? M A. aduerbiū. D I. cuius significationis? M A. hic localis, alias qualitatis. significat enim prorsus uel in intimam partem, ut causas penitus tentare latentis & hic tamen similem habet significationem penitus, id est, in penitißima parte, hoc est, in intima Italiae. antiqui enim et penitior & penitißimus solebāt ab eo dicere, uelut ulterior ultimus. D I. cuius speciei? M A. primitiuae, ex eo.n. fit nomen penitior & penitißimus. nascitur & aduerbium comparatiuū penitius, superlatiuum penitißime. D I. cuius figurae? M A. simplicis. D I. dum quae pars est? M A. aduerbium temporale quoque hic. est etiam coniunctio causalis, quando pro Iwa graeca coniunctione accipitur: ut, Multa quoque & bello passus dum conderet urbem. Et sciendum, quod dum aduerbium indicatiuo coniungitur, coniunctio uero subiunctiuo. est tamen, quando pro coniunctione repletiua accipitur: ut, Sosia adesdum, paucis te uolo. Et ne dum illi corruptis moribus uictoriae temperarent. Ex eo deriuatur dudum, post nec quoque uel non posita aduerbium est temporale, ut nec dum nondum D I. parte quae pars est? M A. nomen. D I. quale? M A. appellatiuū. D I. cuius speciei. M A. primitiuae, et generis foeminini, numeri singularis, figurae simplicis, casus ablatiui. D I. cur partis facit? M A. quia omnia in rs uel ls uel ns desinētia, interposita ti faciunt genitiuum, ut pars partis, puls pultis, mons montis, exceptis a corde compositis, quae d habent

habent pro t, ut uecors uecordis, discors discordis: seruant enim primitiui consonantem genitiui. & differentiæ causa frons frondis & lens lendis. præterea glans glandis, libripens libripendis, quod à uerbo pendo componitur. DI. fac ab eo quod est pars diminutiuum. MA. particula: uerbum uerò partio & partior, quod in eadem inuenitur significatione. & ex eo composita similiter dispertio & dispertior, impertio & impertior. DI. dic ab eo composita. MA. participium & particeps uerbum, similiter componitur ab eo expers et particeps, & propartio, & bipartitus & tripartitus, & similia. DI. geruntur quæ pars orationis est? MAG. uerbum. DI. quale? MA. perfectū. DI. quomodo dictū? MA. indicatiuo modo. DI. cuius significationis? MA. passiuæ, coniugationis tertiæ correptæ, numeri pluralis, figuræ simplicis, temporis præsentis, personæ tertiæ. DI. declina. MA. gero geris gerit. DIS. quare præteritū gessi facit? MA. quia in ro desinētia tertiæ cōiugationis in ui faciūt præteritū perfectū, ut quæro quæsiui, tero triui: excepto uro ussi, gero gessi, curro cucurri. licet ex eo composita duplicēt in præterito perfecto cu uel nō: decurro decucurri, uel decurri, percurro percurri, uel percucurri. quare gessi gestus facit participiū, quomodo & ussi ustus. Quæsiui quoq; quæstus, ὁ πόρος, differentiæ causa facit. nam quæsitus ζητηθείς. DI. fac frequentatiuū. MA. gesto gestas gestat. A' participijs enim præteriti plerūq; fiunt frequentatiua, & à gesto gestio gestis gestit, id est motu corporis significo gaudium. ab eodem deriuatur gerulus, unde cōponitur nugigerulus & gesticulor gesticularis gesticulare gesticulatur, & ipsa res gesticulatio.

P*Anditur interea domus omnipotentis Olympi.* D I. *scande uersum.* M A. *Panditur, & cætera.* D I. *quot habet cæsuras?* M A. *unam.* D I. *quam?* M A. *semiquinariam.* D I. *quomodo?* M A G. *Panditur interea.* D I S. *quot figurarũ est?* M A G I S T. *unius.* D I S. *quare?* M A. *quia quinq; dactylos habet.* D I S. *tracta singulos pedes.* M A G. *Panditur, intere,adomus,omnipo,tentis O,lympi.* D I. *quot partes orationis habet hic uersus?* M A G. *quinque.* D I. *quot nomina?* M A G. *tria, domus, omnipotentis, olympi.* D I S. *quot uerba?* M A G I S T. *unum, panditur.* D I S. *quid aliud?* M A G I S T. *aduerbium interea.* D I S. *panditur quæ pars est?* M A G I S T. *uerbum.* D I S. *cuius modi?* M A G I S T. *indicatiui.* D I. *cuius formæ?* M A G I S T. *perfectæ, coniugationis tertiæ, uel significationis paßiuæ, numeri singularis, figuræ simplicis, temporis præsentis, personæ tertiæ.* D I S. *dic actiuum eius.* M A G I S T. *pando pandis, pandebam, pandi, panderam, pandam.* D I S C I P V L. *cur mutata do in di facit præteritum perfectum?* M A G I S T. *quia omnia uerba tertiæ coniugationis, quæ ante do n habent, mutata do in di faciunt præteritum, ut scando scandi, ostendo ostendi. excipiuntur quædam abijcientia quidem n, fundo fudi, scindo scidi, findo fidi: duplicantia uerò primam syllabam, pendo pependi, tendo tetendi, tundo tutudi.* D I S C I P V L. *declina paßiuum.* M A G I S T. *pandor, pandebar, paßus sum.* D I S C I P V L. *cur paßus sum facit præteritum perfectum?* M A G I S T. *quia omnia paßiua in dor desinentia tertiæ coniugationis uerba, nisi sint à dor uerbo composita, participium præteriti in sus faciunt; ut ludor lusus, cædor cæsus, defendor*

fendor defensus, incendor incensus. sed notandum, quòd cum alia omnia quæ n habent ante do, & in participio ante sus seruent n, ut offendo offensus, defendo defensus, incendo incensus, tendo tensus, pendo pensus, tundo tunsus, hoc differentiæ causa, ne fœmininum eius simile inueniatur proprio masculino, quod est hic Pansa, ideo passus passa fecit: quanuis à patior quoque passus facit, & à pateo passus. Virgilius in 3. paßis de littore palmis. & in primo:

Crinibus Iliades paßis.

Fundo etiam fundi fusus facit, nec duplicauit s, quia producta uocalis non egebat tali geminatione. scidi quoque & fidi, quia corripiunt penultimam, duplicauerunt in participio s, scissus & fissus. Verg. in 9. & fisso transit præcordia ligno. Imperatiuus, optatiuus, subiūctiuus & infinitiuus supradicti uerbi, secūdum analogiam declinatur. DI. dic supina. MA. pandendi pandendo pandendum, passum passu. participia actiua, pandens passurus. paßiua præteriti passus, futuri pandendus. nomen uerbale passor. In sor autem desinentia, uel in xor uerbalia, fœminina facere non possunt literarum dissonantia prohibente. In tor enim desinentia, mutant tor in trix, amator amatrix, doctor doctrix, raptor raptrix, fartor fartrix, nomen uerbale rei hic passus huius passus, quod significat τὸ βῆμα, quod patet in spacio distantiæ pedum. est tamen & aliud uerbale pandus pandi pandum. Donatus, panda atque contractior. Et Ouidius: panda naris. nam paßio magis à patior est. DI. interea quæ pars est? MA. aduerbiū. DI. quid est aduerbiū? MA. pars orationis quæ adiecta uerbo significationem eius explanat atque

implet. DI. *quot accidunt aduerbio?* MA. *significatio, species, figura.* DIS. *cuius est speciei?* MA. *inter quidem ab in præpositione uidetur esse natum, quō à sub subter, & extrà ab ex: ea uerò primitiuum pronomen est, ablatiui casus singularis, uel accusatiui pluralis.* DI. *cuius est figuræ?* MA. *compositæ, ex integro & corrupto. Si ea pluraliter accipiamus. Inter enim integrum est, quod plerique latinorum præpositionem accipiunt, græci autem aduerbium, ea uerò corruptum. accusatiuus enim pluralis a producit propter generalem regulam aduerbiorum in a terminantium, quæ omnia producuntur, ut intereá, & propterea, & præterea, excepto ita. possumus tamen dicere, quòd in compositione nō necesse est separatorum constructionem seruare, & licere etiam in his ablatiuū singularem recipere, ut in his aduerbijs compositis cum præpositionibus, quō, quocirca, quápropter. sic interea, propterea. frequēter etiam & simplices ablatiui pro aduerbijs accipiuntur, ut unà, quà, qui, quomodo, dextra, sinistra.* DI. *domus quæ pars est?* MA. *nomen appellatiuum, speciei deriuatiuæ: à græco enim deriuatur.* Græci *enim* δομήσασθαι *dicunt ædificare, inde &* δόμησις *&* ὁ δόμος. *græce enim masculinum est, & latinè fœmininum hæc domus, quomodo* ὁ κρατὴρ *hæc cratera,* ὁ δεκάπους *hæc decēpeda,* ὁ πάνθὴρ *hæc panthera,* ὁ χάρτης *hæc charta,* ὁ γαυσάπης *hæc gausapa.* DI. *dic deriuatiuū à domo.* MA. *domicilium, domesticū, domo as at, hoc est sub dominio & potestate mea facio. unde maris domitor pro dominator. inde & dominus, hinc Domitius & Domitianus.* DIS. *dic aduerbia.* MAG. *ex hoc in loco domi, ad locum domum, de loco domo, quæ græci dicunt* οἴκοι,

Anor, oluacdis, cinoδov, diminutiuum eius domuncula. D I. *omnipotens quæ pars orationis est?* M A. *nomen.* D I. *quale?* M A. *appellatiuum.* D I. *cuius speciei?* M A. *adiectiuæ, figuræ compositæ.* D I. *ex quibus?* M A. *ex tribus corruptis, omni & potis & ens, qui omnium potens est. antiqui enim dicebant ens participium ab eo quod est Sũ es est, ideo à possum uerbo potens nascitur tam participium quàm nomen: sed quando participium est, tempus significat, & accusatiuo nominum, uel infinito uerborũ coniungitur, nec cõparationem accipit; ut potens pugnare, uel potens bella facere; quando autem nomen est, caret tempore, & gtõ coniungitur, & comparationem habet, ut potens maris, & amans illius, potentior & amantior. Sic ergo omnia participia similia possumus discernere, tempore, constructione, & casu, & cõparatione. si enim uerbi casum non sequantur, in uim transeunt nominum; similiter si tempus amittant, & si comparationem assumunt, ut fugitans litium, doctus grammaticæ, doctior doctissimus.* D I. *cur in tis finit genitiuum?* M A. *quia omnia nomina in ls rs ns desinentia interpositione ti faciunt genitiuum: ut, puls pultis, mons montis, ars artis. exceptis differentiæ causa frons frondis, & lens lendis. præterea glans glandis, cuius quidem etiam similem gtõ quidam protulerunt ntũm. libripens quoq; libripendis facit seruata consonante uerbi pendo. præterea à corde composita seruantia d notanda sunt, concors concordis, discors discordis, uecors uecordis. Comparatiuum quidem potens potentior potentissimus dicitur. omnipotens autem ideo non potest habere cõparatiuũ, quia est supra omnia, & nemini potest comparari.* D I. *fac ab eo quod est po-*

tens ipsam rem. M A. potentia potestas. D I. quid interest inter potentiam & potestatem? M A. hoc interest, quòd potentia magis pro ui accipitur, potestas autem pro dictione: quidam autem etiam potentatum dixerunt. D I. de elma uerbum. M A. possum potes potest, poteram potui potueram potero. Imperatiuo potes poßit, poßimus poteste poßint, potesto tu potesto ille, poßimus potestote possunto. Optatiuo modo utinã possem potuissem possim. Subiunctiuo modo cum poßim possem potuerim potuissem potuero. Infinitiuo modo posse, antiqui potesse. Terent. in Eunu. sed nihil tamen potesse. Præterito potuisse. In futuro deficit. deriuatiua ex hoc, poßibilis, compos, præpotens, & impotens. D I. Olympi quæ pars est? M A. nomen. D I. quale? M A. proprium, significat autem montem & cœlum olympus dictum à græco ὁλόλαμπος quòd undique luceat. D I. cuius speciei? M A. deriuatiuæ uel cõpositæ, à græco, id est τῦ ὅλυ καὶ λάμπειν. D I. fac ab eo deriuatiuũ. M A. olympicus olympica olympicum proprium, & olympius a um. & olympium certamẽ uel olympia, quæ in honorem Iouis celebrantur certamina Pisis. Inde componitur Olympiodorus, & Olympionices, Olympias cuius secundum analogiam Olympiades debet esse masculinum.

OCeanum interea surgens aurora reliquit. D I. scande uersum. M A. Ocea, ninter, & cætera. D I. quot habet cæsuras? M A. duas, semiquinariam & semiseptenariam: Oceanum interea, ecce semiquinaria: surgens, ecce semiseptenaria. D I. quot figurarum est? M A. decem. habet enim tres dactylos, & duos spondeos. D I. tracta per singulos pedes. M A. Ocea, ninter, asur, gensau, rorare,

liquit.

liquit. DI. quot partes orationis habet iste uersus? MA. quinque: Oceanum interea surgens aurora reliquit. DI. quot nomina? MAGIST. duo, aurora, oceanum. uerbum unum reliquit. participium unũ surgens. aduerbium unum interea. DIS. Oceanum quæ pars est? MAGI. nomen. DIS. quale? MAGIST. proprium, speciei deriuatiuæ ἀπὸ τοῦ ὠκέως νάειν, hoc est à celeri motu dictus græce oceanus. DISCIP. fac ab eo deriuatiuum? MAGIST. oceanitides masculinum, & oceanitis fœmininũ. unde Vergil. in 4. Georg. Oceanitides ambæ. DI. dic possessiuũ. MA. oceanius a ũ, ut Saturnius a um. DI. dic patronymicũ. MA. ὠκεανός, ὠκεανοῦ, oceanides, fœmininũ oceanis, uelut Priamus priamides & priamis. & quamuis sit proprium Oceanus, etiã pro appellatiuo accipitur, quando partes eius significat, ut si dicã Atlãticus oceanus, & Indicus oceanus, & erythræus, & boricus siue æthiopicus. quõ mare cum totũ significat, proprium est: cum partem, appellatiuum. DI. interea quæ pars est? MA. aduerbiũ. significationis hic temporalis, aliâs autẽ etiam localis, ut Vergil. in 1. Aeneid. Interea ad templum nõ æquæ Palladis ibant Crinibus Iliades passis, peplumq; ferebant. DI. cuius figuræ? MA. cõpositæ ex duobus integris, hoc est inter & ea, qui est ablatiuus perfectus. solent autem componi ablatiui cum præpositionibus, quæ etiam accusatiuo separatim solent coniungi. quapropter, quocirca, propterea, sic etiam interea. DI. Inter primitiuum est, an deriuatiuum? MA. deriuatiuum ab in, quomodo ab ex extra, & à sub subter, & à de antiqui deter, unde deterior deterrimus. quæ tamen alij à uerbo detero facta esse putauerunt. quomodo autem ab exter extra,

& à super supra, sic ab inter intra, hinc intro & intus. et intra quidem spacium temporis, uel loci significat, intro uerò ad locum, intus in loco, comparatiuus interior, superlatiuus intimus, uerbum intro as at. D I. surgens quæ pars orationis est? M A. participium præsentis temporis, & in duas consonantes desinit, hoc est n & s, & commune trium generum. D I. cuius casus? M A. nominatiui & uocatiui, hic autem nominatiui, temporis præsentis, significationis neutræ, formæ perfectæ, numeri singularis, figuræ compositæ ex duobus corruptis. tam sursum enim quàm rego corrupta sunt. Et notandum quòd cum in præsenti ex duobus corruptis sit, in preterito ex integro & corrupto inuenitur, ut surrexit. & multa inueniuntur huiuscemodi, non solum uerba, sed & nomina, ut alteruter alterutrum, in ntō ex duobus integris, in gtō ex corrupto & integro cogo gis git. in præsenti ex duobus corruptis est, in ptō perfecto ex integro & corrupto. pergo perrexi, in præsenti ex integro & corrupto, in ptō autem ex duobus integris. D I. declina uerbum eius. M A. Indicatiuo surgo surgebam, surrexi surrexeram, surgam. Imperatiuo surge, surgat, surgamus surgite surgât. futuro surgito tu, surgito ille, surgamus surgitote surgât uel surgunto. Optatiuo surgerem surrexissem surgam. Subiunctiuo surgam surgerem surrexerim surrexissem surrexero. Infinitiuo, surgere, surrexisse, surrectum ire uel surrecturum esse. Impersonali indicatiuo surgitur, surgebatur, surrectum est uel fuit, surrectum erat uel fuerat, surgetur. Imperatiuo surgatur. Optatiuo utinam surgeretur, surrectū esset uel fuisset, surgatur. Subiunctiuo cum surgatur, surgeretur, surrectū sit uel fuerit, surrectū

esset

esset uel fuisset, surrectum erit uel fuerit. Infinita impersonalis surgi, surrectum esse uel fuisse, surrectum iri. Supina surgendi do dum, surrectum surrectu. participia præsentis temporis surgens, futuri surrecturus, etiam nomen est surrectus, quomodo rectus cum caret tempore. Sciendum tamen, quòd simplex eius uerbi actiuum est rego: facit enim regor. composita autem ab eo quædam in neutralium transeunt significationem, quædam permanēt in simplicis, ut pergo, surgo neutralia sunt: dirigo autem & porrigo siue porgo, & arrigo actiua sunt. D I. dic ab eo quod est surgo nomen uerbale. M A. surrector, surrectrix, ipsa res surrectio & surrectus. Notandum quòd in go desinentia r antecedente, si non sunt à rego composita, in si faciunt præterita, ut mergo mersi, tergo tersi. alia uerò omnia in xi per x, ut ango anxi, pungo punxi, tingo tinxi. exceptis frango fregi, lego legi, impingo impegi, tango tetigi, pungo pupugi & punxi. Itē à lego composita mutantia primitiui significationem, mutant præteritum, intelligo intellexi, negligo neglexi. D I. aurora quæ pars est? M A. nomen. D I. quale? M A. proprium. potest tamen quando pro die accipitur, loco appellatiui accipi. quando enim deam significat, proprium est. D I. cuius speciei? M A. deriuatiuæ, ab aura enim aurora. propriè enim ipse ascensus solis, id est prima pars diei aurora dicitur, in qua solet pulsu solis aër motus auram facere. alij autē à splendore solis dictam putant. ponunt autē auram pro splendore teste poeta in 6. per ramos aura refulsit, id est splēdor. inde etiam aurū dicitur, & aurarij, quòd fauoribus splendidos, hoc est claros faciunt: & aurigæ, quòd splendorem sibi agāt aurii, id est fauo-

fauoribus populi, hoc est clamoribus. D I. *cuius generis?* M A. *fœminini, numeri singularis, figuræ simplicis, casus nominatiui & uocatiui, hic autem nominatiui. ablatiuus autem in a productum terminatur declinationis primæ.* D I. *quare?* M A. *quia omnia nomina masculina, uel fœminina, uel communia tam græca quàm latina in a desinentia primæ sunt declinationis, exceptis illis quæ nascuntur à masculinis in ius terminantibus genitiuũ, quæ sunt hæc, una, ulla, nulla, sola, tota, alia utra, altera, & quæ ex his componuntur. similiter à qua composita, siqua, nequa, aliqua. ea enim gtõs & datiuos masculinorum seruant suorũ: unde quidam nõ ad significationem, sed ad declinationẽ attendentes, pronomina ea esse putarunt.* D I. *reliquit quæ pars est?* M A. *uerbum.* D I. *cuius modi?* M A. *indicatiui, formæ perfectæ, coniugationis tertiæ, numeri singularis, figuræ compositæ, ex duobus integris, re & liquit. separatim tamen re dici nõ potest. quod tamen quidam uolunt à retro uel rursus esse: quod si sit, ex corrupto & integro inuenitur ea pars, aliquid enim perfectum est.* D I. *cuius temporis?* M A. *præteriti.* D I. *quare linquo liqui facit præteritũ?* M A. *quia n habentia ante quo uel co, abiecta n faciũt præteritũ, ut linquo liqui, uinco uici. similiter ab eis cõposita deuinco deuici, conuinco cõuici, relinquo reliqui, derelinquo dereliqui, & producunt i penultimam in ptõ naturaliter.* D I. *declina uerbũ.* M A. *relinquo, & cætera.* D I. *declina etiã passiuum.* M A. *relinquor relinquebar, relictus sum & fui, relictus erã et fuerã, relinquar. Imperatiuo relinquere relinquatur, relinquamur relinquimini relinquantur. futuro relinquitor tu relinqtor ille, relinquiminor relinquantor.*

uel relinquuntor. Optatiuo utinam relinquerer, relictus essem uel fuissem, relinquar. Subiunctiuo cum relinquar, relinquerer, relictus sim uel fuerim, relictus eſſē uel fuissem, relictus ero uel fuero. Infinita relinqui, relictū esse uel fuisse, relictum iri. Gerundia uel supina relinquendi relinquendo relinquendum. relictum relictu. Participia actiua præsentis temporis relinquens; futuri relicturus. passiua præteriti relictus, futuri relinquendus, nomē uerbale relictor & relictrix, ipsa res relictio. potest tamen & relictus dici; sed quartæ declinationis. hinc deriuatur reliquus reliqua reliquum, & reliquiæ. quod poetæ interposita l relliquiæ metri causa proferunt. est etiam à delinquo delictum pro peccato, quia delinquit officium suum, qui peccat.

Turnus ut infractos aduerso Marte Latinos. DI. quot habet cæsuras iste uersus? MA. unam semiquinariā. DI. quot figurarum est? MA. decem, quia habet duos dactylos, & tres spōdeos. DI. tracta singulos pedes MA. Turnus ut, infra, ctos ad, uerso, marte la, tinos. DIS. quot partes orationis? MA. sex. DI. quot nōia? MA. quatuor, Turnus, aduerso, marte, Latinos. unum participiū, infractos. unum aduerbium ut. DI. Turnus quæ pars? MA. nomen. DI. quale? MA. proprium. DI. cuius speciei? MA. uniuocæ. significat enim nomen propriū regis Rutulorū, & appellatiuum piscis palustris. inde deriuatur turnius; quō saturnius à Saturno, secundū regulā: patronymicum debet fieri Turnides, quomodo Priamus priamides. DI. quare secundæ declinationis est Turnus Turni? MA. quia in us correptam desinentia propria secūdæ sunt declinationis, excepto Venus Veneris. præterea Ligus Liguris,

quod

quod proprium est. potest & gentile esse; & si sit proprium, est masculinum solum, hic Ligus Liguris. Si gentile est, inuenitur commune, ut hic & haec ligus liguris. DI. quare Turnus Turne facit uocatiuum? MA. quia omnia in us desinentia secundae sunt declinationis, & in e faciunt uocatiuum, exceptis proprijs, quae i habent ante us, quae per apocopam proferunt uocatiuum, ut Vergilius Vergili pro Vergilie, & Mercuri pro Mercurie. Ideoq; accentus manet penultimus, quamuis breuis sit penultima syllaba. ex quibus enim aliqua subtrahitur sylla-ba, si integra illa remanet, in qua est accentus, integrum etiam seruat accentum, ut hic & haec arpinatis perfectum, circumflexum habuit penult. syllaba, quae mansit in concisione. dicimus enim hic & haec arpinâs perfectum. similiter si dicamus munît pro muniuit, circunflectitur nît: quia integra dictio supra se habuit circumflexum, sic etiam tuguri pro tugurij acutum debet habere, & Terenti pro Terentie, Sallusti pro Sallustie. Euphoniae tamen causa uel metri, est quando nominatiuis utuntur pro uocatiuis, ut deus pro dee, fluuius pro fluuie, ut Vergilius: Corniger hesperidum fluuius regnator aquarum. & populus pro popule. Lucanus: Degener ô populus. Vnum autē inuenitur appellatiuum solum, quod in i & e profert uocatiuum, ut filius ô filie & ô fili. DIS. ut quae pars orationis? MA. aduerbium. DI. quid est aduerbium? MA. pars orationis, & caetera. DI. quot accidunt aduerbio? MA. tria, significatio, species & figura. DI. cuius significationis est? MA. hic tēporalis: accipitur enim pro postq̄, quando aūt significat īra graecam coniunctionem, loco coniunctionis accipitur causalis. est tamen

etiam

etiam similitudinis aduerbiũ. solet aũt ei adijci i, tam cõiunctionem significanti quã aduerbiũ, additur etiã ei: nã & inuenitur optãdi aduerbium utinã. Igitur et ut et uti aduerbiũ quidem quando tempus, uel similitudinẽ, uel qualitatem siue interrogationẽ, id est quando quomodo significat: quãdo uerò ἵνα uel ὅπως græcã coniunctionẽ significat, coniunctionis loco accipitur. Compositũ nanque ab uti utinam aduerbiũ est optandi, ut diximus. præterea pro uidelicet utiq; affirmãdi est aduerbiũ. DI. quẽ habet accentum? MA. ut uti et utinã præpositæ grauãtur per omnes syllabas; subiunctiuæ autẽ generalẽ accentum seruant. Sciendum tamen est, quòd ut quoq; inuenitur etiam pro optandi aduerbio, Vt Teren. in Phorm. Vt illum dij deæq; omnes perdant. cũ uel quoq; compositũ tam ut quã uti similitudinis aduerbium faciunt, uelut ueluti, ut Verg. Ac ueluti magno in populo cũ sæpe coorta est. DI. infractos quæ pars est? MA. participiũ. DI. quid est participiũ? MA. pars orationis partẽ capiẽs nominis, partem uerbi. DI. cuius est generis? MA. masculini, casus accusatiui, tẽporis præteriti, significationis passiuæ, formæ perfectæ, numeri pluralis, figuræ cõpositæ, ex duobus integris. & nota quòd inueniuntur participia ex uerbis, quæ non ex duobus integris componantur, integra in utraq; parte inuenta, ut infringor, ex integro et corrupto: tamẽ infractus ex duobus integris fit. Ideoq; possumus non à uerbis deriuata accipere, sed magis à se cõposita. similiter impingo impactus, contingo contactus. similiter perficio perfeci, deficio defeci, conficio confeci. nec mirum in uerbis & in participijs hæc inueniri, cum etiam in nominibus possint huiuscemodi

cōpositiones esse, ut idē tam masculinum quā neutrum ex duobus estcorruptis, eiusdē uerò ex integro et corru pto: contrario alteruter ex duobus integris, alterutrius uerò ex integro et corrupto. D I. declina uerbū. M A. Indicatiuo infringo, infringebam, infregi, infregeram, infringam Imperatiuo infringe infringat infringamus infringite infringant, infringito tu infringitoille, infringamus infringitote infringāt uel infringūto. Optatiuo infringerem, infregissem, infringā. Subiunctiuo cū infringam, infringerem, infregerim, infregissem, infregero. Infinitiuo infringere, infregisse, infractum ire uel infractu rū esse. Gerundia uel participialia infringendi infringēdo infringendum, infractum infractu. Participia ueniunt ab actiuo præsens infringēs, futurū infracturus. D I. declina paßiuum. M A. infringor et cætera. nomē uerbale infractor, fœmininū infractrix, ipsa res infractio. nomen rei infractus, infractura. Ostendimus enim sæpe, quòd participia actiua futuri temporis, fœminina etiā pro ipsa re accipiuntur, ut pictura, usura, natura, iūctura. sic etiā fractura. rarißimè in or rerum nomina inueniūtur, ex quib. magis uerba nascuntur, non ex uerbis nomina, ut labor à laboro, color à coloro, amor ab amo, honor ab honoro. D I S. dic alia cōposita. M A. confringo, perfringo, defringo, suffringo. D I S. cur frango fregi facit præteritū? M A. quia tertiæ coniugationis uerba in go, desinentia r antecedēte, si sint simplicia, faciunt præteritum in si, ut mergo mersi, spargo sparsi: alia uerò in xi, ut pingo pinxi, tingo tinxi, rego rexi, unde & ab eo composita pergo perrexi, surgo surrexi. exceptis lego legi, & ex eo compositis quando eandem significatio-

nem

nem seruant, ut relego relegi, perlego perlegi: mutata autem significatione in xi, ut diligo dilexi, intelligo intellexi, negligo neglexi. Excipitur similiter frango fregi, pango pegi uel pepigi, ex quo impingo. excipitur etiã tango tetigi, et pũgo pupugi uel punxi, et ago agi, et ex eis composita. D I. cur infractus? M A. quia omnia in gi uel xi præteritum facientia, per ctus faciunt participia, ut legi lectus, dilexi dilectus, tetigi tactus, sanxi sanctus. excipiuntur duo flexi flexus, et fluxi fluxus. D I. aduerso quæ pars orationis est? M A. nomẽ hic, quia caret tempore, unde licet eius comparatiuũ facere aduersior, et superlatiuum aduersissimus. D I. quale est hoc nomẽ? M A. appellatiuũ. D I. cuius speciei? M A. adiectiuæ qualitatis, et mobile, & deriuatiuum à principio, id est participiale. D I. fac ab eo deriuatiuũ aliud. M A. aduersarius aduersaria aduersarium. D I. Declina uerbum. M A. aduerto tis tit, & cætera. D I. dic eius frequẽtatiuũ. M A. aduersor aduersaris, quod ab actiuo factũ, est deponens: quamuis aduerto et aduertor aliã significationẽ habent. Scias aũt quod omnia frequentatiua primæ sunt coniugationis, et plerunq; à participio præteriti solent fieri, uersus uersor, aduersus aduersor. exceptis in go uel in sco desinentibus: illa enim à præsenti faciunt frequentatiua, ut ago agito, lego legito, & scisco sciscito, & nosco noscito. uiso enim uisis, & lacesso lacessis, & arcesso arcessis, non sunt primæ, sed potius tertiæ coniugationis. frequentatiua primæ sunt coniugationis, et inchoatiua tertiæ, meditatiua quartæ. D I. dic aliud compositũ ab eo quod est uerto. M A. aduerto, cõuerto, euerto et subuerto, animaduerto, præuerto, & penè cum omnib.

præpositionibus indubitabilib. inuenitur, circunuerto, anteuerto. Et notandum quòd aduerbia quoq; inueniuntur non solũ ex obliquis casibus nominum masculinorũ uel fœmininorum, sed etiã ipsi nominatiuo similia, ut aduersus: quod quidem quia accusatiuo cõiungitur, magis præpositionem existimauerũt. uersus quoq; suppositum localibus nominibus, aduerbium esse inuenitur, ut Italiam uersus, Galliam uersus. Sallustius tamen etiã præpositionem ei anteposuit in Cat. In Galliã uersus, in Hispaniam uersus. ex aduersum quoq; compositum, ut Teren. in Phor. ex aduersum tonstrina erat quædam. A diuerto fit deriuatiuum diuerticulum. diuersorium quoq; dicitur locus, in quo diuertimus. uersusquoq; literarũ ordinatio, uel quod uertimus stylum à fine ad initiũ, uel ab initio ad finem: uel quòd antiqui à dextra parte in sinistram, uel à sinistra ad dextram scribebant. uertigo quoque & uertex, à uerto uerbo fiunt: & Vertumnus deus & Verticordia compositum, dea. D I. Marte quæ pars orationis est? M A. nomen proprium speciei primitiuæ. D I. sic ab eo compositum. M A. marnus, martia, marium. solemus etiam & martiaticus martiaca martiaticũ dicere. unde stipendia militum martiatica dicuntur. inde etiam deriuatur mauros, ex quo mauortius. dicitur tamen masspiter quasi Mars pater, quomodo diespiter, id est diei pater Iupiter, hic & hæc martialis & hoc martiale. potest tamen esse & proprium Martialis & appellatiuum. D I. quid interest inter proprium martialis & appellatiuum? M A. quod si proprium sit, masculinum est, & ablatiuum in e terminat: si autem appellatiuum sit, commune est, & ablatiuum in i termi-

nat,

nat, quomodo Iuuenalis, Felix. DI. cur Mars Martis facit? MA. quia omnia in ls rs ns desinētia interposita ti faciunt genitiuum, ut puls pultis, ars artis, mons montis. excipitur differentiæ causa frons, quod quando folium significat, frondis facit. frons enim capitis frontis. & lēs quando pullos pediculorum significat lendis; quando autem significat legumē, lentis. Præterea glans glandis, cuius quidam nominatiuum et genitiuū similes esse uoluerunt. libripens uerò quia à pendo uerbo cōponitur, consonantem uerbi seruauit, libripens libripendis. præterea à corde composita habent genitiuum secundum simplicis genitiuū, concors cōcordis, discors discordis. DI. Latinos quæ pars est? MA. nomen deuatiuum, generis masculini, numeri singularis, figuræ simplicis, speciei deriuatiuæ. potest tamen & propriū esse regis soceri Aeneæ, & gentile à Latio latinus, & possessiuum latinus ager. Latium autem uel à latendo, uel à latitudine est nominatum. à latino latinitas, à Latio deriuatur etiam latius & latiaris. DIS. fac compositum. MA. latinigena, quomodo troiugena, graiugena. sed in eis geminatio i mutauit sequentem i in u alternitatis causa pro troiigena, graiigena, troiugena, & graiugena faciens.

PRISCIANI CAESARIENSIS GRAMMATICI DE ACCENTIBVS LIBER.

Litera est nota elementi, quæ cũ scribitur, et in uoce minimè resonat, nihil aliud q̃ nota ad formandum elementũ esse cõperitur: sed cum in uocem ex sono prorumpitur, elemẽti uocabulũ concipit. Quòd cum ratio ita se se habeat, quasi imago huius rei esse uidetur, quippe cũ ex aere percusso ictu linguæ, unde uox formatur, perficitur. Vox nanq; corpus esse ostenditur. nam si corpus non esset, auditus auriũ minimè ui percuteretur. Sed dũ tãgit auditũ, et reuerberat elemẽtũ, tripartitè diuiditur, scilicet altitudine, latitudine, lõgitudine. Habet quidẽ litera altitudinẽ in pronũciatione, latitudinẽ in spiritu, longitudinẽ in tẽpore, hoc est aut altè, aut latè, aut longè auditur. Habent etiam syllabæ suũ elementũ, quod productio dicitur: sed inter literarũ elementũ, & syllabarũ hoc distat, quòd literarum elementa, sunt ipsæ pronunciationes: syllabarum uerò elementa, ipsæ productiones. Quid est. n. aliud elementũ, quàm pars minima partium uocis articulatæ? Illud uerò quod remanet, nota uel figura elementi est. Distat aũt illud inter literas et elementa, quòd elemẽta propriè ipsæ pronũciatiões dicũtur: notæ autẽ, earum literæ. Sed abusiuè & elementa pro literis, & literæ pro elementis ponuntur. Nam aliud est litera quæ uidetur, aliud quod per eam colligitur. Videntur autem literæ esse longæ, aut rotundæ, aut quadratæ. colligitur namq; per eas res gesta alicuius, dum colligitur

in

in syllabis, de syllabis, in partibus, et de partib. in orationibus. Sed nos locuturi de partibus ad accentũ, qui in dictionibus est necessarius transeamus: cuius rei mysteriũ præbente Deo uitam latius, tractemus. Accẽtus nanq; est certa lex & regula ad eleuandã et deprimendã syllabã unuscuiusq; particulæ orationis, qui fit ad similitudinẽ elementorum, literarum atq; syllabarũ: qui etiã tripartitò diuiditur, acuto, graui, circunflexo. Accentus nanq; acutus ideo inuentus est, quòd acuat, siue eleuet syllabã. Grauis ideo, quòd deprimat aut deponat. Circunflexus, eo quòd deprimat atq; acuat. Sunt aũt accentus 10. quos ita huic operi dignũ existimaui prænotare: acutus accẽtus, grauis, circunflexus, longa linea, breuis uirgula, hyphen, diastole, apostrophos, dasea, psyle. Quid est acutus accentus? nota per obliquũ ascendens à sinistra in dextrã partem itá. Quid est grauis? nota per obliquum à summo in dextram partem descendens ità. Quid est circunflexus? nota de acuto & graui factâ. Quid est longa linea? nota à sinistra in dextram partem æqualiter ducta ita–. Quid est breuis linea? nota iacens similiter, sed panda, sicut pars inferior circuli, ita v. Quid est hyphen? uirgula subiecta uersui circunflexa, ita ʅʃ qua duo uerba cũ res exigit copulamus, ut antetulit gressum: &, Turnus ut anteuolans tardum præcesserat agmen. Huic est contraria diastole: diastole quidẽ dextera pars circuli ad imas literas deposita, quæ fit ita: et hac nota malè cohærentia discernũtur, ut est Tum, Danai gemitu atque ereptæ uirginis ira. & procubuit, uiridiq; in littore conspicitur sus. Apostrophos est circuli altera pars dextra, sed ad summã literam apposita

quæ fit ita'. Hac nota ostendimus parti orationis deesse ultimam uocalem, cuius consonãs remanet, ut est: Omnipotens genitor tanton' me crimine dignũ Duxisti? Dasean uel psylen apud latinos h uocali uel addita uel detracta significat. Quid est daseæ? flatilis quæ hac notatur figura ⊦. Quid est psyle? siccitas quæ notatur sic ⊣. notãdũ etiã, quod acutus accentus apud latinos duo loca habet, penultimum & antepenultimum: apud græcos autem penultimum, antepenultimum, & ultimum. Circunflexus autem penultimum, tantum. ponitur nãq; grauis, uel cum acuto, uel cũ circunflexo in eadem dictione, sed non tamen in eadem syllaba. obseruatur nanq; unus accentus in integris dictionibus, ut Romanus: Hispanus: in compositis uerò unus similiter, ut malesanus, interea loci. Sed in peregrinis uerbis et barbaris nominib. uel interiectionibus nulli sunt certi accentus. Ideoq; in potestate uniuscuiusq; consistunt, ut quod necessariũ uideat, sic in metro ponat. Tres siquidẽ res accentuũ regulas conturbant, distinguendi ratio, pronunciandi ambiguitas atq; necessitas. sed qualiter hæc fiant intimãdum est. Ratio nanq; distinguendi legem accentuũ sæpe conturbat, dum si quis pronuncians dicat, ponè ergò uel quia, quod apud latinos in ultima syllaba, nisi discretionis causa poni non potest accentus: & hoc est quod diximus ponè, ergò. ponè ideo diximus, ne putetur esse uerbum imperatiui modi pone: ergò diximus, ne putetur esse coniunctio rationalis, quæ est ergo. Ambiguitas uerò pronunciandi sæpe legem accentuum perturbat, ut si quis dicat interea loci, qui nescit utrum dicat alteram partem interea & alteram loci. quod nõ separatim, sed sub uno ac

centu

centu pronunciandū est, ne ambiguitatem in sermone faciat. Necessitas pronunciationis regulā corrūpit, utputa si quis dicat in primis doctus, & addat que coniunctionē, et dicat doctusq́; ecce in pronūciatione accentū mutauit, cū non in secunda syllaba, sed in prima accentum habere debuit. Sunt quidem tres syllabæ, in quibus accētus corrūpitur: q; ne ue, ut itaq́; quando aduerbiū est: nā quando cōiunctio est, itaq́; dicimus, uenerunt'ne uiri ad uos? carbonibus' ue lumbos assauere suos. Syllabæ quæ correptam uocalem habent, acuto accentu proferuntur, ut fáx. píx, níx, núx, dúx. quæ etiā tali accentu pronūciādæ sunt, quando sunt longæ positione, quia naturaliter breues sunt. Quæ uerò naturaliter est longa, circunflexo accentu exprimenda est, ut rôs, dôs, spês, rês. Bissyllabæ uerò si priorem productam habent, & posteriorem correptam, priorem syllabam circunflectunt, ut Mêta, Crêta, Rôma. Illæ uerò quæ sunt ambæ longæ, uel prior breuis, & ulterior longa, acuto accentu pronunciandæ sunt, ut nepos, leges, reges. hæ uerò quæ ambæ sunt breues, similiter acuto accentu pronunciandæ sunt, ut bonus malus. Sed notandum, quòd si prior positione longa sit, non circunflexo, sed acuto accentu pronunciãnda est, ut arma, arcus. quia quanuis sit longa positione, tamen exprimenda est tali accentu, quod non est naturalis, οἷον ὄχλος. Trisyllabæ uerò, οἷον ἄσχιον, & deinceps, si penultimam correptam habuerint, antepenultima acuto accentu profertur, ut Tullus Hostilius. Nam si penultima positione longa fuerit, acuetur: antepenultima uerò grauabitur, ut Catellus, Metellus. Si uerò ex muta & liquida lōga in uersu constat, in oratione

mutat accentũ,ut latébræ, tenébræ. Syllaba uerò ultima si breuis fuerit, et penultimã naturaliter lõgã habuerit, ipsam penultimã circunflectet, ut Cethêgus, perôsus. Vltima uerò si naturaliter longa fuerit, penultima acuetur, ut Athénæ, Mycénæ. Ad hanc aũt rem arsis & thesis necessariæ sunt. nam in unaquaq; parte orationis arsis & thesis sunt, non in ordine syllabarum, sed in pronunciatione, uelut in hac parte natura: ut quãdo dico natu, eleuatur uox, & est arsis in tu: quando uerò ra, deprimitur uox, & est thesis. Et tu quantũ suspenditur per arsim, tantũ deprimitur per thesim. Sed ipsa uox quæ per dictiones formatur, donec accentus perficiatur, in arsim deputatur: quæ autem post accentum sequitur, in thesim. his autem prælibatis, nunc de consequentia huius libri uideamus.

Latina quidẽ propria nomĩa ntũm singularẽ in a terminãtia, in penultima syllaba accẽtũ seruãt: quãquã nõ nulla uocalẽ ante uocalẽ habere uideãtur, quorum alia differentiæ causa, alia solo usu producenda sunt, ut Catilina, Vrania, Stephania. Appellatiua uerò eũdẽ accẽtum seruant a terminãtia, ut poeta, regina, habena, fortuna, carina. Cõposita uerò eandem pronunciationem sibi defendunt, quã habent in simplicitate, ut concaua, transfuga: fu enim in simplicitate breuis est, et ideo tránsfuga, & nõ trãsfúga dicimus. homicida quoq; et parricida ideo lõgã i in penultimo loco habẽt, quia e longã in i produ ctã cõuertunt. Cõposita uerò à cano penultimã corripiũt. ut cornicẽ, fidicẽ, lyricẽ, tubicen: excipitur tibîcen, quod euphoniæ causa pro duab. i i breuib. unam seruat longã. Notantur aũt pleraq; quæ i longã uocalẽ habent

ante

ante uocalē, ut philosophia, Papia: quemadmodū unum uerbum fio, quod solum i productam ante o uocalem habet. ideo autem diximus pleraque, quia omnia uocalem i ante uocalem habentia, in antepenultima mutant accētum, ut Veneria, Marcelia, Placentia, Ausonia, Iunonia: & illa quæ initia finiuntur, ut iusticia, sapientia, mœstitia. hanc autem regulam sequuntur omnia quæ sic finiuntur, præter illa quæ suprà diximus, quorum aliæ differentiæ causa, alia solo usu pronunciantur. Excipiuntur istius, ipsius, illius, genitiui quorundam pronominum, quorum penultimæ differenter ponuntur. Illa autem quæ à uerbis colo & gigno componuntur, breuem penultimam habent, ut agricola, cœlicola, syluicola, rurigena, terrigena. Reliqua uerò omnia in a desinentia, participio futuri temporis similia, penultimam producunt, ut hæc scriptura, natura, litura, literatura. Quæ omnia quando sunt nomina, carent tempore. Ea uerò quo u uel quanlibet uocalem habent ante a, corripiūtur omnia, ut Mantua, Capua, Danaa. Corsica uerò & similia breuiantur; & omnia quæ sunt possessiua, & quæ sunt eis similia, si i habent in penultima sequente c consonante, ut Cretica, Isaurica, Alemanica. Excipitur uesica, quod producitur: quæ enim habēt n, producuntur, ut Romana, Cāpana, Hispana, Cumana. et hæc omnia secundū diuersas regulas per obliquos casus producta siue correpta pronuncianda sunt. E finita fixa penultimā habentia i, in eadem syllaba omnia producuntur. Alias uerò uocales habentia, similem regulam sequuntur, ut sedile, monile, singulare, uerbale, quæ æqualiter per omnes casus producenda sunt. O litera

termi-

terminata præposita uocali e penultimã corripiunt, ut ganeo, labeo, aleo. quæ solos corripiũt ntõs et uocatiuos. Ea uerò quæ i ante o habent, similiter corripiũt, sed per cæteros casus, excepto uocatiuo, producuntur, ut mulio nis, quaternio nis: præposita autem qualibet cõsonante, penultimam productã seruant, ut imago nis, uligo nis, fuligo nis, caligo nis, dißimilitudo nis, magnitudo nis. Quorum alia o in obliquis casibus seruãt & producenda sunt, alia in i conuertũt, et corripienda sunt, ut carbo nis, bubo nis, caligo nis, altitudo nis. I litera terminatum unum inuenitur trisyllabũ indeclinabile, quod in penultimo breuiatur, ut hic & hæc & hoc nihili. V litera finitũ unũ inuenitur aptotum in singulari, in plurali declinatur, quod in penultimo liquescit, ut tonitru. Al finita si sint appellatiua, in penultima producta sunt, ut uectigal, tribunal, consonante antecedente al. excipitur animal. barbara autem propria breuiantur, ut Annibal lis, Asdrubal lis, quæ omnia in obliquis casibus in neutro a productã habẽt, in masculino breuẽ habẽt. Il syllaba terminata corripiuntur in penultimo, ut hic et hæc uigil huius uigilis, quod uidetur magis per syncopã proferri, & hoc in obliquis penultimã corripit. Ol syllaba terminatũ inuenitur unum, quod in penultimo corripitur, ut elioł. Vl syllaba terminatum unum inuenitur proprium, quod breuiatur, ut hic Heriul, quod barbarum est. Vm terminata breuiantur, ut Sophronium Abrotoniũ, Dorcium, Philorcium. En syllaba finita si sint à prima coniugatione uel quarta, producenda sunt, ut solor solamen, munio munimen, farcio farcimen: sin autem à secunda uel tertia, corripienda sunt, ut sedimen, regimen.

gimen.præposita itaq; consonante c corripienda sunt, ut tubicen, fidicen. excipitur tibicen, quod solū producitur, ut prædiximus. Ar syllaba terminata producuntur ad instar supradictorū nominum, ut torcular, lacunar, puluinar. notatur laquear quod breuiatur, quæ oīa in obliqs producuntur. excipitur iubar iubaris, impar imparis, quæ in obliquis breuiantur teste Vergilio, ut iubare exorto. & idem: numero deus impare gaudet. & propria nomina ut Arar, Araris, Cæsar Cæsaris, Bostar Bostaris. Er syllaba finita si sint neutri generis, in penultima producenda sunt, ut cadauer, papauer: si masculina aut fœminina sunt, corripiuntur, nisi sint positione lōga, ut alacer, uolucer, mediocer, et hæc mulier, & omnia hæc et similia in obliquis corripiūtur, ut cadauer cadaueris, uolucer uolucris, excepto mulier mulieris. cætera autē oīa, cadaueris, papaueris, laseris, & tuberis, itineris, sileris, cineris corripiuntur. In ir syllaba terminata breuiantur, ut semiuir, duū uir, triūmuir, septemuir, decemuir, et omnia in obliquis casibus sub uno accentu proferēda sunt. Or syllaba terminata i uocali præposita breuiantur, ut melior, doctior, & hæc omnia in obliquis productionē sibi defendunt. Propria uerò nomina corripienda sunt, ut Hector Hectoris, Nestor Nestoris. producuntur appellatiua tam masculini quàm fœminini generis, quanuis non habeant i ante or, ut odor ris, amor ris, uxor ris, soror ris: neutra autem breuiantur, ut æquor æquoris. notetur memor & ab eo composita, ut immemor, quæ sunt omnis generis corripientia o in obliquis. & indecor, cuius simplex decor penultima correpta inuenitur apud uetustissimos, quando pro decorus ra rū

aia-

accipitur: & arbor ris, quod est generis fœminini. & à puero composita, ut publipor & marcipor: et omnia in or desinentia neutra uel græca, et quæcunq; deriuantur uel cōponuntur à primitiuis, unū cōmunis generis qd producitur, ut hic & hæc autor. Vr syllaba terminata breuiantur, ut hic lepifur, sapifur: et omnia in obliquis casib. breuiātur, sapifur sapifuris: similiter satur saturis, hoc iecur, hoc guttur, hoc sulphur, iecur iecoris uel iocinoris. As finita producuntur, ut dignitas, felicitas, et oēs à literā seruant in omni casu productā, in qua terminatione quædā masculina partim propria, partim à nominibus ciuitatū translata, per syncopā proferuntur, et accentū in ultimo seruant, quod est cōtra regulā latinorū, ut Mecœnas, Larinas, Arpinas: sed in uetustissimis libris inueniūtur proferri Larinatis, Mecœnatis, unde subtracta ti, accētus remāsit. Es syllaba finita breuiatur, ut Hercules, sonipes, adipes, miles, gurges, stipes. excipitur hæres dis, locuples tis. quæ in obliquis produtur. Et est notandū, quòd omnia quæ sunt quintæ declinationis, producūtur in obliquis, quando eorū penultimæ in nto corripiuntur, uocali ante es posita, ut facies faciei, dies diei: cōsonante aūt ante es posita corripiūtur in obliquis, ut fides fidei. præterea unum notatur in eadem clausula es finitū, quod nō quintæ, sed tertiæ declinationis est, quod producitur, ut quies quietis. cætera in obliquis corripiūtur, ut abies, paries, aries. Is syllaba finita, si sint accidentia, producūtur. tamē hæc omnia sunt communis generis, facientia neutrū in e, et producuntur in obliquis, ut hic et hæc suauis et hoc suaue, memoralis, specialis. Appellatiua autem quædam sunt producēda, ut securis, sinapis,

napis, lebetis: cætera corripienda sunt in obliquis, quæ sunt dissyllaba in ntis, ut lapis dis, iaspis dis, puluis, sanguis, uomis uomeris, pollinis. excipitur impubis, quod corripitur tam in ntō quā g^tō. Os syllaba terminata, in penultimis producenda sunt, ut sacerdos tis. lepos ris (quod eloquētiā significat) nepos nepotis. Vr syllaba finita in penultima productionē sibi defendunt, ut tribunatus, cōsulatus, magistratus, principatus: & omnia quæ à uerbis ueniunt, quæ sunt similia participio, ut amatus. delectus, stratus, lacessitus, cupitus, munitus, auditus. excipitur hic situs, litus, quitus: quæ corripiuntur nō solū in simplicitate, sed etiam in compositione, ut insitus, illitus, nequitus. citus uerò licet corripere & producere: dicimus enim incitus productè, & incitus correptè. composita uerò ab eo corripiuntur, ut aditus, obitus, præteritus. A do quoq;, & à sto corripiūtur composita, ut datus, unde fit inditus: status, unde institus. à reo quoq; ratus, unde fit irritus. à spiro quoque & halo noīa uenientia breuiātur, ut spiritus, halitus: ab ambio quoq; fit similiter ambitus: sed quādo participiale est, seruat penultimā productā, sicut ambitus: à ruo quoq; cōposita penult. corripiūt, ut erutus. Notandū est aūt quòd hæc quādo sunt nomina, carēt temporibus: quādo participialia, tēpus cū significatione demonstrant, ut amatus sum ab illo. Nomina autē tertiæ declinationis terminantia in us, ntūm breuiant, quæ à supradictis regulis nō inueniuntur, ut seruitus, fraxinus, quod est secundæ. excipitur papyrus, quod producitur, ut hæc papyrus, huius papyri.

* Alia autem omnia quanquam nō sint lōga in nominatiuo, in obliquis producūtur, ut seruitus seruitutis,

pa'us

palus paludis, iuuentus iuuentutis. Excipiũtur hæc quæ corripiũtur, *Venus Veneris, ligus ligeris, lepus leporis, quod est animal.* Propria uerò uel appellatiua masculini generis, siue ex se fœminina faciunt, siue in aliud genus minimè transformantur, si sunt trisyllaba uel tetrasyllaba, ac deinceps habentia i, corripiuntur, *Terentius, martius:* excipiuntur hæc quæ habẽtia in penultima, uel possessionem significant, aut à possessoribus deriuãtur, ut *Terentianus, Martianus, Capuanus, Beneuentanus, Hispanus, Placentinus, Taurinus.* Quæ autem habent c inter i & u corripiuntur, ut *porticus, rusticus, gallicus, romanicus.* excipiuntur quæ habent a, ut *Tauricanus.* Ax syllaba finita breuiantur, ut *pertinax, cõtumax, peruicax:* & omnia in obliquis casibus productam a habẽt, ut *pertinacis, contumacis.* Ex syllaba finita breuiantur, ut *artifex, aurifex, opifex,* quæ omnia in obliquis e literã in i breuem conuertunt, ut *opificis, aurificis, murex muricis, sorex soricis.* excipitur unum masculini generis, scilicet *ueruex,* quod in obliquis casibus producitur, ut *ueruex ueruecis,* quod animal est. Ix syllaba finita producuntur, ut *bellatrix, uenatrix.* excipitur *meretrix, genitrix:* sed hæc in obliquis producuntur, ut *uenatricis, genetricis, meretricis, radicis.* Excipiuntur hæc quæ grauantur, ut *salix salicis, calix calicis, filix filicis.* Ox terminata breuiantur, ut *uelifox, atrox, celox.* sed in obliquis producuntur, ut *uelifocis, atrocis, celocis.* Vx finita syllaba producuntur, ut *polinurux, calinurux, Pollux.* excipitur *coniunx gis,* quod quidam in ntõ cum n scribi uolunt, quod in obliquis casibus amittit, ne uerbũ putetur. T litera terminata, tã in nominatiuo quã in obliquis

liquis: casibus breuiantur, & omnia neutri generis sunt, ut caput capitis, sinciput sincipitis, occiput occipitis. Persius, *fissa fumosum sinciput aure. Quæ aũt in duas consonantes desinunt, si sint longa in simplici figura, productionem in compositione sibi defendunt, ut cedens recedens, clamans conclamans. Cætera uerò breuiantur, ut omnipotens, plenipotens, audiens. & hæc omni tam longa quàm correpta in obliquis producuntur, quia seruant positionem. excipiuntur quæ non seruant, ut inops inopis, hyems hyemis, cœlebs cœlibis, adeps adipis.*

Regulis accẽtuum nominum expositis, tractandus est accentus, qui in uerbis consideratus certis definendus est regulis. Vniuersa enim uerba primæ coniugationis, quæ in secunda persona as syllaba finiuntur, cum in trisyllabis & in tetrasyllabis ueniunt, in penultimis syllabis per omnes modos producenda sunt, ut amo amas, amabam amaui. Excipitur *præteritum plusquam perfectum, quod corripitur solum, ut amaueram.* Et *futurũ eiusdem modi in primis & in secundis personis pluraribus, cuius exemplum hoc est, amabo bis bit, & plurariter amabimus itis bunt.* Ab *his nanque regulis exeunt nouem, quæ in ui diuisas syllabas mittunt præteritum perfectum & plusquamperfectum, & primas & secundas personas plurales futuri indicatiui corripiunt, ut seco secas, cui ram secabimus secabitis: cætera nanq; producuntur, ut domo as bam bo domabunt, seco secas bam secabo secabunt, frico fricas fricabam, ueto uetas bam, sono sonas bã, tono tonas bam, mico micas bã, crepo as bam, plico as bã. annexis præpositionib. præsens breuiatur, quod in dissyllabis uenit, nisi positione aut natura ipsa uerba pro*

ducta sint, ut reparo, resono, reseco, replico. notatur autem plico, quod præteritum plicui & plicaui facit. quatuor ab hac regula exeunt, sto, do, lauo, iuuo: quæ cum componuntur, sicut in simplicitate, nec in aui, nec in ui exeunt, formulam superiorem sequuntur, resto restiti, restiteram, restabimus restabitis, reddo reddidi reddiderã, reddemus, tis. excipiuntur relauo & reuiuo, quæ in præterito sic exeunt, relaui, reuixi. sequuntur etiam regulam superiorem. excipitur relauo, quod in præterito perfecto & plusquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi syllabam la, longam habet: in cæteris uerò temporibus breuiantur, relaui relaueram relauero. Notantur namq; quæ in simplici figura sunt longa, quia ipsam productionem quam habent in simplicitate, retinent sibi in compositione. sic, & præpositio quando componitur cum aliqua parte orationis, qualis ipsa fuerit præpositio & talis remanet in compositione, ut redimo, subigo, inhæreo. Omnia uerba secundæ coniugationis, quæ es syllaba finita in secũda persona præsentis temporis cum in trisyllabis, & in tetrasyllabis, uel etiam in polysyllabis inueniuntur, omnia in penultimo corripiuntur, ut rubeo, habeo, misceo, langueo, iaceo, rigeo: sed per cæteros modos superiores formulas, quas in prima cõiugatione præscripsimus, sequuntur. Notantur quæ in præterito perfecto & plusquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi producuntur, & in compositione & in simplicitate, in cæteris autem temporibus & modis breuiantur, ut sedeo sedi sederam, resideo resedi resederam, caueo caui caueram, uolito uoui uoueram uouero, uideo uidi uideram uidero.

Verba tertiæ coniugationis quæ is syllaba finiuntur, si in trisyllabis uel in polysyllabis ueniunt, corripiuntur in præsenti & in cæteris temporibus, nisi sint positione longa: excepto ptõ imperfecto præsentis temporis, ubi semper penultima syllaba longa fit, ut tribuo tribuebam tribui tribueram tribuam tribuero. Notantur autem quæ in iui, uel in eui, exeunt in præterito, quæ productionem seruāt in eodem præterito perfecto, ut cupio cipiui, quiesco quieui, sapio sapiui. Cætera uerò breuem sibi regulam defendunt, nisi positionem habeant, ut contemno contempsi, gero gessi. excipiuntur hæc quæ in præsenti tempore, & in cæteris temporib. breuiantur, in præterito uerò perfecto & plusquamperfecto, & in uno futuro coniunctiui modi producuntur, ut lego legi legerā legero. facio feci feceram fecero, similiter fugio fugi fugero, fodio, ago, emo. ab his ergo regulis discrepāt duo uerba, quæ in præterito breuiantur, & in præsenti producuntur, ut pono cogo, dicimus repono reponis reposui, recogo recoegi. co enim syllaba in præsenti longa, & in præterito breuis. similiter uerò alia duo uerba excipiuntur, quæ sunt primæ coniugationis, quæ etiam ut superiora in præsenti sunt producta, & in præterito breuiata, ut do, sto: dicimus enim reddo redidi, resto restiti. *

Notādum nanq; est, quòd omnis dictio quæ in trisyllabis aut in cæteris polysyllabis exit, antepenultimam syllabam seu correptam seu productam, licenter quod fert Poeta in metro est fiducia, qua nos protegat omnipotens Rex. Quartæ coniugationis uerba: quæ in i literā productā desinunt in secunda persona præsentis temporis, in trisyllabis aut in cæteris polysyllabis ueniunt omnia, penultimā

syllabam breuem habent, ut audio, accio, mollio, sepio. excipiuntur eo & queo, & quæ in dissyllabis ueniunt, ut scio. sed hæc & his similia regulam primæ coniugationis sequuntur. Nota hæc quæ in præsenti tempore, & in cæteris temporibus breuiantur, in præterito uerò perfecto & plusquam perfecto, ut iam in alijs diximus, & in uno futuro coniunctiui modi producūtur, ut scio sciui sciuerā sciuero, uenio ueni uenerā uenero, queo quiui quiueram quiuero. Quoniam (ut opinor) latius & cōuenienter tractatum est de his accentibus, nunc de sequētibus uideamus. Participium *nanq; illos accentus, quos nomen habet in omni loco, ut diximus, cum de his tractabamus.* Pronomen *uerò similiter eisdem regulis utitur.* Notandum *nanq; est, illa pronomina, quæ in ultimis seruant accentū, ut hicce nostrâs uestrâs, ideo apud modernos ita habēt, quia apud antiquos hiccine & nostrâtis uestrâtisq; dicebatur, unde retinent accentū in ultima quē habebant in penultima: & non solum hæc erant apud illos, sed etiam multa alia quæ differentiæ causa uel solo usu dicebantur, ut egomet feci: nanque syllabica adiectio est in ego, ut in alijs uidelicet ne ce, ut illiccine huiusce.* Aduerbia *nanque si e terminantur, breuiantur in penultima, ut hodie, sedule: sed ea quæ à nomine ueniunt, producuntur; ut* Tulliane, Martiane: *si in m terminantur, ut meatim, tuatim, suatim producuntur: si in i breuiantur, ut uesperi: si o caussa differentiæ in ultimo seruat accentum, ut falsò: similiter in ultima, ne putetur nomē esse, ut ūnà: aliâs si in er breuiantur, ut breuiter. si in ol similiter, ut edepol: si in c in ultimo, ut istic illic: si in us breuiantur, funditus.* Notandū *est quòd aduerbia oīa*

quæ

quæ præpositionib. cõponuntur, sub uno accẽtu proferẽda sunt, ut deinde exinde. hanc autem regulam sequitur omnis coniunctio, & in cõpositis, & in simplicibus, ut interea etenim. Præpositio uerò semper in fine accentũ seruat, ut apud ante. Interiectio nullam certam regulam retinet, tamen in fine & in medio acuitur, ut papæ euax.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE PONDERIB. ET MENSVRIS.

OMni te Symmache nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omniq; uirtutis luce fulgentem, studijs etiam optimarum artium disciplinarumq; florentẽ, iustißimeq; prospera fortunæ meritis uitæ probantem, fama quidem antea nobis absentem, uenerabilem faciebat, nunc autem præsentem ueritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altißimæ qua superbiæ calcas tumores, & pietatis ponderibus grauißimis superas omnia. Itaque gloriosum, mihi credas, aliquid tanta autoritate interrogationis mereri, de figuris sicut iußisti numerorum breuiter collecta demonstrabo, & de numeris uel ponderibus, præterea de Terentij metris, necnon etiam de præexercitamentis rhetoricis, quæ græci προγυμνάσματα uocant. quoniam diligentius ea sophistæ iuniores quos sequimur, aptioribusq; diuisionibus ad exercẽdos iuuenes ad omne rhetoricæ genus exposuisse creduntur. Petimus igitur sapientem eloquentiam uestram (hac enim dignitatẽ

nihil in homine melius nouimus) ut & nos huiuſcemodi frequentius quæſtionib. tam præſentes quàm abſentes cum felicitate exerceatis, & Romanorum diligentiam ueſtrorum ad artes ſuorum alacriores reddatis autorum, quibus ſolis cæteras cum Graijs gentes ſuperaſſe noſcũtur, quarum decus & numen induſtria ueſtri nititur culminis. S C I E N D V M, *quòd cum ab uno ad millies, mille numeri notentur apud latinos, non plus tredecim eos figuris notari inuenimus: nã principales repetuntur quater ſinguli tàm ante quinarios, qui ſunt medij numero, quàm poſt eos. Sunt igitur principalium figuræ ſeptem, mediorum uerò ſex, quarum rationes diu exquiſitas, ut potero breuiter diſſeram. Vna per i ſcribitur antiquo more Atticorum, qui ſolebant principalem nominis numeri literam ponere, et ſignificare numerum, ergo* I α *pro* μία *dicentes i ſcribebant, &* δ, δύο. & τ, τρεῖς. & *ſic* τ, π, ε, ο, τέσσαρα, πέντε, ἑπτὰ, ὀκτὼ, *ſignificãtes, &* ε, ἐννέα. *uetuſtiſsimi quoq; græci pro aſpiratione h ſcribebãt, quã habebant* δασεῖαν *in principio. & ſic* ε', ε', ε', *idem eſt* ἕν, ἕξ, ἑπτὰ, *ſic* ε', ε', ε', *id eſt,* ἑξήκοντα, ἑβδομήκοντα, ἑκατὸν: *uel ſic,* s' *quod ſignificat* ἐννενήκοντα. *quidam autem & ſic ſcribebant. non incongruum tamen uidetur etiam uerſus græcos aptiſsimè de his numeris compoſitos ſubijcere:*

Hos igitur latini quoq; in plerisq; imitati ſunt. Nã per i, unum notãt, illos ſecuti, quinq; per V: quia quinta eſt uocalis a e i o u. decem per X, quia decima eſt cõſonans apud græcos β γ δ ζ θ κ λ μ ν ξ. *uel quod V apud latinos X ſequitur.*

sequitur. quinquaginta per L. quia apud antiquos graecos L pro V, quae nota est quinquaginta ponebant, teste Apollonide, & Lucio Tarrheo. unde Latini quoque lympha dicũt pro nympha, aquam uel fontem uolentes monstrare. Vergil. in 1. Aeneid. Dant famuli manibus lymphas, cereremq; canistris. Centum autem principalem nominis literam c, quingenta per sequentem literam consonantem: nam post c d sequitur. Mille secundum Atticos per X graecam, sed ut sit differentia ad decem circunscriptis lateribus (X). quinq; millia per I, & duas à dextra parte Apostrophos Iↄ. Decem millia per supradictam formam additis in sinistram partem contrarijs duabus notis, quae sunt apostrophi ccIↄ. & hoc ad imitationem graecorum, qui unius notam subdita linea nunc quoq; scribũt sic: Quinquaginta millia per I mediam, et tres in dextra parte apostrophos Iↄↄↄ. Centum millia per I mediam, & tres in dextra apostrophos, & in sinistra totidem contrarias, cccIↄↄↄ. uel quod uerisimilius est, decem millia notantur M circunscriptam ex utroq; latere, quomodo mille per x circunscriptam ex utroq; latere sic (X) & hoc ad imitationem graecorum, quia χίλιοι eam literã habẽt principalẽ sui noĩs: sed differẽtiae causa media linea altior facta est, q̃a millies quoq; mille p X circũscripta solet notari sic (X) ergo quinq; millia cũ sit dimidia pars decẽ milium ccIↄ dimidtã partẽ scripturae seruauerunt sic Iↄ, quõ quinquaginta millia dimidia pars cẽtũ milliũ, q numerus per eadẽ decẽ miliũ scribitur, tamen ex utroq; latere singulis circũscriptionibus cccIↄↄↄ quingenta millia p q, qđ est initiũ noĩs, & apostrophon q̧ mille, sil'r milia p M unde incipit nomẽ ex utraq; parte circũscriptã (M) & sic (q)

De ponderib. etiã necessariũ esse putauimus addere. As nummus est libralis, & per L perscriptam notatur. Dupondius nummus est bilibris per duas L L perscriptas. Sestertius, nummus duarũ semis librarũ per duas L L & s, ex qua incipit semis perscriptas. unde Sestertius dicitur semis tertius, de quo Aruntius hæc ait: Sestertius olim dupondius & semis, id est duæ libræ & semis, quasi semistertius, quo tempore denarius decußis ualebat, hoc est post duos sequens tertio loco est semis. hoc quoq; secũdũ Atticos & Ionas, qui ἡμίδραχμον dicebãt pro δύο ἥμισυ δραχμάς, teste etiã Didymo, qui hoc ponit, ostendens in omni parte orationis & constructionis analogiam græcorum secutos esse Romanos, unde & Herodotus in primo historiarum: * Septimum semitalentum dixit, pro sex semitalenta. Denarius quoque decem librarum nummus per X perscriptam notatur. Horum pleraque in Verrinis Ciceronis licet inuenire, antiquißimæ scripturæ emendatis codicibus. Obolus dicitur, ut Dardanus docet. scrupulus esse, id est sex siliquæ, drachma siue argenteus scrupuli tres, uncia drachmæ octo, scrupuli uigintiquatuor, unciæ duodecim, libra ul'mina attica drachæ 80. libra ul'mina graia drachmæ nonaginta sex, talentum Atheniense paruum minæ 60. magnum minæ 83. & unciæ 4. libra uel as, unciæ duodecim, deunx unicæ undecim, decunx uel dextãs unciæ decem, dodrans unciæ nouem, beßis unciæ octo, septunx unciæ septem, semis unciæ sex, quincunx unciæ quinque, triens unciæ quatuor, quadrans unciæ tres, sextans unciæ duæ, uncia una sescunx, uel ut alij sescuncia tres dimidiæ unciæ, semiuncia semis unciæ duæ. sextulæ

sunt tertia pars unciæ, id est scrupuli octo, siliquus scrupuli sex, sextula scrupuli quatuor, dimidia sextula scrupuli duo. Rursus sextula & dimidium sextulæ siciliquus appellatur, scrupulus siliquæ sex. Siliqua est, quod dicũt græci κεράτιον *uel* λόβος. *Necessariũ tamen existimaui ad confirmanda supradicta à diuersis autoribus de his dicta subijcere.* Liuius *in 34. ab Vrbe cõdita:* Multitudinis *eorum argumentũ fit, quod* Polybius *scribit centum talentis eam rem* Athenis *stetisse, cum quingentos denarios precium in capita quod redderentur dominis statuissent.* Mille *enim 200. ea ratione Achaia habuit captiuos* Italicos, *qua ratione ostenditur sex millia denariorum habere talentũ. nam cum quingenti denarij pro mille ducentis captiuis dati colligantur, sexcenta millia denariorũ, centũ ea ostendit fuisse talẽta. Centesima aũt pars sexcentorũ millium, sex millia inueniuntur. denarij aũt illo tẽpore nummi argentei erant 24. siliquarũ, quod in eodem libro ostendit* Liuius *signati 84. millia fuere atticorum, tetradrachmam uocant, trium ferè denariorum in singulis argenteis est pondus. unde quod quatuor drachmæ sunt 72. siliquæ.* Diximus *enim superius quõd tres oboli, quorum singuli sex siliquas habent, drachmam faciunt: tres autem denarij idem habebant, id est 72. siliquas.* Idem Liuius *in 37. ab Vrbe condita, ostendit magnum talentum atticum 80. habere libras, & paulo plus cum supradictorũ computatio manifestat 83. libras, & quatuor uncias habere talentum, quod est sex millia denariorum.* Liuius *talentum ne minus pondo 80.* Romanis *ponderibus pendat.* Idem: *Sic decreuit senatus, ut non plus quàm ternæ libræ & quaternæ unciæ singulis desint talentis.*

sum. Reliqua obscuriora quod à diminutione, et ea quæ diminuuntur ita sunt, ut extremas syllabas habeāt, una dempta uncia deunx, Dextans dempto sextante, dodrās dempto quadrante, Bes ut olim des, dempto triente & argentei nummi, id est ab Siculis denarij, quod denos æris ualebant. Quintarij quòd quinos, Sestertius duobus semis. dupondius enim & semis, antiquus Sestertius est, & ueteris consuetudinis, ut retro æra dicere, ut ita: ut semis quintus, semis quartus, semis tertius nunciarent, ab semis tertius, Sestertius dictus. Nūmi denarij à decima libella. Didymus etiam ita confirmat: *

Necessarium esse existimauimus etiam ipsa nomina numerorum, & quæ ab eis deriuantur uel componuntur, subiungere. & sciendum eos declinari numeros, qui uariant genera: qui uerò una uoce tria genera continent, indeclinabiles esse tam apud græcos quàm apud latinos, unus una unum, duo & duæ & duo, hi et hæ tres, & hæc tria, hi & hæ & hæc quatuor: similiter quinq; & sex & septem, octo, nouem, decem, undecim, duodecim, tredecim, quatuordecim, quindecim, sedecim, decem & septē, decem & octo, decem & nouem, uiginti, uiginti unus, uigintiuna uigintiunum: sic & deinceps omnibus cardinalibus numeris minores, usq; ad nouem adduntur, quamuis contrarium fiat usq; ad sedecim. licet tamen & præposterè maximè coniunctione interposita hæc proferre, decem & unum, decem & duo, triginta, quadraginta, quinquaginta, sexaginta, septuaginta, octoginta, nonaginta. Centū, ducenti ducētæ ducenta, trecēti trecentæ trecēta, quadringenti quadringentæ quadringenta, quingenti quingentæ quingenta, sexcenti sexcentæ sencenta, septingēti

septin-

septingentæ septingenta, octingenti octingentæ octingenta, noningenti & nongenti, noningentæ & nongentæ, non ingenta & nongenta, hi & hæ & hæc mille. Ex *his nascuntur ordinalia nomina hæc inæqualiter quidem quantum ad uocem, primus & secundus: æqualiter uerò tertius & quartus, quintus, sextus, septimus, octauus, nonus, decimus, undecimus, duodecimus, ab undecim & duodecim (nam reliqua ex utraque parte declinantur) cōtra consuetudinē græcorum usq; ad nonum decimum, ut tertiusdecimus, quartusdecimus, quintusdecimus, sextusdecimus, septimusdecimus, octauusdecimus, nonusdecimus, uicesimus, uicesimusprimus, uicesimussecundus, uicesimus tertius, uicesimusquartus, uicesimusquintus, uicesimussextus, uicesimusseptimus, sic omnes sequentes uelut in primitiuis ad imitationem græcorum à uigesimo, & supra maiori minorem addunt numero plerunque, ante decem uerò ut undecim, duodecim, decem & duo: ante decem uerò minorem ponunt, quando composita accipiuntur, & sub uno accentu proferuntur. Nam licet dissoluta compositione diuersis accentibus ea proferentes, mutare ordinem quō & apud græcos, & dicere decimus & septimus, pro septimusdecimus, & tertius & uigesimus, pro uigesimustertius, sic & similia, trigesimus, qradragesimus, quinquagesimus, sexagesimus, septuagesimus, octagesimus, nonagesimus, centesimus, ducentesimus uel ducesimus, trecentesimus uel trecesimus, quadringētesimus uel quadrigesimus, quingentesimus uel quingesimus. Liuius ab Vrbe condita trigesimoprimo, anno quingesimo, sexcentesimus uel sexcesimus, septingentesimus uel septingesimus, octingentesimus*

mus

mus uel octingesimus, noningentesimus noningesimus & nongentesimus, millesimus, habent ex omnibus numeris Romani *dispertitiua, quæ græci uocant* διαιρετικά, *quæ naturaliter semper plura sunt, quippe in multos distribui eundem significant numerum, ut singulos oculos habebāt cyclopes, quod Græci dicunt * sic usq; ad mille habent* Latini, *ut singuli, bini, quæ sunt anomala. quantum ad uocem unius & duorum, terni uel terni, sed terni* τριττοὶ, *trini* τρίτοι *magis significat, uel* τριττοὶ *trini ludi, quaterni, quini, seni, septenti, octeni, noueni, deceni, undeni, duodeni, ternideni, ex duobus integris, quō tertius decimus: & deinde quaterdeni, quindeni, seni deni, septenideni, octenideni, nouenideni, uiceni, uiceni singuli, uiceni bini, uiceni terni.* Similiter *cæteri triceni, quadrageni, quinquageni, sexageni, septuagenti, octogeni, nonageni, centeni, ducenteni, per syncopam duceni: tercenteni, & per syncopam treceni, quadringen teni quadrigeni, quingenteni & quingeni, sexcenteni & sexceni, septingenteni & septingeni, octingeentni & octingeni, nongenteni & nongeni, milleni. autores tamen nō propriè etiā singulari numero ea protulisse inueniun tur.* Lucan. *septeno gurgite* N*ilus : pro septenario. &* Verg*il. in* 10. It *grauis* Auletes, *centenáq; arbore fluctum* Verberat *assurgens. hæc, tamen ipsa etiam semper in plurali cum geminatis ponuntur, ut bina mœnia, terna.* Cicero *in* 2. Verr. Inter *binos ludos, quia ludi quando spectacula significant, semper pluraliter dicuntur.* Liu. *in* 35. *& bina equestria & arma, uni quoque & unæ & una semper pluralibus adiunguntur, quæ pro singularibus accipiuntur, ut* Sallust. *in* Catilina:

Hi postquam in una mœnia conuenere: pro in unam urbem. Vergil in 2. Aeneid. satis una superq; Vidimus excidia: pro unum excidium. & Lucan. in 4. totumq; in partibus unis Bellorum fecere nefas: pro una in parte. Donatus in arte prima, atq; excepto amphibracho & epitrito, quorum alterum sexcupla, alterũ epitrita diuisione partimur, uniuersorum pedum trina conditio reperitur: trina, pro tripartita dixit. Primanus, primæ legionis. Secundanus, secundæ legionis. Similiter Tertianus, unde tertiana febris. Quartanus, unde etiam quartana febris. Quintanus, unde & quintana porta castrorum. Sextanus, Septimanus, unde septimana dierum septem. Octanus, nonanus, decimanus, unde decimana porta castrorum. decanus quoq; à decem & decuria, & decurio nomen, & uerbum decurio as, unde decuriata comitia, ut à centũ centurio nomen, & uerbum & centuriatus, ex quo centuriata comitia, ex quo succenturiatus. Terent. in Eunu. Ego in subsidijs hic ero succenturiatus, si quid deficias. Sũt & altera forma, ex omni numero deriuatiua in rius desinẽtia, exceptis unus & duo, è quibus singularis, dualis, ut ternarius iambus, qui tres habet pedes, quaternarius, quinarius, unde & semiquinarius, senarius, septenarius, unde & semiseptenarius. Octonarius, nouenarius, denarius, unde & denarius nũmus, undenarius, duodenarius, ternarius, deuarius, similiter cæteri uicenarius, tricenarius, quadragenarius, quinquagenarius, sexagenarius, septuagenarius, octogenarius, nonagenarius, centenarius, ducentenarius & ducenarius, tricẽtenarius & trecenarius, quadringẽtenarius & quadrigenarius, quingẽtenarius & quingenarius, sexcẽtenarius & sexcenarius,

septin-

septingentenarius & septingenarius, octingentarius & octingenarius, noningentenarius & noningenarius (& melius per syncopam proferuntur) millenarius. Aduerbia *quoq; ex omni numero inueniũtur ab uno quidẽ & duo inæqualiter, semel & bis: à cæteris uerò æqualiter, ter quater, & reliqua omnia in es productã desinunt, Quinquies, sexies, septies, octies, nouies, decies, undecies, duodecies, tredecies, quaterdecies, quindecies, sexdecies, decies septies, decies octies, decies nouies, uigecies & uicies, trigecies, tricies, quadragies, quinquagies, sexagies, septuagies, octogies, nonagies, centies, ducenties, trecẽties, quadringenties, quingenties, sexcenties, septingenties, octingenties, noningenties & nongenties, millies.* Infinitis *tamen numerorum aduerbijs, & n interponitur, quotiens, totiens, similiter aliquotiens.* Inueniuntur *& aliæ deriuationes uel compositiones, multæ à nominibus numerorum, ut unicus, ullus, unitas, unio, uniuersus, & uno uerbum unas uniat, ternitas uel trinitas, septimana, senio.* Persius: Iure *etenim summum quid dexter senio ferret.* Millia, *semiquinarius, semiseptenarius, nundinum & nundinæ, trinundinũ, trinum nundinũ.* Et *sciendũ quòd poetæ sæpe deriuatiuis utuntur pro primitiuis, uel cõtrà, uel alijs speciebus pro alijs, ut* Verg. *in* 10. Aenei. Tot *lecti proceres bis denis nauibus ibãt: pro bis decẽ. &* Lucanus *in septimo, septeno gurgite* Nilus: *pro septenario.* Sũt *præterea simplũ, duplũ, triplum, quadruplũ, quincuplum & similia, quæ propriè ad pondus uel numerũ dicũtur.* Simplex, *duplex, triplex, & similia, quæ ad omnẽ rẽ dicũtur, & uerba ex his, duplico duplicas, triplico triplicas, multiplico multiplicas, dupõdius, tripõdius, et similia.*

lia. Illud quoq; sciendum, quòd undeuiginti dicimus pro decẽ & nouẽ, id est, unde unum deest, uiginti uel undeuiginti. post quem uiginti numerus est, quod est nouem & decem numerus. post eum enim sequitur uiginti numerus. Horat. in 2. Serm. undeoctoginta annos natus cui stragula uestis: undeoctoginta dixit, id est septuaginta nouem annos habens ætatis, hoc est octaginta, unde unum deest. etiam duodeuiginti dicunt pro decem & octo, quod attici ἑνὸς δέον τριακοστῷ ἔτει dicunt. idẽ inuenitur in cæteris cardinalibus numeris, id est triginta & quadraginta, & reliquis duodetriginta pro uiginti & octo, & similia: uniformis, biformis, triformis, & similia: duo asses, dussis, dupondius, tressis, quadressis, decussis, uicessis, tricessis, quadragessis, quinquagessis, sexagessis, septuagessis, octogessis, nonagessis, centussis: post quem numerum teste Varrone non cõponuntur cum asse numeri, deunx, dextans, dodrans, bessis, septunx, sexcunx, quincunx, triens, quadrans, sextans, sextula, libra, bilibris, trilibris, quadrilibris, & similia, anniculus uel annuus, biennis, triennis, quadriennis, quinquennis, & similia: bienniũ, trienniũ, quadrienniũ, quinquenniũ, & similia: bimus, trimus, quadrimus, & similia: bipes, tripes, quadrupes, decẽpes, & decẽpeda, & similia: biduũ, triduũ, quatriduũ, & similia: binoxiũ, trinoxiũ, quadrinoxiũ, & similia: bicorpor, tricorpor, & similia: biceps triceps, quadriceps, centiceps, & similia: bifariam, trifariam, quadrifariam, & similia: bipatens, tripatẽs & cætera: bilinguis, trilinguis, & similia: biuiũ, triuiũ & similia: bifidus, trifidus, quadrifidus, & similia: bisulcus, trisulcus, & similia: geminus, tergeminus, centumgeminus,

&

& similia: unimanus, bimanus, trimanus, centimanus, & similia: unicolor, bicolor, tricolor, & similia: duumuir, triumuir, quinqueuir, septemuir, decemuir, centumuir, & similia: bigæ, trigæ, quadrigæ, & similia: bijugus. Vnde Verg. in 5. Aen. bijugo certamine campum Corripuere. & bigati numi: triiugus, quadrijugus, & similia. Triangulum. Cæsar in Arato: cur diuite lingua, Græcia præcurram potius quàm triangula dicam? Quadrangulum, quinquangulum, sexangulum, & similia: bifurcus, trifurcus, quadrifurcus, & similia.

Remij Fannij de ponderibus.

Pondera pæonijs ueterum memorata libellis
Nosse iuuat: pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus.
Pondere terra manet, uacuus quoq; ponderis æther
Indefessa rapit uoluentis sidera mundi.
Ordiar à minimis, post hæc maiora sequentur.
Nam maius nihil est aliud quàm multa minuta.
Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo
Gramma uocant: scrupulum nostri dixere priores.
Semina sex alij siliquis latitantia curuis
Attribuunt scrupulo. lentis ueraciter octo,
Aut totidem speltas numerent, tristes'ue lupinos.
Bis duo, sed si par generatim bis pondus inesset,
Seruarent eadem diuersæ pondera gentes.
Nunc uariant etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, sed lege ualent hominumq; repertis.
In scrupulis trinis drachmam, quo pondere doctis
Argenti facilis signatur numus Athenis.
Hocceq; à drachma non re, sed nomine differt.

Drachmam si gemines, aderit quem dicier audis
Siciliquus: drachmæ scrupulum si adiecero, fiet
Sextula quæ fertur, nam sex his uncia constat.
Sextula cum dupla est, ueteres dixere duellam.
Vncia fit drachmis bis quattuor: unde putandum
Grammata dicta, quod hæc uiginti quattuor in se
Vncia habet: tot enim formis uox nostra notatur,
Horis quot mundus peragit noctemq́; diemq́;,
Vnciaq; in libra pars est quæ mensis in anno.
Hæc magno Latio libra est gentiq; togatæ,
Attica nam minor est. ter quinq; hanc deniq; drachmis.
Et ter uigenis tradunt explerier unam.
Accipe præterea patrio quam nomine Graij
Mnam uocitant, uostriq; minam dixere priores.
Centum hæ sunt drachmæ: quod si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram deniq; libram,
Attica quæ fiet, si quartam dempseris hinc mnæ.
Cecropium superest post hæc docuisse talentum
Sexaginta minas, seu uis sex millia drachmas,
Quod summum doctis perhibetur pondus Athenis:
Nam nihil his oboloue minus, maius ue talento.
Nunc dicam solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue aßis, nam sic legum dixere periti.
Ex quo quod soli capimus, perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere deuncem:
At si sextantem retrahas, erit ille decunces.
Sed nullum reliquo nomen semuncia certum
Dempta dabit: neq; enim est huius sescuncia triplex,

Dodrantem reliquum uocitant quadrante retracto:
Cumq; triens desit, bessem dixere priores.
Iidem septuncem dempto quincunce uocarunt.
Post hæc semissis solidi pars maxima fertur.
Nam quod dimidium superat, pars esse negatur,
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius, quibus est semuncia maior.
Hæc de ponderibus superest pars altera nobis,
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo spacio, latoq; notetur in anglo,
Angulus ut par sit, quem claudit linea triplex:
Quattuor ex quadris medium cingatur inane,
Amphora fit cubus: quam ne uiolare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidium fert urna, ut & ipsa medimni.
Amphora, terq; capit modium, sextarius istum
Sex decies haurit, quod soluitur in digitos pes.
At cotylas quas si placeat, dixisse licebit
Heminas, recipit geminas sextarius unus:
Qui quater assumptus fit Graio nomine chœnix,
Adde duos, chus fit uulgo qui est congius idem.
A' quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quod eos capiat sex congius unus.
At cotyle cyathos bis ternos una receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur.
Bis quinæ hunc faciunt drachmæ, si appendere uelles,
Oxybaphum fiet, si quinq; addantur ad istas.
At mystrum cyathi quarta est ac tertia mystri,

Quam uocitant cyanem, capit hæc cochlearia bina.
Quòd si mensuræ pondus componere fas est,
Sextarij cyathus pars est quæ est uncia libræ.
Nec non oxybaphi similis sescuncia fiet.
Siciliquumq; tibi mystro similare licebit.
Cochlear extremum est, scrupuliq; imitabitur instar.
Attica præterea discenda est amphora nobis,
Seu cadus, hanc facies nostræ si adieceris urnam,
Est et bis decies quem conficit amphora nostra
Culeus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris quas aduena Nilus inundat
Artaba, cui superat modij pars tertia: post tres
Namq; decem modijs explebitur artaba triplex.
Illud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus uarios seruare liquores:
Nam libræ (ut memorant) bessem sextarius addet,
Sed puras pendas latices, seu dona lyæi,
Addunt semissem libræ liuentis oliui,
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanq; nec errantes undis latentibus amnes,
Nec mersi puteis latices, aut fronte perenni
Manantes, par pondus habent: non deniq; uina
Quæ campi aut colles nuper'ue, aut ante tulere.
Quid tibi mechanica promptum est de promere musa.
Ducitur argento tenui'ue ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo.
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus sedeat, totus'ue supernatet undis,

Lineaq;

Lineaq; à summo tenuis descendit ad ima,
Ducta superficie, tot quæq; in frustra secatur,
Quot scrupulis grauis est argenti æris'ue cylindrus,
Hoc cuiusq; potes pondus spectare liquoris.
Nam si tenuis erit, maiori mergitur unda:
Sin grauior, plures modulos superesse notabis:
Aut si tantundem laticis sumatur utrinq;,
Pondere præstabit grauior, si pondera secum
Conueniunt, tunc maior erit quæ tenuior unda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos uideas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quantum expulit undæ.
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri.
Hæc de mensuris quarum si signa requires,
Ex ipsis ueterum poteris cognoscere chartis.
Nunc aliud partum ingenio trademus eodem,
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantum id sit, quóue id poßis deprendere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
Regem nanq; ferunt Siculam quam uouerat, olim
Cœlicolûm regi ex auro statuisse coronam,
Compertoq; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro
Repperit illæso quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale fiet, paucis aduerte docebo.

Lancibus æquatis quibus hæc appendere mos est,
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis,
Impones libras, neutrum ut præponderet: hasq;
Summittes in aquam, quam pura aut ceperit unda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ sustinet aurum.
Densius hoc nanq; est, similari crassius unda.
At tu siste iugum, medijq; è cardine centri
Interualla nota, quantum discerpserit illinc,
Quotq; notis distet suspenso pondere filum,
Fac drachmis distare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri discrimina, deniq; libram.
Libra tribus drachmis superat, cum mergitur unda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mixta est,
Argentiq; meri par pondus, itemq; sub unda
Lancibus impositum specta. propensior auri
Materies subsistet enim furtumq; docebit.
Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
Sex solas libras auri dicemus inesse:
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt
Argentum argento, liquidis cum mergitur undis.
Hæc eadem puro deprendere possumus auro,
Si par corrupit pondus, pars altera gestet.
Nam quotiens ternis pars illibata grauarit
Correptam drachmis sub aquam totidem esse notabis
Argenti libras, quas fraus permiscuit auro.
Pars etiam libræ quæuis si fronte superfit,
Hæc quoq; drachmarum simili tibi parte notetur.
Necnon & sine aquis.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE PRAEEXERCITAmentis Rhetoricæ ex Hermogene Liber.

FAbula est oratio ficta, uerisimili dispositione imaginē exhibens ueritatis. Ideo autem hanc primū tradere pueris solēt oratores, quia animos corū adhuc molles, ad meliores facilè uias uitæ instituunt ritè. Vsi sunt ea tamen uetustißimi quoq; autores, ut Hesiodus, Archilochus, Horatius. Hesiodus quidem lusciniæ: Archilochus autem uulpis: Horatius muris. Nominantur autem ab inuentoribus fabularum, aliæ Aesopiæ, aliæ Cypriæ, aliæ Libycæ, aliæ Sybariticæ. Omnes autem communiter Aesopiæ, quoniam in conuentibus frequenter solebat Aesopus fabulis uti. Et pertinet ad uitæ utilitatem. Et est uerisimilis, si res quæ subiectis accidunt personis aptè reddantur, utputa de pulchritudine aliquis certat, pauo supponatur hic: oportet alicui astutiam tribuere, uulpecula est subijcienda: imitatores aliquos hominum uolumus ostendere, hic simijs est locus. Oportet igitur modò breuiter, modò latius eas differere. Quomodo autem hoc fiet? si nunc narratione simplici proferantur, nunc etiam sermo inductis fingatur personis. exempli causa. Simiæ conuenerunt, et consilium habuerunt de urbe cōdenda: et quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem: sed uetus inter eas prohibuit ab incœpto, eas docens, quòd facile capientur, si intra muros concludantur, sic breuiter dices, si uelis producere, sic: Simiæ conuenerunt, & consiliabantur de urbe condenda, quarū una in mediū ueniens,

 concio-

concionata est, quia oportet ipsas quoq; ciuitatē habere. uidetis enim aiebat, quòd ciuitates habendo homines etiā habent domos singuli, et concionē uniuersi, et in theatrū ascendentes delectant animos spectationibus et auditionibus uarijs. & sic proferes orationē in orando dicens, qd' et plebiscitū scriptū est, et finges etiam orationē ueteris simiæ. Expositio autē fabularum uult circuitionibus carere, et iucundior esse. Sed oratio qua utilitas fabulæ retegitur, quā ἐπιμύθιον uocant, quod nos affabulationē possumus dicere, à quibusdā prima, à plerisq; rationabilibus postrema ponitur. Sciendum uerò, quòd etiam oratores inter exempla solent fabulis uti.

DE NARRATIONE.

NArratio est expositio rei factæ, uel quasi factæ. Quidam tamen χρεῖαν, id est usum posuerunt ante narrationem. Species autem narrationis quatuor sunt, fabularis, fictilis, historica, ciuilis. Fabularis est, ad fabulas supradictas pertinens. Fictilis, ad tragœdias, siue comœdias ficta. Historica, ad res gestas exponendas. Ciuilis, quæ ab oratoribus in exponendis sumitur causis. Nunc autem de ea quæ ad exercitationem pertinet dicemus, quā uarijs proferre modis solemus, per rectum, per inclinatum, per coniunctiuum, per dissolutum, per comparatiuum. Per rectum, ut Medea Aeetæ filia fuit: hæc prodidit aureum uellus, & sequentia. Rectum autem nominatur, quod per totam uel ampliorem orationem casum seruat nominatiuum. Inclinata dicitur, in qua obliquis utimur casibus, ut Medeam Aeetæ filiā dicunt amauisse Iasonem: & reliqua, quia alios quoq; casus assumit. Coniunctiua uerò figura est, qua arguentes utimur. ut quid enim

non fecit Medea malū? non amauit quidem Iasonē? prodidit aureum uellus? interfecit fratrē, & sequentia. Dissolutū uerò fit sic: Medea Aeetæ filia prodidit aureum uellus, Absyrtum interfecit, & sequentia. Comparatiuum est hoc, Medea Aeetæ filia debēs pudicitiā seruare, turpitudine amoris prodidit eum: & quam decebat custodē fraternæ fieri salutis, interfecit fratrē: & quæ debuit tutari aureum uellus, tradidit insidiatori. & rectum quidem historiæ conuenit; est enim planius, inclinatum uerò magis certaminibus rhetoricis. coniunctum quoq; ad arguendum accommodatius, dissolutum autem perorationibus siue conclusionibus: est enim paßiuum, id est affectus animi commouens.

DE VSV.

Vsus est quē græci χρεῖαν uocant, cōmemoratio alicuius oratiōis, uel facti, uel utriusq; simul, celerē habēs demonstrationē, quæ utilitatis alicuius causa plerunque profertur. Vsuum aūt, alij orationales, alij actiui, alij mixti. Orationes sunt, quib. inest oratio sola, ut Plato dicebat musas in animis ingenioforū esse. Actiui uerò, in quibus actus inest solus, ut Diogenes cū uidisset puerū agentem indecēter, pædagogū uirga percußit. mixti, si addas, percußit, dicens, quare sic erudisti? Interest autem inter usum et cōmemorationes hoc: quòd usus breuiter profertur, cōmemorationes uerò quas ἀπομνημονεύματα græci uocant, longiores sunt. à sententia uerò differt: quòd sententia indicatiuè profertur, usus uerò sæpe etiā per interrogationē & responsionē. Præterea quòd usus etiā actu solent inueniri, sentētiæ uerò in uerbis tantū. & quoniā usus habet omnino personā quæ fecit uel dixit, sententia

uerò sine persona dicitur. Traduntur tamen differentia usuum plures à ueteribus. Alij enim sunt indicatiui, alij interrogatiui. Sed nunc ad instans ueniemus, hoc est ad operationem & ordinationem, ad usus pertinentium capitulorum. Disponendum igitur sic, primum ut laus breuiter dicatur eius qui fecit uel dixit: deinde expositio ipsius usus: hinc causa, ut Isocrates dicebat: Stirpem quidē doctrinæ esse amarā, fructum uerò dulcem. L A V S. *Isocrates sapiens fuit: & producis per tempora locū. Postea sequatur elocutio ipsius: non enim oportet nomen ipsum per se ponere, sed latius eā interpretari: deinde à causa. Maxima enim factorū per laborem perfici solent, perfecta uerò afferunt iucunditatē. Deinde utendū à contrario: nā uilißima rerum non egent labore, & finè terminum habent. Studiosißimæ uerò res è contrario. Post hæc à comparatione. Quomodo enim agricolas oportet laborātes in terra accipere fructus, sic etiā eloquentes. Deinde ab exemplo. Demosthenes inclusit sese in ædiculis ad legendū multo labore, pòst accepit fructū, coronas, prædicationes. Deinde à testimonio, ut Hesiodus quidem dixit, uirtutis uiam asperam dij fecere. Alius poeta dixit: Laboribus uendunt dei nobis omnia bona. Post omnia infires exhortàtionem, quod oportet parēre illi qui dixit aut fecit.*

DE SENTENTIA.

S*Ententia est oratio generalē pronunciationē habens, hortans aliquam rem, uel deterrens, id est dehortans, uel demonstrans quale sit aliquid. dehortans quidē, quomodo in illo Homerico, Nō oportet per totā noctem dormire consultorē. & in illo Vergiliando: Heu nihil inuitis*

fas quenquam fidere diuis. Hortans uerò ut in illo, oportet pauperiem fugientem etiam latißimum pontum penetrare, & ad scopulos inclinare præcipites. Demonstrans uerò qualitatem rei, ut prosperè enim agentes indigni occasionem accipiunt in sapientem malefaciendi. Præterea aliæ sententiarum sunt ueræ, aliæ uerisimiles, aliæ simplices, aliæ coniunctæ, aliæ superlatiuæ. Veræ quidem, ut non potest inueniri uita hominis carens molestia: et, Heu nihil inuitis fas quenquam fidere diuis. Verisimiles autē, ut si quis cum malis conuersatur libenter, nunquam de hoc bene interrogaui uiro, sciens quoniam talis est, quales illi cum quibus conuersatur. &, una salus uictis nullā sperare salutem. Simplices uerò, ut poßint diuitiæ & clementes facere. &, quid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Coniunctæ, ut non bonum multos esse reges, Vnus rex sit. &, obsequium amicos, ueritas odium parit. Superlatiuæ, ut nihil imbecillius homine terra pascit. &, fama malum quo non aliud uelocius ullum, mobilitate uiget.

DE OPERATIONE.

OPeratio uerò sententiæ cōsimilis est meditationi usus, de qua superius dictū est. Prouenit enim à laude breui eius qui dixit, à simplici expositione ipsius sententiæ, à caussa, à contrario, à comparatione, ab exemplo, à iudicio, à conclusione. Fit autē sententia exempli caussa, non oportet per totā noctē dormire uirū multis consulentem. laudabis igitur eum qui dixit breuiter. Deinde simplici expositione eloqueris sentētiam: ut, Non decet uirum in summa potestate, multis præsidentē, ab occasu solis usq; ad ortum opprimi somno. A CAVSA. Debet præses in curis semper esse, somnus uerò curas omnibus aufert.

A CON-

A CONTRARIO. contrariũ est enim rex et priuatus, & somnus, & uigiliæ. Quomodo ergo molestum nõ est, si priuatus homo per totam dormiat noctem: sic intolerabile, si rex non uigilijs consulat cuiusq; sibi parentium saluti.

A COMPARATIONE. quomodo enim gubernatores & si cæteri dormiant, soli pro cõmuni uigilãt salute: sic oportet imperatores curare pro suis. A B E X E M P L O. Hector enim noctu uigilãs & curãs, speculatorem ad naues Græcorũ mittebat Dolonẽ. A B I V D I C I O, ut Sallustius quoq; hæc comprobat dicẽs. Sed multi mortales dediti uentri atq; somno, uitam sicuti peregrinantes transiere. Cõclusio uerò habet exhortationem plerũq;, ut oportet & nos necessarias res suscipientes nimia curâ uigilijsq; eis consulere.

DE REFVTATIONE.

Refutatio est improbatio, quã Græci ἀνασκευὴν uocãt rei propositæ. Cõfirmatio uerò ecõtrariò cõprobatio. Quæ uerò planißimè sunt falsa, uel uera, nec refutanda sunt, nec confirmanda, quales sunt fabulæ Aesopi, uel historiæ indubitabiles. oportet enim refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitẽ adhibẽt opinionẽ. Refutandũ igitur ab incerto, ab incredibili, ab impoßibili, ab incõsequente, ab indecente, ab incommodo. A B I N C E R T O, ut incertũ erat tempus, in quo Narcissum fuisse dicunt.

A B I N C R E D I B I L I. Incredibile est Arionem malis affectum uoluisse canere. A B I M P O S S I B I L I. Impoßibile erat Arionem à delphino seruari. A B I N C O N S E Q V E N T I, quod contrarium dicitur: ut contrariũ erat uoluisse perdere libertatẽ eum, qui eam seruasset,

nasset. AB INDECENTI. Indecens erat Apollinem, cũ sit deus, uoluisse mulieri uim inferre. AB INCOMMODO, cum dicimus quod neq; prodest hæc audire: confirmes uerò à contrarijs.

DE LOCO COMMVNI.

Locus communis exaggerationem habet manifestæ rei, quasi ex argumentationibus iam peractis. Non enim quærimus in hoc, an iste sacrilegus, uel uir fortis sit: sed rei conuictæ & manifestæ exaggerationem facimus, cui tamen legibus supplicium sit definitum, uel præmiũ. Dicitur autem communis locus, quia conuenit contra omnem (uerbi causa) sacrilegium: uel etiam (ut quibusdam placet) pro omni uiro forti. Oportet autẽ sic progredi per inquisitionem contrarij, deinde ponere ipsam rem post comparationem, quam sequitur sententia: post eam coniecturaliter præteritam uitã crimineris à præsentib. dehinc amoueas misericordiam per capitula, quæ finalia dicuntur, id est utili, iusto, legitimo, honesto & similibus, et per demonstrationem huius rei actæ. Principia enim in loco communi purè non inuenis, sed usq; ad formulam quandam seruantur. & ut exemplo tibi manifestum fiat, sit locus communis contra sacrilegũ. Principia igitur dicenda sunt usq; ad formulã hoc modo: Omnes quidem oportet maleficos homines in odio esse uobis iudices, maximè uerò eos qui contra deos aliquid audent. secundum quasi principiũ: Ergo si uultis facere ut cæteri quoq; sint peßimi, isti concedite: sin hoc placet minimè, istum supplicijs afficite meritis. Tertium: Videtur enim reus in periculum duci solus, re autem uera uos quoque in discrimen extremum uenietis. contemptio enim iurisiurandi

randi & fidi, religionisq; uiolatio, nescio an minores habeat sacrilegio pœnas. Post has igitur formulas principij antequam in ipsam rem ueniamus, de contrario est dicendum, quod leges constituerũt prudẽtißimè, deos aris placari, templa eis deuouerũt, donarijs ornarũt, hostijs honestauerũt, festis diebus redeuntibus celebrauerũt: & inferes etiã approbationem tractando causam, quòd iustißimè has leges constituerunt. Deorũ enim placatorũ prouidentia custoditur salua resp. uiolatorũ uerò proditione corrũpitur. sic progredere ad propositũ. Quæ cũ ita sint, iste quid ausus facere? et exponis rẽ, non quasi doces, sed quasi exaggerans, quòd uniuersæ nocuit ciuitati, & communib: & priuatis rebus: & timendũ est, ne tale scelus cõsequatur sterilitas frugũ, ne hostium superemur armis, & similia. Post hæc ad comparationes uenies, quod homicidis multo est iste peior. Quanta uerò sit differentia, conijcere possumus ex læsis. homicidæ.n. contra homines audent. Sacrilegus autem in ipsos sceleratam exercet audaciam deos. Tyrannis iste simillimus, sed tamẽ & illis nõ omnibus, sed peßimis omniũ. Illorũ enim facinus est leuißimum, quod sacratas dijs diuitias auferunt: à maiore uerò ad minus comparationes per increpationem inducens, ne minuere crimen uidearis. Non est inquißimũ furem uel iniuriosum affici supplicio, sacrilegium uerò absolui? licet autem præteritam eius uitam à præsenti criminari, quòd à paruis cœpit, & ad hoc peßimum facinus progressus est. Ergo non solũ sacrilegum, sed etiã furem atq; effractorem & adulterum habetis, excuties & sententiã, per quam uenit ad tale peccatum, quod nolens ingenuè laborare, uel arando cibum acquirere, per sacri

legia

legia uult diutius quærere. si dicis contra sacrilegum uel homicidam. Præterea à consequentibus dicis, quòd per hunc imminuta maiestas templorum, infamati sacerdotes, segniores ad offerendum ornamenta delubris redditi ciues. Vtere autem amotione misericordiæ. Amouetur autem misericordia finalibus capitulis, id est, iusto, utili, poßibili, decenti, & descriptione ipsius iniuriæ. ut, Non istum mihi attendatis, qui nunc lachrymat ante uestrum conspectum: sed illum contemnentem deos, adeuntem fana, euellentem donaria sacrorum. & post omnia perores in exhortationem desinens. Quid moramini? quid cogitatis de eo qui iampridem omnibus uidetur dãnatus?

DE LAVDE.

Laus est expositio bonorum, quæ alicui accidũt personæ, uel communiter uel priuatim: cõmuniter, ut laus hominis: priuatim uerò, ut laus Socratis. Laudamus tamẽ etiam res, ut iusticiam: & muta animalia, ut equum: necnon etiam arbores, & semina, & montes, & fluuios, & similia. Sciendũ est aũt, quòd & laus & uituperatio sub uno eodemq; genere referuntur demonstratiuo, quod ex iisdem locis utraq; proficiscuntur. Quid aũt interest inter has & locũ cõmunem? Videtur enim in quibusdam nimium esse cõiunctæ. Hoc quod in loco cõmuni pro uiro forti dicẽtes eo cõsilio dicimus, ut præmiũ petamus, laus aũt per se testimoniũ uirtutis habet. Loca uerò laudis uel uituperationis hæc sunt: GENS, ut Latinus, Græcus, CIVITAS, ut Romanus, Atheniẽsis. GENVS, ut Aemilianus, Alcmæonides. Dices aũt si quid nascẽdo euenit uiro, uel ex somnijs, uel ex signis, uel huiuscemodi quibusdam

præ-

prænunciationibus. Deinde *sequitur* VICTVS, *ut in Achille, quod medullis leonum pastus est: hinc* EDVCATIO, *quomodo eruditus est apud Chironẽ.* Necnon etiã NATVRA *animi, corporisq́; tractetur, & eorum utrũq; per diuisionem.* Dices *enim de corpore quidem, quòd pulcher, quòd magnus, quòd scitus, quòd fortis.* De *animo uerò, quòd iustus, quòd moderatus, quòd sapiens, quòd strenuus.* Postea *laudabis* A PROFESSIONE: *id est, quod officium professus est, philosophicum uel rhetoricum uel militare.* Omnibus *autem est exquisitissimum de gestis dicere, ut militarem uitam degens, quid in ea gesserit.* Laudabis *etiam uel uituperabis* EXTRINSECVS, *id est, à cognatis, amicis, diuitijs, familia, fortunis, & similibus.* Præterea *etiam* A TEMPORE, *quantum uixit, multum uel parum.* Vtrunq; *enim occasiones laudis uel uituperationis præbet.* Ad *hæc* EX QVALITATE MORTIS, *ut pro patria pugnãs, uel si quid mirabile in ipsa morte euenit: uel etiam ab eo qui eum interfecit, ut* Achilles *ab* Apolline *interfectus est: & exquirenda etiam quæ secuta sunt post mortem, si certamina in eius honorem sunt celebrata, quomodo* Patroclo *ab* Achille: *&* Anchisæ *ab* Aenea. Si *oraculum aliquod datum est de ossibus eius, quomodo de* Oreste *&* Palinuro. SI FILIOS HABVIT LAVDABILES, *quomodo* Achilles Pyrrhum. Maximam *uerò occasionem in huiuscemodi orationibus suppeditant* COMPARATIONES, *quas pones in quo loco tempus admoneat.* Consimiliter *autem muta quoq; animalia quo modo conuenit, & loco in quo nascuntur, laudantur: à dijs, in quorum sunt tutela: ut, columba* Veneri, *equus* Neptuno *dicitur esse*

con-

consecratus. Praeterea dices quo modo pascitur, qualẽ habeat animum, quale corpus, quod opus, aut quid utilitatis, quale spaciũ temporis uitæ: necnõ etiã cõparatione, & omnib. accidentib. locis utaris. Res autem laudes ab inuẽtoribus, ut uenationem Diana inuenit, & Apollo; & ab his qui ea usi sunt, ut Heroes uenationib. utebantur. Maxima aũt facultas in huiuscemodi rerũ laudationib. datur ex contẽplatione eorũ q eas res affectant, quales sint tam animis q̃ corporibus, ut uenãtes, fortes, audaces, acuti, integri corporibus. Hic non ignores quõ etiã deos debeas laudare. Silr arbores à loco in quo gignuntur, et à deo in cui⁹ sunt tutela, ut oliua Mineruæ, laurus Apollinis: etiã à pastu, quo mõ pascũtur: et si multa cura egẽt, admireris: si sint parua, id quoq; laudabis. Dices autẽ quõ de corpore staturã, pulchritudinẽ, pullulationẽ, quo modo de mali arbore, & quid utile habeat, in quo maxime morandũ. Cõparationes aũt ubiq; assumendæ. Quinetiã urbiũ laudes ex huiuscemodi locis nõ difficulter acquires. Dices enim et de genere, quod indigenæ: & de uictu, quod à deis nutriti: & de eruditione, quõ à dijs eruditi sunt. Tractes uero quo modo de homine, qualis sit statura, quibus professionibus est usa, quid gesserit:

DE COMPARATIONE.

Comparatio est uel similium, uel diuersorũ, uel minorum ad maiora, uel maiorũ ad minora collatio. ea usi sumus etiã in cõmuni loco augentes per comparationem crimina. Assumitur tamen & in laude & uituperatione eiusdẽ rationis causa: et quoniã tamẽ doctissimi oratores ea quoq; per se pro exercitatione sunt usi, dicamus etiã

de hac. Procedentes igitur per loca laudationis, comparamus et urbẽ urbi ex qua sunt uiri, et genus generi, et uictũ uictui, et professiones professionib. et gesta gestis. & ea quæ accidũt extrinsecus, et diuersos mortis modos, et quæ eã sunt consecuta. Similiter si arbores cõparare uolueris, conferes etiã præsentia eis numina, et loca in quibus nascũtur, et fructus, et utilitatẽ, et similia. Res quoq; si compares, dices qui primi eas inuenerint, et eos conferes. Preterea qualitatẽ animi et corporis, idẽ tibi sit preceptũ in reliquis. Sic enim uel in omnibus uel in plerisq; similia ostendimus, quæ cõparamus. est aũt quãdo alterutrum præponimus comparando. Est aũt quando alterutrum uituperãtes, alterutrum laudamus: ut si comparemus iustitiã et diuitias. fit autẽ comparatio etiam ad melius, ut si laudans Vlyssem, comparem illum Herculi, minorem similem maiori uirtutib. uolens ostendere. exigit autem huiuscemodi locus fortem oratorem & callidũ & celerem, ut agiles poßit sæpe facere transitiones.

DE ALLOCVTIONE.

Allocutio est imitatio sermonis ad mores et suppositas pſonas accõmodata: ut, Quib. uerbis uti potuisset Andromache Hectore mortuo. Cõformatio uerò quã Græci προσωποποιΐαν nominant, est quãdo alicui rei contra naturã datur persona loquendi: ut, Cicero patriæ et reip. i inuectiuis dat uerba. Est præterea simulacri fictio, quam græci εἰδωλοποιΐαν dicũt, quãdo mortuis uerba dantur. quod facit Cicero pro Cælio, uerba dans Appio Ceco cõtra Clodiã. Fiunt aũt allocutiones et finitarũ pſonarũ et infinitarũ: Infinitarũ, ut qb⁹ uerbis uti potuisset

ad

ad suos aliqs proficiſcitur à patria. Finitarũ uerò, ut quib. uti potuiſſet uerbis Achilles ad Deidamiã iã profecturus ad bellũ Troianũ. Allocutionem uerò quædã ſunt ſimplices, quãdo ſupponitur aliquis ipſe p ſe loquens: quædam duplices, quãdo ad alios loquitur. Per ſe quidem ut quibus uerbis uti potuiſſet Scipio uictor reuertens: ad alios uero, quibus uerbis uti potuiſſet Scipio poſt uictoriã ad exercitum. Vbiq; aũt eſt ſeruanda proprietas et perſonarum et temporum. Alia ſunt.n.uerba iuuenis, alia ſenis, alia gaudentis, alia dolentis. Sunt autẽ quædã allocutiones paſsionales, quædã morales, quædam mixtæ. Paſsionales ſunt in quib. paſsio, id eſt cõmiſeratio ppetua inducitur: ut, Quibus uerbis uti potuiſſet Andromache mortuo uiro. Morales uerò, in quibus obtinẽt mores: ut, Quibus uerbis uti potuiſſet ruſticus, cum primum aſpexit nauim. Mixtæ uerò utrunq; habent: ut, Quib. uerbis uti potuiſſet Achilles interfecto Patroclo. Habet enim & paſſionẽ funeris amici, et morẽ de bello cogitantis, ſed operatio procedit per tria tẽpora, et incipit à præſentibus, recurrit ad preterita, et tranſit ad futura: habet autẽ ſtylum ſuppoſitis aptum perſonis.

DE DESCRIPTIONE.

DEſcriptio eſt oratio colligens & præſentans occulis quod demõſtrat. Fiũt aũt deſcripriones tã pſonarum quàm rerum, et tẽporum, et ſtatus, et locorũ, & multorũ aliorum. Perſonarum quidem, ut apud Vergilium:

Os habitumq; gerens & uirginis arma Spartanæ.

Rerũ uerò, ut pedeſtris prælij, uel naualis pugnæ deſcriptio. Tẽporũ aũt, ut ueris, æſtatis. Statꝰ, pacis uel belli.

Locorũ, ut litoris, campi, montiũ, urbiũ. potest autẽ & commixta esse demonstratio, ut si quis describat pugnã nocturnam, ac simul demonstret et rem et tẽpus. Couenit igitur res quidẽ describere ab antefactis, & quæ in ipsis eueniunt, uel agũtur: ut, si belli dicamus descriptionem, primũ quidẽ ante bellum debemus dicere delectus habitos, sumptus paratos, timores q fuerunt: hinc cõgressus, cædes, mortes, uictorias, laudes uictorũ: illorũ uerò q uicti sunt lachrymas, seruitutẽ. Sin uerò loca uel tempora uel psonas describamus, habebimus aliquã etiã narrationem, de qua suprà docuimus, et à bono uel utili uel laudabili rationẽ. Virtus aũt descriptionis maximè planities, et præsentia, uel significãtia est. Oportet enim elocutionẽ penè per aures oculis uel præsentiã facere ipsius rei, et exæquare dignitati rerum stylum elocutionis. si clara res est, sit et oratio similis: sin summissa, huic quoq; aptabitur qualitas uerborũ. Sciendũ aũt, q quidã nõ posuerunt descriptionẽ in præexercitamentis, quasi præoccupatam et in fabula et narratione. In illis enim quoq; describimus et loca et fluuios, et personas et res. Sed quoniam quidã eloquentißimorum eam quoq; tradidere inter præexercitationes, non incongruum est eos imitari.

DE POSITIONE.

POsitio est deliberatio alicuius rei generalis ad nullam personam certã ptinens, uel aliquã partẽ circunstantiæ: ut, si tractemus an nauigandũ, an ducendũ uxorẽ, an philosophandũ, nõ addentes cui, sed ipsam rem p se & p accidentia eius requirẽtes, ut an illa res sit facienda, quã facientib. solet illud & illud accidere: q si finitã assumamus

mus personam, et sic deliberemus, nõ positio iã, sed suppositio est, quæ magis ad cõtrouersias pertinet. Sũt igitur positionum aliæ ciuiles, aliæ priuatæ. Ciuiles quidẽ, quæ cõmunibꝰ, et ad ciuitatẽ ptinẽtibus subiacẽt opinionibus: ut, an Rhetoricæ dandum studium, & his similia. Nõ ciuiles uerò uel priuatæ, quæ sunt propriè aliquarũ disciplinarũ, & eas profitentiũ: ut, an pilæ formã habeat mundus, an multi sint mũdi, an ignis sit sol. hæ enim quæstiones ad philosophos ptinẽt. Nã oratores in alijs sunt exercitandi. Nominauerũt autẽ quidam has actiuas, illas autem inspectiuas, siue intellectiuas. Hæ enim possunt agi, illarum autem finis est inspectio, siue intellectus. Est autem inter locum cõmunem et positionem hoc: quod locus cõmunis conuictæ & manifestæ rei est exaggeratio. Positio autẽ dubiæ rei quæstio. Positionũ autẽ aliæ sunt simplices, aliæ ad aliquid cõparantur: et duplices uidentur esse. Si enim dicamus, an luctationem exercendũ, simplex positio: sin uerò luctationẽ exercendũ an agriculturam, duplex. Oportet enim ab altero dehortari in alterũ hortantẽ. Diuiduntur aũt positiones capitulis, quæ finalia nominãtur, id est iusto, utili, poßibili, decẽti. VT IVSTVM *est, ducere uxorem: et quod à parentibus accepimus, reddere uitæ.* QVOD PRODEST. *Multa enim ex nuptijs accidũt solatia.* QVOD POSSIBILE. *A similibus enim facile possumus ducere.* QVOD NON DECET *more ferarum degere. hoc modo confirmes. Refutes autem ex contrarijs, necnõ etiam incidẽtes obiectiones reprobes. In peroratione uerò hortationibus uteris, & communibus omnium moribus hominum.*

DE LEGISLATIONE.

Legis quoq; latione in praeexercitationibus ponunt: quoniam etiã in negociali, et lationib. legum, et accusationibus utuntur quaestione. Differentiam aũt hãc esse dicunt, quod in negociali circunstantia est; in praeexercitatione nõ est: ut, fert aliquis uendẽdos esse honores, sine tẽpore, et sine reliquis circũstãtiae partib. Diuiditur aũt manifesto, legitimo, iusto, utili, possibili, decẽti. MANIFESTO, ut apud Demosthenem est, facile est id hominibus, discere et cognoscere simplicia, et manifesta esse iura legum. LEGITIMO, si dicamus quod contrà ueteres leges. IVSTO, quando dicimus quod & contra naturam & contra mores. VTILI, quando dicimus quòd & nunc, & in futurum laedit. POSSIBILI, quando dicimus quod neq; potest fieri. DECENTI, quando dicimus quod ὡς δίχας βλάπτει.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIENSIS DE VERSIBVS comicis Liber.

Cum non solum Terentius, sed etiam Plautus, Ennius, Acciusq; et Naeuius atq; Pacuuius, Turpiliusq;, et oẽs tã tragoediae quàm comoediae ueteris latinae scriptores eodẽ metri mõ iambici sint usi, ut omnib. in locis indifferẽter, ponerẽt quinq; pedes, i. iambũ, uel tribrachũ, uel anapaestũ, uel dactylũ, uel spondeũ, absq; postremo loco in quo uel iambũ, uel pyrrichiũ omnino posuisse inueniũtur: miror quosdam uel abnegare esse in Terentij comoedijs metra.

tra, uel ea quasi arcana quædã, et ab omnib. doctis semota, sibi solis esse cognita cõfirmare. Quorũ ut uel imperitiæ uel arrogãtiæ uiciũ effugiamus, breuiter de supradictis metris autorũ exponamus: et uetustißimorũ testimonijs, etiã metrorũ usuũq; approbationib. utẽtes. Sciendũ igitur ꝙ Iambici uersus uel monometri sunt, ex duob. pedib. simplicib. cõiũcti: uel dimetri, ex quatuor: uel trimetri, ex sex: uel tetrametri, ex octo: nã pentametri ex decẽ, et hexametri ex duodecim rarißime inueniũtur. Ergo trimetris & tetrametris freqũẽter utũtur comici, alijs uerò rarò, & in medio dispersis, pronunciationis rhythmicæ causa & distinctionis. Ideo aũt spondeum uel dactylum in secũdo uel quarto loco posuerũt, quod inuenerũt etiã apud græcos comicos uetustißimos, q̃uis rarò, fieri tamẽ hoc idẽ. Solẽt aũt latini in multis initiũ aliquod accipiẽtes à græcis, ab angusto in effusum licẽtiæ spaciũ hoc dilatare: quomodo fecerũt in sexto casu, secundũ uetustißimos græcorũ grãmaticos. sextum. n. casum illi dicebant ἐμέθεν, σέθεν, ἕθεν, id est à me, à se, à te, quẽ in omnibus casualib. seruauere magistri latini. Similiter impsonalia à paucis Græcis accepta λέγεται, ᾄδεται, λέγεται διάφορον τὸν κωμικόν. In omnibus fere actiuis et neutris γίνεται, φιλῶ, ζῶ, φρονῶ, γελῶ. S quoq; cũ rarißime neceßitate carminis uim cõsonantis amittit apud græcos, ut Homerus in Bœotia: τῶν ἦρχ' ἀσκάλαφος, καὶ ἰάλμενος, υἷες ἄρηος. Item in Iliad. αἰθαλόεν πρῆσαι δὲ πυρὸς δηΐοιο θύρετρα. Item in Odyssea:

* *nostri tamen cum licentia, et maximè uetustißimi, subtrahũt eam in metris frequenter. Hoc igitur idẽ fecisse arbitror in supràdictis metris,*

ut quod illi rarißime posuerunt, hi freque͂tißime in iambicis ponere͂t. Sunt tamen qui altitudinis causa etiam & pompalitatis, quæ stylo elocutionis conueni͂t laina (hoc au͂t frequentia facit dactyli uel spondei, & ut pene dissoluta et pedestri simillima esse uideatur persona ru͂ sermocinatio) id illos fecisse arbitrantur. Trochaicis etia͂ utuntur, plerunq; tetrametris catalecticis, id est quibus una deest syllaba in fine, in quib. oe͂s iambicos ponu͂t in quocunq; loco pedes, co͂mixto tame͂ metro trochaico: in eis plerunq; inuenimus ante finem uersus longa͂. Sunt tame͂ et ultra citraq; tetrametro usi trochaico. eoru͂ igitur exe͂pla pfera͂, si prius metris de supradictis scripta pppona͂.

Terentianus de comicis & tragicis uersibus.

Culpatur autem uersus in tragœdijs,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contra qui secundo & talibus
Spondeon, aut quem comparem receperit:
Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Vt quæ loquuntur sumpta de uita putes,
Vitiant iambum tractibus spondaicis:
Et in secundo, & cæteris æque locis.
Fidemq; fictis dum procurant fabulis,
In metra peccant arte, non inscitia,
Ne sint sonora uerba consuetudinis,
Paulumq; rursus a solutis differant.
Magis ista nostri. nam fere Græcis tenax
Cura est iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetusta prælucent comœdia.

Vide Terentianum quoque scire, quod non penitus caruerint

ruerint hoc Græci, ut in secundo et talibus ponerēt spondeos uel dactylos, quod ostendit dicendo: Magis ista nostri, nā ferè Græcis tenax Cura est iambi. Asitionius idē etiam confirmat his uerbis: Comici poëtæ laxius etiā in uersibus suis quàm tragici, spaciū dederūt: & illa quoq; loca quæ propriè debebantur iambo, dactylicis occupāt pedibus, dum quotidianū sermonem imitari uolunt, et à uersificationis obseruatione spectatorē ad actum rei conuertere, ut nō fictis sed ueris affectionib. inesse uideātur. Iuba ideo in 2. & 4. & 6. loco iambos non recipit, nisi à breui incipientes, quia in his locis feriuntur per cōiugationē pedestrium metrorū: & uult extrema pars pedum iambicorū celerior esse, quō & ipsi iambi. Accipere aūt solet cæsuras duas quas et heroicum, id est semiquinariā & semiseptenariā. Erit aūt probabilis iambicus uersus, & tragœdijs aptus, si secundū & quartū pedē nō alios feceris quàm iābos, aut eum qui appellatur tribrachus, aut anapæstus, quoniā sunt pares, cacometros aūt si aliter. nam prim9 & tertius et quint9 hāc admittūt permutationes pedis licentiā. causa obscura multis est, sed aperiatur à nobis. Nā quoniā ter feritur hic uersus, necesse est ubicūq; ab ictu percußionis uacat, morā temporis ad iecti non reformidet. In primo autē pede et tertio incipit & in quinto, feritur in secūdo & quarto & sexto. Attē de Iubā quoq; scire inueniri quosdā iambos, in quibus secūdus et quartus absq; obseruatione ponitur, quos cacometros uocāt. Idem in 7. Qui ergo confuderunt, & multiformiter cōiugauerunt hoc genus uersuū, omnib. uel locis indifferenter posuerunt trochæos, aut pro spondeis,

aut pro dactylis, & hæc est quoq; uitiosa confusio, ut
Sīquă flăgēllă iŭgābīs āntĕ pŭtāre dĕcēt,
Nē rēsŏlūta ēt uidŭa ūlmŭs ēt cōrnŭs
ăgrī diſsidīūm dārĕ Nysīă rūră quĕānt.

Hac cōfusione usi sunt comici nostri uel in trochaicis suis, ut indiscrete dactylos uel spondeos uel trochæos po nerēt. At illud quoq; sciendum, quod omnes quidem cre bris synalœphis & episynalœphis & collisionibus & abiectionibus s literæ sint usi, scandendo uersus suos. Terentius autē plus omnibus. Igitur in plerisque prologis & primis scenis trimetris utuntur. Plautus in Truculenti prologo:

Pērpāruām pārtēm pōstŭlāt Plaūtūs lŏci
Dē uēstrīs māgnīs, ātq; ămoēnīs moēnībŭs,
ăthēnās quō sine ārchitēctīs cōnfĕrat.

Et in eiusdem prima scena:

Nōn ōmnīs aētās ād pērdīscēndūm sāt ēst:
ămānti dum hic pērdīscāt quōt pĕrēāt mŏdīs,
Nĕq; ĕām rătīōnĕm ea ipsă nūnquam ēdŏcēt Vĕnŭs.

Idem in milite glorioso in prima scena:

Cūrāte ŭt splēndōr mĕō sit clypĕō clārīŏr,
Quām solis rădīi ēssĕ ōlīm, cūm sūdūm ēst, sŏlēnt,
ŭt ŭbi ūsūs uĕnīāt cōntrā cōnsērtā mănu
ŏcŭlōrūm præstringăt aciem īn ăcie hōstībŭs.

Idem in Amphitryonis prologo:

ŭt uōs īn uōstrīs uōltīs mērcīmōnīīs,
ĕmūndīs uēndūndīsquĕ mē lætūm lūcrīs
ăfficĕre, ātq; ădiŭuāre īn rēbŭs omnĭbŭs.

In eiusdem prima scena:

Qui me alter est audacior homo, aut q confidentior,
Iuuentus mores q sciam q hoc noctis solus ambulem
Quid faciam, si nunc tres uiri me in carcerem compe gerint.

Ecce quamuis prima sit scena, hic tamen tetrametris usus est. Ideo in plerisq; diximus. Vtitur tamē in hac ipsa scena dimetris brachycatalecticis, id est, à tribus simplicibus pedibus, ut ita peregre aduenïens. & similiter: Qui hoc noctis a portu. Vel dimetris catalecticis, id est, quibus una deest syllaba, ut ingratiis excitauit,

Vel dimetris hypercatalecticis, id est quibus una abundat syllaba, ut in eodem: Hospitio publicitus accipiar.

Vtitur etiam monometris, ut in Truculento:

Pessima mane optime odio es. Similiter Terentius in omni prologo, & in omni prima scena trimetris utitur, nisi cōfundat uersus scriptores, ut in And.

Poeta cum primum animum ad scribendum appulit,
id sibi negotii credidit solum dari
Populo ut placerent quas fecisset fabulas. In 1. scena:
Vos istæc intro auferte, abite. Sosia
ades dum paucis te uolo. dictum puta.

In prologo Adelphorum:

Postquam poeta sensit scripturam suam
ab iniquis obseruari, et aduorsarios. In prima scena:
Storax, non rediit hac nocte a cœna Aeschinus?
Neque seruolorum quisquam qui aduorsum ierant.

In Eunuchi prologo:

Si quis quam est qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, et minime multos lædere.

In prima ſcena eiuſdem:

Quĭd ĭgĭtūr făcĭām? nōn ĕām? nĕ nūnc quĭdĕm
Cum āccērſŏr ūltro, ān pŏtĭŭs ĭtă mē cōmpărĕm.

In Heautontimorumeni prologo:

Nē cūi uōſtrūm mirūm ſit cūr pārtēs sĕnī
Pŏētă dĕdĕrĭt, quæ ſūnt ădŏlēſcēntĭŭm.

In prima ſcena eiuſdem:

Quānquā hæc īntĕr nōs nūpēr nōtĭtĭa ādmŏdum ēſt
īnde ădĕō quŏd ăgrum īn prōxĭmo hīc mērcātŭs ēs.

In Hecyra idem:

Hĕcyră ēſt hūic nōmēn fābŭlæ. hæc cūm dăta ēſt nŏ/
Nŏuum īntērŭēnit uĭtĭum ēt călămĭtās. (ua

In prima ſcena eiuſdem:

Pēr pōl quām pāucōs rĕpĕrĭās mĕrētrīcĭbŭs
Fĭdēlēs ĕuĕnīre ămātōrēs Syră.

In Phormione idem:

Pōſtquām pŏētă uĕtŭs, pŏētām nōn pŏtēſt
Rētrăhĕre ā ſtŭdĭo ēt trādĕre hŏmĭnem ĭn ōtĭŭm.

In prima ſcena:

ămīcŭs sūmmūs mĕŭs, ēt pŏpŭlārĭs Gĕta
Hēri ad mē uĕnĭt, ĕrăt ĕi dē rătĭūncŭla.

Itē tetrametro in multis utitur iābico ſcenis, ut in And.
Mīrābăr hōc sī sīc ăbīrĕt, ĕt hĕrī sēmpēr lēnĭtās.
Dimetro quoq; diſtinctionis cauſa uſus eſt per medium.
Vĕrēbār quōrſum ēuādĕrĕt.
Poſt quem iterum poſuit tetrametros: (suō,
Quī pōſtquām audĭĕrāt nōn dătō īrī fĭlĭo ūxōrēm
Nūnquām cūiquām nōſtrūm uĕrbūm fēcit, nĕq; ĭd æ-
grē tulit. Similiter:

ĕnĭm

ĕnĭ uērŏ Dāuĕ nĭhĭl lŏcī ēst sēgnĭtĭæ, nĕquĕ sŏcōrdĭæ
Quāntū̄ īntēllēxī mŏdŏ sĕnĭs sĕntēntĭām dē nūptĭīs.

Nec solum comici huiusmodi usi sunt iambicis, sed tragici uetustißimi, ut Ennius in Medea:

ŭtĭnām ne īn nĕmŏrĕ pĕlĭŏ sĕcūrĭbŭs
Cæsæ cĕcĭdĭßēnt ăbĭĕgnæ ād tērrām trăbēs.
Nĕue īndĕ nāuĭs īnchŏāndæ ēxōrdĭūm
Cœpĭßēt, quæ nūc nōmĭnātūr nōmĭne
ārgō quā uēctī ārgīuī dēlēctī uiri
Pētēbānt īllām pēllem īnaurātam ărĭĕtĭs
Cŏlchīs īmpĕrĭō rēgis pĕlĭæ pēr dŏlūm.
Nām nūnquā hēra ērrāns mĕā dŏmo ēffērēt pĕdē̄m.

Accius in Argonautis ex persona pastoris qui primus uidit nauem Argo:

Aūt fōrtĕ Trītōn fūscĭnā ēuērtēns spĕcŭs
Sūbtēr rādīcēs pĕnĭtŭs ūndāntī in frĕto
Mŏlēm ēx prŏfūndō sāxĕam ād cœlūm uŏmĭt.
Frĕmĕbūnda ēx āltō īngēntī sŏnĭtū ēt spīrĭtu,
Præ se ūndās uŏluĭt, uērtĭces uī sūscĭtăt,
Rŭĭt prōlāpsă, pĕlăgŭs rēspērgĭt, rĕflăt.

Idem in Persidis:

Sătĭs ūt quēm cŭīquĕ trĭbŭĭt fōrtūna ōrdĭnēm
Nūnquām ūlla hŭmĭlĭtās īngĕnĭum īnfīrmāt bŏnūm.

Idem in Phœnißis:

Sŏl quī mĭcāntēm, cāndĭdō cūrru, ātquĕ equis
Flāmmām cĭtātīs fĕruĭdo ārdōre explĭcās
Quīquĕ nātum ādŭērso āugŭrĭo, ĕt mĭnĭco ōmĭne
Thēbīs rădĭātūm lūmēn ōstēndīs tŭūm. Idē ī Telepho:
Quāntum tyndărĕō gnāta, ēt Mĕnĕlāī dŏmŭs

Mōlem

Mōlem ēxcitārit bēlli, pāstōrq; illiūs.

Turpilius quoq; in suis comœdijs idē facit, ut in Lyndia:

Prŏfēctō ūt quīsquē mĭnĭmō cōntēntūs fŭīt

ĭtă fōrtūnātām uītām dūxīt māxĭmē

ūt phĭlŏsŏphi āiūnt, īstī quĭduīs sāt ēst. Idē in Epiclero:

Quæso ædĕpōl quō āntĕ lūcēm tĕ sŭbĭtō rāpĭs

Hĕrĕ cūm ūnō pŭĕrō? Nĕquĕo ēsse intūs Stĕphănĭŏ.

Quĭ ĭtă? Præut sōlēnt mē cūræ sōmnō sēgrĕgānt,

Forāsquē nŏctĭs excĭtāt sĭlēntĭō.

Idem in eodem tetrametris utitur:

Cūrrēndō sīc ēst, sīc dātūr nĭmĭūm ŭbĭ sŏpōrī sēruĭās,

Pŏtĭūs q̄ dŏmĭnō ēt sĕuērō impĕrĭō q̄ impĕrātă sūnt.

Terentius trochaico mixto uel confuso cum iambico utitur in sermone personarū, quib. maximè imperitior hic conuenit, quem puto ut imitetur hanc confusionem rhythmorū facere. Sunt autē trimetri ac plus minusq;, & habent penultimam uersus syllabā in quibusdam longam, & in quibusdam breuem, ut in Andria:

Adhūc ārchĭllĭs quæ āssŏlēnt, quæq; ŏpōrtēnt

Sīgnā ēsse ād sălūtēm ōmnĭă huīc ēssĕ uĭdĕo.

Nūnc prīmūm fāc īstæc ūt lăuēt, pōst dĕindĕ

Quōd iūssī dārī bĭbĕre. ēt quāntūm impĕrāuī dăte.

Hæc sequitur dimeter catalecticus finiendi sermonis causa quem ad Archillida habuit:

Mōx ĕgŏ hūc rĕuērtăr.

Similiter Plautus in Truculento eodem metro usus est in sermone ancillæ Astaphij.

Ād fŏrēs aūscūltāte, ātq; āssēruāte ædēs,

Nĕ quĭs ăduēntōr grăuiōr ăbēăt ātque ādūcnĭăt.

Neu quis manus attulerit steriles intro ad nos
Grauidas foras exportet, noui ego hominum mores.

Turpilius in Lyndia nautæ personam inducit
hoc metro loquentem:

Di aduenientem perdant hic quidem nos perdidit: Pa
ctu esse die hinc quartu hodie iterant, ita conuenium.

Cicero quoq; in 4. Tusculanarum Euripidis iambos transferens in locis paribus tam dactylos quàm spondeos sæpe ponit, ut:

Neque tam terribilis ulla fando ratio est,
Nec fors nec ira cœlitum inuectum malum
Quod non natura humana patiendo ferat.

His igitur exemplis facillime diligẽtes omniũ possũt comœdiarũ metra cõprehendere, et uersus si quos imperitia scriptorum confudit ad integrum restituere musicæ locũ. Necessarium aũt esse duximus multo exquisita labore, inuentaq; exempla diuersorum nominatissimorum Græciæ autorũ: quorum quædam etiã Heliodorus protulit metricus, & Ephæstion subijcere, ut ostendamus nõ imperite, sed scientissime hoc quoq; & ad illorum imitationem autorũ fecisse nostros. Heliodorus metricus ait, ἱππῶναξ πολλὰ παρέβη τῶν ὡρισμένων ἐν τοῖς ἰάμβοις, *hoc est Hippõax multa præterijt, id est prætermisit præfinita in iambicis. Hipponax in primo:* ἐρέω γὰρ οὕτω κυλλαίων μαιάδος ἑρμῆ. *Iste enim uersus cum sit choriambus, in quarto loco et in quinto habuit dactylos, cũ in utroq; debuerit à breui incipiens pes poni. In eodem:* τοδε ἄνδρας τούτους. *Iste iambicus habet in secundo loco spondeum, & in quarto dactylum. Pindarus teste Heliodoro* ἀντίστροφον, *hoc*

hoc est conuertit rhythmum iambicū, hoc modo: πεπρὶ μένειν ἴθμιγε μοῖραν μεταβαπτᾶν ἀνδροφθόρον, οὐδ' ἔσται καππύρῥυξ. In secundo Iambo pyrrhichium secundum & trochæum, & quartum spondeum posuit: Idem: φοχὸν μέλος αἱ δ' χέρων ἔντοσιν. hic iambus in 3. trochæū habet, & in 4. spondeum. Idem αἴνιγμα παρθένου ἐξ ἀγρίων γνάθων. hic 4. loco spondeum posuit. Idem: ἵνδ' ἀσκίοισιν πατὴρ ἦν. In hoc quoq; iambico trochæum in tertio loco posuit, & in 4 spondeum. Idem: ἀνδρῶν πρὸς αὐτίων. hic similiter in 4. loco spondeum habet. Itaq; puto Horatium propter huiusmodi uersus Pindaricos dixisse in 4. Car.

Cum per audaces noua dithyrambos
Verba deuoluit, numerisq; fertur Lege solutis.

Anacreon teste Heliodoro: ἐρῶν, ἀλλὰ μὲν πολλοῖσι γὰρ μέλει. Hic iambus quartum spondeum habet. Eupolis βάπταις cum in alijs iambis eiusdem fabulæ recta est obseruatione metrorū usus, hos tamen posuit in fine habētes spondeos, ἀνόσια, πάσχω ταῦτα ναὶ μὰ τὰς νύμφας. In principio enim trochæum posuit. quem imitans Sophocles teste Seleuco, profert quædā contra legē metrorū, sicut in hoc: ἀλφεσιβοίαν ἣ γείνατο πατήρ. Hic quoq; iābus à trochæo incipit. Simonides & Alcmæon in iambico teste Heliodoro, nō solū in fine ponunt spondeū, sed etiam in alijs locis. Simonides in Epartemisio naumachia in dimetro catalectico: ἰβέμβαισιν θάλασσα. in secūdo loco spondeū posuit: ἀντίστροφον δ' ἑαυτῷ ἀποβίπτουσα κύρασα. Alcmæon autē in prima catalecticū trimetrū fecit habentem in quarto loco, modo iambum, modo spondeum, sic νεομένης χ' παρθένοις ἀλλ' γε καὶ ναὸς ἁγνᾶς σύμφωνα δέπασμα. In quarto loco

loco spondeũ habet. similiter, χίρσουδ' ἐκφόρ ἐν φύκισι πι-τνᾶ. Quarto loco spondeũ posuit: nã φι producitur teste Heliodoro qui ait, Simonidẽ hoc frequẽter facere. Idem ostẽdit Pindarũ etiã trisyllabos in fine uersus posuisse: τὸ μὴν ἀκήσαντα διαδμητον ἑκάδον. Ecce in hoc iambo in fine tribrachũ posuit, q nec cõcatenatus esse potest cũ conse-quente, quippe in consonantẽ desinẽs. Similiter Bacchy-lides: χρυσὸν βροτῶν πλείοσιν αὐὕει ἑαθαρόν. hic quoq; iambi-cus in fine tribrachũ habuit. Hipponactẽ etiã ostẽdit Heliodorus iãbos et choriambos cõfuse protulisse: ἑρμῆ φίλε ἑρμῆ κυλλήνιε. ἐπεύχομαι τ᾽, κάρτα γὰρ κακῶς ῥίγω. nam ῥίγω spõdeus est. Ephæstion quoq; metricus ostẽdit comi-cum epionicũ spõdeos parib. locis habentẽ iambicarũ συ-ζυγιῶν, id est coniugationũ, ut est apud Eupolim in fabula quæ dicitur χρυσός. γίνεται δ᾽ ἡ κακίστη πόλις πᾶς ὄνασσας κλίων ἱφορος ὡς σὺ δαίμων πρότερον γε σὺ νῦν τι μᾶλλον ἴσει. Idem i-δεῖ πρῶτον μὲν ὑπάρχειν πάνζων ἰσηγορία πῶς ὄν, ὁ ἑκάστε ὁ μίλον χαίροι τοιαῦδε πόλεις ἣν ἥξεις πάνυ δ᾽ ἐν τῷ κακῷ γε τλὴν ἰδίᾳ. Hi omnes locis paribus spondeos habent.

COMMENTARIVM RVFINI V. D. GRAMMATICI ANTIOCHEN-sis in Metra Terentiana.

EVanthius in cõmentario Terentij de fabu-la, hoc est de comœdia sic dicit: Concinna argumẽto, consuetudini cõgrua, utilis sen-tentijs, grata salibus, apta metro & postea sic: ueteres et si usi ipsi quoq; metris negligentius iambi ci uersus duntaxat in 2. & 4. loco, tamen à Terentio uin cuntur resolutione huius metri quantũ potest cõmmuti

ad imaginē prosæ orationis. Asper in commentario Terentij sic: hosce uersus agere cœpisset: ĭtă nĕ pātris ăis ādu ēntūm uĕritū hinc ăbīßĕ dŏmūm. Et deinceps quæ sequuntur quadrati. Diomede, sic: Septenarium uersum Varro fieri dicit hoc modo, cum ad iambum trisyllabus pes additur, et fit tale: Quīd īmmĕrēntĭbūs nŏcēs? quid īnuĭdēs ămīcīs? Similiter in Terentio uersus est: Nām sī rĕmīttānt, quīppĭām Phĭlūmĕnæ dŏlōrēs. Et in Plauto sæpe tales reperiūtur. Varro de lingua latina ad Marcellum sic: Quare in huiusmodi loci poni oportet notam in transuersum inter syllabas, frequentius ad extremum uersum, senarium & similes, si pro longa breuē habebunt, ut in hoc: ămīcūs sūmmūs mĕŭs ēt pŏpŭlārīs Gĕta. Charisius sic: Septenariū uersum fieri dicit Varro hoc modo, cum ad iambum trisyllabus pes additur, ut præfatum est. Baßius ad Neronem de iambico sic dixit: Iambicus autē cum pedes etiā dactylici generis assumat, desinit iambicus uideri, nisi pcußione ita moderaueris, ut cum pedem supplodis, iambicum ferias: ideoq; illa loca percußionis non recipiunt alium quàm iambum, & ei parē tribrachum: aut si alterius exhibuerint metri speciem. quod dico, exemplo faciam illustrius. Est in Eunucho Terentij statim in prima pagina hic uersus trimetrus. ēxclūsĭt, rĕuŏcāt, rĕdĕām? nōn sī mē ŏbsēcret. hunc incipe ferire, uideberis heroum habere inter manus ad summam paucis syllabis in postremò mutatis, totus erit herous. Exclusit, reuocat, redeā? non si mea fiat. Ponam dubium secundo loco pedē, propius accedam. Hēros ătrīdēs cœlitūm tēstor fidem. Varro in 7. Clausulas

quoq;

quoq; primū appellatas dicūt, quod clauderēt sententiā, ut apud Accium: An hæc iam obliti sunt Phryges? Non nunquā ab his initiū fit, ut apud Cæciliū: Dī bŏnī quĭd hŏc? Apud Terentiū: Discrŭcĭŏr ănĭmī. Idem Varro in eodē lib. 7. de lingua Latina ad Marcellum sic dicit: Aut in extremū senarū totidē semipedibus adiectis fiat comicus quadratus, ut hic: Hĕri ălĭquŏt ădŏlēscētŭlī cŏīmŭs in piræēō. Trimetros uersus iambicos Terentij & Plauti & cæterorū comicorū & tragicorū M. Tullius senarios dicit & nominat. Quintilianus etiā trimetros senarios nominauit. Et Flauius Caper in artibus suis trimetros uersus iambicos Terentij senarios appellauit. De metris Terentij & Plauti & cæterorū comicorū & tragicorū Victorinus sic dicit: Quantū aūt ad uersum comicū spectat, ut paululū euagemur, scio plurimos affirmare, Terētianus uel maxime fabulas metrū ad disciplinā græcarū comœdiarū nō custodisse, id est quas Menander, Philemon, Diphilus, et cæteri ediderūt. Nostri. n. in modulandis rhythmis seu metris, ueteris comœdiæ scriptores sequi maluerūt, id est Eupolim, Cratinū, Aristophanē. prologos itaq;, & primarū scenarū actus trimetris cōprehenderunt: deinde longißimos, id est tetrametros subdiderunt, qui appellātur quadrati: postea in sequētibus uariauerūt: modo enim trimetros, modo addito quadrante uel semisse posuerunt: id est semipede adiecto, uel integro pede iābo uel sesquipede. hæc per medios actus, uarie rursus in exitu fabularum quadrato, duales diximus, in secūda scena locauerūt. Sed idē quadrati legitimi cum 16. syllabis iuxta ius propriū constare debeāt;

plerunq; inueniũtur 20 aut amplius syllabarũ: hinc existimantur metrũ non tenuisse, nec sua lege composuisse. Quod uerò ad clausulas, id est minuscula cola pertinet, quot genera uersuũ sunt, totidem membra pro clausulis poni possunt. et solent in canticis magis, quam diuerbijs quæ ex trimetro magis subsistũt, collocari, & præcipue apud Plautum & Næuiũ & Afraniũ. Nam hi maxime ex omnibus mẽbris uersuum colis ab his separatis licenter usi reperiũtur in clausulis. Idem Victorinus in alio loco de iambo sic dicit: Improbatur aũt apud tragicos, uersus ex omnibus iambis cõpositus: nam quo sit amplior, & par tragicæ dignitati, interponunt frequentius locis duntaxat imparib. pedum dactylorũ moras & spondeũ. Similiter apud comicos laxius spaciũ datum est: nam & illi loca quæ proprie debẽtur iambis, spondeis occupãt, dactyloq; et anapæsto locis adæque disparibus. Ita dum quotidianum sermonem imitari nituntur, metra uitiant, studio non imperitia: quod frequentius apud nostros q̃ apud Græcos inuenies. Genera autẽ iambici metri sunt duo: nam ex ijs alia integra, alia clauda quæ scazonta seu choliamba uocant, sunt: quorum differentiam penultima uersus syllaba demonstrabit. Nam si breuis contigerit, erit rectum & integrum iambicum, ita, Vĭgōrĭs ādĭdĕ cōncĭtūm cĕlĕrēm pĕdem. Sin uerò longa, delumbe & claudum, ut est: Nouĭtātĕ dūctūs nōn ēst īnscĭūs lĕgis. Lẽ longa quæ penultima reperitur, metrum corrumpit. huius repertor Hipponax. nam pro iambo inductis trochæis contra legem trimetri iambici, metrũ innouauit, quod adæque ex spondeo contingit.

VER-

VERSVS RVFINI GRAMMATICI DE METRIS TERENTIJ ET PLAVTI ET ALIORŨ.

Agnoscit metrum, seruatq; Terētius artem,
Nam prologos trimetro didicit componere uersu,
Scenarũq; act⁹ primos pede claudit eodē.
Vt sunt hi uersus prologi:

Pŏētă cūm prīmum ănĭmum ād scrībēndum āppŭlit,
Id sĭbi nĕgōti crēdĭdĭt sōlūm dāri
Pŏpŭlo ŭt plăcērēnt quās fēcĭßēt fābŭlas.
Vōs istæc intro āuferte, ăbītĕ Sōsia
ădēsdūm paucīs tē uŏlo. Dictūm pŭta.

Tetemetros sequitur quem finxerat ille Boiscus.
Quales sunt isti uersus:

Mīrābăr hōc sī sīc ăbīrĕt, ĕt hĕrī, sēmpĕr lēnĭtas.

Qui post hunc sequitur dimeter est, id est quatuor simplices pedes habet.

Vĕrēbār quōrsum ēuādĕrĕt.

Item tetrametri similes hi de iambo:

ēnĭmuērō Dāuĕ nĭhīl lŏci ĕst sēgnĭtĭæ, nĕquĕ sōcōdiæ.

Trochaicum archilochicum unde fieri dicunt metrum,
Creticon Archilochus supra caput addit iambum.
Quales sunt isti:

Dĭi bŏnī quĭd pōrtŏ,
Sĕd ŭbi īnuĕnĭām Pāmphilum,
Lætūs ēst nēscĭō quid.
Nĭhĭl ĕst, nōndūm hæc rĕscĭuĭt măla.

De iambo Hipponactico,

Vltimus amphibrachis uelocem claudit iambum,
Aut bacchius erit finis discrimine nullo.
Vtitur Hipponax *hoc metro sæpius autor.*
Quales sunt hi uersus:
Nē fōrte īmprūdēs făcĭām quōd nōlīm, scĭēs căuēbo.
Nām sī rĕmīttānt quīppĭām Phĭlūmēnæ dŏlōrēs.
Legitimum interdum sub scenis ponit iambum.
ōbsĕquĭum ămīcōs, uĕrĭtās ŏdĭūm părĭt.
Vtitur his Plautus metris & mille poetæ.
De pedibus quibus hæc consistunt metra notabis:
Dactylus aut spondeus inest, uel cursor iambus,
Aut anapæstus erit, positi discrimine nullo
Partibus in quinis: nam post celer extat iambus.
Pyrrichius'ue citus, fine concludere possit. Vt sunt hi tales:
ēxclūsīt, rĕuŏcāt, rĕdĕās? nōn sī me ōbsĕcret:
Quōd plērīq; ōmnēs făcĭūnt ădŏlĕscentŭli.
De nomine uero talium uersuum siue metrorum
Græcus apamphænonta solet memorare poeta,
Immanifesta uocant hæc carmina uoce Latini.
Hunc trimetrum ueteres Graij *cognomine dicunt,*
Quod pedibus iunctis hunc scandere sæpe solebant.
Ponitur aut scazon, spondeū finis habebit. Quales sunt isti:
Nēc fōntē lābră prōlŭi căbāllīno.
Nĕc īn bĭcĭpĭtī sŏmnĭāssĕ Pārnāssō. *De metris comicis,*
Tetrametros trimetrosq; capit comœdia uersus.
Tetrametrum primus fertur posuisse Boiscus,
Creticon Archilochus, *trimetro superaddidit ingens,*
Amphibrachum trimetro Hipponax *supponit iambo.*
Fulserat hac Plautus, pulcherq; Terentius arte.

Teren=

Terentianus de iambis fabularum sic dicit:
Culpatur autem uersus in tragœdijs,
Et rarus intrat ex iambis omnibus,
Vt ille contrà qui secundo & talibus
Spondeon, aut quèm comparem receperit:
Sed qui pedestres fabulas socco premunt,
Vt quæ loquuntur sumpta de uita putes,
Vitiant iambum tractibus spondaicis,
Et in secundo, & in cæteris æque locis,
Fidemq; fictis dum prōcurant fabulis,
In mĕtra peccant arte, non inscitia,
Ne sint sonora uerba consuetudinis,
Paulumq; rursus à solutis differant.
Magis ista nostri: nam ferè Græcis tenax
Cura est iambi, uel nouellis comicis,
Vel qui in uetusta prælucent, in comœdia.
Aristophanis ingens emicat sollertia,
Qui sæpe metris multiformibus nouus
Archilochon arte est æmulatus musica.

Sisenna in cōmentario Pœnuli Plautinæ fabulæ sic: Halonum pœni dicunt deum, & producenda syllaba metri gratia exigit iambus.

Scaurus in commentario Plauti in Pseudulo dicit: Malai Αιαίμενε *metri causa. Scaurus in eadē fabula sic: Nunc iam, Iam diuisit in duas syllabas metri causa.*

Sisenna in Rudente sic:

Fuit extente prima syllaba metri causa. & postea sic: Habiliore metro usus est, ut solet in mulierum oratione. Postea sic: Latronem producit metri causa.

Idem Sisenna in Amphytrione sic:

His quatuor generibus quintum accedit,
De genere uersuum qui non sunt uniusmodi,

Idem Sisenna in Captiuis sic:

Hic ornatu S literam metri causa misit.

Idem Sisenna in Aulularia sic:

Hæc scena anapæstico metro est, sed concisa sunt, ut non intelligas. Iuba in libro quarto sic dicit:

Iamborum itaq; exempla quæ maximè frequentata sunt subdidi: πάτερ λυκάμβα, ποῖον ἐφράσω τόδε; Δαναὸς ὁ πεντήκοντα θυγατέρων πατήρ.

Videre non uult cœlum Panætius
Misera marino quæ tumida in littore
Vallis per imas amne labens cœrulo
Armiger nuda pede uago littora petens
Cœrula, non aliter superans liquida malitiæ
παρὰ σοφοῦ μεμάθηκ' ὅσα τίσαν κἀτανάθει.
Rape faces, cape puer soporabit cane melis. In alio loco sic: Iambicum metrũ nõ ex solis iambis conscribitur, sed quinq; suscipit pedes, id est iambum, tribrachum, anapæstum, dactylum, & spondeum, hoc est iambum & spondeum et solutiones eorum, scilicet ex iambi solutione tribrachum. Nam si sequentem longã syllabam in duas breues soluas, fiet de iambo tribrachus. Spondei autem solutiones duas, dactylũ & anapæstum. Nã si prior syllaba spondei soluatur in duas breues, fiet anapæstus: si uerò secũda, fiet dactylus. Vnde datur intelligi, iãbica metra de iambo & spondeo fieri, & de eorum solutionibus.

De choliambo sic: Est aũt proceritas eiusdẽ uersus qui

unius

unius pedis d fferentia nomẽ amittit. nam quod sexto loco, qui locus par est, nõ iambus, sed spondeus uel trohæus accipitur, & á longa incipit syllaba, claudũ carmẽ facit, & cho'iambicum nominatur, ut est ὦ κλαζομένιοι βούπαλος κατέκτειν' ἀνόσαθ' ἱππώνακτος ὁ ταραμήκης.

O quæ tenerulæ comparis tenes crimen.

Seu des in ista ueia latet fossa. Quod autẽ binis pedibus, & non singulis scanditur, uetus institutum est. quippe Herodotus antiquus historiæ autor, cum de heroico diceret uersu, quem singulis partiri pedibus moris est, ita dixit: καὶ σφὶν ὑπίθωμα φύσω ἄλυσιν. Vnde apparet heroicũ singulis pedibus scandi etiam apud ueteres solitũ, iambicum autem binis. Idem autem ait, cum de Archilocho Pario refert, qui Gygæ fabulam optime complexus est ita, γίγνεται ὃν καὶ ἀρχίλοχος πάριος κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γεγονὼς, ἐπήνεσεν ἰάμβῳ τριμέτρῳ. *

Meminit autẽ uersus eius Herodotus, quem applicui, οὔμοι τ' ἀργυρέων τοῦ πολυχρύσου μέλει.

Et hactenus de catalectico trimetro dictũ. De octometro Boisco idem sic dixit: Octometrum catalecticũ quod appellatur Boiscum. Βοΐσκος ὁ ἀπὸ κυζικοῦ παντὸς γραφεὺς ποιήματος, τὸν ὀκτάπουν ἀγρῶν στίχον φοίβῳ τίθησι δῶρον.

Boiscus is de Cyzico noui repertor carminis: nã primus uersum octono pede deo dicauit. Firmianus ad Probum de metris Comœdiarũ sic dicit: Nam quod de metris Comœdiarũ requisisti, & ego scio plurimos existimare Terentianas uel maxime fabulas, metrũ non habere comœdiæ græcæ, id est Menandri Philemonis Diphili, qui trimetris uersibus constant. Nostri enim ueteres comœdiæ scriptores, in modulandis fabulis sequi maluerunt Eupo

lim, Cratinum, Aristophanẽ. Prologus igitur, & prima rum actiones trimetris cõprehenderunt: deinde longißimos, id est tetrametros subdiderũt, qui appellantur quadrati in cõsequentibus deinceps uariauerũt. modo enim trimetros, mõ addito quadrãte uel semisse posuerũt: id est uel semipede adiecto, uel integro pede iambo, uel sesquipede. hæc per medios actus. Varie rursus in exitu fabularum quadratos, quales diximus, in secunda scena locauerunt. Sed ijdẽ quadrati legitimi cũ 16. syllabis iuxta ius proprium cõstare debeant, tamen plerunq; fiunt 20. aut amplius syllabarum: hinc putãtur metro carere, nec lege ulla cõtineri. Mensurã esse in fabulis, hoc est μέτρον, Terentij & Plauti, ac cæterorum comicorum & tragicorum dicant hi, Cicero, Scaurus, Firmianus, Varro, Victorinus, Cæsius Bassus, Terentianus, Cæcilius Vindex, Sisenna, Cinna, Diomedes. Albin⁹, Quintilian⁹, Sosipater, Charisius, Helenus, Asper, Flauius, Caper, Arũtius, Probus, Plinius, Euanthius sacerdos q et Donatus, Iuba.

Hæc ego Rufinus collegi mente benigna,
Discipulisq; dedi munera pulchra libens.

Versus Rufini clarißimi literatoris de compositione, & metris oratorum.

Musigenæ numeros uates, & metra sequuntur:
Orator numeros, hæc illi maxima uirtus,
Ne uagus errando laudandam nesciat artem,
Rhetoras Ausonios & Graios dactylus armat.
Dactylus armauit Ciceronem, armauit iambus
Spondeusq; grauis, numeroq; aptißime pæan.
Temporibusq; pares, quamuis & syllaba crescat:

Con-

Continuos fugito multos (fit uersus) eosdem.
Optimus orator sequitur ratione poetas.
Cognatus uirtute sua, metumq; recusans.
Hic quoq; uult numeris uoces frenare uagantes.

Item sic:

Doctus Aristoteles pæanem laudat utrunq;
A longa incipiens, primordia pulchra locabit,
āspĭcĕrĕ ut uerbum ēst, contrarius illĕ sŭprēmus.
Tullius hunc laudat, cui sit penultima longa;
ēssĕ trŏchæus adest, uĭdĕātŭr, tertius ille
Quem pæana uocat, musis deuota uetustas,
Hic membris melior nostris cui tertia longa.

Versus eiusdē de numeris & pedibus oratorum:

Rhetoricas pulchre structuras dochmius ornat,
Principium bacchius erit, concludet iambus,
Aut uice mutata nomen mutabitur uni.
Primus iambus erit, cum finem creticus explet.
Prima breuis, longæq; duæ, breuis, ultima longa,
Exemplumq; artis dabitur respublica nobis,
Quem Cicero casu genitiuo ponere gaudet.
Hoc pede composito laudatur fama pedestris,
Vt docet Ausonius orator Tullius ingens.
Omnibus iste locis numerum pes efficit aptum.
Longa breuem sequitur, longam breuis, adijce longam,
Syllaba prima breuis cum syllaba longa secunda,
Tertia longa, breuis quarta, productaq; quinta
Tullius orator, ceu multi dochimon ornat. Item sic:
Creticus, atq; trochæus erit qui claudere possunt.

Am

Aut spondeus inest nullo discrimine finis.
Aut uice mutata nomen mutabitur illis.
Principioq; trochæon habes, in fine molossum.
At finis bacchius erit, breuis ultima claudet.
Longa sit an ne breuis, nullum discrimen habetur.
Vt solet in metris doctus componere uates.
Aut Asiæ numeris pulcher, his fine trochæus.
Sed magis erigitur spondeo clausula fortis.
Hanc docet eloquium summi Demosthenis artem.

Item Rufini sic:

Spondeo narrare solent, tibi rhetores acta,
Quod grauis & tardus, res gestas mentibus offert,
Dactylicis certant pedibus, qui currere possunt.
Dicimus egregios Theopompi more labores,
Et uitam insignem laudamus Isocratis arte,
Hic stylus historijs, hic laudibus aptior hæret.

De ambitu siue circuitu, quem græci περίοδον dicunt.

Dicere musa iubet, me dicere iussit Apollo,
Circuitum orator quot membris reddere debet,
Vos Phœbi comites animus hæc condite uestrus,
Et memores doctis componite mentibus artem:
Non unum natura dedit nos ferre laborem.
Legibus alternis, quæ pulchras iunxerat artes.
Quattuor è membris plenum formare uidemus
Rhetora circuitum, sic ambitus ille uocatur,
Quattuor ex metris hunc uersibus aspicis æquum.

De genere iudiciali.

Iudicijs paona refert tibi Tullius aptum,

De genere deliberatiuo.

Si quis rem dubiam deliberat armat iamb⁹.
Dactylus his causis tibi dicitur aptus utrisq;.

De Theophrasto idem Rufinus metro sapphico sic:

Rhetoras pulchros Theophrastus ornat,
Membra dispergens bona dithyrambi
Fusa per artes, anapæstus idem
Floret in arte.
Longior fluxit numerus per artem,
Quem dedit nobis anapæstus ille.
Hinc pedes claros loca dithyrambi,
Rhetores aptant.

Cicero de numeris oratorijs sic dicit:

Insistit autem ambitus modis pluribus, è quibus unum est secuta Asia, maximè qui dichoreus uocatur, cũ duo chorei extremi sunt, id est è singulis longis & breuibus. Explanandum est enim quod iam ab alijs ijdem pedes alijs uocabulis nominantur. Sed in orationis numero, nihil est tam uitiosum q̃ si semper est idem. Cadit autẽ per se ipse ille præclare, quo etiã sacietas formidanda est magis. Quintilianus in arte de numeris & structura Demosthenis sic dicit: Nã eo fit ut Demosthenis seuera uideatur cõpositio, τοῖς θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις. et illa: Quod ab uno quod sciã, Bruto min⁹ probatur, cæteris placet, κἂν μήπω βαλλοίμην αὐτὸ ζῆν. Idem in alio loco sic: Talia sunt Demosthenis πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Et penè totum principium. In alio sic: Est & dochimus qui fit ex bacchio et iambo, uel ex iambo et cretico, stabilis in clausulis & seuerus. Spondeus quoq;, quo plurimum est Demosthe-

mosthenes usus. Diomedes sic dicit in libro 2. artis suæ: Igitur spōdeus è duabus syllabis longis aptus est clausulis, qualibus maxime Demosthenes utitur, πᾶσι καὶ πάσαις καὶ πᾶσιν ὑμῖν. Habet enim graues sonos, finemq; sensus, & clausulæ firmas sedes cōstituit, ut reīpūblĭcæ caūsā, & armă sūmpsī, & esse prō nōbīs. Grauior est autem longa syllaba præcedente quàm breui: aliter enim sonat armă sūmpsi, aliter esse prō nōbīs. Cicero ad Herenniū in arte sic περὶ ὑπερβατ. Huiuscemodi trāiectio quæ rem non reddit obscurā, multum proderit ad cōtinuationes, de quibus antè dictum est: de quibus oportet uerba sicuti ad poeticū extruere numerū, ut perfectè & politißimè poßint esse absolutæ. De numeris, id est de structuris, siue de cōtinuatione, siue de cōpositione Cicero sic dicit: Longißima est igitur complexio uerborū, quæ uolui uno spiritu potest: sed hic naturæ modus est, artis alius. Nam cum numeri sint plures, iambū & trochæum flequenter segregat ab oratore Aristoteles Catule uester: qui natura tamen incurrūt ipsi in orationē, & sermonē nostrū. Sed sunt insignes percußiones eorū numerorū et minuti pedes, quare primum ad herou nos dactylici, & anapæsti, & spondæi pedem inuitat, in quo impune progredi licet, duos duntaxat pedes aut paulo plus, nec plane in uersum, aut in similitudinē uersus incidimus. Aliæ sunt geminæ, quibus hi tres heroici pedes in principio continuandorum uerborum satis decore cadunt. Probatur autē ab eodem illo maxime pæan, qui est duplex. Nam aut à longa oritur quàm tres breues consequuntur, ut hæc uerba, dēsĭnĭtĕ, īncĭpĭtĕ, cōmprĭmĭtĕ: aut à breuib. deinceps tribus

tribus extrema producta atq; lõga, sicut illa sunt, dŏmŭē rŭnt sŏnĭpēdēs. Atq; illi philosopho ordiri placet à superiore pæane, posteriore finire. Est aũt pæan hic posterior nõ syllabarũ numero, sed auriũ mẽsura, quod est acrius iudiciũ & certius, par ferè cretico, qui est ex longa & breui & longa. Quĭd pĕtām præsidij, aut exequar, quo'ue nũc. A quo numero exorsus est Fannius. Sī quĭrītes minas illius, hũc ille clausulis his aptiorẽ putat quas uult longa plerũq; syllaba terminare. Postea in eodẽ tertio lib. de oratore sic dicit: Sed sæpe carpenda mẽbris minutioribus oratio est, quæ tamẽ ipsa membra sunt numeris uincienda, neq; uos pæan, aut herous ille conturbet, ipsi occurrent orationi, ipsi inquã se offerrẽt, & respondebunt nõ uocati. Cõsuetudo modo illa sit scribendi, atq; dicendi ut sentẽtiæ uerbis finiantur, eorumq; uerborum iunctio nascatur à proceris, ac liberis, maxime heroo, aut pæane priore, aut cretico, sed uarie distincteq; considat: notatur enim maximè similitudo in conquiescendo. Et si primi ac postremi pedes sunt hac ratione seruati, medij possunt latere, modo ne circuitus ipse uerborũ sit, aut breuior quàm aures expectãt, aut lõgior quàm uires atq; anima patiatur. Clausulas aũt diligẽtius etiã seruandas esse arbitror quàm superiora, quod in his maxime perfectio atq; absolutio indicatur. Nam uersus æquè prima & media & extrema pars attẽditur, qui debilitatur in quacunq; parte titubatũ est. In oratione autem pauci prima cernunt, postrema pleriq;, quoniã apparẽt et intelliguntur. Varianda sunt, ne aut animorũ iudicijs repudientur aut aurium satietate. Duo enim aut tres ferè sunt extre-

extremi seruandi & notãdi pedes si modo non breuiora et præcisa erũt superiora, quos aut choreos, aut heroos, aut alternos esse oportebit, aut in pæone illo posteriore què Aristoteles probat, aut ei pari cretico Horũ uicissitudines efficient, ut neq; ij saciẽtur qui audiẽt fastidio similitudinis, nec nos id quod faciemus opera dedita facere uideamur. postea sic: Verũ ut in uersu uulgus, si est peccatum uidet, sic siquid in nostra oratione claudicat, sentit, sed poetæ non ignoscit, nobis concedit. Taciti tamen oẽs non esse illud, quod diximus, aptum perfectũq; cernunt. Idẽ M. Cicero in oratore de pedibus & numeris incisorum, id est κομμάτων & membrorũ, id est κώλων, & ambituum siue circuituũ, id est περιόδων sic dicit: Apud Græcos quidem iam anni quadringenti sunt propè cum hoc probatur, nos nuper agnouimus. postea sic: Quod si aures tam inhumanas, tãq; agrestes habẽt, ne doctissimorũ quidẽ uirorũ eos mouebit autoritas. Omitto Isocratẽ discipulosq; eius, Ephorũ & Naucratẽ, quãquã orationis faciẽdæ & ornãdæ autores, locupletissimiq; ipsi oratores esse debeant. Sed quis hominũ doctior? quis acutior? quis in rebus uel inueniendis uel iudicãdis acrior Aristotele fuit? quis porrò Isocrati aduersus infensius? Is igitur uersum in oratione uetat esse, numerũ iubet. eius auditor Theodectes in primis, ut Aristoteles sæpe significat, polit9 scriptor atq; artifex hoc idẽ sentit et præcipit. Theophrastus uero eisdẽ de rebus etiã accuratius. Quis ergo istos ferat qui hos autores nõ probent, nisi omnino hæc esse ab ijs præcepta nesciant? in alio loco sic dicit: Fluit omnino numerus à primo tum incitatus, breuitate pedũ,

tum

tum proceritate tardus, cursum, contentiones magis requirunt, expositiones rerum tarditatem. In alio sic: Cur de perfugis nostris copias comparant contra nos. Sunt illa duo prima, quæ κόμματα græci uocant, nos incisa dicimus: deinde tertium κῶλον illi, nos membrum: sequitur non longa (Ex duobus enim uersibus, id est membris perfecta) comprehensio, & in spondeos cadit. Et Crassus quidem sic plerunq; dicebat, idq; ipsum genus dicẽdi maximè probo. Sed quæ uicißim, aut membratim efferũt, ea uel aptißime cadere debent, ut est apud me: Domus tibi deerat? at habebas: pecunia superabat? at egebas. hæc incise dicta sunt quatuor. At membratim quæ sequuntur duo: incurristi amẽs in columnas, in alienos insanus insanisti. Deinde omnia tanquã crepidine quadã cõprehensione largiore sustinentur, depressam, cæcam, iacentem domũ, pluris q̃ te & fortunas tuas æstimasti. dichoræo finitus, at spondeis proximũ illud, Nam his quib. ut pugiunculis uti oportet, breuitas faciet ipsa liberiores pedes. Sæpe.n. singulis utendum est, plerunq; binis, ut utrisq; addi pars pedis potest, non ferè ternis amplius. incisim autem & mẽbratim tractata oratio in ueris causis plurimũ ualet, maxĩeq; ijs locis cũ aut arguas, aut refellas, ut nos in Corneliana secũda: O callidos homines, ô rẽ excogitatã, ô ingenia metuẽda, mẽbratim adhuc, deinde cæsim diximus. Rursus mẽbratim: Testes dare uolumus. Extrema sequtur cõprehẽsio, sed ex duob. mẽbris qua nõ potest esse breuior: Quem quæso nostrũ fefellit, ita uos esse facturos? nec ullũ genus dicẽdi est aut melius, aut fortius, binis aut ternis ferè uerbis, nõnunq̃ singulis, paulo aliâs plurib. inter quæ uarijs clausulis se interponit rarò numerosa cõ- … prehensio.

prehensio. Idem sic dicit de Theophrasto: Namque ego illud assentior Theophrasto, qui putat orationem quæ quidem sit polita atque facta quodammodo, non astrictè, sed remißius numerosam esse oportere. Etenim sicut ille suspicatur, pòst anapæstus procerior quidem numerus effloruit, inde ille licentior & diuitior fluxit dithyrambus, cuius membra & pedes, ut ait idem, sunt in omni locupleti oratione diffusa. Idem Cicero in Bruto sic: Extitit igitur iam senibus illis, quos paulo antè diximus, Isocrates, cuius domus cunctæ Græciæ, quasi ludus quidam patuit, atque officina dicendi, magnus orator & perfectus magister, quanquam forensi luce caruit, intráq; parietes aluit eam gloriam, quam nemo, meo iudicio, est poeta consecutus. is & ipse scripsit multa præclarè, & docuit alios, & cùm cætera melius quàm superiores, tum primus intellexit etiam in soluta oratione, dum uersum effugeret, modum tamen & numerũ quendam oportere seruari. Ante hunc enim uerborum quasi structura, & quædam ad numerum conclusio nulla erat: aut si quando erat, non apparebat eam dedita opera esse quæsitam. Quæ forsitan laus sit, ueruntamen natura magis tunc, casúq; nonnunquam, haud ratione aliqua, aut ulla obseruatione fiebat. Ful. Sosipatri Charisius de numeris sic dicit: Bacchium metrum tale est: Bacchare, letare præsente Frontone, hoc uidetur ad prosam conuenire. Et sanè multis pedibus in oratione utimur, licet stulti putent liberum à uinculis pedum sermonem prosæ esse debere. Cicero de numeris sic dicit: Versus enim illi ueteres in hac soluta oratione propemodum, hoc est numeros quosdã nobis esse adhi-

adhibendos putauerunt. postea sic: Idq; princeps Isocrates instituisse fertur, ut inconditam antiquorum dicendi consuetudinem delectationis atq; aurium causa (quemadmodum scribit discipulus eius Naucrates) numeris astringeret. Namq; hæc duo musici qui erant quondam item poetæ, machinati ad uoluptatem sunt uersum atq; cantũ, & ut uerborum numero, & uocum modo & delectatione uincerent aurium satietatem. Hæc igitur duo, uocis dico moderationem, & uerborum conclusionem, quoad orationis seueritas pati posset, & à poetica ad eloquentiam traducenda duxerũt. In quo illud est uel maximum, quòd uersus in oratione, si efficitur coniunctione uerborum, uitium est: & tamen eam coniunctionem, sicuti uersum numerose cadere & quadrate, & perfici uolumus. Neq; est ex multis rebus quæ magis oratorem ab imperito dicendi ignaroq; distinguat. Idem Cicero: Nam etiam poetæ quæstionem attulerũt, quidnam esset illud quo ipsi differrent ab oratoribus: numero maximè uidebantur antea & uersu, nunc apud oratores iam ipse numerus concrebuit. Quicquid enim est quod sub aurium mensuram aliquam cadit, etiamsi abest à uersu (nam id quidem uitium orationis est) numerus uocatur, qui græcè dicitur ῥυθμός. Itaq; uideo uisum esse nonnullis Platonis & Democriti locutionem, & si absit à uersu: tamen quod incitatius feratur, et clarißimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum, quàm comicorum poetarum: apud quos nisi quod uersiculi sunt, nihil est aliud quotidiani dißimile sermonis. Victorinus de compositione sic dicit: Creticum, qui est ex longa & breui & longa, si sequatur spõdeus uel trochæus, bonam compositio-

nem facere dicunt. Quousq; tandem abutere Catilina patientiam nostram, duo extremi pedes sunt creticus & spondeus. Item multa dicit de compositione & numeris & pedibus oratorijs. Vt Cicero dicit, Isti scripserunt apud graecos Thrasymachus, Naucrates, Gorgias, Ephorus, Isocrates, Theodectes, Aristoteles, Theodorus Byzantius, Theophrastus, Hieronymus. latinè de numeris hi, Cicero, Victorinus, Eusebius, Terentianus, Varro, Probus, Charisius, Diomedes, Quintilianus, Donatus, Seruius. Nam qui Isocratem maximè mirantur, hoc in eius summis laudibus ferunt, quòd uerbis solutis numeros primus adiunxerit. Cum enim uideret oratores cum seueritate audiri, poetas autem cum uoluptate, tum dicitur numeros secutus, quibus etiam in oratione uteretur, tum iucunditatis causa, tum ut uarietas occurreret satietati, quod ab his uerè quidem ex parte, non totum dicitur. Nam in eo genere scientius uersatum Isocratem, confitendum est: sed princeps inueniendi fuit Thrasymachus, cuius omnia nimis extant scripta numerose. nam (ut paulo antè dixi) paria paribus adiuncta, & similiter definita: item contrarijs prolata contraria, quæq; sua sponte, si id non agas, cadunt plerunq;. Numeros Gorgias primus inuenit: sed his est usus intemperantius. Id autem est genus (ut antè dictum est) ex tribus partibus collocationis alterum. eorum uterque Isocratem ætate præcurrit: ut ille eos moderatione, non inuentione uicerit. Est enim ut in transferendis faciendisq; uerbis tranquillior, sic in ipsis numeris sedatior. Gorgias autem auidior est generis eius, & ijs festiuitatibus (sic enim ipse censet) insolentius abutitur: quas Isocrates,

crates, cum tamen audiſſet adoleſcens etiam in Theſſalia ſenem iam Gorgiam, moderatius temperauit. In alio loco ſic: Sed hos cum in clauſulis pedes nomino, non loquor de uno pede extremo, adiungo (quod minimum ſit) proximum ſuperiorem, ſæpe etiam tertium, ne iambus quidem, qui eſt è breui & longa, aut par eſt choreo, qui habet tres breues, trochæus: ſed ſpacio par, non ſyllabis: aut etiam dactylus, qui eſt è longa & duabus breuibus. ſi eſt proximus à poſtremo, parum uolubiliter peruenit ad extremum, ſi eſt extremus choreus aut ſpondeus. Nunquam enim intereſt, uter ſit eorum in pede extremo, ſed iidem in tres pedes malè concluduntur, ſi quis eorum in extremo locatus eſt: niſi pro cretico poſtremus eſt dactylus. Nihil enim intereſt, dactylus ſit extremus an creticus: quia poſtrema ſyllaba breuis an longa ſit, ne in uerſu quidem refert. Quare etiam pæana qui dixit aptiorem, in quo eſſet longa poſtrema, uidit parum: quoniam nihil ad rem eſt, poſtrema breuis an longa ſit. iam pæan quod plures habet ſyllabas, numerus à quibuſdam, non pes exiſtimatur. Idem Cicero in Dialogis de Republica multa dicit, referens Aſianos oratores ditrochæo clauſulas terminare. Terentianus de cretico, hoc eſt de amphimacro pede ſic dicit:

Optimus pes, & melodis & pedeſtri gloriæ.
Plurimum orantes decebit, quãdo penè in ultimo obtinet
Sedem beatam, terminet ſi clauſulam
Dactylus; ſpondeus imam, nec trochæum reſpuo.
Bacchios utroſq; fugito. nec refellas tribrachyn.
Nam ſolet longam trochæus ſoluere in duas breues.

Vnde & appellant trochæũ, quem uocamus tribrachyn, Plenius tractatur istud arte & prosa rhetorum.

Pompeius Messalinus de numeris & pedibus oratorum sic dicit: Cicero spondeum incisis idoneum putat. qui (ut ait) paucitatem pedum grauitate sua & tarditate compẽsat. Dochimum aptum dicit quouis loco esse, dum semel ponatur: quoniam continuitas numerum asperũ efficiat. Ditrochæum quoq; præclarè cadere. Palmam de omnibus cretico tribuit. Item de Sallustiana compositione siue numero & structura sic dicit: Nunc si uideatur, Sallustianæ periodi numeros inspiciamus, Rēs pŏpŭ, dactylus: lī rō, mānī, Mārcō, tres spõdei. Lĕpĭdō, anapæstus: Quīntō Cātŭlō, spondeus & anapæstus: cōnsŭlĭbus, pæan primus: āc dēindē, dichoreus siue ditrochæus: mīlĭtī, dactylus: e dōmi, creticus: gēstās, spondeus: cōmpŏsŭī, choriãbus ex longa & breui, & breui & longa. Cicero de compositione Demosthenis sic dicit: Quasi uerò Trallianus fuerit Demosthenes, cuius non tam uibrarent fulmina illa, nisi numeris contorta ferrentur.

Versus Rufini uiri clarißimi de numeris & pedib. oratorum:

Creticus aut spondeus erit pæan'ue supremus.
Dactylus atq; trochæus adest, uel cursor iambus,
Partibus in cunctis qui ponitur ante supremum.
Temporibus'ue pares hos omnes reddere possunt,
Soluere seu longas malis ut syllaba crescat.
Rhetoricis Asiæ placuit bis fine trochæus.
Principia & medium, & finem tibi dochimus ornat.

Cicero de incisis, & membris, & de circuitu sic.

O M. Druse patrem appello, hæc quidem duobus in his pedibus incisim, deinde membratim, Tu dicere solebas sa-

gram esse remp. hæc item membra ternis; post ambitus, quicunq; uiolasset ab omnibus esse ei pœnas per solutas, dichoreus. Nihil enim ad rem, extrema illa longa sit an breuis: deinde, patris dictum sapiens temeritas filij comprobauit, hoc dichoreo tantus clamor concionis excitatus est, ut admirabile esset. Quæro num'ne id numerus effecerit? uerborum ordinem immuta, fac sic: Comprobauit filij temeritas: iam nihil erit, & si temeritas ex tribus breuibus & longa est. quem Aristoteles ut optimum probat.

Idem Cicero postea sic dicit.

Sed sunt clausulæ plures quæ numerose & iucundè cadunt. Nam creticus qui est ex longa & breui & longa, & eius æqualis pæan qui spacio par syllaba longior, qui commodissimè putatur in solutam orationem illigari, cum sit duplex: nam aut è longa est & tribus breuibus, qui numerus in primo uiget, iacet in extremo: aut è totidem breuibus & longa, quem optimè cadere censent ueteres: ego non planè reijcio, sed alios antepono. Nam spondeus est quidem funditus repudiandus: & si quod est è longis, hebetior uidetur & tardior, habet tamen stabilem quendam & non expertem dignitatis gradum, in incisionibus uerò multo magis & in membris. paucitatē enim pedum grauitate sua & tarditate compensat.

Donatus de structuris et pedib. oratorijs numerorū sic dicit: Cicero in exornatiōe sententiæ clausuláq; ponēda modò ditrochæum probat pedē, modò pæana primū aptum incipientibus, modò pæana quartum finientibus congruum, modò dochimum ex breui & duabus longis & breui & longa, cuius exempla posuit, ămīcōs tĕnĕs, modò

amphimacrum pedem, & rursus modò dactylum, modò anapæstum, modò dithyrambum laudat.

Probus de numeris oratorijs:

Trochæus & pæan tertius, faciet illam structuram Tullio peculiarem, esse uideatur.

Cicero de numeris & pedibus oratorijs sic:

Idem pæan quòd plures habet syllabas quàm tres, numerus à quibusdam, non pes nominatur. Est quidem (ut inter omnes constat antiquos, Aristotelem & Theophrastum, Theodectem, Ephorum) unus aptissimus orationi, uel orienti, uel mediæ: putat etiam cadenti, quo loco mihi uidetur aptior creticus. Dochimus autem è quinq; syllabis, breui & duabus longis breui et longa, hoc est ămīcōs tĕnēs; quouis loco aptus est.

Idem Cicero de pedibus & structuris sic:

Iambus enim frequentissimus est in eis, quæ demisso atq; humili sermone dicuntur: Pæan autem in amplioribus, in utroq; dactylus. Itaque in uaria & perpetua oratione hi sunt inter se miscendi & temperandi. Cicero ad Herennium in Arte rhetorica de mēbro, id est, περὶ κώλου, Membra orationis appellat, res breuiter absolutas, sine totius demonstratione sententiæ, quæ denuò alio membro orationis excipiatur hoc pacto: Et inimico proderas, id est unum quod appellamus membrum. Deinde hoc excipiatur oportet altero: Et amicum lædebas. Ex duob. membris hæc exornatio potest constare. sed commodissima & absolutissima est quæ ex tribus constat, hoc pacto: Et inimico proderas, & amicum lædebas, & tibi non consulebas. Item: Nec reip. consuluisti, nec amicis profuisti, nec inimicis restitisti.

PRIS-

PRISCIANI GRAMMATICI DE DECLINATIONE NOMINVM LIBER.

OMNIA nomina quibus latina utitur eloquentia, quinque declinationibus inflectuntur, quæ ordinem acceperunt ab ordine uocalium formantium genitiuos. Prima igitur declinatio est, cuius gentiuus singularis in æ diphthongon desinit, ut hic poeta, huius poetæ. Secunda declinatio est, cuius genituus singularis in i productam desinit, ut hic doctus, huius docti. Tertia in is breuē, ut hic pater, huius patris. Quarta in us productam, ut hic senatus, huius senatus. Quinta in ei diuisas syllabas, ut hic meridies, huius meridiei. Habet ergo primæ declinationis nominatiuus literas terminales duas, a & es. Terminationes uerò tres, ā as ēs productas, ut hæc sylla ba huius syllabæ, hic Aeneas huius Aeneæ, hic Anchises huius Anchisæ. In ā desinentia, seu græca sint, seu latina, masculina uel fœminina uel communia primæ declinationis sunt, ut hic citharista huius citharistæ, hic scriba huius scribæ, hæc Calliopea huius Calliopeæ, hæc regina huius reginæ, hic & hæc aduena huius aduenæ. Excipiuntur nouē mobilia nomina, una, ulla, nulla, sola, tota alia, utra, neutra, altera, quæ declinationem pronominum habent, in ius terminantium genitiuum; quomodo ea quæ composita sunt, ut aliqua, nequa, siqua: neutra uerò in ā græca tertiæ sunt declinationis, genitiuus enim græcus, tos in tis conuertit apud nos, ut hoc poema, huius poematis, hoc emblema emblematis, hoc

toreuma huius toreumatis. Literarum uerò nomina indeclinabilia sunt tam apud græcos quàm apud latinos, & neutra, ut alpha, beta, a b. In as uel in es græca, quæ apud græcos in ου diphthongum terminant gtūm, sunt primæ declinationis, ut Anchises huius Anchisæ ἀγχίσης ἀγχίσου, hic Lysias huius Lysiæ λυσίας λυσίου, hic Aeneas huius Aeneæ αἰνείας αἰνείου, hic Priamides huius Priamidæ πριαμίδης πριαμίδου. Sciendum est autem, quòd si patronymicorum formæ inueniantur, propria nomina secundum tertiam magis ueteres declinationem proferunt, ut hic Thucydides huius Thucydidis, hic Euripides, huius Euripidis. Similiter proferunt barbara nomina eiusdem terminationis, ut Tigranes huius Tigranis, hic Mithridates huius Mithridatis, hic Ariobarzanes huius Ariobarzanis. & in alijs tamē quibusdā græcis autoritate idem fecisse inueniuntur, ut hic Orontes huius Orontis. Secunda declinatio habet tres terminales literas, r s m. terminationes uerò sex, er ir ur us eus um, ut sacer sacri, uir uiri, satur saturi, magnus magni, Tydeus Tydei, templum templi. In er desinentia si à græcis sint, ros in er conuertitur apud nos, & quæ ex se faciunt fœminina in a desinentia, & quæ s & t ante er habēt (nisi sint possessiua) secundæ declinationis sunt, ut hic Alexander Alexandri, hic tener huius teneri, hic sacer huius sacri. faciunt enim tenera, sacra. hic oleaster huius oleastri, hic apiaster huius apiastri. excipitur hic sequester sequestris: quòd quāuis tertiæ declinationis sit, tamen fœmininum in a facit, hæc sequestra, quanquam uetustissimi declinationis secundæ rationabilius hoc protulerunt, hic sequester huius sequestri. Alia uerò omnia exceptis supradictis

in er desinentia, tertiæ sunt declinationis, ut hic pater huius patris, hæc mulier huius mulieris, hic & hæc pauper huius pauperis, hoc tuber huius tuberis. Excipiuntur puer pueri, socer soceri, gener generi, fiber fibri, cãcer cancri, liber libri, culter cultri. In ir duo inueniuntur masculina secundæ declinationis, ut hic treuir huius treuiri, quod est generale, & hic uir huius uiri: & ex eo cõposita nomina, duumuir, triumuir, semiuir, leuir. præterea neutra duo inueniuntur in ir, unum tertiæ declinationis, ut hoc Gaddir huius Gaddiris nomen ciuitatis: & hoc ir, quod Græci θέναρ dicunt, indeclinabile. In ur uerò unum inuenitur, cuius fœmininum in a desinit, secundæ declnationis, ut hic satur saturi. Alia uerò omnia sunt tertiæ declinationis, ut hic furfur huius furfuris, τὰ πίτυρα: hic & hæc fur, huius furis, φὼρ φωρὸς: hoc sulphur ris, quod græce θεῖον ἄπυρον dicitur. In us correpta desinentia s uel t uel x antecedentibus, si sint rerum incorporalium uocabula, masculina sunt, & quartæ declinationis, ut hic risus huius risus, hic uisus huius uisus, hic uersus huius sus, tumultus tus, metus tus, motus tus, sexus, luxus, simil'r sunt quartæ declinationis, & quæ ex eis cõponuntur, ut hic senatus à senib. & natu, huius senatus, hic magistratus huius magistratus, hic exercitus huius exercitus, et quæ cognominatũ ex his prolatis fixa sunt, ut hic magistratus πρυτανεῖον καὶ πρυτανεὺς, huius magistrat9, hic exercitus στρατὸς καὶ στρατόπεδον huius exercitus, hic saltus ἄλσος πήδημα, hui9 saltus. eiusdẽ præterea quartæ declinationis quædã sunt, quæ cũ sint fixa, in tus desinũt, aliqua præcedẽte cõsonãte in eadẽ sylla ba ante t posita, ut hic fluct9 ctus, quæst9 stus, hic rict9 hu-

rus rictus. excipitur lectus ἀναγνωσμένος *huius lecti: nam mustus facit musta. Similiter sunt quartæ declinationis, quæ per syncopam à supradictis incorporalibus proferuntur, ut portatus portus, certatus certus, artatus artus: & arcitus à uerbo arceo arcus; laqueatus lacus: uultus quoque ipsa res esse uidetur à uerbo uolo, quo cultus à colo. Alia uerò omnia supradictæ terminationis masculina, sunt secundæ declinationis, ut bonus boni, Homerus* Homeri, *uentus uenti: quamuis uideatur hoc quoq; esse simile incorporali, quod à uenio uerbo nascitur. ex quo cõpositũ est aduentus. sanctus sancti, somnus somni: excipiuntur* **gradus**, *sinus, currus, ficus, quod est uitium corporis, & tonitrus & cornus, quæ etiam natura sunt in u desinentia: & unum tertiæ declinationis, ut hic lepus leporis.* Nam *penus & specus tam masculini quàm fœminini & neutri generis inueniuntur, & secundæ & tertiæ & quartæ declinationis, ut hic penus huius penu, & hoc penum peni, & hoc penus huius penoris, & hæc penus penus penui, & hoc penu huius penu.* Si*milr hic specus huius speci, hæc specus huius speci, et hoc specus huius specoris, & hoc specum huius speci, & hoc specu huius specu.*In *us correptã desinentia fœminina, si sint propria uel appellatiua, aut græca in os, apud græcos desinentia, uel arborũ nomina secundæ declinationis, ut hæc tyrus huius tyri, arctus arcti, cyprus cypri, pyrus ri, cupressus si, pilus li, arbutus, alnus: excipiuntur quinque, quæ tam secundæ quàm quartæ inueniuntur declinationis, ut quercus pinus, cornus, ficus laurus: & unum tertiæ, ut* Venus Veneris. *Alia uerò omnia nomina in us correptã desinẽtia fœminina, quartæ sunt declinationis,*

ut

ut haec manus, huius nus. nurus, socrus, porticus, anus. Excipiuntur aluus alui, humus humi, & haec domus domi uel domus, & colus coli uel colus. Neutra in us desinentia, seu producta, seu correpta, tertiae sunt declinationis, & in ris terminant genitiuum, ut ius iuris, plus pluris, munus muneris, pondus ponderis, corpus corporis, pectus pectoris, maius, minus. Excipiuntur hoc pelagus gi, quod graecum est; & hoc uulgus gi, quod & masculinum est: & hoc uirus ri, & hoc pus indeclinabile. In us correpta communia duo inueniuntur tertiae declinationis, ut hic & haec & hoc uetus ueteris, lygus lyguris, quod est gentile: & duo monosyllaba, quae producuntur in nto, ut hic & haec sus suis, grus gruis: nam mus muris epicoenum est, à graeco μῦς, & υ mutatur in u longam. Nullum enim masculinum in us productam desinit: graeca igitur in us productam desinentia, si apud graecos in dos finiunt genitiuum, apud latinos dos in dis conuertitur per eundem casum, ut ὁ οἰδίπους, οἰδίποδος hic Oedipus huius Oedipodis, ὁ μελάμπους μελάμποδος hic Melampus huius Melampodis. Latina uerò quae in supradicta syllaba in us productam desinunt, sine dubio foeminina sunt, & tertiae declinationis, ut haec seruitus seruitutis, senectus senectutis, iuuentus iuuentutis, tellus, salus, palus. Sed de eorum & aliorum nominum ultimis & penultimis syllabis genitiuorum, latius in libro de Nomine docuimus. In um desinentia, omnia sunt secundae declinationis, ut hoc templum huius templi, palladium palladij. In eus desinentia graeca sunt, & secundae declinationis, ut hic Tydeus Tydei, Oileus Oilei, Orpheus Orphei. Tertia declinatio habet terminales literas decem, a e o c l n r s t x,

ut

ut hoc toreuma tis, hoc monile lis, hic & hæc uirgo nis, hoc lac, hic sal. hoc nomen, hic orator, hæc ciuitas, hoc caput, hic & hæc & hoc felix. In a neutra, & in e correptam, & in o, tertiæ sunt declinationis, ut hoc toreuma tis, sedile lis, monile lis, hic Cato, hæc uirgo, hic & hæc homo. Excipitur hoc cæpe quod aptotum est, & tamen dicitur hæc cæpa cæpæ. In c, uel in l, uel in n, uel t, uel x, desinentia, omnia sunt tertiæ declinationis, ut halec halecis, piscis, hic consul, titan, hoc synciput syncipitis, hic & hæc & hoc fallax. In r desinentia, si non sint declinationis secundæ, ut superius docuimus, sine dubio sunt tertiæ, ut hoc bostar huius bostaris, hic agger huius aggeris, languor ris, hæc soror ris, hic & hæc memor memoris, felicior, melior, hoc laquear ris. In es uero desinentia quintæ declinationis inueniuntur, per antecedentes igitur uocales ea discernimus. In as uero desinentia latina quidem tertiæ sunt declinationis. græca uero sunt quæ in os terminant gtum apud græcos, ut Mecœnâs huius Mecœnatis, Arpinâs tis, pietas huius pietatis, hic Altas huius Atlantis, hæc Pallas huius Palladis. In es correpta uero tertiæ sunt declinationis, ut miles, seges, hic & hæc & hoc teres tis. In es productam desinentia quidem, quæ gtum græcum in ος uel εος terminant, tertiæ sunt declinationis, ut ὁ ἑρμογένης τοῦ ἑρμογένους, hic Hermogenes huius nis, ἐτεόκλης, ἐτεόκλεος, hic Eteocles clis. Latina uero, si ante es i habuerint, quintæ sunt declinationis: ut facies faciei, series riei, dies diei. Excipitur hæc quies, cuius compositum requies facit genitiuum requietis uel requiei. Alia uero omnia tertiæ sunt declinationis, ut Vlysses sis, Verres ris, hæc cædes dis, nubes bis, hic & hæc heres

res dis, commune duûm generum uel trium, locuples tis. Excipiuntur res rei, ſpes ſpei, fides fidei, plebes plebei, quod & plebs plebis dicitur. In is omnia tertiæ ſunt declinationis, ut collis collis, ſamnis nitis, Neapolis lis, lis litis, utilis lis. In os quoq; omnia latina, & in os productã græca tertiæ ſunt declinationis, ut flos floris, nepos nepotis, hæc dos dotis, hic & hæc cuſtos, huius cuſtodis, hic heros herois, hæc erinnys huius erinnys. Sed de penultimis eorum & aliorum omnium in ſexto libro de nomine inuenies latius, ut ſuprà dictum eſt. In es uel in aus diphthongum deſinentia, & omnia quæ in duas conſonantes deſinunt, tertiæ ſunt declinationis, ut hic præs prædis, hoc æs æris, fraus fraudis, laus laudis, hæc arx arcis, ars artis, mons montis, mors tis. Quarta declinatio habet terminales literas u & s, ſimiliter habet duas terminationes, us & u. in us quidem maſculinorum & fœmininorum, in u uerò neutrorum; ut hic uultus uultus, hæc manus manus, hoc genu huius genu: ſed in us terminatorum regulam ſuperius tractauimus, quando de ſecunda docebamus declinatione: in u uerò deſinentia neutra inueniuntur indeclinabilia in numero ſingulari, in plurali uerò ſecundum quartam flectũtur. Quinta declinatio unam habet terminationẽ in es productã, de qua ſuperius oſtendimus, quãdo de tertia diſſerebamus, ut meridies meridiei. Hinc de obliquis caſib. quinq; declinationũ docebimus. Primæ declinationis gtũs et datiuũs in æ diphthongũ deſinit, ut huius et huic poetæ, accuſatiuus in am, ut hũc poetam. Vocatiuus & ablatiuus in a, ut ô & ab hoc poeta. Ntũs & uocatiuus plurales in æ diphthongũ, ut hi & ô poetæ. Genitiuus in arum, ut horũ poetarum. Datiuus &

abla-

ablatiuus in is, ut his & ab his poetis. Fœminina mobilium duûm generum quæ naturaliter mobilia sunt, differentiæ causa notãtur, deabus, filiabus, natabus, æquabus, asinabus, mulabus, animabus. Accusatiuus in as, ut hos poetas. Sciendum est tamen, quòd in græcis nominibus est quando græcis utuntur terminationibus autores per diuersos casus, tam singulares quàm plurales, ut huius familias genitiuo casu, latinè autem huius familiæ. Secundæ declinationis genitiuus in i definit, ut hic magnus magni. Datiuus & ablatiuus in o productam, ut huic & ab hoc magno. Accusatiuus in um, ut hunc magnum: nisi sint neutra, quorum accusatiuus ubique sequitur suum ntũm, ut hoc pelagus, accusatiuo pelagus: hoc laquear, accusatiuo hoc laquear. Vocatiuus, quando ntũs in er, uel in m desinit, similis erit ei, ut hic uir, ô uir, hoc templum ô templum: quando uerò nominatiuum in ius finitur, si sint propria nomina, abiecta us fit uocatiuus, ut hic Vergilius ô Vergili, Laurentius ô Laurenti, Terentius ô Terenti. In alijs uerò omnibus in us terminantibus ntõ, mutatione us in e fit uocatiuus, ut hic magnus ô magne, socius ô socie. Inuenitur autem unum nomen filius ô fili & ô filie duplici prolatum uocatiuo. ueteres tamen aliquando metri uel euphoniæ causa nominatiuis utuntur pro uocatiuis. In eus desinentia, græca sunt, quæ tantum uocatiuum seruant græcum, ut Orpheus ô Orpheu: quõ & accusatiuus in a, ut hunc Orphea. & hoc frequentissimè in omnibus græcis nominibus, quomodò diximus superius, inuenies in multis fieri casibus. Nominatiuus & uocatiuus plurales secundæ declinationis per i finiuntur, ut hi & ô magni. Neutra autem tam

tam eiusdem declinationis quàm aliarum declinationũ, in quibus inueniuntur, nominatiuum, accusatiuum & uocatiuum pluralem in a terminant, quomodo & apud Graecos: Genitiuus pluralis ab ablatiuo singulari, addita rum profertur, ut ab hoc magno horum magnorum. datiuus & ablatiuus in is, ut his & ab his magnis. accusatiuus in os, ut hos magnos. Tertiae declinationis genitiuus desinit in is, correptam, ut rex regis. datiuus in i, ut huic regi. accusatiuus in plerisq; in em, ut hunc regem: in paucis uerò in im ut Tiberim & restim, puppim, turrim, sitim, de quibus in sexto libro exposuimus. uocatiuus similis est nominatiuo, ut hic rex ô rex. In Graecis autem nominibus licet uocatiuo uti Graeco, sicut superius dictũ est, ut ô Tiberi pater. Ablatiuus in quibusdã per e correptã, ut ab hoc rege: in qbusdã per i, ut à Tiberi: in quibusdã per e & per i, ut à felice uel felici. Nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus plurales tertiae declinationis in es productam desinunt, ut hi & hos & ô reges. In quibusdam etiam in is finitur ipse accusatiuus, ut hos & has omnes & omnis. genitiuus pluralis plerunq; in um, non antecedente i, ut à rege regum: in quibusdam autem antecedente i, ut horum montium, de quibus in libro septimo docuimus. datiuus & ablatiuus in bus, ut his & ab his regibus. Quartae declinationis genitiuus singularis in us productam desinit, ut hic senatus huius senatus. datiuus in ui, ut senatui. accusatiuus in um, ut hunc senatum. uocatiuus similis est nominatiuo, ut ô senatus. ablatiuus in u, ut ab hoc senatu. Eiusdem declinationis nominatiuus pluralis, accusatiuus & uocatiuus in us, ut hi & hos & ô senatus. genitiuus in uum, ut horum se-

riatuū. datiuus et ablatiuus in bus, ut his et ab his senatibus. Quintæ declinationis gt̃us et datiuus sigulares in ei diuisas syllabas proferuntur, ut huius et huic rei. Accusatiuus in em, ut hanc rem. uct̃us similis est ntō, ut ô res. ablatiuus in e, ab hac re. Nominatiuus & accusatiuus & uocatiuus plurales eiusdē declinationis in es productam exeūt, ut hæ et has et ô res. genitiuus addita rum syllaba ablatiuo singulari, ut ab hac re harum rerum. datiuus & ablatiuus in bus, ut his & ab his rebus. & hoc quidem compendij causa ad instruendos pueros sufficiat in præsenti dixisse, perspicatiorē autem regularū rationem tam penultimarum quàm ultimarū syllabarū quæ pertinent ad declinationes omniū nominū, in libris illis quos de nomine scripsimus, diligēter inuenire licet et maximè in sexto et septimo qui de ntō et obliq̃s casib. compositi, testimonijs multorum confirmantur autorum.

PRonomina de quib. nulla dubitatio est apud Latinos sunt 15. primitiua quidem octo, hæc sunt: primæ personæ unum, ut ego: & secundæ unum, ut tu: tertiæ uerò sex, sui, ipse, iste, hic, ille, is. deriuatiua septem, meus, tuꝰ, suus, noster & uester, nostrâs & uestrâs. habent igitur primitiua duas declinationes, deriuatiua duas. et una quidem primitiuorum est declinatio, quæ tam genitiuum quàm datiuum in i terminat, accusatiuum et ablatiuum in ē productā, ut mei tui sui, mihi tibi sibi, me te se, à me à te à se. Vocatiuum secunda persona tamen habet, qui similis est nominatiuo. pluralia uerò primæ & secundæ personæ similiter declinantur: nam tertiæ personæ pronomen suprà positum est, id est sui, quod utūm nō habet, cōmune est utriusq; numeri, nos uos, nostrum uel nostri,

uestrum

uestrum uel uestri, nobis. in plurali aūt numero secunda persona tamē habet uocatiuū qui similis est nominatiuo. ut ô uos. ideo autem sui nominatiuū non habet, quia nec apud Græcos ἑαυτοῦ id est sui. hoc autem in libro qui est secundus de pronomine, latins tractauimus. Altera declinatio pronominū, *in reliquis quinq; primitiuis, quorū genitiuus in ius & ablatiuus in i definit per tria genera. Accusatiuus autem & ablatiuus singularis, et omnes casus plurales in masculimo quidem genere & neutro secundæ declinationis nominum terminationes seruant, in fœminino quidem primæ, ut ille illius illi, illa illius illi, illud illius illi, illum illam illud (necesse est enim neutra nominatiuū & accusatiuū similē habere) ab illo ab illa ab illo, nominatiui plurales illi illæ illa.* Notandum tamē est, *quod hic & hæc & hoc, huius huic, datiuum semper in c terminat differentiæ causa, propter hui interiectionem.* Ex *septem autem deriuatiuis quinq; quidem secundū regulam mobilium nominū declinantur, masculinū et neutrum secundæ declinationis, fœmininū uerò primæ est, et sunt hæc: meus, tuus, suus noster & uester.* Reliqua *uerò duo communia sunt & tertiæ declinationis, ut hic & hæc nostrâs nostratis, hic et hæc uestrâs uestratis.* Iueni*untur tamen nouem nomina mobilia: quæ quia declinationem pronominum habent, inter pronomina quidam posuerunt, ut quis uel qui quæ quod uel quid cuius cui, unus una unū unius nui, ullus ulla ullum ullius ulli, solus sola solum solius soli, totus tota totum totius toti, alius alia aliud alius alij, uter utra utrū utri⁹ utri, alter altera alterius alteri. similiter declinantur quæcūq; ex his componūtur. excipiūtur hic neuter huius neutri: uetustissim*

tamen neutrius protulerunt, quis uel qui accusatiuus in em terminat, ut quem, ablatiuum tam in o quàm in i, ut à quo uel qui, & datiuum & ablatiuū pluralem tam in is quàm in ibus, ut quis uel quib. Quidam tamen omnia nomina infinita uel interrogatiua, uel relatiua, uel redditiua substātiæ uel quātitatis, uel qualitatis, uel numeri significatiua pronomina esse putauerūt. substātiæ ut quis uel qui: qualitatis ut qualis talis: quātitatis ut quātus tantus: numeri ut tot quot, & quæ ex his cōpositæ sunt seu deriuata, sed pronomina esse nō possunt, quia finitas personas non habent, quod proprium est pronominis significare certam personam cum casu coniunctam.

OMnia uerba quæ secundum analogiā declinātur, desinunt in o uel in or, & habent coniugationes quatuor. prima igitur cōiugatio est, cuius persōna prima in o desinens, mutat eam in as productam, & facit secundam personam, ut amo amas. Secunda uerò coniugatio est, quæ eo primæ personæ in es productam conuertit in secunda persona, quæ semper in ea coniugatione una syllaba minor est, ut doceo doces. Tertia coniugatio est quæ in io quidem desinens, in prima persona abiecta o, & assumpta s, minuitur una syllaba in secunda persona, ut facio facis. Alia uerò uerba quacunq; litera antecedente o in is breuē conuertunt, ut ruo ruis, lego legis. Quarta coniugatio est, quæ primam personam in io uel in eo definit, eisq; in is productam conuersis facit secundam personam, minorem una syllaba, ut audio audis, eo is. s uero finali secundæ personæ in t conuersa, fit tertia persona in omni coniugatione, uocali tamen correpta ante t, ut amas amat, doces docet, facis facit, legis legit, audis

audit.

audit. interposita uero mu, in eadē secunda persona seruans s, facit primā pluralem, ut amas amamus, doces docemus, legis legimus, audis audimus. ti uero interposita, facit secundā pluralē, ut amas atis, doces etis, legis itis, audis itis. Tertia uerò persona pluralis in prima quidem & in secunda cōiugatione interposita tertiæ singularis n solet fieri, ut amat amāt, docet docēt. in tertia uero cōiugatione & quarta primæ personæ o finalē in unt conuertentes, facimus tertiam pluralē, ut facio faciunt, lego legunt, audio audiunt, eo eunt. Præteritū imperfectū primæ quidem & secundæ cōiugationis à secunda persona, abiecta s, & addita bam proferimus, ut amas amabā, doces docebam. Similiter fit in uerbis quartæ cōiugationis desinentibus in eo, ut eo is ibam, queo quis quibā: in alijs uero quartæ & tertiæ coniugationis primæ personæ o finalem in e productam conuertimus, & assumpta bam, facimus præteritū imperfectum, ut facio faciebam, audio audiebam. licet autem & hoc maxime poetis etiam per syncopam in quarta cōiugatione audibam & munibam dicere, et similia. Eandem autē habet declinationē præteritū imperfectū in omni cōiugatione, quàm habet primæ cōiugationis præsens tempus, & omnia quæ in as secundā personā faciunt cuiuscūq; sint tēporis, uel modi, uel cōiugatiōis similiter declinātur, ut amo amas amat, amamus atis amāt, amabā bas bat, amabamus atis bant, amauerā ras rat, amaueramus ratis rant. Optatiui quoq; futurū et præsens coniunctiui secūdæ, tertiæ, & quartæ coniugationis legā legas legat, legamus gatis gant. in es quoq; desinentia in secūda persona cuiuscunq; sint temporis, uel modi, uel coniugatiōnis, secundū præsens tem

pus indicatiui modi secundæ coniugationis declinatur, ut doceo doces docet, docemus etis ent, amarem res ret, amaremus retis rent, amem ames amet, amemus etis ent, legerem res ret, legeremus retis rent. In is uero desinentia secunda persona tertiæ coniugationis, declinationē quam habent in præsenti tempore seruāt, ut lego gis git, legimus itis unt, amabo bis bit, amabimus itis bunt, docebo bis bit, docebimus bitis bunt, ibo ibis ibit, ibimus itis unt. Illud autem notandum est, quod in subiunctiui tertia persona pluralis non conuertit i in u, ut amauerim ris rit, amauerimus ritis rint. & in anomalis quidem sis & uelis tam finalis secundæ personæ quàm penultima primæ pluralis, & secunda syllaba producitur, ut sim sis sit, simus sitis sint, uelim uelis uelit, uelimus litis lint: in alijs ucrò rarißimè inueniuntur. igitur omnia tempora in omni coniugatione indicatiuo apparent, & in omnibus modis absque præterito perfecto, & absque imperfecto trifariæ declinationis etiam præsens tempus trium coniugationum, & omne quidem præteritum imperfectum & plusquamperfectum secundum primæ coniugationis præsens tempus declinatur, ut amabam bas bat, amaueram ras rat, docebam bas bat, docueram ras rat, legebam bas bat, legeram ras rat, audiebam bas bat, audiueram ras rat. Similiter secundæ & tertiæ & quartæ coniugationis futurum optatiui, & præsens subiunctiui, secundum primæ coniugationis secundam personam declinatur, ut doceam as at, legam gas gat, audiam as at. Secundum præsens tempus secundæ coniugationis declinatur futurum indicatiui in tertia & in quarta coniugatione, ut legam ges get, audiam es &c, & omne præ-

sens

sens & præteritum imperfectum optatiui, & præteritum imperfectum subiunctiui & plusquamperfectum utriusque ut amarem res ret, amauissem isses isset, docerem doceres ret, docuissem docuisses docuisset, legerem legeres legeret, legissem legisses legisset. Similiter & optatiui futurum sibi subiunctiui præsens primæ coniugationis, ut amem ames amet, orem ores oret. Tertiæ uerò coniugationis declinationem quam habet præsens indicatiui, futurum primæ & secundæ cõiugationis seruant, ut amabo amabis amabit, docebo docebis docebit. Similiter fit quartæ in eo desinẽtibus, ut ibo ibis ibit. Similiter subiunctiui præteritũ perfectum, & futurum uniuersarũ coniugationũ, ut amauerim amauero amaueris, docuerim docuero docueris, legerim legero legeris, audierim audiero audieris. His igitur de generalib. triũ cõiugationum declinationibus collectim tibi expositis, de præterito quoq; perfecto generaliter doceamus. omnis præteriti perfecti prima persona in i desinit, cuius de penultimis literis & syllabis in lib. 2. de uerbi præterito latius tractauimus. hæc assumpta sti, facit secundam personã, ut amaui amauisti, docui docuisti, legi legisti, audiui audiuisti. t uero assumpta, sed correpta i, tertiã facit personam, ut amauit, docuit. Similiter correpta i, & assumpta mus, facit primam pluralem, ut amauimus, docuimus. stis uero assumpta, secundam facit pluralem, ut amauistis docuistis. in tertia uerò plurali mutat in e productam, et assumit runt uel re, ut amauerunt uel amauere, docuerũt uel docuere. Plusquamperfectum tempus in omni cõiugatione à præterito fit, i finali in e breuẽ conuersa, & assumpta ram, ut amaui amaueram, audiuit uel

audij, adiueram uel audieram. Futurũ quidem primæ & secundæ coniugationis à secunda persona præsentis indicatiui modi abiecta s & addito bo, solet fieri, ut amo amas amabo idem fit in uerbis quartæ cõiugationis in eo desinẽtibus, ut eo is ibo. Tertiæ cõiugationis omniũ uerborum futurũ, et quartæ in io desinẽtium, fit à prima ꝑsona præsenti, o finali cõuersa in am, ut lego legã leges, audio audiã audies, et notandũ est quod nullo alio modo inuenies in prima personã ante m literã uocalẽ, quæ in aliã transeat in secunda, nisi in supradicto futuro, ut legam leges, audiam audies. Omnis secunda ꝑsona imperatiui modi præsentis tẽporis à secunda ꝑsona fit indicatiui, abiecta s: in tertia uerò coniugatione etiã i in e correptã conuertimus, ut amas ama, doces doce, legis lege, audis audi. ideo aũt i in e cõuertit tertia, quia debet seruare tempus quod habet secunda indicatiui, quæ nõ poterat i finalem corripere. in omni enim uerbo i in fine posita ꝓducitur. tertia uerò eiusdem imperatiui persona à prima indicatiui o finali in prima cõiugatione quidem in et, in alijs uerò in at conuersa fit, ut amo amet, doceo doceat, lego legat, audio audiat. hæc eadem tertia persona, abiecta t, sed producta e, uel a, & assumpta mus, facit primã pluralis suam, ut amet amemus, doceat doceamus, legat legamus, audiat audiamus. secunda uerò pluralis à singulari sua fit adiecta te syllaba, ut ama amate, doce docete, audi audite. Et notandum quòd in tertia coniugatione e finalis, quæ loco i correptæ ponitur in plurali numero eiusdem ꝑsonæ in penul. loco, in quo licet i correptum in uenire, redit in i, lege legite. tertiæ autẽ pluralis imperatiui modi in omni cõiugatione à singulari sua fit

fit interpoſita n litera,ut amet amēt,doceat doceant,legat legant,audiat audiant. Futurū imperatiui ſecūdæ uel tertiæ pſonæ cōmune eſt, & fit adiecta ſecūdæ perſonæ præſentis tēporis to ſyllaba,ut ama amato,doce doceto, lege legito,audi audito. Hoc quoq; notandū eſt, quòd e finalis in i redit in penultima ſyllaba propter ſupradictā rationē,lege legito, huic addentes te ſyllabā facimus ſecundā perſonā pluralem,ut amato amatote, doceto docetote. tertia uerò pluralis futuri impatiui à tertia plurali præſentis indicatiui in omni coniugatione fit adiecta o,ut amant amāto,docent docēto,legunt legunto,audiunt audiunto, eunt eunto. Optatiui modi præſens & præteritū imperfectū in omni cōiugatione à ſecūdā per ſona impatiui fit aſſumēs rem,ut ama amarē,doce docerem,lege legerē,audi audirē: præteritū uerò perfectū & pluſquāperfectū eiuſmodi fit à præterito pfcto, addita s et ſem,ut amaui amauiſſem,docui docuiſſem,legi legiſſem,audiui audiuiſſem.futurū optatiui à prima perſona indicatiui, o in em cōuertens in prima coniugatione, in alijs uerò o in am, ut amo amem,doceo doceam, lego legam,audio audiā.Futuro quoq; optatiui ſimile eſt præſens ſubiunctiui,ut lego legam, audio audiam. præteritum quoq; imperfectū ſubiūctiui ſimile eſt præſenti, & ptō imperfecto optatiui,ut cū amarē,cum docerē,cū legerē,cum audirem. præteritū perfectū ſubiunctiui à ptō pfcto indicatiui fit,quod mutat i finalē in e correptā,et aſſumit rim,ut amaui amauerim,docui docuerim,legi legerim, audiui audiuerim. idem eſſe futurū eiuſdē prima tantūmodo perſona,mutāte rim in ro,ut amauerim amauero ris rit,amauerimus ris rint, Siſr docuerim docuero

ris rit, docuerimus tis rint, legerim legero, audierim audiero. præteritũ plusquamperfectum subiunctiui simile est præterito perfecto, & plusquamperfecto optatiui, ut utinam amauissem, docuissem, legissem, audiuissem. Infinita in omni cõiugatione fiunt à præsenti tẽpore secũdæ personæ imperatiui, addita re, ut ama amare, doce docere, lege legere, audi audire. Præteritum perfectũ & plusquamperfectũ à præterito perfecto et plusquãperfecto optatiui fit, abiecta m, ut amauissem amauisse, docuissem docuisse, legissem legisse, audiuissem audiuisse. Futurũ uero, supinũ desinens in um, & uerbũ ire, ut amatum ire, doctũ ire, lectũ ire, auditũ ire. Vel participiũ futurũ neutrũ & esse uerbũ substantiuũ, ut amaturũ esse, docturũ esse, lecturũ esse, auditurũ esse. Participialia uel supina quæ tres casus uidẽtur habere, & loco infinitiui cum articulo cõiunctiui apud Græcos accipiuntur, nascũtur à participio præsentis s in d conuersa, & addita i uel o uel um, ut amans amandi amando dum, docendi do dum, legendi do dum, audiendi do dum. Sunt alia quoque duo quæ ad formam participij præteriti temporis desinunt in um uel in u, ut amatum amatu. Sed hoc interest inter amandum & amatum, & inter amando & amatu, quod amandũ necessitatem significat, amatum initiationẽ ad amorẽ. Similiter amando in ipso amore est, amatu pro amatione uel pro amore, id est pro ipsa re accipitur. & hoc manifestat etiã ipsa interpretatio Græca, quod superiora, id est amandi amando amandum & amatum, infinitiuorũ non solum cum articulo, sed etiam cum præpositione uim habẽt, ut in hoc faciendo, ad hoc faciendum, faciendi, pro oportet facere. Sequẽtium uerò alterũ cum

præpositione Græca & articulo infinitum significat, ut uenatum, uel magis pro ipsa re ad locum accipitur, uenatum pro ad uenationem, quomodo & uenatu pro uenatione, sicut miserabile uisu pro uisione, dictu pro dictione. Multis igitur modis, sicut in alijs locis docuimus, nomina accipienda sunt magis quàm uerba. unde & præpositiones inueniuntur ante ea quæ in dum desinūt, qui est accusatiuus, uel in do qui est ablatiuus positæ, ut ad amandum ut in amando. Paßiua ex actiuis fiunt hoc modo, omnia actiua cuiuscunque coniugationis in quocunque tempore, modo, uel persona in o desinentia, assumūt r, & faciunt ex se paßiua, ut amo amor, amabo amabor, amato amator: doceo doceor, docebo docebor, doceto docetor: lego legor, legito legitor, legunto leguntor: audio audior, audito auditor, audiunto audiūtor. Omnis secunda persona paßiua, in præsenti & præterito imperfecto indicatiui & optatiui ab actiua sua fit interposita ri, sed in tertia pro i penultima e correptam habet, sed etiam ris in re conuersa solet eadem secunda persona in omni coniugatione proferri, ut amas amaris uel amare, doces doceris uel docere, legis legeris uel legere, audis audiris uel audire. Quomodo docuimus in actiuo, sic in paßiuo præsentis declinatio docet, & reliquorum temporū absq; præterito perfecto, & his quæ ex hoc nascuntur per diuersos modos declinationem, quæ fit secundum unam ex tribus coniugationibus. Tertia uero persona ab actiua sua adiecta ur solet fieri, ut amat amatur, docet docetur, legit legitur, audit auditur. Sed penultima in omnib. cōiugationib. producitur, excepta tertia plurali. Prima & secūda persona à secunda

per

persona actiua abiecta s & addita mur & mini fiunt, ut amas amamur amamini, doces docemur docemini, legis legimur legimini, audis audimur audimini. Et in omni cõiugatione penultima primæ personæ; antepenultimæ uerò secundæ producitur syllaba, absq; tertia coniugatione. tertia persona pluralis ab actiua sua fit adiecta ur, ut amant amantur, docent docentur, legunt leguntur, audiunt audiuntur: quæ uerò in m desinunt, actiua primæ personæ, per omnes coniugationes & modos in præsenti & in præterito imperfecto, uel in futuro m in r conuersa faciunt paßiuum (nam omne præteritũ perfectũ & plusquamperfectum per participia declinatur in paßiuis) ut amabã amabar, amarẽ amarer, docebã docebar, docerẽ docerer, legebam legebar, legerẽ legerer, audiebam audiebar. audirem audirer, amem amer, doceam docear, legam legar, audiam audiar. Cæteras uero personas secundũ supradictas regulas declinamus. omne præteritũ perfectum & plusquamperfectũ paßiuorũ uel similium paßiuis per participium præteriti temporis, & per sum uerbum declinatur, ut soleo solitus sum, uel communia uel deponentia: paßiua uero imperatiua secundæ personæ in omni coniugatione similia sunt infinitiuis actiuis, ut amare, docere, legere, audire. Tertia uero à tertia sua uerbi actiui fit adiecta ur, ut amet ametur, doceat doceatur, legat legatur, audiat audiatur: pluralia uero secundũ terminationẽ tertiæ personæ æqualiter terminantur addita ur pro t in prima & tertia psona interposita n, ut ametur amemur amentur. nam secunda persona imperatiui similis est indicatiui secundæ, quomodo et apud græcos, amamini, docemini, legimini: hæc enim tã in indicatiuo

dicatiuo quàm imperatiuo modo similiter proferũtur, idq; comprobat autoritas. Terent. in Phorm. Dum licet, dumq; ad sum loquimini mecum. & idem: Et contemplamini me eodem uultu. Et idem in Eun. uos me sequimini. Salust. in Catil. Expergiscemini aliquando, & capeßite Rempub. & idem in Iugurth. Vos colite & obseruatote talē hunc uirũ, imitamini uirtutes eius & enitimini, ne ego meliores liberos sumpsisse uidear quàm genuisse. futurum imperatiui secundum supradictam regulam fit ab actiuo desinente in o, addita r, ut amato amator, doceto docetor, legito legitor, audito auditor. Similiter in tertia plurali amãto amantor, docẽto docentor, legunto leguntor, adiunto adiuntor. Secũda uerò psona indicatiui modi mutatiõe i finalis in or fit, ut amamini amaminor, docemini doceminor, legimini legiminor, audimini audiminor. Omniũ modorũ præteritũ perfectũ & plusquãperfectũ, sicut suprà dictũ est, per participiũ præteriti tẽporis & substantiuũ uerbũ profertur: subiunctiui uerò futurũ sicut est, ut amatus sum, amat⁹ fui, amatus erã, amatus fueram, amatus essem uel fuissem, amatus sim uel fuerim, amatus ero uel fuero. Infinitiua paßiua ex actiuis fiunt mutatione e finalis in i, absq; tertia coniugatione: in illa enim abiecta re ultima syllaba, penultima e in i cõuertitur, ut amare ri, docere ri, legere gi, audire ri. præteritũ plusquamperfectũ per participiũ neutri generis, & uerbum esse uel fuisse fit, ut amatũ esse uel fuisse, doctum esse uel fuisse, lectum esse uel fuisse, auditum esse uel fuisse. futurum per participium simile & per iri uerbum, ut amatum iri, doctum iri, lectum iri, auditum iri. Omne participium præsentis quidẽ temporis in ns definit, & in

in prima quidem & secunda coniugatione interposita n secundæ personæ præsentis indicatiui modi, ut amas amans, doces docẽs. In tertia uero & in quarta à prima persona fit conuersa o in ens, ut lego legens, audio audiens. excipiuntur eo & queo, quæ euphoniæ causa iens pro eens, quiens pro queens, & faciunt genitiuos euntis pro ientis, & queuntis pro quientis. Omne participium *præteriti temporis s uel t uel x habet ante us, ut amatus, doctus, sus, fixus. excipitur mortuus.* Omne participium *futuri in rus uel in dus definit, ut amaturus & amandus, docturus docendus, lecturus legendus, auditurus audiendus.* Nomina *uerbalia plerunque à participio præteriti fiunt mutata finali us in or, ut amatus amator, doctus doctor. in tor desinentia mutant tor in trix, ut amator amatrix, doctor doctrix, lector lectrix, auditor auditrix, & faciunt fœmininum.* Rerum *autem incorporalium uocabula plerunq; præteriti temporis participijs similia inueniũtur, sed quartæ declinationis sunt, ut iudicatus, monitus, habitus, auditus.* Fiunt *etiam à genitiuo supradicti participij addita o correpta i, ut coniunctus coniuncti coniunctio, ratus rati ratio penultima correpta. est tamen quãdo nomina participijs futuri temporis fœmininis in a desinentibus similia sunt, ut scriptura, pictura, armatura. est quando in um desinunt uel in or, factum, dictum, labor, amor. in o desinentia seruant regulam actiuorum, in or uero paßiuorum, de quorum speciebus in libris quos de uerbo posuimus, latius dissertum esse inuenies.*

PRISCIANI FINIS.

PRISCIANI GRAMMATICI CAESARIensis libri omnes, qui in hoc opere continentur.

KKDEX

INDEX OMNIVM EORVM, QVÆ IN hoc toto Opere notatu digna uidebantur, tam utiliſsimus quàm copioſiſsimus.

A

B

C

D

demon-

γάρ quasi

Oo 5 nomina

par-

Q

T Li-

FINIS.